

LUDOVICI ANTONII

MURATORII

OPERA OMNIA.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 340

ANTIQUITATES
ITALICAE
MEDIÆ AEVĪ,
SIVE
DISSERTATIONES

De Moribus, Ritibus, Religione, Regimine, Magistratibus, Legibus, Studiis
Literarum, Artibus, Lingua, Militia, Nummis, Principibus, Libertate,
Servitute, Foederibus, aliisque faciem & mores Italici Populi referenti-
bus post declinationem Rom. Imp. ad Annum usque MD.

OMNIA ILLUSTRANTUR ET CONFIRMANTUR

INGENTI COPIA DIPLOMATUM
ET CHARTARUM VETERUM,

Nunc primum ex Archivis Italiae depromptarum,

ADDITIS ETIAM

NUMMIS, CHRONICIS, ALIISQUE MONUMENTIS
NUNQUAM ANTEA EDITIS.

AUCTORE

LUDOVICO ANTONIO MURATORIO
SERENISSIMI DUCIS MUTINAE
BIBLIOTHECAE PRAEFECTO.

*Arretino Seminario & Collegio Ecclesiasticorum Castilionensĕs Episcopalis
alteram hanc editionem curantibus.*

TOMUS DECIMUSQUINTUS.

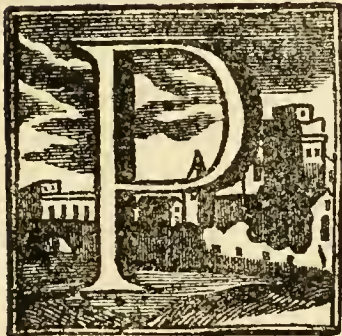

ARRETI MDCCLXXVIII.

Typis MICHAELIS BELLOTTI Impress. Episcop. sub signo PETRARCAE.

SUPERIORIBUS PERMITTENTIBUS.

SERENISSIMO PRINCIPI
C L E M E N T I,
POTENTISSIMI
POLONIAE REGIS,
E T
ELECTORIS SAXONICI
FILIO QUINTO-GENITO.

Ostremum hunc Antiquitatum Italica-
rum Tomum Tibi servatum volui,
SERENISSIME PRINCEPS, qui postre-
mum quidem ordinis, sed non Di-
gnitatis & amoris locum in Regia Familia tua tenes.
Felices Parentes, quibus tam copiosam sobolem divina
Providentia suppeditavit, cui parem vix ullus Princi-
pum aevi nostri ostendat; longe tamen feliciores, quod
adeo probam, adeo egregiam dederit. Neque enim Sa-
xonia tantum novit, quam excellentem indolem, quan-
tam suavitatem morum, & ingenii perspicaciam Celsitu-
do

do tua, aequae ac reliqui Regales Fratres tui, atque Sorores, praeferat; sed & apud Italos percrebuit fama tam rari praeclarique ornamenti in Palatiis Regum: agnoscentibus cunctis, dono etiam tam invidendae prolis coronare Deum voluisse Genitorum tuorum Religionem, maritalem concordiam, ceterasque Virtutes Catholicis Regibus praesertim consentaneas. Nullus autem dubito, quin postquam adoleveris, amorem & studium Literarum ad magnificas animi generisque tui dotes sis additurus. Tunc Liber iste, quem tuo Nomine inscriptum Tibi sacravi, una cum praecedentibus aliis, ante oculos tuos, ut spero, recurret, Teque ad Eruditionem barbaricorum Seculorum facile perducet; neque enim tunc alii ab Italicis erant Germanicae gentis mores. Sed quando nunc prae exili aetate tuâ hanc rerum seriem excipere mente non potes, hoc unum saltem ut intelligas, & memoriae mandes opto; scilicet me humili obsequio erga Celsitudinem tuam Serenissimam nemini concedere. Quod superest, Deum Optimum Maximum rogare non desinam, ut cum aetatis incremento animi quoque tui Virtutes crescant, quibus Te tanto Patre dignum probes, & eximius Rex Pater tuus te genuisse enixius in dies laetetur.

GELSITUDINIS TUAE SERENISSIMAE

Mutinae V. Idus Novembris MDCCXLIII.

Humillimus, Addictiss. & Obsequentiss. famulus
Ludovicus Antonius Muratorius.

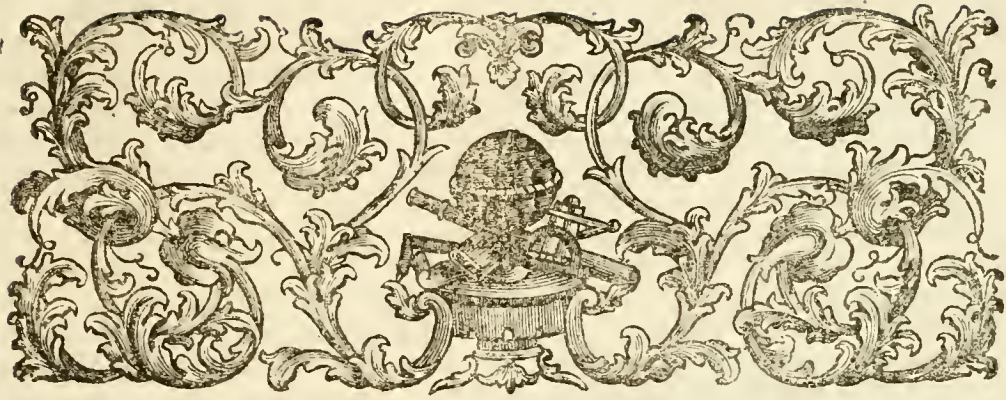
D E
EPISCOPORUM;
ABBATUM,
ALIORUMQUE ECCLESIASTICORUM
P O T E N T I A,
E T
REGALIBUS OLIM CLERO CONCESSIS:
D I S S E R T A T I O
SEPTUAGESIMASECUNDA;

BRITISH MUSEUM

LIBRARY

0123456789

1000000000

DISSERTATIO

SEPTUAGESIMASECUNDA.

Flendere nunc videmus illustri potentia, ac temporali ditone in Castella & Urbes, non tantummodo Romanum Pontificem, sed & non paucos Germaniae, & aliquot Italiae Archiepiscopos, Episcopos, & Abbates. Sed longe alia fuit olim rerum facies. Latius nimirum sese extendebat Cleri utriusque dominatio in Populos, & longe major, immo incredibilis opulentia fuit, atque in Italia praesertim. Cujus rei originem & progressum brevibus innuere juvat. Duplex erat olim, uti & nunc, temporalium bonorum classis. Ad priorem spectant Privata, qualia sunt praedia, aedes, sylvae, pecunia, & id genus alia, quae in jure Civium, & privatorum hominum do-

A minio sunt, ac emi, venundari; commutari, obligari, ac donari ex institutione gentium possunt. Altera pars complectitur bona Publica quae ad Rempublicam sive Principem pertinent, & *Regalia* appellantur, sive corporales res, sive jura sint. Atque inter ea numeramus Imperium in Populos, Angarias, Perangarias, Jurisdictionem, Vestigalia, Monetam, Flumina, Metallorum fodinas, Salinas, aliaque non pauca, apud Jurisperitos legenda. Per prima septem Ecclesiae Secula constat, prioris generis bona complura confluisse in Ecclesias tum ex pietate & oblatione Fidelium, tum ex aliis causis, quas in praecedentibus Disquisitionibus recensui. Quaedam etiam ex minoribus Regalibus conlata fuisse eo ipso tempore Deo dicatis locis, sacrisque Ministris, non difficile fortassis ostendas. Sed quae majora, fi-

ve suprema Regalia sunt, habere, videlicet legem dicere Populis, eosque legibus & poenis coërcere. Judices ac tributa statuere, conscribere milites, suoque jure bellum indicare, uno verbo Civitatibus, Castellis, ac regionibus, Seculari potestate ac ditione dominari, & Principem temporalem agere, nondum legi, ante Saeculum a Christo nato Octavum cuiquam ex Ecclesiasticis viris concessum. Primi, quantum quidem mihi videtur, qui splendidum dominationis hujus temporalis exemplum dedere, Romani Pontifices fuerunt. Potitis enim Langobardis Regibus Exarchatu Ravennae, iisque Romam ipsam occupare nitentibus. Stephanus II. Papa Anno Christi DCCLIV. Gallias petens, Pippini Regis opem imploravit, quam ab Imperatoribus Constantinopolitanis sperare non poterat, quamquam de eorum rebus aut recuperandis, aut conservandis ageretur. Pippinus valido exercitibus coactis, Italiam subinde ingressus, Langobardum ad pacem petendam adegit; Exarchatum verò ab usurpatore dimissum, veluti rem sibi paratam jure belli, Romanae Ecclesiae dono dedit. Hinc autem Romanis Pontificibus ad majora consequenda, & ad dominandum in ipsa Romana Urbe. gradus est factus: quorum exemplum minores Sedes, ut quaeque potuit, deinde aemulatae, neque solum Episcopi, sed & Monasteria virorum. immo & feminarum, aut amplas Civitates regendas, aut Castella integra, aliave temporalis dominationis, & Regalium jurium frustra, sibi conquieserunt. Cur tanta ac tam splendida accessio facta fuerit Cleri opibus, si causam petis, non unam adferre possum. Prima, atque omnium potissima mihi vide-

A tur *Peccatorum redemptio*, de qua fufe in Dissertatione LXVIII. actum est. Nempe iniquis iis temporibus vitia & crimina latius etiam quàm nostro aevo abundabant: atque haec eadem perversa lues non raro afflabat ipsos rerum Dominos, Imperatores Reges, ac Principes, quibus propterea poenitentibus Canonicae poenae, tunc mirum in modum vigentes, a sacris Ecclesiae Ministris indicbantur. Nulla alia erat evadendi Jejuniorum, aliarumque expiationum sacrarum onus Principibus viris, quàm quae Populo scilicet Eleemoŷna in Pauperes, sive oblationes praediorum, aliaque hujusmodi dona sacris Locis atque Collegiis. Multum tamen intererat inter Vulgi ac Regum Redemtionem: minora enim pro conditione hominum ac divitiarum exigebantur a Populo, majora verò a Populi Rectoribus; tum quod gravius apud Deum pendere soleant complura Principum crimina; tum etiam quod magnificentius erga Deum agendum est viris potentibus, & tantà bonorum copiam affluentibus, quàm hominibus privatis. Exiguum enim Pauperis donum oblatum Deo, grande interdum sit: at divitis, immo Principis oblatio, si modica sit nihil ferme est; nulloque cum donantis incommodo conjuncta, potius ad avaritiam prodendam, quàm ad redimendas peccatorum poenas aptissima est. Quamobrem consuevere Principes ac praecipue Reges & Imperatores, non praedia solum & Curtes, idque saepe, Ecclesiis offerre atque largiri pro criminum suorum Remissione, sed Castella etiam, Urbes, Comitatus, Marchias, Ducatus, aliaque Regalia jura, vetustis muneribus nova addentes in dies, aut saltem vetera confirmantes.

Hoc

Hoc etiam titulo praeter Exarchatum, alias quoque regiones Sancto Petro obtulisse credendi sunt Pippinus & Carolus Magus Francorum Reges; idque innuere videtur ipse Hadrianus I. Papa in Epistol. 92. ad eundem Carolum, in Codice Carolino Part. II. Tom. III. *Italicae*. Ibi de Capua scribit Pontifex, quam beato Petro Apostolorum Principi pro Mercede animae vestrae, atque sempiternâ memoriâ, cum ceteris Civitatibus obtulistis. Eandem peccatorum expiationem prae oculis, ut puto, habuere ceteri Principes & Reges, qui Romanae Ecclesiae aut dono dederunt, aut tributaria effecerunt Regna sua sive Principatus, aut Urbes. In quorum numero constat olim fuisse Regna Hispaniae, Arragoniae, Lusitaniae, Poloniae, Daniae, Bohemiae, Angliae, Hiberniae, Hungariae, & alia, quae diu quodammodo in jure Sancti Petri, aut eidem Romanae Ecclesiae Censum annuum, testem temporalis subjectionis, persolverunt. Sed potissimum Saeculo Vulgaris Aerae Undecimo, hujusmodi oblationibus aucta est Romanorum Pontificum potentia atque majestas. In iis enim perquirendis ac procurandis sollicitum se prae ceteris praebeuit magnus ille Pontificiae dignitatis assertor & propugnator Gregorius Septimus, uti ex ejus Epistol. 3. Lib. 9. patet, in qua Episcopum Pataviensem monet, ut *Welphonem Bajoariae Ducem*, aliosque Germaniae Principes, quantâ possit, curâ inducat ad subjiciendas Terras suas Sancto Petro pro suorum Peccatorum absolutione. En ejus verba: *Si Henricus fortè Longobardiam intraverit, admonere etiam te, carissime frater, volumus Ducem Welphonem, ut fidelitatem beato Petro faciat, sicut*

A coram Imperatrice Agnete & Episcopo Cumano, mecum disposuit, concessio sibi post mortem patris ejus beneficio. Illum enim totum in gremio beati Petri desideramus collocare, & ad ejus servitium specialiter provocare. Quam voluntatem si in eo, vel etiam in aliis Potentibus viris, amore beati Petri pro suorum Peccatorum absolutione ductis, cognoveris: ut perficiant elabora, nosque certos reddere diligenter procura. Auctor est idem Gregorius Papa Epistol. 23. Lib. 8. Gallias consuevisse a Caroli Magni temporibus annuatim solvere Censum Romanae Ecclesiae, cui etiam idem Rex & Imperator Saxoniam obtulerat. Scribit etiam: *Dicendum est omnibus Gallis, & per veram obedientiam Praecipendum, ut unaquaeque domus saltem unum Denarium annuatim solvant beato Petro, si eum recognoscunt Patrem & Pastorem suum more antiquo. Quem fructum inde ceperit Pontifex, incertum est. At certe alibi non in irritum cecidit illius studium; nam Anno Christi MLXXIV Demetrius Croatiae ac Dalmatiae Dux ab eodem Gregorio summo Pontifice in Regem erectus, Apostolicae Sedi ditionem suam subjecit, annui tributi pensione promissâ. Praeterea Bertrannus Provinciae Comes Anno MLXXXI. eidem Gregorio, ut est apud Cardinalem Baronium, pro remissione Peccatorum suorum, & parentum suorum, offert, concedit, & donat omnem honorem suum, hoc est Comitatum ipsum, omnipotenti Deo, & Sanctis Apostolis Petro & Paulo, & Domino Gregorio Papae Septimo, & omnibus Successoribus suis. Ita pariter & Berengarius Barchinonensis Comes Anno M-XG. Urbano II. Papae Civitatem Tarraconensem, e Saracenorum manibus ereptam, Sancto Petro obtulit*

atque donavit, propter redemptionem, ut ille agebat, peccatorum meorum, & patris mei Raymundi, & parentum meorum. Neque alio quàm hoc titulo constat, usam praestantissimam Principem Comitissam Mathildem, quum omnia bona sua Ecclesiae Sancti Petri Anno MCII. obtulit atque donavit. Vide Tomum V. Rerum Italicarum pag. 384. ubi ejusdem Donationis Charta prostat. Ibi verò proficitur inclyta mulier, se ea omnia obtulisse, ac rursus offerre pro Mercede

A & Remedio Animae Meae, & Parentum Meorum: quae formula Redemptionem Poenitentialium poenarum sonat. Atque heic, quando possum. Acta varia producere lubet, ex quibus ediscemus Apostolicae Sedis auctoritatem in Sardiniam. Antiquiora etiam ejusdem Sedis jura fuisse videntur in Insulam illam, uti fideri faciunt Epistolae praeaudati Gregorii VII. Summi Pontificis. Haec autem e Codice MSto Cencii Cameraarii fuere deprompta.

Instrumentum, quo Benedicta Donnicella Censum & alia pro Judicatu Calaritano constituit favore Ecclesiae Romanae, Anno Christi 1124.

IN nomine Domini, amen. Ego Benedicta Donnicella Marchisana Messae, & Judicissa Calaritana, persens in pleno sensu meo, non vi coacta, nec dolo malo inducta, sed mea propria & voluntate spontanea, vobis Domino Gottifredo Praefecti Urbis Domini Papae Subdiacono & Capellano, totius Sardiniae, & Corsicae Legato, recipienti nomine Romanae Ecclesiae, ab hac ora in antea viginti Libras argenti nomine Censum pro Regno meo Calaritano, sive Judicatu, ac totâ terrâ, quam habeo in Sardinia: quae omnia me confiteor ab ipsa Ecclesia possedisse hactenus, & possidere in futurum, in festo omnium Sanctorum promitto solvere annuatim. Item promitto, quod nullus de novo efficietur Judex vel Judicissa in ipso Regno, sive Judicatu, quin jurent fidelitatem ipsi Ecclesiae, & facient omnes liberos Terrae sive Terraemagnenses, habentes feudum ab eis, in principio suae dignitatis jurare fidelitatem Ecclesiae memoratae. Item Judex & Judicissa procurabunt Legatum Sedis Apostolicae, sicut Archiepiscopus Calari-

Ctanus: & quum primo ipsum recipient, & Judex Calaritanus: addex rabit eum pedester per decimam partem miliaris unius. Item Judex & Judicissa Calaritana omnia spiritualia dimittent libere ipsi Ecclesiae, non obstantibus consuetudine aliqua vel abusu. Item Judex Calaritanus non recipiet uxorem, nec Judicissa maritum, sine speciali licentia ejusdem Ecclesiae & mandato. Item si Judex vel Judicissa Calaritana decederent sine filiis masculinis vel femininis, totam Terram libere & absolute ipsi Ecclesiae relinquere teneantur: saltem tantum quod tertiam partem mobilitium pro anima sua libere derelinquant. Item quum Judex vel Judicissa de novo efficiantur in ipso Regno, sive Judicatu Calaritano, ad Curiam Romanam personaliter accedent, vel solennes Nuntios destinabunt infra spatium duorum Mensium a die suae dignitatis incipientium, pro Vexillo in signum domini a Sede Apostolica humiliter obtinendo. Item guerram & pacem facient ad mandatum ipsius Ecclesiae contra universos & singulos per Sardiniam constitutos, qui fortè aliquo tempore praesument

summent ipsi Ecclesiae in aliquo rebellare. Item nulli statuentur ad custodiam Castrorum vel Arcium ipsius Regni, sive Judicatus Calaritani, quin primò jurent, honorem, libertatem & jura ejusdem Ecclesiae per omnia & in omnibus firma & illibata bonâ fide & sine fraude servare. Insuper autem, ut haec omnia in posterum firma permaneant, obligo me, meosque heredes ad poenam decem millium Martarum argenti, si contra praedicta, vel aliquid praedictorum per me vel meos heredes, sive per aliquam submissam personam, tempore aliquo venire tentabo. Et poenâ solutâ idem Scriptum plenam obtineat firmitatem. Verùm ad majorem firmitatem ipsius Ecclesiae, corporali à me juramento praestito, de praedictis omnibus observandis, praesens Scriptum feci exinde fieri tam Bullae Regni mei

A Calaritani, sive Judicatus, quàm Sigilli proprii manimine roboratum.

Actum in inferiori camera Palatii venerabilis Patris..... Archiepiscopi Calaritani, apud Villam Sanctae Caeciliae, praesentibus Magistro Johanne Praeposito Foripopulensi, Presbytero Benevenuto Rectore Ecclesiae Sancti Michaelis Lambertatorum Bononiensium, Magistro Benedicte Cortese Clerico Domini Raynerii Sanctae Mariae Diaconi Cardinalis, nobilibus viris Bonifacio germano ipsius Domini Gottifredi Legati Sardiniae & Corsicae, & Raynuccio Fortiguerra Urbevetano, Militibus: Anno Domini nostri Millesimo Ducentesimo Vigesimo Quarto, Indictione Duodecima, III. Nonas Decembris, Pontificatus Domini Honorii Papae III. Anno Nono.

Quod nobilis vir Orlandinus Ugolinus juravit fidelitatem & vassallagium Ecclesiae Romanae, & tenere custodiam de Rocca Massae, Anno 1234.

Pontificatus Domni Gregorii Noni Papae Anno Octavo, X. Kalendas Februarii: Nobilis vir Orlandinus Ugolinus de Porcari praestitit juramentum fidelitatis Vassallagii Ecclesiae Romanae. Et iterum juravit tenere custodiam de Rocca Massae cum

D Curia sua, & de Castro Pontenzolo cum omnibus juribus, quae clarae memoriae G..... Marchio Massae, & Judex Calaritanus in illis noscitur habuisse, & ad Romanam sunt Ecclesiam devoluta, & illa tenebit, quamdiu placuerit Damino Papae.

Adelisia Regina Turritana & Gallurensis donavit Domino Papae totam Terram Judicatus Turritani, & omnia quae habebat infra Insulam Sardiniae, Anno 1236.

I N nomine Domini nostri Jesu Christi. Hoc est exemplum cujusdam Instrumenti hujus tenoris:

In nomine Domini Amen. Anno Domini Millesimo Ducentesimo Trigesimo Sexto, Indictione X. tempore Domini

E Gregorii Noni Papae Anno Decimo; Tertiâ die exeunte Mensis Martii. In praesentia Dominorum Gisaroliensis & Empuriensis Episcoporum, mei Gregorii, sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriptorii, & subscripturum testium: Ego

Ade-

Adelasia Regina Turrutana & Gallu-
rensis, sana & incolumis corpore &
mente, de plano & in veritate reco-
gnoscens, Romanam Ecclesiam esse ma-
trem & Dominam meam, & totam
Terram Judicatus Turrutani ad jus
& proprietatem ejus spectare, liberâ
& spontaneâ meâ voluntate, pro salu-
te animae meae, & remissione pec-
catorum parentum meorum, do, do-
no, cedo & concedo inter vivos & in-
revocabiliter & in perpetuum tibi Ma-
gistro Alexandro Capellano & Lega-
to Apostolicae Sedis, recipienti jure &
nomine Domini Gregorii IX. Summi
Pontificis, & ipsius Ecclesiae Roma-
nae, Terram ipsam, & omnia alia
bona mea, quae ad me hereditario jure
pertinent, tam in Insula Sardiniae
quàm in Corsica, Pisis & Massa, &
ubicumque habeo, cum omnibus & sin-
gulis ad se pertinentibus, & aliis ju-
ribus & rationibus, quae ad me per-
tinerent noscuntur. Et constituo, me illa
nomine Romanae Ecclesiae possidere, ita
quod filia vel filii mei legitimi, si ha-
buero, mihi succedent, & ab ipsa re
cognoscant, & pro ipsa teneant & pos-
sideant. Quod si mortui fuerint sine
legitimis filiis, praedicta omnia sine
diminutione aliquâ ad Romanam Eccle-
siam revertantur.

A Actum in Palatio Regni Turrutani
de Ardera, coram * subscriptis testibus,
videlicet Domino Abbate de
Falesia Abbate de Sac-
caria, Fratere Orlando Monaco de Sac-
caria, Benedicto Clerico de Alatro,
Magistro Benencasa Clerico dicti Domi-
ni Legati, Onfredone familiare Domini
Raynerii Cardinalis, nobilibus viris
Domino Monacho, Domino Bartholomaeo
Vicecomitibus Pisanis, Domino Albizo,
Domino Trussa, & pluribus aliis.

B Ego Gregorius, sacrosanctae Romanae
Ecclesiae Scrianiarius, iis omnibus in-
terfui, & hoc Instrumentum scripsi &
complevi, meoque signo signavi, & in
publicam formam redegi.

C Et ego Nicolaus Ferentinus sanctae
Romanae Ecclesiae Scrianiarius, hoc In-
strumentum, sicut inveni in praedicto
publico Instrumento, nihil addens, vel
minuens, vel mutans, de verbo ad ver-
bum, auctoritate Apostolicae Sedis e-
xemplavi, & in publicam formam scri-
psi, & signum feci.

D

De Judicatu Gallurae & Turrutans, Anno 1236.

I N nomine Domini nostri Jesu Christi. E
Hoc est exemplum cujusdam publici
Instrumenti hujus tenoris.

In nomine Domini, Amen, Anno Do-
mini Millesimo Ducentesimo Trigesimo
Sexto, Indictione X. tempore Domini
Gregorii IX. Papae, Anno X. tertiâ
die exeunte Mensis Martii. In prae-
sentia Dominorum Gisarchiensis & Em-
purienfis Episcoporum, mei Gregorii sa-

cro-sanctae Romanae Ecclesiae Scrianiarii,
& subscriptorum testium, Domina A-
delasia Regina Turrutana & Gallu-
rensis recognovit & fuit confessa publi-
ce & non coacta, praesente & consen-
tiente Hubaldo viro suo, Judice Gal-
lurenfi & Turrutano, se habere, tene-
re, & possidere Judicatum Turrutantum,
& omnia, quae ad ipsam Dominam
hereditaris jure pertinent tam in Sar-
diniâ,

diria, quàm in Corpca, Pisis, Massa, & ubicumque sunt, ab Ecclesia Romana. Pro quibus omnibus Ecclesiae Romanae juramentum fidelitatis praestitit, Magistro Alexandro Capellano & Legato Apostolicae Sedis, nomine ipsius Romanae Ecclesiae dictum sacramentum recipiente: cujus tenor talis est:

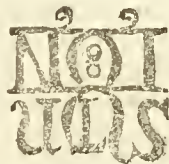
Ego Domina Adelfasia Regina Turrifana & Gallurensis ab hac hora in antea fidelis ero & obediens Beato Petro, sanctaeque Romanae Ecclesiae, & Domino meo Papae Gregorio, ejusque Successoribus canonice intransibus. Non ero in facto, nec in dicto, neque in consilio, ut ipse, vel Legatus, sive Nuntius ejus, vitam perdant aut membrum, aut capiantur malâ captione. Consilium, quod mihi Dominus Papa crediturus est per se, vel per literas, sive per Nuntium suum, me sciente, ad ipsius damnum nulli pandam. Regalia Beati Petri, & specialiter Sardiniam, adjutrix ero ad retinendum & defendendum contra omnem hominem, & reacquirendum alia jura Ecclesiae Romanae, ubicumque fuerint, quum a Domino Papa, vel ejus certo Nuntio fuero requisita. Insuper praedictum Judicatum Turrifanum, & alia, quae ad me pertinere noscuntur, nemini supponam, neque aliquo modo diminuatam sine mandato & licentia sum-

A mi Pontificis. Legatum Apostolicae Sedis honeste recipiam, & in eundo & redeundo honorifice tractabo & in suis necessitatibus adjuvabo.

Actum in Palatio Regni Turrifani de Ardera, coram subscriptis testibus; videlicet Gisarcliensi & Empuriensi Episcopis, Donno Lamberto Abbate de Falesia..... Abbate de Siccaria, Fratris Orlando Monacho de Saccaria..... Priore Gisarcliensi, Magistro Benenasa Canonico Sancti Michaëlis Lucani, & Benedicto Clerico de Alatro, & multis Militibus Pisanis & aliis.

Ego Gregorius sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriniarius, de mandato dicti Domini Legati hoc Instrumentum scripsi & complevi, meoque signo signavi, & in publicam formam redegi.

Et ego Nicolaus Ferentinus, sanctae Romanae Ecclesiae Scriniarius hoc Instrumentum, sicut inveni in publico Instrumento exemplari suo, nihil addens, vel minuens, vel mutans, de verbo ad verbum, auctoritate Apostolicae Sedis in publicam formam scripsi, & signum feci:

*De Judicatu Gallurae & Turrifano, & juramento Hubaldæ
Judicis Gallurae, Anno 1236.*

IN nomine Domini, Amen. Anno Domini Millesimo Ducentesimo Trigesimo Sexto, Indictione X. tempore Domini Gregorii IX. Papae Anno Decimo, Tertiâ die exeunte Mensis Martii, in praesentia Dominorum Gisarcliensis & Empuriensis Episcoporum, mei

E Gregorii, sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriniarii, & subscriptorum testium, Dominus Hubaldus Judex Gallurensis & Turrifanus recognovit, & fuit confessus publice & non coactus, se habere, tenere & possidere ab Ecclesia Romana Judicatum Turrifanum, quem habet

babet pro Domina Adelasia uxore sua, & alia, quae ad ipsam hereditario jure pertinent tam in Sardinia quam in Corsica, Pisis, Massa, & ubicumque sunt. Pro quibus omnibus Ecclesiae Romanae juramentum fidelitatis praeritit Magistro Alexandro Capellano & Legato Apostolicae Sedis, nomine ipsius Romanae Ecclesiae sacramentum recipienti: cujus tenor talis est.

Ego Hubaldus Judex Gallurensis & Turritanus ab hac hora in antea fidelis ero & obediens Beato Petro, sanctaeque Romanae Ecclesiae, & Domino meo Papae Gregorio, ejusque Successoribus canonice intrantibus. Non ero in facto nec dicto neque in consilio, ut ipse vel Legatus sive Nuntius ejus, vitam perdant aut membrum, aut capiantur mala captione. Consilium, quod mihi Dominus Papa crediturus est per se vel per literas sive per Nuntium suum, me sciente ad ipsius damnum nulli pandam. Regalia Beati Petri, &

A specialiter Sardiniam, adjutor ero ad retinendum & defendendum contra omnem hominem, & reacquirendum alia jura Ecclesiae Romanae, ubicumque fuerint, quum a Domino Papa, vel ejus certo Nuntio fuero requisitus. Insuper praedictum Judicatum Turritanum, & alia quae ad supradictam Dominam Adelasiam uxorem meam pertinent, nemini supponam, neque aliquo modo diminuam, sine mandato & licentia summi Pontificis. Legatum Apostolicae Sedis honeste recipiam, & in eundo & redeundo honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo.

B Actum in Palatio Regni Turritani de Ardera, coram subscriptis testibus, videlicet Gisarcliensis & Empuriensis Episcopis, Domino Lamberto Abbate &c. (uti supra.)

C Ego Gregorius sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriptorius &c.

Et ego Nicolaus Ferentinus, sanctae Romanae Ecclesiae &c.

Judex & Judicissa Gallurensis & Turritana jurarunt stare mandatis Domini Papae, Anno 1230.

I N nomine Domini. Amen. Anno Domini Millesimo Ducentesimo Trigesimo Sexto, Indictione X. tempore Domini Gregorii IX. Papae Anno X. Tertia die exeunte Mensis Martii. In praesentia Dominorum Gisarcliensis & Empuriensis Episcoporum, mei Gregorii, sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriptorii, & subscriptorum testium, Dominus Hubaldus Judex Gallurensis & Turritanus, & Domina Adelasia ejus uxor, Judicissa Turritana & Gallurensis, talis sacrosanctis Evangeliiis juraverunt sine fraude, dolo, ac malo ingenio, stare, parere, & in omnibus obedire generaliter, praecise, & sine conditione aliqua praecceptis Domini Pa-

D pae, quae & quot Dominus Papa per se vel per Nuntios sive per Literas suas, vel Magister Alexander, Domini Papae Capellanus, Apostolicae Sedis Legatus, ipsis pro Domino Papa & Ecclesia Romana per se vel per Nuntios, sive per literas suas fecerit. Et ea in omnibus & per omnia observare & facere observari promiserunt.

E Actum in Palatio Regni Turritani; coram subscriptis testibus, videlicet Gisarcliensis & Empuriensis &c. (uti supra.)

Ego Gregorius, sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriptorius, de mandato &c.

Et ego Nicolaus Ferentinus, sanctae Romanae Ecclesiae Scriptorius &c.

Responsio Judicis Gallurensis & Turritani super juramento praestito per eum, de stando mandatis Domini Papae, Anno 1236.

IN nomine Domini, Amen. Anno Domini Millesimo Ducentesimo Trigesimo Sexto, Indictione X. tempore Domini Gregorii IX. Anno Decimo, III. die exeunte Mensis Martii. In praesentia mei Gregorii, sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriptorum, & subscriptorum testium, Dominus Hubaldus Judex Gallurensis & Turritanus, eadem die, quando juravit stare mandatis Domini Papae & Ecclesiae Romanae, & quando fuit confessus se habere, tenere, & possidere Judicatum Turritanum ab Ecclesia Romana, interrogatus a Magistro Alexandro Capellano & Legato Apostolicae Sedis, tam ab ipso juramentum fidelitatis recipiente, ut deberet jurare simili modo de Judicatu Gallurensi, sicut de Judicatu Turritano juravit, dictus Judex respondit, quod non audebat nec poterat facere, quia de

A ipso Judicatu fecerat juramentum fidelitatis Pisanis, quum erat Pisis. Et ipse cum pluribus Pisanis rogabat dictum Legatum, ut istud sibi non injungeret; quia si faceret, penitus degerat. Unde rogabat Legatum & dicebat, quod si Dominus Papa vel Legatus ipsum a dicto juramento abolverent, faceret libentissime de dicto Judicatu Gallurensi mandata Domini Papae & divi Legati. Alioquin dicebat, mandata Domini Papae & praenominati Legati se dicto Judicatu facere se non posse.

B Actum in Palatio Regni Turritani de Ardera, coram subscriptis & c. (uti supra.)

C Ego Gregorius, sacrosanctae Ecclesiae Scriptorum & c.

Et ego Nicolaus Ferentinus, Sanctae Romanae & c.

Nuntius Domini Papae excommunicavit publice, ne quis Notarius faceret Instrumentum sine mandato ipsius de verbis habitis inter ipsum & Judicem & Judicissam Turritanos & Gallurenses, Anno 1237.

IN nomine Domini, Amen. Anno Domini Millesimo Ducentesimo Trigesimo Septimo, Indictione XI. tempore Domini Gregorii Papae IX. Anno Undecimo, tertia die exeunte Mense Martii. In praesentia Dominorum Gisarclienfis & Empuriensis Episcoporum, mei Gregorii sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriptorum, & subscriptorum testium, Magister Alexander Capellanus Domini Papae, Apostolicae Sedis Legatus, eo die & hora, quo vel qua Dominus Hubaldus Judex Gallurensis &

D Turritanus, & Domina Adelfasia Regina Gallurensis & Turritana juraverunt stare mandato & mandatis Domini Papae & Ecclesiae Romanae, & ejusdem Magistri Alexandri Apostolicae Sedis Legati, & praestiterunt juramentum fidelitatis Domino Papae & Ecclesiae Romanae, excommunicavit publice, ne quis Notarius vel Judex de omnibus verbis sive tractatibus, quae habebat, sive habiturus erat cum eodem Domino Hubaldo Judice Turritano & Gallurensi, & Domina Adelfasia uxore

B

sua,

sua, faceret Chartam aliquam, sive publicum Instrumentum, absque ejus mandato & licentia speciali.

Actum in Palatio Arderae coram * subscriptis testibus videlicet Domno..... Abbate de Falasia, Domno..... Abbate de Saccaria..... Priore

A de Gisarco, Fratre Orlando Monacho de Saccaria, Benedicto, & Magistro Benencasa, Clericis Domini Legati supradicti.

Ego Gregorius, sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriptorius &c.

Et ego Nicolaus Ferentinus &c.

Concessio facta per Legatum nomine Romanae Ecclesiae Dominae Adelasiae uxori Domini Hubaldi de Terra Judicatus Turritani, Anno 1237.

IN nomine Domini, Amen. Anno Domini Millesimo Ducentesimo Trigesimo Septimo, Indictione XI. tempore Domini Gregorii IX. Papae, Anno XI. octavo die exeunte Mense Aprili. Pateat omnibus manifeste, quod in praesentia mei Gregorii, sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriptorii, & subscriptorum testium, Magister Alexander Capellanus & Legatus Apostolicae Sedis, concessit & dedit Dominae Adelasiae uxori Domini Hubaldi Judicis Gallurentis, filiique ejus legitimis, pro ipsa Ecclesia, Terram Judicatus Turritani, & omnia alia, quae sibi hereditario jure pertinent tam in Sardinia, quam in Corsica, Pisis, Massa, & aliis locis. Quae omnia recognovit dicta Domina Adelasia ad Romanam Ecclesiam pertinere. Et de iis omnibus

B eam investivit, ita tamen quod, si absque filiis legitimis decederet, Terra ipsa & omnia alia bona ipsius libere ad Romanam Ecclesiam, cujus sunt, revertantur.

Actum in Palatio Regni Turritani de Ardera, coram subscriptis testibus, videlicet Domno Lamberto Abbate de Falasia, Magistro Benencasa Canonico Sancti Michaelis Lucani, Benedicto Clerico de Alatro, Vito Presbytero, Paulo & Johanne de Ordine Fratrum Minorum, Johanne & Thomaasio de Alatro, Johanne Majore de Camera, & multis aliis.

Ego Gregorius, sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriptorius &c.

Et ego Nicolaus Ferentinus, sanctae Romanae Ecclesiae Scriptorius &c.

De Judicatu Arboreae, qui tenetur ab Ecclesia Romana, Anno 1237.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi. Hoc est exemplum cujusdam publici Instrumenti, sigillo plumbeo pendenti signati, hujus tenoris.

In nomine Domini. Amen. Anno Domini Millesimo Ducentesimo Trigesimo Septimo, Indictione XI. tertia die exeunte Mense Aprili, tempore Domini Gregorii IX. Papae Anno XI. Pateat omnibus manifeste, quod in praesentia

E mei Gregorii sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriptorii, & subscriptorum testium, Dominus Petrus Judex Arboreae publice, sponte, & non coactus, recognoscens Ecclesiam Romanam esse matrem & Dominam suam, confessus est, se habere, tenere & possidere Regnum sive Judicatum Arboreae ab Ecclesia Romana, & pro Ecclesia Romana. Pro quo Ecclesiae Romanae,

manae, & Domino Gregorio IX. Papae, ejusque Successoribus canonice intrantibus, juramentum fidelitatis praestitit, praedictum juramentum Magistro Alexandro Capellano & Legato Sedis Apostolicae pro Romana Ecclesia & Domino Papa recipiente: cujus forma talis est.

Ego Judex Petrus Arboreae ab hac hora in antea fidelis ero & obediens beato Petro, sanctaeque Romanae Ecclesiae, & Domino meo Papae Gregorio, ejusque Successoribus, canonice intrantibus. Non ero in facto, nec in dicto neque in consilio, ut ipse, vel Legatus, sive Nuntius vitam perdant aut membrum, vel capiantur mala captione. Consilium, quod mihi Dominus Papa crediturus est per se, vel per literas, sive per Nuntium suum, me sciente, ad ipsius damnum nulli pandam. Regalia beati Petri, & specialiter Sardiniam, adjutor ero ad retinendum & defendendum contra omnem hominem, & reacquirendum alia jura Ecclesiae Romanae, ubicumque fuerint, quum a Domino Papa vel ejus Nuntio, sive per literas ipsius fuero requisitus: & ea postquam reacquisita fuerint, defendendum & retinendum. Et praedictum Judicium Arboreae nemini supponam, neque aliquo modo diminuam sine licentia & mandato summi Pontificis. Legatum Apostolice Sedis honeste recipiam, & eum in eundo & redeundo honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo. Et alia, quae

A continentur in forma fidelitatis, promitto me firmiter observare.

B Actum apud Bonarcantum in Atrio Beatae Mariae de Bonarcanto coram subscriptis testibus, videlicet Domino Leonardo Archiepiscopo Calaritano, Domino Trogodorio Archiepiscopo Arboreensi, Domino Constantino Episcopo Terralbensi, Domino Petro Episcopo Sanctae Justae, Domino Johanne Episcopo Ufellensi, Domino Sergio Episcopo Suellensi, Domino Johanne Episcopo Gisarcliensi, Domino Oberto Episcopo Plavacensi, Domino Lamberto Abbate de Falesia, Domino Nicolao Priore de Bonarcanto, Benedicte Clerico de Alatro, Onfredone familiare Domini Raynerii Cardinalis, Johanne & Thomafo de Alatro, Conio de Verulis, praesentibus Clericis, Nobilibus, & multis aliis in plena Curia.

C Ego Gregorius, sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriniarius, iis omnibus interfui, & de mandato Magistri Alexandri Capellani, & Legati Apostolicae Sedis scripsi & complevi, meoque signo signavi, & in publicam formam redegi.

D Ad cujus rei perpetuam firmitatem, ego Petrus, Dei & Romanae Ecclesiae gratia Judex Arboreae, praesens Instrumentum feci mei Sigilli munimine roborari.

E Et ego Nicolaus Ferentinus, sanctae Romanae Ecclesiae Scriniarius, sicut inveni in praedicto publico & autentico Instrumento, pendenti plumbeo sigillo signato auctoritate Sedis Apostolicae, hoc praesens exemplum de verbo ad verbum scripsi, & signum feci.

De Censu pro Judicatu Arboreae; & est mille centum
Bisantiorum, Anno 1237.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi.
Hoc est exemplum cujusdam &c. uti
supra.

In nomine Domini. Amen. Anno
Domini Millesimo Ducentesimo Trigesimo
Septimo, Indictione XI. tempore
Domini Gregorii IX. Papae, Anno XI.
tertia die exeunte Mensis Aprilis. Pa-
teat omnibus manifeste, quod Dominus
Petrus Judex Arboreae sponte & bona
voluntate recognovit dominium & pro-
prietatem Judicatus Arboreae ad Roma-
nam Ecclesiam pertinere, a qua &
pro qua publice confessus est, se habere,
tenere, & possidere. Cujus investitionem
idem Judex Arboreae recepit per ma-
nus Magistri Alexandri, Apostolicae
Sedis Legati, cum quodam Vexillo, in
quo erant duae Claves cum una Cruce.
Propter quod promisit singulis annis no-
mine Censum solvere & dive Mille &
centum Bisantios Ecclesiae Romanae,
vel ei certo Nuntio. Ad cujus solutio-
nem se, suosque legitimos filios obliga-
vit. Praeterea statuit & firmiter or-
dinavit, ut si absque legitimis filiis
morevetur, tota Terra Judicatus Arbo-
reae ad Romanam Ecclesiam, cujus est,

A libere revertatur. Et similiter si filii
ejus sine filiis decederent, dicta Arbo-
rea ad Sedem Apostolicam devolvatur.

Actum in Ecclesia Beatae Mariae de
Bonarcanto coram subscriptis testibus,
videlicet Domino Leonardo Calarita-
no Archiepiscopo, Domino Trogo-
dorio Archiepiscopo Arboreensi, Do-
mino Constantino Episcopo Terral-
bensi, Domino Johanne Episcopo U-
sellensi, Domino Sergio Episcopo
Suellensi, Domino Johanne Episcopo
Gisarcliensi, Trogodorio Episcopo
Castrensi, Constantio Episcopo Otho-
nensi, Oberto Episcopo Plavacensi,
Nicolao Priore de Bonarcanto, Lam-
berto Abbate de Falesia, Benedicto Cle-
rico de Alatro, Osfredone familiare
Domini Raynerii Cardinalis.

C Ego Gregorius, sacrosanctae Romanae
Ecclesiae Scribaniarius &c.

Ad cujus rei firmitatem perpetuam,
ego Petrus Dei & sanctae
Romanae Ecclesiae gratia Judex Ar-
boreae &c. ut supra.

Et ego Nicolaus Ferentinus, sanctae
Romanae Ecclesiae &c.

Judex Arboreae cum uxore sua, & tota Terra Judicatus, recipiuntur
sub protectione Romanae Ecclesiae, cui subsunt, Anno 1237.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi.
Hoc est exemplum &c.

Magister Alexander, Domini Papae
Capellanus Apostolicae Sedis Legatus,
Nobili & illustri viro Domino Petro
Judici Arboreae salutem in Domino.
Sacrosancta Romana Ecclesia devotos &
humiles filios ex assuetae pietatis officio

D propensus diligere consuevit, & eis
tamquam pia mater suam gratiam &
favorem benivolum impartiri. Nos igitur
attendentes, quod tu publice confite-
ris & recognoscis, Romanam Ecclesiam
esse matrem & Dominam tuam, & to-
tam Terram Judicatus Arboreae ad ip-
sam specialiter pertinere, te ac Uxo-
renam

rem tuam cum tota Terra Judicatus Arboreae sub protectione ac defensione Sedis Apostolicae suscipimus auctoritate, qua fungitur, & tibi & filiis tuis legitimis Terram praedictam Judicatus Arboreae concedimus, & praesenti pagina confirmamus. Ad indicium hujus concessionis & confirmationis perceptae, Milie & serum Bisantios nomine Census annuatim Ecclesiae Romanae persolves, & filii tui similiter, si contigerit te habere. Ad cuius census solutionem te, tuosque legitimos filios heredes perpetuo obligasti; ita videlicet, quod si absque filiis legitimis decesseris, praedicta Terra Judicatus Arboreae ad Sedem Apostolicam revertatur, cuius est. Et quod non liceat tibi nec filiis tuis praedictam Terram Arboreae diminuere, vel alicui supponere, sine mandato & licentia Sedis Apostolicae speciali. Salvo quod possis Ecclesiis, & aliis piis Locis, tuisque proximis consanguineis, de bonis Judicatus Arboreae conferre, honore Regni, ac Judicatu Arboreae integro permanentibus, & dominio & proprietate omni tempore Romanae Ecclesiae reservatis.

Actum in Camera Beatae Mariae de Bonarcanto, sub Anno Millesimo Ducentesimo Trigesimo Septimo, Indictione XI.

A tempore Domini Gregorii IX. Papae Anno XI. prima die intrante Mense Maii, in praesentia Domini Leonardi Calaritani Archiepiscopi, Domini Trogodorii Archiepiscopi Arboreensis, Domini Constantini Episcopi Terralbensis, Petri Episcopi Sanctae Justae, Johannis Episcopi Usellensis, Sergii Episcopi Suellensis, Domini Johannis Episcopi Gisarclienensis, Trogodorii Episcopi Castrensis, Constantii Episcopi Othanensis, Oberti Episcopi Plavacensis, Nicolai Prioris de Bonarcanto, Lamberti Abbatis de Fufesta, Magistri Benencasae Canonici Sancti Michaëlis Lucensis, Benedicti Clerici de Alatro.

B Ego Gregorius, sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriptorius, iis &c.

C Et quum ego Judex Petrus, Dei & sanctae Romanae Ecclesiae gratia Judex Arboreae per manus dicti Magistri Alexandri Capellani, & Legati Sedis Apostolicae dictam Terram Arboreae ab Ecclesia Romana receperim, ne dubitari possit in posterum, praesens Instrumentum feci meum Sigilli munimine roborari.

D Et ego Nicolaus Ferentinus, sanctae Romanae Ecclesiae Scriptorius &c.

Adelasia Regina Turrutana & Gallurensis, & Judex vir ejus concesserunt Domino Papae Castrum Montis Acuti, Anno 1237.

I N nomine Domini nostri Jesu Christi. Hoc est exemplum cujusdam publici Instrumenti hujus tenoris.

In nomine Domini. Anno Domini Millesimo Ducentesimo Trigesimo Septimo, Indictione XI. tempore Domini Gregorii IX. Papae, Anno XI. Quartadecima die Mensis Aprilis. Pateat omnibus manifeste, quod Domina Adelasia Regina Turrutana & Galluren-

E sis. & Dominus Hubaldus vir ejus; Gallurensis Judex & Turrutanus, sponte & bona voluntate, nulla coactione interveniente, dederunt, tradiderunt & concesserunt Ecclesiae Romanae, & Domino Gregorio summo Pontifici, ejusque Successoribus canonice intrantibus, pro ipsa Ecclesia Romana, Castrum quod dicitur Monte Acutum, liberaliter, pure, & sine aliqua conditione, habendum,

dum, tenendum & custodiendum pro ipsa Ecclesia Romana, & faciendum omnia quaecumque sumus Pontifex pro ipsa Ecclesia Romana de ipso Castro facere voluerit, Magistro Alexandro Capellano & Legato Apostolicae Sedis pro ipsa & nomine ipsius Ecclesiae Romanae praedictum Castrum recipiente.

Actum in Palatio Regni Turritani de Ardera coram subscriptis testibus, videlicet Episcopo Empuriensi Abbate de Saccaria, Lamberto Abbate de Falesia, Vito, Presbytero Paulo, & Johanne Fratribus de Ordine Minorum, Magistro Benenasa Canonico Sancti Michaelis Lucani, Benedicto Cle-

A rico Sancti Stephani de Alatro, Johanne & Thomasio Civibus Alutrinis, & Conio de Verulo, & multis aliis.

Ego Gregorius, Sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriptorius, de mandato dicti Domini Legati hoc Instrumentum scripsi & complevi, meoque signo signavi, & in publicam formam redegi.

B Et ego Nicolaus Ferentinus, sanctae Romanae Ecclesiae Scriptorius, hoc Instrumentum, sicut inveni in praedicto publico & authentico Instrumento, nil addens vel minuens vel mutans, de verbo ab verbum, auctoritate Apostolicae Sedis exemplavi, & in publicam formam scripsi, & signum feci.

De Castro Montis Acuti, Anno 1237.

I N nomine Domini nostri Jesu Christi. Hoc est exemplum &c.

In nomine Domini. Amen. Anno Domini Millesimo Ducentesimo Trigesimo Septimo, Indictione XI. tempore Domini Gregorii IX. Papae Anno XI. sextodecimo die Mensis Aprilis. Pateat omnibus manifeste, quod Magister Alexander Capellanus & Legatus Apostolicae Sedis, assignavit & dedit Castrum, quod dicitur Monteacutum, ad tenendum, servandum & custodiendum pro Ecclesia Romana, & Domino Papa Gregorio, ejusque Successoribus canonice intrantibus, Episcopo Empurien-

C si, & ad resignandum tantum ei, & nulli alii, cui summus Pontifex mandaverit resignari. Et ipsum Episcopum posuit in corporalem possessionem dicti Castri & Cassari, claves ejus eidem Episcopo concedendo.

Actum in dicto Castro, coram subscriptis testibus, videlicet Domino Trogodorio Episcopo Castrensi Abbate de Saccaria &c.

D Ego Gregorius, sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriptorius &c.

Et ego Nicolaus Ferentinus, sanctae Romanae Ecclesiae Scriptorius &c.

De Castro Montis Acuti, Anno 1237.

I N nomine Domini nostri Jesu Christi. Hoc est exemplum cujusdam &c.

In nomine Domini. Amen. Anno Domini Millesimo Ducentesimo Trigesimo Septimo, Indictione XI. tempore Domini Gregorii IX. Papae, Anno XI. quartodecimo die Mensis Aprilis. Pa-

E teat omnibus manifeste, quod Domina Adelasia Regina Turritana & Gallurensis de consensu & voluntate viri sui Domini Hubaldi Judicis Gallurensis & Turritani promisit & obligavit se & suos heredes sub poena omnium bonorum suorum, Magistro Alexandro Capella-

pellano & Legato Apostolicae Sedis, recipienti pro Domino Papa, & Ecclesia Romana, quod si Dominus Papa vellet habere Castrum Montiscutianum, quod petebat ab ea dictus Legatus, & restituere dictae Dominae Adelfasiae Castrum Montis Acuti, quod ipsa Domina Adelfasia & vir ejus concedent & tradent sine mora dictum Castrum Montiscutianum Dominae Papae pro Ecclesia

A Romana, & assignabunt illud, cui Dominus Papa mandaverit assignari.

Actum in Palatio Regni Turritano de Ardera, coram subscriptis testibus, videlicet Domino Episcopo Empurienfi

Abbate de Saccaria &c.
Ego Gregorius, sacrosanctae Romanae Ecclesiae &c.

Et ego Nicolaus Ferentinus &c.

*Census quatuor Librarum boni argenti debiti pro
Judicatu Turritano, Anno 1237.*

I N nomine Domini nostri Jesu Christi. Hoc est exemplum &c.

In nomine Domini, Amen. Anno Domini Millesimo Ducentesimo Trigesimo Septimo, Indictione XI. tempore Domini Gregorii IX. Papae Anno XI. tertiâ die exeunte Mense Maji. Pateat omnibus manifeste, quod Domina Adelfasia Regina Turritana & Gallurenfis, sponte & bonâ voluntate recognoscens dominium & proprietatem Judicatus Turritani ad Romanam Ecclesiam pertinere, a qua & pro qua publice est confessâ se habere, tenere, & possidere: cujus investitionem eadem Domina Turritana recepit per manus Magistri Alexandri Capellani & Legati Apostolicae Sedis; propter quod promisit singulis annis nomine Census solvere & dare quatuor Libras boni argenti Ecclesiae Romanae, vel ejus certo Nuntio. Ad cujus solutionem se suosque heredes legitimos & successores

B perpetuo obligavit. Praeterea statuit & firmiter ordinavit, ut si absque legitimis filiis moreretur, tota Terra Judicatus Turritani ad Romanam Ecclesiam, cujus est, libere revertatur. Et similiter si filii ejus sine filiis decederent, dicta Terra Judicatus Turritani ad Sedem Apostolicam devolvatur.

C Actum in Palatio Regni Turritano de Ardera, coram subscriptis testibus, videlicet Domino Johanne Episcopo Gislarciensi..... Abbate de Saccaria, Domino Lamberto Abbate de Falesia, Johanne Majore de Camera, Benedicto Clerico de Alatro, Magistro Benencasa Canonico Sancti Michuëlis Lucani, & aliis multis.

D Ego Gregorius, sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriptorius, hoc Instrumentum de mandato &c.

Et ego Nicolaus Ferentinus, sanctae Romanae Ecclesiae &c.

*Instrumentum Juramenti praestiti a Petro Judice Arborea;
& ab aliis Nobilibus, Anno 1237.*

I N nomine Domini nostri Jesu Christi. Hoc est exemplum cujusdam publici Instrumenti, pendenti Sigillo plumbeo signati, hujus tenoris.

E In nomine Domini, Amen. Anno Domini Millesimo Ducentesimo Trigesimo Septimo, Indictione XI. tempore Domini

ni Gregorii IX. Papae, Anno XI. Nono die exeunte Mensis Aprilis. Dominus Petrus Judex Arboreae, tactis sacrosanctis Evangeliiis, publice juravit, sine fraude, dolo, ac malo ingenio stare. parere, & in omnibus obedire generaliter & praecise, & sine conditione aliqua mandatis Domini Papae, quae & quot Dominus Papa per se vel per Nuntios sive per literas suas, vel quae Magister Alexander Capellanus & Legatus Apostolicae Sedis per se vel per Nuntios sive per literas suas ei fecerit pro Domino Papa, & Ecclesia Romana, & ea in omnibus & per omnia idem Judex promisit observare & facere a suis subditis observari.

Eodem die, & eodem loco Dominus Laurentius de Zurri, Dominus Guanzinus, Dominus Petrus de Murcino, Dominus Arzoccus de Martis, Nobiles juraverunt & promiserunt, quod dabunt Judici Petro consilium, auxilium & favorem ad faciendam, & servandam omnia mandata & praecepta Domini Papae, & ipsius Legati, quae ei fecerint per se vel per Nuntios sive per literas suas. Et si dictus Judex ea non fecerit, ipsi omnia facere promiserunt quaecumque eis Dominus Papa injunxerit faciendam.

Actum in Camera domus Ecclesiae Sanctae Mariae de Bonarcanto, coram Dominis Trogodario Archiepiscopo Arboreensi, Petro Episcopo Sanctae Justae, Nicolao Priore Sanctae Mariae de Bonarcanto, Lamberto Abbate de Falesa, Gunnario Archipresbytero Ariflani, Ma-

A gistro Beneucasa Canonico Sancti Michaelis Lucensis, Benedicto Clerico Alatrino, Jobanne Lombardo, praesentibus Clericis, Nobilibus & multis aliis.

Sequenti vero die simili modo juraverunt Nobiles, videlicet Petrus de Ficu Armentarius, Comita de Zurri, Parasone Pinna, Guantinus de Martis, Comicaspanu, Furatus Zurrumpa, Barasone Pisteris: quod dabunt eidem Judici Petro Arboreensi consilium, auxilium & favorem ad faciendam & servandam omnia mandata Domini Papae, & supradicti Legati, quae ei fecerint per se vel per Nuntios sive per literas suas.

C Actum in eodem loco, coram suprascriptis testibus & multis aliis Clericis & Laicis.

Ego Gregorius sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriniarius, iis omnibus interfui, & de mandato dicti Magistri Alexandri Capellani & Legati Apostolicae Sedis, scripsi & complevi, meoque signo signavi, & in publicam formam redegi.

D Et ego Petrus Judex Arboreae ad perpetuam memoriam praesens Instrumentum mei feci Sigilli munimine roborari.

E Et ego Nicolaus Ferentinus; sanctae Romanae Ecclesiae Scriniarius, sicut inveni in publico & authentico Instrumento, pendenti plumbeo Sigillo signato, auctoritate Sedis Apostolicae ita de verbo ad verbum exemplavi, nihil immittendo, & signum feci.

De Castro Girapala, tradito custodiae Archiepiscopi Arboreensis pro Ecclesia Romana, Anno 1237.

I N nomine Domini nostri Jesu Christi. Hoc est exemplum cujusdam publici Instrumenti, hujus tenoris.

In nomine Domini, Amen. Anno Domini Millesimo Ducesimo Trigesimo Septimo, Indictione XI. tempore Domini

Domini Gregorii IX. Papae Anno Undecimo, VII. die exeunte Mense Aprilii. Pateat omnibus manifeste, quod in praesentia mei Gregorii sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriniarii, Magister Alexander Capellanus & Legatus Apostolicae Sedis, assignavit & dedit per Domnum Benedictum Clericum Sancti Stephani de Alatro, Procuratorem suum ad hoc constitutum, sicut continetur in publico Instrumento a me ipso confecto, Castrum, quod dicitur Girapala Domino Trogodorio Archiepiscopo Arborensi, ad tenendum & custodiendum pro ipsa Ecclesia Romana, & Domino Gregorio Papa, ejusque Successoribus canonice intransibus, & nulli alii resignandum, nisi cui Summus Pontifex mandaverit resignari. Et ipsum fecit mitti in corporalem possessionem dicti Castri per supradictum Domi-

A num Benedictum, claves ipsius Castri eidem Archiepiscopo concedendo.

Actum in Castro Girapalae, coram subscriptis testibus, videlicet Lamberto Abbate de Falesia, Magistro Benencasa, Offredone familiare Domini Raynerii Cardinalis, Thomasio familiare Domini Stephani Cardinalis, Negotiante & Petruccio Cursoribus Domini Papae, Conio de Verulis..... Archipresbytero, & Magistro Roberto Canonico Arborensi, & multis aliis Clericis & Laicis.

Ego Gregorius, sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriniarius, de mandato Trogodorii Archiepiscopi Arborensis, hoc Instrumentum scripsi, & complevi, meoque signo signavi, & in publicam formam redegi.

Et ego Nicolaus Ferentinus &c.

Quod Judex Arboreae, non contrabat parentelam cum aliqua sine mandato Sedis Apostolicae, & quod solvat Censum Mille Centum Bisantiorum, Anno 1237.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi. Hoc est exemplum &c.

In nomine Domini: amen. Anno Domini Millesimo Ducentesimo Trigesimo Septimo, Indictione XI. tempore Domini Gregorii IX. Papae Anno XI. duodecima die intrante Mensis Maji. Pateat omnibus manifeste, quod Magister Alexander Capellanus & Legatus Apostolicae Sedis praecepit Domino Petro Judici Arboreae, sub debito illius juramenti, quo tenetur de parendo omnibus mandatis Domini Papae, & Ecclesiae Romanae, & ipsius Legati, & sub debito juramenti praestiti fidelitatis Ecclesiae Romanae, quod de cetero non contrabat aliquam consanguineitatem vel affinitatem cum aliquo vel aliqua absque mandato & licentia Sedis Aposto-

D liceae speciali. Quibus ipse sponte consensit, & obligavit & promisit se facturum. Praeterea praecepit idem Legatus praedicto Petro Judici, ut quolibet Anno, in festo beati Petri, Censum Ecclesiae Romanae debitum, videlicet Mille & Centum Bisantios aureos solvat Archiepiscopo Arborensi nomine Romanae Ecclesiae, si Nuntius Ecclesiae Romanae praesens non esset.

E Actum apud Bonarcantum, coram subscriptis testibus, videlicet Trogodorio Archiepiscopo Arborensi, Petro Episcopo Sanctae Justae, Guantino Episcopo Terralbeni, Johanne Episcopo Usellensi, Nicolao Priore de Bonarcanto, Magistro Benencasa Canonico Sancti Michaelis Lucensis, & Domino Guantino.

G

Ego

Ego Gregorius, sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriniarius, iis omnibus interfui, & de mandato Magistri Ale-

A xandri Capellani & Legati Apostolicae Sedis, scripsi &c.
Et ego Nicolaus Ferentinus, sanctae Romanae Ecclesiae Scriniarius &c.

Compromissum factum inter Judicem Galluensem & Turritanum,
& Judicem Arboreae de omnibus litibus in Legatum
Domini Papae, Anno 1237.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi.
Hoc est exemplum &c.

In nomine Domini: amen. Anno Domini Millesimo Ducentesimo Trigesimo Septimo, Indictione XI. tempore Domini Gregorii IX. Papae Anno XI. secundâ die exeunte Mensis Aprilis. Pateat omnibus manifeste, quod Dominus Hubaldus Judex Gallurensis & Turritanus, & Dominus Petrus Judex Arboreae, de omnibus litibus & controversiis, quae vertebantur inter eos praestito juramento hinc inde, & poenâ duodecim millium Marcarum abolsâ, compromiserunt in Magistrum Alexandrum Capellanum & Legatum Apostolicae Sedis, & promiserunt observare quicquid praedictus Magister Alexander inter eos duceret arbitrium vel statuendum.

B Actum in confinio Judicatus Turrítani, & Arboreae, in loco, qui dicitur Lucentinus, coram subscriptis testibus, videlicet. Episcopo Empuriensi, Petro Episcopo Sanctae Justae Episcopo Rosanensi Abbate de Saccaria, Lamberto Abbate de Falesia, Nicolao Priore de Bonarcanto Priore Gisarcliensi, Magistro Benencasa, Benedicto Clerico de Alatro, Trussa, Ildece, Bartholomeo, & Guantino, & aliis multis Clericis & Laicis.

Ego Gregorius, sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scriniarius, de mandato dicti Legati & voluntate partium, hoc Instrumentum scripsi &c.

C Et ego Nicolaus Ferentinus, sanctae Romanae Ecclesiae Scriniarius &c.

Legatus Domini Papae, tam ex officio Legationis, quàm & compromisso facto in eum, per praeceptum factum partibus, de servando ordinationem suam declarat, Anno 1237.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi.
Hoc est exemplum &c.

In nomine Domini. Amen. An. Dom. Millesimo Ducentesimo Trigesimo Septimo, Indictione XI. tempore Domini Gregorii IX. Papae Anno XI. secundâ die exeunte Mensis Aprilis. Pateat omnibus manifeste, quod Magister Alexander Capellanus Domini Papae, Apostolicae Sedis Legatus, tam ex officio Le-

E gationis sibi commissae, quàm ex compromissione in eum facta, praecepit Domino Hubaldo Judici Gallurensi & Turritano, & Domino Petro Judici Arboreae, sub debito praestiti juramenti. Primò videlicet illius, quod praestiterunt ei de parendo omnibus mandatis Domini Papae & dicti Legati generaliter, pure, & sine conditione aliqua, & alterius juramenti, scilicet quod praec-

praestiterunt ei, in quo promiserunt observare, & a suis subditis facere observari quicquid de controversiis sive litibus, quae inter eos vertebantur, duceret ipse arbitrandum vel statuendum: quod iidem Judices ulterius firmam & perpetuam pacem inter se habebunt, & firmiter eam observabunt, & facient a suis subditis inviolabiliter observari. Et praecepit Judici Hubaldo, ut juvet Judicem Petrum contra omnem hominem, excepto Romano Pontifice, & defendat eum, & Terram Judicatus Arboreae cum persona sua & rebus & tota fortia sua, & toto posse suo. Et simili modo praecepit Judici Petro, ut juvet Judicem Hubaldum contra omnem hominem, excepto Romano Pontifice: & defendat eum, & Terram ipsius, videlicet Judicatum Gallurensis & Turritanum, in persona & rebus suis, & cum tota fortia sua, & toto posse suo. Insuper praecepit idem Legatus, ut si quae furtiva vel ablata de bonis Judicatus Arboreae in Judicatu Turritano inventa fuerint, postquam fuerit cognitum vel probatum, ipse Judex Turritanus reddere, vel facere reddi teneatur. Et hoc idem praecepit Judici Petro Arboreae, scilicet ut quaecumque furtiva vel ablata de bonis Judicatus Turritani vel Gallurensis in Judicatu Arboreensi inventa fuerint, postquam fuerit cognitum vel probatum, ipse Judex Arboreensis reddere vel facere reddi teneatur. Quae omnia ambo acceptaverunt, & rata habuerunt, & per omnia adimplere promiserunt, sub poena superius apposita, videlicet duodecim millium Marcarum argenti. Cujus poenae medietas parti promissa servanti, reliqua verò ad Romanam Ecclesiam devolvatur.

Actum in confinio Judicatus Turritani & Arboreae coram subscrip̄tis testibus, videlicet Episcopo Empuriensi &c.

A ut supra: & aliis multis Clericis & Laicis, in loco, qui dicitur Lucentina. Ego Gregorius, sacrosanctae &c. Et ego Nicolaus Ferentinus &c.

B Atque haec pauca de multis, quae praetereo, spectantia ad Ecclesiam Romanam omnium matrem, cujus dignitati eminentissimae congrua etiam fuit opum copia, sustinendo suo decori non impar, satis sint a me dicta. Illud nunc addo, non aliter a ceteris Ecclesiis factum fuisse. Quilibet enim Episcoporum Ecclesiae suae patrimonia ac potentiam augenda curabat, ut Cleri, Pauperumque necessitatibus, Templorumque ornati, facilius ac affluentius in dies consuli satis posset, sibi que major quies pararetur in posterum. Eoque in studio Monachi etiam & Abbates fere omnes non segnes se praestabant, Monasteriis suis aequè prospicientes. Inobedientes interdum sibi colonos suos experiebantur Ecclesiastici viri; interdum etiam hominibus iisdem multae creabantur molestiae a Comitibus, aliisque Reipublicae Ministris. Quibus ut obviam irent sacri Antistites atque Abbates, nihil intentatum relinquebant, quo eosdem homines, suorumque Ecclesiarum bona a Comitum ditione, publicisque oneribus immunia efficerent. Incertum verò, quo potissimum tempore coeperint in usu esse hujusmodi Immunitates. Earum certa profectò documenta occurrunt sub Regibus & Augustis Carolinis. Apud B. luzium Tom. 2. Capitularium pag. 1404 Ludovicus Pius Anno Christi DCCCXIV. Ecclesiae Viennensi Privilegia confirmat, inter cetera haec scribens: *Jubemus, ut nullus Judex publicus, neque quoslibet ex judiciaria potestate, in Ecclesias aut loca vel agros, seu reliquas*

C 2 possessio-

possessiones memoratae Ecclesiae Sancti Mauricii, ad causas audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ejusdem Ecclesiae tam ingenuos quàm & servos, qui super terram ipsius residere videntur, injuste distringendos, nec ullas redhibitiones, aut injustas occasiones requirendas, ullo unquam tempore ingredi audeat, aut exaltare praesumat. Eadem formulâ utitur idem Imperator in Diplomate concessio Monasterio Sancti Bavonis Gandensis, petente Einhardo Abbate, Anno DCCCXIX. uti constat ex Codice Donation. Auberti Miraei Cap. 14. Immo antea, nempe sub ipsis etiam Regibus Merovingicae stirpis, similes Immunitates quibusdam Ecclesiis ac Monasteriis Galliarum fuisse concessas, Mabillonius in Diplomatica, atque in Annalibus Benedictinis, Cointius, Sammarthani, aliique prodidere. Quod est ad Italiam, vide Part. II. Tomi I. Rer. Italicar. pag. 192. ubi regnantibus Langobardorum Regibus ejusmodi consuetudinem obtinuisse liquet. Nam Aistulfus Rex Anno DCCLIII. amplissimo Monasterio Nonantulano, quod Anselmus Dux in agro Mutinensi condiderat, haec inter alia largitur: *Ut nullus Comes, aut Gastaldus, vel Reipublicae proximior, in qualibet praedicta invasionem facere audeat ullo in loco, nec ad causas judicario more audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, vel parafredos aut fidejussores tollendos, aut homines tam ingenuos, libertos, quamque servos super terram ipsius Ecclesiae manentes, sive emphyteuticarios, nullo modo distringendos, nec ullas publicas functiones, aut redhibitiones, vel illicitas occasiones inquirendas, consurgere audeat, vel exigere praesumat &c. In-*

A signi quoque Monasterio Brixiano Monialium Sanctae Juliae a Desiderio Langobardorum Rege ejus conditorie, multae angariae, publicaue tributa condonata fuisse Anno XIV. Regni per Indictionem XII. habemus in Bullario Casinensi Tom. 2 pag. 18. Verùm in Chronologicas notas error irrepsit; neque enim Indictio XII. cum Anno XIV. Re ni Desiderii cohaeret. In pervetusto quidem & unico ejus Diplomatis exemplo, quod ego largientibus Sanctimonialibus Brixiae legi, adnotata est Indictio XI. Sed ne sic quidem vitium tollas. Certissimum contra est, & autographum Diploma Caroli Magni, Regis Francorum & Langobardorum, cum cereo Sigillo adhuc in membrana perforata infixio, quod in copioso Canonorum Mutinensium Tabulario adservatur, ubi Geminiano II. Mutinensium Antisti inlytus ille Rex in haec verba privilegi m elargitur: *Nullus Judex publicus, (idest Regius) ad causas audiendum, vel freda exigendum, seu mansiones aut paratas faciendum, nec fidejussiones tollendum, neque hominibus ipsius Episcopatus distringendum, nec ullas redhibitiones publicas requirendum, Judicaria potestas ibidem quoquo tempore ingredi, nec exaltare penitus praesumat &c. Sed sub emunitatis nomine cum omni freda concessa valeant omni tempore Rectores ipsius Episcopatus, hominesque eorum quieti vivere & reside.e. Datum est illud Diploma Anno XI. & IX. Regni nostri. hoc est Anno DCCLXXXII. Similia, immo ampliora etiam dona Regiensi Ecclesiae largitus est idem Rex, uti ex Ital. Sacr. in Appendic. Tom. V. pag. 1561. constat. Quin & aliis, ne dicam ceteris, Episcopis ejusmodi Privilegia iis ipsis temporibus concessa fuerint, vix dubitan-*

bitandi locus est. Quibusdam etiam Monachorum Monasteriis insignioribus eadem immunitas interdum concessa est: rarius tamen Sanctimonialium coetibus. Angilberga Imperatrix, Ludovici II. Augusti conjux, praeclarissimum Sancti Sixti Asceterium Placentiae fundavit, Virginibusque Deo sacris ornavit: illud nimirum, quod post aliquot Secula Monachis Benedictinis traditum, in eorum adhuc jure perdurat. Campius in Histor. Placentin. Tom. prim. pag. 458. duo Ludovici Privilegia adfert eidem Coenobio concessa Anno Christi DCCC-LII. & DCCCLXV. at ibi nullum memoratae haecenus Immunitatis vestigium. Et quoniam nobilissimus

A Locus dignus est, qui amplius illustretur, liceat heic mihi, quatuor insignia Diplomata producere nondum edita, atque ad ipsum spectantia, quae mihi ex ejusdem Archivo supeditata olim fuere: Primum complectitur donationem quarumdam Villarum *Angelbergae* ab Augusto marito factam cum facultate judicandi pro anima sua. Quam enim sua omnia Imperatrix jam statuisset transferre in Placentinum Monasterium (quod & praestitit Anno DCCCLXXVII. postremis tabulis suis) propterea non res tantum, sed & facultatem majora donandi solite semper sibi procurabat: Ita verò se habet primum ex authentico descriptum.

Ludovicus II. Imperator Angilbergae Augustae Conjugi suae concedit quosdam Cortes in diversis Comitatus sitas, Anno Christi 869.

I N nomine Domini nostri Jesu Christi Dei aeterni. Hlodowicus divina ordinante providentia Imperator Augustus. Etsi ceteris nostrae ditioni subjectis benignitatis munificentiam exhibere oportet, maxime tamen ei, quae speciali Privilegio interveniente Christi gratia, nobis in Imperio est adscita. Igitur omnium fidelium sanctae Dei Ecclesiae, nostrorumque praesentium scilicet ac futurorum comperiat industria, amantissimam Conjugem nostram Angilbergam Imperatricem Augustam, nostram petisse a Deo conservandam pietatem, quatenus jure proprietario concederemus illi Cortem Segillam in Toreliano Comitatu, cum Vara & Lancillo, inde pertinentibus; & alias quatuor Cortes, idest Doveni in Terdonens. Palmata in Aibiganno, Vaccarigas, & Civisi in Astensi Comitatus, cum omnibus videlicet ad ipsas Cortes respicientibus, idest utriusque sexus man-

C cipiis, Villis, Cappellis, casis, casariis, vineis, pratis, pascuis, sylvis, cultis sive incultis, arboribus pomiferis sive non pomiferis, aquis aquarumque decursibus, vectigalibus, seu redditibus cunctis, sub omni integritate & districtis judicialibus. Quapropter ejusdem dulcissimae Conjugis nostrae petitione serenitatis aurem libentissime accomodantes, praescriptas res, sicut superius continetur, jure proprietario illi concessimus, & per hos liberalitas nostrae apices inconulse transfundimus, ut ab hodierno die ac deinceps quicquid ex praescriptis rebus seu mancipiis facere delegerit, scilicet aut pro suae mercedis retributione alicui venerandae Ecclesiae, aut per mortaliu[m] personas hominum commutandi, donandi, vel etiam tradendi, liberam ac firmissimam habeat potestatem, sicuti de proprietatis suae rebus nullo contradicente vel
refi-

resistente, sed omni remotâ vel damnatâ seu Sequatium nostrorum, vel quorumlibet hominum molestiâ seu repetitione de praelibatis rebus, sicut supra praefinitum est, quicquid ipsi placuerit facere plenissimam omnibus

A habeat potestatem. Et uti haec nostrae auctoritatis largitio certius credatur, & futuris temporibus inviolabiliter in Dei nomine observetur, manu propria roboravimus, & de Bulla nostra subter insigniri praecepimus.

Signum

Domni Hludowici serenissimi Augusti.

Leodoinus Sacerdos jussu Imperatorio ad vicem Faremundi recognovi & subscripsi.

Datum VIII. Kalendas Junii, Anno Christo propitio Imperii Domni Hludowici piissimi Imperatoris XX. Indictione II.

Actum Venusiae in Dei nomine feliciter. Amen.

Deest Sigillum Plumbeum appensum:

Comitatus Turesianus, quem heic memoratum vidisti, si conjecturam efferre licet, fortasse fuit Comitatus Tigurinus, nunc Zurich in Helvetiis. Turegum appellatum olim fuisse illustre illud Oppidum, jam constat, & ego innui in Notis ad Leg. Langobardor. Part. II. Tom. I. pag. 178.

B Rer. Italicarum. Altero Diplomate curavit Augusta Angilberga, ut iterum sibi confirmarentur quaecumque Diplomata, Chartae, & res, additâ rursus facultate donandi & relinquendi, cui voluerit. Archetypum adservatur in praeaudato Archivo Monasterii Placentini Sancti Sixti.

Praeceptum Ludovici II. Imperatoris, quo Angilbergae Augustae Conjugi suae confirmat omnia illius bona, Anno 870.

I N nomine Domini nostri Jesu Christi Dei aeterni. Hludowicus divina ordinante providentia Imperator Augustus. Si liberalitatis Imperialis munificentiam Fidelibus quibusque nostris benigne concedimus, quanto potius dilectae nobis Conjugi, quam divinitus in adiutorium commissi nobis Imperii percipimus sociam, cunctae dapnilitatis commoda conferre nos convenit? Quapropter omnium fidelium Christi, sancteque ip-

C sus Ecclesiae comperiat generalitas, quoniam cum tractatu & consilio atque unanimitate Imperii nostri Primorum, Angilbergae serenissimae Augustae & Imperatrici, atque desiderabilissimae Conjugi nostrae, per hujus auctoritatis nostrae Praeceptum confirmamus, & roboramus omnes res tam mobiles quam immoviles, seseque moventes, necnon & familias utriusque sexus, una cum acquisitis rebus earum, quas sive per largitionis

tionis nostrae diverso tempore emissa Praecepta, sive per collata sibi ab aliis monumenta Chartarum, donationum scilicet vel venditionum, sive per quemcumque alium modum acquisisse sive possedisse dinoscitur, vel a nunc acquirere potuerit, omnia haec in perpetuum stabilientes, & ut praediximus roborantes: Similiter autem donamus ei a praesenti die, atque concedimus in perpetuum quaecumque ex superius comprehensis & annexis rebus vel familiis per quaecumque Legum jura ad nos pertinere vel competere comprobantur, sive deinceps pertinere noscentur, ita ut haec cum illis praesenti Imperiali munificentia & auctoritate munita perpetualiter potiatur, & suo semper juri vindicet atque defendat: ad possidendum videlicet & utendum omnibus his in perpetuum, atque donandum & relinquendum, cui voluerit, & de eis omnibus agendum quod sibi placuerit. Quisquis autem Successorum nostro-

A rum Imperatorum, vel alterius cujusque dignitatis aut conditionis hominum contra hujus Imperialis Praecepti seriem in toto vel in parte agere temptaverit, vel de his omnibus quicquam auferre vel minuere, aut ab aliquo sibi quocumque modo dandum postulare praesumpserit, sibi que usurpare vel vindicare quolibet ingenio conatus extiterit, aut illi super his omnibus, vel eis, quibus ipsa eorum aliquid contulerit, molestiam aliquam inferre praesumpserit, primo quidem nisus ejus nullas vires habeat; deinde vero pro solo praesumptuoso conamine auri obrizi duo milia Librarum exsolvere compellatur, quorum dimidia pars praefatae Augustae tribuatur, dimidia vero a Principe, qui per tempus fuerit, exigatur. Atque ut haec nostrae confirmationis auctoritas firmior habeatur, & in futura tempora inviolabiliter conservetur, manu propria subter signavimus, & de Bulla nostra insigniri praecipimus.

Signum

Hludowici serenissimi Imperatoris Augusti.

Ego Leudoinus Archipresbiter Palatinus jussu Imperatoris ad vicem Frirmundi recognovi & subscripsi.

Data Anno Domini Hludowici serenissimi Imperatoris Augusti XXI. Indictione III, Tertia Nonas Junii.

Actum Civitate Venusia in Dei nomine feliciter. Amen.

Locus Sigilli olim appensi, & deperditi:

Sed, quaeso, vide Monogramma D | mate diversum a praecedente. Cer-
Ludovici II. Augusti in hoc Diplo- | tum sane signum illius Augusti in
praece-

praecedenti habes, uti ex aulis authenticis membranis constat; eoque ipso Monogrammate usus est etiam illius patruus Ludovicus Germaniae Rex, cujus Diploma nunc mihi evulgandum est. Alterum verò decernere ego non aſſim, num ſuſpicionem aliquam falſi laboret, an verò duplex Monogramma eidem Ludovico II. Auguſto fuerit. Accipe nunc Ludovici Germaniae Regis Diploma, a quo pariter confirmatas ſibi voluit res atque immunitates ſuas Angilberga Auguſta. Sed quare extra Italiae

A Regnum, atque in Regno Germanico Auguſta mulier ſibi Privilegia conquiſivit? Id factum puto, quod ipſa ſuſpicaretur, Ludovicum Germaniae Regem, ſi obitus Ludovici II. Auguſti ejus Nepotis improlis contingeret, in Imperio ſucceſſurum; aut quod in Germanico etiam Regno bona poſſideret, ut ſupra vidimus *de Curte Segilla in Tureſiano*, ſive Turegiano Comitatu. Ex eodem Archivo Placentino Sancti Sixti fuit & hoc deſcriptum.

Ludovici I. Regis Bajoariae, ſeu Orientalis Franciae Diploma, quo Ingelbergae Auguſtae confirmat quaecumque Ludovicus II. Imperator ejus maritus ipſi conceſſerat: Anno 876.

IN nomine Sanctae & individuae Trinitatis. Hludowicus divina favente gratia Rex. Notum ſit igitur omnibus ſanctae Dei Eccleſiae fidelibus, noſtriſque, praesentibus ſcilicet & futuris, qualiter dilecta ac ſpiritualis filia noſtra Engilperga Miſſos ſuos ad noſtram direxit celsitudinem, Gifalpertum videlicet venerabilem Abbatem, & Hamadeonem fidelem Vaſſallum ſuum, obnixè flagitans, ut tam ea, quae illi Nepos noſter amantiſſimus ad uſufruentum per largitionis ſuae diſpenſationem clementi, ut decebat, animo condonavit, quamque ea, quae ipſa ſibi qualicumque contractu juſte & legaliter acquiſivit, per hoc noſtrae auctoritatis Praeceptum ſimili modo habere & poſſidere, aut etiam venerandis Locis, ſeu amicorum ſuorum uſibus pro commemoratione aeterna praescripti Senioris ſui & ſua tradere, liberam abſque alicujus infeſtatione poſteſtatem haberet. Nos verò libenti animo & legationem ipſam audivimus, & voluntatem ipſius in hoc adimplere ſtudiimus. Quapropter volumus, ut omnes Episcopi & Comi-

C tes, ceterique fideles, in ſancta Dei Eccleſia conſiſtentes, ſinceriter cognoscant, quia nos ob amorem Dei, necnon & memorati aequivoci noſtri glorioſi Imperatoris dilectionem, ſimiliter ei conceſſimus & confirmavimus univerſa ea ad uſufruentum & ordinandum, ſeu etiam proprietario nomine habendum & poſſidendum, quemadmodum ipſe per ſuorum Praeceptorum paginam conceſſiſſe & confirmari diſcoſitur, & de his, quae ipſa ſibi qualicumque contractu juſte & legaliter acquiſivit, & in poſterum adquiſitura eſt, firmam pro Dei amore habeat poſteſtatem in elemoſina Senioris ſui, nec non & ſua Sanctis Locis, ſeu quibuſcumque ei placuerit tradere abſque alicujus contradictione. Et ut haec auctoritas confirmationis noſtrae firmior habeatur, & per futura tempora a cunctis fidelibus ſanctae Dei Eccleſiae, noſtriſque verius credatur, & diligentius conſervetur, manu propria noſtra ſubter eam confirmavimus, & anuli noſtri impreſſione ſubter eam aſſignari juſſimus.

Signum

Signum

Hludowici serenissimi Regis.

Locus Sigilli ✠ Regii deperditus.

Eberhardus Cancellarius ad vicem Liutberti Archicapellani recognovi & subscripsi.

Data XIII. Kalendas Augusti Anno XXXVIII. Regni Domni Hludowici serenissimi Regis in Orientali Francia regnante, Indictione VIII.

Actum ad Ingilinbein in Dei nomine feliciter. Amen.

Et profectò ubicumque poterat, atque extra ipsum Italicum Regnum, sibi conquirebat fundos summâ sollicitudine Angilberga Augusta; quam enim prole masculâ destituta foret si quando viro superstes esset, sibi cau-

A tum volebat. En alterius Diploma ex eodem Archivo deperitum, ex quo intelliges, in Lotharingia quoque sibi procuratas fuisse opes a praeaudata Imperatrice.

Lotharii Lotharingiae Regis Diploma, quo concedit Ludovico II. Imperatori Villam Hibernam, sibi traditam a Monasterio Sancti Lambertii Tungrensis seu Leticensis, & ut eam postea demum tradat Ingelbergae Imperatrici, Anno 866.

IN nomine omnipotentis Dei Salvatoris nostri Jesu Christi. Hlotharius divina praeviente clementia Rex. Dum vota, petitionesque propinquorum pro opportunitate temporis adquiescimus, eos sine dubio, fidei, amicitiaeque nostrae ardentiores reddimus, quatenus in utilitatibus sanctae Dei Ecclesiae, totiusque Regni nobis commissi interesse contendant. Cognoscat itaque omnium sanctae Dei Ecclesiae, praesentium scilicet, nostrorumque futurorum industria, quia germanus noster, clarissimus scilicet Imperator Hludogvicus, adiit majestatis nostrae clementiam, uti res Sancti Lambertii Tungrensis, sive Leticensis, ab ipsa Ecclesia a nobis communitas, illi ad proprium largiremur.

Tom. XV.

B Cujus nos petitionibus placide faventes, per consensum memorati loci Antistitis, ac famulantium Canoniorum, Villam nomine Hibernam, conjacentem in Comitatu Licudisano, cum mancipiis utriusque sexus, & quidquid sibi juste aspicere videtur, nec non quodcumque ex rebus ipsius Sancti Lambertii in suo noscuntur esse Regno, juxta expetitam **C** seriem praelibato Imperatore Hludogvico ad proprium tribuimus, eâ scilicet ratione, ut ipse demum eas clarissimae Imperatrici Ingelbergae tradat cum omni integritate. Proinde hos Regiae dignitatis imperavimus apices fieri, per quos jam fato Imperatori omnes praescriptas res Sancti Lambertii tradimus atque transfundimus, qua-

D

tinus

zinus per hoc Praeceptum nostrae liberalitatis cunctis jure proprio teneat, atque possideat. Et ut haec nostrae traditionis auctoritas firmior a Successoribus in posterum habeatur nostris, subter manu nostra ea firmavimus, & annuli nostri impressione signavimus.

A

Signum.

TO
La
R
S

Hlotharii gloriosi Regis.

Sigillum Cereum.

Clorimbaldus Regiae dignitatis Cancellarius recognovi & subscripsi.

Data XVI. Kalendas Junias, Anno Christo propitio, Regnante gloriosissimo ac piissimo Rege Hlothario, XI. Indictione XIII.

Actum Lens. Regio Palatio, in Dei nomine feliciter. Amen.

Hiscæ accedat Diploma spectans ad Carolum Crassum Imperatorem, ejusdem Angilbergæ fratrem, sive naturalem sive spirituales, a præcedentibus minime dissimile. Describam

B

ego olim ex antiquo Regesto existente in nobili Archivo Communis Civitatis Cremonæ. Est autem hujusmodi.

Carolus Crassus Imperator Curtes Guardistallam, Luciariam, & alia bona Angelbergæ Augustæ, quondam Ludovici II. Imperatoris Conjugi, donata confirmat, Anno 882.

I

N nomine Sancte & individue Trinitatis. Karolus divina favente clementia Imperator. Noverit igitur omnium fidelium nostrorum presencium scilicet & futurorum industria, Angelbergam divise resordationis Hludowici excellentissimi Imperatoris consobri- ni nostri Conjugem Augustam, dilectam Sororem nostram, mansuetudinis

C

nostræ postulasse censuram, ut qualiter idem Augustus, Dominus & Vir suus per suorum Preceptorum paginas contulit, concessit atque donavit quaedam videlicet Curtes, Guardistallam, Luciariam, Litora Paludana, Campum Miliacium, Sextum, Luxerve, Massini, atque Leocarni, cum omnibus eorum pertinentibus, & familiis utriusque sexus, seu

seu quondam Abbaciam, in honore Sancti Petri Apostolorum Principis consecratam, & non longe a Placentina Urbe fundatam in loco, qui nominatur Caput Trebie, qualiter quod noster Genitor dive memorie clementissimus Rex, sui erga Nepotem instinctu amoris, suam ac jungens auctoritatem simili, ut ille, modo confirmavit ei universa, quae habebat, ac stabilivit: nec non & omnia, quae Carlomanus frater noster gloriosus Rex per auctoritatis suae Praecepta contulerat; taliter etiam nos, piam eorundem imitantes munificentiam, erga praesatam Augustam agere debeamus, ea quae sibi ex dono & largitate tam Patris & Consobrini, quamque & Fratris nostri competunt, nostram auctoritate concederes & roborantes pariter, scilicet cum his omnibus, quae a reliquis Progenitoribus & propinquis nostris proprie virtutis a Deo sibi quoque modo videntur concessa vel confirmata. Nos igitur ejus precibus, quia non iniuste visae sunt, assensum dedimus, decernentes clementer, & per hoc nostrae sublimitatis Praeceptum omnimodis ei tribuentes ac confirmantes, ut universa, quae ille magnificus quondam Hildowicus saepe nominatus Imperator Consobrini noster Senior, & Vir ejus ipsi qualiconque modo contulisse ac concessisse probatur, eodem ordine atque tenore inrefragabiliter habeat, teneat, atque domineatur. Quedam videlicet quo ad vixerit usufruendo & potestative ordinando, quaedam vero perpetuiter possidendo, & cum voluerit, dimittendo absque ullius contradictione vel diminutione seu injusta molestatione. Non so-

lùm autem de his, quae a suo Viro carissimo, Consobrino nostro atque Fratere obtinuit, de quibus illam juxta quod constitutum est agere per omnia volumus atque concedimus; verùm & de illis, quae ipsa sibi quoconque ingenio juste & legaliter undecunque vel a quibuscunque acquisivit, vel in antea acquirere potuerit: liberam ei in cunctis facultatem concedimus atque firmamus, tam pro sua & Senioris sui animâ, per Loca Venerabilia donandi, quam & quibuscunque & qualitercunque voluerit, distribuendi, quemadmodum, ut pretulimus, sancte memorie Genitor noster per sui Praecepti formulam confirmasse illi & decrevisse dignoscitur. Quicunque vero hec Patris & Consobrini ac Fratris nostri, nostraque statuta violaverit aut immutaverit, & quod non putamus, praesatam Augustam amicabilem Sororem nostram de his, quae sibi tam ab ipsis, quamque a nobis concessa & confirmata sunt, juxta votum proprium non permiserit, aut ejus factum in aliquo irritum fecerit, sciat se in futuro eterni Judicis sententiâ puniendum, & in presenti per hanc nostram auctoritatem centum Librarum auri probati penâ multandum, quarum medietas Fisco nostro exigetur, & medietas ei, cui iniuste molestia fuerit facta, persolvetur. Et ut hec nostrae largitatis concessio & confirmatio plenior in Dei nomine obineat firmitatem, hoc nostrae auctoritatis Praeceptum inde conscribi mandavimus, propria manu confirmavimus, & annuli nostri impressione assignari precepimus.

Signum Caroli serenissimi Imperatoris.

Hernulfus Subdiaconus ad vicem Liutuardi recognovi & subscripsi.

Datum XV. Kalendas Māji, Incarnationis Domini Anno DCCCLXXXII. Anno vero Imperii Domni Karoli in Italia Secundo, Indictione XV.

Actum Papie in Dei nomine feliciter. Amen.

Heic, ut vides, Carolus Crassus Augustus Angilbergam appellat *dilectam Sororem nostram*: qui titulus quaestioni non contemnendae viam aperuit mihi supra in Dissertatione XI. *de Allodiis*. Obiter autem adnoto, me nequaquam assequutum, cur celeberrimus Mabillonius in Annalib. Benedictinis ad Annum DCC-LIX. *Gislvam Lotharii I. Imperatoris filiam* memorans, addiderit: *ne quid dicam de duabus ejus uxoribus Engelbergâ & Hermingarde*. Non Lothario Augusto, sed ejus filio *Ludovico II. Imperatori* uxor fuit *Engelberga*: neque aliam *Lotharii* Conjugem ego novi, quàm *Hermingardem*. Sed & magnis viris alio intentis quaedam interdum contra mentem ac scientiam suam excidunt, quae facile unicuique sunt condonanda. In quatuor hisce Diplomatis vidisti donatas aut confirmatas Angilbergae Augustae Curtes quasdam, easque insignes; quo nomine non praedia, sed Villae integrae significabantur, Castrum etiam plerumque complexae. Inter alias numeratur ibi *Guardistalla*, nunc Italice *Guaftalla*, Civitas, unde nobili Duci in Italia illustre nomen: *Luciaria* quoque, nunc *Luzzara*, Duci eidem subjecta: & *Leocarnum*, nunc *Locarno*, Oppidum Helveticae Reipublicae juri adjunctum. Attamen quod est ad Principatus jura, quibus tunc Imperatores & Reges ex institutione Populorum, Duces vero, Marchiones & Comites ex Regum concessione

A fruebantur, nihil in hisce Privilegiis occurrit. Nam quae Cl. V. Ludovicus Thomassinus Part. 3. Lib. Prim. Cap. 28. congerit, ut vel Saeculo Christi Nono ostendat, Ecclesiarum Praetulis nonnullis fuisse conlatos Comitatus, aliaque dominationis Secularis munera, tanti apud me non sunt, ut in sententiam illius e vestigio me sinam abduci. Utique Episcopis & Abbatibus eo quoque tempore *Vassi* sive *Vassalli* Laici erant, qui Ecclesiasticis viris Senioribus suis suberant, atque ab illis legem accipiebant. Verùm haec privatae, non publicae Dominationis vestigia erant: quod etiam animadvertere possumus in vulgari tunc usu & jure Dominorum in Servos. *Vassallos* enim habere cuiuscumque Magnati licuit, quibus praedia tantum conferebantur; & ne ista quidem interdum, uti jam praemonui in eadem Dissertatione XI. *de Allodiis*. Ad haec Episcopis atque Abbatibus nonnunquam a Regibus indicebatur militaris expeditio, eorumque erat pro rudium temporum illorum more, nisi justa excusatio interveniebat, *homines suos* ad exercitum ducere. Sed ubi statueris, jam tum sacros Praesules *Vassis*, atque adeo hominibus sibi obnoxiiis abundasse, simul etiam intelliges, qui forent ii *homines* & milites, quibus praeerant Ecclesiastici Proceres. Quamobrem suspectae fidei facile mihi videntur quicumque Episcopi aut Abbates (Romanum Pontificem hinc exceptum jam

jam vidimus) Ecclesiis suis jura Principatus tribuunt ante Carolum Magnum, aut sub eo, illiusque filius atque nepotibus. Margarinus quidem Tom. 2. Constitut. Bullar. Casinens. & Ughellius Tom. 4. Ital. Sacr. pag. 1333. proferunt Lotharii I. Diploma, Anno DCCCXLVI. ut ii putant datum, quo *Hilduinus Archicancellarius noster dilectusque Comes & Abbas Monasterii Bobiensis* petit, quatenus Comitatum Bobiensem cum suis juribus, quem *divae memoriae Dominus & Avus noster Karolus Augustus, & felicissimae recordationis Dominus & Genitor noster Hildovicus Imperator eisdem venerabili Loco per sua Privilegia concesserant & confirmaverant, nostra auctoritate in praefato Monasterio firmaremus*. Equidem haec serius adinventata & conficta contendo, videlicet posterioribus iis temporibus, quibus Bobiensi Abbati revera concessus est ab Augustis Germanicis Comitatus Bobiensis. Nisi Diplomata haec spuria ad impetrandam ejusmodi dignitatem aliquid contulere, certe excogitata fuerint, ut novum donum antiquitate etiam tueri se posset. Non Hilduinus Bobiensis Abbas tunc Archicancellarius fuit, sed Agilmarus Viennensis Archiepiscopus. Et nondum Carolus, Ludovicus, & Lotharius Augusti didicerant conferre Comitatus cum *mero & mixto Imperio*; nondum *per anulum investire* quemquam de Comitatibus *jure honorabilis Feudi*. Et quum aevo illo Augustis familiares formulae forent, *Anuli nostri impressione adsignari jussi-*

mus, aut de Anulo nostro subter jussimus sigillari (quae Sigillum cereum ostendunt) suspicionem auget diversa formula in ante memorato Lotharii Diplomate adhibita, nempe *& sigillo nostro plumbeo muniri praecipimus*. Reliqua praetereo, rogaturus tantummodo Lectores, ut Diploma Ludovici II. Imperatoris Anno DCCC-LXI. non autem DCCCLXV. ut habet idem Ughellius, concessum *Amalrico Comensi * piscopo & Bobiensi Abbati, & a Margarino Tom. 2. Constitution. 38. evulgatum, attente perpendant*. Ibi multa Bobiensi Monasterio, ejusque Abbati privilegia impertitur Augustus, ac praecipue, *ut nullus Judex publicus, nec discurrens Missus, nec cujuslibet potestatis persona, in Curtes, Villas, loca &c. Monasterii ad causas judiciario more audiendas, vel freda aut teloneum exigendum &c. ingredi audeat: quam revera Immunitatem aliis Monasteriis insignibus atque Ecclesiis, supra vidimus conferri solitam*. At de Concessione Comitatus illic ne gry quidem; quod tamen in primis curandum fuit. Denique nemo melius Ughellium de Lothariani Diplomatis facilitate certum facere potuisset, quam Ughellius ipse. Nam is Tom. V. Ital. Sacr. in Catalogo Episcoporum Comensium, Diploma ejusdem Lotharii refert, Amalrico Episcopo, & Bobiensi Abbati concessum, imposturam alterius apertissime prodens. Diploma ipsum, gravibus mendis in Italia Sacra promore scatens, sistere heic Lectori consultius duxi.

Lotharii Imperatoris Privilegium Amalrico Episcopo Comensi & Ab-
bati Sancti Columbani Bobiensis concessum, quo ejusdem Mo-
nasterii bona & immunitates confirmat, Anno 842.

IN nomine Domini Jesu Christi Dei
aeterni. Hlotarius divina ordinante
providentia Imperator Augustus. Cum
petitionibus servorum Dei iustis ac ra-
tionabilibus divini cultus amore fave-
mus, superna nos gratia muniri non
dissidimus. Igitur omnibus fidelibus san-
ctae Dei Ecclesiae & nostris, praesenti-
bus videlicet & futuris notum fieri vo-
lumus, quia vir venerabilis Amalricus
Comensis Urbis vocatus Episcopus,
& Monasterio, quod nuncupatur Bo-
bio, Abba, & est constructum in hono-
re beati Petri Apostolorum Principis,
ubi Sanctus Columbanus Corpore requie-
scit, detulit serenitatis nostrae obtuti-
bus, recolendae memoriae Genitoris no-
stri Hlodovici Augusti praeceptum im-
munitatis, in qua continebatur inser-
tum, qualiter ipse ob amorem Dei,
tranquillitatemque Monachorum ibidem
consistentium cum rebus omnibus ac fa-
miliis suis, ad eundem Monasterium
iuste & legaliter pertinentibus, sub
suae defensoris receperit immunitate
atque tuitione. Unde nostram deprecatus
est excellentiam, ut ob animae nostrae
emolumentum, & aeternae retributionis
praemium, morem sequentes paternum,
praedictum Monasterium cum Monachis
ibidem degentibus & rebus ac familiis
ibi iuste & legaliter pertinentibus
sub nostra susciperemus immunitate at-
que plenissima defensione. Cujus preci-
bus ob divini cultus amorem & sacrae
Religionis tranquillitatem, clementissime
advenentes, hoc immunitatis nostrae
Praeceptum statuimus fieri & per quod
praecepimus, ut nullus Judex publi-
cus, neque Missus discurrens, sed

A neque cujuslibet potestatis persona in
Ecclesias, Senodochia, Curtes, Vil-
las, loca, vel agros, seu reliquas pos-
sessiones memorati Monasterii, quas
moderno tempore in quibuslibet pa-
gis & territoriis infra ditionem Im-
perii nostri iuste & legaliter nunc te-
net vel possidet, vel quae deinceps
in jure ipsius sancti Loci divina pie-
tas augeri voluerit, ad causas judi-
ciario more audiendas, vel freda aut
telonium exigendum, aut mansiones
vel paratas faciendum, aut paravere-
des vel fidejussores tollendos, aut
homines ipsius Monasterii tam Inge-
nuos quam Servos, super terram ip-
sius commanentes distringendos, nec
ullas redibitiones aut illicitas occa-
siones exquirendas, ullo unquam in
tempore ingredi valeat, vel ea, quae
supra memorata sunt, penitus exige-
re praesumat. Sed liceat memorato
Amalrico Abbati, suisque Successoribus,
res praedicti Monasterii sub immunita-
tis nostrae defensione quieto ordine possi-
dere, quatenus Monachos, qui ibidem
Deo famulari videntur, pro nobis &
Conjuge, proleque nostra, atque stabili-
tate a Deo nobis commissi atque con-
servandi, jugiter Domini misericordiam
exorare delectet. Quod si quis ex his,
quae praescripta sunt, quippiam violare
praesumpserit, sciat se triginta Libras
argenti optimi secundum veterem morem
parti praesatae Ecclesiae persolvere,
nostramque insuper incurrere offensorem.
E Quod si aliquis ex hominibus ipsius
Ecclesiae tam Ingeuuus quam Servus
aliquid deliquerit, unde Fiscus noster
quippiam sperare potuerit, totum hoc
pro

pro mercedis nostrae augmento parti praefatae Ecclesiae concedimus, & hoc prorsus decernimus, ut nihil inde ullo unquam in tempore requiratur. Confirmamus etiam quandam Forestem, quae nuncupatur Monlongus cum Curte juxta se posita, cum appendiciis vel adjacentiis suis, nec non & Alpem, quae vocatur Adra, cum terminibus suis, sicut in Praecepto Domini dignae memoriae Genitoris nostri insertum & manu sua propria firmata esse comperimus. Continebatur etiam in eodem Praecepto Domini & Genitoris nostri, ut omnes res, quae per Praecepta & munimina Cartarum eidem sancto Loco legaliter & rationabiliter delegatae fuerunt, vel in antea a Deo timentibus hominibus

A contonatum fuerit, ut per eundem Praeceptum jam dictum Monasterium vel Rectores ipsius Loci haberent atque possiderent, & quicquid inde ad profectum ipsius Ecclesiae, vel Monachis ibidem degentibus facere voluissent, jure Ecclesiastico liberum perfruereatur arbitrium; quod libenter nos similiter concessisse, & in omnibus per hoc nostrum Praeceptum corroborasse & omnium fidelium nostrorum cognoscat industria. Et ut hoc nostrum Praeceptum pleniorum in Dei nomine obtineat vigorem, & a fidelibus sanctae Dei Ecclesiae & nostris verius credatur ac diligentius conseruetur, manu propria subter firmavimus, & anuli nostri impressione adsignari jussumus.

Signum:

T A R
L O L S

Hlotarii serenissimi Augusti:

Locus Sigilli ✠ cerei deperditus.

Eichardus Notarius ad vicem Agilmari recognovi & subscripsi.

Data XI. Idus Septembris, Anno Christo propicio Imperii Domini Hlotarii piissimi Augusti in Italia XXIII. & in Francia III. Indictione VI.

Astum Gundulfi Villa, Palatio Regio in Dei nomine feliciter. Amen.

Nullum hinc habes Comitatus Bobiensis jam collati vestigium, ut serius excogitatum fuit, Bobiensi Abbati. Immo ne tunc quidem ulli singulari Comiti Bobium commendabatur. Id fieri tantummodo coepit sub finem Seculi subsequenti, ut infra indicabo. Verum non defuere, qui confectis tabulis ejusmodi honorem multo antea Abbatibus Bobiensibus delatum conati sunt nobis persuadere. Ita Mediolanenses Archipraefules

C Saeculo & ipsi Decimo ex Imperatorum munificentia Spirituali Civitatis Mediolanensis regimini Seculare etiam addiderunt, & Comites Mediolani constituti fuere. Nescio quis ad majorem antiquitatem decori huic additum voluit, atque ad tempora usque Caroli Magni ejusmodi largitionem perduxit, confecto ejusdem inclyti Augusti Diplomate, quod saepe memoratus Ughellius, Criticae artis parum gnarus, intrepide evulgavit.

gavit Tom. 4. Ital. Sacr. in Archiepiscop. Mediolanensibus. Datum dicitur *Dertonae Kalendis Maji Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi DCCCX. Indictione III. Imperii Anno IX. Regnorum verò nostrorum XLII.* Sed falsum est, Carolum Anno Christi DCCCX. in Italia fuisse versatum: itidemque falsum, Anno illo decurrisse *Annum nonum Imperii.* A vero etiam abhorret, in cursu tunc fuisse *Annum Quadragesimum Secundum Regni Langobardici.* Praetereo *Marchionum* mentionem, & Archicancellarium omnibus ignotum, & *Oldradi* cognomentum Petro Archiepiscopo additum, aliaque patentia impollurae indicia. Ad aemulationem Ecclesiae Romanae dicere mihi liceat fabricatum hujusmodi Diploma, quasi a felici Constantini Magni, & aliorum Imperatorum recordatione Archiepiscopo Mediolanensi conlatum fuerit, quidquid ad Imperialem jurisdictionem pertinere in Urbe Mediolani videtur, terrae scilicet atque omnis districtus, domus publicae, murusque ipsius Urbis cum Fisco &c. Cortes etiam ipsius Civitatis, ac Civitatem propriam, Castellam &c. Omnia haec commenta sunt. Praeterea dissimulatum nolo, eundem Ughellium Tomo V. Ital. Sacrae, Tattum quoque in Annalib. Ecclesiae Comensis, evulgasse Diploma Caroli Magni, datum *XV. Kalendas Decembris, Anno Tertio Imperii, & Trigesimo Sexto Re ni nostri in Francia, indictione XI. Anno verò Dominicae Incarnationis DCCCIII.* Confirmat ibi inclytus Imperator ad petitionem viri venerabilis Petri primi sanctae Comensium Urbis Episcopi, omnes res & Ecclesias, ad Comensem Ecclesiam pertinentes, & *Berinzonam Plebem, Comitatum, districtum, & ipsum portum. Et Comitatum Clavennae*

A *Clericis Cumanis in Canonicaem usum.* Verum nonnulla in Diplomate illo se nobis offerunt, quae saltem interpolatum prodant. Carolus, nisi Prophetam illum statuas, ac praevidentem, tres alios Petros Ecclesiae Comensi praefuturos fuisse, nunquam appellavit *Petrum Primum.* Sed apud Tattum vox illa *Primus* non legitur.

B Desideratur etiam in Notis Chronologicis Epocha Regni Langobardici, quae in Diplomatis ad Italiam spectantibus minime omitti consuevit. Annus etiam Vulgaris Aerae apponitur, quem tamen in aliis Caroli Magni Diplomatis ejusmodi frustra requiras. Neque Mabillonius Reguntiburg *Palatium publicum*, ubi Diploma datum dicitur, novit. Nulla verò de *Comitatibus* hisce in subsequenti-
 C bus Lotharii I. Augusti, & Hugonis ac Lotharii Regum tabulis mentio occurrit. Alia praetereo, quum satis haec sint, ut ab adhibenda monumento illi integra fide absterreamur. Mea itaque sententiâ, quamquam sub Ludovico II. Augusto, atque antea etiam. Episcopis essent Cortes cum Castellis, nihilo tamen secius tum solum Ecclesiastici Praesules majoribus privilegiis ac majori dominationis specie frui coeperunt, quum Carolus Calvus Galliarum Rex Anno Christi DCCCLXXV. Romanorum Imperator a Johanne VIII. summo Pontifice renuntiatus & coronatus est. Ad Caesaream dignitatem inhabant eo ipso tempore Ludovicus Germaniae Rex illius frater, ac major natu, ejusque tres filii Ludovicus II. Carlomannus, & Carolus Crassus. At quum plerumque usveniat, ut, ubi plures certant de sublimi aliquo Principatu, munere, aut hereditate adipiscenda. quae ab unius, aut plurium electione & voluntate pendeat,
 D
 E in

in plus offerentis partem inclinare electorum vota soleant: simili ratione Carolus Calvus fratri ac nepotibus in conquirenda Imperiali Corona praelatu est; uti enim scribit Regino, & Auctor Annalium Francorum Metensium, is Imperatoris nomen a Praesule Sedis Apostolicae Johanne ingenti pretio emit. Ceteri quoque Annalistae eum pretiosâ ac insuetâ donorum vi sibi comparasse Imperium testantur. Injuri non simus aliis quoque Ecclesiarum Praesulibus, in Italico Regno constitutis, si & ipsos opinemur eâ occasione aliquid profecisse & majora, quàm antea privilegia ac dona sibi impetrasse. Italicos etiam Principes, inter quos Episcopi numerabantur, convenisse ad eligendum in Regem Italicum Carolum eundem, ex Actis Ticinensis Concilii constat. Agitatum subinde fuit variis, iisque gravioribus procellis Italicum Regnum sub Guidone, Lamberto, Berengario I. Ludovico III. & Rodulpho, ac deinde sub Berengario II. & Ottone Magno, qui primus Romani Imperii dignitatem in Germaniae Reges invexit. Tum ejus nepote Ottone III. Augusto sine liberis e vivis sublato, novae contentiones de Regno emerere, ut reliquas temporum illorum perturbationes omittam.

Inter hujusmodi fluctus non Seculi tantum Principibus, sed & Ecclesiae, felicior quàm antea navigatio contingebat. Nam ut eos tutius candidati Reges ad se eligendos allicerent, aut arctius in fide confirmarent, sensim jura Regni in ipsos etiam Episcopos & Abbates transferre coeperunt, hoc est Civitates, Castrum, publicae rei Tributa, Comitatus, Marchias, Ducatus. Non rapido sane cursu, sed sensim ad hanc

Tom. XV.

A potentiam Ecclesiastici viri devenere. Atque in eam rem complura possent adferri sacrae antiquitatis monumenta: sed ego iis liberalius utar, quae haecenus luce caruerunt. *Wido Imperator* in Diplomate authentico, quod adhuc adservant in Tabulario suo Canonici Mutinenses, ad preces *Leodoini Episcopi Mutinensis* (quem *Sillingardus* & *Ughellius Leodoindum* appellant) praeter consuetas immunitates ac privilegia, concedit, ut *deinceps Servi & Cartulati*, pertinentes ad eandem Ecclesiam nullum Censum nostrae Parti, seu publico Ministeriali persolvant. Infra addit: *Et concedimus etiam vias, pontes, portas, & quicquid ex antiquo jure de his Regiae auctoritati per Procuratores Reipublicae solvebatur, idest ut ubicumque vias, pontes, portas in sua terra habuerit, nostrâ vice liberam capiendi debitum ex eis Censum habeat potestatem. Et liceat ei fossata cavare, mulendina construere, portus erigere, & super unum miliarium in circuitu Ecclesiae Civitatis circumquaque firmare, ad salvandam ipsam sanctam Ecclesiam, suamque consistantiam Canonice &c.* Subinde vero *Berengarius I.* Anno DCCCCII. *Godfrido Antisti Mutinensi* terram & piscariam *Quarantulam*, pertinentem de Comitatu Regiensi, cum omni districtu, ibidem legaliter pertinente, est elargitus. Tum altero Diplomate, Anno DCCCCIV. eidem Praesuli confirmavit *Castellum quoddam juxta Civitatem Novam in territorio Mutinensi*, ab eodem *Godfrido venerando Episcopo a fundamentis erectum*, eo scilicet ordine, ut nullus *Dux, Comes, Vicecomes &c.* in jam dicta firmitate atque Castello potestatem ullam exercere praesumat &c. Neque hoc unum Castrum in ditione Mutinensis Episcopi tunc fuit, sed alia quoque. Nam,

E

28

uti auctor est Liutprandus Ticinensis Lib. V. Cap. 12. Tomo II. Rer. Italicarum, Hugo Italiae Rex Anno DCCCCXLV. indignatus Widoni Episcopo Godefridi Successori, quod ab eo ad Berengarium II. descivisset, congregatis copiis ad ejus Castrum Vineolam venit: idque viriliter, sed inutiliter oppugnavit. Vineolam vitiose editum est in eo Liutprandi loco; nam, uti pag. 476. ejusdem Tomi II. Rer. Italicar. a me adnotatum fuit, in aliis Codicibus habetur (& quidem recte) Vineolam. Ejusdem quoque Castri mentio est in Charta Archivi Canonicorum Mutinensium, his notis indicantibus Annum DCCCC-LXVIII. signata: *Otto Dei gratia Imperator Augustus, Anni Imperii ejus in Dei nomine ic in Italia Septimo: & item Otto filio ejus Imperator Augustus, Anni Imperii ejus in Dei nomine Anno vero Primo, die XIII. Mensis Junius, Indictione XI. Placuit adque convenit inter Dominus Widone Episcopus sancte Mutinensis Ecclesie, necnon inter Dominico, qui & Franco, de Castro Viniola &c. En ipsum Widonem, cujus Castrum Vineola (nobis nunc Vignola) duram sustinuit*

A | obsidionem ab Hugone Rege. In eodem Castro, Oppido adhuc illustri, cui titulo Marchionis Duces Sorae e Boncompagna gente, sub Serenissimo Mutinae Duce, dominantur (liccat mihi tributum solvere debiti amoris) ego primam lucem vidi. Idem vero Berengarius II. Anno DCCCCCL. eidem Widoni Episcopo concessit omnem districtum in Castris, quod Aventus nominatur, vel Rovereto, sive Civitas Nova, vel Isabardum: teloneum quoque, & curaturam, & redditionem ipsius Ripariae, & ligaturam navium, & quicquid Pars publica inibi habere, & exigere potest usque in fluvio Padi. Alia praetermitto, illud postremo additurus. Conradum I. Italiae Regem atque Imperatorem, disertis verbis Ingoni Episcopo Mutinensi Comitatum, sive Praefecturam Civitatis contulisse, ut ex ejus Diplomate nondum evulgato intelligere possumus, in quo tamen Chronologicae notae non bene singulae cohaerent: quod maxime in hisce animadvertendum est. En igitur Diploma ipsum ex ditissimo Mutinensium Canonicorum Tabulario depromptum.

Conradi I. Imperatoris Diploma, quo Ingoni Episcopo Mutinensi omnia jura ac Privilegia Mutinensis Ecclesiae confirmat, eumque Mutinae Comitem constituit, Anno 1038.

I | N nomine Sancte & individue Trinitatis. Chuonradus superna disponente clementia Imperator. Si..... retributionis..... ditatur. quisquis Locis Deo dicatis sua concesserit, aut in merito prosperabitur, qui solata ut sincere a cultoribus Ecclesiarum Dei sua auctoritate corroboraverit. Quapropter omnium sanctae Dei Ecclesiae, nostrorumque, presentium scilicet ac futu-

E | rorum, noverit solertia, quatenus Wido sanctae Taurinensis Ecclesiae Episcopus, nosterque fidelis, nostram adiit celsitudinem, flagitans, uti pro Dei amore, animeque nostrae remedio, omnia sanctae Mutinensis Ecclesiae, in honore Sancti Geminiani Confessoris Christi dicatae, cui Dei auctoritate Ingo venerabilis Episcopus deservit, & Predecessoribus nostris tam Regibus quam Impe-

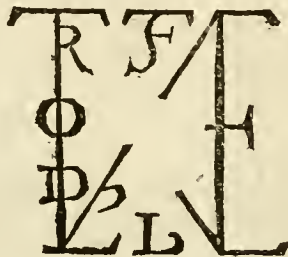
Imperatoribus, atque a religiosis viris conlata, nostrâ Imperiali censurâ confirmare. & corroborare dignemur. Cujus digne petitioni assensum prebentes, ejusdemque beatissimi Gemmiani Episcopi & Christi Confessoris implorandam assidue opem considerantes, hoc Preceptum fieri jussimus: per quod tam cultis quàm in ultis, seu in praeinfectis locis omne Comitatu eidem Civitatis, cum omnibus rebus mobilibus & immobilibus, ad se pertinentibus, & concedimus quicquid ad nostrum jus pertinere videtur, terras scilicet, & omnem districtum, atque domos publicas, murumque ipsius Civitatis, cum Fisco, & teloneo integro, seu cum omni jure civili intus & extra per circuitum usque in omnibus finibus suis. Coherentiae verò hujus Comitatus sunt. Prima usque in finem..... Secunda autem usque in. Bologna, Tertia etiam usque..... Mantua. Quarta scilicet ad initium Comitatus Lucensis, Cortes etiam ipsius Comitatus & Territoria, Castella, Villas, Manos, necnon utriusque sexus familias, servos, & ancillas, herimannos & herimannas, domos quoque, possessiones, piscationes, foresta, pascula montibus seu planitiebus, aquationes, aquarumque cursus, seu decursus, paludes, cuncta habita & tecta atque possessa ad partem ipsius..... salis a praedicto Ingone Episcopo, vel a quolibet Praedecessore ejus; atque omnia aliquo inscriptionis titulo, seu investitura actibus donata, collata atque tradita praedictae Sanctae Mutinensis Aecclesiae a quibuscumque hominibus vel potestatibus, donamus, concedimus, confirmamus, modisque omnibus corroboramus, una cum campis, vineis, pratis, pascuis, herbis, silvis, frascariis, huscariis, montibus, collibus, vallibus, planitiebus, ripis, rupinis, aquis, aquarumque decursibus,

A molendinis, piscationibus, omnia cum omnibus rebus, que dici vel nominari possunt, ad praedictam Episcopii Sedem in integrum pertinentibus. Et per hoc nostrae confirmationis Preceptum, de nostro & Regni jure & dominio in praefate sanctae Mutinensis Aecclesiae jus & dominium omnino transfundimus, ac diligamus praedictum Districtum praefati Comitatus, & teloneum, seu mercatum, cum omni functione Regali, seu domos, muros, Terrasque, & utriusque sexus Servos & Ancillas, & omnia, quae vocata sunt Publica, Fiscalia, vel Comitatalia, aut Vicecomitalia, quae posita esse videntur in praedicto Comitatu Mutinensi, tam intus quàm extra per circuitum usque in praedictis finibus. Ea videlicet ratione, quatinus Dominus Ingo venerabilis Episcopus, qui eidem Aecclesiae praesidere videtur, sui que Successores, potestatem illic habeant per se, aut per suos Missos, judicandi, distringendi, placitum tenendi, vel quicquid eorum utilitas decreverit, faciendi, ad augmentum & honorem praedictae Mutinensis Aecclesiae, & ita faciendi, omnique modo judicandi, & distringendi, veluti in nostra, aut Marchionum, vel Comitum fuisset praesentia, ab hinc remotâ omni nostrâ, nostrorumque Successorum, omniumque hominum contradictione, minoratione, ac molestatione. Igitur quicumque infra praedictam Urbem, vel supradictum Comitatum, vel in ejus Provincia in integrum, seu in praefatis Cortibus & Castellis habitator extiterit, aut castellaverit, necnon Vassallâ ejusdem Comitatus non in praesentia alienum Comitum, & Marchionum, vel Missorum nostrorum eorum lites aliter agere, vel ullo modo diffinire liceat, nisi ante Ingonem Reverentissimum Praesidem,

suosque Successores, seu eorumque Legatos decrevimus, sicut supra concessum habemus; & quicquid ante eorum presentiam finitum atque iudicatum fuerit; perpetua stabilitate permaneat. Precipientes itaque iubemus, ut deinceps nullus Dux, Marchio, Comes, aut Vicecomes, Sculdassio, Gastaldius, aut ullus Reipublice Procurator, seu alia quolibet magna, parvaque persona nostrorum Regnorum, predictam sanctam Dei Sedem, ejusque Vicarios disvestire, molestare, aut inquietare, mansionaticum facere, teloneum, districtum, placitum, aut a-

liam quamlibet functionem exigere, seu de predictis rebus facere violentiam audeat. Si quis igitur hoc nostrae corroboracionis Preceptum infringere, aut quodam temerario ausu temptaverit aut attenuare, sciat se compositurum auri optimi Libras CC. centum medietatem Kamere nostre, & medietatem pretaxato Episcopo, suisque Successoribus. Quod verius credatur, diligentiusque ab omnibus observetur, manu propria roborantes, anuli nostri impressione insigniri iussimus.

Signum Domni Chuonradi

ivictissimi Imperatoris;

Locus Sigilli & cerei deperditus.

Kadelous Cancellarius vice Domini Herimanni Archicancellarii recognovit.

Datum XVII. Kalendas Aprilis, Anno Dominice Incarnationis MXXXVIII. Indictione VII. Anno autem Domni Chuonradi Regni XIII. Imperii XII.

Actum Colonia feliciter.

In Episcopis Successoribus diu etiam perdurasse id juris, altera Charta evincere posse videtur, scripta Anno MXCII. in qua Heribertus Mutinensis Episcopus Civibus suis ad nostram ampliandam Civitatem concedit emphyteusis titulo quaedam terras: quae si certa sint, consequitur, celebrem Comitissam Mathildam minime Mutinensibus praefuisse titulo atque auctoritate Comitis sive Comitissae. Atque haec unius Mutinensis Ecclesiae exempla instar ferme sunt eorum, quae quamplurimis aliis in Italia obtigere. Quam enim Sarace-

ni Seculo Christi Nono, Ungri vero seu Hungari gens barbara subsequenti Decimo praedis, flammis, ac caedibus Italiam miserrime infestarent, jam tum coepere Ecclesiae Proceres ad Civium, suorumque colonorum tutelam Castra erigere ac munire, impetrata ad hoc a Regibus facultate opportunâ. Hinc ipsis accessit nova potentia & vis ad resistendum quandoque vel ipsis Regibus. Ludovicus III. Imperator Anno Christi DCCCC. Petro Episcopo Regienſi apud Ughellium in Appendice ad Tomum V. Ital. Sacr. pag. 1576. imper-

impertitus est licentiam circumdandi A
jam dictam Ecclesiam per gyrum suae
potestatis, sicut ipse melius viderit,
excelsâ munitione videlicet, ad perpe-
tuam Ecclesiae suae defensionem. Beren-
garius I. quoque circiter Annum
DCCCCXI. eidem Petro veniam fe-
cit construendi Castrum in sua Plebe in
honore Sancti Stephani, sita in Vico-
Longo, quem locum etiam a quo-
rumcumque Ducum, Comitum, a-
liorumque Reipublicae Ministrorum
potestate eximit. Ad haec Anno
DCCCCXLII. Hugo & Lotharius

Italiae Reges, praeter alias immuni-
tates, Aribaldo Regiensi Episcopo
concessere terram, ut ipsi ajunt, juris
nostri, quae conjacere videtur in Civi-
tate Regia a tribus milliariis in cir-
cuitu una cum muris, & fossatis atque
teloneo & stradatico, seu cum servis
vel ancillis inibi pertinentibus, omnem-
que publicam functionem &c. Diplo-
ma, quia nondum editum, ex Ful-
vii Azzarii Historia Regiensi MSta,
in Estensi Bibliotheca existente, pro-
ducere juvat.

Hugonis & Lotharii Italiae Regum Diploma, per quod Aribaldo Re-
giensi Antistiti vetera Privilegia, novis additis donis,
confirmant, Anno 942.

IN nomine Sancte & individue Tri-
nitatis. Hugo & Lotharius divina
protegente clementia Reges. In statu
Catholicae Fidei, & Ecclesiarum Dei
restauracione, Regni nostri statum sub-
sistere, praesentis quoque & aeternae
vitae nobis profutura fore subsidia non
dubitamus. Quocirca omnium fidelium
sanctae Dei Ecclesiae, nostrorumque pre-
sentium ac futurorum devotio noverit,
qualiter interventu ac petitione Am-
brofii venerabilis Laudensis Episcopi,
necnon & Huberti incliti Marchio-
nis, dilectique filii nostri, ac nostri
Comitis Palatii, per hujus Praecepti
paginam confirmamus ac pleniter corro-
boramus sanctae Regiensi Ecclesiae, in
honore Dei Genitricis, semperque Vir-
ginis Mariae, sanctique Prosperi Chri-
sti Confessoris constructae, cui Aribaldus
Reverendus Praesul pastorali curâ invigi-
lat, omnes Cortes, Plebes quoque, Ab-
bacias, Monasteria, Capellas, praedia,
omnesque res, quas de donis Regum seu
Imperatorum praedecessorum nostrorum,
ceterorumque honorum hominum possidet;

C verum etiam res universas Canonicae e-
jusdem Ecclesiae, concessionibus, tradi-
tionibus Episcoporum, Privilegiis, offer-
tionibus, comparacionibus quoque, com-
mutationibus, Libellorum quorumcumque
legalium, Cartarum conscriptionibus,
seu Fiothecariis, ipse Sanctus Locus
legaliter obtinuit, vel investitus fuit,
una cum domibus & edificiis, Ecclesie
Baptismatibus, Decimis, & Capellis,
ac Familiis utriusque sexus, Aldioni-
bus vel Aldianabus, mansis etiam ve-
stitis & absentibus, terris, vineis,
campis, pratis, pascuis, silvis, arbori-
bus pomiferis & infructuosis, insulis,
piscariis, carellis, salinis, piraticis,
molendinis, aquis aquarumque decurso-
nibus, montibus, vallibus, planitiebus,
ripis, rupinis, alpibus, rivis defluentibus,
omnia omnino in integrum quae-
cumque dici vel nominari possint: unde
eadem Ecclesia & sancta Regiensis Se-
des hactenus investita fuisse dignoscitur,
per confinia & terminos Lunensium,
Parmensium, Regiensium, Mutinensium,
Gremonensium, Mantuanensium, Ferrar-
rien-

riensium usque in Fluvium Padum, & Zare, a terminis Buranae in Bondeno in Vadis, sicut a Carolo Magno per decretum Praecepti collatum, sive eidem Ecclesiae sancitum ac determinatum fuit in integrum. Pro ampliori quoque stabilimento jam fatae sanctae Regiensis Ecclesiae Terram juris Regni nostri, quae conjacere videtur in Civitate Regia a tribus milliariis in circuitu una cum muris & fossatis, atque theloneo, & stradatico, seu cum servis vel Ancillis inibi pertinentibus, omnemque publicam functionem largimur, concedimus. atque transfundimus in jus & dominium jam praelibatae pro animae nostrae, nostrorumque Successorum remedio, ut omnia in tempore ab omni publica exactione quieta & secunda permaneat atque persistat. Insuper etiam praedictae Ecclesiae per hujus nostrae confirmationis auctoritatem confirmamus ac pleniter corroboramus Cortem, quae Luciarina vocatur, cum duabus Capellis, unam in honore Sancti Georgii antiquitus constructam, & alteram in honore Sancti Sixti in littore Paludano; necnon & Gajo inter Padum & Bondenum sito, cum omnibus pertinentiis & appenditiis suis, ac familiis utriusque sexus; de qua nuper intentio inter Monasterium Placentinum, ubi Berta Abbatisa praesse videtur, in honore sanctae Resurrectionis, & Sancti Sixti constructum, & eandem sanctam Regensem Ecclesiam; eo quod legalibus Praeceptis & scriptionibus ex parte Regiensis Ecclesiae in judicio ostensis, iudicum decreto prefata Cortis de Luciarina cum Castro & Capellis & Gajo omnibusque rebus mobilibus & immobilibusque, ac familiis utriusque sexus ad eam pertinentibus, sanctae Regiensis Ecclesiae, qui pertinuit legaliter cessit; & prelibata Abbatisa cum Advocato ipsius Mo-

naasterii exinde audita & contenta remansit, quia ex parte ejusdem Monasterii sanctae Resurrectionis & Sancti Sixti nullas legales firmitates ostendere valuit. Sancimus praeterea, ut si quando quidem de rebus, & ipsius sanctae Sedis familiis, seu omnium Clericorum suorum rebus vel mancipiis fuerit orta contentio, nullatenus ante praesentiam alicujus finiatur, nisi in Pontificum praetaxatae Sedis. Concedimus denique eidem Advocato sive Notario, quantos aut quales Pontifices vel Ministri Ecclesiae elegerint tam de suis quamque de alienis liberis hominibus, qui ejusdem Episcopii, vel Canonice, seu omnium Clericorum suorum rerum utilitates exercere noscuntur, absque ulla hominis contradictione vel molestia, ita ut ab omni Reipublicae functione sint absoluti, & nil ab eis publicus Exactor exigere praesumat, ut securius ac diligentius causas ipsius Episcopii proficere valeant. Stabilimus etiam de omnibus rebus seu familiis, quae hactenus qualibet occasione vel quocumque modo, ex ditione ipsius Episcopii vel Canonicae, seu Clericorum potestate substractae noscuntur, & circum manentes homines inquisitione fiat, ut omnes res ipsius Sedis, & Clericorum, ad eorum redeant potestatem, & exinde se investiant nostrae freti auctoritate, quatenus rei veritas patefacta perenniter valeat suum obtinere vigorem. Praecipientes quoque jubemus, ut nullus Judicarie potestatis, Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, Scudaxio, aut quislibet publicus exactor, neque aliqua persona magna vel parva, in re ipsius Ecclesiae Placitum tenere, neque in domibus ejus aut Clericorum ipsius, aliquod Mansionaticum potestative tollere, neque homines ejus cujuscumque ordinis Clericos vel Laicos, liberos vel... & Cartulatos, vel sub terram ipsorum re-

fiden-

fidentes, nec Servos vel Ancillas, aut Aldiones utriusque sexus, ad Placitum ducere, nec pignorare aut molestare vel flagellare praesumat, neque de rebus ipsius Ecclesiae vel Clericorum aliquid tollere, vel Ripaticum, aut quamlibet functionem publicam a Ministris ejusdem Ecclesiae exigere temptet. Sed liceat praenominata Ecclesia Regiensis cum omnibus rebus & familiis suis & omni Clero inibi Deo famulantibus, ad eam pertinentibus, omni tempore sub tuitionis nostrae munimine quiete & pacifice, remota totius potestatis inquietudine permanere. Si quis autem temerarius contra hoc nostrae confirmationis, concessionis, ac tuitionis Praeceptum quandoque insurgere temptaverit, & quae superius scripta sunt, non observaverit, sciat se compositurum auri optimi Libras centum, medietatem Palatio nostro & medietatem jam fatae Ecclesiae, ejusque Pontificibus. Quod ut verius credatur, diligentiusque ab omnibus observetur, manibus propriis anulo nostro insigniri iussimus.

Signum (††) serenissimorum Hugonis & Lotharii Regum.

Prebrandus Cancellarius ad vicem Bosonis Episcopi & Archicancellarii recognovi.

Data IV. Idus Augusti, Anno Dominicae Incarnationis DCCCCXLII. Regni vero Domni Hugonis Regis XVI. Lotharii XII. Indictione XV.

Actum Papiae feliciter. Amen.

Quantam vero Castrorum, terrarumque copiam Regiensis Episcopi suae

A Ecclesiae compararint, nusquam melius intelligas, quam ex catalogo eorum, quae Bonifacius Marchio & Dux Tusciae, Mathildis celeberrimae Comitissae pater, ab eadem Ecclesia titulo Feudi accepit. Catalogum hunc vide in Dissertat. XXXVI. de Praecariis. Aliquid (*) interno dicendum est & de Parmensi Ecclesia, cui Carolomannus Italiae Rex, non certe Anno DCCCCLXXII. uti scribit Ughellius Tom. 2. pag. 184. Ital. Sacr. & post eum Bordonius, sed alio aliquo Anno (modò germanum sit Diploma) elargitus est omne jus publicum, & teloneum, atque Districtum ejusdem Civitatis (Parmensis) & ambitum murorum in circuitu &c. Haec eadem confirmavere Parmensibus Episcopis Carolus Crassus, Hugo, Otto Magnus, alique Reges aut Imperatores, aliis etiam donis adjunctis, prout quisque Regum utile sibi ducebat Praesulum illorum praesidium ac fidem mercari, dum seditiones ac difficilia tempora instarent. Certe eo usque processit Principum munificentia in eosdem Praesules, ut Comitibus, sive Rectoris Parmensis Urbis auctoritate imminutâ, munus Comitibus in ipsos Episcopos non ad integrum quidem agrum, sed tamen intra Civitatem, & extra ad tria passuum millia. fuerit ab Augustis translatum. Testem dabo Diploma Henrici I. nondum editum, & ex Archivis Canonorum Parmensium descriptum.

B

C

D

E

(*) legendum videtur quidem *interius*, aut quid simile.

Henrici I. Italiae Regis Praeceptum, quo jura Comitatus tum in Clerum, tum in reliquos homines, tam in Civitate, quàm extra per tria milliaria cum aliis Privilegiis concedit Sigefredo Episcopo Parmensi, Anno 1004.

IN nomine Sanctae individuae Trinitatis. Henricus divina Christi pietas Rex. Ad hoc nos ad Regale culmen sublimatus esse credimus, ut omnium maxime Ecclesiarum Dei utilitatibus consulamus, quia si eas exaltaverimus, plurimum nobis ad regalis nostri stabilitatem, & ad aeternae remunerationis emolumentum proficere non ambigimus. Quapropter noverit omnium sanctae Dei Ecclesiae fidelium, nostrorumque, presentium scilicet & futurorum solertia, qualiter interventu dilecti & petitione Leonis Vercellensis Episcopi fidelis nostri, Sigefredus sanctae Parmensis Ecclesiae Episcopus nostram adiens clementiam, petiit, ut more Praedecessorum nostrorum Ecclesiam suam perficiendo augmentarem ex his, quae Regiae potestati, & publice functioni debebantur, & maxime ex his, quibus ejusdem Ecclesiae lacerabatur, ex parte scilicet Comitatus: videlicet ut res & familias tam sancti Cleri ejusdem Episcopii in quosumque Comitatu inventae fuerint, & sanctorum hominum infra eandem Civitatem habitantium, de jure publico in ejusdem Ecclesiae jus & dominium & districtum transfunderemus, ut deliberandi & dijudicandi seu distringendi potestatem haberet tam supradicti Cleri res & familias, quamque etiam homines infra eandem Civitatem habitantes, & res & familias eorum, veluti si praesens adesset noster Comes Palatii. Nos verò considerantes, & commotum ducentes per sumpti Imperii dignitatem, & per mala omnia, quae acciderint

A saepe inter Comites ipsius Comitatus & Episcopos ejusdem Ecclesiae, ut lis & scisma preterita evelleretur, & ut ipse Pontifex cum Clero sibi commissio pacifice viveret, & sine aliqua inquietudine oracionibus vacaret tam pro salute nostra. & stabilitate, quàm & omnium in nostro Regno degentium, concedimus & largimur. & de nostro jure & dominio in ejus jus & dominio transfundimus atque delegamus Murum ipsius Civitatis, & Districtum, & teloneum, & omnem publicam functionem tam infra Civitatem, quam extra ex omni parte Civitatis infra tria milliaria; nec non & integras vias & aquarum decursus & omne territorium cultum & incultum ibidem adjacens, & omne quidquid Reipublicae pertinet. Insuper etiam concedimus, ut omnes homines infra Civitatem eandem habitantes, ubicumque eorum fuerit hereditas sive adquestus, sive familia tam infra Comitatum Parmensem, quàmque in vicinis Comitatibus, nullam exinde functionem alicui Regni nostri personae persolvant, sive alicujus Placitum custodiant, nisi Parmensis Ecclesiae Episcopi, qui pro tempore fuerit, sed habeat ipsius Ecclesiae Episcopus licentiam, tamquam nostri Comes Palatii distringendi & definiendi vel deliberandi omnes res & familias tam omnium Clericorum Episcopii, quàmque & omnium hominum habitantium infra praedictam Civitatem, nec non & omnium delictorum super praefatae Ecclesiae

ter-

terram, sive Libellariorum, sive Precariorum, seu Castellanorum; & ita de nostro jure & dominio in ejus jus & dominium transfundimus, ut nullus Marchio, Comes, Vicecomes, aut aliqua Regni nostri magna, remissaque persona exinde de predictis rebus & familiis & annibus, que superius leguntur, se intromittat, aut aliquam functionem inde recipere temptet. Ad..... etiam nostri Imperii quatinus eadem Parmensis Ecclesia nullius supplementi indiga videatur, permittendo concedimus ipsius loci Episcopo, ut habeat potestatem eligendi seu ordinandi sibi Notarios, qui causas ipsius Episcopatus, discurrentes, ubicumque oportunum fuerit per praedictum Episcopum scribant Cartas, cujusquamque voluerint testamenti, remota prohibitione vel controversia Comitatus sive Comitatus, ut sicut ex parte Comitatus harum rerum Exaltiores, ita ex

A parte Episcopii, nostra Imperiali auctoritate, ammodo in antea habeantur, omni contradictione repulsa; & ut liceat..... quiete vivere..... Et si acciderit de predictis rebus & familiis sine pugna legaliter non posse diffiniri, per hanc nostri Praecepti paginam concedimus Episcopi Vice domino, ut sit noster Missus, & habeat potestatem deliberandi & diffinierdi atque dijudicandi, tamquam nostri Comes Palatii. Si quis igitur hujus nostri Praecepti violator extiterit, fiat se compositurum mille Libras auri, medietatem Kamerae nostrae, & medietatem ipsius Parmensis Ecclesiae Episcopo. Quod ut verius credatur, diligentiusque ab omnibus inviolabiliterque custodiatur, manu propria roborantes, anuli nostri impressionem inferius affigi praecepimus.

Signum Domni Heinrichi

invictissimi Regis.

Locus Sigilli (✠) cerei deperdit.

Egilbertus Cancellarius vice Wiligisi Archicapellani recognovit.

Data II. Kalendas Junii, Anno Dominice Incarnationis MIIII. Indictione II. Anno vero Domini Heinrichi Secundi Regis Secundo.

Actum in Rodo.

Quod vero uni ex Episcopis obtingebat conradere ex Imperatorum Regumque munificentia, reliquis etiam Praesulibus, ac praesertim vicinioribus, sitim paria consequendi movebat. Ac proinde non aliter factum a Cremonensibus Episcopis. Hungarorum incurfionibus & crudelitati,

Tom. XV.

D ineunte Seculo Christi Decimo, praecipue patuit ager Cremonensis: qua calamitate etiam ad supremum inopiae adactus fuerat Episcopus & Clerus Urbis illius. Berengarius ergo Imperator, pio religionis intuitu Anno DCCCCXVI. multa Ardingo Episcopo Regalia contulit, quae apud

F

Ughel-

Ughellium Tom. 4. Ital. Sacr. legi possunt in ejus Diplomate, quamquam parum accurate descripto. Adservatur autem in Episcopo Cremonensi pretiosum Regestum, seu Codex membranaceus, Ottone IV. imperante, hoc est, circiter Annum MCCX. scriptus, curâ ut arbitrator, celeberrimi Episcopi *Sicardi*, cujus Chronicon Tom. VII. Rer. Italicarum dedi. Congesta illic habentur praestantiora Diplomata ac monumenta Cremonensis Ecclesiae ad eum usque diem, quorum non pauca luce adhuc destituta eam a me identidem acce-

A ptura sunt, quando mihi olim licuit inde segetem non contemnendam venerandae antiquitatis, ex meis per Italiam peregrinationibus, depromere. Quae Regalia reipsa fuerint iis temporibus concessa Cremonensi Episcopo, tam intra quam extra Civitatem, nobis abunde explicabit Diploma Rodulphi Italiae Regis concessum Johanni Ecclesiae ejusdem Episcopo, ut ibi dicitur ad preces *Heicardi Parmensis Episcopi*, (quem Ughellius *Herocardum* appellat) *summique Auricularii nostri*, hoc est Regii Consiliarii.

Rodulfus Italiae Rex Johanni Cremonensi Antistiti, atque illius Ecclesiae, a Paganis & pessimis Christianis desolatae, privilegia sarcit, & ejus jura ac bona confirmat, Anno 924.

I N nomine Domini nostri Jesu Christi Dei eterni. Rodulfus divina annuente clementia Rex. Quoniam quidem Imperatorum & Regum consuetudo fuit, est, & erit, Christo propitiante, diruta solidare, & ad statum bone ordinationis dirigere, & sanctarum Dei Ecclesiarum defensionem illius amore, qui pro omnibus passus est, firmiter instare: idcirco notum sit omnibus fidelibus sancte Dei Ecclesiae, nostrisque, presentibus atque futuris, quia Johannes sancte Cremonensis Ecclesiae Episcopus, nosterque per omnia fidelissimus, inuit & retulit modestie nostrae per reverentissimum sancte Tertonensis Ecclesiae Episcopum, & Archicancellarium nostrum, nec non & Heicardum, venerabilem sancte Parmensis Ecclesiae Episcopum, summumque Auricularium nostrum, quatenus, ut eundem Johannem Episcopum cum omnibus facultatibus suae Ecclesiae, suoque Clero & Canonicis ibidem Deo famulantibus, suisque Libellariis absque proprietate consistentibus, eju-

C sdemque Ecclesiae familiis, pro Dei amore, & remedio anime nostrae, sub nostra Regali defensione, & omnia jura suae Ecclesiae, & proprietates atque possessiones sub integritate sui, per nostri Precepti inscriptionem confirmare usque in perpetuum dignaremur, sicut iuste & legaliter inferius fuerit declaratum. Nos autem ad eandem Ecclesiam a Paganis, & quod magis est dolendum, a pessimis Christianis desolatam, multisque calamitatibus & miseris attritam, intelligentes, & praefati Episcopi Johannis fidelitatem intuentes, consilio praedictorum Episcoporum libenter annuimus, atque pretitulatam Ecclesiam cum suo Episcopo, suoque Clero, suisque Libellariis & familiis, sub nostra tuitione precepimus, & omnia sua quaeque iusta moderamine confirmavimus. Precipientes & omnimodis statuantes, ut nullus Dux, Comes, Vicecomes, Sculdasio, Decanus, aut aliquis publice partis persona infra muros & fossatos pretitulate Ecclesiae, & prediis ejus atque

atque Castellis & Curtibus, Titulis, Cellis, atque Plebibus, Placitum custodiat, aut aliud aliquod contra Pontificem ejusdem Ecclesiae agat. Curaturam denique & teloneum, quod injuste ad partem publicam exigebatur de infra muris & Civitate, ad prenominatam Ecclesiam pertinentibus, simul cum annuali Mercato & Curaturâ, que dicitur Sancti Nazarii, prout bone memorie Berengarius Imperator & Predecessor noster eidem Ecclesie concessit & restituit, cum omni publica functione concedimus & confirmamus ipsi sancte Cremonensi Ecclesie. Piscariam quoque, sicut per Precepta eadem Ecclesia possidet, a loco scilicet, in quo Addua in Padum defluit, cum omnibus Insulis & Politiinis in Padum existentibus, seu & molendinis, atque Ripaticum usque ad Portum de Vulpariole, de eadem Ecclesia pertinente, simul cum terra posita infra eandem Civitatem, que olim pertinuit de Carte juris Regni nostri, que dicitur Sex-pilas ex integro, prout jam nominatus Berengarius Imperator eidem Ecclesie tribuit, concedimus, & per omnia ipsi sancte Cremonensi Ecclesie confirmamus. Ad habendum, tenendum, & quicquid Episcopus ejusdem Civitatis, qui pro tempore fuerit, ad utilitatem ejusdem Ecclesie voluerit, faciendum. Sancimus preterea, & Regali nostra auctoritate decernimus, ut Libellarii & manentes pretaxate Ecclesie, qui absque proprio sunt, & proprium non habent, Placitum non celebrant publicum. Et si aliqua fuerit horta contentio, & adclamati fuerint, volumus & determinamus, ut cum Episcopo sepe dicte Ecclesie, aut cum suo Misso ad Placitum pergant, & legem faciant atque recipiant omni mala, & publica occasione sopita, penitusque remota. Inter cetera precipiendo precipimus, ut quic-

A quid telonei aut curature exigi possit a negotiatoribus, eandem Civitatem adven-
tibus, nemo publicus Ministerialis exinde se intermittat, aut inventa occasione aliud aliquid infra aut extra muros tollat, set pars prenominate Ecclesie eandem curaturam & teloneum, per hanc nostram auctoritatem & concessionem, extra & infra muros ejusdem Civitatis ad partem pretaxati Episcopii tollat & vindicet absque tocus potestatis contradictione. Denique negotiatores ejusdem Civitatis insidiosè contra prefatam Ecclesiam agere temptantes, si voluerint Portum predicte Ecclesie dissolvere, & diabolica suasionè in alia aliqua parte transmutare, divino amore succensi funditus hoc contradicimus: sed sicut jam nominatus Johannes Episcopus eandem Ecclesiam de eodem Portu inventam invenit, ita usque in perpetuum presenti deliberatione teneat & possideat; & quoscumque & quoscumque inibi Episcopus, qui pro tempore fuerit, advenire & mercari cum qualicumque negotio absque omni contradictione recipiat, & negotiari dimittat, salvo & non temerato jure sue Ecclesie. Si quis igitur hoc nostre concessionis & confirmationis Preceptum infringere temptaverit, sciat se compositurum auri optimi Libras centum, medietatem Camere nostre & medietatem predicte Ecclesie suisque Pontificibus. Quod ut verius credatur & diligentius observetur, manus propria roborantes, & anulo nostro subter jussimus insigniri.

Signum (✠) Domni Rodulfi incliti Regis.

Manno Cancellarius ad vicem Beati Episcopi & Archicancellarii recognovi.

Data V. Kalendas Ojovris, Anno Dominice Incarnationis DCCCCXIII. Domni verò Rodulfi serenissimi Regis in Burgundia XV. in Italia III. Indictione XIII.

Actum in Pratis de Grannis in Christi nomine feliciter. Amen.

Eadem autem Regalia Olderico Cremonensi Episcopo confirmata videas in altero Diplomate Ottonis Magni Imperatoris, quod ex supra laudato Re-

gesto olim descripti, atque heic adtexendum censui. Inde verò inter alia discas, Oldericum, seu Odelricum, Liutprando celebri Historico non circa Annum DCCCCLXXX. ut suspicatus est Ughellius, sed longe antea in Episcopatu successisse.

Otto I. Imperator Olderico Cremonensi Praesuli ejusque Ecclesiae, privilegia & jura confirmat, Anno 973.

IN nomine sancte & individue Trinitatis. Otto Dei favente pietate Imperator Augustus. Si locis &c. noverit universitas, Oldericum venerabilem sancte Cremonensis Ecclesie Antistitem, obtentu Adeleid nostrae Conjugis & consortis nostri Imperii, celsitudinis nostrae clementiam adisse, humiliter postulans, quatinus pro Dei amore, nostrique imperii salute, nostra Imperiali auctoritate precepta a Desessoribus nostris, scilicet Karolo, atque Lodovico, nec non & Berengario magnificis Imperatoribus, sive Ecclesie concessa confirmaremus. Cujus dignis petitionibus annuentes, prout juste & legaliter possumus, concedimus atque per hujus nostrae auctoritatis paginam confirmamus & corroboramus eidem sancte Cremonensi Ecclesie quicquid curatuae, telonei, aut portatici aliquo ingenio de jam fata Cremonensi Civitate ad publicam functionem pertinuit. tam de parte ipsius Civitatis Comitatus, quam de parte Curtis Sex-pilas. nec non ripam cum menibus & turribus ipsius Civitatis, seu etiam omnia, que a jam dictis Antecessoribus nostris Ecclesie ipsius Episcopatus precepto donationis & confirmationis sunt concessa, nominative circa Civitatem undique per quinque miliariorum spatia. Eo videlicet ordine, quo ipse Odelricus venerabilis Episcopus,

Bpus, sui que Successores per hoc nostrum pragmaticon tam nostris quam nostrorum Successorum temporibus universa, que pretaxate Ecclesie sive per Precepta, sive per scriptiones aliquas, seu quoquo modo devenerunt, de quibus nunc investita dinoscitur, ad communem utilitatem ejusdem Ecclesiae & fratrum, quiete ac pacifice teneant, firmiterque possideant, omnium sancte Dei Ecclesie fidelium remotà contrarietate. Statuimus etiam per hanc nostram Imperialem iussionem, quod si Precepta, alieque scriptiones ipsius Ecclesie incendio, latrocinio, sive quolibet ingenio alio sublata fuerint, si Advocatus Episcopi cum tribus Sacramentalibus, quod hac ratione eas amisisse ausus fuerit affirmare, ita illum liceat per hoc nostrum Preceptum defendere, tanquam si ipsas scriptiones presentialiter haberet. Si quis igitur &c.

C Signum (✠) Domni Ottonis Imperatoris serenissimi Augusti.

Petrus Cancellarius ad vicem Huberti Episcopi & Archicancellarii recognovi.

Datum V. Kalendas Aprilis, Anno Dominice Incarnationis DCCCCLXXIII. Indictione I. Imperii Domni Ottonis XII. item Ottonis VI.

Actum Quintileburg, feliciter.

E Exploratum praeterea habemus ex aliis monumentis, concessum fuisse eidem Cremonensibus Episcopis descriptis

stridum suae Civitatis intra & extra per quinque miliariorum spatia, ac omnia Parti Publicae quondam pertinentia. Quibus verbis nemo non intelligit significari jura Comitum in Episcopos translata; neque enim aliud districtus sonat, quam jus & facultatem

A tem coercendi secundum statuta Legum fontes, & judicandi, & multas imponendi; quod Comitum erat. Eiusdem juris in Antistitem Cremonensem translata testes erunt tabulae, quas ex eodem Regesto Episcopii Cremonensis descripsi.

Henricus II. Germaniae & Italiae Rex Ecclesiae Cremonensi omnia illius bona & jura confirmat, Anno 1004.

IN nomine Sancte & Individue Trinitatis. Henricus divina faventemercordia Francorum & Longobardorum Rex. Quoniam nostrum est, Ecclesiarum Dei curam sollicito gerere, & in cunctis utilitatibus eisdem vigilantius subvenire modis, quibus possumus, hujusmodi semper volumus & optamus precipue officio desudare. Quapropter notum sit omnibus nostris fidelibus, presentibus & futuris, nos karitate Dei, & dilectis Regni nostri confortis Conigundae gratissimo interventu, neque Precepta, que ab Antecessoribus nostris, maxime Primo, Secundo, & Tercio sanctissimis & invictissimis Augustis Ottonibus, Ecclesiae Cremonensis largitate concessa est confirmata sunt, cum omnibus, que continentur in illis, cum ripa videlicet, & curatura, teloneo, & districtione ejusdem Civitatis infra, & extra per quinque miliariorum spatia, nostri Precepti auctoritatem concedendo prefate Ecclesie donasse, confirmasse, & roborasse, ea videlicet ratione, ut nullus Dux Marchio &c.

Signum (✠) Domni Henrici serenissimi & invictissimi Regis.

Egubertus Cancellarius vice Wiligisi Archiepiscopi & Archicancellarii recognovi.

B Data VII. Idus Octobris, Indictione II. Anno ab Incarnatione Domini MIIII. Anno vero Domni Henrici Secundi Regis III.

Datum in Agilburgo, feliciter.

C Verum, uti prodit Charta ab Ughellio producta Tom. 4. Ital. Sacrae, Ecclesiasticum Comitem hunc, sive Praefectum Urbi Episcopum, aegre ferebant Cives Cremonenses: ac propterea, non tantum illius ditionem, sed ipsum quoque Ubaldum Antistitem circiter Annum MXXX. abjecere, eumque contumeliis non paucis onerarunt, ejus etiam praediis & Castris nonnullis detestando furore vastatis. Ad Conradum I. tunc imperantem suas querelas detulit Ubaldus, atque in eam rem gravissimum decretum impetravit, ab Ughellio ipso evulgatum. Sed quoniam Cives adhuc refractarii segnes se ad refarcienda damna illata praebant, iterum ad eos Epistolam dedit Conradus Augustus, quam e praelaudato Cremonensis Episcopii Regesto a me descriptam subdere placet, ut ex postremis illius verbis luculentius intelligas, quae tum foret Cremonensium Praesulum auctoritas & ditio.

Litterae Conradi I. Imperatoris ad Cives Cremonenses, ut Episcopo Cremonensi, de quibusdam querelis satisfaciant, circiter Annum 1031.

CHuonradus gratiâ Dei Romanorum Imperator Augustus, omnibus Civibus Cremonensibus salutem. Volumus & firmiter jubemus, ut pecuniam, quam promisistis vestro Seniori Episcopo pro Scaccho & incendio & preda, quam fecistis super illius Castella, adimpleatis, si de nostra gratia curatis. Terram verò Ecclesie, sicut Landulfus Episcopus tempore Domni Imperatoris Henrici tenuit, volumus, ut iste vester Senior similiter quietè teneat. De Silvis autem Ecclesie, que in circuitu sunt, unde illi cottidie contrarium facitis, & utimini contra ejus voluntatem, jubemus, ut non vos amplius intromittatis, si talem censum ei non dederit, sicut Mediolanum & Pavia atque Placentia. Osbertum, neque illius pares, contra voluntatem vestri Senioris, nullo modo teneatis, si unquam gratiam nostram habere

A cupitis. Homicidas & latrones, qui infra Civitatem sunt, de quibus Episcopus legem & justitiam facere vult, per rectam fidem ante presentiam ejus conducatis, & eos legaliter judicare adjuvetis.

B Neque tamen exinde fractus aut delinitus fuit Civium Cremonensium aversus ab eo Episcopo animus: nam quoties ad Placitum, sive ad publica Judicia, quae indicere atque habere spectabat ad Episcopum Comitem, ii convocabantur, spretâ illius auctoritate, pauci aut nemo accedebat. Itaque ut huic vulnere mederetur, Adalgerius Cancellarius & Missus Henrici III. Germaniae ac Italiae Regis, postea Imperatoris II. ad eosdem Cremonenses litteras dedit, quas ex supra memorato Regesto deductas publici juris facio.

Litterae Adalgerii Cancellarii & Missi Henrici III. Regis, postea Imperatoris II. ad Populum Cremonensem, quibus praecipit, ut quicumque ad Placitum vocentur a Cremonensi Episcopo, obediant, circiter Annum 1044.

ADalgerius Cancellarius & Missus gloriosissimi & piissimi Regis Henrici, omnibus Militibus, Vavassoribus, omnique Populo in Episcopatu Cremonensi, seu in Comitatu habitantibus, necnon cunctis Civibus tam majoribus quàm minoribus, ex parte Senioris nostri, quasi ex ore suo, cujus vice in Regno sumus, precipiendo jubemus, ut quacumque die vel tempore Hubaldus Cremonensis Episcopus Placi-

D tum tenere voluerit, omnes communiter conveniatis, & per eum, sicut rectum & justum est, vos constringatis. Si quis autem ita rebellis extiterit, ut venire ad Placitum ab eo conditum noluerit, aut per eum constringi recusaverit, sciat se compositurum auri Libras duas, medietatem Camere Senioris nostri Regis, & medietatem predicto Hubaldo Episcopo. Insuper quoque ex Regali auctoritate omnibus

bus precipimus, ut omnes adiutorium jam dicto Episcopo unanimiter pre- A
stetis contra eum, qui Diabolica sua-
sione ad ejus Placitum venire, seu
per eum distringi noluerit: & qui
adiutorium inde Episcopo supradicto con-
ferre distulerit, penâ superius dicta dam-
netur. Ideo autem hanc penam posui-
mus, quia in nullo Episcopatu tan-
tas lamentationes invenimus, unde
Episcopus legem nequaquam facere
potuisset.

Adalgerius Cancellarius. ac. Missus
Regis firmavi.

Quae verò hætenus differui de pau-
cis hisce Ecclesiis, ad alias Italiae
non paucas referre, non injuriâ, pos-
sis; immo & ad Germanicas, Galli-
cas, Anglicas &c. Ubique enim æ-
mulatione conceptâ, & inito, ut ita
dicam, foedere, quantum consilio
donis, ac viribus potuere Episcopi,
singuli curarunt, ut cum spiritali
Civitatum aut saltem Castrorum
ditione, secularem quoque con-
jungerent, Comitibus Laicis elimi-
natis, aut eorum auctoritate concisâ,
& ad se translata. Quare nullus
olim Episcopus fuit, qui Castrum a-

liquod, immo complura, plena potestate
sibi subjecta non haberet. Complures
etiam ex iis, inter quos præcipue
numerandi sunt Aquilejensis Patriarcha,
Mediolanenses, & Ravennates Archiepiscopi,
Episcopi Placentinus, Laudensis, Astensis,
Bergomensis, Novariensis, Taurinensis,
abique Italici Praesules, ipsarum quoque
Civitatum Comitatum sibi ab Augustis
conquisierunt. Ego ne Lectorem
nimiam exemplorum copiâ fatigem,
non inutile duxi, tria monumenta
vetustatis tantum adjicere, quae
ex antiquo exemplo adservato in
Archivo Primatialis Ecclesiae Pisanae
olim descripsi. Nempe illic occurrunt
controversiae, quae olim viguerunt
inter Episcopos & Comites Gebennenses,
sive Genuenses ad Lacum Lemannum,
causâ Regalium, quas sibi utrique
asserebant. Prima Charta complectitur
Diploma Friderici I. Augusti concessum
Arduccio Genevensi Episcopo, quod
quamquam Guichenonius Centur. 2. Capit. 35.
Bibliothec. Sebustian. ediderit, libenter,
ut ominor, a me rursus accipient Lectores,
castigatius nempe & plenius, quàm
apud illum.

Friderici I. Romanorum Regis Diploma, quo omnia jura confirmat
Episcopo Gebennensi, ejusque Ecclesiae, Anno 1153.

IN nomine Sancte & individue Trinitatis. Fridericus divina favente
clementia Romanorum Rex semper
Augustus. Quamvis omni petitioni,
quae ad usus hominum ad utilitatem
spectat Ecclesiarum, ex culmine Regie
dignitatis dignum ducamus acquiescere,
praecipue tamen hiis obsecundare proponimus,
quibus & in adversis sicut & in prosperis
idem nobiscum est animus. Igitur omnium tam
futurorum quàm

E presentium Christi, Regnique fidelium;
in perpetuum solers noverit industria,
quod venientem ad Curiam nostram dilectum
nostrum Arducium venerabilem Gebennensem
Episcopum, sicut tantum Principem nostrum
decurit, benigne recepimus, & in hiis, que
ad donum Regie majestatis spectabant,
Imperiali sceptro eum promovimus. Deinde
pie petitioni ipsius clementer annuentes,
quocumque bona vel possessiones Ecclesiae
suae

sua Gebennensis possedit, aut in presentiarum possidet, vel in futuro largitate Regum, seu oblatione aliorum fidelium poterit adipisci, Regia auctoritate ejusdem Ecclesie usibus in perpetuum profuturis confirmamus, & presentis Privilegii scripto, tam prefato Episcopo quam Successoribus suis corroboramus. Statuentes, ut nulla magna vel parva persona hanc nostram confirmationem infringere presumat. Sed si quis, quod adest, contumaciâ ductus, hujus nostre corroborationis pagine temere contrahere temptaverit, Regali bauno subiaceat, & decem Libras auri in compositione persolvat, medietatem Camere nostre & medietatem jam dicte Ecclesie. Et ut hec omnia in posterum tempore rata & inconversa permaneant, presenti pagine Sigilli nostri impressione munita*. Testes subter notari fecimus, quorum nomina sunt hec: Umberto Bisuntinus Archiepiscopus: Ordebertus Basiliensis Episcopus: Amedeus Lausanevnsis Episcopus: Gonterus Spirensis Episcopus: Anselmus Hawelbergensis Episcopus: Stephanus Machensis Episcopus: Welpho Dux Spoleti: Matheus Dux Lotharingiae: Fredericus Dux Suevorum: Federicus Palatinus de Thimugen: Hermannus Marchio de Baden: Hugo Comes de

A Alfals. Theodericus Comes de Monte Beligardis, & alii quamplures, quos annumerare superfluum duximus. Signum Domni Frederici (†) Romanorum Regis invictissimi.

Ego Heitholpkus Cancellarius vice Arnoldi Maguntini Archiepiscopi & Archicancellarii recognovi.

B Datum Spire XVI. Kalendas Februarii Anno Dominice Incarnationis MCLIII. Indictione II. Regnante Domino Frederico Romanorum Imperatore glorioso, Anno verò Regni ejus Secundo.

Quum verò similtates & controversie non leves de Regalibus insurrexissent inter supra memoratum Arduccium sive Ardicium Episcopum, & Bertholdum Ducem de Zeringhen, & Amedeum Comitem Gebennensem: res delata est ad eundem Fridericum Primum, qui sententiâ in hanc causam emissâ, decrevit, quae magis sibi visa sunt consentanea rationi. Ex eodem Tabulario Primatialis Pisanae hoc ipsum Decretum desumsi, in quo copiam ingentem Episcoporum & Principum ejus aevi videas nominatam, quod nempe tunc generalis Curia haberetur a Friderico apud Pontem Laonem.

Friderici I. Imperatoris decretum, quo Ardicius Gebennensem Episcopum contra Bertholdum Ducem de Zaringen, & Amedeum Comitem Gebennensem, Regalia & possessiones illius Ecclesiae occupantes, tuetur, eique omnia restituenda decernit, Anno 1162.

Fridericus Dei gratiâ Romanorum Imperator & semper Augustus, fidelibus suis, universo Clero Gebennensi, & omnibus Casatis & Militibus & Burgensibus atque Civibus, & ceteris omnibus tam minoribus quam majoribus

E ad Episcopatum Gebennensem pertinentibus, gratiam suam & omne bonum. Veniens ad nostre majestatis presentiam Ardicius Gebennensis Episcopus in generali Curia nostra apud Pontem Laonem, ubi fere omnes Imperii nostri

stri Principes convenerant, gravem querimoniam nobis exposuit, quod videlicet Dux Bertholdus de Ceringhem, & Comes Gebennensis Amedeus, Episcopatum Gebennensem, cui praefesse dignoscitur, violenter invaserunt, & Regalia omnia injuste sibi abstulerunt. Episcopo igitur instante & justitiam propensius a nobis postulante, a dilecto nostro Henrico Wirziburgensi Episcopo judicium acquisivimus, utrum concessio illa de Regalibus Gebennensis Ecclesie, quam Duci Bertholdo feceramus, stare posset vel deberet. Inde Wirziburgensis Episcopus, communicato cum Archiepiscopis & Episcopis, ceterisque Principibus consilio, sententiam suam cum laudamento & assensu communi in presentia nostra protulit, quod post primam Investituram factam in Episcopum Gebennensem, in aliam personam transfundere non liceret, & concessio Duci facta nullatenus rata esse posset, quod juxta nostram inquisitionem ab omnibus approbatum est. Inde est, quod ex indito illam donationem, quam Duci Bertoldo feceramus, penitus cassavimus & irritum reduximus; & donationem, quam Episcopo Gebennensi & Ecclesiae suae feceramus, Imperiali auctoritate ita confirmamus, quod post nostram Majestatem nullus habeat dominium in Ecclesia Gebennensi, nisi solus Episcopus. Praeterea cum praedictus Episcopus restitutionem in Regalibus, & in possessionibus Ecclesiae instantius postularet, dilectus consanguineus noster Marchio Albertus de Saxonia requisitus a nobis de judicio restitutionis, hanc secundam sententiam affirmantibus universis Principibus in medium promulgavit: quod praefatus Episcopus per mandatum nostrum in ipsis Regalibus & in ceteris possessionibus Ecclesiae in integrum debeat restitui: & Dux Bertholdus, atque

Tom. XV.

A Comes Gebennensis nostrâ praeceptione essent coercedi, quod deinceps de Regalibus, & de possessionibus Gebennensis Ecclesiae nullo modo se intromitterent, & universa ablata ex integro refarcirent. Ea propter hoc ordine judiciario rite completo, praefato Duci & Comiti Gebennensi, edicto Imperiali praecipimus, quatenus infra terminum competentem universa ablata Episcopo & Ecclesiae cum omni integritate restituant, & de cetero Episcopum vel Ecclesiam inquietare atque molestare desistant. His igitur ordinaliter ad finem perductis, dilectum & honorabilem Principem nostrum, Ardicium venerabilem Episcopum vestrum Ecclesiae & Universitati vestrae cum plenitudine gratiae nostrae & honoris sui remittimus, mandantes omnibus vobis, & sub obtentu gratiae nostrae firmiter praecipientes, quatenus eum, sicut Dominum & Episcopum vestrum cum pleno honore benigne suscipiatis, dignamque reverentiam & debita servitia ei de cetero impendere & exhibere studeatis. Adjicientes quoque jubemus, & nostra pragmatica constitutione sancimus, ne de cetero aliqua persona magna vel parva, Secularis vel Ecclesiastica, dilectum nostrum Ardicium Episcopum Gebennensem in hac restitutione nostra seu confirmatione, nec in Regalibus, sive in possessionibus Gebennensis Ecclesiae inquietare, aut aliquo modo gravare praesumat. Si quis vero contra hujus vestri Praecepti paginam temere venire praesumpserit, mille Libras auri pro poena componat, medietatem Fisco nostro, & medietatem praefato Episcopo Gebennensi & ejus Ecclesiae. Hujus autem nostrae constitutionis & confirmationis testes sunt quamplurimi Principes Imperii: quorum nomina haec sunt: Conradus Maguntinus Archiepiscopus: Raynaldus Colonienfis

G Archie-

Archiepiscopus: Ulricus Aquileyensis Patriarcha: Hillirius Treverensis Archiepiscopus: Sterachus Lugdunensis Primas & Archiepiscopus: Stephanus Viennensis Archiepiscopus: Walcherus Vifuntinus Archiepiscopus: Narchuntus Bremensis Archiepiscopus: Wilhelmus Ebredunensis Archiepiscopus: Guido Ravennas Archiepiscopus: Henricus Wirziburgensis Episcopus: Girardus Bambergensis Episcopus: Henricus Leodiensis Episcopus: Hermannus Verdensis Episcopus: Hermannus Constanciensis Episcopus: Conradus Wormacensis Episcopus: Conradus Augustensis Episcopus: Gotefredus Trajectensis Episcopus: Gero Alverstacensis Episcopus: Hermannus Hildevesemensis Episcopus: Evergillus Paderbonensis Episcopus: Johannes Marsbergensis Episcopus: Udo Gicensis Episcopus: Daniel Pergensis Episcopus: Brandeburgensis Episcopus: Halverbergensis Episcopus: Mambruggenensis Episcopus: Ysirus Papiensis Episcopus: Gremontensis Episcopus: Aycardus Parmensis Episcopus: Anselmus Astensis Episcopus: Vercellensis Episcopus: Novariensis Episcopus: Pergamentis Episcopus: Aquensis Episcopus: Albensis Episcopus: Terdonensis Episcopus: Concordiensis Episcopus: Garfendonius Mantuanus Episcopus: Henricus Cumanus Episcopus: Gratianopolitanus Episcopus: Vipicensis Episcopus: Vivariensis Episcopus: Avinionensis Episcopus: Hermannus Herferdensis Abbas: Augiensis Abbas: Erlebaldu Abbas Stabulensis: Abbas Sancti Galli: Eglolphus Morbacensis

A Abbas: Salsensis Abbas: Virzeburgensis Abbas: Laurisamensis Abbas: Henricus Dux Bavariae & Saxoniae: Marchio Albertus: Fredericus Dux Suevorum: Lodovicus Langravius: Otto Palatinus Comes de Unythelischoch & fratres ejus: Fredericus & Otto Marchio: Otto Misniensis: Marchio Teodericus: Comes Theco: Dipoldus Dux Boemiae: Albertus Palatinus de Sumaffabrenn: Hermannus Dux Karintiae: Gotefridus Dux Lovaniae: Luduicus Comes Lonensis: Gotefridus Comes Durachiensis: Comes Albertus: Comes Curardus: Wilhelmus Marchio Montisferrati: Opizo Marchio Malaspina, & fratres ejus: Wido Comes Blandratensis, & alii quamplures.

Acta sunt haec Anno Dominicae Incarnationis MCLXII. Indictione X. regnante Domino Frederico Romanorum Imperatore victoriosissimo, Anno Regni ejus Decimo, Imperii vero Septimo.

In Archiepiscopatu Bisuntino apud Pontem Laone super Senam Septimo Idus Septembris.

Sed ne sic quidem finis factus ejusmodi contentionibus. Quare sub Arduino Episcopo ex utriusque partis consensu deleti fuere. Robertus Archiepiscopus Viennensis & Hugo Abbas Bonaevallis, ut eisdem postremo calculo dirimerent, sive componerent. Quam illi sententiam eâ occasione tulerint, ad Historiam Genevensis Civitatis perutilem, accipe ex subsequenti Charta, cujus exemplum mihi suppeditavit supra laudatum Tabularium Primateialis Pisanae.

Sententia lata inter Arduinum Episcopum Gebennensem & Guilielmum Comitem Gebennensem de bannis, jurisdictione, & Regalibus Civitatis Gebennensis, Anno 1183.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi. Ego Robertus Viennensis Ecclesiae Archiepiscopus, & ego Hugo Abbas Bonevallensis, cause, que vertebant inter Arduinum Gebennensem Episcopum, & Willelmum Comitem delatione utriusque partis cognitores constituti: recepto etiam iurejurando a Comite, & firma promissione in verbo veritatis ab Episcopo, & multis ex utraque parte receptis obsidibus, eandem controversiam de bannis & iustitiis Gebennensis Ecclesiae, & de hominibus adventitiis, vel aliis ad eandem Civitatem pertinentibus, ordine iudiciario terminavimus in hunc modum. Exhibitis nobis ab Episcopo scriptis, primum quidem gloriosi Domini nostri Imperatoris Frederici de Regalibus ejusdem Civitatis, per iudicium in solenni Curia habitum, & ejusdem Domini nostri Sigillo, cum maximorum & plurimorum testium subscriptione firmatum, eidem Episcopo restituis & confirmatis; ac deinde..... transactionibus inter Episcopum Humbertum Gebennensem, & Comitem Aymonem, & inter eum, qui nunc praest..... & Comitem Amedeum, factis, & sigillis predicti Humberti, Comitisque Aymonis primo scripto firmato: secundo quoque firmato sigillis venerabilium Archiepiscoporum Eraclii Lugdunensis, & Stephani Viennensis, idoneis etiam testibus multis de veritate eorundem Scriptorum, & formâ transactionum: similiter etiam de transactione, per venerabilem Archiepiscopum Petrum Tharentiensem, postmodum factâ; diligenter examinatis atque susceptis legi-

Atime allegationibus etiam utriusque partis cum omni diligentia auditis atque discussis: Residentibus nobiscum venerabilibus Episcopis Johanne Gratianopolitano, Lamberto Manriasi, Petro quondam Manriasi, & dilectis filiis nostris Abbatibus G. Altecumbano, J. Alpeni Stamesensi, G. Habundanciano, W. de Syr, J. Intermontano, Bro. olim Abbate Sancti Mauricii, Prioribus quoque Cartusiensis Ordinis de Rapanzatorio, de Valone, de Pomerio. De consilio & assensu eorum iustitiâ mediante decrevimus, ut eorundem Cartarum auctoritas inviolabiliter perseveret, & per omnia fides debeat adhiberi. Adjudicamus proinde, & firma auctoritate precepimus, ut recordationes olim factae per homines Episcopi & Comitum Gebennensis, & eorundem juramento firmate inviolabiliter in perpetuum observentur, quas cognovimus tales fuisse. Bannum..... Geneve in omnibus & per omnia solius Episcopi esse: Justitiam & dominium cujuscumque sit homo, ad Episcopum s..... titias quoque per annum & diem Gebennis moram fecerit, solius Episcopi esse. Et Comes in tota Geneve nullos homines capere debet. Hospitalitatem, Placitum generale, forationes vini, & omne ripale Corodani, & mutationes domorum, si dominus mortuus fuerit, debet ut dominus possidere. Forum totius Ville, & justitiam fori, similiter solius Episcopi esse. Pedagium & pasqua solius Episcopi similiter. Comes quoque per se vel per aliquem de suis pascuis Gebennensibus nullas equitaturas capere debet.

bet. Monetam in manu Episcopi esse: & si Monetarii falsam (quod absit) Monetam fecerint, non nisi jussu Episcopi Comes justitiam faciat. Si quis verò latro captus fuerit, ipsum & omnia ejus Episcopus habere debet. Si autem Episcopus eundem latronem dampnare voluerit, Comiti reddat, & justitiam faciat. Statio Comitum Gebennensis in cognitione Episcopi sit, ita tamen ut Comes & familia ejus Ecclesiae, & Civibus & Ecclesiasticis rebus non noceant. Et vadimonia sua per vim alicui non ponat: & cum recesserit nisi ad pacem creditor non dimittat. De cetero super muro novo, quem Guillelmus Comes construxerat extra Castrum, per legitimos testes coram nobis probatum est, quod reverentissimum virum supradictum Archiepiscopum P. Tarentasiensem in transactione per eum facta inter Episcopum Arduinum Gebennensem & Comitem Amedeum, definitum est, ac sub excommunicatione prohibitum veterem aliquis usquam murum construerent, & constructum extra veterem demolirentur. Propter quod est definitum, ut idem murus demoliretur, & nullus contra predictam transactionem, & tanti Pre extra veterem murum Castrum deinceps edificetur. Allegavit revera Comes Willelmus justitias multorum se per longa tempora, & partem suam accepisse & tenuisse. Quod Episcopus & Gebennensis Ecclesia non confitebatur, & quod per transactionem factam primo inter Humbertum Episcopum & Amedeum Comitem coram Viennensi Archiepiscopo, postmodum etiam secundo per transactionem factam inter Amedeum Comitem & Arduinum Gebennensem Episcopum coram venerabilibus Archiepiscopis Lugdunensi & Viennensi; tertio & coram Tarentasiensi ita expressum fuit, post excommunicationem factam de muro, ut

A supra dictum est, ut priora Placita inviolabiliter teneantur, longeva illa possessio esse esset interrupta ei non posse prodesse judicamus. Et in omnibus sicut supra dictum est, Bannum totius Genevae, & reliqua superius scripta patres nostri suprascripti Ecclesiae Gebennensi adjudicaverunt, & ipse Guillelmus Comes totius Civitatis dominium ad Gebennensem Ecclesiam confessus est, & quod ibidem habet, ab Episcopo teneat. Additum etiam in sententia, quod Comes Willelmus contra omnem rationem occasione terminum in quosdam regulares Clericos etiam manus injecerat, & in Ecclesiarum patrimonia, ne amplius occasione criminis, furti, homicidii, vel alterius in regulares, vel Ecclesiarum patrimonia, vel in bonis mobilibus manus iniciat, vel faciat inici; Clericos etiam seculares, qui sunt in Gebennensi Comitatu, donec culpa ante Episcopum manifestata fuerit & probata fuerint, vel degradati.

Testes hujus sententiae omnes predicti, & de Clericis Gebennensis Ecclesiae Prepositus Bartholomeus Decanus, Poncius de Saifneu Decanus, Anselmus de Archy Boso de Confinium, Fremardus, Vibertus, Girordus de Villetta, Willelmus Clerici. Et de Layas Bomcendus, Laurentius, Mauricius, Jordanis, & multi alii Willelmus sic a nobis prolata suscepit, & observare promisit coram nobis duobus & suprascriptis tribus Episcopis, aliis quoque personis pene universis, Militibus quoque Amedeo fratre Comitum, Willelmo de Naugie, Petro de Cletis, Willelmo de Festerna, Willelmo de Graysie, Willelmo de Altavilla, Guidone Presentino, Willelmo Turrumbunci, Willelmo de Anna, & aliis multis.

Lata est haec sententia in Oppido de Aquas Anno ab Incarnatione Domini

MCLXXIII.

MCLXXXIII. *Presidente in Sancta Romana Ecclesia beatissimo Papa Lucio III. imperante glorioso Frederico semper Augusto.*

Scripta est presens Carta per manum Petri Notarii Viennensis de praecepto nostro. & diligenter examinata, nostris & aliorum munita sigillis.

In tergo hujus membranae legabantur petita in hujusmodi controversia ab Episcopo Gebennensi, quae haec adnectenda censui.

„ *Petitio Episcopi Gebennensis.*

IN primis quod fiat renovatio & confirmatio Privilegiorum, & ad cautelam delectetur, quod solus Episcopus Gebennensis in sua Dioecesi habeat jus cudendi Monetae.

Item quod nullus alius in dicta Dioecesi..... licentiam potest vel debet..... vel exercere..... forum nulli, qui eas vel..... jam habent vel exercent..... recognoscere in Feudum..... haec fidelitatem facere.

Item quod ad eum solum spectant in dicta Dioecesi Regalia, sub quibus spe-

A *cialiter continentur Aurifodine, Argentifodine, & Mine aliorum metallorum, Salinarie, Vie Publice, Curfus aquarum, & fluminum publicorum, Arpes Jures nigre, & alia sub Regalibus comprehensa.*

B *Item quod ad eum spectat insolidum ita, quod ad nullum alium, merum & mixtum Imperium, & omnimoda Jurisdictio in Civitate & Suburbio Gebennensi, & infra bona ipsius Civitatis, mandantes & precipientes omnibus illis, qui aliquid tenent, vel possident vel quasi..... qui adhuc ea & dicta Episcopo non recognoscunt, vel recognoscant ea ut ipsi & pro..... fidelitatem faciant indilate.*

C *Item quod Imperator & Dominus scribat universis subditis, qui eidem Episcopo eunt, cum eo pro coronatione sua conferent & contribuant Eypen secundum determinationem Legis Friderici Imperialem prope finem.*

Haece accedant & Literae Friderici II. Augusti, quas in eodem Primatialis Pisanae Archivo deprehendi.

Investitura & confirmatio Privilegiorum data Episcopo Gebennensi a Friderico II. Imperatore, Anno 1235.

IN nomine sancte & individue Trinitatis. Fridericus divina favente clementia Romanorum Imperator & semper Augustus. Quamvis omni petitioni, quae ad usus hominum, & ad utilitatem spectat Ecclesiarum, ex culmine Regie majestatis dignum ducimus acquiescere, precipue tamen hiis obsecundare proponimus, quibus ac in adversis sicut & in prosperis idem nobiscum est animus. Igitur tam omnium futurorum, quam presentium Christi, Regni que fidelium in perpetuum solers noverit in-

D *dustria, quod venientem ad Curiam nostram dilectum nostrum Nanorlinum venerabilem Gebennensem Episcopum, sicut tantum Principem nostrum decuit, benigne recepimus. Et in hiis, quae ad donum Regie majestatis spectabant, Imperiali sceptro eum promovimus. Deinde pie petitioni ipsius clementer annuentes, quaecumque bona vel possessiones Ecclesia sua Gebennensis possedit, aut in presentiarum, vel in futuro largitione Regum, seu oblatione aliorum fidelium poterit adipisci, Regia auctoritate ejusdem*

Idem Ecclesie usibus in perpetuum profuturis confirmamus, & presentis Privilegii scripto tam presato Episcopo quam Successoribus suis corroboramus. Statuentes, ut nulla magna vel parva persona hanc nostram confirmationem infringere presumat. Sed si quis, quod absit, contumacia ductus, huic nostre corroboracionis pagine temere contrahere temptaverit, Regali banno subiaceat, & sexaginta Libras auri in compositione componat, medietatem Camere nostre, & medietatem jam dicte Ecclesie. Et ut haec omnia in posterum tempore rata & inconvulsa permaneant, presenti pagine Sigilli nostri impressione munita, testes subnotari fecimus, quorum nomina sunt haec: Petrus Hebrédunnenfis Archiepiscopus: Bonifacius Novariensis Episcopus: Fredericus Argentinensis Prepositus: Comes Henricus Aciet: Rodulphus Camerarius, & alii quamplures.

Hoc donum factum est Papie, XIII. Kalendas Decemb. is. Anno Dominice Incarnacionis MCCXXXV. Indictione III.

Pauca etiam dicenda sunt de Abbatibus. Et sine dubitatione continuè statuendum est, nullum fere olim fuisse magni nominis Monasterium, quod aut Castellis cum plena ditio- ne, aut aliis saltem Regalibus non frueretur. Quanta foret temporalis auctoritas & potentia Monasterii Casinensis, ex Leonis Ostiensis Chronico ediscere quisque potest. Adhuc etiam Casinenses Abbates Civitati Sancti Germani, aliisque Castellis dominantur. Et quanquam Cluniacensium Abbatum olim foret vasta potentia, Petro tamen Diacono teste Lib. 4. Cap. 75. ejusdem Chronici Casinensis, profectus Casinum sub initium Seculi Duodecimi Pontius Cluniacensis Abbas, in haec verba erupit:

*A Mallem prius esse Decanus Casinensis, quam Abbas Cluniacensis. Quot etiam Regalibus olim fruerentur Cavense, Vulturense, & Casauriense, alibi palam feci. Vide potissimum Part. II. Tomi II. Rer. Italicarum, quot & quanta eidem Casauriensi Coenobio olim insigni, nunc autem paene attrito, contulerit Ludovicus II. Augustus. **B** Castella, Curtes, Ecclesias ad eundem sacrum locum spectantes stupas: eaque ab uno Imperatore donata. Tibi etiam mirari liceat, què post editum ejus Monasterii Chronicon a Dacherio, Pagijs tamen ignorari, quo in pago situm fuerit Casauriense Coenobium. Inquit enim in **C** Critica Baronii ad Annum DCCCL. §. 6. Casa aurea sita in Insula Piscaria ad Benacum Lacum, hodie in ditio- ne Venetorum. Non ad Piscariam sitam in Lacu Benaco inter Veronam & Brixiam, sed in Aprutio ad mare Adriaticum, & ad fluvium Piscariam (antiquis Latinis Aternum) conditum fuit, & adhuc inspicitur Casauriense Monasterium. Neque defuere Abbates, quibus erat non auctoritas tantum, sed & titulus **D** Comitis. Ejusmodi honore praeditum, etsi non tam mature, ut creditur, Saeculo tamen Decimo inclinante, Bobiensis Coenobii Abbatem, Diploma Ottonis III. Augusti a Margarino editum Tom. 2. Bullar. Casinens. nobis ostendit. Leonensis quoque Abbatia in Brixiano agro olim celebris fuit tum antiquitate tum potentia, fundata nempe ac ditata a Desiderio Langobardorum Rege. Chartas vidi in Archivo celeberrimi item Asceterii Brixiani sacrarum Virginum Sanctae Juliae, in quibus Abbas Leonensis (nuncupatus etiam ad Leones, & de Leno) inscribitur Comes & Comitatum habere dicitur. Et fortassis hunc*

hunc titulum peperit Burgus Buzolani: quum enim controversia foret Anno MCLXXXII. inter Abbatem de Leno, & Azonem Comitem, Hugonem Comitem, & Girardum Comitem de Sancto Martino fratres, unus e testibus haec deposuit. Item dicit quod Marcoardus cum Brisiam sub sua ditione regeret, exivit sodrum per Brisianam, & per Burgum superius de Buzolano; neque in inferiori Burgo aliquam exaltationem fecit, eo quod esset de Abbazia Leonense &c. Algifus Tignosus tempore Comitissae Matildae expulit Monachos de illo Castro &c. Reges ergo & Imperatores quo munificentiam suam in Loca sacra exercerent, non ea tantum, quae ad Regium Fiscum pertinebant, ut Curtes, Castella, tributa sed etiam quae in jure Comitum Urbibus Praefectorum erant, Ecclesiis largiebantur, Comitum nempe ditionem, auctoritatemque minuendo, & sacratibus Praesulibus do-

A nando, & publica etiam quaedam tributa, usui ac utilitati Comitum olim assignata. (his fortasse consentientibus) in patrimonium Ecclesiasticum transferendo. Ita sensim Comitibus Secularibus pennae detraetae, & alicubi etiam eorum juramentis extincta, quippe ad Episcopos, aut Abbates delata, e quorum manibus difficile in posterum elabebantur. Berengarius I. nuper memoratus liberalem se exhibere cupiebat erga vetustissimum Monasterium Sanctae Mariae ad Organum, Veronae situm. Itaque nonnulla Regalia, quae ad partem Comitum Veronensium pertinebant, Rodeberto illius Coenobii Abbati concessit, ut fidem faceret subsequens Diploma per me descriptum ex antiqua membrana, quum mihi ope Clariss. Viri Marchionis Scipionis Maffaei, aditus patuisset in illius Monasterii Archivum.

Berengarii I. Italiae Regis Diploma, quo varia jura & Insulam donat Monasterio Veronensi Sanctae Mariae ad Organum, Anno 905.

IN nomine Sancte & individue Trinitatis. Berengarius divina favente clementia Rex. Si sacris & venerabilis Locis temporale subsidium conferimus, id nobis ad aeternae remunerationis praemium proficere, nequaquam ambigimus. Idcirco noverit omnium fidelium sanctae Dei Ecclesiae, nostrorumque, praesentium scilicet ac futurorum industria, Bertilam dilectissimam Conjugem, nostrique Regni consortem, suppliciter nostram exorasse clementiam, quatenus pro Dei amore, & remedium animae nostrae, omnia quicquid Regie Partis in Castro Monasterii Sanctae dei Genitricis Virginis Mariae sito in Gajo pertinere dinoscitur, Theloneum videlicet, cum

D omnibus districtioibus, Ripaticum cum universis mercationibus, seu & Palificaturam, prout dudum ad Partem Veronensium Comitatus in Ruviscello reddebantur: necnon & quandam Postam in Gajo fluvio, qui nominatur Pontaria, sive quandam Insulam, sitam in alveo Atesis, quae Brandigum dicitur, praefato Monasterio, cui in presenti Rodibertus venerabilis Abbas praesse dinoscitur, jure proprietario per hoc nostrum Regale Preceptum modis omnibus concedere dignaremur. Nos vero dignis ejus petitionibus assensum prebentes, theloneum, mercationes, ripaticum, palificaturam, & cunctas districtiones, seu quicquid inibi nostrae Regiae

Regiae Parti pertinere videtur, prout olim ad Partem Comitis Veronensis in Ruviscello solvebatur, seu & praerominatam Postam Pontaria, necnon & praelibatam Insulam ex integro perpetualiter, ac nostrae auctoritatis inscriptione, suprataxato Monasterio habenda, tenenda, ac possidenda concedimus & largimus, & de nostro jure ac dominio in ejus jus atque dominium omnino transfundimus & donamus. Quatenus omnia superius comprehensa,

A pars praefati Monasterii ad sua jura in omnibus vindi..... contradicente possideat. Contra quod nostrae auctoritatis seu concessionis Praeceptum si quis insurgere temptaverit, sciat se compositurum auri optimi Libras centum, medietatem Camere nostrae & medietatem praedicto Rodiberto Abbati, suisque Successoribus. Quod ut verius credatur & diligentius ab omnibus observetur, manu propria roborantes, annuli nostri impressione assignari praecipimus.

Signum Domini

B S
N E

Berengarii serenissimi Regis.

Ambrosius Cancellarius ad vicem Ardingi Episcopi & Archicancellarii recognovi.

Data Kalendis Augusti, Anno Dominice Incarnationis DCCCCV. Domini vero Berengarii serenissimi Regis XVIII. Indictione VIII.

Actum Tulles in Christi nomine feliciter. Amen.

Quod etiam animadvertendum est, ubi novus Princeps Regni capeffebat habenas, non solum quisque sacrorum Praesulum vetera sibi jura ac patrimonia ab eo sibi confirmanda curabat; sed quantis etiam viribus poterat, aut potentum intercessione adhibita, aut etiam (uti conjicere fas est) efficaci pecuniae effusione, nova sibi dona & jura conquirebat; & prout pietas Principum, aut necessitas temporum suadebat, eorum

C plerumque preces & vota sequebatur secundus eventus. Multa sane dona effuderat Liutprandus piissimus Langobardorum Rex in celeberrimum Ticinense Coenobium Sancti Petri in Caelo Aureo a se conditum. Haec omnia rata habuit Otto Magnus Imperator, additis tamen novis, quorum mentio est in Diplomate subsequenti. Habetur illud autographum in Archivo Canonorum Regularium Ticinensium, unde ego olim exscripsi.

Ottonis I. Imperatoris Diploma, quo omnia Privilegia & jura confirmat
 Monasterio Ticinensi Sancti Petri in Caelo-aureo, Anno 962.

IN nomine Sancte & individue Tri-
 nitatis. Divinâ favente clementiâ
Otto Rex. Si circa Loca Deo dicata,
 munificentia nostre caritatis largimur,
 credimus ad nostrorum Regnorum, no-
 streque anime salutem omnimodo profi-
 cere. Idcirco noverit omnium fidelium
 sancte Dei Ecclesie, tam presentium quàm
 futurorum universitas, Norbertum ve-
 nerabilem Abbatem Cenobii Sancti
 Petri, quod dicitur Celum-aureum,
 nostram adisse clementiam, quatenus pro
 Dei amore, nostreque anime remedio,
 suo Monasterio nostra preceptali aucto-
 ritate confirmare & corroborare omnes
 Cortes & proprietates, quas pridem
 dinoscitur possedisse, & Curtes, que
 usque modo Vassallorum dicebantur,
 Munilengo, & Villam, atque Castel-
 lum, quod Sancti Petri dicitur; ip-
 sumque Abbatem, qui modo preest, ex
 omnibus dignaretur investire. Concedi-
 mus & donamus ei, modisque omnibus
 corroboramus omnes res, terras, posse-
 siones, omnesque illas Curtes, quas qui-
 sque usque modo beneficiâli ordine de-
 tenuit, & que Vassallorum dicebantur,
 & quecumque idem Cenobium longo tem-
 pore possedit, a Liuprando ipsius Loci
 fundatore concessa. Scilicet Ecclesiam u-
 nam in honore Sancti Augustini juxta
 Civitatem Januam cum centum Mansis
 terrae, cum omni honore. Et in Epi-
 scopatu Terdonensi Villam unam Mon-
 tem-Sommariam, cum omni honore,
 Servis, Ancillis, pratis, silvis, pascuis,
 ripis, rupinis, cum Ecclesia inibi fun-
 data in honore ejusdem Sancti Augusti-
 ni. Et concedimus similiter Curtem,
 que Alpe-plana dicitur, per designata
 loca idem fines Serre de Alpe dicitur
 Fom. XV.

A longa, que discernitur inter fines San-
 cti Gaudentii & Tebolaria, descenden-
 te in rivo Gramibiola, & in fluvio
 Trebia, admontante per fluvio ad Co-
 stan Finalem, & exinde per summum
 jugu exiente in Cruce-ferrea, compre-
 hendente fines Sancte Marie usque in
 fluvio Avanto. Duas quoque Domnica-
 les Cortes Villa-rasca scilicet & Lar-
 diracus, cum omnibus suis massoriis,
 appenditiis, piscationibus, molendinis,
 silvis, cultis, incultis, omnibus rebus
 ad easdem Cortes pertinentibus in in-
 tegro: Portum & in Olona fluvio con-
 cedimus, discurrere volumus, & jube-
 mus, ut molendina, que in Catherona,
 seu in aliquibus fluminibus predictum
 Monasterium possidet, abeat tam Abbas
 quàmque & Monachi potestatem levân-
 di atque deponendi quousque, vel quo-
 modo eorum decreverit voluntas; & a-
 queductum, qui Boa Liuprandi dicitur,
 in eorum sit potestate ad rigandos or-
 tos Monasterii. Insuper etiam precepta-
 li auctoritate confirmamus terram to-
 tam in campania Papiensis Urbis jacen-
 tem, & a beate memorie Liuprando
 Rege eidem Monasterio data, & lega-
 liter terminata. Primum scilicet ter-
 minum habet in costa vel ripa illius
 Vallis, que Vallis Ranasca dicitur, in
 confinio terrae Sancti Salvatoris: inde
 descendens per ipsum verbum seu palu-
 dem Trivisensem, tendit ad eundem
 terminum idem fossatum, qui est in ter-
 ra Valle Ranasca constitutum: deinde
 a ripa Ticini, ubi Buca Rodolphi dici-
 tur, se porrigit: deinceps quoque ultra
 Ticinum transiens certis & preordina-
 tis terminis prefata terra circumqua-
 que conexa, cum omnibus pratis, pa-
 scuis,

fuis, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, silvis, terris cultis vel incultis, rupibus, ripis, omnibusque eorum pertinentibus: Et Cortem Cresiam Godii, Turrine, Serenziano, Turra de, Mozale, Vetegrano, cum omnibus suis pertinentiis. Et similiter confirmamus possessiones, quas abere videtur in Comitatu Laudensi Curte, que Flumbo dicitur, cum Ecclesias duas Sancti Petri, & Sancti Columbani, cum omni honore, pratis, vineis, silvis, jerbis, cultis & incultis, aqueductibus, paludibus, molendinis, piscationibus, cum omni honore..... confirmamus, ut habeant supra scriptas terras cum omni investitione, & Fotrum, Albergarias, cum omnibus suis adjacentiis, pertinentiis. Similiter habeant omnia sedimonia, que habent in Civitate Laudensi, cum omni honore.... qui sunt in ejus Episcopatu.

In Episcopatu Terdonensi donamus & offerimus pro anime nostre mercede, & nostrorum successorum Regum seu Imperatorum Castrum unum Musclarum nomine, cum Villa ipsius Castri fundata: & est ipsa Villa a duabus partibus..... Oriente & Meridie jugeas quatuor millia divisa per medium ab aliis duabus partibus, scilicet Occidente per latitudinem jugeas duas, per longitudinem jugeas tres, a Septentrionali plaga totidem undique in integrum terram ipsius loci: & Ecclesiam ibi prope fundatam in honore Sancti Petri cum edifiis cum cimiterio a Meridie & Occidente per perticas tres cum puseo & dotes ipsius Ecclesie, que sunt poste inter Pontem Coiranum & Vigalum jugeas septem. Insuper Castrum & Villam & edifiia Ecclesie, Cimiterium, dotes terris aratorum, pratis, jerbis, pascuis, cultis & incultis in integrum, jugea septuaginta cum omnibus rebus ad ipsam Curtem pertinentibus, cum

A omni honore, Fotrum, Albergarias, investitiones, omnia in integrum. Et in Valle Bolberia Villam unam nomine Publi, cum Ecclesia inibi fundata in honore Sancti Petri, cum Monte, qui nominatur Calmum, pertinentem usque ad locum, qui nominatur Plotium, pertinentem usque ad Villam, que vocatur Saxetum, cum omni honore, omnia in integrum. Et confirmamus possessiones, quas videtur habere in Castro Novo, cum omni honore; & in Casellis Ecclesiam unam in honore Sancti Augustini, cum omnibus suis adjacentiis & pertinentiis, cum omni honore. Et in Vigueria, quod detinere videtur. Similiter confirmamus illud, quod detinere videtur in Riturbio, & in Solarolo quatuor Mansos, & tria molendina cum aquarum ductibus, cum Servis & Ancillis, terris cultis & incultis, jerbis, pratis, vineis: casam unam in Burgo Riturbio, cum Fotro & Albergaria, investituram omnia in integrum: Et in Nuvolaxo tres Mansos, & in Vico Lardario, & in Campanino illud possidere videtur. Et in Episcopatu Placentie Villam unam, Ruxonum nomine, cum Ecclesia inibi fundata in honore Sancti Martini, a via publica usque in fossatum detinentem. In Casale Polino mansum unum, & in Fortunato unum, cum omni honore, omnia in integrum. In Episcopatu Parmensi similiter confirmamus illum locum, qui dicitur Casale Sancti Petri, & Casale Aribardi, & Casale Sindex, & Castellum Aicardi, & medietatem Somme, & Rivalas cum servis & ancillis, cum omni honore. Et corroboramus eidem Cenobio ea, que in partibus Tuscie videtur habere, Ecclesias, possessiones cum omni honore: & in Episcopatu Florentie Ecclesiam unam, edificata in Civitate in honore beati Petri. Et confirmamus Curtem Paoren

cum omni honore, & Ovillas cum duabus Ecclesiis, unam in Villa, aliam extra locum, cum Servis & Ancillis, cum omni honore, omnia in integrum. Paonem ita determinamus a loco, ubi dicitur Salso; & tenet cum terra & aqua usque, ubi dicitur Moza, & ex alia parte a loco, ubi dicitur ad Cruceem, & ex alia parte locum, ubi dicitur Draconaria: & omnia, que Monte-ferrato detinet, cum omni honore, Fotrum, Albergarias, Investitiones. Duas item Cortes Maliacem & Calcaria, cum Sefello, & Leuco, cum Ecclesiis inibi fundatis, atque Capellam Sancte Marie, que dicitur Primasca in Valle Belinzona: & illud quod habet in Beligno, & in Leventina, cum suis pertinentiis, servis & ancillis, cum molendinis, piscationibus, Fotro, Albergarias, investitionibus, cum omni honore, omnia in integrum. Sint quoque omnes possessiones in nostra defensione & nostrorum Successorum. Et statuimus, & modis omnibus precipimus, & juxta nostrorum Antecessorum auctorita-

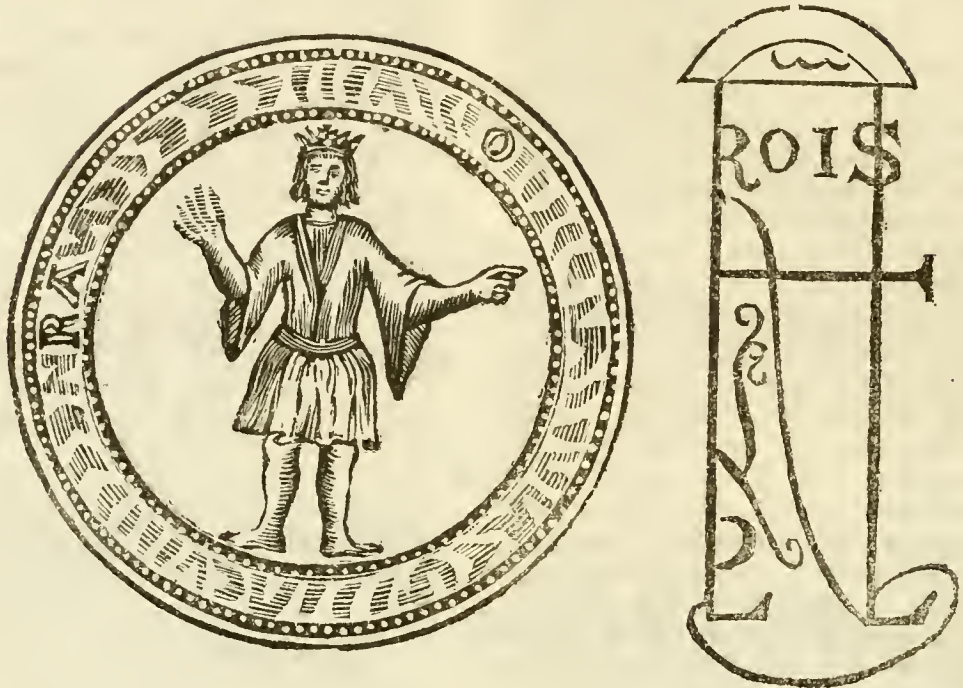
A tem edicimus, ut nullus Archiepiscopus, Episcopus, Marchio, Comes, Vicedominus, seu aliqua magna vel parva totius nostri Regni persona in predictas possessiones, eidem presato loco pertinentibus, Placitum tenere, vel districtum facere, sive Fotrum, aut aliquam publicam functionem a supradictorum locorum abitoribus exigere, tollere presumat. Secundum hec regalia scripta sancimus, & interdiciamus omnibus hominibus, ut nullam potestatem deinceps exercent in predictis rebus, ad nostram mercedem Monachis delegatis, vel Abbatem in aliquid conturbent: sed liceat Abbati, suisque Monachis sub Regula Sancti Benedicti degere, & cotidie pro animabus..... laudes Deo offerre. Si quis igitur contradictor contra hanc auctoritatem & nostram confirmationem aliquid agere temptaverit, sciat se compositurum auri puri Libras mille. Quod ut verius credatur, & ab omnibus custodiatur, manu propria roborantes, Sigilli nostri impressione presentem paginam jussimus inscribi inferius.

Signum Domini

Ottonis Primi Regis invictissimi.

Sigillum cereum satis venustum, sed oblitteratâ epigraphe.

Oviardus Cancellarius, Hermannus Archicancellarius recognovi.

Data V. Idibus Aprilis, Anno Dominicae Incarnationis DCCCCLXII. Imperii vero Domini Imperatoris Hottonis Augusti Piissimi I. Indictione V.

Actum ie, feliciter. Amen.

Itaque augescentibus in dies Ecclesiarum opibus, tum ex his causis, tum ex aliis, quas in Dissertatione LXVII. de Modis acquirendi exposui, sensim factum est, ut non Episcopi duntaxat, atque Monasteriorum saltem insignium Abbates, sed ipsae etiam Abbatissae, & Canonico-rum Collegia tam in Italia, quàm extra Italiam, aut Civitatibus aut Castellis dominarentur, ibique Populo subjcto potestate supremâ, uni tantùm Regi, sive Imperatori obno-

A xiâ, jus dicerent; aut si hisce care-
rent, minutis saltem Regalibus frue-
rentur. In Mutinensi agro, & con-
terminis locis, Nonantulinis Abbatibus
plura Castella suberant, in quae
nostris etiam temporibus, Seculari
ditione extinctâ, spiritualis perseve-
rat. Id praesertim intelligas ex Di-
plomate, quod publici juris feci in
B Dissertatione XXI. de Ital. statu. In
multas etiam Villas Fraxinorense Mo-
nasterium, a Mathilda Comitissa, e-
jusque matre Beatrice in Mutinen-
sium

sum montibus conditum, dominationem exercebat. Vide Dissertationem XLVII. de Amplificata Civitatum Italicarum potentia. Ita & Padoliricense in Mantuano agro. Porpoianum in Ferrariensibus finibus. ut cetera omitteram. Castella ve.ò ista partim facti Antistites & Abbates aut largitione Regum, aut obligatione Fidelium, aut pretio exsoluto a quibusvise; partim suo aere acquisierunt atque munierunt. Exstat in Chronico Vultur-nensi Part. II. Tomi I. Rerum Italicarum pag. 445. Diploma Pandolfi & Landolfi Principum Beneventi & Capuae, per quod Anno Christi DCCCCLXVII. concedunt, ut ubique tu qui supra (idest Paulus Abbas Vultur-nensis) vel Successores tui in rebus praedicti Monasterii Turrem aut Castellum facere volueritis, potestati vestrae sit ipsum faciendum in rebus praedicti Monasterii: & in vestra & de Successoribus vestris sint potestatem & dominationem, ut nullam potestatem & dominationem ibidem habere debeat Pars nostra Publica. Quare non secus atque in Germania, ubi potentes ac ditissimi Abbates perdurant, in Italia quoque olim numerabantur Abbates, ad potentiam ac opulentiam invidiae obnoxiam evecti, ex quibus nunc paucissimi supersunt. Ac proinde non difficile fidem adjungas Gualvano de la Flamma circiter Annum MCCCXL. scribenti in Manipulo Florum Cap. 326. Tom. XI. Rer. Italicarum: In hac praeclearissima Civitate

A (Mediolani) sunt Abbates, quorum aliquis est Archiepiscopo Mediolanensi ditior. Quod etiam animadvertas, non serie non labore complurium Seculorum tantae opes & commoda parata sunt Monasteriis, sed aut in sua origine ex dotatione Regum, Episcoporum, & Magnatum, ad summam potentiam extollebantur, aut uno Seculo, adhibitis nempe modis, de quibus alibi actum est, in varios Comitatus & loca suam dominationem protendebant. Videlicet haec erat illorum temporum conditio, ac pia liberalitas, simulque & Monachorum industria. Et quoniam ad nonnulla quoque Sanctimonialium Coenobia portionem Secularis hujusmodi potestatis delatam fuisse dixi, uno exemplo rem confirmabo. Uti supra vidimus, inter alia dona illustri Sanctimonialium, nunc verò Monachorum, Sancti Sixti Monasterio, Placentiae sito collata, numerabantur Curtes Guardistalla. & Luciana. Legi ego in Archivo Communis Cremonensis concordiam Anno MCII. initam inter celebrem Comitissam Mathildam. & Imeldam Abbatissam ejusdem Monasterii, de jure distringendi, sive judicandi & puniendi in eodem Castro & Curte Wardistallae; ex qua constabit, ad eum usque diem Sanctimonialium Placentinarum ditionem ibidem stetisse, eamque Regalem fuisse. En Chartam ipsam qualem pervetusta apographa membrana mihi exhibuit.

Mathildis magnae Comitissae concordia cum Abbatissa Monasterii
Placentini Sancti Sixti, pro Castro & Curte
Guardistallae, Anno 1102.

IN nomine Domini. Brevis recordationis, qualiter, vel in quorum presentia Domina & Comitissa Matildis, filia quondam Bonifacii, qui fuit Dux & Marchio, fecit conventionem cum Abbatissa Imelda de Monasterio Sanctorum Sixti & Fabiani, quod edificatum est Placentiae, nominative de Castro & Curte Wardestalle, sicut dividitur ab Episcopatu Cremonensi ultra Padum, & cum & sicut distinguitur inter Curtem Luciarie, & per totum decursum Gurgi, & ejus de curfiones in Bardinum. Item sicut dividitur ab Episcopatu Parmensi per flumen Distisi & Bordini, cum ejus de curfione usque ad locum Crucis. Ut ab hac hora in antea habeat jam dictum Monasterium predictum Castrum & Curtem ita prefatam cum omni pensione & conditione, quod de superscripto Castro exierit, pro Investitura ipsius Castri & Curtis. Et si aliquis offenderit in ipso Castro de furto, vel traditione ipsius Castri, Abbatissa, vel ejus Successor habeat potestatem emendandi. Si vero aliquis offenderit in ipso Castro & Curte, si de foris habuerit, ipsa Domina Matildis, vel suus Missus emendet. In Castro autem nulla violentia Abbatissae fiat: sed ipsa Abbatissa vel ejus Successor, aut illorum Missus emendet. Curtem vero, & omnia Feuda de his, que de foris hominibus, & cetera in integrum post meum decessum habeat jam dictum Monasterium. Etiam hoc convenit inter eos, ut nulli alii ab hac die in antea aliquid ipsius Castri vel Curtis dare debeat jam dicta Domina

A Matildis, de hoc, quod habet in suo dominicato vel Curte.

Factum est hoc Anno Dominice Incarnationis Millesimo Centesimo Secundo, IIII. die Mensis Junii, in Indictione Decima, in loco, qui dicitur Mirandula.

B Ibi fuerunt Opizo de Parpanese, Alvardus, Johannes Engelbaudi, Sigezo de Monasterio, Belencionus, Lanfrancus, Johannes Bonus, & Johannes filius Johannis Diacon. Martinus Bivinus.

MA	TIL
DA	DEI
GRA	SI
QID	EST

SUBSCRIPSI.

C Ego Johannes Judex sacri Palatii rogatus subscripsi.

D Itaque tanta accessio facta fuerat ad Ecclesiasticorum potentiam Saeculo Christi Undecimo, ut Imperatores ac Reges contendere coeperint, neminem ad Episcopatus atque Abbatias conscensurum, nisi Investituram eorum acciperet, quae a Regali Fisco in Ecclesias obvenerant, & Regalia vocabantur. Hinc autem lites, & funestissima bella exarsere inter Sacerdotium & Imperium sub Gregorio VII. Pontifice. ejusque Successoribus. Tum sub Paschali II. res eo devenerat, ut Pontifex, ne per hujusmodi Investuras alseretur teterima

rima pestis Simoniaca in Ecclesia Dei, consilium potius capefferet remittendi (quemadmodum idem scribit Epistolâ 22 aliique Historici testantur) Henrico V Regi, inter Imperatores IV. Regalia quaeque Ecclesiarum, idest Civitates, Ducatus, Marchias, Comitatus, Monetas, Teloneum, Mercatum, Advocatias, jura Centurionum, & Turres, quae Regni erant, cum pertinentiis suis, Militiam & Castra &c. At secus res postea processit. Eximia certe, splendida honorifica haec omnia videantur nobis spectantibus remota ea tempora ac mores a nostris plane diversos. Mirabimur tantas opes ad sacros viros, sacrosque coetus delatas: erit etiam, ita me Deus amet, qui invideat. Sed velim praeterea animadvertamus, tot divitias, Secularisque fastus alimenta, mirum in modum obfuisse disciplinae ac moribus Episcoporum, Abbatum, & Cleri fere universi illius aevi. Nimis enim facile se ingerit ambitio, luxus, & libido, atque libertatis omnimodae urens quotidie cupido, in eos, quos ingens divitiarum copia impinguat. Nunquam quieverunt Abbates, donec sese omnino ab Episcoporum subjectione subtraxerunt, eisque poene pares, impetrato Mitrae, aliorumque Episcoporum ornamentorum usu, incedere coeperunt. Immo Episcopi interdum ambitiosâ suae comitivae pompâ post se relinquebant: quod in primis perstringit Sanctus Bernardus in Apologia ad Guillelmum Abbatem scribens: *Quod enim, ut cetera taceam, speciem humilitatis est, cum tanta pompa & equitatu incedere, tantis hominum crinitorum stipari obsequiis quatenus duobus Episcopis unius Abbatis multitudo sufficiat? Mentior, si non vidi, Abbatem sexaginta equos, & eo amplius, in suo ducere comitatu,*

A Ita & in Chronico Regensi Gazatae, a me evulgato in Collectione Rer. Italicarum Tomo XVIII. Hinc discas opes Abbatum aliquot eorum temporum, & qualis illarum fuerit usus. Quo verò tempore Episcopalis ornamentis Abbates uti coeperint, non est hujus loci inquirere. Illud tantummodo innuam, suspicionem justam ingeri aut fictionis, aut interpolationis a verbis, quibus utitur Thado Archiepiscopus Mediolanensis in Charta Anno Christi DCCC-LXVI. exarata, atque a Puricellio edita in Monumentis Basilicae Ambrosianae, scilicet: *Insuper etiam concedimus praefato Abbati (Coenobii Ambrosiani,) Successoribusque ejus, sicut PRISCA CONSUETUDO ex antiquo tenere videtur: ut in Dominicis, seu in Solemnibus diebus, indutus Sandaliis, ceterisque ornamentis Episcopalis..... in Ecclesia beati Ambrosii divinum celebrare officium. Pugnare cum veritate deprehendas Chartam, in qua legimus, Anno Christianae Aerae DCCCLXVI. ex prisca Consuetudine Abbates Episcopalis ornamentis usos fuisse, & Archiepiscopum Mediolanensem tantum sibi juris adrogare, ut concedat ejusmodi ornamenta Abbatibus. Et nihilominus Charta illa eadem est, qua praecipue innititur Puricellius, ut ostendat, nobile Canonorum Collegium in Ambrosiana Basilica a tot Seculis militantium (cui & ego olim Privilegio Bibliothecae Ambrosianae fruens adscriptus fui) originem duxisse ex indulgentia Monachorum, levibusque ex initiis. Ceterum ex hoc eodem fonte adauctae potentiae, atque ex impetrata potissimum Seculari etiam dominatione in Civitatibus, ritus ille manavit, ut novelli Episcopi solemnibus pompa, toto Clero & Populo occurrente, sub Pallio, sive*

sive Umbella, quam nunc *Baldacchi* no Italice appellamus, super equo sedentes, inveherentur in Urbem suam, & ad Basilicam majorem primum adducerentur. Cujus consuetudinis quum nulla mihi vestigia occurrant ante Annum a Christo nato Millesimum, propterea investam postea puto, & causam dedisse tot contentioneibus Saeculo Duodecimo & sequenti, cui nempe Equus & Pallium deberetur, quibus usus fuerat novus Episcopus.

Ad ista accedit, quod ex quo temporalium ditionum curam assumere sacri Pastores, incredibili etiam fasce curarum Secularium sese oneratos senserunt. Identidem opus erat pro negotiis suorum, ut ajunt, Statuum accedere ad aulam Regum; temporibus autem illis raro ii consistebant in una Urbe, sed fere semper aut intra fines Regni, aut etiam aliquando longius vagabantur. Necessesse quoque erat ad Regni Comititia una cum aliis Principibus convenire, aut esse in ipsorum Regum sive Augustorum comitivâ. Hinc per plurimam anni partem interdum Episcopi & Abbates, gregem sibi a Deo creditum deserentes, mercenariis commendare cogebantur. Succedebant etiam necessitates belli; nam non secus Ecclesiastici, ac Seculares Principes, suam portionem militum ac Vassaliorum Regi conferre ex debito consueverunt, prout tutela Regni, aliaque Reipublicae negotia exposcebant. Parum hoc fuisset: Episcopi ipsi, ipsique Abbates, ut alibi adnotatum est, reclamantibus frustra Conciliorum decretis, compellebantur ad deducendos eosdem suos milites ad castra, & ad militandum Regi. Deinde contra vicinos, ac usurpare tentantes Ecclesiarum bona ac dominia, oportebat Vassallos ad arma cogere,

A & in aciem prodire. En studia Clericis & Monachis verè digna! quorum effectus pravae nihil est, quod ego in praesentia recenseam, uti neque exempla proferam, quippe quae in eorum temporum Historia passim in omnium oculos incurrunt. Tot autem divitiae, uti factum excitant suapte naturâ ac nutriunt in possidentibus, ita & ambitionem facillime suadent, ut possideantur. Propterea quum antiquis Saeculis frequens foret turba virorum, Episcopale aut Abbatiale munus prae humilitate fugientium, subsequutis temporibus concertatio visa est inhiantium ad hujusmodi dignitates, latumque propterea ostium apertum est Simoniacae pravitati, ita ut non pauci olim numerarentur, qui improbis artibus ac pretio dato sibi conquirebant honores Ecclesiae. Frequentia quoque eandem ob causam Schismata emergere. Neque haec res stetit. Tanta haec Cleri opulentia urebat quotidie oculos & animos Secularium; quos nulla proinde Religionis ratio, nullus Regum, aut Romani anathematis metus absterrebat, quin vi & armis, aliisque detestandis modis, Ecclesiarum bona saepissime invaderent atque vorarent. Tunc vim vi repellere, novos milites, praeter Vassallos, conscribere opus erat, & bello insistere: quae cura quantum a leni sacrorum hominum instituto abhorreat, quis non videt? Audi Gerohum Reicherspergensem Praepositum, qui circiter Annum Christi MCL. ejusmodi morem, sacris Canonibus adversantem, detestans, haec scribit in Libro de corrupto Ecclesiae statu: *Audiant haec, inquit, Episcopi, qui ultro, & contra justitiam plerumque bella movent, Guerras excitant, & plerumque innocentes etiam personas truncari & morte tenus male tractari praeci-*

praecipuat, officiumque Militis & Sacerdotis in una persona confundunt: Comitibus & Pontificibus dignitatem simul administrant: hostibus non tyrannizantibus, verum et, quae pacis sunt & gratiae, humiliter quaerentibus, gladios intentant, & eos occidi vel truncari praecipiunt &c. Esurimus & timemus hanc iustitiam, ut iudicia & negotia Spiritalia per Spirituales, & Secularia per Saeculares ita peragantur, ne t. r. n. i. a Patribus constituti negligantur. Lege Historias, & non sine scandalo ac irâ ob oculos habebis tot Episcopos in arma ruentes, & quosdam in ipsis proeliis obruncatos, sive captos: quod quantum in dedecus Sacerdotii vergeret, nemo non intelligat. Praetereo Episcopos, ipsosque etiam Laicos, & milites, qui a Regibus ipsa Monasteria impetrabant. Paucis omnia complectar. Saeculo Decimo & Undecimo, quae immanis corrumpela morum in utroque Clero per Italiam potissimum occurrit, ipsaque dissidia inter Reges & Pastores Ecclesiae, aliaeque innumerae perturbationes & mala, si attentis oculis expendantur, originem suam praecipue debent opibus Ecclesiasticorum, quae tum ambitioni possidentium, tum rapinis improborum ejus aevi obnoxiae, vitia fere omnia in scenam traxerunt, atque Italiae sinum diu dilacerarunt. Sed quid factum de tot opibus, de tam ampla potentia sacrorum Praesulum, fortè sciscitaris, quum inter eorum temporum nostrorumque conditionem tantum discriminis intercedere conspiciamus? Ego in Dissertatione subsequenti interrogationi huic faciam satis.

Interim habemus, unde felicitati Saeculi nostri gratulemur, quo minus quidem fortunarum, sed plus quietis ac Pietatis Ecclesia in sinu suo nu-

Tom. XV.

A trit. Ego verò, antequam hoc argumentum dimittam, producere statui Catalogum Chartarum, quae olim, hoc est Anno Christi MCCC-LXVI. adservabantur in sacro Tabulario Apostolicae Sedis, ut ex ungue discas quanta olim jura temporalia forent Romanis Pontificibus, & praesentia cum praeteritis conferas. B Neque tibi persuadeas, sterisse haec universa jura ejusdem Sanctae Sedis: non enim Catalogus iste totam suppellectilem expressisse videtur Archivi Pontificii, & certe complura in hoc Opere accepisti, haec minime recensita, sed quidem ex Cencii Camerarii Regesto MSto. per me descripta. C Atque ad Catalogum istum quod attinet, illum ego acceptum refero Estensi Bibliothecae, inter cuius MStos Codices adservatur membranaceus, seriem Chartarum illarum complectens. Tempus exarati Codicis in calce Libri adnotatum fuit his verbis: *Explicit iste Liber, scriptus a Fratre Alberto de Varenis, Monacho Monasterii de Caberyo Cisterciensis Ordinis Remensis Dioecesis: Anno a Nativitate Domini Millesimo Trecentesimo Sexagesimo Septimo, Inditione V. Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri, Domini Urbani, divina providentia Papae Quinti, Anno Quinto.* Itaque scriptus Codex uno tantum Anno, postquam literis mandatus fuerat Index ipse membranarum Pontificii Archivi. E D Eruditorum erit, prout argumenta varia occurrant, hinc aliquid lucis mutuari. Atque his jungi poterunt, quae Clarissimi viri PP. Martene & Durand Benedictini Congregationis Sancti Mauri de hoc ipso argumento edidit: Tomo II. pag. 1226. Veter. Scriptor. Collect. spectantia duntaxat ad Fridericum II. Augustum.

D

CATA-

CATALOGUS

CHARTARUM ARCHIVI

SANCTAE ROMANAE ECCLESIAE,

CONFECTUS ANNO MCCCCLXVI.

Nomine Sanctae & individuae Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus Sancti. Amen. Anno a Nativitate Domini Millesimo Trecentesimo Sexagesimo Sexto, Indictione IV. die XXVII. Mensis Junii, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri, Domini Urbani, divinâ providentiâ Papae V. Anno IV.

Reverendissimus in Christo Pater, Dominus A. eâdem gratiâ Archiepiscopus Auxitanus, dicti Domini Papae Camerarius, de mandato ipsius Domini Papae, vivae vocis oraculo sibi facto, hoc Opus fieri & compilari fecit per certos ipsius Domini Papae Scriptores, de diversis Privilegiis, Instrumentis & Scripturis, sanctam Romanam Ecclesiam tangentibus, in Palatio Domini Papae, videlicet Avinione. inventis. Et continentur in ipso Libro summationes, effectusque breves nonnullorum Privilegiorum, Literarum, & Instrumentorum, videlicet, Imperatorum & Regum Romanorum, necnon Imperatorum Romano-rum & Graecorum, ac Regum, videlicet Armeniae, Siciliae, Hierusalem, Hungariae, Avagorum, Castellae, Portugalliae, Franciae, Angliae, Daciae, Sueviae, Poloniae: & nonnullorum Ducum, Principum, Comitum, Baronum, Militum, Nobilium, Praelatorum: &

A nonnullarum aliarum personarum Ecclesiasticarum. Necnon super Comitatu Venesini, & nonnullis Castris & Terris eidem vicinis, ac Civitate Avinionensi. Ac nonnullis Censibus Ecclesiae Romanae debitiss: necnon super juribus & jurisdictionibus eidem Ecclesiae debitiss in Civitatibus, territoriis, & districtibus, videlicet Bononiensi, Ferrariensi, & quibusdam partibus Lombardiae: necnon in provinciis Romandiolae, Marchiae Anconitanae, Ducatus Spoletani, Patrimonii beati Petri in Tuscia; ac Campaniae & Maritimae; ac in Urbe, & ejus districtu, & Terris aliis eis adjacentibus: necnon processum contra Ludovicum de Bavaria, & Fratrem Petrum de Corbaria Antipapam, ac contra Porcellum de filiis Urbsi, factorum, ac depositionum Cardinalium de Columna; ac provisionum Officiariorum in terra Imperii, vacante Imperio, per summos Pontifices penendorum: ac destructionum Templariorum: & ordinationum Ordinum Mendicantium. Quorum quidem Privilegiorum, Literarum ac Instrumentorum originalia in Archivis Ecclesiae supradictae reposita, ac in diversis voluminibus registrata reperientur.

D Effectus brevis Literarum Imperatorum Romanorum coronatorum, ac electorum in Regis Romanorum, non coronatorum, quorum nomina inferius secun-

secundum prioritatem & posterioritatem sunt descripta. Et primo, Henrici in Imperatorem coronati, tempore felicitis recordationis Calixti Papae: Ottonis IV. in Imperatorem coronati: Frederici II. in Imperatorem coronati: Guillelmi in Regem Romanorum electi, non coronati: Manfredi: Alfonsi: Rodulphi in Imperatorem coronati: Alberti: Henrici V. in Imperatorem coronati: Caroli IV. in Imperatorem coronati: Ac Imperatorem Romanorum & Graecorum, Constantinopolitani videlicet Michælis: Andronici ejus filii; at & Johannis moderni Romanorum & Graecorum: Ac Regum, videlicet Armeniae, Siciliae & Hierusalem, Aragoniae, Castellae, Portugalliae, Hungariae, Franciae, Comitatus Venesini, & Civitatis Avinionensis. De Censibus in Regno Franciae, Angliae, Poloniae, Italiae, Bononiae, Ferrariae, Lombardiae, Marchiae Anconitanae, & aliarum partium Italiae. De diversis, videlicet super depositione Jacobi & Petri de Columna Cardinalium; Bavari. De Officiis vacante Imperio per Summos Pontifices concedendis.

„ Super donationibus, confirmationibus, Privilegiis, juramentis, & promissionibus per eos ante coronationem suam & post praestitis, concessis. & factis sanctae Romanae Ecclesiae.

„ Henrici Imperatoris, tempore felicitis recordationis Calixti Papae.

Privilegium Henrici Romanorum Imperatoris, qui pro amore Dei, & sanctae Ecclesiae Romanae, & Domini Papae Calixti, & pro remedio animae suae, dimisit Deo, & sanctis Apostolis Petro & Paulo, sanctaeque Ro-

A manae Ecclesiae, omnem Investituram per Anulum & Baculum. Et concessio in omnibus Ecclesiis totius Regni & Imperii sui, canonicas electiones & liberas Consecrationes fieri. Restituitque possessiones & Regalia Sancti Petri, quae a principio hujus discordiae usque ad hodiernam diem, sive tempore patris sui, aut suo, ablata sunt, quas habebat: quae autem non habebat, ut restituantur, fideliter juvaret. Et similiter de possessionibus aliarum Ecclesiarum. Promittens etiam juvare Ecclesiam, dum requireretur. In quo Privilegio non est Data. Sed omnia facta fuerunt consilio & consensu Archiepiscoporum Maguntinensis & Coloniensis, Episcoporum Ratisponensis, Bambergensis, Spirensis, Augustensis, Treverensis, Constantiensis, unius Abbatis, & plurium aliorum Ducum, Comitum, & Marchionum, in hujusmodi Literis expressorum.

C Item transcriptum authenticum dicti Privilegii extractum de Archivis Thesauri Ecclesiae Romanae in Civitate Assisi in domo Minorum: continens per omnia de verbo ad verbum, prout supra scriptum est: Actum Assisi die XX. Martii, Anno Domini MCCCXXXIX. Pontificatus Domini Benedicti Papae XII. Anno V.

E Item sequitur aliud Privilegium confirmationis Henrici Romanorum Imperatoris, literis aureis in charta coloris violati ruber scriptum, cum filis sericis rubeique coloris, Bullâ aureâ bullatum: concessum beato Petro, & Domino Benedicto Papae & Successoribus suis, de Civitate Romana cum suo Ducatu atque Viculis omnibus, & territoriis ejus montanis & maritimis, litoribus ac portibus, seu cunctis Civitatibus, Castellis, Oppidis, ac Viculis, Tusciae partibus, & Portu Centumcellis, Cera, Bleda, Marturiano, Sutria, Nepe, Castello, Gallica,

lica Porta, Polimario, Anagnina, Tudana, Perugia, cum tribus Insulis suis, idest majore & minore, idest Pulvenno, Sinari, & Utriculo: Pensauo, Fano, Senogallia, Ancona, Auximo, Humana, Hefio, Forosimphronio, Montefeltro, Urbano, alàs Orbino, territorio Balnensi, Callo, Baciollo, Eugubio, territorio Sabinenfi, Castro Felicitatis, Urbeveteri. Balneo Regio, Populonio, Rosello, Ferenti, Viterbio, Ortha, Martha, Bleda, Tuscana, Sana, Exarchatu Ravennensi, hoc est Civitate Ravenna, Amelia, Bobio, Caesena, Foripopilio, Faventia, Forolivio, Imola, Bononia, Ferraria, Comiacello. Adriano, Gabello, Pentapoli, Arinino. A Lunis cum Insula Porticus in Suriana: deinde in Monte Bardonis, deinde in Versero. Exinde in Parma, inde in Regia, inde in Mantua, atque in Monte Silicis, atque in provincia Venetiarum & in Istria. Nec non & totum Spoletanum Ducatum, seu Beneventum, una cum Ecclesia Sanctae Christinae posita prope Papiam juxta Padum IV. milliario. Item in partibus Campaniae Sora, Arce, Aquino, Arino Teano, Capua, nec non & Patrimonio, Beneventano, Neapolitano, atque Patrimoniis Calabriae superioris & inferioris; nec non & patrimonio Siciliae, Civitate Gajetana, & Fundo Fundense Monasterio, & consecratione ipsius Abbatis. Atque in omnibus Monasteriis, Cortis & Villis, quas in ultramontanis Sanctus Petrus habere dignoscitur. Atque Antefena, Vintrelinga, sive Wialimbat, quae a Sancti Petri Ecclesia per commutationis paginam Episcopo nostro B. Feligenfi collatae sunt. Pro quibus transcribimus & confirmamus omnem illam terram, quam intra Narniam & Interamnem,

A vel Spulitum ac Spoletum, & Regni nostri parte hujus &c. Praeterea Sancto Petro & vestra vestrorumque Successorum praetactum Episcopatum Babubergensem offerimus, unde sub pensionis vestrae nomine equum unum album phaleratum ex ejusdem loci Episcopo vos annualiter suscepturos &c. Offerimus insuper & confirmamus Civitates & Oppida cum Piscariis suis, B Reatam, alias Reatem, Amiternam, Furconem, Nussiam, Balviam, & Martiam, & aliam Civitatem Interamensem &c. Has autem suprascriptas Provincias, Urbes & Civitates, Oppida atque Castella, Viculos, ac Territoria, simulque Patrimonia, pro statu Regni nostri, cunctoque Populo Christianorum conservando, jam dictae Ecclesiae Romanae, beato Petro, usque in finem Seculi confirmamus, cum omnibus Insulis, territoriis, & pertinentiis suis: prout in ipso Privilegio expressius continetur. Simili modo confirmamus donationes, D quas piae recordationis Pipinus Rex, & postea Dominus Carolus Imperator, atque deinceps Ottones piissimi beato Petro contulerunt. Nequa & Census seu pensionem, & ceteras donationes, quae annuatim in Palatium Regis Laagobardorum inferri solebant sive de Tuscia, sive de Ducatu Spoletano, sicut in suprascriptis donationibus continetur; & inter sanctae memoriae Adrianum Papam, & E Dominum Carolum Imperatorem convenit, quando idem Pontifex eidem de suprascriptis Ducatibus, idest Tuscano & Spoletano, suae auctoritatis Praeceptum confirmavit, eo scilicet modo, ut annis singulis praedictus Census ad partem Ecclesiae Sancti Petri persolvatur, salva super eisdem Ducatus nostrâ in omnibus dominatione, & illorum ad nostram partem subje-

subjectione. Et in huiusmodi Privilegio confirmationis Maguntinensis & Colonienſis Archiepiſcopi & multi alii praelati, Comites, & Nobiles de mandato ipſius Imperatoris ad maiorem firmitatem ſe ſubſcripſerunt, & quilibet ipſorum ſignum ſuum appoſuit. Et eſt ſine Datâ aliqua.

Item aliud transcriptum dicti Privilegii confirmationis extractum de Archivis Theſauri Eccleſiæ Romanæ in Civitate Aſſiſi in domo Minorum, continens per omnia de verbo ad verbum, prout ſupra ſcriptum eſt: Datum Aſſiſi die XX. Martii, Anno Nativitatis Domini MCCCXXXIX. tempore Domini Benediſti Papæ XII. Pontificatus ſui Anno V.

Eſt etiam unum aliud transcriptum ejuſdem tenori.

Item quidam rotulus de cortificibus arboris, ſcriptus literis quaſi illegibilibus, prout ſupra ipſum ſcriptum eſt. in quadam cedula, & ideo non fuit ſummatuſ.

„ Ottonis Imperatoris.

Privilegium Ottonis Imperatoris, continens: Romam caput Mundi profiteſtur. Romanam Eccleſiam matrem omnium Eccleſiarum eſſe teſtamur: Sed incuriâ & inſcientiâ Pontificum longe ſuæ claritatis titulos eſſuſcaſſe. Nam non ſolum quæ extra Urbem eſſe videbantur, vendiderunt, & quibuſdam coloniis a lare Sancti Petri alienaverunt &c. In ſine loquitur ſic: Sicut enim pro amore Sancti Petri Dominum Silveſtrum magiſtrum noſtrum Papam elegimus, & Deo volente ipſum ſtrenuiſſimum ordinavimus & creavimus, ita pro amore ipſius Domini Silveſtri Papæ Sancto Petro de publico noſtro dona conferimus, ut habeat magiſter, quod

A Principi noſtro & Petro a parte ſui diſcipuli offerat. Igitur Comitatus pro amore magiſtri Domini noſtri Silveſtri Papæ Sancto Petro offerimus & donamus, ut ad honorem Dei, & Sancti Petri cum ſua & noſtra ſalute habeat, teneat, & ad incrementa ſui Apoſtolatus, noſtrique Imperii ordinet. Has autem ſibi ad ordinandam concedimus, Piſaurum, Fanum, Senogalliam, Anconam, Foffabrum, Calli, Heſi, & Auſimum &c. Et eſt ſine Datâ. Sed ſunt manu ſua ſcriptum, & eſt bullettâ plumbeâ bullatum.

B Item transcriptum dicti Privilegii, extractum de Archivis Theſauri Eccleſiæ Romanæ in Civitate Aſſiſi, in domo Minorum, continens per omnia de verbo ad verbum, prout ſupra ſcriptum eſt. Et in dicto Privilegio continetur Data dicti tranſumpti, die XX. Martii, Anno Domini MCCCXXXIX. Pontificatus Domini Benediſti Papæ XII. Anno V.

C Item quoddam aliud transcriptum duorum Privilegiorum Ottonis, & Henrici Imperatorum Romanorum, extractum per Anclium Commiſſarium Domini Benediſti Papæ XII. tunc exiſtentium in Archivis Theſauri Eccleſiæ Romanæ in domo Minorum Civitatis Aſſiſi. Et continent in effectu, quod dictis Otto Imperator, & filius ſuus Otto Rex confirmabant Domino Johanni Papæ XII. nomine Eccleſiæ Romanæ, ſicut a prædeceſſoribus ſuis in poteſtate ſua & ditione tenuerunt, Civitatem Romæ cum ſuo Ducatu, & aliis Terris, hæc e poſſiditatis nomination. pro ut ſunt ſupra in Privilegio Henrici Imperatoris: ſubſtente multa alia bona pro libertate Eccleſiæ conſervanda. Et idem conceſſit Henricus Imperator Domino Benediſto Papæ. Data Privilegii dicti Ottonis Anno DCCCCLXII. die XIII. Februarii.

In iuramento dicti Henrici non est Data.

Item est ad partem aliud transumptum similiter extractum de Privilegiis dictorum Ottonis Imperatoris, & Ottonis Regis eius filii, continens in effectu, quae supra dicti sunt, & sub eiusdem signis, & Datâ ipsius Privilegii. Data verò ipsorum duorum transumptorum est in Assisio, Anno Domini MCCCXXXIX die XX. Martii, Pontificatus Domini Benedicti Papae Anno V.

Item aliud Privilegium Regis Romanorum Ottonis IV. bullâ aureâ communium, in quo idem Rex Romanorum promittit Domino Innocentio Papae, & sanctae Romanae Ecclesiae omnem obedientiam & reverentiam, & servare Ecclesiasticas Libertates tam in Electionibus & Appellationibus ad Sedem Apostolicam emissis, quàm libere dimittendis bonis decedentium Praelatorum, & Ecclesiarum vacantium, ac Iurisdictione Ecclesiasticâ libere exercendâ, & eradicandâ hereticâ pravitate, & dimittendo liberas possessiones, a suis praedecessoribus Ecclesiae concessas. Ac etiam iuvandâ Romanâ Ecclesiâ ad recuperandum ablatas Terras. Ad has pertinet tota terra, quae est a Radicofano usque ad Ceperanum, Marchia Anconitana, Ducatus Spoletanus, Comitatus Britenorii, Exarchatus Ravennae, Pentapolis cum adjacentibus Terris, expressis in multis Privilegiis Imperatorum & Regum a tempore Ludovici. Item adjuvare Ecclesiam Romanam ad reinerendum Regnum Siciliae, sub Data, Anno Domini MCCCIX. Undecimo Calendas Aprilis.

Item aliud Privilegium ejusdem Ottonis, bullatum sub Bullâ aureâ, continens in effectu quae supra proxime dicti sunt in alio Privilegio. Et ultra

A promissit eidem Domino Innocentio Papae stare suo consilio & mandato super facto Societatis Tusciae & Lombardiae. Et si propter negotium ipsius oportuerit Ecclesiam Romanam incurere guerram, subvenire ei, prout necessitas postulaverit, in expensis. Et est sine Datâ.

Item aliud Privilegium Imperatoris Ottonis, scriptum literis aureis in charta coloris violati rubei. In quo Privilegio, seu Literis apparet, quod appensa fuit Bulla aurea dicti Domini Ottonis Imperatoris, ut in transcripto dicti Privilegii legitur, licet modò in ipso Privilegio non sit. Continens, qualiter ipse Imperator una cum Ottone Rege filio suo promiserunt beato Petro Principi Apostolorum, & Domino Johanni Papae XII. summo Pontifici donationes factas per praedecessores eorum, & sicut a praedecessoribus suis usque nunc in potestate tenuit & disposuit: Civitatem Romanam cum Ducatu suo, & multis aliis, quae pie recordationis Pipinus, & Dominus Carolus Imperatores praedecessores sui beato Petro & Ecclesiae Romanae contulerunt: hoc est Civitatem Ravennam, cum multis aliis Civitatibus & Terris, hic contentis, & superius in Confirmatione Henrici Imperatoris expressis, quae in huiusmodi Privilegio similiter exprimuntur. Datum Anno Incarnationis Domini DCCCCLXII. die XIII. Februarii, Imperii verò sui Anno XXVII.

E Transcriptum authenticum plurium Privilegiorum, extractum per Johannem Anelii Archidiaconum Forojuliensem de mandato Domini Benedicti Papae XII. de Archivis Thesauri Ecclesiae Romanae, in domo Fratrum Minorum conventus Assisi. Et narrat primum Privilegium, quod Otto IV. Rex Romanorum concessit, quod omnes Electiones Praelatorum libere fiant secundum iura.

ra. Item quod Appellationes Ecclesiasticae ad Ecclesiam devolvantur, quibuscumque statutis per ipsum & praedecessores suos, in contrarium editis non obstantibus. Item quod bona seu spolia Praelatorum & Ecclesiarum vacantium non occupare promisit. Item omnes Civitates, Castra, loca, possessiones & alia jura Ecclesiae, quae detinebantur per praedecessores suos, remisit Ecclesiae: Sub Anno MCCIX. Undecimo Calendas Aprilis. Item in secundo transcripto narratur, qualiter idem Otto promisit & juravit servare & defendere omnes Terras & possessiones Ecclesiae, & ablata restituere pro posse. Item aliud Privilegium, quod concordat cum praecedenti.

Item aliud transcriptum continens, quod Bela Rex Hungariae scribit Domino Gregorio Papae, quod exhortaverat Watacium Imperatorem Graecorum, ut obediret mandatis Ecclesiae Romanae. Item scripsit dictus Rex Hungariae dicto Domino Gregorio, ut secum dispensaret, quod in Terris, quas acquireret contra Infideles, posset in dictis Terris Archiepiscopos, Episcopos &c. prima vice deputare, & terras eorumdem limitare &c. Item scripsit dictus Rex dicto Domino Gregorio Papae, ut sibi & suo Regno auxilium praebere contra Tartaros, qui suum Regnum invaserant. Data dicti transcripti in Afflino die XX. Martii, Anno Domini MCCCXXXIX. Pontificatus Domini Benedicti Papae XII. Anno V. Infra est melius & clarius scriptum.

Item aliud transcriptum Privilegiorum Ecclesiae Romanae concessorum, extractum de Archivis Thesauri Ecclesiae in domo Minorum in Civitate Afflino, in quo cavetur forma juramenti per Ottonem Imperatorem, seu Procuratorem suum nomine suo ante coronationem suam Domino Innocentio Papae III. & Ecclesiae Romanae praestitum,

A sub Anno Domini MCCIX. Undecimo Calendas Aprilis. Et forma juramenti est pulchra. Quasi enim jurat omnia, quae in superscriptis suis Privilegiis continentur.

Item forma juramenti per Fredericum II. Regem Romanorum & Siciliae, dicto Domino Innocentio Papae III. praestiti. Pulchra est forma juramenti, & similis illi Ottonis.

Item alia forma juramenti per ipsum Fredericum II. Domino Honorio Papae III. praestiti sub Datâ MCCXXIX.

Item aliud transcriptum Rodulphi Romanorum Regis, continens sermone juramenti per ipsum praestiti Domino Gregorio Papae. Data vero dicti transcripti die XX. Martii. Anno Domini MCCCXXXIX. Pontificatus Domini Benedicti Papae XII. Anno V.

Litterae testimoniales quinque Archiepiscoporum & duorum Comitum de Alemannia, continentes, se vidisse & audivisse legi coram Domino Gregorio Papae X. in Concilio generali existente, Privilegia & juramenta concessa & praestita per Ottonem IV. Imperatorem Romanorum Domino Innocentio Papae, & Fredericum II. Imperatorem Domino Innocentio Papae III. bis & Honorio Papae III. semel: quorum tenores hic inseruntur. Quibus lectis & auditis Praepositus Spirensis Cancellarius Rodulphi Regis Romanorum, omnia & singula praedicta ratificavit & approbavit, habens ad ista secularem potestatem hic insertam. Et de novo similiter juravit & fecit. In quorum testimonium quindecim Sigilla didorum Praelatorum & Comitum fuerunt hic apposta in pendenti. Actum Lugduni in praedicto Concilio Anno Domini MCLXXIV. die VI. Mensis Junii. Pontificatus ejusdem Domini Gregorii X. Anno II.

Lite-

*Literae Fratris Conradi Ministri Ordinis Minorum, superioris Aleman-
niae, Procuratoris Rodulphi Regis
Romanorum, recognoscentes Domino
Nicolao Papae III. quod idem Rodul-
phus aliis constituit Procuratorem suum
Praepositum Spirenses, ad confirman-
dam & jurandum Domino Gregorio
Papae X omnia jura, quae Otto, &
Fredericus II. praedecessores sui eidem
Romanae Ecclesiae dederant & jurave-
rant, hic inserta. Et ita fecit. Quae
etiam omnia idem Minister confirmavit
& juravit. & de novo concessit nomine
ejusdem Rodulphi, ut hic serius continetur,
eidem Domino Nicolao III. in Palatio
Apostolico Romae, Anno Domini
MCCCLXXVIII. Quarto die
Maji, Pontificatus ejusdem Domini
Papae Nicolai III. Anno Primo.*

*Item aliud transcriptum, extractum
de Archivis Thesauri Ecclesiae Roma-
nae in Civitate Assisi, continens rati-
ficationem, approbationem, & obedi-
entiam per Ottonem Marchionem Bran-
deburgensem, filium Rodulphi Impe-
ratoris Romanorum, super Privilegiis
& Terris datis, confirmatis & con-
cessis per dictum Rodolphum Imperato-
rem Ecclesiae Romanae. Data dicti
Privilegii Anno MCCCLXXIX. Secun-
do Idus Septembris, Regni dicti Im-
peratoris, Anno VI. Data vero dicti
transumpti, Assisi die XX. Martii,
Anno Domini MCCCXXXIX. &c.
(ut supra)*

*Item aliud transumptum, per modum
VIDIMUS, Privilegiorum Ecclesiae
Romanae per Ottonem, & Henricum
Romanorum Imperatores concessorum,
Nullitum Bullâ Domini Innocentii
Papae III. cum multis Sigillis diverso-
rum Praelatorum hic appositis. Primum
Privilegium est Ottonis Imperatoris,
recognoscentis Papae Johanni XII. Ci-
vitatem Romanam cum suo Ducatu,*

*& cum pluribus aliis Civitatibus &
Terris, in dicto Privilegio contentis
& supra scriptis. Secundum est Hen-
rici Imperatoris recognoscentis Domino
Benedicto Papae, Civitatem Roma-
nam &c. ut in alio continetur, vel
quasi: cum pluribus protestationibus su-
per electione Summorum Pontificum,
quae sunt contra Ecclesiam. Data di-
cti VIDIMUS Tertio Idus Julii,
Pontificatus d. d. Domini Innocentii
Papae III. Anno III.*

*Item aliud transcriptum, extractum
de Archivis Thesauri Ecclesiae Roma-
nae in Civitate Assisi in domo Minor-
um, continens, quod Otto Rex Ro-
manorum promisit Domino Innocen-
tio Papae honorificentiam, obedi-
entiam, & reverentiam, Electionem-
que Praelatorum liberas esse conce-
sit, & voluit, quod libere & canonicè
fiant, quem totum Capitulum, vel ma-
jor & sanior pars ipsius duxerit eli-
gendum. Et bona decedentium Praelato-
rum, & Ecclesiarum vacantium non
esse per aliquot Seculares occupanda.
Item continet juramentum fidelitatis,
in quo recognovit possessiones & Terras
hic contentas, Domino Innocentio Pa-
pae, & Ecclesiae Romanae. Et in di-
ctis Privilegiis non est Data. Data di-
cti transumpti. Assisi XX. die Martii,
Anno Domini MCCCXXXIX. &c.*

*„ Frederici Primi & Secundi Impera-
torum Romanorum, & aliorum.*

Litera missa Domino Eugenio Pa-
pae per Fredericum I. Romano-
rum Imperatorem, continens concor-
diam factam inter Ecclesiam & ipsum,
intercedentibus Dominis Cardinalibus,
tunc Legatis, eidem Imperatori missis,
& multis personis Ecclesiasticis, & No-
bilibus. Et quod ipse Imperator promi-
sit pacem & tranquillitatem facere cum Ro-
manis.

manis. Nec cum Rogerio Siciliae sine consensu Domini Papae. Et pro viribus laborabit, Romanos subjungere Domino Papae, & Romanae Ecclesiae honorem Papatus. Et Regalia beati Petri pro posse contra omnes homines conservabit & defendet. Graecorum Regi nullam Terram ex ista parte maris concedet. Quod si forte ille invaserit, pro viribus, quamcunq; poterit, ipsum eicere curabit. Dicitur vero Dominus Papa, Apostolicae auctoritatis verbo, una cum praedictis Legatis promisit, quod dictum Imperatorem, sicut ea ipsum beati Petri filium honorabit, & Imperatorem coronabit, & augendum juvabit &c. Datum Constantiae V. Calendas Aprilis, Anno Domini MCLII. Regni sui Anno V.

Litterae Imperatoris Friderici II. in quibus confitetur, Comitatum Comitissae Mathildis ad Romanam Ecclesiam pertinere, & mandat Castrum Gorzagae cum pertinentiis suis, quod est de Comitatu Comitissae praedictae occupatum a filiis Comitum Alberti de Casalode & Verisii, sub certis poenis, hic expressis, restitui. Datum Capuae Anno Domini MCCXXI. de Mense Januarii, Regni sui Anno Primo.

Item transcriptum authenticum, factum in Concilio Lugdunensi, quinque Privilegiorum in praesenti Littera Apostolica Domini Innocentii Papae IV. contentorum. personis Ecclesiasticis per Dominum Fredericum II. Imperatorem concessorum. Et est multis Sigillis Praelatorum sigillatum. Cui transumpto idem Dominus Innocentius Papa voluit tanquam originalibus fidem indubiam adhiberi. Duae primae Litterae seu Privilegia sub eadem Data, videlicet Anno MCCXXI. de Mense Decembris, continent qualiter Dominus Fredericus Romanorum Imperator cassavit & irritavit

Tqm. XV.

A vit omnia statuta & consuetudines, per quascumque personas contra Libertates Ecclesiae, & personas Ecclesiasticas, editas, observatas, vel in futurum edendas. Quae omnia infra duos menses praecepit penitus aboleri. Contra facientes subjicit multis poenis. Item tertium, quod nulla Communitas, seu persona publica vel privata imponat personis & rebus Ecclesiasticis collectas & exactiones quascumque, nec bona Ecclesiastica invadat. Datum MCCXI. de Mense Februarii. Item quartum, quod nullus personam Ecclesiasticam in Criminali quaestione vel civili trahere ad iudicium Seculare praesumat contra Imperiales & Canonicas sanctiones, diversas poenas contra facientibus infligendo. Omnes haereticos diffidavit, & bannivit, eorum bona confiscando. Item quod omnia navigia fracta, quocumque loco applicantia cum mercibus illis, quorum primo erant, remaneant, quacumque consuetudine in contrarium non obstante. Item quod omnes peregrini, ubi voluerint, hospitari & testari possint. Item quod omnes agricultores, & eorum boves secure permaneant juxta Legem Agricultores. Datum Anno MCCXXI. de Mense Decembris. Tertium Privilegium continet, quod Fredericus Rex Siciliae recognovit a Domino Innocentio Papa III. & Ecclesia Romana, sibi, & Successoribus suis Regnum Siciliae, Ducatum Apuliae, Principatum Capuae, Neapolim, Salernum, & Amalfiam; Marisamque, cum eorum pertinentiis omnibus fuisse concessa. Pro quibus Domino Gregorio Sancti Theodorici Diacono Cardinali, Sedis Apostolicae Legato, fidelitatem nomine Domini dicti Papae & Successorum juravit, & promisit personaliter accedere ad praesentiam dicti Domini Papae, homagium pro praedictis facturum, Censumque sexcentorum

K.

Squi-

Squifatorum de Apulia & Calabria, quadringentorum de Marſis, vel equivalentis in auro & argento, per ſe & Succeſſores ſuos annis ſingulis eidem Domino Papae & Succeſſoribus ſuis ſolvere promiſit, volens & conſentiens, Electiones fiendas in dicto Regno canonice fieri. Quod Privilegium perpetuum Eccleſiae Romanae conceſſit. Datum in Civitate Meſſanae, Anno Domini MCCXI. Menſe Februario, Regni ejuſdem Frederici Anno IV. Quartum Privilegium continet, qualiter dictus Fredericus Rex Siciliae pro vitando diſſenſiones, quae aliàs fuerant, inter Eccleſiam & Regnum ſuper electionibus faciendis & ordinavit, quod Sede vacante Capitulum obitum praedeceſſoris ſibi aut ſucceſſoribus ſuis ſignificet: deinde Capitulum eligat perſonam idoneam canonice & ſecundum Deum, cui requiſitum tenetur praeſtare aſſenſum &c. Concedit, libere poſſe fieri electionem in Regno. Datum Anno & Die proxime dictis. Quintum Privilegium continet, quod Fredericus Rex Romanorum & Siciliae, volens Libertatem Eccleſiae & perſonarum Eccleſiaſticarum inconcuſſe ſervari, caſſat omnia ſtatuta & conſuetudines, Eccleſiaſticae Libertati praerudicantia, ſub poena Mille Marcharum, Potheſtatibus, Conſulibus, & Comitibus univerſarum Civitatum & Caſtrorum Italiae, inhibendo, ne de cetero illis ſtatutis, conſuetudinibusque, tamquam prohibitis, utantur. Datum in Caſtro apud Sanctum Leonem, Anno Domini MCCXXVIII. Calendis Octobris Et in fine praesentis transcripti ſunt omnia nomina Praelatorum ſcripta, quorum Sigillis eſt ſigillatum. Datum quod ad transcriptum, Lugduni in Concilio Generali, III. Idus Julii, Pontificatus Domini Innocentii IV. Anno Tertio. Sequitur Originale Privilegium dicti transcripti.

A Privilegium Frederici Imperatoris, in quo irritat & annullat omnia ſtatuta & conſuetudines facta contra Libertatem Eccleſiae, & banno Mille Marcharum praecipit ſubjacere ea ſervantes, & infames ipſo jure reputat. Et ſi per annum inveniuntur, mandat bona eorum impune ab omnibus occupari. Item ſtatuit, quod ſi Communitas, aut perſona per annum in excommunicatione, latè propter Libertatem Eccleſiae, perſtiterit, ipſo jure Banno Imperiali ſubjaceat. Item ſtatuit, ut nullus Eccleſiaſticam perſonam in criminali quaestione vel civili ad iudicium ſeculare praesumat advocare. Damnat Catharos, & alios Haereticos, huc contentos, & omnes adhaerentes eiſdem, & bona ipſorum conſiſcat. Et plura alia ſtatuit contra dictos haereticos. In quo non eſt **Data**; ſed quoddam Sigillum antiquum de cerâ in pendenti.

Item aliud transcriptum dicti Privilegii, extractum de Archivis Theſauri Eccleſiae Romanae in Civitate Aſſiſi, in domo Minorum, continens per omnia, ut ſupra ſcriptum eſt proxime.

D Item aliud Privilegium Frederici II. Romanorum & Siciliae Regis, recognoscens Domino Innocentio Papae obedientiam, reverentiam & honorem; Electionesque canonicas Capitulis Eccleſiarum totius Imperii, & Regni Siciliae ſuorum libere relaxavit: multaque pro deſenſione Eccleſiae, & viribus ſuis, ſervare promiſit, & ſpecialiter in recuperatione Terrarum Italiae, & Tuſciae. & multarum Civitatum huc expreſſarum; videlicet terram, quae eſt a Radicofano uſque ad Ceperanum, Marchiam Anconitanam, Ducatum Spoletanum, Terram Comitiffae Mathildae, Comitatum Brutenori, Exarchatum Ravennae, Pentapolim, cum aliis adjacentibus Terris, expreſſis in multis Privilegiis Imperatorum & Regnum

gunum a tempore Ludovici. Datum Anno Domini MCCXIII. Et est sine Bulla, licet ad huc fuerit bullatum bullâ aureâ, pro ut hîc scribitur.

Item Juramentum Frederici II. Regis Romanorum & Siciliae, praestitum Domino Innocentio Papae III. continens juramentum fidelitatis per ipsum ante coronationem suam praestitum in praesentia multorum Nobilium hîc nominatorum. Promittens servare bona, terras & possessiones Ecclesiae Romanae, hîc contentas, pro posse, & subvenire Ecclesiae Romanae, si guerram haberet, in expensis. Datum in Castro Egrae, Anno Domini MCCXIII. Quarto Idus Julii.

Item quoddam aliud Privilegium ab eodem Frederico Rege Romanorum & Siciliae, Domino Honorio Papae III. & Ecclesiae Romanae, super Libertatibus Ecclesiasticis indultum: in quo obedientiâ & reverentiâ praemissis, concessit, ut Electiones Praelatorum libere juxta ordinationem Capitulorum fierent, & appellatio es in causis Ecclesiasticis ad Sedem Apostolicam libere devolvantur; bonaque Praelatorum decedentium, Ecclesiarumque vacantium, & omnia bona spiritualia dicto Domino Papae, & Praelatis Ecclesiasticis disponenda reliquit; ac Terras & omnes possessiones, quas Ecclesia Romana a suis antecessoribus habuerat; videlicet a Rodosano usque ad Ceperanum, cum multis aliis, supra enumeratis, dicto Domino Papae, Ecclesiaeque Romanae perpetuò dîxisset, confirmavit, & donavit. Et est signatum signo dicti Imperatoris. Datum apud Hagnowe, Anno MCCXIX. Mense Septembris, sui Imperii. VII. & Siciliae XXII.

Item alia Litera missâ Domino Honorio Papae III. continens juramentum fidelitatis per Dominum Fredericum II. Regem Romanorum ante suam co-

ronationem, eidem Domino Papae & Successoribus suis, ac Ecclesiae Romanae, praestitum in praesentia multorum Nobilium hîc nominatorum; recognoscens Terras Ecclesiae Romanae hîc contentas &c. ut supra. Datum Anno Domini MCCXVIII. Mense Septembri, Indictione VIII.

Item aliud transcriptum authenticum, extractum de Archivis Thesauri Ecclesiae Romanae in Civitate Assisi in domo Minorum, continens, quod dictus Fredericus II. Romanorum & Siciliae Rex dedit in mandatis Episcopo Spirensi Cancellario suo, resignandi Comitatum quondam Comitissae Mathildis, cum omnibus Castris & Villis ejusdem, Romanae sanctae Ecclesiae matri suae. Qui dictus Episcopus invenit Castrum de Gonzaga, occupatum a filiis Comitis Alberti, quod noluerunt resignare nec restituere, non obstantibus poenis & processibus, quas dictus Imperator eis imposuit. Sed propter eorum inobedientiam eis fuit mota guerra. Datum Calendis Octobris, Anno Domini MCCXXI. Mense Januarii. Datum dicti transmissi XX. Martii Anno MCCXXXIX. &c. ut supra.

Item aliud transcriptum authenticum, continens Privilegia Domini Frederici Imperatoris & Siciliae Regis. Primo, ne dictum Regnum de Imperio, sed de Romana Ecclesia possit dici. Et consentit, quod in dicto Regno, Henricus filius suus tanquam Rex nominaretur, & per idoneam personam gubernaretur, quousque ad aetatem legitimam pervenisset. Datum apud Hagnowe, Anno MCCXXIV. Idus Februarii. Item aliud Privilegium dicti Domini Imperatoris, quasi consimile, concessum dictae Romanae Ecclesiae. Datum apud Argentinam Anno MCCXVI. Calendis Julii. Item aliud Privilegium super qua-

dam discordia concordata inter Dominum Ludovicum Ducem Bavariae ex una parte & Ecclesiam Romanam ex altera super certis Terris, & aliis bonis Ecclesiae Romanae pertinentibus. Datum apud Wormatiam II. Nonas Octobris. Item quarto & ultimo est aliud Privilegium, in quo Fredericus Rex Romanorum, Siciliae, & Hierusalem, concessit & dedit Conrado filio suo Civitatem Gajetae cum suis pertinentiis. Item dedit & donavit eidem Conrado filio suo in Vassallos Rogerium de Gallincio, Raynonem de Prata, cum Terris, Villis &c. Qui Vassalli, existente discordia inter dictos Romanam Ecclesiam & Fredericum Imperatorem, adhaeserunt ipsi Ecclesiae. Datum apud Politorum MCCXXXIII. Mense Martii. Datum quoque transcriptum Lugduni III. Idus Julii, Pontificatus Domini Innocentii IV. Anno III. & ejus bulla plumbea bullatum, & multis Sigillis Praelatorum sigillatum.

Litterae testimoniales Praelatorum, qui viderunt Literas Principum Alemanniae, quarum tenor hic inseritur, super approbatione omnium Privilegorum Ecclesiae Romanae per Dominum Fredericum Imperatorem concessorum. Datum quoque Privilegium apud Franckenfort, Anno Domini MCCXX. Nono Calendas Maji. Data praedictarum Literarum, Lugduni MCCLXXIV. Et sunt sigillatae quindecim Sigillis Praelatorum. Sequitur originale supra dictae approbationis. Approbatio Principum Alemanniae super Privilegiis Ecclesiae Romanae per Fredericum Imperatorem concessis, facta tempore Domini Innocentii Papae III. & sibi missa, sigillata magnis Sigillis dictorum Principum. Datum apud Franckenfort Anno Domini MCCXXIX. Calendis Maji.

A Item quaedam Bulla aurea, in qua continetur confirmatio facta per Fredericum Imperatorem compositionis factae per certos Romanae Ecclesiae Cardinales super discordia, quae fuit inter Dominum Fredericum, & certas Communitates Lombardiae. Et fuit compositum, quod ipsae Communitates teneantur exhibere suis propriis sumptibus quingentos milites ad biennium pro subsidio Terrae Sanctae. Datum Anno MCCXXIII. die XIV. Augusti.

B Transcriptum authenticum septem Litterarum Imperialium, videlicet Frederici Imperatoris II. & Henrici ejus filii, ordinatum per Dominum Innocentium Papam IV. in Concilio Lugdunensi, & ejus bulla plumbea bullatum, ac multorum Praelatorum Sigillis sigillatum cui voluit adhiberi fidem velut originalibus, sub Data, Lugduni III. Idus Julii, Pontificatus sui Anno Tertio. Prima Littera, universis directa, continet, quod Fredericus Imperator Romanorum & Rex Hierusalem ac Siciliae posuit in dispositione Domini Gregorii Papae controversiam, quam habebat cum gentibus Lombardiae, Marchiae Tarvisinae, & Romanodiolae, super detentione suorum Regalium & jurium, & super injuriis per ipsas sibi & filio suo Henrico illatis. Datum in Montefalcone, Anno Domini MCCXXXIV. Secunda Littera, directa Domino Gregorio Papae per Imperatorem ipsum continet, quod ipse pro se & filio suo Henrico vult tenere compromissum factum inter ipsum ex una parte, & Universitates Lombardiae & duos Cardinales Legatos super hoc pro Ecclesia Romana ex altera. Datum apud Castrum Johannis, Anno Domini MCCXXXIII. die XIV. Augusti. Tertia Littera continet, ut Prima. Quarta continet, quod dictus Fredericus scripsit Domino Gregorio Papae, quod

quod ipse volebat contrahere matrimonium cum Isabella sorore Regis Angliae: super quo mittebat unum Procuratorem, quem voluit hoc tractare de consilio & ordinatione dicti Domini Papae. Quinta continet, quod dicto Frederico placebat, ut multi Crucesignati Regni Franciae, qui ad sui instantiam retardarant transire * ultra mare in subsidium Terrae Sanctae, a cetero transirent, quos juvare se obtulit, si per patriam suam transirent. Sexta continet, quod Henricus filius Frederici Imperatoris juravit tenere omnia, quae tractarentur inter patrem suum & Dominum Gregorium Papam, scribendo super illa controversia, de qua in prima Litera habetur mentio. Septima continet sacramentum fidelitatis per Fredericum Imperatorem Domino Innocentio Papae IV. praestitum. Datum Anno Domini * MCCXXXIII. Quarto Idus Aprilis.

Item aliud transcriptum authenticum, extractum de Archivis Thesauri Ecclesiae Romanae in Civitate Assisi in domo Minorum, continens primo, quod Dominus Innocentius Papa IV. universis fidelibus scribens, ne occasione casuum futurorum, quibus corporaliter subjacent universa Privilegia & Literae, quae temporibus retroactis, ab Imperatoribus Sedi Apostolicae sunt concessa & missa, bullis aureis & sigillis roborata, valeant deperire, auctoritate Apostolica decrevit, quod hujusmodi transumpto fides adhibeatur &c. Et primo Fredericus Imperator & Siciliae Rex totum negotium illorum de Lombardia, Marchia & Romandiola revocavit, ac ordinationi & laudationi Domini Gregorii Papae commisit, & scripsit cum Literis bullâ aureâ, ut dixi, bullatis cum multis aliis capitulis. Item scripsit eidem Domino Gregorio super quodam matrimonio contrahendo cum sorore Re-

A
gis Angliae. Item continetur juramentum fidelitatis & homagii per Dominum Fredericum & Henricum post ipsum, Imperatorem praestitum. Datum, quo ad dicta Privilegia hic contenta, Anno Domini MCCXXXIV. Mense Aprilis, Augusti, & Septembris. Datum dicti transumpti, III. Idus Julii, Pontificatus dicti Domini Innocentii Papae IV. Anno III.

B
Relatio Praelatorum hic nominatorum, de modificationibus gravaminum per Fredericum Imperatorem Ecclesiis in Italiae partibus illatorum. Datum Cremonae in domo Imperiali apud Sanctum Laurentium, V. Calendas Novembris, XII. Indictione.

C
Mandat Dominus Innocentius Papa IV. Gregorio de Montelongo, Subdiacono suo, sub bulla aurea, ut Fredericum Imperatorem excommunicatum & anathematizatum habeat & teneat, ac nuntiari faciat in locis, in quibus sibi videbitur expedire, pro eo, quod conjunxerat se cum Saracenis.

D
Pacta & conventiones ac tractatus habiti inter Dominum Papam ex una parte, & Fredericum Imperatorem Romanorum, Siciliae & Hierusalem Regem, super discordia vertente inter ipsum Dominum Papam & Imperatorem, super Terris, Libertatibus, & bonis Ecclesiae, quae occupabat & detinebat idem Fredericus. Qui Dominus Papa ipsum excommunicavit, & multos processus contra ipsum Imperatorem fecit. Ipseque * Imperatore ad sui innocentiam multas causas indicit, per quas, ut dicebat, absolvi debebat. Et post plures tractatus dictus Dominus Papa cum Galeis secreta recessit, quas fieri fecerat Januae, & se ad transalpinas partes, ut dicebat, transfugit. Sine Data, sed sigillata suo magno regio Sigillo in pendentem.

*Litera patens cum bullâ aureâ Domini Frederici Imperatoris, per quam commisit Domino Gregorio Papae taxationem & moderationem dotis matrimonii contrahendi inter ipsum Fredericum & Sororem dicti * Regni Angliae. Datum Foggiae, Nonis Mensis Decembris, Indictione VIII.*

Item alia Litera bullata, missa Domino Innocentio Papae per Fredericum Imperatorem super regratiatione suae electionis. Et super hoc misit Ambaxiatores, offerendo se & bona sua dicto Domino Papae & Ecclesiae Romanae. Datum apud Beneventum XXVI. Junii, Primâ Indictione.

Item alia Litera missa Domino Benedicto Papae per Fredericum II. Regem Romanorum, in qua ratificavit & approbavit juramentum fidelitatis, per Aniratum Procuratorem suum dicto Domino Papae pro jure, quod habebat in Insula Siciliae, & aliis Insulis circumjacentibus, & homagium ligium praestitum. Scriptum Cataniae, XXVIII. Martii, II. Indictione. Procuratorium Frederici Siciliae Regis, super fidelitate praestanda Domino Clementi Papae V. Datum Messanae Anno MCCCIV. Mense Octobris, Indictione IV.

Transcriptum extractum de Archivis Thesauri &c. continens rotulum quarundam conventionum factarum seu faciendarum inter Dominum Papam & Ecclesiam Romanam ex una parte, & Imperatorem, qui tunc erat excommunicatus, ex altera. Sine Data, & sine nomine Papae & Imperatoris.

Item unum aliud transcriptum extractum de Archivis &c. in Civitate Assisi &c. continens approbationem Principum Alamanniae super Privilegiis & Libertatibus Ecclesiae Romanae, per Fredericum Imperatorem concessis, factam tempore Domini Innocentii Pa-

*pa III. & eidem missam, sigillatam Sigillis dictorum Principum. Datum Anno Domini * MCCXX. Nono Calendas Maji.*

Item alia Litera Friderici Romanorum & Siciliae Regis, in qua recognoscit Ecclesiae Romanae Terras hinc expressas, videlicet Regnum Siciliae, cum omnibus ad ipsum spectantibus tam citra Pharum, quam ultra, necnon Sardiniam & Corsicam. Et fuit, ut in eâ apparet, aureâ bullâ bullata. Confirmat multas alias Terras hinc contentas. Datum Anno Domini MCCXIII. Anno Imperii sui Primo, Regni sui Siciliae Anno XVI. Quarta Indictione..... Julii.

Item aliud transcriptum, extractum de Archivis &c. continens Privilegia per Fridericum II. Imperatorem Romanorum concessa, confirmata & data, & Juramenta per ipsum praestita. Datum ultimi Privilegii in castris apud Sanctum Leonem, Anno Domini MCCXX. Indictione IX. Octavo, Calendas Octobris. Data dicti transcripti, XX. Martii, Anno Domini MCCCXXXIX. Pontificatus Domini Benedicti Papae XII. Anno V.

Privilegium confirmationis concessum Ecclesiae Vercellensi per Fridericum II. Imperatorem Romanorum tam de Castro Pomarii, quam certis aliis Castris, Terris, & Villis, & Civitate Vercellensi, cum sigillo dicti Imperatoris. Datum XVI. Calendas Novembris, Anno Domini MCLII.

Litera Frederici II. quae dirigitur Domino A. de Pictavia, ut ab extorsione pedagiâ absteineat, & tangit Ecclesiam Diensem. Datum Anno Domini MCCXIV.

„ Williermi Imperatoris .

Litera missa Domino Innocentio Papae IV. continens iuramentum fidelitatis per Dominum Williermum Regem Romanorum & Imperatorem electum, ante sui coronationem praestitum in praesentia multorum Nobilium hic nominatorum. Promittens, se servaturum bona, terras, & possessiones Romanae Ecclesiae, hic contentas, videlicet a Radicofano usque ad Ceperanum &c. ut supra in aliis Privilegiis, pro posse contra quoscumque, & subvenire Ecclesiae, si guerram haberet, in expensis. Datum in Castro apud Engelheim, Anno Domini MCCXLIX. Undecimo Calendas Martii, sui Regni Anno Primo. Transcriptum dictae Literae, extractum de Archiepiscopi Thesauri &c. continens per omnia, ut in praecedenti scriptum est. Datum transcripti XX. Martii, Anno Domini MCCCXXXIX. &c. ut supra.

Litera missa Domino Innocentio Papae, continens, quod P. Rex Bohemiae significavit sibi, quod ipse ad requisitionem Fratris Volasti, Nuntii Apostolici, promisit & iuravit in manibus dicti Nuntii, & in praesentia multorum Praelatorum & Nobilium, hic nominatorum, assistere Domino Papae & Ecclesiae Romanae, ac Williermo Regi Romanorum, quamdiu in gratia dicti Domini Papae & Ecclesiae Romanae persisteret, & fideliter iuraret; & Regalia ab ipso Imperatore recipere &c. homagium & ligium sibi praestare. Datum Pragae VI. Idus Novembris Anno Domini MCCLIII. sigillatum sigillis Praelatorum & Nobilium. Talis tenoris & alia Litera consimilis, continens, prout supra proxime scriptum est.

A Item est alia Litera Regis Bohemiae, & Dulis Austriae, continens inimicitias electi in Regem Romanorum, & ad votum Papae, cum eo concordare praecipue propter Passagium, ad quod offert se iturum, dum tamen Papa concedat Decimas Ecclesiae de Regno suo, & tota terra sua, in subsidium Terrae Sanctae. Datum Pragae VII. Idus Martii.

„ Manfredi Imperatoris.

Manfredus * Imperator concessit certis personis potestatem ad conveniendum cum Ecclesia Romana super discordia vertente inter Dominum Alexandrum Papam ex una parte & ipsum Imperatorem & quondam Regem nepotem suum ex altera. Datum Mejani, Anno Domini MCCLV. Tertio decimo die Martii.

„ Alfonsi Regis Romanorum.

Alfons * Rex Romanorum constituit Procuratores suos hic, seu in isto procuratorio, Sigillo suo magno sigillato contentos & nominatos, ad petendum Inveii diadema. Actum Sibiliae, Calendis Februarii, Anno MCCLXII.

„ Rodulphi Imperatoris.

Litera recognitionis terrarum, libertatum & jurisdictionum hic seriose expressarum, & iurium Ecclesiae Romanae, facta per Rodolphum Regem Romanorum. Et plures remissiones Ecclesiae Romanae per ipsum factae. Et promisit iura Ecclesiae servare ac procurare, quod Barones Alamanniae consentirent tenere illa, quae per ipsum Dominum Imperatorem in Instrumento sunt expressa. Datum An-

no Domini MCCLXXV. Indictione IV. Regni sui Anno III.

Duae Literae consimiles ejusdem tenoris, multis sigillis diversorum Praelatorum hinc contentis sigillatae, continentes, qualiter Principes Imperii ratificaverunt recognitiones, confirmationes, innovationes, donationes, declarationes, concessionem, & juramenta facta per Rodolphum Imperatorem & alios Imperatores Domino nostro Nicolao Papae III. Ecclesiaeque Romanae, & Successoribus suis. Datum Anno Domini MCCLXIV. Indictione VII. Regni dicti Domini Rodulphi Anno * VI.

Transcriptum, extractum de Archivis &c. continens, qualiter Dominus Rodolphus Romanorum Rex constituit Procuratores suos ad faciendum recognitiones & juramenta debita & consueti facere & praestare Ecclesiae Romanae, missi Domino Gregorio Papae X. Datum dicti procuratorii, Rotemburg Anno MCCLXXIV. Regni sui Anno * Primo. Datum dicti transcripti, XX. Martii, Anno Domini MCCCXXXIX. &c. ut supra.

Item quoddam Privilegium auro bullatum, quod Rodolphus Imperator Romanorum ad aeternam rei memoriam consistetur primo, Conradum procuratorem suum constituisse, & dedisse eidem mandatum, vigore cujus processit coram Domino Nicolao Papa III. Et quae per eundem Procuratorem facta fuerunt, ratificavit, recognovit, & approbavit. In quo inseruntur duo procuratoria, unum dicti Conradi, & aliud O. Praepositi Spirensis. Item juramentum fidelitatis per Dominum Ottonem Imperatorem Domino Innocentio Papae III. praestitum. Item Privilegium dicti Ottonis eidem Domino Papae & Ecclesiae Romanae concessum. Item forma juramenti per dictum

A Ottonem Imperatorem eidem Domino Papae praestiti. Item simile Juramentum & simile Privilegium per Fredericum Imperatorem II. Romanorum Domino Honorio Papae III. praestitum & concessum. In fine praefatus Rodolphus Imperator ratificat omnia in praesenti Privilegio scripta & contenta, approbat & de novo dat & concedit ac etiam confirmat. Datum XIV. Calendas Februarii, Anno MCC-LXXVIII.

B Item transcriptum autenticum, extractum de Archivis Thesauri &c. continens, qualiter Rodolphus Rex Romanorum constituit Procuratorem suum, videlicet Fratrem Conradum, Ministrum Fratrum Minorum superioris Alamanniae, ad confirmandum nomina dicti Imperatoris omnia Privilegia concessa Domino Nicolao Papae III. & Ecclesiae Romanae per ipsum Rodolphum, signatum & subscriptum manuum trium Notariorum. Datum Anno Domini MCCLXXVIII. Quartodecimo Calendas Februarii. Datum vero dicti transcripti, ut supra in aliis transcriptis.

C Item unum aliud transcriptum, extractum de Archivis &c. continens procuratorium, quod misit Dominus Rodolphus Imperator Domino Nicolao Papae III. super discordia vertente inter ipsum Imperatorem ex una parte, & Carolum Regem Siciliae ex altera. Datum Anno Domini MCC-LXXVIII. Nonis Septembris. Datum vero transcripti, ut supra.

D Item quoddam Instrumentum publicum procuratoris Rodulphi Imperatoris, continens primo quod ipse ratificat, approbat, & concedit, ac de novo dat Domino Nicolao Papae III. & Ecclesiae Romanae ratificationes, concessionem, Privilegia, & cetera omnia, quae ipse & praedecessores sui concessisse

concessisse & fecisse noscuntur. Constituitque procuratorem suum Fratrem Conradum. Daus eidem potestatem recognoscendi, ratificandi, & de novo dandi expresse, quae data, acta, promissa, jurata, & recognita fuerunt nomine suo, Domino Gregorio Papae X. & Ecclesiae Romanae, & plura alia huc contenta. Data MCCLXXVIII. Regni sui Anno V. Quartodecimo Calendas Februarii.

Item Instrumentum, continens, qualiter Rodolphus Rex Romanorum ratificavit, approbavit, & de novo concessit omnia Privilegia donata, concessa, recognita, & jurata per Praedecessores suos, & Principes Imperii, Ecclesiae Romanae: primo per dictos Principes apud Franchenfort Anno Domini MCCXX. Nono Calendas Maji: deinde per se in Civitate Lausanae MCCLXXV. & Regni sui Anno III. Item ratificavit & de novo juravit omnia & singula praemissa & facta suo nomine per Fratrem Conradum, Ministrum Minorum superioris Alamanniae, Procuratorem suum, huc seriosius expressata. Datum in castris apud Drax, Quarto Calendas Septembris, Anno Domini MCCLXXVIII. Regni sui Anno V.

Transumptum authenticum plurium Privilegiorum per Imperatores Romanorum, Ecclesiae Romanae concessorum, extractum de Archivis Thesauri Ecclesiae Romanae in domo Minorum de Civitate Assisi, in quo cavetur forma juramenti per Rodolphum Imperatorem, seu Procuratorem suum Domino Nicolao Papae III. Data originalis ut supra in proximo. Data transumpti, ut supra in aliis transumptis Assisi.

Sequitur originale juramentorum, promissorum, concessorum, & confirmatorum Rodulphi Imperatoris, factorum & datorum per Ottonem, & Fredericum Imperatores Romanorum,

Tom. XV.

A praedecessores suos, necnon per Fratrem Conradum Procuratorem suum super bonis, rebus, & juribus Romanae Ecclesiae, habentem potestatem a dicto Rodulpho Imperatore faciendi confirmationes, concessiones, privilegia, juramenta & cetera omnia, quae praedecessores sui Romanorum Reges fecisse noscuntur seu inveniuntur. Et continentur in ista Litera multa Privilegia, Ecclesiae Romanae concessa per diversos Imperatores, & multa juramenta per eos praestita pluribus & diversis Summis Pontificibus. Et multi Praelati subscripti. Deficit Sigillum. Datum Anno Domini MCCLXXVIII. Quarto die Maji.

C Item duo Instrumenta publica ejusdem tenoris, continentia revocationem occupationis Bononiae, & Terrarum Ecclesiae Romanae, per Cancellarium Rodulphi Regis Romanorum factae, & per ejus vice Protonotarium de ipsius mandato revocatae. Datum Anno MCCLXXVIII. Secundo Calendas Julii, in Consistorio publico, coram Domino Nicolao Papa III. & coetu Dominorum Cardinalium.

D Ad aeternam rei memoriam Litera patens, continens, qualiter Rodolphus Rex Romanorum, recognitis & approbatis omnibus donis, sive donationibus factis & Privilegiis per praedecessores suos Romanorum Reges & Imperatores a tempore Ludovici beato Petro, coelestis Regni clavigero, ejusque Successoribus, & Ecclesiae Romanae concessis, specialiter Terrarum, quae sunt a Radicofano usque Ceperanum, Marchiae Anconitanae, Ducatus Spoletani, Terrae Comitissae Mathildis, Comitatus Bretenorii, Exarchatus Ravennae, Pentapolis, Massae Trebariae, cum adjacentibus terris & jurisdictionibus, nec non Bononiensis, Imolensis, Faventinae, Foropopulienensis,

L

lienensis,

liensis, Caesenatii, R. vennatensis, Ariminensis, Urbinatensis, Comensis, Foroliviensis, Montsfeltri, & Bertenorii, cum Civitatibus, Castris, Villis, terris, juribus, jurisdictionibus, & pertinentiis eorum, ac generaliter omnibus aliis, quae etiam ratificaverat & recognoverat Domino Gregorio Papae X. volens perpetuo valere; ac revocans & cassans penitus omnes recognitiones per R. Cancellarium suum a Nobilibus, Universitatibus, Communitatibus, & Hominiibus terrarum praedictarum, ac fidelitatis iuramenta nomine suo postea recepta; & ad annullandum, cassandumque penitus omnia facta per dictum Cancellarium super haec, scribendo Domino Nicolao Papae III. & Nobilibus & Communitatibus dictarum Terrarum, Magistrum Gaufridum Protonotarium suum specialem destinavit. Qui in magno Consistorio Papali Viterbii, praefato Domino Nicolao Papae III. & Dominis Cardinalibus praesentibus, gesta per dictum Cancellarium Imperii totaliter irritavit & annullavit, ac praecepit juxta mandatum dicti Imperatoris, Nobilibus & Civibus dictarum Civitatum, Castrorum, & Terrarum, ut dictum Dominum Papam & Ecclesiam Romanam tenerent & recognoscerent pro veris eorum Dominis, eisque perpetuo facerent fidelitatem & praestarent sacramentum. Et sic factum fuit. Datum in castris apud Drax, Quarto Calendas Septembris, Anno MCCLXXVIII. sui Regni Anno V.

Item alia patens Litera, continens, qualiter Rodolphus Rex Romanorum ratificando, approbando, & de novo concedendo omnia donata, Privilegiaque, & Terras per praedecessores suos Ecclesiae Romanae concessa in Lausana, praesentibus multis Praelatis & Nobilibus, Dominoque Gregorio Papae

A X. & Ecclesiae Romanae, iuramentum fidelitatis praestitit, Anno MCCLXXV. Regni sui Anno III. Postque ratificando, ut supra. Fratrem Conradum, Ministrum Ordinis Minorum, Procuratorem suum Romam destinavit. Qui Domino Nicolao Papae III. simili modo omnia Privilegia & Terras dictae Romanae Ecclesiae concessa approbavit & concessit apud Sanctum Petrum in Consistorio publico Papali, Anno Domini MCCLXXVIII. Quarto die Maji. Eo idem Imperator postea ratificavit omnia supradicta, & Literas suas concessit super haec, sub Data in castris Drax, Quarto Calendas Septembris, Regni sui Anno V.

C Item ratificatio & approbatio cum Litera bulla aurea bullata, facta per Rodolphum Imperatorem & Regem Romanorum, de omnibus Terris, Civitatibus, & juribus Ecclesiae Romanae in partibus Italicae & aliis, quae per Fratrem Conradum Procuratorem suum coram Domino Nicolao Papae III. in Roma, & in praesentia Domini Gregorii Papae X. in Lausana facta fuerant. Qui Imperator omnia praemissa recognita per dictum Procuratorem suum juravit & promisit tenere & inviolabiliter observare pro se & suis Successoribus. Datum Anno Domini MCCLXXIX. Indictione VII. Decimosexto Calendas Martii, Anno vero sui Imperii VI. Item transcriptum supradictarum ratificationum, extractum de Archivis Thesauri Ecclesiae Romanae in Civitate Assisi in domo Minorum, continens per omnia, sicut in praecedentibus proximis Literis continetur.

Item alia Litera Ludovici Comitis Palatini Regni Ducis Bavariae super confirmatione & invocatione donationum Ecclesiae Romanae factarum & concessarum per Dominum Rodolphum Imperatorem.

torum. Datum Anno Domini MCC-LXXIX. Nono Calendas Aprilis.

Item alia patens Litera, in qua cavetur, quod Dominus Rodolphus Rex Romanorum confirmavit omnes donationes Ecclesiae Romanae factas per suos praedecessores de tota Terra Ecclesiae, cum suis juribus, quae est a Radicofano usque ad Ceperanum, de Marchia Anconitana, Ducatu Spoletano, cum certis aliis Terris, ut supra. Et quia R. Cancellarius suus, ipso insciente, juramentum fidelitatis nomine suo a Civibus & habitatoribus Ravennae, & pluribus aliis Civitatibus, & Villis atque Castris, quae sunt & pertinent Ecclesiae Romanae, receperat; omnia fuerunt per dictum Dominum Imperatorem in praesentia Domini Gregorii Papae X. revocata. Et promisit praedicta & alia, in praesenti Litera contenta, quamprimum fuerit inunctus, ratificare &c. Datum Viennae Anno MCCLXXIX. Indictione VII. Sextodecimo Calendas Martii, Regni sui Anno VI.

Item alia Litera continens, qualiter Johannes, & Albertus fratres Duces Saxoniae, omnia, quae per Rodolphum Regem Romanorum Domino Nicolao Papae III. & Ecclesiae Romanae data & concessa fuerunt, & specialiter multas Terras hic nominatas, ratificaverunt & approbaverunt. Datum Anno MCCLXXIX. Calendis Aprilis, Regni sui Anno VI.

Item transcriptum, extractum de Archivis Thesauri Ecclesiae &c. continens, qualiter Comes Palatinus Dux Bavariae quidquid per Dominum Rodolphum Imperatorem Domino Nicolao Papae III. & Ecclesiae Romanae, recognitum, confirmatum, innovatum, & de novo datum ac juratum super fidelitate & obedientia, & aliis ratificavit & approbavit. Datum XIV. Calendas A-

prilis, Anno MCCLXXIX. Data dicti transumpti, Assisi, ut supra.

Item Instrumentum publicum, in quo est tenor Literae Rodulphi Imperatoris, quae dirigebatur Domino Nicolao Papae III. in qua cavetur, quod ipse Imperator confirmavit omnes donationes hic nominatas, Ecclesiae Romanae datas, quas Praedecessores sui donaverant & concesserant, & prout ipse donavit Domino Gregorio Papae X. Et de novo dedit & confirmavit; scribens universis Gubernatoribus eorundem, ut obediant eidem Domino Papae tanquam vero eorum Domino. Remittens omnia juramenta Vassallorum. Et dedit preestatem Gwfrido praedicta exsequendi. Datum Anno Domini MCCLXXIX. Secundo Calendas Julii.

Item quaedam Litera, continens confirmationem & approbationem per Othonem Marchionem Brandeburgensem, de & super Privilegiis & Terris, aliisque omnibus datis & concessis ac confirmatis per Rodolphum Regem Romanorum patrem suum Domino Nicolao Papae III. & Ecclesiae Romanae factis, Datum Anno Domini MCCLXXIX. Secundo Idus Septembris, Regni dicti Imperatoris Anno VI.

Item quoddam procuratorium, missum per Rodolphum Imperatorem Romanorum Domino Honorio Papae, ad recipiendum subsidium pecuniarum ab ipso Domino Papa, eidem Imperatori necessarium, pro suscipiendo Romani Imperii diademate. Datum Lausanae X. Calendas Decembris, Anno Domini MCCLXXV. Regni sui Anno * XIII.

Item aliud Procuratorium Rodulphi Imperatoris, missum Domino Honorio Papae III. ad interendum & acceptandum diem de suscipiendo diademate,

mate, & imponendâ sibi Coronâ Cæsareæ dignitatis, & jurandi in animam ipsius super observatione omnium illorum, quae sunt in praedictis requirenda. Datum Anno Domini MCC. LXXV. Regni sui * XIII.

Item quaedam Bulla Domini Bonifacii VIII. continens, quod ipse Dominus Bonifacius mandavit Magantino, Colonienfi, & Treverensi Archiepiscopo, ut Alberto nato Rodulphi quondam Romanorum Regis, Duci Austriae, qui a Rodulpho Rege Romanorum electo, & coronato per eundem Albertum, post sacramentum fidelitatis sibi praestitum, bellice interfecto, in Regem Romanorum se eligi procuravit, & absque confirmatione, consecrationeque summi Pontificis, dictum Regnum Romanorum administrare praesumpsit, ex parte Domini Papae nunciarent, quod per se vel Procuratores idoneos veniret, dicto Domino Papae super praedictis innocentiam, & obedientiam ostensurus, aliâs contra ipsum procederetur &c. Datum Laterani, Idibus Aprilis, Pontificatus sui Anno VII.

Item alia Litera bullata continens, quod Dominus Bonifacius Papa VIII. scripsit Duci Saxoniae, hortando eum gratiose, ut induceret Albertum Ducem Austriae, natum Rodulphi quondam Romanorum Regis, ad restituendum Ecclesiae Romanae provinciam Tusciae, quae licet ad Imperium fuisset translata, antea ad eandem Ecclesiam pertinuerat: super hoc pro bono pacis & patriae, cum N. Episcopo Anconitano, ad partes illas pro his destinato, concordando. Datum Anagninae IV. Idus Maji, Pontificatus sui Anno VI.

A.

,, Alberti Imperatoris.

Instrumentum, sive Litera patens; magno Sigillo sigillata, continens, qualiter Albertus Rex Romanorum constituit Procuratores suos ad excusandum ipsum Regem coram Domino Bonifacio Papa, super excusatione & innocentia ipsius Regis &c. Datum in Radam, Anno Domini MCCCII. Indictione XV. Sexto Calendas Aprilis, Regni sui Anno IV.

B.

Item alia litera patens, etiam magno Sigillo sigillata, continens procuratorium Domini Alberti Imperatoris Romanorum, missum Domino Bonifacio Papae super certis causis hinc contentis. Datum, ut supra.

C.

Item unum transcriptum authenticum, extractum de Archivis &c. continens, qualiter Albertus Romanorum Rex juravit Domino Bonifacio Papae, quod Vicarium in Lombardia recin Tuscia poneret absque beneplacito suo & Sedis Apostolicae usque ad quinquennium, nec ultra dictum quinquennium, suspectum Ecclesiae Romanae Vicarium ponet; & si visuerit, amovere curabit pro posse. Datum Anno Domini MCCCIII. Sextodecimo Calendas Augusti, Regni sui Anno V.

D.

Item alia Litera patens, quodam sigillo valde magno sigillata, continens promissionem Alberti Regis Romanorum, videlicet quod non mittet Vicarium in Tusciam usque ad quinquennium; & post quinquennium, nisi fidem Ecclesiae Romanae. Et quod non procurabit aliquem de filiis suis, quos suscepit, seu suscipiet de Uxore sua, Sorore Conradini, eligi & assumi ad Regnum Theotoniae, seu Imperium Romanorum, & ita iuravit. Datum Anno Domini MCCCIII. Sextodecimo Calendas Augusti, Regni sui Anno V.

E.

Item.

Item alia patens Litera, etiam magno sigillo sigillata, continens recognitionem Alberti Regis Romanorum, consentientis videlicet, quod Reges Romanorum, in Imperatores postmodum promovendi, accipiunt gladii potestatem ab Ecclesia Romana. Juramentum fidelitatis ipsius confirmat etiam omnia, quae donata fuerunt Ecclesiae Romanae a patre suo, & aliis Praedecessoribus suis, & maxime quae data fuerunt per Ludovicum & Ottonem tempore bonae memoriae Paschalis. & Johannis, prout in Capitulis Decretorum continetur. Datum Anno Domini MCCCIII. D.odecimo Calendas Augusti. Regni sui Anno V.

Item transcriptum authenticum, extractum de Archivis &c. super Privilegiis Ecclesiae Romanae concessis, continens juramentum fidelitatis per Albertum Regem Romanorum Domino Bonifacio Papae praestitum: referendo grates & gratias tantorum beneficiorum ad ve cognoscendum Romanum Imperium per Sedem Apostolicam de Graecis in Romanis translatum. Et quod jus eligendi ab eadem Sede certis Principibus Ecclesiasticis & Secularibus est concessum. A qua Reges & Imperatores recipiunt temporalis gladii potestatem. Confirmans omnia Privilegia & Donationes Ecclesiae Romanae per praedecessores suos factas & datas & concessas: & de novo dat & concedit, & plura alia, quae hic continentur, utilia Ecclesiae Romanae. Datum Anno Domini MCCCIII. Sextodecimo Calendas Augusti, Regni sui Anno V. Datum, quo ad transcriptum, Assisii, ut supra.

„ Henrici Septimi.

Primo duo Instrumenta publica ejusdem tenoris, sigillata quodlibet sex sigillis, continentia, qualiter Do-

A minus Clemens Papa V. in Consistorio generali praesentibus Dominis Cardinalibus, ac Procuratoribus Domini Henrici Regis Romanorum, in Imperatorem electi, ac genium multitudine copiosa, praesatum Henricum in Regem Romanorum electum, postmodum in Imperatorem promovendum nominavit & declaravit, & personam ipsius approbavit & declaravit esse habitilem & idoneam ad Imperium obtinendum. Et lectis ibidem Instrumento procurationis dicti Henrici, & quadam cedula continenti juramenta, quae habent praestare electi in Imperatorem ante coronationem, Procuratores sui jurarunt, in animam ipsius, prout hic continetur. Datum Avinione die XXVI. Julii Anno Domini MCCCIX. Pontificatus Domini Clementis Papae V. Anno IV.

Transsumtum decreti electionis Henrici electi in Imperatorem Romanorum per Electores Domino Clementi Papae V. Avinionem missum, Datum Anno & Pontificatu, quibus supra, & die I. Augusti. Item copia dicti transsumti in papyro.

D Litera, more Romanae Curiae bullata, in qua continetur, quod Dominus Papa Clemens V. auditâ relatione Basiliensis & Curienfis Episcoporum Amadei Sabaudiae, Johannis Delphini de Sarraponte Comitum, Procuratorum & Ambaxatorum Domini Henrici electi in Imperatorem & Regem Romanorum, dictam electionem & nominationem approbavit, laudavit, & declaravit ipsum Dominum Henricum esse idoneum & sufficientem ad dictum Imperium obtinendum, regendum, & gubernandum. Et scripsit idem Dominus Papa personis Ecclesiasticis & Secularibus Imperii, ut eidem Domino Henrico tanquam Imperatori obediant, & de juribus sui Imperii respondeant. Et praefixit idem Dominus Papa e-

dem Henrico electo in personam dictorum suorum Procuratorum & Ambaxatorum, ut infra biennium sacram inunctionem & consecrationem & diadema reciperet. Qui Procuratores ita jurarunt. Datum Avinione VII. Calendas Augusti, Pontificatus sui Anno Quarto.

Item alia Litera, more Romanae Curiae bullata, ex parte Domini Clementis Papae V. Domino Henrico in Regem Romanorum electo transmissa, super ipsius Coronatione facienda. Et praefixit idem Dominus Papa eidem Imperatori electo, ut infra biennium in Basilica Apostolorum Petri & Pauli in Urbe Romae sacram inunctionem, consecrationem, & coronationem reciperet. Datum, ut supra.

Item alia Litera bullata bullâ Domini Clementis Papae V. continens mandatum directum Archiepiscopo Treverensi, & Johanni Molano Nuntio Apostolico, super receptione juramenti per Henricum in Regem Romanorum electum dicto Domino Papae & ejus Successoribus, Ecclesiaeque Romanae conservandis Privilegiis & Terris Ecclesiae Romanae concessis, & patrimonio & Libertatibus ejusdem ante sui coronationem praestandi. Datum Avinione V. Calendas Julii Pontificatus sui Anno V.

Item duae Literae patentes ejusdem tenoris sigillatae, quaelibet duobus sigillis, continentes, qualiter Johannes de Molano Capellanus Domini Papae Clementis V. & Nuntius Apostolicus in praesentia Episcopi Basiliensis & multorum aliorum, recepit juramentum a Domino Henrico in Regem Romanorum electo, ante sui coronationem, de conservandis & confirmandis Privilegiis & Terris &c. Ecclesiae Romanae. Datum Laufanae Anno Domini MCCC. IX. Idus Septembris. Sequuntur tres

A Literae ejusdem tenoris, auro bullatae tam in Datâ, quam in serie earundem.

B Litera Imperatoris Henrici sub bullâ aureâ, continens formam inscriptam, missa super coronatione dicti Henrici in Imperatorem electi per Dominum Clementem Papam Quintum, Dominis Arnaldo Sabinensi, Leonardo Ostiensi Episcopis & Cardinalibus, & quibusdam aliis Diaconis Cardinalibus. Etiam continet modum inungendi, coronandi, & alia insignia necessaria concedendi pro dicta Coronatione tam Imperatoris quam ejus Uxoris. Et ante coronationem fuerunt factae pro parte Ecclesiae Romanae multae protestationes per certos Commissarios, per Dominum Clementem deputatos, eidem Domino Imperatori. Quae omnia, ut ex tenore dictae Literae apparet, idem Dominus Henricus ratificavit, approbavit, & confirmavit, & in signum perpetuae rei memoriae, hujusmodi Literam suo sigillo auro fecit communiri. Datum Laterani III. Calendas Julii, Anno Domini MCCCXII. Indictione X. post susceptum Imperii diadema, Regni sui Anno IV. Imperii vero Anno Primo. Et quia sunt aliae duae Literae ejusdem tenoris, hic non summantur. Sequuntur aliae quatuor Literae ejusdem tenoris, auro bullatae, tam in Datâ quam in serie earundem, de quibus hic non summatur nisi una.

C Litera sub bulla aurea bullata, missa Domino Clementi Papae V. per Dominum Henricum Imperatorem, continens primo, qualiter ipse Imperator ante coronationem suam in manibus Domini Johannis de Molano Capellani & Nuntii Apostolici, nomine dicti Domini Papae & Sedis Apostolicae praestitit juramentum fidelitatis, recognitionem & confirmationem omnium Privilegiorum & Terrarum, ad Ecclesiam Romanam pertinentium, & specialiter Pri-

vilegio.

vilegiorum Constantini, Caroli, Henrici, Ottonis IV. Frederici II. atque Rodulphi, Regum & Principum seu Imperatorum Romanorum, quocumque tempore concessorum sanctae Romanae Ecclesiae, Romanisque Pontificibus, & Sedis Apostolicae. Et praecipue super concessione Marchiae Anconitanae, & plurimum aliarum Terrarum, hic contentarum, & in aliis Privilegiis superius expressarum. Concludens in fine, quod ipse Imperator post receptionem diadematis seu coronationem, omnia confirmavit, recognovit, ratificavit, & de novo dedit, ac etiam juravit in manibus Dominorum Legatorum hic nominatorum. Datum Romae apud Sanctam Sabinam II. Nonas Julii, Anno Domini MCCCXII. Regni sui IV. Imperii I.

Litera concessa per Henricum Regem Romanorum, sigillo suo magno decerâ sigillata, missa Domino Clementi Papae V. super Privilegiis, donationibus, & confirmationibus, & Terris Ecclesiae Romanae datis & confirmatis, & de novo per ipsum concessis & ratificatis. Datum Anno MCCCX. Quinto Idus Octobris.

Litera testimonialis continens, qualiter reverendi Domini Ostiensis, & Sabinensis Episcopi & sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales receperunt juramenta a Domino Henrico Imperatore Rege Romanorum. Et Litera aureâ bullâ munita juxta formam Literarum Apostolicarum eis missarum & traditarum, quas eidem Domino Papae miserunt. Datum Anno Domini MCCCXII. die VI. Julii, Pontificatus Domini Clementis Papae V. Anno VII.

A „ Caroli Regis Bohemiae, postmodum „ in Regem Romanorum assumti.

B **E**st primo quaedam Litera, duobus magnis sigillis sigillata, continens juramentum Caroli Marchionis Moraviae, primogeniti Johannis Regis Bohemiae: quod praestitit in praesentia Domini Clementis V. & Dominorum Cardinalium. Quod eo casu, quo ipsum contigerit eligi in Regem Romanorum, eo electo, ipsa omnia praestanda in hujusmodi electione, & per alios Imperatores solita praestari, praestabit & jurabit. Item ulterius continetur forma juramenti praestiti per Dominum Henricum Imperatorem quondam. Item juravit dictus Johannes Rex, quod eo casu, seu eventu quo dictus filius suus fuerit in Imperatorem electus, praestabit juramentum Ecclesiae Romanae, consuetum praestari. Datum Anno Domini MCCCXLVI. die XXII. Mensis Aprilis, Pontificatus Domini Clementis praedicti Anno IV.

C Johannes Rex Bohemiae, & Carolus ejus filius Marchio Moraviae, in praesentia Domini Clementis Papae VI. & multorum Dominorum Cardinalium, & aliorum jurarunt, Ludovicum de Bavaria non jurare, durante sua obstinacia, nec secum consanguinitatem seu affinitatem contrahere absque Domini Papae licentia speciali. Datum, ut supra in proxima.

D Johannes Rex Bohemiae, & Carolus ejus filius Marchio Moraviae, in praesentia Domini Papae Clementis VI. jurarunt se fore persecuturos Ludovicum de Bavaria schismaticum, excommunicatum, & haereticum pronuntiatum, eorum sumptibus & expensis, promittentes specialiter expensas in hujusmodi prosecutione fiendas a dicto summo Pontifice & Ecclesia Romana non repetere. Datum, ut supra.

Instru-

Instrumentum quatuor Notariorum signatum, & sigillo Caroli filii Regis Bohemiae, in pendenti cerâ albâ sigillatum, in quo continetur, quod si contingat, ipsum in Imperatorem eligi, quod de omnibus causis, quaestionibus, & controversiis, quae moveri contigerit inter ipsum & Dominum Francorum Regem, stabit ordinationi & voluntati Domini nostri Papae Clementis VI. & successorum suorum Romanorum Pontificum. Et ita juravit dictus Carolus in praesentia Domini Papae & Dominorum Cardinalium. Datum, ut supra.

Carolus primogenitus Regis Bohemiae in praesentia Domini Clementis Papae VI. & Dominorum Cardinalium juravit & promisit, quod si contingat, ipsum in Imperatorem eligi, omnes poenas & multas, retroactis temporibus per Henricum ultimum Imperatorem ac Avum suum contra Regem Siciliae, Ducem Duratii ejus fratrem, contra Vassallos dicti Regni Siciliae, Comitatus Provinciae, necnon contra nonnullos Cives incolas Civitatis Romanae, contra Commune Florentiae, ac Potestates &c. promulgatas, juxta ordinationem dicti Domini Papae, aut Successorum suorum remitteret. Item juravit remittere omnibus Communitatibus quorumcumque locorum omnium partium Italiae, & quibuslibet personis partium earundem, omnes injurias & rebelliones contra Imperium & Reges Romanorum, easque promisit tollere, revocare, & totaliter annullare juxta ordinationem & voluntatem ipsius Domini Papae. Item Johannes Bohemiae Rex ejus pater praemissa omnia promissa & jurata per dictum Dominum Carolum filium^m jurum approbavit &c. & in testimonium praemissorum praesens Instrumentum Sigillis suis in pendenti fecerunt communi. Datum, ut supra in prima Litera.

A Item Instrumentum publicum factum in praesentia Domini Caroli & Domini Johannis Regis Bohemiae, & Notariorum, continens, quod Comes de Mansfeld & tres filii sui ad requisitionem dicti Caroli, deliberatione praehabita promiserunt & juraverunt; primo, quod dictus Comes & filii sui Domino Papae & Successoribus suis erunt obedientes, & mandata ipsius observabunt, & quod Domino Ludovico de Bavaria non adhaerebunt. Item quod illum, quem Electores in Imperatorem eligent, ei firmiter assistent, & dictis Dominis Carolo, & Regi Bohemiae adhaerebunt & assistent. Datum Anno Domini MCCCXLVI. die IV. Junii.

C Item quaedam Litera patens, continens insinuationem electionis Caroli primogeniti Regis Bohemiae, in Regem Romanorum electi per Ducem Saxoniae, Domino Clementi Papae VI. & Ecclesiae Romanae missa. Datum in Pomeriis Anno MCCCXLVI. & die XI. Julii.

D Item alia insinuatio per Regem Bohemiae eidem Domino Clementi Papae VI. & Ecclesiae Romanae missa. Datum, ut supra.

Item alia insinuatio facta eidem Domino Papae per Archiepiscopum Maguarinum de electione antedicta. Datum, ut supra.

E Item alia insinuatio facta eidem Domino Papae Clementi VI. per Dominum Archiepiscopum Coloniensem de electione dicti Caroli. Datum, ut supra.

Item alia insinuatio facta eidem Domino Clementi Papae VI. per Archiepiscopum Treverensem super electione praedicta. Datum, ut supra.

Item quoddam Instrumentum continens procuratorium Domini Caroli in Regem Romanorum electi, missum Domino Clementi Papae VI. dans potestatem Procuratoribus suis jurandi, quod ipse

ipse post approbationem suam revocabit omnes processus & sententias capitales factas per Henricum Imperatorem Avum suum quondam, contra Regem Siciliae, & Ducem Duratii ejus fratrem, & Vassallos ejusdem Regis, & remittendi omnes injurias & offensas ad voluntatem dicti Domini Papae. Item quod quamdiu Dux Bavariae staret in tali perfidia contra Ecclesiam, nullam amicitiam & societatem cum ipso faceret, nec ullam parentelam aut matrimonium contraheret, anno elapso dicto procuratorio minime valituro. Datum Virduni Anno, quo supra, & die ultimo Mensis Septembris.

Item aliud Instrumentum continens, qualiter Dominus Carolus in Regem Romanorum electus juravit, omnes processus & sententias capitales per Henricum Imperatorem quondam Avum suum, contra Regem Siciliae & Ducem Duratii ejus fratrem, ac Vassallos ipsius Regni & Comitatus Provincias, ac etiam contra Nobiles & Communitates Italiae, factas, & offensas qualitercumque commissas, eis remittere post approbationem sui Imperii, ad voluntatem Domini Clementis Papae VI. Cui etiam dedit potestatem remittendi infra annum, Item omnes controversias & lites motas & movendas inter ipsum Imperatorem & praedecessores suos Imperatores ratione Imperii ex una parte, & Philippum Regem Franciae, ejusque praedecessores & successores suos ex altera, posuit in ordinatione dicti Papae & successorum suorum Romanorum Pontificum. Item quod quamdiu Ludovicus de Bavaria excommunicatus & anathematizatus staret in sua perfidia contra Ecclesiam &c. ut supra. Datum Anno, quo supra, & die XIX. Decembris.

Item alia Litera sigillo dicti Caroli electi sigillata, continens juramentum

Tom. XV.

A per ipsum praestitum in praesentia Isimbaldi Notarii publici ante coronationem suam, praesentibus multis testibus hic nominatis. Datum Anno & die supra proxime dictis. Item alia Litera est ejusdem tenoris supradicti.

B Item alia patens Litera dicti Domini Caroli in Regem Romanorum electi, continens procuratorium ad tractandum, & juramentum fidelitatis praestandum, & ad petendum sacram unctionem & coronationem per Dominum Clementem Papam VI. sibi impendi. Datum Anno, quo supra, & die ultimâ Septembris.

C Item quoddam Instrumentum publicum receptum & signatum manu publici Notarii, & sigillo Domini Caroli in Regem Romanorum electi, continens qualiter Dominus Gerardus de Magnaco, Capellanus Domini Papae praesentavit eidem Domino Carolo ex parte Domini Clementis Papae VI. quasdam Literas Apostolicas, continentes, quod idem Dominus Gerardus reciperet a dicto Domino Carolo electo promissiones, juramenta & concessionem juxta tenorem dictarum Literarum Apostolicarum. Qui quidem Dominus Carolus electus, tactis primitus sacrosanctis Evangeliiis in manibus dicti Gerardi, nomine Romanae Ecclesiae recipientis, renovavit, approbavit, ratificavit, & confirmavit omnia, in dictis Literis Apostolicis contenta, & alia, prout in suis Literis hic contentis, & Domino Papae Clementi VI. directis & missis plenius continetur. Datum Tridenti in Castro Episcopali, Anno MCCCXLVII. die XXVII. Aprilis, Pontificatus Domini Clementis Anno V.

D Item alia Litera patens dicti Domini Caroli Imperatoris, continens juramenta, obedientiam, promissiones, donationes, concessionem omnium Terrarum hic contentarum, ratificationes, confir-

M

mationes

mationes, & alia, quae solita fieri & praestari sunt & fuerunt Ecclesiae Romanae & summis Pontificibus per electos in Reges Romanorum. Et ratificat omnia Privilegia & donationes, & alia gesta & facta per Henricum Imperatorem quondam Avum suum cum remissionibus multarum &c. ut supra. Datum Anno, quo supra, Quinto Calendas Maji, sui Imperii Anno Primo.

Item quaedam alia Litera missa Domino Clementi Papae VI. continens, qualiter Dominus Carolus Imperator Romanorum & Rex Bohemiae dedit sibi potestatem quittandi & remittendi omnibus Civitatibus singulis & Communitatibus quorundam Locorum partium Italiae, omnes iniurias, rebelliones, & offensas per distas Communitates datas & factas contra Imperium & Reges Romanorum. Datum Anno, quo supra, Quinto Calendas Julii.

Commissio Apostolica ad recipiendum omnia juramenta, obedientias, promissiones, concessionem, donationes, ratificationes, confirmationes, & cetera alia solita praestari, recepta per Dominum Gerardum de Magnaco, Sedis Apostolicae Capellanum, a Domino Carolo Rege Romanorum. In qua sunt multae formae juramentorum, quae habent praestare Reges Romanorum electi ante coronationem & post. Datum II. Nonas Decembris, Pontificatus Domini Clementis Anno V. Sequuntur quatuor Literae unius ejusdemque tenoris, sigillatae quaelibet quodam magno sigillo, de quibus non summat nisi una.

Litera juramenti per serenissimum Principem Dominum Carolum IV. Regem Romanorum illustrem, ante coronationem Imperialem receptam praestiti & renovati Romae super Altare Sanctae Mariae in Turribus, in manibus reverendi Patris Domini Petri Ostiensis Episcopi. In qua describitur forma

A coronationis. Et est quadruplicata, & regio sigillo cereo munita. Datum Romae Anno Domini MCCCLV. Indictione VIII. Nonis Aprilis, Regni sui Anno Primo.

B Litera juramenti duplicis, & consensus per serenissimum Principem Dominum Carolum IV. Romanorum Imperatorem, post susceptam Coronam Imperii, praestiti & Romae renovati, in manibus reverendi Patris Domini Petri Ostiensis. In qua describitur forma coronationis. Et est quadruplicata, & aurea bulla Imperiali munita & bullata. Datum Anno, & Indictione, ac Nonis, quibus supra, Regnorum ipsius Nono, sui vero Imperii Primo.

C Litera juramenti per serenissimum Principem Dominum Carolum IV. Romanorum Imperatorem post Imperiale diadema susceptum praestiti, & Romae renovati in manibus reverendi Patris Domini Petri Ostiensis: in qua exprimentur & confirmantur Terrae Romanae Ecclesiae. Et est quadruplicata, & aurea bulla munita. Datum Romae post susceptionem Imperialis ipsius Coronae, Anno Domini MCCCLV. Indictione VIII. Nonis Aprilis, Regnorum ipsius Imperatoris Anno IX. Imperii vero sui Anno Primo.

D Item duae Literae intercessoriae Regis Bohemiae, auro bullatae, & sine Data, directae Domino Honorio Papae, continentes excusationem qualiter imposta contra ipsum de attentatis per ipsum contra Ecclesiasticam Libertatem & Ecclesiasticas personas, veritatem non continebant.

De Imperatoribus Constantinopolitanis, videlicet Michaële & Andronico ejus filio, ac Johanne, Romaeorum & Graecorum Imperatoribus.

IN nomine Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Anno Domini MCCVI. Mense Martii, Indictione IX. Constantinopoli. Haec est forma concordiae factae inter Dominum Benedictum titulo Sanctae Susannae Presbyterum Cardinalem, Apostolicae Sedis Legatum, & Dominum Thomam Maurocenum sanctae Constantinopolitanae Ecclesiae Patriarcham ex una parte, & Dominum H. & Barones & Milites & Populum ex alia, in conquestis & acquirendis intra & extra Imperium Romanum. Dominus H. de consilio & assensu omnium Principum, Baronum, Militum, & Populi, dat Ecclesiis, & promittit se daturum in earundem recompensatione possessiones, sicut inferius denotatur. Extra muros Civitatis Constantinopolis quintamdecimam partem omnium possessionum, Civitatum, Castrorum, Casalium, camporum, vinearum, nemorum, silvarum, pratorum, pomeriorum, hortorum, Salinarum, Passagiorum, Theloniorum terrae & maris, Piscariarum in mari & in aqua dulci, & omnium possessionum, etsi in praesenti scripto non reperiantur insolidum declaratae, iis exceptis, quae de terra, quam habent juxta muros nominatae Civitatis a Porta usque ad Portam Blachernae inter muros ipsius & mare, dare quintamdecimam nullatenus tenebuntur, nec etiam de Casalibus &c.

Nos Michaël in Christo Deo fidelis Imperator & moderator Romaeorum Ducas Angelus Comnenus Palacologus semper Augustus, & Andronicus

A primogenitus ejus in Christo Deo fidelis Imperator & moderator Romaeorum, & aliarum gentium subditarum Imperio Romano, semper Augustus. Per praesens nostrum Imperiale procuratorium Instrumentum, notum facimus universis, quod quum venerabiles & discreti Nuntii, sanctissimi & beatissimi summi Pontificis Apostolicae Sedis Ecclesiae veteris Romae, universalis Papae, in Christo Deo venerabilissimi & specialissimi patris Imperii nostri, ad nostrum pridem pervenientes Imperium, inter cetera, quae nobiscum convenerunt ac perfecerunt, divinam misericordiam faciente, etiam de componenda treuga inter Imperium nostrum & subjectos nostros ex una parte, & illustrem Regem **C** Carolum, & nobilem virum Dominum Philippum generum ipsius, ac subjectos eorundem ex alia &c.

Johannes miseratione divina Constantinopolitanus Patriarcha universis, ad quos praesentes Literae pervenerint, rei gestae memoriam cum salute. Caritati vestrae notum fieri volumus per praesentes, quod nobis existentibus in **D** Concilio Constantinopolitano, congregato pro sarcienda scissura dudum facta inter Ecclesiam Latinam & Graecam per illum, qui unitati invidet; & una cum ipso sacrosancto Concilio deliberatione habita, omnes Schismaticos, & unionis Ecclesiasticae turbatores, qui prope & longe sub pertinentia nostra ubicumque existunt, qui non recipiunt, sacrosanctam Ecclesiam Romanam esse matrem & Caput aliarum Ecclesiarum, & Fidei orthodoxae Magistram, & ipsius summum Pontificem, primum & pastorem omnium Christianorum, quocumque fungatur officio vel ordine, Pontificali dignitate seu Saerdotali & Diaconali, ac omnes alios universaliter Schismaticos perturbatores, cujuscumque conditionis vel status existant, sive de **E** Imperiali

periali sive de affinitate, consanguinitate & c.

Litera, in qua Philippus de Tociato Bajulus Imperii Romaeorum, & Aegidius Quintus, Governatores Civitatis Constantinopolitanae excusaverunt Fratrem Dominicum Hispanum de Ordine Minorum ad dictam Civitatem, per Papam pro Fide Catholica transmissum, de longâ morâ, ad supplicationem Imperatricis & Nobilium ac Praelatorum dictae Civitatis, ibidem factâ. Datum Constantinopoli, Anno ab Incarnatione Domini * MGCXLVII. Mensis Aprilis, die IV.

Michaël, & Andronicus ejus filius, Imperatores Graecorum, fatentur obedientiam Ecclesiae Romanae, & nihilominus plenam Fidem, quam servat, & tenet Ecclesia Romana, renovando, approbando, & jurando ea, quae aliàs professi fuerant coram Domino Gregorio Papa X. in Concilio Lugdunensi, quae hic inferuntur. Et diriguntur istae Literae Johanni Papae XXI. per dictum Andronicum. Actum in felici Urbe Constantinopolis, in nostro sacro Palatio, Mense Aprilis, Anno Sexto Milleno Septimo Centeno LXXXV.

Michaël Imperator Constantinopolitanus ac moderator Romaeorum, profitetur Fidem Catholicam: specificè Articulos Fidei & Sacramenta Ecclesiastica, prout Romana Ecclesia profiteatur, & multa alia, ut in hujusmodi Literâ auro bullatâ suâ bullâ, & quadam aliâ ejusdem tenoris & Datae, missi Domino Gregorio Papae X. apud Lugdunum plenius continentur. Actum in Urbe Constantinopolitana in Palatio, Mense Aprilis, V. Indictione, Sexto Milleno Septimo Centeno LXXXV. Anno.

Michaël Imperator Romaeorum profitetur Fidem Catholicam: specificè Articulos Fidei & Sacramenta Ecclesia-

A jtica, prout Romana Ecclesia profiteatur, & se ac subiectos Imperii memoratè subjiciunt obedientiae sacrosanctae Romanae Ecclesiae, & Domini Johannis Papae XXI. qui pro iis miserat ad ipsum Imperatorem Graecorum, religiosos viros Fratres Hieronymum de Esculo, Raymundum Bry..... Bonagratiam de Sancto Johanne in Persiceto, & Bonaventuram de Muicello, ex Ordine Minorum. Item confitetur idem Imperator, eadem aliàs fuisse concessa & confessata suo nomine per Ambassiatores suos hic expressos, coram Domino Papa Gregorio X. in Concilio Generali celebrato apud Lugdunum. Quae omnia idem Imperator postea rata habuit & confirmavit, prout in istis suis Literis seriosus continetur. Et ita juravit ad sancta Dei Evangelia. Subscripsit & sigillavit. Actum in Urbe nostra Constantinopolis in sacro nostro Palatio, de Mense Aprilis, Quintâ Indictione, Sexto Milleno Septimo * Centeno LXXXV. Anno.

D Michaël Imperator Romaeorum agnoscit & explicat Sedi Apostolicae plene Fidem. Et super hoc scribit praesentes Literas Domino Johanni Papae XXII. Actum in Urbe Constantinopolitana, Mense Aprilis, Anno Sexto Milleno Septimo Centeno LXXXV.

E Literae Michaëlis Constantinopolitani Imperatoris directae Domino Gregorio Papae X. in quibus ipse profiteatur Fidem & obedientiam Ecclesiae Romanae, omne Schisma abjurando & approbando omnia hic expressa, facta per suos Nuntios coram Domino Papa. Et ita juravit ad sancta Dei Evangelia. Actum Constantinopoli Mense Aprilis, V. Indictione, Anno Sexto Milleno Septimo Centeno LXXXV.

Michaël pater & Andronicus ejus filius, Imperatores, fatentur & confitentur Fidem Christianam. Alia est Litera

Litera ejusdem tenoris & Datae sum-
mata.

Literae Michaëlis Imperatoris Constantinopolitani, directae Domino Nicolao III. Papae, in quibus ipse proficitur Fidem, quam tenet sancta Romana Ecclesia, & eadem obedientiam promissit: renovando etiam & confirmando eadem, quae aliàs professus fuit & promissit Domino Gregorio Papae X. in Concilio Lugdunensi, & Domino Johanni Papae XXI. prout haec ista seriosius continentur. Actum Constantinopoli in Mense Septembri, Indictione Octava, Anno Sexto Millennio Septimo Centeno LXXXVIII.

Litera Andronici Imperatoris Constantinopolitani, filii Michaëlis Imperatoris Constantinopolitani, in qua conficitur Fidem, quam tenet Ecclesia sancta Romana, & eidem promittit obedientiam, ratificando omnia per dictum patrem suum promissa & confessata super iis Domino Gregorio Papae X. & aliis summis Pontificibus, prout hic seriosius continetur. Datum in Constantinopolitana Urbe, de Mense Septembri, Indictione Octava, Anno Sexto Millennio Septimo Centeno LXXXVIII.

Litera bulla aurea bullata, literis Graecis ab una parte & Latinis ex altera scripta, missa Domino Innocentio Papae VI. per Dominum Johannem Imperatorem Constantinopolitanum, continens, quod ipse Imperator observabit omnia, quae promissit Domino Archiepiscopo Smirneni, nomine dicti Domini Papae. In primis quod erit fidelis & obediens dicto Domino Papae, sanctaeque Romanae Ecclesiae, & successoribus suis: & recipiet Legatos Sedis Apostolicae honorifice. Item faciet, quod omnes Populi, sub suo Imperio constituti erunt obediens dicto Domino Papae. Et quia diuturnitas temporis induravit animos Populorum, ut

A vix possent a consuetis retrahi, ordinavit cum dicto Archiepiscopo videlicet, quod dictus Dominus Papa remittat eundem Archiepiscopum, & Manuelem familiarem suum cum Galeis tribus. Et quando ipsi venerint in Constantinopolim per iusjurandum, quod fecit, promissit dare filium suum dicto Archiepiscopo, quem ducat ad dictum Dominum Papam cum una Galea. Item quod Dominus Papa, dum filium suum habuerit, mittet sibi Usceria quindecim cum equitibus quadringentis, & alios centum equites cum navibus, & mille pedites. Et quando dictus exercitus applicuerit in Constantinopolim, pugnabit contra Turcas & Graecos inimicos suos. Et si ei obedierint, promissit quod faciet tunc consilio Legati Domini Papae, quod erunt obediens Ecclesiae Romanae. Item dabit Legato Palatium magnum, quod erit pro Domino Papa & successoribus suis Legatis. Item pulviam Ecclesiam. Item filio suo primogenito magistrum Latinum &c. Datum in Urbe magna Constantinopolis a constitutione Mundi Sexto Millennio Octavo Centeno Sexagesimo Quarto. Anno a Nativitate Domini MCCCIV.

Litera missa sacrosanctae Romanae Ecclesiae, & summo Pontifici, quae incipit: Per virtutem Dei vivi, & per potentiam Chaa, verbum Abagha &c. Non est Data in dicta Litera & est pro majori parte in Latino; & non habet magnum effectum, nec bene apparet, quis misit eam.

Item sunt in quodam Coffinello, sive Capsella, viginti Literae in Graeco scriptae tam in pergamento quam in papyro, de quibus est unus rotulus aureus literis Graecis a principio & literis Latinis in fine scriptus in pergamento viridis coloris & rubei, longus. Et quatuor alii non ita longi. De quibus etiam sunt duae Literae

auro

auro bullatae, quae non possunt bene
summari nisi per Graecum.

„ Regis Armeniae.

Sunt quinque Literae auro bullatae,
Regis Armeniae, in pergameni
scriptae, & non summatae.

Est quaedam Litera huius auro bul-
lata Leonis Regis omnium Armenio-
rum directa Domino Innocentio Pa-
pae, continens, quod ipse submitit se
cum subditis suis obedientiae Romanae
Ecclesiae, & petit subsidium Apostoli-
cum, quia graviter invaditur a Chal-
daeis infidelibus. Datum Tharsis An-
no MCXGIX. die XXIII. Mensis
Martii.

Item est alia Litera bullâ aureâ
bullata dicti Regis Armeniae, conti-
nens qualiter Nepos suus fuit admissus
ad Comitatum Antiochiae, in qua non
est Data.

Item est alia Litera bullâ aureâ bul-
lata dicti Regis, in qua conqueritur
de Legato in causa ipsius Regis &
Comitis Tripolis; & non est Data.

Item alia Litera bullâ aureâ bulla-
ta, missa per Regem Armeniae Domi-
no Papae super recuperatione Civitatis
Antiochiae. Et postulat, quod Nepos
dicti Regis assumtus ut heres, in Prin-
cipem dictae Civitatis confirmaretur per
Papam ad Principatum eundem. Et
non est Data.

Item alia Litera bullâ aureâ bulla-
ta dicti Regis Armeniae, in qua con-
queritur de quodam Legato Cardinali
de denegatione iustitiae in causa, quam
habuit Nepos suus Comes Antiochiae
contra Comitem Tripolitanum. In qua
non est Data.

„ De Regibus & Regnis Siciliae
„ & Hierusalem.

ET primo est quaedam patens Lite-
ra, continens concordiam inter
Willermum Regem Siciliae & Do-
minum Adrianum Papam, super di-
versis articulis celebratam, videlicet
de Terris Calabriae & Apuliae. Da-
tum ante Civitatem Beneventanam,
Anno Domini MCLVI. de Mense
Junii, Indictione IV. Regni sui An-
no VI.

Item quaedam alia Litera Domini
Innocentii Papae III. plumbo bullata,
continens, qualiter Domina Constantia
Regina Siciliae praestitit iuramentum
fidelitatis dicto Domino Innocentio. Et
est sine Data.

Item quaedam alia Litera auro bul-
lata, continens ordinationem factam
per Federicum II. Regem Siciliae,
super electionibus celebrandis in Regno.
Datum Messanae Anno Domini MCG-
XI. de Mense Februarii.

Item una alia Litera plumbo bulla-
ta, continens modum & conditiones,
quibus Regnum Siciliae R. Comiti Cor-
nubiae fuit concessum per Dominum
Innocentium Papam IV. Datum in
Civitate Perusii VI. Idus Augusti,
Pontificatus ipsius Domini Innocen-
tii Anno X.

Item quaedam alia Litera plumbo
bullata, continens commissionem Domi-
ni Innocentii Papae IV. super colla-
tione Regni Siciliae R. Comiti Cor-
nubiae, fratri Regis Angliae. Datum
Perusii IV. Nonas Augusti, Pontifi-
catus sui Anno X.

Item alia Litera bullâ auro bullata,
cum septem sigillis cercis in pendentis
sigillata, continens Literas testimonia-
les quorundam Praelatorum Angliae,
quod in eorum praesentia per Herfor-
den-

denjem Episcopum, ad hoc procuratorem constitutum, acceptae fuerunt conditiones appositae per Ecclesiam Romanam in collatione facta Edmundo filio Regis Angliae de Regno Siciliae. Et quod illi Praelati etiam consenserunt. Datum Londini Anno Domini MCCLV. & die VI. Septembris, Regni verò Regis Angliae Anno XL.

Item alia Litera Henrici Regis Angliae, continens conditiones & pacta, quibus Dominus Innocentius Papa IV. concessit in feudum Edmundo filio impuberi dicti Regis Regnum Siciliae. Quae omnia idem Rex approbavit, & voluit, quod nisi adimplerentur, esset in potestate Ecclesiae concessionem huiusmodi annullare. Datum apud Vindesfor, Anno Domini MCCLV. die VIII. Mensis Novembris, Regni sui Anno XL. Et quia pacta huiusmodi non servavit, prout in aliis Literis infrascriptis apparet, fuit dicta concessio revocata & irritata: & dictum Regnum datum in feudum Carolo filio Regis Franciae, & suis Successoribus, qui nunc tenent.

Item alia Litera auro bullata, continens procuratorium Regis Siciliae filii Regis Angliae, ad petendum a Sede Apostolica & obtinendum meliorationem & reformationem conditionum in Privilegio Apostolico contentarum super concessione praefati Regni Siciliae. Datum apud Vindesfor Anno Domini MCCLVII. & die XXVI. Mensis Junii.

Item alia Litera Domini Urbani Papae IV. continens conditiones & modum, sub quibus Regnum Siciliae, Ducatus Apuliae, Capitanatae, & Calabriae, ac totius Terrae, quae est citra Pharum, fuit Carolo Andegaviae & Provinciae Comiti traditum, & sub annuali Censu, quem singulis annis facit & facere debet Ecclesiae

A Romanae ratione dicti Regni, videlicet duo millia Unciarum auri ad pondus Romanum. Et sub aliis certis conditionibus in huiusmodi litera apposis. Datum Viterbii X. Calendas Aprilis, Pontificatus sui Anno Primo.

Item alia Litera bullata plumbo; continens instructiones datas per Dominum Urbanum Papam IV. cuidam Misso, super facto Regni Siciliae Datum apud Urbem Veterem XV. Calendas Julii, Pontificatus sui Anno II.

Item alia Litera plumbo bullata; continens modificationem quorundam articulorum, & aliorum amotorum super Regno Siciliae per Dominum Urbanum Papam IV. Datum, ut supra, XIV. Calendas Decembris, Pontificatus sui Anno III.

Item quoddam transumptum diffinitionis & ordinationis factae super Regno Siciliae Carolo Comiti Andegavensi, Senatori Urbis. Qui promisit in eventu, quo dicti Regni possessionem assequeretur, dictam Senatoriam dignitatem relinquere. Et ultra hoc continetur principaliter, & expresse, quod non obstante concessione facta de dicto Regno Edmundo filio Regis Angliae, quae non habuit effectum, quia non fuerunt servatae conditiones neque pacta in ea apposita, licitum fuit Ecclesiae Romanae, dictum Regnum Siciliae concedere dicto Carolo, vel alteri cuicumque. Et ita declaravit Dominus Clemens Papa IV. in Civitate Perusii IV. Calendas Martii, Pontificatus sui Anno Primo.

Item quaedam Litera alia bullata, in qua mandatur Praelatis Tusciae, Lombardiae, & vicinis, ut latas excommunicationis sententias contra inobedientes Carolo Regi Siciliae, Vicario Imperii ordinato per Dominum Papam, Imperio vacante, ut rebellantes

res habeant publicare excommunicatos. Datum Viterbii V. Calendas Augusti, pontificatus Domini Clementis Papae Quarti Anno III.

Item transumptum concessionis Regni Siciliae Carolo I. factae, & commissionis Legati, inde concessae, ac conditionum & modorum conventorum, super quibus concessio & receptio fierent. Necnon & juramentorum per eundem Carolum praestitorum. Quae omnia sunt bona & bene pro Ecclesia Romana ordinata. Et fuerunt recognita & firmata per dictum Carolum I. Regem Siciliae, Romae apud Lateranum in Basilica Sancti Salvatoris, quae appellatur Constantiniana, IV. Calendas Julii, Anno Domini MCCLXV. Pontificatus Domini Clementis Papae IV. Anno Primo. Post quae eodem Anno Dominus Clemens Papa IV. in Civitate Perusina praedicta omnia & singula confirmavit II. Nonas Novembris.

Item una alia Litera bullata continens excommunicationis sententiam contra inobedientes Carolo Regi Siciliae, Vicario Imperii vacantis in Tuscia per Sedem Apostolicam ordinato ad conservandum bona Imperialia, quousque fuisset provisum de Imperatore. Datum Viterbii V. Calendas Augusti, Pontificatus Domini Clementis Papae IV. Anno III.

Item una alia Litera aliàs bullata, prout apparet, continens conditiones & modos nobiles & utiles; super quibus Carolo filio Beati Ludovici Regnum Siciliae per Dominum Papam & Romanam Ecclesiam assignatur. Datum Perusii IV. Calendas Julii, Anno Domini MCCLXV. Pontificatus Domini Clementis Papae Quarti Anno I.

Item quaedam Bulla auro bullata, continens Privilegium Beneventanis bonum & optimum & bene dictatum,

A. concessum per Carolum Regem Siciliae. Datum in Foggia, VIII. Idus Julii, Regni sui Anno I. sine alia data.

Item quoddam transumptum publicum cujusdam Privilegii concessi per Carolum Regem Siciliae Civitati Beneventanae de percipiendo legumina & alia necessaria de Regno Siciliae pro reparatione Civitatis Beneventanae & aliis Privilegiis eisdem concessis, sine alia Data. Datum quo ad transumptum in Civitate Affisi, die XX. Martii, Anno Domini MCCCXXXIX. Pontificatus Domini Benedicti Papae XII. Anno V.

Item aliud transcriptum, continens qualiter Carolus Rex Siciliae constitutus in Tuscia per Dominum Clementem Papam IV. & Collegium Romanae Ecclesiae, Imperio vacante, ad triennium dumtaxat, pacis Conservator, promisit, juravit, & se firmiter obligavit, quod dictum pacis Conservatoris officium bene & fideliter usque ad dictum triennium & non ultra exercebit. Datum Viterbii II. Nonas Junii, Regni sui Anno II. sine alia Data.

Item Litera Caroli Regis Siciliae, Comitisque Andegaviae, auro bullata, continens qualiter Dominus Clemens Papa IV. vacante Imperio Romano, dictum Carolum in Tuscia, hinc ad triennium dumtaxat, Conservatorem instituit: & elapso triennio, vel interim de Imperatore proviso, dictum officium dimittere teneatur infra mensem; aliàs sententiam excommunicationis in personam ipsius, & interdicti in tota terra sua incurret. Et in fine ipsius Literae promisit dictus Rex praefatum officium dimittere in illo casu infra mensem, & eo non uti. Datum Viterbii II. Nonas Junii, Regni sui Anno II. sine alia Data.

Item

Item quaedam Litera bullata bullâ Domini Clementis Papae IV. continens, qualiter Carolus Rex Siciliae fuit nominatus per ipsum Dominum Clementem tamquam Vicarius in Tuscia. Et fuit scriptum per eundem Dominum Clementem Fratri Guillermo de Tuningo de Ordine Praedicatorum, ut praeberet consilium nobili viro Johanni de Brayfilva Marefcallo dicti Regis in dicta Terra Tusciae deputato. Datum Viterbii VI. Nonas Maji, Pontificatus sui Anno IV.

Item quaedam alia patens Litera, continens, quod Dominus Clemens Papa IV. fecit ad perpetuam rei memoriam praesentes Literas confici, continentes ordinationem factam per Senatum Romanum, & regiminis Urbis almae, juratam & approbatam per Carolum Regem Siciliae, filium Regis Franciae, Comitem Andegaviae & Provinciae, & Senatorem Urbis, antequam possessionem dicti Regni Siciliae haberet. Datum Perusii, Anno Domini MCCLXV. Undecimo Calendas Julii.

Item quaedam Litera bullata bullâ aureâ, continens, quod Carolus Rex Siciliae, Ducatus Apuliae, & Principatus Capuae, homo ligius & Vassallus Ecclesiae Romanae, Anno MCC-LXXVI. die VII. Mensis Octobris, Regni sui Anno XII. in Civitate Viterbii, in Palatio Papali, homagium fecit Domino Joanni Papae XXI. de toto Regno Siciliae, & tota terra, quae est citra Pharum, usque ad confinia terrarum ipsius Ecclesiae, Civitate Beneventana cum suo territorio & ejus districtibus dumtaxat exceptis. Et confessus fuit, & juravit, dictum Regnum Siciliae &c. tenere ab Ecclesia Romana, & fidelis esse Domino Papae, & suis successoribus. Et ita juravit. Cum multis aliis Capitulis, in praesentibus

Tom. XV.

A Literis contentis. Et ulterius juravit, quod si contingeret, dictum Regem, vel successores suos, in Regem Romanorum Theotoniae vel Lombardiae eligi, quod hujusmodi electioni non consentiet: & si consentiret, quod Regnum Siciliae ad Ecclesiam Romanam pleno jure pertineret ac deveniret. Actum in Palatio Papali Viterbii, Anno Domini MCC-LXXVI. & die VII. Mensis Octobris.

B Item est quaedam alia Litera, in qua conceditur reverenter Domino Nicolao Papae III. per Rodulphum Regem Romanorum, quod super consederatione & amicitia facienda inter ipsum Regem Romanorum & Dominum Carolum Regem Siciliae, interponere placeat partes suas. Datum in Castris apud Drax, Anno Domini MCC-LXXVIII. Sexto Nonas Septembris.

C Item est quaedam alia litera bullata, continens, quod Dominus Papa Martinus IV. concedit Carolo Regi Siciliae Senatoriam dignitatem Urbis, quam eidem Domino Martino Papae ad vitam suam Romani concesserant, sicut in transcripto hâ contento, * bona, & bene dictato pro Ecclesia Romana caveatur. Datum apud Urbem Veterem, III. Calendas Maji Pontificatus sui Anno Primo.

D Item prorogatio conventionalis inter Fredericum (Rodulphum) Regem Romanorum, & Carolum Siciliae & Hierusalem Regem, facta super quibusdam Privilegiis, quae erant in deposito apud Dominum Papam, prout in praesentibus Literis asseritur. Datum Viennae Anno Domini MCCLXXX. die XXIII. Decembris.

E Item quoddam Instrumentum, continens, quod Dominus Martinus Papa IV. Pontificatus sui Anno Primo, quaedam Privilegia & Instrumenta penes eum deposita per Reges Romanorum, & Siciliae, juxta conventionem appositam

N

in

in deposito, partem restituit, aliqua cancellavit, & aliqua sua retinuit. Datum apud Urbem Veterem Anno Domini M^{CC}LXXXI. die XXIV. Mensis Maji.

Item quaedam Litera bullata, continens conditiones, juramentum fidelitatis & homagii, factum & praestitum cum multis bonis pactis & conditionibus pro Ecclesia Romana per Carolum Regem Siciliae Domino Nicolao Papae IV. Quae omnia idem Dominus Papa fecit redigi sub bulla ad perpetuam rei memoriam. Datum Reate XIV. Calendas Julii, Pontificatus sui Anno Secundo.

Item quaedam alia Litera, auro bullata, Caroli II. Regis Siciliae, continens homagium ligium per ipsum praestitum pro dicto Regno Domino Nicolao Papae IV. cum conditionibus, pactis, & conventionibus bonis & utilibus pro Ecclesia hic expressatis. Sub quibus etiam receperat dictum Regnum primo Carolus pater ejus. Datum Reate in majori Palatio, XIV. Calendas Julii, Anno Domini M^{CC}LXXXIX. Regnorum ipsius Regis Anno V.

Item alia Litera, auro bullata Caroli II. Regis Siciliae, continens ad perpetuam rei memoriam recognitionem dicti Regni, modos, formas, conditiones, & pacta bona & utilia pro Ecclesia Romana exprimendo, quibus Carolus pater suus dictum Regnum primo recepit a Domino Clemente Papae IV. & ipse recognovit similiter se tenere, & omnia approbavit. Datum Romae apud Sanctam Sabinam, Anno Domini M^{CC}XCIV. die XVII. Mensis Februarii, Regnorum suorum Anno XI.

Item alia litera auro bullata, continens juramentum fidelitatis Caroli II. Regis Siciliae, per ipsum praestitum Domino Bonifacio Papae VIII. Et in

A praesenti Litera sunt plures bonae conventiones & utiles pro Ecclesia Romana. Datum Romae apud Sanctam Sabinam, Anno Domini M^{CC}XCIV. die XVII. Mensis Februarii, Regnorum suorum Anno XI.

Item aliud transumptum, de Thesau-
ro Romanae Ecclesiae in Civitate Assisi extractum, continens, qualiter Carolus II. Rex Siciliae fecit homagium ligium, & fidelitatis praestitit juramentum pro dicto Regno Domino Bonifacio Papae VIII. sub pactis & conventionibus hic, & in Literis Domini Clementis Papae IV. plenius contentis. Datum Romae apud Sanctam Sabinam Anno Domini M^{CC}XCIV. die VII. Mensis Februarii, Regnorum suorum Anno XI. Datum quoad transumptum Anno Domini M^{CCC}XXXIX. die XX. Mensis antedicti, Pontificatus Domini Benedicti Papae XII. Anno V.

Item quaedam alia Litera, auro bullata, Domini Caroli II. Regis Siciliae continens quod ipse regratiatur Domino Papae Bonifacio VIII. de relaxatione sententiarum & poenarum, si quas forte ipse, aut Pater suus incurrissent propter juramenta, conventiones & pacta per eos Romanae Ecclesiae praestita pro Regno Siciliae, non servata. Salvo tamen jure eidem Romanae Ecclesiae in ceteris omnibus, in quibus ipse Rex vel Pater suus tenebantur: quae satisfacere Ecclesiae, si pro praedictis ipse vel pater suus non cecidisset a Regno, promittit. Datum Romae Anno Domini M^{CC}XCIV. die XII. Maji, Regni sui Anno Primo.

Item quoddam transumptum authenticum quarundam Literarum Caroli Regis Siciliae, de Thesauro Romanae Ecclesiae Assisi extractus, continens quaedam commissiones & remissiones poenarum & sententiarum per Dominum Bonifacium.

nisfacium VIII. eidem Carolo factas. Nec non & gratiarum actiones per dictum Regem eidem Domino Papae reddendas super restitutione Regni Siciliae, dicto Regi per dictum Dominum Papam concessi, sub pactis & conditionibus, sub quibus Dominus Clemens Papa IV. Carolo patri dicti Regis concesserat. Datum apud Sanctam Sabinam, Anno Domini MGCXCV. & die XII. Mensis Maji. Datum quoad transfutum. Anno Domini MCCCXXXIX. ut supra.

Item quaedam alia Litera aliàs, prout apparet, auro bullata, licet modo non sit, continens, quod Carolus II. Rex Siciliae regratiatur Domino Bonifacio Papae VIII. de prorogatione Censuum Regni praedicti, quorum summa est Nonaginta Trium millium Trecentarum Quadraginta Unciarum auri, quas solvere promisit, & se obligavit. Datum Neapoli Anno Domini MCCCIII. die IV. Julii.

Item una alia Litera, auro bullata, Caroli II. Regis Siciliae, directa Domino Bonifacio Papae VIII. continens ratificationem cum gratiarum actione de prorogatione infrascripta, videlicet, quod quum pro Censu dicti Regni essent assignata Camerae Apostolicae triginta duo milia Carlinorum pro octo millibus unciiis auri ad pondus dicti Regni, & diceretur pro parte Camerae non esse plene satisfactum, fuit assignatus certus terminus ad solvendum illud plus, quod valerent octo mille Unciae, quam triginta duo milia Carlinorum, nisi infra terminum idem Rex docuerit legitime, ad quot Unciarum auri valorem ad dictum pondus Regni ascendunt, qui terminus fuit prorogatus usque ad festum omnium Sanctorum. Datum Neapoli, Anno Domini MCCCIII. die VIII. Septembris.

A Item quaedam Litera Domini Benedicti Papae XI. directa Carolo Regi Siciliae, continens, qualiter Rex ipse in praesentia dicti Domini Papae, & Dominorum Cardinalium, quando ligium homagium & fidelitatis juramentum legeretur, pro parte dicti Regis facta fuit protestatio, quod per promissionem & juramentum per ipsum faciendum & praestandum non intendebat se obligare ad solvendum quinquaginta millia Marcharum Sterlingorum, praecipue quam Patri suo per praedecessores dicti Domini Papae aliàs fuerunt remissa. Quam protestationem idem Dominus Papa non recepit aliter, nisi quantum secundum justitiam & veritatem ipsum Regem jurare posset. Datum Laterani Nonis Novembris, Pontificatus sui Anno Primo.

C Item quaedam alia Litera, quae continet ratificationem, quam fecit Dominus Carolus II. Rex Siciliae de prorogatione sibi facta per Dominum Benedictum Papam XI. de quadam resta Censu, in qua tenebatur Ecclesiae Romanae, ratione Regni Siciliae, sub Bulla aurea bullata. Datum Neapoli Anno MCCCIII. die X. Decembris Anno Regni sui XIX.

D Item duae Literae ejusdem tenoris, auro bullatae, Domini Caroli II. Prima continens, qualiter regratiatur Dominis Cardinalibus, Sede vacante, de prorogatione sibi facta de nonaginta tribus millibus trecentis quadraginta Unciis auri, per ipsum Regem debitis Ecclesiae Romanae pro censu Regni Siciliae. Datum Neapoli Anno MCCCIV. die XXII. Januarii, Anno Regnorum ipsius Regis XXI.

E Item procuratorium Frederici Regis Siciliae, continens, qualiter ipse constituit certos Procuratores, quos misit Domino Clementi Papae V. ad petendam absolutionem a sententia excom-

munitionis, si quam incurrit ex eo, quia infra tempus statutum non solverat Censum debitum pro Insula Siciliae, & aliis sibi adjacentibus. Datum Neapoli Anno MCCCV. die XVII. Mensis Octobris.

Item quaedam alia Litera, auro bullata, Carolo II. Regis Siciliae, directae Domino Clementi Papae V. continens approbationem & ratificationem gratiae dilationis sibi factae per eundem Dominum Clementem Papam V. de nonaginta tribus millibus trecentis quadraginta Unciis auri, Ecclesiae Romanae pro Censu dicti Regni debitis, usque ad festum Apostolorum Petri & Pauli, Anno Domini MCCCVI. Ita tamen quod Census de octo millibus Unciis auri Anni MCCC. in praedicta summa non intelligatur includi. De quibus octo millibus Unciis auri idem Rex dedit Literas suas patentes ex causa mutui. Datum Neapoli XVIII. die Martii, Anno Domini MCCCVI. Anno Regni sui XXII.

Item alia Litera, auro bullata, continens, quod Anno Domini MCCCVI. die XI. Februarii in Lugduno Dominus Robertus primogenitus illustris Regis Domini Caroli II. Regis Siciliae & Hierusalem, ac Vicarius generalis dicti Regni Siciliae, pro & ex nomine dicti Domini Regis, Domino Clementi summo Pontifici praestitit iuramentum fidelitatis & homagium. Protestans dictus Dominus Papa, quod huiusmodi receptio iuramenti sibi & Ecclesiae Romanae in futurum in aliquo praejudicare non valeat, maxime quum dictus Rex Siciliae in propria persona dictum iuramentum praestare debeat. Promisit insuper dictus Dominus Robertus Vicarius, quod infra festum beatorum Petri & Pauli Apostolorum proxime sequentium, dictus Dominus Carolus Rex in eiusmodi praestatione

A assensum praebebit, & Domino dicto Papae Literas aureae bullae regiae maiestatis impressam transmittet. Et ita fecit idem Dominus Rex. Datum dictae ratificationis Neapoli Anno Domini MCCCVI. die XIV. Mensis Aprilis, Regni sui Anno XXII.

B Item quaedam Litera bullata bullae aureae Caroli II. Regis Siciliae, in qua regratiatur Domino Clementi Papae V. qui de nonaginta tribus millibus trecentis quadraginta Unciis auri, in quibus tenebatur Ecclesiae Romanae pro arreragiis praeteritis Census dicti Regni, sibi prorogavit terminum usque ad festum Apostolorum Petri & Pauli, Anni Domini MCCCVI. Datum Massiliae Anno Domini MCCCVI. Undecimo die Novembris, Regni sui Anno XXII.

C Literae bullatae Domini Clementis Papae V. continentes sententiam & declarationem ad aeternam rei memoriam latam, praesente & consentiente Carolo Rege Siciliae, quod Ecclesia Romana non tenetur subire aliquas expensas pro defensione dicti Regni occasione guerrarum praeteritarum, seu etiam futurarum. Sed eis non obstantibus ipsum Regem debere solvere Censum annuum, ad quem tenetur ratione dicti Regni, quod tenet in feudum a sancta Romana Ecclesia. Datum Pictavis XIII. Calendas Augusti, Pontificatus sui Anno II. Et est alia Litera ipsius Domini Papae, eiusdem tenoris.

D Item quaedam aliae Literae, auro bullatae, Caroli II. Regis Siciliae, directae Domino Clementi Papae V. continentes ratificationem & obligationem contentorum in quibusdam Literis Apostolicis, hic insertis, in quibus inter cetera continetur, quod idem Rex tenebatur Romanae Ecclesiae in trecentis & sex millibus Unciis auri vel circa, & plusibus & diversis contractibus

bus mutui, tam per Praedecessores ejus & Regni Governatores quam ipsum contractis & factis. De quibus pro tertia parte dictae summae & pluris, si major esset, gratiam & remissionem obtinuit ex certis & legitimis causis hic expressis. Pro reliquis vero duabus partibus obtulit se, quod quando fiet Passagium generale pro recuperatione Terrae Sanctae, ipse Rex in propria persona ibit, aut unum de filiis suis mitteret. Quod si ante Rex ipse obiisset, heres suus Rex iret aut mitteret unum de filiis suis aut fratribus suis cum trecentis hominibus phaleratis, habentibus quilibet tres equos, ibidem tenendos, quoadiu durabit ipse Passagii prosecutio generalis. Et postquam Terra fuerit acquisita, quamdiu fore utile pro custodia Ecclesia reputabit, usque ad complementum dictarum duarum partium debiti antedicti. Quodque in prosecutione dicti Passagii & custodia supradicta, quatuor mensibus singulorum annorum, quibus durabit Passagium vel custodia supradicta, habeat dictus Rex vel heres suus, viginti Galeas bene armatas atque munitas suis sumptibus usque ad complementum debiti duarum partium praedictarum. Et si ante hujusmodi Passagium, Tartari acquiserint dictam Terram Sanctam, vel partem ejus, & eam offerent Christianis, idem Rex ad mandatum ejusdem summi Pontificis pro recipiendo eam & custodia dictae Terrae, mittere habeat centum equites bene phaleratos, quilibet tres equos habentes, continue ibidem tenendos, & Galeas V. tenendas quatuor mensibus singulorum annorum, quamdiu Romanus Pontifex praedicta ibidem tenere visum fuerit expedire usque ad complementum debiti antedicti. Et si Romana Ecclesia pro defensione Terrae suae, quam habet in Italia, necessitate ipsam urgente in Italia, super qua fitur simpliciter verba ipsius Domini Papae

A & Successorum suorum, per ipsum Regem & Successores suos, indigeret subsidio hominum armatorum, idem Rex centum equites, ut supra dicitur, cooperatos, habentes quilibet tres equos, dabit sumptibus suis ad decem annos utiles, hujusmodi necessitate vel defensione durante. Ita tamen, quod praedicta tria vel duo servitia eodem tempore non concurrant. Et si in aliquo vel aliquibus de praedictis servitiis totum praefatum residuum dicti debiti idem Rex expendiderit, ad aliud ipsorum servitiorum minime teneatur. Quodque propter guerram praedictam ad tres annos a Data praesentium computandos, minime teneatur ad aliquod praemissurum, etsi pro quolibet denarium armatorum viginti Floreni auri, & pro quolibet Galea praedicta mensibus singulis centum Floreni computentur, seu defalquentur de restâ praedictâ, existendo in servitiis supradictis. Item etiam quod per praedicta Ecclesiae Romanae vel Regi, & Successoribus in aliis minime praedudicetur. Et si praedicti, latius in hujusmodi Literis comprehensa, idem Rex & Successores sui requisiti non servaverint, toties ipso facto sententiam excommunicationis incurrant. Datum Pictavis Anno Domini MCCCVII. die XXI. Julii Regnorum suorum Anno XXIII.

Item sequuntur Literae patentes Caroli Regis Siciliae, continententes in se Literas Apostolicas Domini Clementis Papae V. super remissione sibi facta tertiae partis ceterarum Unciarum auri, in quibus Romanae Ecclesiae tenebatur, & duas partes restantes debere expendere in certis usibus hic expressis: pro quibus omnibus idem Rex se obligavit &c. Est alia Litera supra proxime scripta ejusdem tenoris. Datum Pictavis Anno Domini MCCCVII. die XXI. Julii.

Item

Item quaedam alia Litera ratificationis, auro bullata, Caroli II. Regis Siciliae, de prorogatione solutionis nonaginta trium millium trecentorum quadraginta Unciarum auri debitae Romanae Ecclesiae Romanae pro Censu dicti Regni, certis terminis hic expressis per dictum Dominum Clementem Papam V. eidem Regi facta & concessa. Datum Pictavis Anno Domini MCCCVII. die XXIV. Julii, Anno Regni sui XXIII.

Item alia Litera, bullâ auro bullatâ, Caroli II. Regis Siciliae & Hierusalem, continens. quod ipse regratiatur, & se & bona sua obligat pro contentis in Literis Apostolicis hic expressis, videlicet quod ipse tenetur solvere Ecclesiae Romanae pro Censu dicti Regni ad terminos hic expressatos, nonaginta tria millia trecenta quadraginta Unciarum auri. Datum Pictavis Anno Domini MCCCVII. die XXIV. Julii. Regnorum suorum Anno XXIII.

Item Litera Caroli Regis Siciliae & Hierusalem, quodam magno sigillo cereo sigillata, continens, quod obligatio Census praeteriti debiti Romanae Ecclesiae, capientis summam nonaginta trium millium trecentarum quadraginta Unciarum auri, facta fuit, & ratificata fuit per ipsum ibidem praesentem Dominum Clementi Papae V. pro se & Romana Ecclesia stipulanti. Datum Pictavis die VIII. Augusti, Anno Domini MCCCVII.

Item quaedam alia Litera, auro bullata bullâ Domini Roberti Regis Siciliae, continens homagium & fidelitatis iuramentum praestitum & factum in forma consueta per ipsum in propria persona Domino Clementi Papae V. In Avinione Anno Domini MCCCIX. die XXVI. Mensis Augusti, Regni sui Anno Primo.

Item sunt duae Literae, auro bullatae, ejusdem tenoris continentes, quod

A Dominus Clemens Papa V. quatuordecimo Calendas Septembris, Pontificatus sui Anno V. commisit illustri Domino Roberto Regi Siciliae & Hierusalem, regimen & administrationem Romandiolae provinciae, Comitatus Britenorii; cum suis pertinentiis, usque ad beneplacitum Sedis Apostolicae, ut per se vel alium seu alios dictam provinciam cum Comitatu praedicto regeret & defensaret, & fructus, redditus & proventus ipsius provinciae cum praedictis pertinentiis pro suis laboribus & expensis exinde suos faceret, & reciperet: Bononiâ & Ferrariâ Civitatibus cum suis Comitatus & earum pertinentiis, exceptis. Ita quod quotiescumque per dictum Dominum Papam & Successores suos esset requisitus, dictam provinciam cum suis pertinentiis indilate & absque commissione aliqua eidem Regi supra hoc facienda, dimittere teneretur eidem Ecclesiae; prout in Literis Apostolicis hic insertis continetur. Item Rex per has Literas ratificavit supradicta. Et ita juravit in praesentia Domini A. titulo Sanctae Mariae in Porticu Diaconi Cardinalis Sedis Apostolicae Legati. Datum Florentiae Anno Domini MCCCX. Die VII. Octobris, Regni sui Anno II.

Item quaedam Litera Domini Clementis Papae V. continens prolationem sententiae excommunicationis per ipsum latae contra omnes & singulos, qui Regnum Siciliae, quod tenetur in feudum a sancta Romana Ecclesia citra Pharum, invaderent hostiliter quovis modo. Qui processus mandatus fuit asfigi in januis Ecclesiae Avinionensis, ne aliquis posset ignorantiam allegare. Datum apud Castrum Novum Avinionensis Dioecesis, II. Idus Januarii, Pontificatus sui Anno VIII.

Item sunt duae Literae ejusdem tenoris trium Cardinalium, continentes quitationem factam * pro Dominum Johannem

hannem Papam XXII. Roberto Regi Siciliae de octo millibus Unciis auri solutis * per Censu dicti Regni. Anno Domini MCCCXV. ante coronationem ejusdem Domini Papae.

Item alba Litera testimonialis trium Cardinalium, continens, quod Dominus Johannes Papa XXII. ante coronationem suam prorogavit terminos solutionum de viginti quatuor millibus Unciis auri, debitis pro Censu dicti Regni Siciliae duorum annorum, videlicet Anni MCCCXV. & MCCCXVI ad certos terminos hic expressatos. Datum Lugduni XVII. Calendas Septembris, a praefato Domino Johanne suscepto Apostolatus officio, Anno Primo.

Item est alia Litera, auro bullata narrans, quod nobilis vir Bertrandus de Baucio, Comes Montis Caveosi, Consiliarius, ac Procurator Roberti Hierusalem & Siciliae Regis illustris, fecit homagium ligium, ac juramentum fidelitatis praestitit pro dicto Regno Siciliae, & tota terra citra Pharum, Domino Johanni Papae XXII. & Collegio Dominorum Cardinalium. Et quum dictus Rex in propria persona dictum homagium & juramentum fidelitatis in praesentia Domini Papae & Dominorum Cardinalium teneretur facere & praestare, nihilominus de gratia speciali dictus Dominus Papa dictum Procuratorem ad hujusmodi juramentum praestandum recepit, protestando, quod sibi & Ecclesiae Romanae in aliquo praejudicare non posset. Et eodem Anno videlicet MCCCXVII. de Mense Maji dictus Dominus Rex omnia promissa, jurata, & conventa per dictum Bertrandum Procuratorem suum ratificavit Neapoli & approbavit, ut in praesenti Litera plenè continetur. Datum dictae ratificationis Neapoli Anno Domini MCCCXVII & die XXIX. Maji, Regnorum suorum Anno IX.

A Item sunt quatuor Instrumenta ejusdem tenoris continentia, quod Anno Domini MCCCXVII. & die Veneris in festo beati Johannis Baptistae, Pontificatus Domini Johannis Papae XXII. Anno Primo, serenissimus Dominus Fredericus Rex Trinacriae pure & libere & absque conditione & retentione quacumque, nomine Domini Papae, tradidit, & liberavit Domino Guillermo Episcopo Trecensi. & Domino Priori Sancti Antonii Rathensis Dioecesis, Domini nostri Papae Capellano, Civitatem Rheginam, Castra de Sancto Nicheto, de Calava, de Mota Miri, & Fortalitia Cillae, & Balneariae, Cathona, & omnia alia Loca & fortalitia, quae tenebat & possidebat in Calabria, cum omnibus juribus & pertinentiis suis, pro voluntate & ordinatione dicti Domini Papae Johannis XXII. facienda. Actum Messanae Anno & die, supra proxime scriptis.

C Item est alia quaedam Litera, magno sigillo cereo in pendentem sigillata, continens liberationem & traditionem Civitatis Regii & Terrarum Calabriae, in manibus dicti Domini Papae factam. Datum Messanae Anno Domini MCCCXVII. die XVIII. Julii.

D Item quaedam alia Litera bullata bulla aurea, continens ratificationem Domini Regis Roberti Siciliae, de prorogatione XXIV. millium Unciarum auri, sibi facta per Dominum Johannem Papam XXII. pro ut in Literis continetur. Datum Neapoli Anno Domini MCCCXVII. die penultimo Octobris.

E Item quoddam procuratorium Regis Trinacriae ad solvendum Censum dicti Regni ultra Pharum in Regno Siciliae, & petendum de residuo remissionem aut dilationem cum potestate obligandi. Datum Messanae Anno Domini MCCCXVII. die ultima Mensis Aprilis.

Item.

Item una alia Litera auro bullata, continens qualiter Dominus Robertus Rex Siciliae regratiatus fuit Domino Papae de prorogatione Censuum triginta sex millium Unciarum auri Ecclesiae Romanae per ipsum debiti. Datum Avenione die XXV. Septembris, Anno Domini MCCCXX. Anno Regni sui XI.

Item quoddam Instrumentum continens, qualiter Fredericus Trinacriae Rex per certos Nuntios Robertum Regem Siciliae diffidavit. Et qualiter Dominus Johannes Papa XXII. dictis Nuntiis dicti Frederici respondit. Datum Messanae Anno Domini MCCCXXIII. Idus Julii, Pontificatus Domini Johannis Papae XXII. Anno IV.

Item transumptum duorum Literarum illustris Roberti Regis Siciliae, & Johannis ejus filii Comitis Gravinae, in quibus mandaverunt eorum Officialibus & gentibus gubernantibus in Romandiola & Comitatu Bretenorii, sub poena prodicionis, ut incontinenti dimitterent & traderent Romandiolam & Comitatum praedictum Magistro Aymerico de Castro Lucio Reclori provinciae Romandiolae & Comitatus praedicti pro Domino Papa constituto. Quod transumptum sigillis duorum Cardinalium sigillatum est. Datum Avenione Anno Domini MCCCXX. Tertio Idus Novembris, Pontificatus Domini Johannis Papae XXII. Anno V.

Item quaedam alia Litera auro bullata Domini Roberti Regis Siciliae, continens ratificationem cum obligatione de dilatione sibi data per Dominum Johannem Papam XXII. de quinquaginta duabus millibus quingentis Unciis auri per eum debitis Romanae Ecclesiae, ratione Censuum praeteritorum dicti Regni, persolvendis in terminis hinc expressatis. Datum Grasse Anno Domini MCCCXXIII. die XV. Aprilis,

A Item sunt duae Literae auro bullatae ejusdem tenoris Domini Roberti Regis Siciliae, directae Domino Johanni Papae, continentes ratificationem cum gratiarum actione & obligatione, de prorogatione sibi facta in certa forma & certis terminis hinc expressatis, de XLI. millibus & XII. Unciis auri, tribus Florenis & quartae partis unius Floreni. Datum in Castro Maris de Scabia, Anno Domini MCCCXXX. die XX. Mensis Augusti.

B Item una alia Litera, auro bullata, continens ratificationem cum obligatione &c. Domini Roberti Regis Siciliae de prorogatione Censuum Regni Siciliae, & quod pro cessatione solutionis non esset Regno privatus. Datum in Castro Maris de Scabia, die XX. Mensis Augusti, Anno Domini MCCCXXX.

C Item quaedam alia Litera, auro bullata, Roberti Regis Siciliae, continens quod ipse nomine & commissione speciali Domini Benedicti Papae XII. fecit homagium. & praestitit fidelitatis juramentum Dominis Embredunensi & Neapolitano Archiepiscopis. Actum Neapoli die XXV. Mensis Junii, Anno Domini MCCCXXXV.

D Item quoddam Instrumentum super forma homagii Domini Roberti Siciliae Regis Dominis Embredunensi & Neapolitano Archiepiscopis. Commissariis ad haec deputatis per Dominum Benedictum Papam XII. In quo instrumento sunt multae conventiones pro Ecclesia Romana. Actum Anno, die, & loco, quibus supra in proximo.

E Item unum aliud Instrumentum sigillatum sigillo Archiepiscopi Neapolitani, continens quod ipse & Archiepiscopus Embredunensis auctoritate Apostolica receperunt homagium & juramentum fidelitatis a Domino Roberto Rege Siciliae

liae in Neapoli. Datum Neapoli Anno Domini MCCCXXXV. die XXV. Junii.

Syndicatus Communis Panormitani directus Domino Benedicto Papae XII. ad supplicandum eidem, & Collegio Dominorum Cardinalium, quatenus haberent in Regem Siciliae Petrum filium Frederici Regis quondam Siciliae. Datum in Civitate Panormi Anno MCCCXXXVIII. de Mense Aprilis.

Item quoddam Instrumentum Syndicatus Civitatis Messanae ad supplicandum eidem Domino Papae, quatenus confirmaret in Regem Siciliae Petrum filium Frederici, eorum Dominum naturalem & dilectum. Datum Messanae Anno Domini MCCCXXXVIII. die V. Mensis Maji.

Item quoddam Instrumentum, continens processus, sententias, & poenas latas de mandato Domini Benedicti Papae XII. per Dominos Guertium Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalem, & Episcopum Vasionensem, Sedis Apostolicae Legatos in partibus Regni Siciliae citra Pharam, contra nobilem Petrum primogenitum quondam Frederici olim Regis Trinacriae, & alios natos & heredes ipsius Frederici, detinentes & occupantes Civitatem Rhegii, vicinam Insulae Siciliae, & multas alias Insulas pertinentes Regi Siciliae & Ecclesiae Romanae. Datum in Urbe VII. die Aprilis Anno Domini MCCCXXXIX. Pontificatus Domini Benedicti Papae XII. Anno V.

Item quoddam Instrumentum procurationis Dominae Johanna Reginae Siciliae super facto Bajulatus & administratione dicti Regni Siciliae, suo sigillo munitum & sigillatum. Datum Neapoli in Castro suo, Anno Domini MCCCXLIII. die V. Septembris.

Item quoddam Instrumentum publicum continens in effectu, quod Domina Jo-
Tom. XV.

hanna Regina Siciliae misit Domino Clementi Papae VI. Ambaxiatores suos ad supplicandum & requirendum eundem, quod non poneret in Regno Siciliae sibi coadjutorem seu administratorem vel gubernatorem ipsius Regni. Qui Dominus Clemens deliberatus respondit, quod immo poterat & debebat hoc facere. Et jam fecerat, & quod propter praedicta non staret. Datum Avenione die XX. Mensis Octobris, Anno Domini MCCCXLIII. Pontificatus ipsius Domini Clementis Papae VI. Anno II.

Item duae Literae ejusdem tenoris bulla plumbea bullatae, Domino Aymerico, titulo Sancti Martini in Montibus Cardinali, Sedis Apostolicae Legato in Regno Siciliae, per Dominum Clementem Papam VI. destinata ad recipiendum ligium & vassallagium a Roberto Rege Siciliae. In quibus etiam continentur conventiones & pacta, ac forma juramenti, & plura alia, quae habent facere, jurare, & praestare Reges Siciliae Romano Pontifici & Ecclesiae Romanae, prout hic seriose exprimuntur. Datum Avenione IV. Calendas Decembris, Pontificatus sui Anno I.

Item alia Litera plumbea bulla bullata, continens commissionem factam per Dominum Clementem Papam VI. Domino Aymerico Cardinali Legato in Regno Siciliae, super revocatione donationum per Reginam Siciliae de Terris dicti Regni. Datum Avenione III. Calendas Februarii, Anno III.

Item alia Litera bullata plumbo, continens revocationem administrationis Regni Siciliae, & novam administrationis concessionem ipsius Regni, datam Dominae Johanna Reginae Siciliae per Dominum Clementem VI. Anno III.

O

Item

Item sunt quatuor Instrumenta publica, tangencia qualiter mortuo Roberto Siciliae Rege Dominus Clemens VI. apposuit Gubernatorem & administratorem in Regno Siciliae, videlicet Dominum Aymericum Cardinalem Legatum antedictum. Cui dedit potestatem revocandi omnes donationes & concessiones factas & datas in praesudicium Ecclesiae Romanae & jura dicti Regni per dictum Dominum Robertum, & Dominam Johannam. Et super his fuerunt facti multi processus per dictum Legatum. Sub Anno Domini MCCCXLV. Pontificatus ipsius Domini Clementis Anno IV.

Item quaedam patens Litera, bulla aurea bullata, videlicet Dominae Johanna Reginae Siciliae, continens concessorem factam praefato Domino Aymerico Cardinali Legato in Regno Siciliae, ad recipiendum homagium ligium & vassalligium & fidelitatis juramentum a Domina Johanna Siciliae Regina, nomine Domini Papae & Ecclesiae Romanae. Quae omnia fecit dicta Domina Johanna, & praesitit eidem Legato, prout in ista Litera & in Literis Apostolicis hic insertis plenius continetur. Actum Neapoli in Monasterio Sanctae Clarae, Anno Domini MCCCXLIV. die ultimo Mensis Augusti.

Item Instrumentum ordinatorum, celebratorum, & factorum in Ecclesia Sanctae Crucis, ac promissorum Reginae, & juramentum multorum Baronum, continens consilium habitum super receptione homagii festinanda certis de causis, ac constitutione Capitanei Neapolis, in praesentia Legati Apostolici per Ecclesiam Romanam missi, & ad haec destinati Anno Domini MCCCXLIV. die XXIV. Augusti.

A Item Instrumentum actorum in Ecclesia Sanctae Clarae tempore homagii & juramenti receptorum in praesentia Legati Apostolici per Ecclesiam Romanam missi, & ad haec destinati. Anno MCCCXLIV. die XXVIII. Augusti.

B Item sex Instrumenta publica, continentia obedientiam de Ducatu Calabriae: obedientiam Portulani Calabriae: obedientiam Justitiarum, & Capitanei Calabriae: obedientiam Capitanei Rhegii: obedientiam Vallisgratis & Terrae Jordanae; receptam a Domina Johanna Regina Siciliae, per Dominum Cardinalem Legatum in Regno Siciliae antedictum, Anno Domini MCCCXLV.

C Item Instrumentum electionis Officialium missorum in Calabriam, & juramentum ipsorum ordinatum in praesentia Legati Apostolici antedicti. Anno Domini MCCCXLV. die XVIII. Aprilis.

D Procuratorium ad petendum determinationem Regii tituli, coronationem & inunctionem pro Dominis Ludovico & Johanna conjugibus, Rege & Regina Siciliae & Hierusalem Anno Domini MCCCL. die XIV. Mensis Junii.

E Instrumentum (a) homagii & juramenti fidelitatis praesitit per Dominum Fridericum Regem Trinacriae in manibus reverendi Patris Domini Johannis Episcopi Sarlatensis, Apostolicae Sedis Nuntii. Die XVII. Mensis Januarii, Anno a Nativitate Domini MCCCCLXXV. Pontificatus sanctissimi in Christo patris & Domini nostri Gregorii Papae XI. Anno IV.

- „ De Regibus & Regnis Aragoniae:
 „ & Sardiniae. Item de Regibus.
 „ Castellae & Portugalliae.

E St primo quaedam Litera magno sigillo cereo Petri Regis Aragonum in pendenti sigillata, quae sic incipit:

(a) Haec addita leguntur, recentiori conscripta caractere.

cipit: Quum corde credam, & ore confitear, quod Romanus Pontifex, qui est beati Petri Successor, Vicarius, & Illius, per quem Reges regnant, & Principes principantur, qui dominatur in regno hominum, & cui voluerit, dabit illud: Ego Petrus, Dei gratiâ, Rex Aragonum, Comes Barchinoniarum, & Dominus Montis Pessulani, cupiens principali post Deum beati Petri & Apostolicæ Sedis protectione muniri, tibi, reverendissime Pater & Domine summe Pontifex, Innocenti, & per te sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ & Apostolicæ Sedi, offero Regnum meum, illudque tibi & Successoribus tuis in perpetuum divini amoris intuitu, & pro remedio animæ meæ, & progenitorum meorum constituo Censuale: ut annuatim de Camera Regis ducentæ quinquaginta Massæ mutinæ Apostolicæ Sedi reddantur. Et ego ac Successores mei specialiter ei fideles & obnoxii teneamur: Hoc autem lege perpetuâ servandum fore decerno, quin spero firmiter & confido, quod tu & Successores tui, me ac Successores meos & Regnum prædictum auctoritate Apostolicâ defendetis, præsertim quum ex multo devotionis affectu me ad Sedem Apostolicam accedentem, tuis quasi beati Petri manibus in Regem duxeris solemniter coronandum. Ut autem hæc regalis concessio inviolabilem obtineat firmitatem, de consilio Procerum Curiae meæ, præsentem venerabili patre meo Arelatense Archiepiscopo, & Sancio Patruo meo, & Hugone de Baucio, & Arnaldo de Fochien, & Baronibus meis, sigilli mei feci munimine roborari. Actum Romæ apud Sanctum Petrum Anno Dominicæ Incarnationis MCCIV. Quarto Idus Novembris, Regni sui Anno VIII.

A Item quoddam transcriptum publicum, extractum de Archivis sive Registris existentibus in Conventu Fratrum Minorum in Civitate Assisi, de auctoritate & mandato Domini Bertrandi Archiepiscopi Embredunensis, Apostolicæ Sedis Nuntii. Quod sic incipit: In nomine Domini, Amen. Haec est copia cujusdam Privilegii, quodam magno Sigillo cereo Petri Regis Aragonum sigillati, cujus tenor talis est. Quum corde credam & ore confitear &c. ut supra. Et sequitur in eodem transcripto: Haec est copia cujusdam scripturae de quodam Registro felicitis recordationis Domini Innocentii Papæ III. reperto in Ecclesia Sancti Francisci de Assisi in Archivo Camerae Romanæ Ecclesiæ. Quod Registrum sic describitur. Incipit Liber Septimus Registorum Domini Innocentii Papæ III. cujus scripturae tenor talis est: Anno VII. Pontificatus Domini Innocentii Papæ III. Mense Novembri, Petrus Aragonum Rex ad Apostolicam Sedem accessit, ut ab eodem Domino Papa Militare cingulum & Regium acciperet diadema. Venit autem per mare cum quinque Galeis, & applicavit apud Insulam inter Portum & Ostiam, adducens secum Ardatensem Archiepiscopum, Praepositum Magalonensem, cum quibus interfuit Electus Montis Majoris, & alii quidam Clerici & Nobiles & prudentes Proceres: quoque secum adduxit Sancium Patrum suum, Ugonem de Baucio, Rozcelinum de Marsilia, Arnaldum de Fochien, & alios multos nobiles & potentes. Missis autem ad illum equitaturis & samariis bene ducentis, fecit eum apud Sanctum Petrum ad praesentiam suam idem Dominus Papa venire: mittens in occursum illius quosdam Cardinales,

les, Senatorem Urbis, & alios multos Nobiles & Magnates, fecitque illum apud Sanctum Petrum in domo Canonicorum honorabiliter hospitari. Tertia verò die, in festo videlicet Sancti Martini, praefatus Dominus Papa cum Episcopis, Presbyteris, & Diaconis Cardinalibus, Primicerio, & Cantoribus, Senatore, Justitiariis, Judicibus, Advocatis, & Scriuariis, multisque Nobilibus ac Populo copioso, ad Monasterium Sancti Pancratii Martyris prope Transiberim est profectus. Ibi praefatum Regem per manum Petri Episcopi Portuensis fecit inungi, quem postmodum ipse manu propria coronavit, largiens ei Regalia insignia universa, Mantum videlicet & Collobium, Sceptrum, & Pomum, Coronam & Mithram, corporale ab eodem recipiens juramentum; cujus tenor talis est; Ego Petrus Rex Aragonum confiteor & polliceor, quod semper ero fidelis & obediens Domino meo Papae Innocentio, ejusque Catholicis Successoribus & Ecclesiae Romanae: Regnumque meum in ipsius obedientia fideliter conservabo, defendens Fidem Catholicam, & persequens haeticam pravitatem. Libertatem & immunitatem Ecclesiarum custodiam, & earum jura defendam in omni terra meae potestati subiecta. Justitiam & pacem servare studebo. Sic me Deus adjuvet, & haec sancta Dei Euangelia. Deinde verò praefatus Rex cum multo laudis praeconio & favoris applausu coronatus rediit juxta Dominum Papam ad Basilicam Sancti Petri, super cujus Altare Sceptrum & Diadema deposuit, ac de manu ejusdem Domini Papae Militarem ensen accepit: Regnumque suum beato Petro Apostolorum Principi obtulit,

A illudque sibi constituit Censuale per Privilegii paginam, quam eidem Domino Papae tradidit super dictum Altare. Cujus tenor talis est: Quum corde credam & ore confitear &c. *ut supra*. His omnibus rite peractis fecit eum Dominus Papa per Urbem ad Ecclesiam Sancti Pauli deduci, ubi Galeas inveniens praeparatas intravit, & Apostolicam benedictione munitus ad propria meruit cum prosperitate remeare.

B *Sequitur in eodem transcripto quaedam copia cujusdam Literae per dictum Dominum Innocentium Papam concessae, quae sic incipit; Cum quanta gloria & honore, tripudio & applausu &c. Narrans quasi omnia suscripta. In fine: Nos igitur gratiam tibi a nobis exhibitam ad successores tuos derivari volentes, praesentium auctoritate concedimus, ut quum ipsi decreverint coronari, Coronam a Sede Apostolica requirentes, de speciali mandato per Tarracensem Archiepiscopum apud Caesaraugustanensem Civitatem solemniter coronentur, praestitâ super praedictis idoneâ cautione. Nulli ergo &c. nostrae concessionis &c. Si quis autem &c. Datum XVI. Calendas Julii.*

C *Item sequitur alia copia, contenta in dicto transcripto, continens conventionem factam inter Regem Hierusalem & Siciliae ex una parte, & Nuntios seu Procuratores Domini Jacobi filii quondam Petri olim Regis Aragonum ex altera, super eo, quod Rex Hierusalem & Siciliae induceret Romanam Ecclesiam & Regem Franciae ac filium suum, ad remittendum Regi Aragoni jus, quod Ecclesia Romana & Rex Franciae ac filius suus habebant in Regno Aragonum, Valentiae, & Comitatu Barcinonae, ratione privatio-*

nis dictorum Regnorum. & processum factorum per Sedem Apostolicam contra dictum Regem Aragonum, & concessione de dictis Regnis & Comitatu postea facta Regi Franciae & filio suo sub certis formis. In scriptura dictae conventionis non est data: sed dictum transumptum fuit factum Anno Domini MCCCXXXVI. die XXVI. Septembris in dicta Civitate Affili.

Homagium Præfion Marchionis Maffae & Judicis Kalaritani & Benedictae ejus Uxoris, præstitum Episcopo Kalaritano, recipienti vice & nomine Domini Innocentii Papae, & sanctae Romanae Ecclesiae. Actum in Villa Scanigliæ in Palatio Episcopi Kalaritani, Anno Domini MCGXV. Quartodecimo Calendas Decembris cum bulla plumbea dicti Ducis.

Item unum Instrumentum publicum, continens concordiam & pacta inita per Jacobum Regem Aragonum patrem inter Petram & Jacobum natos suos discordantes de successione Regni, quibus assignavit cuilibet partem suam. Datum Barchinonae XII. Calendas Decembris, Anno Domini MCCLXII.

Item quaedam copia in pergameno scripta cujusdam Instrumenti, continens, quod Jacobus Rex Majoricarum recognovit se recepisse in Feudum a Petro Rege Aragonum Regnum Majoricarum, & Comitatum Roullionis. Datum Perpiniani XIV. Calendas Februarii, Anno Domini MCCLXXVIII.

Item aliud Instrumentum publicum continens, qualiter Rex Aragonum requisivit Regem Majoricarum, quod juvaret ipsum in guerrâ, contra eum morâ per Regem Franciae. Qui respondit, quod non faceret, quia dicta guerra fiebat auctoritate Ecclesiae, & noiebat esse excommunicatus, nec Regnum suum interdictum. Datum in Ecclesia Beatae Mariae de B.ymulio de A-

A speris, VIII. Calendas Februarii, Anno Domini MCCLXXXIII.

Scribit Dominus Nicolaus Papa IV. Regi Aragonum has literas de salvo conductu pro Alfonso nato quondam Regis Aragonum, & suis Nuntiis, citato per eundem Dominum Nicolaum coram eo, ut Romae compareret, juri super quibusdam excessibus pariturus. Datum apud Sanctam Mariam Majorem, VII. Calendas Decembris, Pontificatus sui Anno Primo.

Item unum aliud Instrumentum publicum, continens procuratorium * Alphonsi Regis Aragonum ad tractandum & faciendum pacem seu treugam inter Romanam Ecclesiam & Regem Franciae ex una parte, & ipsum Regem ex altera. Datum VII. Calendas Februarii, Anno Domini MCCXG.

Item quaedam Litera bullata, continens, qualiter Dominus Bonifacius Papa VIII. factâ pace inter Carolum Siciliae & Jacobum Aragoniae Reges, scripsit nobili Johanni de Procida excommunicato, quia aliquas Terras in Insula Siciliae ad Romanam Curiam pertinentes occupaverat, quod infra Mensem Maji a dictis Terris & Insula recederet, & ad Papam veniret pro reddenda restitutione status sui, & bonorum suorum. Datum Romae IV. Nonas Januarii, Pontificatus sui Anno Primo.

Item alia Litera bullata, continens, qualiter Bonifacius Papa VIII. tractatâ pace inter Carolum Siciliae & Jacobum Aragoniae Reges, & concordato quod Insula Siciliae sub ditione Romanae Ecclesiae rediret, hortando scripsit Frederico fratri dicti Regis Aragonum, ut F. Archiepiscopum Messanae ad dictam Insulam pro removendis interdicti & excommunicationis sententiis, per ipsum Dominum Papam destinatum benigne reciperet. Datum

Anagninae VI. Nonas Julii, Pontificatus sui Anno Primo.

Item alia Litera bullata, continens qualiter Dominus Bonifacius Papa VIII. tractatâ pace inter Carolum Siciliae & Jacobum Aragonum Reges, & concordato quod homines Panormi, & alii Insulae Siciliae, qui de ditione & regimine Ecclesiae Romanae exiverunt, sub gubernatione dictae Ecclesiae Romanae redirent, eisdem hominibus scripsit, ut G. Episcopum Vergellentem, & Fratrem Bonifacium, ad dictam Insulam destinatos benigne reciperet. Datum Romae IV. Nonas Januarii, Pontificatus sui Anno Primo.

Item sunt duae Literae bullatae bullâ Domini Bonifacii Papae VIII. in quibus scribit Constantiae Reginae Aragonum, quod inducat Fredericum filium suum pro bono pacis, & concordiae, ad contrahendum matrimonium cum Catharina Imperatrice Constantinopolitana. Datum Romae IV. Nonas Januarii, Pontificatus sui Anno Primo.

Item quoddam Instrumentum authenticum, continens confessionem Magistri Arnaldi de Villa Nova, factum in Consilio generali Tarraconensis provinciae, super quibusdam per eum dictis & scriptis, in dicto Instrumento contentis, pro zelo Fidei, ut dicebat. Datum Ilerdae, pridie Nonas Octobris, Anno Domini MCCCIII.

Literae bullatae bullâ aureâ Jacobi Regis Aragonum, Valentiae, Sardiniae, & Corsicae, Comitisque Barchinoniae, ac praescriptae Romanae Ecclesiae Vexillarii, Ammirati, & Capitanei generatis, directae Domino Clementi Papae V. continentes, quod idem Rex in propria persona recognovit Domino Bonifacio Papae VIII. se ab eodem & sancta Romana Ecclesia recepisse in feudum Regnum Sardi-

A niae & Corsicae, & pro eo juramentum fidelitatis ligium & vassallaticum praestitisse juxta formam Literarum ejusdem Domini Bonifacii hic de verbo ad verbum insertarum. Et eandem recognitionem & juramentum praestitisse per Ambassiatores suos Domino Benedicto Papae XI. successori dicti Domini Bonifacii. Et similiter eadem obtulisse in propria persona praesato Domino Clementi Papae V. in Monte Pessulano. Et quia tunc non fuerunt facta, idem Rex misit eidem Domino Clementi Ambassiatores suos hic nominatos ad praestandum praedicta. Quod & fecerunt. Et idem Rex omnia supradicta laudat, approbat, & confirmat. Et super iis concessit has praesentes Literas ad cautelam. Datum Perpiniani, IV. Calendas Novembris, Anno Domini MCCCIV. Clausulae sequentes sunt principales in effectu in concessione dicti Regni Sardiniae & Corsicae. Primo quod dictum Regnum fuit concessum, ut dictum est supra, dicto Jacobo Regi Aragonum, & suis heredibus, ex suo & ipsorum corporibus legitime descendentibus utriusque sexus. Item pro praedicto Regno ipse & sui successores Reges tenentur praestare ligium homagium, & vassallagium plenum, & fidelitatis juramentum sub forma hic expressa. Item servire Romanae Ecclesiae infra Italiam de centum equitibus decenter armatis cum uno equo ad arma, & duabus equitaturis ad minus per quemlibet, & quingentis peditibus, inter quos sint ad minus centum Balisterii, de bonis balistis armati & muniti, & reliqui suo modo sint convenienter armati: & sint homines incolae terrae suae, cum sumtibus & gagiis suis per tres menses a tempore, quo intrabunt terram Ecclesiae in Italia computando. Et si Romanus Pontifex vel Ecclesia ipsa voluerit dictum servitium equitum

communis;

commutare totaliter cum folio vel certo numero Galearum seu Vasorum marinorum armatorum infra maritimam Italiae, possint hoc facere. Et tu & tui heredes ipsi commutationem hujusmodi facere teneamini & sitis adstricti, dando infra ipsam maritimam quinque Galeas bene munitas, garnitas, & armatas de bonis hominibus, & aliis opportunis, vestris expensis per tres menses, computando a die, quo ingressi fuerint maritimam Italiae, terris Ecclesiae supradictae vicinam. Et supradicta sententia equitum, peditum, & Galearum praestabitis, ut superius est expressum semel in Anno, quodcumque indigebit Papa seu Romana Ecclesia, de quo ipsius Romani Pontificis vel ipsius Ecclesiae simplici verbo creditur. Item praestabitis tu & heredes tui pro dicto Regno Censum duorum millium Marcharum argenti bonorum & Legalium Sterlingorum annis singulis in festo beatorum Petri & Pauli Apostolorum, ubicumque Romanus Pontifex fuerit, eidem, aut Apostolica Sede vacante, Collegio Dominorum Cardinalium, pro futuro Pontificae & ipso Collegio solvendorum. Quod si in termino non solveritis, & expectati per quatuor menses non satisfeceritis ad plenum, eo ipso excommunicationis sententiam incurritis. Quod si in sequenti termino infra alios quatuor menses & sequentes dictum Censum non solveritis, eo ipso totum Regnum praedictum subiaceat Ecclesiastico interdicto. Si vero nec in tertio termino, nec post per quatuor Menses solveritis dictum Censum, eodem Regno ex tunc ipso jure cadatis ex toto, & idem Regnum ad Romanam Ecclesiam ejusque dispositionem integre & libere revertatur. Item quod

A ille vel illa, qui vel quae succedent dicto Regi in Regno Aragonum, similiter succedat in Regno Sardiniae & Corsicae & non aliter, ita quod idem sit Rex utriusque. Et si ipsum Regem, vel heredes suos contigerit decedere sine liberis, de corpore suo procreatis, Regnum ipsum ad Romanam Ecclesiam revertatur. Descendentes autem a te & tuis heredibus, mares & feminae legitime procreati, hoc modo succedant in dicto Regno, videlicet quod de liberis maribus pluribus concurrentibus per eandem lineam in eodem gradu primo natus succedat, & de pluribus feminis primo genita, & de mare & femina similiter concurrentibus, masculus omnibus aliis praeferatur. Sed nec mares nec feminae illegitime natae succedant. Quod autem de feminis succedentibus dictum est, intelligatur tam de nuptis quam de innuptis, dum tamen nuptae sint fidelibus & Ecclesiae Romanae devotis. Et sicut inter has personas gradus servare volumus, ut scilicet prior gradu posteriori praeferatur, sic in eodem pluribus concurrentibus priorem natu posteriori, & marem feminae volumus anteferri. Plures sunt aliae bonae clausulae & conditiones in hujusmodi facto pro Romana Ecclesia utiles, hic contentae.

Item quoddam procuratorium Jacobi Regis Aragonum ad praestandum juramentum fidelitatis Domino Clementi Papae V. pro Regno Sardiniae. Datum Valentiae X. Calendas Maji Anno Domini MCCCVI.

Item quaedam patens Litera, quatuor sigillis sigillata in pendentibus, continens tractatum habitum inter certos Dominos Cardinales hic nominatos, nomine Domini Clementis Papae V. ex una parte, & quosdam Nobiles Regis Aragonum ex altera super facto

Cini-

Civitatis & Comitatus Pisarum & Insulae Elbae. Super quibus ipsi Domini tractatores retinuerunt voluntatem Dominorum suorum. Datum Avenione, Pridie Calendas Junii Anno Domini MCCCIX.

Item aliud procuratorium authenticum Regis Aragonum ad consentiendum ordinationi Domini Papae nostri super bonis quondam Templi. Datum Barchinonae XV. Calendas Martii Anno Domini MCCCXVI.

Item aliud procuratorium authenticum Domini Jacobi Regis Aragonum, cum procuratoribus intus nominatis, missum Domino Johanni Papae XXII. ad praestandum sibi homagium, vassallagium & fidelitatis juramentum, & recognoscendum Censum, & militare servitium pro Regno Sardiniae & Corsicae per dictum Regem Domino Papae, Ecclesiaeque Romanae debitum. Datum Ilerdae VIII. Idus Septembris Anno Domini MCCCXVI.

Item quaedam alia patens Litera, bullâ aureâ bullata Domini Jacobi Regis Aragonum, directa Domino Johanni Papae XXII. continens recognitionem Regni Sardiniae & Corsicae, ut in aliis sequentibus & praecedentibus. Datum Ilerdae, ut supra in proximo.

Item transfuntum sigillatum sigillo cereo Petri Regis Aragonum authenticum, continens emancipationem Petri Aragonensis filii sui. Datum Ilerdae XIV. Calendas Junii, Anno MCCCXXII.

Item aliud procuratorium authenticum Domini Jacobi Regis Aragonum, Domino Johanni Papae XXII. cum procuratorio infra scripto directum ad acceptandum gratiam de medietate Censuum duorum millium Marcharum argenti, & servitii militaris, per eum Ecclesiae Romanae ratiyne Regni Sardi-

mae & Corsicae debitorum, sibi per dictum Dominum Papam ad decennium factam: & ad recognoscendum dicto Domino Papae Censum & militare servitium, ad quod tenetur ratione dicti Regni sub modis & conditionibus in Literis Domini Bonifacii Papae VIII. contentis. Datum Valentiae VIII. Idus Martii, Anno Domini MCCCXXIV.

Item quoddam Instrumentum publicum manu duorum Clericorum Camerae, Notariorumque Apostolicorum subscriptum & signatum, continens qualiter felicitis recordationis Dominus Johannes Papae XXII. de consensu Dominorum Cardinalium. Jacobo Regni Aragonum illustri Sardiniae & Corsicae, in suffragium expensarum in acquisitione dictorum Regnorum Sardiniae & Corsicae per eum factarum, medietatem Censuum duorum millium Marcharum argenti Sterlingorum & Servitii militaris, quae idem Rex pro dictis Regni Sardiniae & Corsicae Domino Papae & Ecclesiae Romanae perpetuo solvere & facere tenetur, ad decennium dumtaxat remisit. Datum Avenione Anno Domini MCCCXXV. die XXI. Junii, Pontificatus sui Anno IX.

Item alia Litera bullâ aureâ bullata Alphonsi Regis Aragonum, continens ipsius Regis recognitionem & juramentum fidelitatis pro Regno Sardiniae & Corsicae tempore Domini Johannis Papae XXII. praestitum &c. ut supra. Datum Valentiae V. Calendas Novembris Anno Domini MCCCXXIX.

Item quoddam procuratorium Domini Alphonsi Regis Aragonum ad laudandum & confirmandum pacta, modos, & conditiones, sub quibus fuit concessa per Dominum Johannem Papam XXII. Decima totius Regni sui pro guerra, quam faciebat contra Regem Granatae. Datum Barchinonae IV. Calendas Aprilis, Anno Domini MCCCXXX.

Item

Item alia Litera auro bullata Alphonsi Regis Aragonum, directa Domino Benedicto Papae XII. continens recognitionem & juramentum fidelitatis praestitum per ipsum tempore dicti Domini Benedicti pro dicto Regno &c. ut supra. Datum Barchinonae IV. Nonas Octobris, Anno Domini MCCCXXXV.

Item aliud procuratorium Petri Regis Aragonum suo sigillo cereo sigillatum, ad praestandum plenum vassallagium, homagium ligium, & fidelitatis juramentum pro Regno Sardiniae & Corsicae Domino Benedicto Papae XII. Datum Valentiae VII. Idus Januarii, Anno MCCCXXXVI.

Item alia Litera auro bullata Petri Regis Aragonum, directa Domino Benedicto Papae XII. continens recognitionem & juramentum fidelitatis per ipsum seu Procuratores suos factum & praestitum pro Regno Sardiniae & Corsicae. Datum Valentiae Idibus Januarii, Anno Domini MCCCXXXVI.

Item alia Litera auro bullata Petri Regis Aragonum, continens recognitionem & juramentum fidelitatis per ipsum praestitum in propria persona Domino Benedicto Papae XII. pro Regno Sardiniae & Corsicae. Datum Avenione XVI. Calendas Decembris, Anno MCCCXXXIX.

Item quoddam procuratorium Petri Regis Aragonum ad obtinendum dilationem de Censu per ipsum debito Romanae Ecclesiae pro Regno Sardiniae & Corsicae, & ad petendum absolutio- nem a sententiis propter hoc latis. Datum Barchinonae IV. Idus Octobris Anno Domini MCCCXXXIX.

Item aliud procuratorium authenticum sigillo cereo Petri Regis Aragonum sigillatum, ad concordandum, val- landum, & jurandum articulos inter ipsum & Ecclesiam Romanam tempore,

Tom XV.

A quo idem Rex injuriatus fuerat Col- lectorem Apostolicum Aragoniae, pro quo fuit excommunicatus, & suppo- nit se correctioni Domini Innocentii Papae VI. Datum Gerundae XXIV. die Septembris, Anno Domini MCCCCLI.

B Item aliud procuratorium Petri Regis Aragonum, constituentis procurato- rem suum Fratrem Johannem Fernandẽ de Seredia Castellum Empostae, ad solvendum Censum debitum sanctae Ro- manae Ecclesiae pro Regno Sardiniae. Datum Ilerdae Anno MCCCCLII. die V. Mensis Junii.

C Item aliud procuratorium Regis A- ragonum ad praestandum Domino In- nocentio Papae VI. vassallagium ple- num, juramentum fidelitatis ligium, & homagium pro Regno Sardiniae & Corsicae. Datum Valentiae die V. Oc- tobris Anno Domini MCCCCLIII.

D Item est alia Litera auro bullata Pe- tri Regis Aragonum, continens vassal- lagium, homagium ligium, & fidelita- tis juramentum, praestitum Domino Innocentio Papae VI. ac condiciones & modos pro Regno Sardiniae & Cor- sicae, cum Censu & serviciis praesti- tis. Datum Valentiae V. die Octo- bris, Anno Domini MCCCCLIII.

E Item aliud procuratorium Petri Re- gis Aragonum ad promittendum & jurandum Domino Innocentio Papae VI. quod ipse non juvabit Ludovicum Regem Trinacriae, seu Fredericum fratrem suum, ad detinendum Insulam Siciliae & Hierusalem contra volun- tatem Ecclesiae Romanae, a qua dictam Insulam tenet in feudum Domina Jo- hanna Regina Siciliae & Hierusalem. Datum Avenione die XXVIII. Octo- bris, Anno Domini MCCCCLVI.

Est etiam quaedam Litera Domini Innocentii Papae VI. facta ad noti- tiam successorum, bullata, continens pro- curatorium, & juramenti praestationem

P

per

per procuratores, ad hoc potestatem habentes, in dicta Litera de verbo ad verbum insertam: quod Petrus Aragonum Rex non iurabit Ludovicum Trinacriae Regem, nec Fredericum fratrem, quamdiu Insulam Siciliae tenebunt contra voluntatem Ecclesiae Romanae, a qua tenet dictam Insulam in feudum Johanna Regina Siciliae. Datum Avenione XIV. Calendas Februarii, Pontificatus sui Anno IV.

Item quoddam aliud procuratorium Petri Regis Aragonum, Sardiniae. & Corsicae, ad praestandum homagium, & fidelitatis iuramentum Domino Urbano Papae V. pro Regno Sardiniae. Datum CaesarAugustae XV. die Augusti, Anno MCGCLXIV.

Item quaedam alia Litera auro bullata, continens recognitionem Petri Regis Aragonum, Sardiniae, & Corsicae, factam de Feudo Sardiniae & Corsicae, quae missa fuit Domino Urbano Papae V. Datum CaesarAugustae XV. die Augusti, Anno MCGCLXIV.

Litera Domini Urbani Papae V. bullata, continens primam citationem factam per edictum per eundem Dominum Urbanum contra Regem Aragonum, pro Censu non soluto de Regno Sardiniae. Datum Avenione III. Idus Martii, Pontificatus sui Anno II.

Item alia Litera bullata bullâ Domini Urbani Papae V. continens processum factum contra Regem Aragonum, qui bona, redditus, & proventus Ecclesiasticos Camerae Apostolicae, Dominorum Cardinalium, Praelatorum, & aliorum Clericorum beneficiatorum in Regno suo ablentium, de facto posuerat ad manum suam: nec inde extrahi permettebat, sed ea levare faciebat, & sibi appropriare volebat pro necessitatibus Regni sui; quod ea praedicta omnia & singula publice revocaret, & restitu-

ret, & in libertate Ecclesiastica permitteret stare. Et hoc infra duos menses; aliàs ex tunc esset excommunicatus, & Regnum suum suppositum Ecclesiastico interdito. Datum Avenione III. Idus Martii, Pontificatus sui Anno II.

Item alia Litera bullata bullâ Domini Urbani Papae V. continens citationes per edictum factas contra Regem Aragonum, ad comparandum in Romana Curia, auditurum declarationem sententiarum excommunicationis in ipsum Regem, & interdicti in Regno Sardiniae, ac privationis ejusdem Regni, & reversionem ad Ecclesiam Romanam, pro eo quia idem Rex non solverat Censum, nec attenderat alia, ad quae tenetur pro huiusmodi Regno. Datum Avenione V. Idus Octobris, Pontificatus sui Anno II.

Item alia Litera bullata bullâ Domini Urbani Papae V. continens citationes per edictum contra Regem Aragonum pro Censu non soluto per ipsum de Regno Sardiniae. Datum Avenione II. Idus Martii, Pontificatus sui Anno III.

Item alia Bulla ejusdem Domini Urbani Papae V. continens processum factum per ipsum Dominum Papam contra Regem Aragonum, quia non solverat Censum per ipsum debitum Romanae Ecclesiae pro Regno Sardiniae. Datum Avenione V. Idus Junii, Pontificatus sui Anno III.

„ De Regno Castellae .

Est quoddam Instrumentum publicum bullâ plumbeâ Alphonsi Regis Castellae bullatum, in quo regratiatur ipse Rex Domino Johanni Papae XXII. super concessione quadriennalis Decimae sibi factâ, asserendo & aliàs promittendo per iuramentum sumum condiciones in concess-

concessione hujusmodi appositas se tenere. Datum in loco de Valle Oleti, Anno Domini MCCCXXVIII. die XV. Decembris.

Item alia Litera bullâ plumbeâ Alphonsi Regis Castellae bullata, continens, qualiter ipse Rex promisit tenere & complere ordinationem factam per Dominum Benedictum Papam XII. super praedicatione Crucis in Regnis Hispaniae, Navarrae, & Aragonum, super resistentiâ per ipsum faciendâ contra Reges Granatae, & Bernarnarum infideles, & etiam super concessione Triestinae ad triennium sibi super hoc a dicto Domino Papa concessis & factis. Datum Siciliae Anno Domini MCCCXL. die X. Mensis Maji.

„ De Regno Portugalliae.

Instrumentum publicum plumbeâ bullâ Regis Portugalliae bullatum, continens qualiter Dominus Dionysius Rex Portugalliae & Algarbi misit Petrum Petri Canonicum Columbriensem & nobilem Johannem Laurentii, procuratores & familiares suos Domino Johanni Papae XXII. super nova fundatione Ordinis, qui Ordo Militiae Jesu Christi nuncupatur. Qui quidem Dominus Papa omnia bona mobilia & immobilia, quae habebant, tenebant possidebant Templarii, sive Ordo Templariorum in dictis Regnis Portugalliae & Algarbi, eidem Ordini ordinavit, dicto Rege consentiente, approbante & ratificante. Ita tamen, quod Magister dicti Ordinis, qui fuit & erit pro tempore, teneatur in sua nova creatione de Castris, bonis, terris, & aliis, quae habebit, tenebit, & possidebit in dictis Regnis, facere & praestare juramentum fidelitatis dicto Domino Regi & suis Successoribus. Et insuper idem Magister dicti Ordinis in prima sui

A creatione, antequam aliud administret, habeat in manibus Abbatis de Alta Abbatia Cisterciensis Ordinis Ulissiponensis Dioecesis, nomine Ecclesiae Romanae juramentum praestare, quod debet, & tenetur idem Abbas recipere a Magistro dicti Ordinis. Prout haec & alia plura in dicto Instrumento continentur. Datum Starenae Anno Domini MCCCXIX. die XV. Maji.

„ De Regibus & Regno Hungariae.

Est primo quaedam Litera patens, magno sigillo cereo sigillata, continens promissiones Regis Hungariae & juramentum ipsius de servando Fidem Catholicam, & Ecclesiasticas libertates. Datum Budae IX. Calendas Julii, Anno Domini MCCIX.

C Item octo Literae auro bullatae Regis Hungariae, directae Domino Papae & Ecclesiae Romanae, continentes Literas credentiae, & excusationes ipsius Regis, & multa alia, quae modicum faciunt pro Ecclesia Romana. Datum in Zolum VII. Idus Junii, Anno gratiae MCCXXXVIII. Regni autem sui Anno III.

D Item alia Litera Regis Hungariae continens, quod servabit pacem inter ipsum & filium suum per Nuntios Domini Papae, & Sedis Apostolicae factam & ordinatam. Datum Anno Domini MCCLXIII. Regni verò sui XXVIII.

E Item duae Literae magnis sigillis sigillatae ejusdem tenoris & materiae, duplicatae, continentes juramentum praestitum per Regem Hungariae, quod servabit inter ipsum & filium suum pacem factam super discordia inter ipsos motâ. Datum apud Lypche, Anno Domini MCCLXIII. tertio Calendas Augusti.

Item duae aliae Literae patentes cum bullis aureis Regis Hungariae bulla-

tae, directae Domino Papae, continentes certas petitiones secretas, quas facere debet Magister Ladislaus Clericus dicti Regis Hungariae Domino nostro Papae ex parte ipsius Domini Regis. Datum apud Phyzegeu, Anno Domini MCCLXV. quinto Calendas Augusti.

Item quoddam transcriptum publicum, continens juramentum, quod fecit & praestitit Ladislaus Rex Hungariae super approbatione Fidei Catholicae in Regno suo, & super confirmatione plurimum articulorum Fidei Catholicae. Datum Budae, quo ad formam juramenti, Anno Domini MCCLXXIX. Calendis Julii, Regni sui Anno VII. Et quo ad Datum transumpti, MCCCXXXIX. vigesimo die Mensis Martii.

Item quoddam Instrumentum publicum, continens qualiter Rex Hungariae constituit procuratores suos ad prosequendum quamdam appellationem coram Apostolica Sede emissam ab Episcopo Firmano, Apostolicae Sedis Legato. Datum Anno Domini MCCLXXIX. quarto Calendas Octobris.

Copia Censuum centum Marcharum argenti Regis Hungariae, per ipsum constitutarum pro sustentatione Pauperum in quodam Hospitali construendo, in Regno suo degentium. Et hoc fecit pro poenitentia & emenda, quia prohibuerat sive impediverat Concilium generale ibi tenendum & convocandum per quemdam Sedis Apostolicae Legatum. Datum Anno Domini MCCLXXX. Quindecimo Calendas Septembris. Et est transcriptum publicum, & sigillatum de cera sub Data Assisii MCCCXXXIV. die XX. Mensis Martii.

Item quaedam patens Litera, continens responsum Archiepiscopi Colocensis & Episcopi Zagrabienensis, factam Domino Bonifacio Papae VIII. super denuntiatione, & publicatione per ipsos

A facta, qualiter Dominus Bonifacius denunciavit & declaravit, Mariam Reginam Siciliae, & Carolum ejus Nepotem, succedere in Regno Hungariae debere. Datum in Vaska in Dioecesi Zagrabienensi, Anno Domini MCGGIII. Quinto Idus Septembris.

Item est quaedam alia Litera in pendenti sigillata sigillo parvo cerac, continens qualiter Ladislaus Rex Hungariae servore suae juventutis inbibuit habitatoribus Castris & Villae de Roden, Regni sui, ut Legatum Apostolicum, qui cum Praelatis dicti Regni ibidem convenerat ad Concilium generale celebrandum, ne dictum Legatum & Praelatos intrare dictum locum permetterent, ac eorum familiaribus & gentibus victualia non ministrarent. Propter quod conscientiam motus, & ad instantiam & requestam Legati Apostolice dictus Rex construi voluit unum Hospitalium, & donavit perpetuo pro sustentatione Pauperum eidem Hospitali centum Marchas argenti. Datum XV. Calendas Septembris, Anno Domini MCCLXXX. Regni vero sui Anno VIII.

Item est alia Litera continens, qualiter Rex Hungariae acceptavit leges, statuta, & constitutiones, edita & approbata per Ecclesiam Romanam contra Haereticos. Datum Anno Domini MCCLXXX. Indictione VII. Regni vero sui Anno VIII.

Item est alia patens Litera Dominae Reginae Hungariae senioris, continens approbationem legum & jurium contra Haereticos per Ecclesiam Romanam approbatorum & ordinatorum. Datum Anno Domini MCCLXXX. Indictione VIII.

Item alia Litera multis sigillis sigillata, continens approbationem & ratificationem coronationis Domini Caroli Regis Hungariae, per Praelatos Regni

gni sui Hungariae factam. Datum Buda Anno Domini MCCCVIII. Pontificatus Domini Clementis Papae V. Anno IV.

Item est alia Litera continens, qualiter Magister Henricus filius Henrici Banni Domino Carolo Regi Hungariae fidelitatis iuramentum praestitit, ut est moris. Datum in Zeten Wespriniensis Dioecesis, Anno Domini MCCCVIII.

Item alia Litera continens, quod Dominus Gentilis Presbyter & Sedis Apostolicae Legatus in Regno Hungariae, requisivit Magistrum Matthaeum Palatinum, ut Regem Hungariae in dominum suum verum recognosceret. Qui Magister Matthaeus praebita maturatione debita ad requisitionem dicti Domini Legati, & ob reverentiam Sedis Apostolicae, dictum Dominum Carolum Regem Hungariae in Dominum & in Regem suum recognovit, & fidelitatem promisit, una cum aliis Baronibus, ut est moris. Datum in loco Keykens Wespriniensis Dioecesis Anno Domini MCCCVIII.

Item est alia Litera patens, multis sigillis diversorum Praelatorum sigillata, continens, quod Anno Domini MCCCVIII. Indictione IV. die XXVI. Mensis Novembris, Pontificatus sanctissimi Patris & Domini Domini Clementis Papae V. Anno III. reverendissimus pater Dominus Gentilis, titulo Sancti Martini in Montibus Presbyter Cardinalis, Legatus Apostolicus in partibus Hungariae, in domo Praedicatorum prope Civitatem Pestensem ultra Danubium, illustrem Carolum Nepotem serenissimae Reginae Mariae Siciliae, nomine Ecclesiae Romanae, in Regem Hungariae inunxit, & iuramentum ab ipso recepit, prout in talibus est fieri consuetum, & hic continetur. Datum in Civitate Pestensi.

A item est alia Litera continens recognitionem cuiusdam Comitis recognoscentis Regem Hungariae in Dominum suum naturalem. Datum Zeguedino, Anno Domini MCCCX.

B Item est alia patens Litera, duobus magnis sigillis de cera sigillata, continens procuratorium Ludovici Regis Hungariae, & Stephani Ducis Transilvaniae fratris sui, ad dimittendum plene & libere terras, quas tenebant in Regno Siciliae extra Pharam, duobus locis hic expressis, dumtaxat exceptis &c. quae fuerat sequuta occasione Regis Andreae interfecti. Datum Buda Anno Domini MCCCXI. die ultima Octobris.

C Transcriptum quinque Literarum Regis Hungariae. & Ottonis IV. Romanorum Regis, consentientium, ut fierent electiones Praelatorum per Capitula &c. & quod appellationes ad Ecclesiam Romanam devolverentur. Et multa alia privilegia Ecclesiae Romanae concesserunt. Datum, quoad transcriptum, Lugduni IV. Idus Julii, Pontificatus Domini Innocentii Papae IV. Anno III.

D Item aliud transcriptum publicum quinque Literarum Regis Hungariae. Et sunt plura verba, quae scribebat Rex Hungariae Domino Innocentio Papae IV. super augmentatione Fidei Catholicae; & de pluribus tractatibus, quos habuerat cum Saracenis & infidelibus & aliis personis. Datum, quoad transcriptum, Lugduni II. Calendas Julii, Pontificatus dicti Domini Innocentii, Anno III.

E Item quidam Quaternus in pergamento scriptus, continens Statuta Regni Hungariae.

Item duae aliae patentes Literae; continent, quod Dominus Bonifacius Papa VIII. Tertio Idus Junii, Pontificatus sui Anno IX. vacante Regno

Hungariae, de consilio fratrum suorum Dominorum Cardinalium pronuntiavit & declaravit Mariam & Carolum ejus Nepotem in dicto Regno Hungariae succedere debere, & Regi Bohemiae perpetuum silentium imposuit.

Item Instrumentum publicum declarationis factae inter partes hic expressis per Dominum Bonifacium Papam VIII. de jure Regni Hungariae, ad quem deberet potius pervenire. Datum Anagninae III. Idus Junii, Pontificatus sui Anno IX.

Item est alia Libera bulla auro bullata Regis Hungariae, in qua conqueritur de Domino nostro Papa Johanne bonae memoriae, quia non confirmavit postulationem factam de Episcopo Coloniensi ad Ecclesiam Strigoniensem. Datum in Insula Leporum, V. Idus Maji. Et non est alia Data.

Processus factus per Dominum Gentilem Presbyterum Cardinalem, & Sedis Apostolicae Legatum in partibus Hungariae, contra Magistrum Matthaeum Palatinum, qui recusavit restituere Regi Hungariae quaedam bona, quae habebat a dicto Rege, ac fidelitatem facere &c. Datum Posonii. Caret Anno. Pontificatus Domini Clementis Papae V. Anno VI.

Item alius processus factus per Dominum Gentilem Presbyterum Cardinalem & Sedis Apostolicae Legatum in partibus Hungariae, contra occupatores & detentores jurium, reddituum, Castrorum &c. Domini Caroli Regis Hungariae.

Item processus facti contra Dominum Ladislaum Wayvodam Transylvaniae, pro eo quod dictus Ladislaus volebat, quod filia sua, Christiana nomine, contraheret matrimonium cum filio Regis Serviae schismatico. Datum Posonii, Pontificatus Domini Clementis Papae V. Anno V.

A Item alia patens Libera, continens; qualiter Dominus Gentilis Presbyter Cardinalis Dominum Carolum in Regem Hungariae coronavit, praesentibus Strigoniensi Archiepiscopo & pluribus aliis Praelatis, in Ecclesia beatae Mariae de Castro Budensi Wesprinenfis dioecesis. Anno Domini MCCCIX. Quintodecimo die Junii.

B Transuntium extractum de mandato Domini Benedicti Papae XII. de Thesauro Romanae Ecclesiae existente in Conventu Fratrum Minorum in Civitate Assisi, continens transcriptum trium Privilegiorum seu Liberae per A. Regem Hungariae. Honorio, & Gregorio, ac Johanni summis Pontificibus missarum: in quibus effectualiter habetur, videlicet: In prima directa Domino Honorio, debitam reverentiam & obedientiam &c. & qualiter dictus Rex ad exhortationem suam & Domini Johannis praedecessoris sui, ad Sancti Sepulchri & Terrae Sanctae subsidium accedens, quamplurima mala & damna tam in ultramarinis quam in sui Regni partibus subiit. Quapropter eum reverti oportuit. Sed in reditu, divino fultus consilio, transiens per Armeniam, tractatu praehabito, illustris Rex Leo Armeniae, ut potentior contra Turcas, & inimicos Fidei existeret, filiam suam filio dicti Regis Hungariae tradidit in uxorem, totumque Regnum suum Armeniae cum sua corona ac jurisdictione omnimodo eidem filio subjugando concessit. Datum in Insula Buhalorum. Caret Anno. Datum, quo ad transuntum, Assisi, Anno Domini MCCCXXXIX. Post quae etiam ut securum transitum haberet. filiam Comitis Theodori Lascari filio suo dedit in uxorem. Necnon inter Azen Bulgariae Imperatorem, mediante filia sua, matrimonium celebravit. Uterius

D E nuntiavit, qualiter contra Ulanum Ecuize

soniae sibi scripserat, quod ipse Rex unam de filiis suis vel cognatis vellet sibi dare in uxorem, repudiato suae perfidiae charactere, Christianissimam Fidem assumeret, atque sacramentum. Et quia filiam non habebat, unam neptem sibi copulare vellet, dum tamen eidem Domino Honorio Papae placeret. Super quibus certos Nuntios ad dictum Dominum Papam cum dictis Literis destinavit, supplicando, ut praemissa omnia rata haberet atque confirmaret, ipsosque recommendatos haberet. Secunda Litera continet, qualiter dictus Rex in suo Regno per R. Strigoniensem Archiepiscopum auctoritate Apostolicâ apposito, & pro aliis negotiis suis peragendis apud Sedem Apostolicam, eidem Domino Gregorio destinavit, Anno Regni sui XXIX. Tertia Litera Domino Johanni Papae directa continet primo, qualiter ad requisitionem dicti Regis Hungariae ipse Dominus Johannes Papa mitteret Archiepiscopum Strigoniensem Legatum Principi Galit..... & Populo dicti Regis subdito, volentibus in unitate & obedientia sacrosanctae Romanae Ecclesiae perseverare, eorum ritu retento, ac postulantis Coloniati filium Regis Hungariae eis in Regem coronari, pro praemissis auctoritate Apostolica adimplendis. Item qualiter ipse Rex proponens accedere ad partes Hierosolymitanas, dimittens Archiepiscopo Strigoniensi regimen filiorum & Regnorum suorum, & quosdam alios Praelatos & Clericos Regni sui, quibus valde indigebat, secum ducens, postulavit, quatenus suis necessariis compatendo, praedictos Praelatos haberet excusatos ab onere veniendi ad ipsum Dominum Papam, eisque daret licentiam praedicta faciendi. Item imploravit paternitatem dicti Domini Papae, ut omnes conspiratores & infidelitatis machinatores, qui propter Regni sui scissuram fi-

lium suum ipso vivente volebant in Regem eorum coronari, per sententias excommunicationis & alias poenas ad desistendum compelleret. Item qualiter super sui coronatione de mandato Domini Papae facienda per Archiepiscopum Strigoniensem foret procedendum solum, & non per alios, postulavit remediari, sicut in coronatione Regum & Regina- rum Hungariae, ac sacramentorum ipsorum praestazione, & in confirmationibus Papalibus, solitum erat fieri, ut in Registris Ecclesiae Romanae reperiri debebat. Item postulavit, quod quum Colocensis Archiepiscopus, de quo multum inter ceteros Regni sui confidebat, dicens se peregrinari, quem per multos Praelatos & Nobiles Regni sui effocari fecerat, quamdam summam auri & argenti usque ad septem millia Marcharum filiis suis per uxorem suam defunctam relictam, ipso ignorante, abstulisset, quatenus eundem ad restituendum auctoritate Apostolica compelleret. Et super quibus latori Literarum adhiberet plenam fidem. Datum transumpti Lugduni, Pontificatus Domini Innocentii Papae IV. Anno III. Datum transcripti, Domini Benedicti XII. Affili, Anno Domini MCCCXXXIX. Pontificatus sui Anno V.

Item quoddam Instrumentum publicum quinque sigillis in pendentem sigillatum in eo continens quamdam Literam bullatam bullâ Domini Bonifacii Papae VIII. in qua caveatur, quod ipse Dominus Bonifacius Papa reddendo iustitiam, diffinivit, ordinavit, pronuntiavit, & declaravit de Fratrum suorum consilio, jus Dominae Mariae Hierusalem, Siciliae, & Hungariae Reginae, & Caroli Nepotis sui Hungariae Regis illustris. Et quod in eodem Regno Hungariae jus successionis habere dignoscitur, super contentione & scandalo evitando ab olim exortum inter Regem

Regem Bohemiae & eius filium ex una parte & supradictos Muriam & Nepotem suum ex altera. Et fuerant publicatae in Capitulo Boznenſis Eccleſiae per Dominum Colocenſem Archiepiſcopum. Anno Domini MCCCIII.

,, De Regibus, & Regno Franciae.

Est primo quaedam patens Litera, duobus magnis sigillis sigillata, continens, qualiter Dominus Ludovicus Comes Ebroicensis, & Guido Comes Sancti Pauli consentiunt ordinationi, quam Dominus noster Papa faciet super facto Domini Bonifacii VIII. omnesque accusationem, & denuntiationem haeresis contra eum incoeptam Domino Clementi Papae V. remittent. Datum apud Fontem Bliandi, die XIV. Februarii, Anno Domini MCCCX.

Item alia Litera Regis Franciae, directa Domino Johanni Papae XXII. continens qualiter ipse consentit conditionibus, protestationibus, & retentionibus factis per eundem Dominum Johannem, quando ipsum Regem constituit Capitaneum generalem in Passagio ultramarino faciundo. Datum apud Montem Argi, Anno Domini MCCCXXXIII.

Item alia Litera sigillata sigillo Domini Philippi Regis Franciae, continens, quod ipse in petendo generale Concilium congregari tempore Domini Bonifacii Papae VIII. & aliis post ipsius Domini Bonifacii obitum petitis, zelo Fidei & bona mente processit, non ty po malitiae, vel rancoris. Datum Parisiis die XIV. Aprilis, Anno Domini MCCCXI. Et est alia similis isti, & ejusdem Datae, directa Domino Clementi Papae V.

Item alia patens Litera, magno sigillo regio sigillata, continens, qualiter Dominus Rex Franciae promisit se ser-

A. vacurum illi, quae Dominus noster voluit ordinare super facto Domini Bonifacii de facto Fidei. Datum Parisiis Anno Domini MCCCXI. de Mense Aprilis.

Item Litera Domini Guillelmi de Nogareto, & Domini G. de Placiano. continens, quod ipsi remiserunt omnem denuntiationem & accusationem incoeptam super crimine haeresis per eos. contra Dominum Bonifacium Papam VIII. Domino Clementi Papae V. & ejus officio Apostolico expediendam. Datum Avenione die XXVII. Mensis Aprilis Anno Domini MCCCXI.

B Litera sigillata sigillo Philippi Regis Franciae, in qua sunt insertae de verbo ad verbum quaedam Literae Domini Clementis Papae V. super facto discordiae ortae inter Dominum Bonifacium VIII. & ipsum Regem Franciae. In quibus Literis Apostolicis ipse Rex & Regnum suum declarantur innocentes de captione dicti Domini Bonifacii, & aliis tunc processis. Et quod cessarent ab accusando seu prosequendo incoepa contra ipsum Dominum Bonifacium. Quae idem Dominus Clemens sibi reservavit expedienda si & prout eidem videbitur ex suo officio expedire. Ad quae omnia in ipsis Literis Apostolicis hic insertis expressa idem Rex consensit & praestitit suum assensum. Et sunt duae Literae Regis Franciae ejusdem tenoris. Datum in Abbatia Regali Beatae Mariae juxta Pontiffam, IV. die Junii, Anno Domini MCCCXI.

C Tractatus concordatus per Dominum Bonifacium Papam VIII. super discordia vertente inter Reges Franciae & Angliae. Datum in Abbatia Regali Beatae Mariae juxta Pontiffam die IV. Anno Domini MCCXCIX.

D Transmittum publicum quarundam commissionum Apostolicarum & Regia-

rum factarum super habendis navibus seu Galeis armatis, mittendis ad partes Orientales, & receptiones pecuniarum & solutiones, & aliorum inde sequutorum. Datum Avenione die XXIV. Mensis Septembris, Anno Domini MCCCXX. Pontificatus Domini Johannis Papae XXII. Anno V.

Transuntum super fabricatione decem Galearum expensis & computo earum factarum pro Ecclesia Romana & Rege Franciae. Datum Anno Domini MCCCXIX. die V. Septembris, Pontificatus Domini Johannis Papae XXII. Anno IV.

Instrumentum publicum missum per Priorem Capuae Capitaneum, de recessu Galearum Ecclesiae Romanae & in spectione, qualiter fuit armata una ex ipsis, videlicet Raymundi Marquesni. Datum Niciae die X. Septembris, Anno MCCCXLVI.

Item alia Litera, continens qualiter Dominus Nicolaus Papa IV. pro negotio Aragoniae prosequendo concessit Regi Franciae in Regno Franciae, & in Lugdunensi, Viennensi, Bisuntinensi, Tarantasinensi, Ebredunensi, Leodiensi, Metensi, Viridunensi, & Tullensi provinciis ad triennium Decimas. Datum Reate, VII. Calendas Octobris, Pontificatus sui Anno I.

Est etiam alia Litera Domini Bonifacii Papae VIII. continens, quod ipse venerabiles viros Dominos B. Albanensem, & P. Penestrinum Episcopos, ad tractandum pacem inter Philippum Franciae & Eduardum Angliae Reges destinavit, treugasque inter eos & Adolphum Regem Romanorum, dicti Regis Angliae adiutorem ad biennium indixit. Datum Romae apud Sanctum Petrum, Idibus Aprilis, Pontificatus sui Anno II.

Item alia similis Litera praecedenti super treugis initis inter Reges Fran-

ciae & Angliae. Datum, ut supra in proxima, Idibus Aprilis.

Item alia Litera, continens, qualiter Dominus Bonifacius Papa VIII. inter Eduardum filium Eduardi Angliae, & Isabellam filiam Philippi Franciae Regum, in tertio & quarto gradu consanguinitatis attinentes, se ad invicem matrimonio copulari volentes, dispensavit. Datum Romae apud Sanctum Petrum, Calendis Julii, Pontificatus sui Anno IV.

Item alia Litera ad perpetuam rei memoriam, continens, qualiter Dominus Bonifacius Papa VIII. scripse Regi Franciae, ut Clero non habeat aliquam imponere servitutem, nisi hoc de voluntate dicti Cleri processerit. Datum Romae VII. Idus Februarii, Pontificatus sui Anno III.

Item alia Litera, continens declarationem de primo anno Beneficiorum vacantium Regi, factam per Dominum Bonifacium Papam VIII. concessorum. Datum Laterani, V. Calendas Februarii, Pontificatus sui Anno V.

Item alia Litera, continens dispensationem inter unum de filiis Philippī Regis Franciae & Johannam filiam Ottonis Comitum Burgundiae & Mathildis ejus uxoris. Datum Anagninae, III. Calendas Julii, Pontificatus Domini Bonifacii Papae VIII. Anno Primo.

Item est etiam quaedam Litera, ad perpetuam rei memoriam, continens, qualiter Dominus Johannes XXII. divisit Episcopatum Tholosanum. Datum Avenione, III. Idus Julii, Pontificatus sui Anno Primo.

Item alia Litera ejusdem Domini Johannis, continens, quod propter novas erectiones seu divisiones Episcopatum, impetrantibus gratiam vel justitiam a Sede Apostolica, nullum praesudicium generetur. Pontificatus sui Anno II.

Item alia Litera ejusdem Domini Johannis Papae XXII. bullata, ad perpetuam rei memoriam, super limitatione Tholosani, Lobariensis, Rivenfis, Sancti Papuli, Apamiarum, & Montisalbani Dioecesium factâ, dictae Tholosanae Ecclesiae decem millia, & cuilibet aliarum Ecclesiarum Cathedralium quinque millia Librarum Turo-nensium parvorum redditus assignando. Et specialiter redditus & loca, ad dictam Ecclesiam Rivensem spectantia, distinguendo enumerat. Datum Avenione VIII. Calendas Martii, Pontificatus sui Anno II.

Item alia Litera Domini Johannis Papae XXII. ad futuram rei memoriam, bullata, continens, quod Archidiaconi & aliae Dignitates habentes, possint in divisis Dioecesibus, ut prius, visitare, & bona seu redditus in eisdem recipere. Datum Avenione V. Calendas Octobris, Pontificatus sui Anno V.

Item alia Litera dicti Domini Johannis Papae XXII. bullata, ad futuram rei memoriam, continens in effectum, quod, licet votum per sacri susceptionem Ordinis solemnizatum impediat matrimonium contrahendum, vel dirimat post contractum, tamen ad antea contractum, etiam carnali copulâ non secutâ, dirimendum est invalidum. Inhibens, ne quis durante matrimonio ad sacros promoveatur Ordines: in contrarium facientes certas poenas statuendo. Datum Avenione, Calendis Decembris, Pontificatus sui Anno VII.

Item alia Litera ejusdem Domini Johannis Papae XXII. ad futuram rei memoriam, bullata, continens declarationem fructuum Beneficiorum vacantium Camerae Domini Papae reservatorum, pertinentiumque: specialiter Praebendas distinctas & non distinctas, ac distributiones quotidianas Ecclesiarum Cathe-

A dralium, concernentes. Datum Avenione, Nonis Januarii, Pontificatus sui Anno III.

Item alia Litera constitutionis Domini Johannis Papae XXII. ad perpetuam rei memoriam, bullata, quae incipit: Ad Conditorem &c. continens declarationem super Regula Fratrum Minorum, utrum possint aliquid habere in proprio, aut in communi. Datum Avenione, IV. Idus Decembris, Pontificatus sui Anno VII.

Item alia Litera ejusdem Domini Johannis Papae XXII. ad perpetuam rei memoriam, bullata, in qua declarantur haeretici illi, qui dicunt, quod Jesus Christus & Apostoli ejus in iis, quae habuerunt, non habuerunt nisi solum usum facti: & illi, qui contra Constitutionem Quam inter &c. & contra Constitutionem Ad Conditorem &c. aliquid ordinant, seu observant. Datum Avenione IV. Idus Novembris, Pontificatus sui Anno IX.

Item alia Litera bullâ ejusdem Domini Johannis Papae XXII. bullata, contra illos, qui falsam monetam cudunt, vel bonam depravant in Regno Franciae. Datum Avenione IV. Idus Martii, Pontificatus sui Anno XII.

Est alia Litera Domini Johannis pro monito Philippi Regis Franciae confirmantis ea, quae super facto Passagii generalis Terrae Sanctae promissa fuerunt per Philippum patrem suum. Datum Aureliani, XXII. die Mensis Martii, Anno Domini MCCCXXXII.

Item est alia Litera ejusdem tenoris & Datae.

Item est alia Litera continens procuratorium Philippi Regis Franciae ad subdandum Domino Johanni Papae XXII. quod indicat Passagium generale Terrae Sanctae, cujus ipse Rex sit caput. Et ad jurandum & obligandum ipsum Regem ad hoc cum certis poenis

poenis & conditionibus hic expressatis. Datum Aureliani, XX. die Mensis Martii, Anno Domini MCCCXXXII.

Item alia Litera Philippi Regis Franciae directa Domino Johanni Papae XII. in qua idem Rex constituit certos Procuratores ad supplicandum, quod fiat Passagium generale contra Saracenos. Ad quos Rex personaliter accedet. Et ita possint jurare pro eo sub certis formis & conditionibus in ipsa Litera expressatis. Datura Aureliani, ut supra in proximo.

Est quaedam Caxetta modica, in qua sunt quindecim Literae, sigillo Regis Franciae sigillatae, in quibus mandabat Dominus Carolus Rex Franciae omnibus Senescallis Regni Franciae praedicti, ut permitterent exigere & levare per gentes & collectores Domini nostri Papae unum subsidium, quod idem Dominus Papa imposuerat in dicto Regno, solvendum per Clerum dicti Regni pro defensione Fidei Catholicae.

„ Comitatus Venessini, & Civitatis
„ Avenionensis.

Primo quidem Liber in pergamento scriptus manu plurium Notariorum subscriptus ac signatus, continens in effectu, qualiter Dominus Raymundus de Ruverero Senescallus Bellicadri & Nemausi de mandato Domini Philippi Regis Franciae ad requestam felicis recordationis Domini Gregorii Papae X. sibi factam, Dominis Bernardo Eleto Arelatensi, & Guillermo de Sancto Laurentio, dicti Domini Papae Camerario, nomine ejusdem Domini Papae & Ecclesiae Romanae recipientibus, Castrum Pontis Sorgiae, aliaque Castra, Civitates, Villas, & loca Comitatus Venessini, cum suis pertinentiis, quae per dictum Dominum Regem antea occupata detinebantur,

A restituit libere & assignavit. Relaxando Nobilibus & aliis habitatoribus dicti Comitatus homagia & fidelitatis sacramenta, quae dicto Domino Regi praestiterant. Mandans eisdem, quatenus Eleto & Camerario praedictis obedientiam, homagia, & fidelitatis sacramenta nomine dicti Domini Papae, & Romanae Ecclesiae praestarent. Post quae dicti Nobiles & habitatores dicti Comitatus singulariter & nominatim cujuscumque loci Eleto & Camerario supradictis, nomine, quo supra, recipientibus, homagia & fidelitatis sacramenta praestiterunt, prout in Instrumentis recognitionum & Literis in dicto Libro contentis plenius continetur. Actum in Ecclesia Sancti Salvatoris Castri Pontis de Sorga, Avenionensis Diocesis, Anno Domini MCCLXXIV. Sexto Calendas Februarii, Pontificatus Domini Gregorii Papae X. Anno II.

B Item sunt septem Instrumenta publica, certis Notariis signata, effectualiter continentia, qualiter Dominus Arnaldus Sorolli Canonicus Carpentoracensis, de mandato & ex commissione per Dominos Bernardum Eleto Arelatensem, & Guillerum de Sancto Laurentio Camerarium Domini Gregorii Papae, recepta per eos possessione Comitatus Venessini sibi facta, Castellanos Civitatis Vasionensis, Castrorum de Murrone, de Sergeto, Malausana, & aliorum locorum in ipsis nominatorum deposuit, & dictas Castellanas certis Fratribus Sancti Johannis Hierosolymitani, nomine dicti Domini Papae gubernandas commisit. Actum Anno Domini MCCLXXIII. diebus diversis, & Mense Februario.

C Item aliud Instrumentum venditionis Castri de Menerba, Comitatus Venessini, factae nobili viro Milsondo filio quondam Milsondi Militis Avenionensis,

sis, qui postea dictum Castrum recognovit, se tenere a Comite Tholosano, ratione dicti Comitatus Venessini. Et modò tenetur ab Ecclesia Romana, quae successit deo Comiti Tholosano. Actum Anno Domini MCCCLXVII. die Veneris post Pentecostem.

Item transiuntum testamenti Milson di Militis Avenionensis quorundam, de mandato Judicis Comitatus Venessini extractum, de ratione Castrum de Biturrita, seu Menerba, sigillatum sigillo plumbeo dicti Comitatus Venessini. Item Codicilli dicti Militis, sigillo plumbeo sigillati. Datum Anno Domini MCC-LXXXII. Septimo Calendas Julii.

Item quaedam Informatio facta auctoritate Apostolica, & sigillata per Dominos Episcopos Cavallicensem & Carpentoracensem, ac Priorem Sancti Aegidii, Rectorem Comitatus Venessini, super ingressu & juribus primis, quae habuit sancta Romana Ecclesia in dicto Comitatu Venessini. Datum apud Paternas, Anno Domini MCCCLXXIV. Quinto Idus Novembris.

Item quaedam Acta tabellionata cujusdam causae, vertentis inter Archiepiscopum Arelatensem ex una parte, & Ecclesiam Romanam ex altera, super Castro de Monarcio Comitatus Venessini. Datum Anno Domini MCC-LXXIV. die II. Mensis Augusti.

Item Instrumentum sigillatum sigillo plumbeo Comitatus Venessini, continens qualiter Domina Roudana Domina Montis Albani, religioso viro * Frati Guillelmo de Villareto, Priori Domus Sancti Aegidii, Hospitalis Sancti Johannis Hierosolymitani, Rectori Comitatus Venessini, pro Ecclesia Romana recipienti, quidquid habebat in Castro Valriasi, exceptâ quadragesimâ parte, quae tenebat ab Episcopo Tricastrino, & in Castris de Rocca Acuta, & de Novaisano, & de Podio Guigone, & domini-um de Petralata, & Sancti Panca-

alii, & eorum territoriis, se tenere a dicta sancta Romana Ecclesia recognovit, homagium ligium & fidelitatis juramentum praestitit. Datum MCC-LXXVII. Sextodecimo Calendas Augusti.

Item aliud Instrumentum, qualiter Dominus Guirandus Amici Dominus Castrum Novi Cavallicensis Dioecesis recognovit tenere ab Abbate Monasterii Sancti Guillelmi de Desertis in feudum dictum Castrum. Datum Anno Domini MCCXCI. Quintodecimo Calendas Julii.

Item Instrumentum bullâ plumbeâ communium, continens homagium factum per Dominum Guirandum Ademari de Montilio Dominum Montilii, & juramentum fidelitatis Domino Petro de la Mota, Militi Hospitalis Sancti Johannis Hierosolymitani, Locumtenenti Domini Prioris Sancti Aegidii, videlicet de dominio & majori jurisdictione, quae habebat in Castris de Oegne, de Blacos, de Rupe Sancti Segreti, & de Alansono, Dioecesis Diensis, Hospitalis praedicti. Datum Anno Domini MCC-XCIV. Duodecimo die Mensis Septembris.

Item aliud Instrumentum recognitionis factae Dominae Abbatissae Monasterii Sancti Caesarii Arelatensis, per Dominum Bertrandum de Baucio Dominum dicti loci, & Comitum Avellinensium, de Castris de Mirabello, de Invinfobre, de Monps, & eorum territoriis, dioecesis Vasionensis. Et in dicto Instrumento continetur, quod dicta Domina Abbatissa & Conventus dicti Monasterii dicto Comiti vendiderunt dominium dictorum Castrorum pretio trium millium ducentarum Librarum Turonensium, sub certis conditionibus hic consentis. Datum Anno Domini MCCXCVI. Vigesima octava die Mensis Januarii.

Item

Item Instrumentum acquisitionis & emptionis Castrorum de Rodoyno, de Auriolo, & de Interaquis, Carpentoraensis & Avenionensis dioecesis, per Rectorem Comitatus Venessini, nomine Romanae Ecclesiae factae a Domino Bertrando de Baucio & Comite Avellini, pretio septem millium Librarum Turonensium. Datum Anno Domini MCCXCVIII.

Item Instrumentum bullâ Comitatus Venessini communitum, continens compromissum factum inter Avenionensem Ecclesiam, & Communitatem hominum Casiri seu Villae de Biturrita ex parte una, & majorem Curiam Venessini, ac Universitatem hominum Pontis Sorgiae ex altera, super tenementis nemoris communis, Plebs vulgariter appellati, ac Fossetae & Romatae, utraque parte asserente, tenementa hujusmodi ad se spectare in solidum: dictae partes pro bono pacis & concordiae Dominum Guillelmum Archiepiscopum Ebredunensem in arbitrum, arbitratores &c. elegerunt. Qui auditis rationibus dictarum partium sententiavit, prout in compromisso praesenti continetur. Et cui sententiae dictae partes consenserunt. Et dedit dictus Dominus Arbitrator Magistro Guillelmo Ebrardi Praeceptorî Dignensi potestatem, territoria & fines limitandi & terminandi, prout in dicta sententia per dictum Dominum arbitrum lata continetur. Datum in loco de Paternis Anno Domini MCCCIV. die XXII. Junii.

Item Instrumentum publicum Regis Siciliae bullatum, continens qualiter Jordanus & Bertrandus de Sancto Andrea fratres medietatem duodecimae partis pro indiviso domini & jurisdictionis, quam habebant in Castris de Gingovant & Pontis Sorgiae, eorumque pertinentiarum Domino Bertrando Malvesini Militi Avenionensi, pretio quinquagin-

A ta Librarum Resorciatorum vendiderunt. Item qualiter Dominus Avenionensis Episcopus, a quo in feudum sub censu annuo Sex Denariorum, illa pars tenebatur, praedicto Militi dictam venditionem laudavit, & juramentum fidelitatis eidem Domino Episcopo praestitit. Datum Avenione Anno Domini MCCCVI. Tertio Idus Maji. Facit pro Ecclesia Romana propter locum de Ponte Sorgiae, qui est de ratione Ecclesiae.

Item Instrumentum aliud pronuntiationis factae per Dominum Petrum de Columna Cardinalem sanctae Romanae Ecclesiae, de quaestionibus vertentibus inter Dominos Dalphinum Viennensem, & Guigonem ejus fratrem, ac Dominum Montis Albani ex parte una, & Dominam Asalaciam de Lambisco Abbatissam Sancti Caesarii Arelatensis ex altera, super Feudo & dominio Castrorum Umsobrii & Mirabelli & de Nuyonis, Vassionensis Dioecesis, cum pertinentiis suis. Et fuit pronuntiatum per dictum Dominum Cardinalem, quod dicti Domini Dalphinus & Guigo ejus frater, & sui Successores, quotibet anno dictae Abbatissae & dicto Monasterio suo solvant unam Marcham, & unam Unciam argenti operati; cum pluribus aliis in dicta pronuntiatione contentis, pronuntiatis, & declaratis. Datum Avenione, Anno MCCCIX. die XVI. Mensis Julii.

E Item transumptum Instrumenti venditionis Castri de Montilbiis Comitatus Venessini, quod fuit venditum per Barralium & Agotum de Baus fratres Domino Bertrando Dow Got, Vicecomiti Leomavinae & Altisvillarum. Datum Anno Domini MCCCXIII. die VIII. Mensis Maji. Et sunt super dicto facta tria Instrumenta, praesentis Instrumento ligata.

Item

Item Instrumentum publicum, continens, qualiter Dominus Johannes Dalphinus Viennensis nomine suo proprio, & nomine Domini Guidonis Dalphini, Domini Baroniae Montis Albani vendidit Domino Johanni Papae XXII. tunc recipienti nomine suo & Sedis Apostolicae ac Romanae Ecclesiae, omnem honorem, merum & mixtum imperium, omnemque jurisdictionem, quae habebant & habere poterant in Castro Valriaci, Vasionensis Dioecesis, cum terris, dominio, & sennoria, mandamento, distretto, domibus, fortaliciis &c. pretio sexdecim millium Librarum Turonensium parvorum. Quod pretium dictus Dominus Johannes Dalphinus nomine suo & dicti Domini Guidonis confessus fuit, se a dicto Domino Papa habuisse per manus Thesaurarii sui, praesentibus Dominis Cardinalibus. Et praemissa fuerunt per dictos Dominos Johannem & Guidonem ratificata &c. Et postmodum dictus Dominus Papa suos certos Procuratores constituit ad recipiendum possessionem dicti Castri, juriumque & pertinentium ipsius. Datum Avenione Anno Domini MCCCXVII. die XXX. Mensis Augusti.

Item Instrumentum, qualiter venerabiles & religiosi viri Fratres Petrus de Ungula Cancellarius Hospitalis Sancti Johannis Hierosolymitani, Prior de Sancto Aegidio, ac Frater Leonardus de Tibertis, ejusdem Hospitalis Prior, & Prior Prioratus de Venetiis, Visitator Franciae, & plures alii religiosi dicti Ordinis, volentes agnoscere gravitate debitam, quantam Romana Ecclesia benignitate eos fovet, & praesertim felicitis recordationis Clemens Papa V. in donationibus & concessionibus eis factis de bonis Templariorum, & attentis pluribus aliis gratiis eidem per sanctam Romanam Ecclesiam factis & impensis, eidem Domino Papae &

A sanctae Romanae Ecclesiae, ac Dominis Cardinalibus, gratis & sponte dederunt dicti Fratres primo Castrum Cayranae, Vasionensis dioecesis, cum fortalicio & Ecclesia ipsius Castri. Item Castrum & fortalitium de Boyssone prope Valriacum. Item Castrum & fortalitium de Boyssone Vasionensis dioecesis. Item duodecimam partem Castri Valriaci, & totam aliam partem Castri Valriaci, & totam aliam partem, quam dictum Hospitale habebat in dicto Castro de Valriaco, cum Furno &c. Item domum de Richarensi, cum pluribus aliis domibus, terris, possessionibus, & aliis juribus, ut in praesenti Instrumento, signato per Magistrum Johannem de Regio, Camerae Apostolicae Clericum, continetur. Datum Anno Domini MCCCXVII. die XXI. Mensis Junii, Pontificatus Domini Johannis Papae XXII. Anno Primo.

Item Instrumentum, qualiter Dominica Abbatissa & Conventus Monasterii Sancti Caesarii Arelatensis in suo Capitulo, ad sonum campanae coadunato, fecerunt procuratores suos Dominum Guilermm Amedonis cum pluribus aliis ad transferendum & donandum totaliter Domino nostro Papae & Ecclesiae Romanae perpetuo omnia jura, quae habebant, & habere poterant quovis modo in Castris & territoriis de Nionis, de Mirabello, ac de Umsobrio, &c. Datum Anno Domini MCCCXVII. die IV. Mensis Septembris.

E Item unum Instrumentum publicum bullatum Comitatus Venessini, continens mentionem possessionum Villae Pontissorgiae, super ampliacione Palatii Apostolici, ibidem faciendi, tempore Domini Johannis Papae XXII. factarum. Datum Anno Domini MCCCXVII. die XI. Mensis Decembris.

Item aliud Instrumentum quarundam aliarum possessionum Villae Pontissorgiae, nomine

nomine Domini nostri Papae, pro ampliatione & aedificatione Palatii dicti loci, de tempore Domini Johannis Papae XXII. factarum. Datum Anno Domini MCCCXVIII. die XVI. Augusti.

Item aliud Instrumentum, continens, qualiter Fratres Elionus de Villa Nova Magister Hospitalis Sancti Johannis Hierosolymitani, & Mauritius Praeceptor Insularum Cypri & Armeniae, cum pluribus aliis Prioribus & Fratribus dicti Ordinis, praesentibus, volentibus, & consentientibus pro se & eorum successoribus Conventuum ultramarinarum, donationem & translationem Castrorum, Villarum, jurium, & bonorum omnium, quae olim in Comitatu Venessino dicti Conventus & Hospitiae habebant, per Fratres Petrum de Ungula Cancellarium & Priorem Sancti Aegidii, & Leonardum de Tibertis tunc Vistatorem Regni Franciae, dicto Domino Johanni Papae XXII. & Ecclesiae Romanae factam ratificaverunt & confirmaverunt, promiseruntque stipulatione solenni, ac juraverunt pro se & successoribus suis, Conventus & Hospitalis praedictorum, sub obligatione omnium bonorum suorum, dictam donationem tenere, & numquam contra facere vel venire. Datum Anno Domini MCCCXIX. die VIII. Augusti, Pontificatus dicti Domini Johannis Papae XXII. Anno III.

Item aliud Instrumentum, qualiter religiosi Frater Elionus de Villa Nova Magister domus Hospitalis Sancti Johannis Hierosolymitani, de consensu religiosorum virorum Fratrum Petri de Ungula Prioris Tholosae, Leonardi de Tibertis, & plurium aliorum in suo Capitulo generali ad sonum campanae in Avelate congregato, deliberatione praehabita, donationes & traditiones, per ipsos diu factas dicto Domino nostro

A Papae & Ecclesiae Romanae, & Dominis Cardinalibus, de Castris Cayranae, Vasionensis dioecesis, cum fortalizio & Ecclesia ipsius Castri Montisacuti prope Valriacum, de Boyssone, duodecimae partibus Castri Valriaci, & aliis domibus & fortalitiis in Comitatu Venessino, ut in publico Instrumento continetur, signato & subscripto manu Jacobi Audeberti de Albavea, ratificaverunt & approbaverunt &c. Datum Anno MCCCXX. die XXV. Mensis Novembris, Pontificatus dicti Domini Johannis Papae XXII. Anno IV.

B Item aliud Instrumentum recognitionis factae per nobilem Agotum de Bario Militem Domino nostro Papae & Ecclesiae Romanae, de Castris de Brantolis, Sabolhani, Sancti Langerii de Alanco, cum eorum mero & mixto imperio, & omnimoda jurisdictione ac tenementis tam in Dioecesi Vapincensi, quam in quibusdam aliis. Pro quibus homagium lignum & fidelitatis juramentum dicto Domino nostro Papae, Ecclesiaeque Romanae, seu Rectori Comitatus Venessini, ejus nomine praeslitit. Datum Avenione Anno Domini MCCCXX. die XXVI. Mensis Julii, Pontificatus Domini Johannis Papae XXII. Anno IV.

C Item Instrumentum publicum, continens, qualiter spectabiles viri Dominus Guigo Dalphinus Viennensis, & Humbertus Dalphini, fratres, filii & heredes Domini Johannis Dalphini Viennae, una cum Domino Henrico Dalphini Electro Metensi, eorum tutore, Castra de Nienis, de Mirabello, & majus dominium Castri de Umzobrio Vasionensis dioecesis cum eorum territoriis, juribus, jurisdictionibus, & tenementis, a Domino Johanne Papa XXII. pro se & Ecclesia Romana recipiente, sub annuo Censu unius Marchae & unius Unciae argenti operati, in festo Nativitatis

lis Domini persolvendo, se tenere recognoverunt. Pro quibus in manibus dicti Domini Papae homagium fecerunt, & juramentum fidelitatis praestiterunt. Datum Avenione Anno Domini MCCCXXI. die IX. Julii, Pontificatus dicti Domini Papae, Anno V.

Item est similis recognitio facta tempore Domini Benedicti Papae XII. Anno III.

Item similis recognitio facta tempore Domini Clementis Papae VI. Anno I. Item alia facta Anno II. dicti Domini Clementis.

Item aliud Instrumentum, seu Litera donationis Ecclesiae Pontisforgiae, per Abbatem & Conventum Monasterii Cluniacensis Ecclesiae Romanae factae. Datum Cluniaci Anno MCCCXXII. Septimo Calendas Junii.

Item Instrumentum, continens qualiter Dominus Reverendus Guillelmus de Bidos, Miles submitit se voluntati & ordinationi Domini Johannis Papae XXII. super quadam discordia vertenti inter Ludovicum de Petragrossa Procuratorem Fiscalem, & dictum Militem, super certis redditibus Comitatus Venessini. Datum Anno Domini MCCCXXIII die V. Mensis Martii, Pontificatus dicti Domini Clementis Papae Anno VII.

Item Instrumentum bullâ plumbeâ Comitatus Venessini bullatum, continens, qualiter Domini Petrus Pelleti, Dominus de Alesto, & Guillelmus Episcopus Auracae, super quaestione tunc inter Dominum Barralium de Baucio Principem de Auracae ex una parte, & Fratrem Guillelmum Priorem Domus Hospitalis Sancti Johannis Hierosolymitani ex altera, occasione domini Castri de Arasano, vertente per praedictas partes, arbitratores electi dictum Castrum ad praefatum Principem, non ad dictum Priorem, pertinere pronun-

tiaverunt. Datum Anno Domini MCC LXXXIX. Quinto Calendas Augusti.

Item qualiter Magister Petrus Berardi Notarius Valriaci, de mandato Domini Arnaldi de Tiay Marefcalli tunc Domini Papae, & Rectoris Comitatus Venessini de not..... Magistri Oliverii de Monte Mauro Notarii quondam Valriaci unum Instrumentum ad Curiam Venessinam pertinens grossavit. Datum Anno Domini MCCCXXIV. die XXX. Mensis Novembris.

Item Instrumentum, continens venditionem majoris domicii Castri Sancti Saturnini Comitatus Venessini cum suis redditibus per Dominum G. Amici, Militem, Dominum Ruppefortis, Domino Papae Johanni XXII. & Ecclesiae Romanae factam. Et est aliud Instrumentum ejusdem tenoris corrasum & perforatum. Datum Avenione Anno Domini MCCCXXV. die XX. Mensis Septembris.

Item Instrumentum, continens venditionem, qua Bertrandus Egeserii de Guarda, filius & heres Gausfredi Eguevesii Civis Avenionensis vendidit Bernardo de Borda Ostiario Domini nostri Papae quoddam Hospitium suum cum locali sibi contiguo, situm extra ambarria Civitatis Avenionensis in Via Croisa, per quam itur de Portali Infirmariarum ad Rhodanum, quod confirmatur ex una parte cum Hospitio Magistri Bertrandi Richardi & c. pretio quadraginta decem Librarum, & cum annuo Censu novem Denariorum Malgoriensium. Quod Hospitale est deputatum pro foenaria, seu palaesfrenaria Domini nostri Papae. Datum Avenione Anno Domini MCCCXXVII. die XVI. Mensis Julii.

Item Instrumentum, continens acquisitionem tertiae partis partium Castri de Montilbio Ademari, factam per Dominum Benedictum Papam XII. nomine

mise Romanae Ecclesiae a Domino Guil-
termo Ademarii Milite, Cum Domino di-
cti loci pro dictis tribus partibus. Da-
tum Anno Domini MCCCXL. die
VI. Mensis Octobris.

- Item aliud Instrumentum ejusdem fa-
cti, continens acquisitionem factam tem-
pore Domini Benedicti Papae XII. de
tertia parte trium partium Castri de
Montilbio Ademari, per Dominum Guil-
termum Militem eidem Domino Benedi-
cto & Ecclesiae Romanae venditarum.
Datum Avenione Anno Domini M-
CCCXLI. die XIX. Mensis Januarii.

Item Instrumentum, continens, qua-
liter Episcopus Valentiniensis, a quo di-
ctum Castrum de Montilbio Ademari te-
nebatur in feudum, consentit in ven-
ditione praedicta. Datum Anno Do-
mini MCCCXL. die VI. Octobris.

Item Instrumentum publicum sigilla-
tum in pendenti sigillo Domini H. Dal-
phini Viennensis, continens, quod idem
Dominus Dalphinus pro sexdecim mil-
libus ducentis Florenis auri de Floren-
tia, in quibus Camerae Apostolicae te-
nebatur, pro quibus excommunicatus e-
rat, ac etiam pro salute animae suae
concessit & donavit Domino Benedi-
cto Papae XII. Castrum cum suo man-
damto & territorio Mirabelli Vasio-
nensis dioecesis. Et in casu, quo idem
Dominus Benedictus Papa nollet praed-
icta acceptare ex causis suprascriptis,
concessit & donavit eidem Domino Be-
nedicto & sanctae Romanae Ecclesiae Ca-
strum cum suo mandamento & territo-
rio Avisani Tricastinensis dioecesis. Da-
tum in Hospitio dicti Domini Dalphi-
ni de Bayliva Lugdunensis dioecesis.
Anno Domini MCCCXLI. die XXIII.
Mensis Augusti.

Item Instrumentum publicum manu
quatuor Clericorum Camerae Apostolicae
Notariorum Apostolicorum, subscriptum
& signatum, continens transactionem &
Tom. XV.

A quittance inter Dominum Johannem
Comitem Armaniaci ex una parte, &
felicis recordationis Dominum Clemen-
tem Papam VI. seu ejus Procuratorem
Fiscalem ex altera, de & super jure,
quod dictus Comes praetendebat, se ha-
bere in Castro de Montilbis Carpen-
tariensis dioecesis. Pro quibus transac-
tione & ratione pretii totius juris,
quod in dicto Castro habebat, & habere
poterat dictus Comes, a dicto Do-
mino Papa nomine Ecclesiae Romanae
recepit quatuordecim millia Florenorum
auri de Florentia. Datum apud Vil-
lam Novam Avenionensis dioecesis
Anno Domini MCCCXLII. die ul-
tima Mensis Augusti, Pontificatus di-
cti Domini Papae Clementis VI. An-
no Primo.

Item Instrumentum publicum, conti-
nens piagium factum auctoritate Do-
mini Clementis Papae VI. de Castro
de Romanis inter Archiepiscopum Vien-
nensem & Ecclesiam Collegiatam Sancti
Bernardi de Romanis, & Dalphinum
Viennensem. Item donatorem, quam
idem Dalphinus fecit occasione praemis-
sa sanctae Romanae Ecclesiae de Castro
de Avisano, pro quo habuit a Camera
Apostolica duodecim millia Florenorum
auri. Datum in Villanova prope A-
venionem Anno Domini MCCCXLIV.
die ultima Mensis Julii.

Item Litera, ad perpetuam rei me-
moriā bullata, continens, qualiter Do-
minus Johannes Papa XXII. concessit,
ut in Comitatu Venessino & aliis Ter-
ris Ecclesiae remaneant & permittan-
tur bona quibuscumque Judaeis, conver-
tentibus se ad Fidem, quae antea ha-
bebant. Datum

Item una Litera, ad perpetuam rei
memoriā bullata, continens, qualiter
Dominus Johannes Papa XXII. ap-
probavit & confirmavit donationem fa-
ctam Ecclesiae Romanae per Dominum
R Abbe

Abbatem & Conventum Cluniacensem Mariscouensis Dioecesis de Parochiali Ecclesia Pontifforgiae prope Avenionem, cum suis juribus &c. Datum.....

Item una Litera, ad perpetuam rei memoriam bullata, continens, qualiter Dominus Johannes Papa XXII. consentientibus Abbate & Conventu Monasterii Sancti Gaillermi de Desertis, Ordinis Sancti Benedicti Lodouensis Dioecesis, univit & annexavit Romanae Ecclesiae Castrum Novum Cavallicensis dioecesis, quod a dicto Abbate in feudum tenebatur, cum suis juribus, hominibus, territoriis, & pertinentiis univervis, sub annuo Censu unius Vaccae variae, sive calbae. Datum Avenione Calendis Decembris, Pontificatus sui Anno VIII.

Item Instrumentum, continens, qualiter Bertrandus de Bancio Dominus Bauccii & Comes Avellini confessus fuit, se tenere de dominio & sennoriâ Dominae Abbatissae & Conventus Monasterii Sancti Caesarii Arelatensis, Castra de Nionis, de Umsombrio, & de Mirabello, cum suis territoriis & pertinentiis univervis. Datum Anno Domini MCCLXXXVII. quinto Calendas Octobris. Facit pro Ecclesia Romana, quia Abbatissa & Conventus postea hujusmodi jura in Romanam Ecclesiam transporterunt.

Item quoddam procuratorium, qualiter Dominus Bertrandus Milouis, Officialis Arelatensis & Procurator Domini Archiepiscopi Arelatensis confirmavit & ratificavit nomine procuratorio dicti Domini Archiepiscopi, donationem & translationem factam per Dominam Abbatissam & Conventum Monasterii Sancti Caesarii Arelatensis, de una Marcha & una Uncia argenti, & tota jure superioritatis, quod habebat in Castris de Nionis. Umsombrio, & Mirabello, dioecesis Vasionensis. Quae Ca-

Astra asserebat idem Dominus Archiepiscopus esse de feudo Arelatensis Ecclesiae. Datum Anno Domini MCCCXVIII. & die XXIV. Mensis Januarii, Pontificatus Domini Johannis Papae XXII. Anno II.

Item transumptum cujusdam recognitionis factae per Pontium de Blacoso, Garinum de Arboribus, Petrum & Bertrandum de Caderosse. Qui omnes confessi fuerunt tenere de directo dominio Dominae Abbatissae & Conventus Monasterii Sancti Caesarii Arelatensis, quidquid habent, & habere possunt in Castro de Nionis & ejus territorio. Et eidem fecerunt homagium & fidelitatis juramentum praestiterunt. Datum quo ad Literam dicti homagii, Anno Domini MCCCXXIII. Quarto Calendas Maji. Facit pro Ecclesia Romana, ratione, qua supra.

Item est alia Litera Domini Bonifacii Papae VIII. continens commissionem factam Magistro Matthiae de Theate, Clerico Camerae Apostolicae, super gubernatione & regimine Rectoriae Comitatus Venessini, dando eidem potestatem regendi in spiritualibus & temporalibus. Qui etiam scripsit Praelatis dicti Comitatus, ut dicto Rectori praestarent auxilium, consilium, & favorem in agendis: & si recusarent hoc facere, auctoritate Apostolicâ eos compelleret. Datum Anagninae III. Nonas Junii, Pontificatus sui Anno V.

Item alia Litera bullata dicti Domini Bonifacii dicto Matthiae directâ super administratione rerum spiritualium dicti Comitatus, super prima Data.

Item alia Litera dicti Domini Bonifacii VIII. directâ Nobilibus Comitatus & Universitatibus dicti Comitatus Venessini, ut obedirent dicto Domino Matthiae tanquam Rectori dicti Comitatus. Et quod eidem solverent reditus & proventus dicti Comitatus: aliâs contra ipsos.

ipſus procederet auctoritate Apoſtolicâ, & quod revocaret ex cauſſa arredamenti relictum dicti Comitatus quibuſdam dictis Literis nominatis. Datum, ut ſupra.

Item alia Litera duplex Dominis Praelatis dicti Comitatus directâ, ut dicto Reſtori præſtarent auxilium, conſilium, & favorem. Datum, ut ſupra.

Item alia Litera dicto Matthiæ directâ, ſuper Moneta fabricanda & cuedenda in dicto Comitatu. Datum, ut ſupra.

Item alia Litera, dicto Domino Reſtori directâ, continens, quod ſententias & poenas ſpirituales & temporales, quas contra rebelles dicti Comitatus proferret, gratas & ratas haberet. Datum, ut ſupra.

Item alia Litera, dicto Reſtori Veneſſini directâ, in qua dictus Dominus Bonifacius ſibi mandabat, ut alienigenas ac Judæos uſurarios manifeſtos a dicto Comitatu expelleret. Datum, ut ſupra.

Item alia Litera dicti Domini Bonifacii, in qua mandavit dicto Matthiæ Reſtori dicti Comitatus, ut ſuper quibuſdam articulis quereloſis per Ambaſciatores Praelatorum Nobilium dicti Comitatus traditis, ſe informaret, & inſormatione factâ, eidem Domino Papæ veraciter reſcriberet. Datum Laterani, Pontificatus ſui Anno VII. Undecimo Calendas Decembris.

Item quoddam Inſtrumentum ſuper certis reſponſionibus per Reſtorem dicti Comitatus de Curialibus ſeu Servitoribus Curiae dicti Reſtoris, conquirentibus factum. Datum in Conſilio Generali dicti Comitatus Anno Domini * MCC-LXXXVII. die III. Aprilis.

Item ſunt poſitiones per Procuratorem Fiſcalem Romanæ Eccleſiæ contra Dominam Siciliam Comitiffam Sabaudiae, petentem Comitatum Veneſſini ſi-

bi ad eam pertinere factae. Et vice verſâ poſitiones dictae Comitiffae agentis contra dictum Procuratorem Fiſcalem nomine dictae Eccleſiæ ſuper dicto Comitatu factae.

Item aliae poſitiones per dictum Procuratorem Fiſcalem nomine dictae Eccleſiæ Romanæ factae ſuper factis de Caſtro de Bonilis.

Item quaedam alia Inſormatio facta per Reſtorem Comitatus Veneſſini ſuper jure, quod Romana Eccleſia habebat in eodem Comitatu.

Item quaedam alia Litera Domini Innocentii IV. in qua mandabatur Episcopo Carpentoraceniſi, quatenus faceret denunciari excommunicatos occupatores terrarum Comitatus Veneſſini.

Item publicum quoddam Inſtrumentum, ſignatum ſigno Vaſſi Notarii publici, continens, qualiter Frater Guillelmus de Villareto, Prior Sancti Aegidii, Ordinis Sancti Johannis Hieroſolymitani, receptâ gubernatione dicti Comitatus Veneſſini, de mandato Domini Gregorii Papæ X. promiſit, bene & fideliter regere & gubernare Terram dicti Comitatus. Datum Anno Domini MCC-LXXIV. Decimo ſeptimo Calendas Julii, Pontificatus dicti Domini Gregorii Anno III.

Item quaedam alia Litera Domini Innocentii Papæ IV. continens, qualiter mandavit Episcopo Carpentoraceniſi, ut ipſe & alii Praelati Comitatus Veneſſini de terra, quam in dicto Comitatu tenebant, nulli alii reſponderent, niſi dicto Domino Innocentio. Datum Lugduni VII. Idus Martii, Pontificatus dicti Domini Innocentii Anno VII.

Item quaedam depoſitiones teſtium in forma publica redactae, qualiter Alphoſus Comes Piſtaviae & Theloſae habebat & tenebat ad manum ſuam quamdam partem jurisdiſſionis Caſtri de

Vatriaco Comitatus Venessini. Datum Anno Domini MCCLXXIV. in Vigilia beati Martini hyemalis.

Item copiae Literarum Apostolicarum, & quarundam aliarum super retinenda & conservanda possessione Comitatus Venessini, pro sancta Romana Ecclesia factarum.

Item tres commissiones more Curiae Romanae bullatae Domini Benedicti Papae XII. super informatione facienda de occupatione tertiae partis Castri de Montilbis Comitatus Venessini. Item quod Comitatus Rector Venessini possit committere laudationes Clavariis. Datum Pontificatus dicti Domini Benedicti Papae XII. Anno IV.

Item Instrumenta duo cujusdam cambii, seu permutationis factae inter Dominum Episcopum Vercellensem & Beneventum de Bononia Jurisperitum; de certis possessionibus & bonis existentibus in territorio Castri Raynandi prope Avenionem, & in Civitate Bononiensi. Et quaedam copia in papyro quorundam Instrumentorum.

Item Instrumentum, in quo Princeps Araithae recognovit se tenere in feudum a Praeceptore Militiae Templi in Provincia Castrum de Avisano, & pro ipso eidem homagium fecit. Datum Anno Domini MCCXCV. Facit pro Camera, quae nunc succedit in hoc dicto Ordini.

Item Instrumentum continens, quod Princeps Araithae recognovit se tenere in feudum a Magistro Militiae Templi majus dominium & senioriam, quam habet in Dominos inferiores, ac fortalitium Castri de Avisano & territorio ejusdem, quod antea a nemine tenebatur, sed in libero & firmo allodio possidebant. Pro quibus praestitit juramentum fidelitatis dicto Magistro Templi &c. Datum in fortalitio Avisani, V. Calendas Februarii MCCLXXXIX. Facit pro Ecclesia ratione supradictae.

A Item Instrumentum recognitionis factae per quemdam Nobilem de certis Terris in dicto Instrumento expressatis, existentibus in Comitatu Venessini, Ordinis Sancti Johannis Hierosolymitani, cui Ordini succedit Ecclesia Romana. Datum Valrahi die XXII. Octobris, Anno Domini MCCXCVI.

B Item Instrumentum, qualiter Dominus B. de Baucio Princeps Araithae, filius quondam Domini Raynandi de Baucio, confessus fuit habuisse & recepisse a Patre Puntio de Brocto, Magistro domorum Militiae Templi in Provincia, viginti unum millia Librarum Turonensium, pro eo quod idem B. de Baucio Miles recognovit tenere in feudum Castrum de Avisano & ejus territorium a dictis Templariis. Datum Anno Domini MCCXC. Nono Calendas Februarii.

C Item aliud Instrumentum confirmationis Magistri totius Ordinis Sancti Johannis Hierosolymitani donationis factae per certos dicti Ordinis Priores & Officiales Ecclesiae Romanae de omnibus & singulis fortalitiis, Castris, Villis, jurisdictionibus, & redditibus, quos habebat in Comitatu Venessino. Datum apud Arelatem in Capitulo Generali, Anno Domini MCCXX. die XXV. Novembris, Pontificatus Domini Johannis Papae XXII. Anno V.

„ Literae acquisitionis Civitatis
„ Avenionensis.

E PRIMO quoddam publicum Instrumentum venditionis factae Domino Clementi Papae VI. & sanctae Romanae Ecclesiae per Dominam Johannam Reginam Siciliae, de Civitate Avenionis pretio LXXX. millium Florenorum sibi solutorum. Necnon & confirmationis dictae venditionis per Dominum Ludovicum ejus virum factae, sigil.

sigillis utriusque sigillatae. Datum Anno Domini MCCCXLVIII. die IX. Mensis Junii, Pontificatus dicti Domini Clementis Anno VII. Octavo Idus dicti Mensis.

Item aliud Instrumentum publicum confirmationis, & approbationis venditionis factae Ecclesiae Romanae de Civitate Avenionis per Dominam Johannam Reginam Siciliae & Dominum Ludovicum ejus virum, utriusque sigillis sigillatum. Datum Avenione Anno Domini MCCCXLVIII. die XXI. Mensis Junii.

Item Litera auro bullata confirmationis & donationis cujuscumque juris habiti vel habendi in Civitate & territorio Avenionis per Dominum Carolum IV Imperatorem Sedi Apostolicae factarum. Et est alia per omnia similis ejusdem Imperatoris suo sigillo in cera alba sigillata impendenti. Datum in Oppido Gorlus, Anno Domini MCCCXLVIII. Calendis Novembris, Anno Regnorum suorum III.

Item Procuratorium Domini Guillelmi de Malosico, Clerici Camerae Apostolicae, cum potestate emendi & acquirendi Civitatem Avenionis Ecclesiae Romanae. Datum Avenione VIII. Idus Junii, Pontificatus Domini Clementis Papae VI. Anno VII. Et est alia Litera more Curiae Romanae ejusdem tenoris, exceptâ Datâ, quae est in unâ, & in aliâ non.

(a) Item aliud Instrumentum, continens, qualiter Dominus Imbertus Dalphinus Viennensis recognovit tenere in feudum a Domino Clemente Papa VI. & Ecclesia Romana duas partes missi & meri imperii & jurisdictionis, quam habet in Castro Rupis Acutae. Item partem unam & dominium & jurisdictionem, quas habet in Castro Podii Hugonis. Item medietatem & dominium,

A quae habet in Castro de Novaysono. Item quartam partem feudi & domini & jurisdictionis, quam habet in Castro de Albaubeto. Item tertiam partem feudi & jurisdictionis, quam habet in territorio Sancti Andreae de Spourazano. Item medietatem pro indiviso jurisdictionis, & jus vassallicum, & quidquid habet in territorio Bastidae Sancti Mauricii, & de Boqueto. Et quidquid habet in dictis Castris, locis & territoriis Aurasicensis & Vasionensis dioecesis.

„ De Censibus Romanae Ecclesiae in
„ diversis partibus; Et primo de
„ Regno Franciae.

C ET primo sex Literae parvae bullatae, more Romanae Curiae, in quibus continetur, quod Dominus Innocentius Papa III. mandat Archiepiscopo Narbonensi, & uni Cardinali Legato, quatenus compellerent Comitem Montisfortis ad satisfaciendum de damnis illatis Domino Castri De la Scura, dioecesis Albiensis, quod tenetur a Romana Ecclesia. Datum Ferentini XV. Calendas Julii, Pontificatus sui Anno XVIII. Anno verò Domini MCGXCVII.

Item Instrumentum publicum, manu duorum Clericorum Camerae Notariorum subscriptum, & signatum, continens qualiter Nobilis Raymundus De la Scura Albiensis dioecesis Dominis Petro Episcopo Penestrinensi, & Gaberto Archiepiscopo Arclatensi, Camerariis Domini Papae, mandato & nomine Domini Papae & Ecclesiae Romanae recipientibus, recognovit se tenere in feudum dictum Castrum De la Scura Albiensis dioecesis ab Ecclesia Romana, sub annuo Censu decem Solidorum Ramundensium. De quo etiam homagium

(a) Haec in Codice MSto addita fuerunt diverso charactere.

magium fecit & sacramentum fidelitatis praestitit eidem. Datum Avenione Anno Domini MCCCXXXIII. die XXI. Novembris, Pontificatus Domini Johannis Papae XXII. Anno XVIII.

Item est quaedam informatio facta in duobus librettis papyris de tempore Domini Clementis Papae VI. in qua clare probatur, quod omnes homines & mulieres Castri & Baroniae De la Scura dioecesis Albiensis, aetatis viginti-quatuor annorum in masculis, & duodecim annorum in femellis, debent pro Censu annuo, seu capitali, Ecclesiae Romanae unum Turonensem. Et testes, qui deponunt, dicunt se solvisse pro se & eorum familia. Et deponunt, per alios solvi vidisse. Item quod dictum Castrum cum sua Baronía tenetur in feudum a sancta Romana Ecclesia sub certo annuo Censu, cujus limites territorii hic specificantur, & probantur per modum informationis praedictae. Et est sine data.

Item aliud Instrumentum, in quo continetur, quod Elionus de Villanova Magister Ordinis Sancti Johannis Hierosolymitani in Capitulo generali, praesentibus Fratribus & Magistris dicti Ordinis, venderunt Domino Johanni Papae XXII. tractante Domino Gauberto Episcopo Massiliensi, ut Camerario ipsius Domini Papae, omnes possessiones, terras, plateas, viridaria &c. quae habebant, & habere poterant quomodocumque in Civitate Caturcensi, pretio duorum millium quingentorum Florenorum auri de Florentia. Et existat aliud Instrumentum approbationis dictae venditionis, cujus copia in praesenti Instrumento est inserta. Datum Anno Domini MCCCXX. Indictione III. Pontificatus dicti Domini Johannis Papae Anno V.

Item quaedam Litera ratificationis Consulum Montepessulanorum super con-

cordia facta in Camera Apostolica de Censu debito Romanae Ecclesiae per locum Montepessulani, videlicet duas Marchas auri fini solvendas in festo Resurrectionis Dominicae quolibet Anno. Datum Anno Domini MCCCXLIV. & die XIV. Mensis Martii, tempore Domini Urbani Papae V.

„ De Regno Angliae.

TRansumptum quorundam Privilegiorum per Dominum Innocentium Papam IV. in Concilio Lugdunensi extractum, bulla sub bullatum, & sigillis multorum Praelatorum ad perpetuam rei memoriam sigillatum, continens primo, qualiter Johannes Rex Angliae, Dominus Hiberniae, Dux Normanniae, & Aquitaniae, Comes Andegavensis, sponte & communi consilio Baronum suorum, pro se & heredibus suis obtulit, & libere concessit Deo & sanctis Apostolis Petro & Paulo, sanctaeque Romanae Ecclesiae, ac Domino Innocentio Papae III. ejusque successoribus Regnum Angliae & Hiberniae cum eorum pertinentiis, recognoscens dicta Regna ab Ecclesia Romana, tamquam feudatarius, tenere, ac de dictis Regnis homagium ac fidelitatis juramentum fecit & praestitit: constituitque, ut de redditibus dictorum Regnorum Ecclesia Romana, salvo per omnia Denario beati Petri, videlicet mille marchas Sterlingorum annuatim percipiat, in festo beati Michaelis quingentas, & in Pascha quingentas marchas, septingentas pro Regno Angliae, & trecentas pro Regno Hiberniae, una cum forma juramenti fidelitatis. Datum Anno MCCCXIII. Regni sui Anno XV.

Item quaedam Litera obligationis Regis Angliae, factae per Ademarum de Valentia Comitem Pembolve, Bartholomaeum de Vadelesmeri, & plures alios pro-

precuratores dicti Regis de mille Marchis Sterlingorum debitis pro Censu ninius anni, & de viginti quatuor millibus Marchis Sterlingorum pro arrengiis viginti quatuor annorum Romanae Ecclesiae debitis. Actum Avenione Anno Domini MCCCXVII. die XV. Mensis Aprilis, Pontificatus Domini Johannis Papae XXII. Anno Primo, Regni verò Eduardi Regis Anglorum Anno X.

„ De Regno Aragoniae .

Item in praedicto transumptum continetur, qualiter Petrus Rex Aragonum dicto Domino Innocentio Papae Tertio, & suis Successoribus, Ecclesiaeque Romanae, Regnum suum obtulit, & constituit censuale, ut annuatim de Camera Regis ducentae quinquaginta Massemutinae Apostolicae Sedi reddantur. Datum Romae Anno Domini MCGIV. Quarto Idus Novembris, Regni sui Anno VIII.

Item etiam continetur in dicto transumpto, qualiter Parafon Marchio Massae, Judex Calaritanus, & Benedicta ejus Uxor, obedientiam & juramentum fidelitatis eidem Domino Papae & Ecclesiae Romanae praestiterunt. Datum Anno Domini MCGXV. Decimo quarto Calendas Decembris.

Item continetur etiam in dicto transumpto, qualiter Philippus Romanorum Rex dicto Domino Innocentio Papae III. & Ecclesiae Romanae, bona Praetorum morientium, & electiones Praetorum liberas fieri, & multa alia privilegia, concessit. & alia per praedecessores suos indulta, regratiando dicto Domino Innocentio, confirmavit. Sine Datâ. Transumptum supradictorum Privilegorum extractum de Archivis Ecclesiae Romanae in Ecclesia Fratrum Minorum in Civitate Assisi existentium,

continens per omnia, sicut in praecedenti transumpto supra proxime scripto sunt rubricata.

„ De Regno Poloniae .

SANCTISSIMO in Christo patri & Domino suo reverendo. Domino Johanni, divinâ providentiâ summo Pontifici, Wradislaus Dux Eleziae, heres Regni Poloniae, Dominus Glegoniae & Posnaniae, cum recommendatione ipsius pedum * oculo beatorum. Ad agendas gratiarum debitas actiones pro immensa a Beatitudine vestra devoto filio vestro gratia benignius impertita in eo, quod intervenitu mediante serenissimi Domini Roberti Regis Hierusalem & Siciliae, consanguinei nostri carissimi, dignati gratiose fuistis in matrimonio inter me & Mathildim filiam olim Domini Hunrami Marchionis Brandeburgensis, in quarto consanguinitatis gradu contracto, misericorditer dispensare, prolem etiam a nobis prius habitam, & habendam legitimam discernendo, mea facultas non sufficit, quod summi Creatoris clementia mercedem pietatis vestrae aeterno gaudio recompenset. Consideratione tamen tantae gratiae liberaliter mihi factae, Beatitudini vestrae & Romanae Ecclesiae, pro ut aliàs, ex debito teneor, de cetero promptius ac fideliter summo desiderio me conformare una cum fratribus meis intendo. Denarium verò Sancti Petri, licet modo insolito exigatur, ipsum tamen ego & fratres mei in signum obedientiae, qua sanctissimae paternitati vestrae & Apostolicae Sedi immediate nos recognoscimus esse subiectos, in omnibus Terris & districtibus nostris solvi dudum mandavimus: reverenter & fiducialiter praesumentes, quod si fortè

fortè aliquis Imperator, vel Rex Romanorum de facto in nos jurisdictionem suam vellet extendere, Sedis Apostolicae praesidio ab eorum violentiis & injuriis defendari. Ceterum de vestra pietate & munificentia confusus, cum omni reverentia, qua valeo, humiliter & devote vestrae supplico Sanctitati, quatenus novem Familiaribus & Capellanis meis, vis utique idoneis, Johanni Archidiacono, Tyezoni, & Nicolao Canonicis Glogoniensibus, necnon Jacobo Plebano in Corsow, Johanni de Tuinen, Theodorico de Richenow Plebano, praesentium ostensori, ac Magistro Johanni de Rachebor, Johanni de Hindenow Brandeburgensis dioecesis, & Ottoni de Orchdranch dioecesis Inistensis, de Beneficiis Ecclesiasticis ad collationem Episcopi Wratislaviensis pertinentibus, vel aliis, prout petitiones Sanctitati vestrae fuerint porrectae, intuitu meae personae gratiosius dignemini providere. Pro Electo etiam Wratislaviensi, Magistro Lutoldo, utique sanctae & laudabilis vitae, in cujus persona Ecclesiae Wratislaviensi utiliter, ut aliis Sanctitati vestrae scripsi, esset utique provisum, devotius precamina porrigo, quatenus ipsum Ecclesiae praedictae dispendiose vacanti expeditum remittere dignemini gratiose. Pro certo etiam Sanctitati vestrae refero, quod propter magnum favorem, quem habet in Dioecesi Electus, ad solutionem Denarii supradicti per ipsum melius quam per alium non ita gratum Clero & Populo incolae dioecesis praedictae Wratislaviensis possent ad devotionem, quam omnes & singuli Romanae tenentur Ecclesiae, & facilius inclinari.

Datum in Glogoniae in vigilia Sancti Johannis Baptistae, Anno Domini MCCCXXIII.

A Sanctissimo in Christo patri ac Domino, Domino Johanni, divina providentiâ sacrosanctae ac universalis Ecclesiae summo Pontifici, Wradislaus Dei & Apostolicae Sedis providentiâ Rex Poloniae, devotus filius, ad pedum oscula beatorum. Quum constet, vos, pater celeberrime, totius Christianitatis, & praecipue nostrum, qui subsumus, nullo mediante, consistere gubernatorem luculentum, expedit, quaevis nostra & terrarum nostrarum, immo verius vestrarum, quarum sollicitudinem gerimus pervigilem ex commisso, adversa impedimenta vestris auribus inculcare, ut in iis, ad quae non sufficimus nosmetipsi, manus nobis consilii & auxilii porrigatis adjutricem.

C Hinc est, quod Sanctitati vestrae in sinuatione praesentium cum dolore reverentius intimamus, quod ultimi duo Principes Reuthenorum de gente schismatica, quos immediatos proscuto inexougnabili contra crudelem gentem Tartarorum habebamus, decesserunt ex hac luce. Ex quorum interitu nobis & terris nostris ex vicinitate Tartarorum, quos de certo credimus terram Ruthenorum nostris metis contiguam, de qua annua tributa percipere consueverunt, occupare, perturbatio indicibilis, nisi omnipotentis Dei & vestrae gratia affuerit, imminet. Ea propter Sanctitati vestrae, quae nullum in tribulatione despicit, suam misericordiam implorantem, filii devoti more, quatenus servitii nostri pariter vestri & honoris, quum ex debito nostrae subjectionis nos & terras nostras teneamus defendere, vestro consilio & auxilio videlicet in praedicatione Sanctae Crucis & aliis subsidiis, quae Beatitudini vestrae videbuntur opportuna, contra gentes Tartarorum su-

pradi-

prædictam ne occupent terram Ruthenorum prædictam, & per consequens nos invadant, celeriter succurrere dignemini oculo pietatis. Et nos nihilominus una cum nobis adhaerentibus id, quod minime facere poterimus pro dilatione, sanctæ Ecclesiæ, gentisque Catholiciæ exactâ diligentia operabimur, auxilio Jesu Christi mediante. Scientes, sancte Pater, si iis per vestram misericordiam breviter intenderitis, Ecclesia & gens Fidei orthodoxæ in suis proficiet incrementis; aliàs ad opprobrium desolationis irrecoverabilis, una cum terris nostris, de quibus solvitur annuus Census, in signum subjectionis vestræ Sanctitati (proh dolor!) deducetur. Cetera lator.

Datum Cracoviae in vigilia Sanctæ Trinitatis, XII. Calendas Junii.

Instrumentum publicum protestationis, videlicet, ne per acquisitionem Terræ Wratislaviensis per Johannem Regem Bohemiae factam, præjudicium Ecclesiæ Romanæ causaretur, factæ per Petrum de Alvernia Nuntium Apostolicum in partibus Poloniae in præsentia dicti Regis. Quam protestationem idem Rex gratam habuit & obtulit se paratum obedire Sedi Apostolicæ. Datum in Civitate Wratislaviensi, Anno Domini MCCCXXVII. die VII. Mensis Aprilis.

Item sunt duæ Literæ ejusdem tenoris, diversis sigillis sigillatæ, continentes finantiam per Cives & incolas Culmensis ac Pomeraniæ Wratislaviensis diocesis de Denario beati Petri, pro arrengiis Ecclesiæ Romanæ debitis.

Item qualiter scripsit Dominus Johannes Papa XXII. Episcopo Wratislaviensi, quod compositionem & finantiam factam inter incolas & Cives Culmenses & Pomeraniæ de Denario beati Petri solvendo per ipsos, ratas & gra-

Tom. XIV.

A *tas habet & habuit, dans eidem Episcopo potestatem eos absolvendi a sententiis, quas incurrerant ex retardatione solutionis Denarii antedicti. Et constituerunt procuratores suos dicti incolæ & cives, qui jurarunt in animas eorum perpetuis temporibus solvere præfatum Denarium beati Petri Camere Apostolicæ in Quadragesima. Actum Anno Domini MCCCXXXIV. Pontificatus dicti Domini Johannis Papæ Anno XIX.*

B *Item transumptum unius Instrumenti, septem sigillis sigillatum super solutione Censuum, qui Denarius beati Petri nuncupatur, in partibus Poloniae, videlicet in Civitate & diocesi Culmensi & terrâ Pomeraniæ illius diocesis, quæ cessaverant solvere illum Censum per aliquos annos, de quibus composuerant cum Camera tempore Domini Johannis, & promiserunt solvere in futurum juxta formam Literarum Apostolicarum hic contentarum. Datum XIII. Calendas Maji, Anno Domini MCCCXXXV. Pontificatus Domini Johannis XXII. Anno XIX.*

C *Item quædam Literæ patentes Comitatus Cracoviae, directæ Domino Benedicto Papæ XII. in quibus Consules dictæ Civitatis se debere fatentur Camere Apostolicæ certas Granas sive Granatas auri, & nonnullos eorum Cives etiam singulariter alias Granas hinc expressatas. Datum Cracoviae XXV. die Maji, Anno Domini MCCCXXXVI.*

D *Instrumentum publicum continens copiam Literarum & processuum Nuntiorum Apostolicorum in partibus Poloniae destinatorum contra Wratislavienses ex causâ Censuum Denarii beati Petri, Ecclesiæ Romanæ debiti s. florum sub Anno Domini MCCCXXXIX. die XIX. Julii.*

S

Item

Item aliud Instrumentum publicum continens protestationes & publicationes processuum contra Wratislavienses occasione Censuum Denarii beati Petri factas in praesentia Nuntiorum Apostolicorum in partibus Poloniae destinatorum sub Anno Domini MCCCXXXIX. die Prima Novembris. Pontificatus Domini Benedicti Papae XII. Anno V.

Item unum aliud Instrumentum continens, quomodo Arnestus Episcopus Pragensis auctoritate Sedis Apostolicae a Civibus seu habitatoribus Wratislaviensibus Regni Poloniae recepit solemnem obligationem super solutione Denarii beati Petri, ut videlicet a quolibet humano capite recipiatur unus Denarius, singulis annis solvendus in Quadragesima: & quomodo amovit a dicto loco sententiam Interdicti. Datum Anno Domini MCCCXLIII. die XVII. Mensis Decembris.

Item est quaedam alia Litera patens, Domino Clementi Papae VI. missa per Episcopum Pragensis, notificando eidem concordem, & ea, quae continentur in supradicto Instrumento. Actum Anno Domini MCCCXLIII. die XVII. Decembris.

Item est quaedam alia patens Litera Ducis de Ewidincz. dioecesis Wratislaviensis super ordinatione solutionis Censuum Denarii beati Petri deinceps in perpetuum annuatim pro quolibet corpore humano Camerae Apostolicae solvendi, exceptis Clericis & Nobilibus cum aliis Civitatibus illius districtus de eodem negotio. Ad quam solutionem Censuum futuri de consensu dicti Ducis concesserunt posse compelli per censuram Ecclesiasticam deinceps. De praeteritis vero Censibus non solutis concordaverunt in forma certa hic expressa. Datum in Ewidincz Anno Domini MCCCCLII. Decimo Calendas Martii.

Item aliae Literae cum sigillis Civitatum Ducatus de Ewidincz super Censu Denarii beati Petri, in dioecesi Wratislaviensi cum aliis super eodem negotio. Actum Ewidincz, Anno Domini MCCCCLII. Decimo Calendas Martii.

Litera testimonialis Domini Caroli Imperatoris Romanorum, in qua constat, quod Denarius beati Petri debetur Ecclesiae Romanae, ac levari debet annuatim in certis hic expressis, ac solvi per praesentes Literas praecipit. Datum Pragae Anno Domini MCCCCLVII. sextodecimo Calendas Maji, imperii sui Anno III.

Item quinque Instrumenta publica, in quibus Nuntius Apostolicus & Collector in partibus Poloniae constitutus, se recepisse a Praelatis hic expressis tunc Collectoribus Denarii beati Petri Ecclesiae Romanae debiti certas Marchas & pecunias argenti hic contentas & per eum receptas. Anno Domini MCCCXLVIII. die X. Maji, Pontificatus Domini Innocentii Papae VI. Anno VI.

Item quaedam Litera Regis Poloniae aperta, a tergo sigillata, contentis, se & Regnum suum esse in obedientia & subjectione sanctae Romanae Ecclesiae. In signum huiusmodi solvitur ibidem Censuum, qui vocatur Denarius beati Petri, Romanae Ecclesiae. Et est sine data. Item eadem Litera ejusdem tenoris, sigillata a tergo in cera alba.

Item quaedam alia Litera, quam misit Episcopus Pragensis, significans, quod in Civitate Wratislaviensi, ubi recepit mandatum Apostolicum super Denario beati Petri, processit cum maturitate & magna deliberatione, & finaliter recepta a Civibus obligatione, quod de quolibet humano corpore recipiatur nomine Romanae Ecclesiae annis singulis in Quadragesima unus Denarius monetae ibidem occurrentis. Qui Denarius non mutatur in pondere. Et Interdicti sententia.

sententias, contra ipsos dudum latis, relaxavit seu amovit. De tempore autem, quo cessaverunt, videlicet per octodecim annos, quomodo possit aestimari, sunt opiniones: sed magis rationalis videtur, quod recurratur ad Registrum Sedis Apostolicae ad sciendum, quantum singulis annis ante tempus rebellionis consuevit haberi. Et quum ipse haberet copiam Registri, repertum est, quod ascendit pro quolibet anno octo Marchas & sexaginta quatuor Scotos ponderis Polonici. Et non est Data, nisi dumtaxat, die XX. Mensis Decembris.

„ Census Italiae.

Item Liber tabellionatus, sive Sexternus octodecim foliorum pergameni, jurium & reddituum, quae habet Ecclesia Romana in Civitate Beneventana, factus per Dominum Camerarium Apostolicum tempore Domini Nicolai Papae IV Anno Domini MGCXCI. Et non est locus in Libro.

Item aliud Instrumentum recognitionis, quam fecerunt Nobiles de Regio de Rocca de Carpineto Reginensis dioecesis. Quam Roccam & locum tradidit in feudum sanctae memoriae Domini Johannes Papa XXII. certis Nobilibus sub annuo Censu duorum Florenorum auri, solvendorum Camerae Apostolicae infra Octavas Nativitatis Domini, singulis annis per dictos Nobiles. Datum in Ecclesia majori Reginensi, Anno Domini MCCCXXI. die V. Mensis Octobris, Pontificatus dicti Domini Johannis Papae XXII. Anno V.

Item unum aliud Instrumentum continens ratificationem Bonifacii Novelli super eo, quod Dominus Johannes Papa XXII. per suas Literas Apostolicas dedit in feudum dicto Bonifacio No-

vello Comiti de Donoratico, Civitatis Pisano & suis liberis per masculinam lineam descendentibus in perpetuum, Castrum & Curtem de Pareta, sita in maritima Suanensis dioecesis, ad Ecclesiam Romanam spectantia, sub Censu annuo unius Floreni auri solvendi annuatim Romanae Ecclesiae in festo Apostolorum Petri & Pauli. Pro quibus dictus Comes homagium ligium & fidelitatis juramentum dicto Domino Papae & suis successoribus, Ecclesiaeque Romanae praestare habet, & obedire Rectori Patrimonii beati Petri in Tuscia, pro ut alii Barones feudetarii dicti Patrimonii tenentur. Actum Pisis Anno Domini MCCCXXXII. Septimo Idus Septembris.

Item unum aliud Instrumentum, in quo continetur, quod Domini Albertus & Martinus de la Scala dederunt Domino Benedicto Papae XII. & Ecclesiae Romanae perpetuo Villas & terras de Magnano & de Capraria dioecesis Veronensis cum omni imperio & jurisdictione, & quod ipsi postea receperunt dictas Villas & terras in feudum ab ipso Domino Benedicto & Romana Ecclesia, pro quibus fecerunt homagium ligium & vassallagium pro Censu annuo unius Marchae auri, solvendo Ecclesiae Romanae. Quae fuerunt facta Anno Domini MCCCXXXIX. Indictione VII. die III. Decembris. Pontificatus dicti Domini Benedicti Papae XII. Anno V.

Item una Litera sigillata, continens qualiter Dominus Ludovicus de Hispania Princeps Fortuniae per Dominum Clementem Papam VI factus pro Insulis, videlicet Canaria, Nivaria, Plumaria, Capraria, Irinoria, Embronea, Athalantia, Epperidu, Cervent, Gorgonidom, & Galea, cum omnibus juribus & pertinentiis earum, ad Romanam Ecclesiam spectantibus, si-

vi & heredibus suis liberis concessis per dictum Dominum Clementem Papam nomine Ecclesiae Romanae in feudum sub annuo Censu CCCC. Florenorum auri de Florentia quolibet Anno in festo beatorum Petri & Pauli Domino Papae persolvendum, datis & concessis, homagium & vassallagium eidem Domino Papae fecit, ac juramentum fidelitatis praestitit. Actum Avenione in Palatio Apostolico, Anno Domini MCCCXLIV. die XXVIII. Novembris, Pontificatus dicti Domini Papae Anno III.

Instrumentum publicum duobus sigillis sigillatum, continens qualiter Dominus Aegidius titulo Sancti Clementis Presbyter Cardinalis, Apostolicae Sedis in partibus Italiae Legatus, de mandato Domini Innocentii Papae VI. concessit in feudum ad duodecim annos dumtaxat, Radulpho Berardi Militi Castra Tolentini, & Sancti Genesii Camerinae dioecesis, ad Ecclesiam Romanam pleno jure spectantia sub Censu annuo trecentorum Florenorum, Thesaurario Marchiae Anconitanae quolibet anno solvendum. Et nihilominus quolibet anno per tres menses debet servire Papae, vel Legato, in eorum guerra cum decem hominibus armorum equitibus & quinquaginta peditibus ejus expensis propriis. Datum Anconae Anno Domini MCCCCLV. die IX. Novembris Pontificatus Domini Innocentii Papae VI. Anno III.

Nicolaus Episcopus, servus servorum Dei, universis Christi fidelibus praesentes has inspecturis salutem & Apostolicam benedictionem. Quum dilectum fidelem Magistrum Johannem Canonicum Ecclesiae Sancti Theodori de Trebis Anagninae dioecesis, in Regnum Siciliae, necnon ad Campaniae, * maritimaque partes pro colligendis Censibus & aliis Ecclesiae

A Romanae debitis, ac quibusdam ipsius Ecclesiae negotiis, destinamus, ne de debitis hujusmodi Censuum aut personis vel locis, a quibus debentur, dubitari contingat, Censuum & nomina personarum & locorum ipsorum, sicut in Registro ejusdem Romanae Ecclesiae continetur, sub Bulla nostra praesentibus fecimus annotari.

B Monasterium beatae Mariae juxta Panormum, Centum Tarenos.

In Episcopatu Syracusano domus Hospitalis Sancti Raynerii, unum Byzantinum.

C In Episcopatu Sancti Marci, qui est Domini nostri Papae, Monasterium Sanctae Mariae de Martina, unam Unciam auri. Episcopus ipse, unam Unciam auri pro Ecclesia Sancti Marci.

In Episcopatu Militeni, qui est Domini Papae, Monasterium Sanctae Trinitatis, unam Unciam auri.

Ecclesia Sanctae Mariae de Mileto, unam Unciam auri.

D Ecclesia Sanctae Mariae de Balnearia, duas Uncias auri.

In Archiepiscopatu Rheginensi Ecclesia Sanctae Mariae de Balnearia, duas Uncias auri.

In Episcopatu Casinensi Ecclesia Sanctae Mariae de Camillano, duos Squifatos.

E Ecclesia Sanctae Mariae de Sancto Lejo, vel de Aqua formosa, unum Massamutinum.

In Episcopatu Neocastrensi Monasterium Sanctae Euphemiae, unam Unciam auri. Item idem Monasterium Sanctae Euphemiae Ordinis Sancti Benedicti pro Casali Nuceriae posito in dioecesi Tropicensi, annuatim in festo Assumptionis beatae Mariae Virginis, duas Uncias auri ad pondus Regni. Et dictum Casale concessit.

concessum fuit dicto Monasterio pro dicto Censu tempore Domini Alexandri Papae IV. Anno Primo.

In Episcopatu Catacensi Monasterium Sancti Juliani, unam Unciam auri.

In Episcopatu Geratino Monasterium Sancti Petri de Petracavea, duos Squifatos.

In Episcopatu Squillacensi Monasterium de Carra, unum Marabutinum.

In Archiepiscopatu Cusentino Ecclesia Sancti Johannis, sita in loco, qui dicitur Flos, infra terminos Sile, unum Marabutinum.

In Archiepiscopatu Rosanensi, qui nullum habet suffraganeum, Monasterium Sancti Adriani, unum Squifatum singulis annis.

In Episcopatu Bisignanensi, qui est Domini Papae, Monasterium Sanctae Mariae de Sambucino, unum Squifatum. Ipse * Episcopum unum Squifatum.

In Archiepiscopatu Consano Monasterium Sanctae Mariae de Illice, unam Unciam auri.

In Episcopatu Moranensi Monasterium Sancti Salvatoris de Guilieto, Sancti Angeli de Lombardis dioecesis, unum Obolum auri pro Ecclesia Sancti Thomae de Plano Rubi Romanae Ecclesiae censuali, posita in Episcopatu Moranensi.

In Archiepiscopatu Ageruntino Hospitalis ejusdem Civitatis cum Capella Sancti Lazari, tres Solidos Proveniensium.

Monasterium, quod dicitur de Bono Converso, sex Solidos auri.

In Episcopatu Tricariensi Ecclesia Sanctae Trinitatis, unam Unciam auri.

In Episcopatu Venusinensi Ecclesia Sanctae Trinitatis, unam Unciam auri.

A Ecclesia Sancti Nicolai de Morbano, unum Squifatum.

In Episcopatu Anglonensi Monasterium de Bauza, unam Unciam auri.

In Archiepiscopatu Tarentinensi ipse Archiepiscopus pro Ecclesia Sanctae Mariae, duas Uncias auri.

B Monasterium Sanctae Mariae de Gualcino, unam Libram cerae, & unam Libram thuris.

In Archiepiscopatu Brundusiniensi, & Ortiano Archiepiscopus ipse, duas Uncias auri.

Ecclesia Sanctae Mariae de Parvoponte, unam Unciam auri.

C Ecclesia Sancti Thomae cum Hospitali, a Logotheto aedificato, unum Marabutinum.

Ecclesia Sanctae Margaritae de Penna de Buchio, unam Unciam auri.

In Archiepiscopatu Hydruntino Ecclesia Sanctae Mariae de Netto, unam Unciam auri.

D Monasterium Sancti Nicolai de Casulis, unum Michaletum auri, quod valet quinque Tarenos Regni.

In Episcopatu Lucienensi Ecclesia Sancti Johannis, dimidiam Unciam auri.

In Archiepiscopatu Barenensi Ecclesia Sancti Benedicti, duos Melequinos.

E In Episcopatu Botuntinensi Ecclesia Sancti Georgii Botuntinensis tres Solidos Proveniensium.

In Episcopatu Conversanensi Abbas ejusdem Terrae, unam Unciam auri.

In Archiepiscopatu Tranensi Ecclesia Sanctae Mariae in Baroli Villa, unum Obolum Massamutinum.

In Episcopatu Andrensi Monasterium Sancti Thomae de Andria, quartam Unciam auri ad pondus Baroli.

Monasterium Sanctae Mariae de Monte, mediam Unciam auri.

In Archiepiscopatu Sipontino Monasterium Montis Sacri, dimidiam Unciam auri.

Ecclesia Sancti Leonardi, unam Unciam auri.

Ecclesia Sancti Thomae, unam Libram olibani.

Monasterium Sancti Johannis in Lama, unam Unciam auri.

Monasterium Sanctae Mariae de Pulsano, duos Bisantios.

Ecclesia Sanctae Mariae Magdalenae, duas Libras cerae.

Ecclesia Sanctae Mariae de Caxorubeo, duas Libras cerae.

Hospitale Sancti Jacobi Casalis Novi, unum Obolum Massamutinum.

In Episcopatu Vestinensi Monasterium de Calena, unam Unciam auri.

Ecclesia Sancti Petri de Crispanova, unum aureum.

In Episcopatu Trojano, qui est Domini Papae, Monasterium Sancti Marci de Foja, quatuor Libras olibani.

Domus Misericordiae apud Fojam sita, unam Libram olibani.

Monasterium de Ursara, unam Unciam auri.

Ecclesia Sancti Salvatoris, unam Libram cerae, & unam de olibano.

In Episcopatu Melphensi, qui est Domini Papae similiter, Monasterium Vulturense, unam Unciam auri.

Monasterium Sancti Angeli de Baudia, unam Unciam auri.

In Episcopatu Monopolitano Domini Papae Monasterium Sancti Stephani, unam Unciam auri.

In Archiepiscopatu Beneventano Sancta Maria de Sambuco, duas Uncias auri.

A

Ecclesia Sanctae Mariae de Monte Drogi, unum Squifatum.

Ecclesia Sancti Thomae tres Romanatos, & tria paria de oblatiscum candelis.

Domus Templi, quatuor Romanatos.

Ecclesia Sancti Leonis, duos Romanatos.

Monasterium Turrismajoris, unam Unciam auri.

Monasterium Sanctae Mariae de Gualdo, quatuor Tarenos auri, & unam Libram olibani.

In Episcopatu Thelesino Monasterium Sancti Salvatoris, situm in ipsa Civitate, unam Unciam auri.

C

In Episcopatu Sanctae Agathae Episcopus ipse pro Ecclesia Sanctae Agathae, unam Unciam auri.

In Episcopatu Avellino Monasterium Sanctae Mariae Montis Virginis, Ordinis Sancti Benedicti, singulis annis unum Obolum aureum, quod spectat ad Dominum Papam.

D

In Episcopatu Licherino Ecclesia Sanctae Trinitatis de Castelluccio, duas Libras cerae.

In Episcopatu Alatinensi Hospitale Sanctorum Apostolorum Bartholomaei & Jacobi de Bancione, singulis annis unum Obolum aureum. Quod Hospitale spectat specialiter ad Dominum Papam.

Hospitale de Rotellis, unum Obolum Massamutinum.

E

In Episcopatu Civitateni Monasterium Terrae Majoris pro duabus Ecclesiis, una scilicet Sanctae Crucis in Castro Sancti Severi, & alia Sancti spiritus, duas Uncias auri.

In Archiepiscopatu Salernitano Cavense Coenobium, tres Solidos auri.

In Episcopatu Nusquitano Monasterium Sanctae Mariae de Fondiliario, decem Tarenos de Salerno.

In Episcopatu Marficensi Ecclesia Sanctae Mariae de Porta Nova, unum Squifatum.

Hospitale Portae Novae in Roja Sancti Roncii, unum Squifatum.

Ecclesia Sancti Salvatoris in capite Ageamentino, duas Libras cerae.

In Episcopatu Calviulensi Ecclesia Sanctae Mariae, unam Unciam auri.

In Episcopatu Venafrenensi Monasterium Sancti Vincentii de Santra, tres Squifatos.

In Episcopatu Sorano, qui est Domini Papae, Monasterium Sancti Dominici, duodecim Denarios Papiensium, & centum brachia panni in Pascha & in Nativitate.

In Episcopatu Fundano Ecclesia Sancti Thomae in pede Montecelli, unam Libram.....

Ecclesia Sancti Sebastiani de Cafronovo, unam Libram cerae.

In Episcopatu Aquilano Ecclesia Sancti Johannis de Colomentis, unam Libram cerae.

In Episcopatu Marficano Ecclesia Sanctae Mariae de Apamia, tres Solidos Proveniensium, & unam Libram cerae.

Monasterium Sancti Silvestri de Pereto, Ordinis Sancti Damiani, unam Libram cerae annuatim.

In Episcopatu Valvensi Monasterium de Bunimaco, unum Romanatum.

Hospitale Sancti Viti de Scarafano, unam Libram cerae.

In Episcopatu Theatino Monasterium de Cerajella, unum Marabutinum.

Monasterium Sancti Stephani de Ripa Maris, unam Unciam auri.

Ecclesia Sancti Johannis in Venere, unam Unciam auri.

Ecclesia Sanctae Hierusalem, unum Tariaum regale.

Monasterium Sancti Martini in Valle, duos Solidos Proveniensium Senatus.

Ecclesia Sanctae Mariae de Manopello, unum Bisantium.

In Episcopatu Abruntinensi Ecclesia Sancti Domnini, duos Solidos Pisanorum.

In Episcopatu Signinensi Monasterium de Rossello, unum Obolum Massemutinum pro Ecclesia Sancti Simeonis, quam ei concessit Dominus Honorius Papa III. Pontificatus sui Anno V.

In Episcopatu Anagnino Episcopus ipse in unoquoque festo Coronationis Domini Papae, debet sexaginta brachia panni, & ducentas Scutellas, & viginti Solidos.

Homines de Anticulo, quinquaginta Scapulas porcinas, & quinquaginta Placentulas in festo Nativitatis.

Dominus Raynaldus Maximi de Genna, nepos Domini Alexandri IV. pro omnibus redditibus & proventibus, ceterisque juribus & bonis, quae Romana Ecclesia in Castro de Trebis obtinet, debet unum Obolum aureum in festo Omnium Sanctorum, praedictae Romanae Ecclesiae annuatim.

In Episcopatu Ferentino Episcopus ipse, ducentas Scutellas, & sexaginta brachia panni.

In Episcopatu Alatrino Episcopus ipse, ducentas Scutellas, & sexaginta brachia panni.

In Episcopatu Verulano Episcopus ipse debet sexaginta brachia panni, & ducentas Scutellas, & viginti Solidos per annum.

Ecclesia Sancti Petri de Caneto, Centum Scutellas, & Centum brachia panni.

Datum apud Urbem Veterem Idibus Septembris, Pontificatus nostri Anno III.

„ De Bononia.

Regestrum de recognitionibus, & homagiis, ac fidelitatis juramentis, per Commune & Homines singulares Civitatis, Comitatus, & districtus Bononiensis, Faventiae, Forolivi, Caesena, Arimini Civitatum. Necnon Guidonis Comitum Montisfeltri, Malatestae de Veruculo, Paciscardi de Paciscardis, Manuelis Domini Jacobi de Fertano, Peponis & Raynerii de Brandis, & Vincentii Domini Honesti, pro Terris, quas tenebant, Domino Nicolao Papae III. & ejus certis Nuntiis, Ecclesiaeque Romanae factis & praestitis, prout in eodem pergamenno Libro, sive Regestro, manu Magistri Thomae de Monte Granario Notarii publici scripto, recepto, & signato, & infra sequitur, plenius continetur. Datum Bononiae & alibi: ubi dictae recognitiones factae fuerunt, & Instrumenta recepta, Anno Domini MCCLXXXVIII. die XXI. Augusti, Pontificatus dicti Domini Nicolai Papae III. Anno Primo.

Est primo in dicto Regestro quoddam Instrumentum Syndicatus Syndici constituti in publico Parlamento dictae Civitatis Bononiae ad confirmandum & ratificandum coram certis Nuntiis Apostolicis in ipso Instrumento expressis recognitionem & promissionem cum juramento, factas per certos Nuntios Bononiae coram Domino Nicolao Papa III., vel alteri pro eodem: necnon ad faciendum dictam recognitionem, & praestandum dictum juramentum fidelitatis eisdem Nuntiis Apostolicis nomine Romanae Ecclesiae. Datum, ut supra proxime.

A Item quoddam aliud Instrumentum de & super recognitionibus & juramentis per dictum Syndicum factis & praestitis in eodem Parlamento, & plurimos alios Cives Bononienses, quorum sunt nomina & cognomina expressa in dicto Regestro, coram Magistris Siffredo de Anagnia & Guillermo Durandi, necnon Fratre Laurentio de Tuderto, & Fratre Johanne de Viterbio Ordinis Praedicatorum, nomine dicti Nicolai Papae III. & Sedis Apostolicae, Ecclesiaeque Romanae recipientibus. Datum, ut supra, quantum ad gesta per dictos Syndicos. Quantum vero ad gesta per singulares Bononienses, non est data, quia facta fuerunt diversis diebus & mensibus, prout dicitur in Regestro. Castra & loca infra scripta sunt in Comitatu & districtu Bononiae.

B Item Instrumentum Syndicatus. Item Instrumentum recognitionis & juramenti, & nomina hominum singularium Burgi Panicalis: qui similiter juraverunt, & juramentum fidelitatis praestiterunt Domino Guillermo Durandi Nuntio Apostolico nomine Domini Nicolai Papae III. & sanctae Romanae Ecclesiae. Datum in dicto loco, Anno Domini MCCLXXXVIII. die IV. Mensis Octobris, & sequentibus diebus singulares personae.

C Item Instrumentum Syndicatus, & Instrumentum recognitionis & juramenti, & nomina hominum Unzolae, qui similiter recognoverunt & juraverunt, ut supra. Datum in dicto loco Unzolae, quo supra, die VI. Mensis Octobris.

D Item Instrumentum Syndicatus, & Instrumentum recognitionis & juramenti, & nomina hominum Castri Franci, qui similiter recognoverunt ut supra & juraverunt. Datum in Castro Franco, Anno, quo supra, die VI. Mensis Octobris.

Item similia Instrumenta Syndicatum & recognitionum, & juramenta Syndicorum, necnon nomina hominum infra-scriptarum Terrarum, Crispellani, Plumacii, Giffi, Castanboli Maris, Ceulae, Furnii, Argelatae, Argillae, Podii Massumatici, Galerae, Podii Rognatici, Gavaseti, Villae Sancti Petri in Casali, Terrae Sancti Georgii, Terrae Sanctae Mariae in Artis. Quorum Comitatum, Castrorum & Villarum Syndici & singulares personae similiter ratificaverunt, recognoverunt & juraverunt, ut supra. Anno Domini, & Mense, quibus supra, diversis tamen diebus in Registro praedicto expressatis.

Item Instrumentum Syndicatus, & Instrumentum recognitionis & juramenti, & nomina hominum Civitatis Faventiae, qui similiter recognoverunt & juraverunt &c. ut supra. Datum Faventiae, Anno, quo supra, die VI. Septembris.

Item Instrumentum Syndicatus, & Instrumentum recognitionis & juramenti, & nomina hominum Civitatis Forolivii, qui similiter fecerunt, ut alii supra. Datum Forolivii Anno, quo supra, die II. Mensis Septembris.

Item Instrumentum Syndicatus, & Instrumentum recognitionis & juramenti, & nomina hominum Civitatis Caesena, qui similiter fecerunt, ut supra. Anno, quo supra, in Caesena die XI. Septembris.

Item Instrumentum Syndicatus, & Instrumentum recognitionis & juramenti, & nomina hominum Civitatis Arimini, qui similiter fecerunt. Datum Arimini Anno, quo supra, die XVIII. Septembris.

Item Instrumenta ratificationum & juramentorum fidelitatis infra-scriptorum Baronum dicto Domino Nicolao Papae III. seu ejus Nuntiis Apostolicis, nomine suo, & successorum suorum Ro-

Tom. XV.

A manorum Pontificum, ac Ecclesiae Romanae recipientibus factarum & praestitorum, videlicet Comitis Guidonis de Monte Feretro: Actum in Civitate Forolivii Anno, quo supra, die I. Septembris. Domini Malatestae de Veruculo: Actum in Civitate Arimini, Anno, quo supra, die XVII. Septembris. Domini Paciscardi de Paciscardis: Actum loco & Anno quibus supra, die XVIII. Septembris. Domini Manuelis Domini Jacobi de Fertano: Actum loco & Anno quibus supra, die XII. Septembris. Domini Vincentii Domini Honesti: Datum Caesena, Anno, quo supra, die XII. Septembris. Dominorum Popi & Raynerii de Brandis; Datum & Actum, ut supra proxime. Pro omnibus juribus, Castris, Villis, & certis ipsorum territoriis & districtibus, quae habent in certis Comitatibus & locis hinc specificatis, & in tota provincia Romandiolae, praefati Domini juramentum fidelitatis praestiterunt, ut supra.

Item est quaternus tabellionatus, continens tractatum seu concordiam inter Commune Bononiae ex una parte & Marchiones Estenses ex altera, super quadam discordia, quae inter ipsos ventilabatur. Datum Florentiae Anno Domini M^{CC}LXXXIX. die XIX. Maji.

Item sunt duo Quaterni, continentes processus & sententiam, pacem seu concordiam inter Bononienses ex una parte & Marchionem Estensem ex altera, per Priores Artium Florentiae; Arbitros super iis auctoritate Apostolica eis ditos. Datum Florentiae Anno Domini M^{CC}XXIX. die XXIX. Mensis Septembris.

Item transscriptum quarundam Litterarum super tregua inita auctoritate Apostolica inter Provinciales Romandiolae ex una parte & Bononienses &

T

Par-

Parmenses, Marchionesque Eftenſes cum eorum ſequacibus ex altera, cum citatione, ut dictae partes debeant legitime comparere ſuper pace ſcienda ad certam diem coram Domino Bonifacio Papa V. II. Datum Piſtorii III. Idus Januarii, Pontificatus Domini Bonifacii Papae VIII. Anno II.

Item quaedam Literae excuſatoriae Communiſ & Officialium Bononiensium Domino Bonifacio Papae VIII. directae ſine Datâ.

Item quoddam Inſtrumentum, continens qualiter Rector & Vicecapitaneus & Antiani & Conſilium generale Communiſ ac Populi Civitatis & diſtrictus Bononiens, recognoverunt dominium, jurisdictionem omnimodam, & merum ac mixtum imperium dictae Civitatis Bononiae ad Dominum Johannem Papam XXII. ſuoſque ſucceſſores ac Romanam Eccleſiam pleno jure pertinere, & eſſe debere: conſtitueruntque certos Procuratores & Syndicos ad recognoscendum praedicta; & ſe ac dictam Univerſitatem eidem Domino Papae ſubmittendum, obligandum & faciendum erga eundem Dominum Papam circa neceſſaria praemiſſa ac opportuna. Datum Bononiae Anno Domini MCCCXXXI. die VIII. Novembris, Pontificatus dicti Domini Johannis Papae XXII. Anno XVI.

Item duo Inſtrumenta, continentia qualiter Johannes Andreae Decretorum Doctor, & Gerra de Pepulis, exſequutores teſtamenti Alberti Thomafini Cognofcentis de Bononia, conſenſerunt, quod Johanna filia & heres dicti Alberti venderet certa bona ſua Domino Bertrando Epifcopo Oſtienſi. Datum Bononiae Anno Domini MCCCXXXII. die X. Februarii.

Item duo Inſtrumenta, continentia emtionem factam nomine Domini Bertrandi Cardinalis Oſtienſis de quibu-

A ſdam domibus ſuis, ſitis in Civitate Bononiens, in eiſdem Inſtrumentis conſignatis, poſtmodum per ipſum Cardinalem Romanae Eccleſiae in ſuo ultimo teſtamento legatis, prout apparet in quodam tranſumpto autentico hic annexo. Datum Bononiae Anno MCCCXXXII. die XIII. Februarii.

B Item Inſtrumentum ratificationis factae per dictum Dominum Bertrandum Cardinalem Oſtienſem de bonis nomine ſuo ab haeredibus Alberti Thomafini in Porta de Caſtello Bononiae emtis. Datum Bononiae Anno Domini MCCCXXXII. die XIII. Februarii, Pontificatus Domini Johannis Papae XXII. Anno XVII.

C Item duo Inſtrumenta continentia dationes Curatorum Jacobino Minorino filio Catharinae Matthaevi de Caſtello, ad ratificandum venditionem domorum & poſſeſſionum Albertini Thomafini Bononiens Domini Bertrando Epifcopo Oſtienſi factam. Datum Bononiae Anno Domini MCCCXXXII. die XVI. Menſis Octobris.

D Item Litera Apoſtolica bullata, continens proceſſus factos & ſententias latas per Dominum Benedictum Papam XII. contra Officiales, Commune & Populum Civitatis, Comitatus & diſtrictus Bononiae pro eo quod hoſtiliter Dominum Bertrandum Epifcopum Oſtienſem, in Lombardia & aliquibus aliis partibus Italiae Legatum Apoſtolicum, in Caſtro Bononiae per eum conſtructo pro Eccleſia Romana exiſtentem obſederunt, eumque vi armorum de dicto Caſtro & Civitate Bononiens expellendo recedere fecerunt. Datum Avenione IV. Nonas Januarii, Pontificatus dicti Domini Benedicti Anno III.

E Item Inſtrumentum Syndicatus Communiſ, Antianorum, Conſulum, Conſiliariorum, ac Locumtenentis Capitanei Civi-

Civitatibus Bononiae ad comparandum coram Domino Benedicto Papa XII. & Collegio Dominorum Cardinalium, tractandumque pacem & reconciliationem ipsorum Bononiensium super rebellionem praedictam, quam fecerunt in expellendo Dominum Legatum praedictum. Datum Bononiae Anno Domini MCCGXXVIII. die XXIX. Mensis Maji.

Super recuperatione, reintegratione, & reconciliatione Civitatis, Comitatus, & districtus Bononiensis, & gentium eorundem, sequitur effectus Litterarum Apostolicarum. Et primo est quaedam Litera ad perpetuam rei memoriam, cum filis sericis bullata, concessa per Dominum Benedictum Papam XII. Avenione IV. Idus Octobris, Pontificatus sui Anno IV. continens inter alia, quod factis quibusdam processibus per Dominum Johannem Papam XXII. contra Commune, Universitatem, & Populum Bononiensem super eo, quod Dominum Bertrandum Episcopum Ostiensem, in Lombardia Apostolicae Sedis Legatum, de Bononia per vim expulerunt, & eisdem processibus per dictum Dominum Benedictum recensitis, plures & diversas sententias atque poenas contra eosdem Bononienses promulgando processit. Quibus visis dicti Bononienses apud Avenionem dicto Domino Benedicto Paulum de Liazaris Decretorum Doctorem, & Mathaguanum de Azzogudis, ac Petrum de Bonipetris Legum Doctores, & Rolandum quondam Johannis de Fantucciis, Syndicos & Procuratores speciales dictorum Bononiensium Ambasciatores destinarunt. Qui recognoscetes Civitatem, Comitatum, & districtum Bononiensem fore & esse dicti Domini Papae & Ecclesiae Romanae cum mero & mixto imperio ac jurisdictione omnimoda, & quoad exercitum

A eorundem pertinere plenarie, reintegrationem praedictorum per traditionem clavium in Consistorio publico eidem Domino Benedicto Papae XII. & Ecclesiae Romanae fecerunt. Diciturque Syndicus nomine suo & aliorum constituentium omnium juramentum fidelitatis dicto Domino Benedicto Papae & Ecclesiae Romanae praestitit, promittendo eidem Domino Papae & ejus Collegio; ac sanctae Romanae Ecclesiae, se facturum, quod Antiani & Cives Bononiae simile juramentum fidelitatis praestarent infra medium Quadragesimae tunc sequentis, & ratificarent omnia gesta facta, & promissa per ipsum Syndicum & Ambasciatores praedictos. Item dictus Syndicus nomine quo supra pro dicta Civitate, Comitatu, & districtu Bononiensi dedit & constituit dicto Domino Papae & Collegio Dominorum Cardinalium ac Ecclesiae Romanae in perpetuum Censum octo millium Florenorum boni auri & ponderis de Florentia, solvendum quolibet Anno in festo beatorum Petri & Pauli Apostolorum Romano Pontifici & ubicumque erit, & Ecclesiae Romanae, vel ipsi Ecclesiae, Sede vacante, ubicumque fuerit, pro futuro Pontifice recipienti, & pro portione Collegium Dominorum Cardinalium contingente, sumptibus & expensis annis singulis Communis & Universitatis Bononiae, promittendo solemniter & jurando in animas dictorum constituentium praedicta attendere & facere observari. Item promisit & constituit Syndicario nomine, quo supra, ac juravit in animas constituentium praedictorum, quod quaecumque dictus Dominus Papa, successoresque ejus, vel Collegium Dominorum Cardinalium, Apostolicam Sede vacante, mandabunt, seu indigebunt gentibus armorum, pro defensione terrae Ecclesiae, ipsi Bononienses mittent in subsidium seu servitium

ium ejusdem Ecclesiae ducentos homines bonos, equis & armis bene munitos, infra septuagesimum milliare dumtaxat a Civitate praedicta computandum: & tenebunt eos per tres menses integros anno quolibet eorum expensis propriis in servitio dictae Romanae Ecclesiae moraturos, nisi dicta Civitas tunc esset obfessa, vel contra eam actualiter guerra, & vera forsitan moveretur. Item promisit solemniter dictus Syndicus nominibus, quibus supra, & juravit in animas constituentium praedictorum, quod gesta promissa & jurata per ipsum dicti constituentis rata & grata haberent, ac perficerent infra medium Quadragesimae proxime tunc futurae, & perpetuo observabunt sub poena quingentarum Marcharum auri toties, quoties contrarium facient, dicto Domino Papae & Successoribus suis, Ecclesiaeque Romanae, ac ejus Camerae Apostolicae applicanda, & per eam ab eis exigenda. Item in dicta Bulla continentur multa Capitula, promissa & jurata per dictum Syndicum, creationes & constitutiones Potestariae, Capitanei, Judicum & aliorum Officialium, ac exercitium meri & mixti imperii, jurisdictionisque Civitatis, Comitatus, & districtus Bononiensis tangentia, quae propter eorum prolixitatem hic non exprimuntur. Item in dicta Bulla cavetur, quod si dictum Commune, Universitas, & Populus Bononiensis infra tres menses, proxime tunc festum Apostolorum sequentes, non solverent dictum Censum annuum octomillium Florenorum dicto Domino Papae, ejusque Successoribus, seu Romanae Ecclesiae, ipso facto Potestas, Capitaneus, Conservator, Judices, & Officiales, ac Antiani omnes dictae Civitatis sint excommunicati. Si vero infra alios tres Menses proxime sequentes dictum Censum integraliter non solverint, dicta Ci-

A vitas, Comitatusque & districtus Bononiensis Ecclesiastico sint suppositi interdito. Si vero infra alios tres supradictos Menses proxime sequentes dictum Censum sine diminutione quacumque non solverint, suspensionem Studii generalis, omniumque privilegiorum, gratiarumque Apostolicarum & Imperialium, eis concessorum incurrant. Si vero infra alios tres menses praedictos tres menses immediate sequentes, dictum Censum non solverint, dicto Studio, & privilegiis omnibus atque gratiis omnino sint privati. Si vero de dicto Censu octo millium Florenorum infra ultimos tres Menses anni plenarie eisdem Romano Pontifici & Ecclesiae Romanae satisfecerint, * nihilominus tamen pro singulis summis octomillium Florenorum singulorum terminorum sequentium si non solverint integraliter, similes poenas incurrant. Deinde vero dictus Dominus Benedictus Papa XII. contra dictum Commune, Universitatem, Comitatum, districtum, Officiales, ac constituentes Bononiae, si in praemissis, seu in aliquo praemissorum defecerint, sententias & poenas suprascriptas promulgari solemniter & servari voluit; interpretationem, expositionem, correctionemque praedictorum dictus Dominus Papa sibi penitus & soli, & Successoribus suis Romanis Pontificibus retinendo. Post quae sequitur quaedam alia Litera cum filo canapis butata, exsequutoria supradictae, directa Magistro Guidoni de Sancto Germano Notario, & Apostolicae Sedis Legato, Nuntio per dictum Dominum Benedictum Papam XII. apud Bononiam super praemissis destinato, continens suprascriptam Literam gratiosam, & commissionem, potestatemque super praemissis adimplendis, sub Data primae Literae concessae videlicet Avenione

IV. Idus Octobris, Pontificatus di-

8i Domini Benedicti Papae XII. Anno IV.

Item est quaedam alia Litera bullata, continens, quomodo Dominus Benedictus Papa XII. Secundo Idus Octobris, Pontificatus sui Anno IV. scripsit Comuni & Populo Bononiae, ut gratiose & benigne reciperent dictum Magistrum Guidonem de Sancto Germano Nuntium Apostolicum, & eidem crederent de eis, quae dicto Comuni exponeret ex parte dicti Domini Papae.

Item est quaedam alia Litera bullata continens quod dictus Dominus Benedictus, Pontificatus sui Anno IV. Secundo Idus Octobris in Avenione, commisit dicto Magistro Guidoni, quod receptam possessione Civitatis & Comitatus ac districtus Bononiensis, regimen & administrationem dictorum Civitatis, Comitatus, & districtus Bononiensis committeret cui sibi placeret, & videretur expedire. Et postquam possessionem recepisset & commississet, reveniret Avenionem ad referendum, quae acta fuerunt per eum super contentis in praesenti commissione.

Item est quaedam alia Litera bullata, continens remissionem factam dicto Magistro Guidoni per dictum Dominum Benedictum, Pontificatus sui Anno IV. ut in Civitate, Comitatu, & districtu Bononiensi unum de tribus nominandis pro * dictum Commune Bononiae possit in Potestatem, vel Capitaneum, seu Consalonarium idem Magister Guido Nuntius Apostolicus deputare & confirmare.

Item quoddam publicum Instrumentum de actis & gestis in Civitate Bononiae, quando dictus Dominus * Guigo fuit in dicta Civitate Bononiae, & dictas ordinationes publicare vellet juxta formam per dictum Dominum Papam sibi traditam. Et inter cetera quod quidam Dominus Thaddaeus vocatus de Pe-

A pulis, Civis & Doctor, Bononiensis, dicens se Conservatorem dictae Civitatis ad suam vitam, & Commune, Universitas ac Populus Bononiensis dicto Nuntio Apostolico Literas, quas apportabat, non permisissent legere, publicare, nec etiam exequi, nisi prius reformatis, declaratis ac emendatis quibusdam Capitulis & Articulis in dictis Literis comprehensis, super quibus rediret ad Romanam Curiam. Actum Bononiae Anno Domini MCCCXXXIX. die penultima Mensis Decembris.

B Item est alia Litera bullata, continens secundarios processus, sententias, poenas, citationesque contra Commune, Universitatem, Populum, & Officiales Civitatis, Comitatus, & districtus Bononiensis, per dictum Dominum Benedictum Papam XII. factos & promulgatos super eo, quod dictum Dominum Bertrandum Episcopum Ostiensem, Legatum Apostolicum, de Castro per eum fundato Bononiae pro Ecclesia Romana, ibi existentem cum familia sua, vi armorum expulerant, ac etiam, quia praedictam concordiam & reconciliationem tractatam in Avenione ipsi Bononienses tenere recusabant. Datum Avenione VI. Calendas Septembris Pontificatus sui Anno

C Item aliud Instrumentum factum super publicatione processuum & sententiarum Apostolicarum contra Bononienses per Episcopum Faventinum Commissarium Apostolicum secundo facitorum & promulgatorum. Actum Faventiae Anno Domini MCCCXL. die XXVI. Decembris, Pontificatus Domini Benedicti Papae XII. Anno V.

D Item est quidam Liber pergamentum sexdecim foliorum scriptus, & cum serico bullatus, continens declarationem dubiorum occurrentium super praedicta ordinatione reconciliationis Bononiensium, & modificationem & ordinationem novam

vam Civitatis Bononiensis. Necnon recognitiones Civitatis, Comitatus, & districtus Bononiensis, cum eorum pleno dominio, jurisdictione omnimoda, mero ac mixto imperio, & promissiones, obligationesque Censuum, & aliorum servitorum, & juramentum fidelitatis per dictos Syndicos nomine eorum & Communis, Populique & Antianorum & Consiliariorum omnium dictae Civitatis eidem Domino Benedicto Papae & Collegio Dominorum Cardinalium promissas, factas atque praestitas. Datum Avenione XVIII. Calendas Julii, Pontificatus Domini Benedicti Papae XII. Anno VI.

Item rotulus magnus & longus, continens processum factum super reconciliatione & recuperatione Civium, gentiumque Civitatis, Comitatus, & districtus Bononiensis. In quo rotulo a pluribus Notariis tabellionato & signato continentur decemnovem Instrumenta publica signata & tabellionata, quorum effectus sequuntur seriose. Et fuit inceptus dictus rotulus Anno Domini MCCCXL. die I. Augusti, Pontificatus Domini Benedicti Papae XII. Anno VI.

Primum enim Instrumentum dicti rotuli continet in effectu, quod Anno Domini MCCCXL. die I. Augusti, Pontificatus dicti Domini Benedicti Papae XII. Anno VI. Dominus Beltraminus Episcopus Cumanus, Nuntiusque Apostolicus, pro complenda dicta reconciliatione & pace Bononiensium, specialiter destinatus ac receptus, erexit quatuor praecoens, qui juraverunt proclamare publice per dictam Civitatem in locis consuetis omnia, quae dictus Nuntius Apostolicus eis & cuilibet eorum nomine dicti Domini Papae & Ecclesiae Romanae praeciperet. Et quod fidelem relationem de proclamationibus & gestis per eos dicto Episco-

A po Nuntio Apostolico facerent sub juramento praestito, & poena in Statutis dictae Civitatis contenta, ac etiam sub poena viginti Solidorum cuilibet ipsorum imposita. Quibus dictus Dominus Episcopus & Nuntius Apostolicus praecipit, ut in locis consuetis Bononiae & per vicos & plateas publice & fideliter proclamarent ex parte Domini Papae, & ipsius Nuntii, quod omnes de generali & speciali Consilio & solemniter dictae Civitatis in crastinum, dum audirent pulsari Consilium, se congregarent in Palatio novo Communis Bononiae, ad audiendum ea, quae dictus Nuntius Apostolicus ex parte dicti Domini Papae eis diceret. Quae facta fuerunt multis testibus & tribus Notariis in fine Instrumenti subscriptis praesentibus.

C Securum Instrumentum, quod die II. Mensis Augusti Anno, quo supra, dictus Dominus Bertrandus Episcopus Cumanus & Nuntius Apostolicus, convocatis & congregatis in unum in dicto Palatio Nova Communis dictae Civitatis Bononiae, videlicet vocibus praecorum, & sono campanarum solemniter de mandato dicti Nuntii Apostolici, omnibus Antianis, Consulibus, & Consiliariis Communis & Universitatis Bononiensis, quorum omnium nomina in dicto Instrumento sunt scripta, qui erant, prout dicebant, secundum Statuta & consuetudines dictae Civitatis plusquam duae partes Consiliariorum dictorum Communis & Universitatis Bononiensis ad generale plenum Consilium faciendum, praesentibus etiam Nobilibus viris Dominis Nigro de Bruxatis de Brixia Milite pro Potestate, & Jacobo de Regio pro Vicegerente Capitanei dictae Civitatis & Populi, se gerentibus & consentientibus, ad interrogationem dicti Nuntii Apostolici assentibus, quod Concilium generale ple-

num ac solemne, etiamsi tractaretur de alienatione quorumcumque jurium dictorum Communis & Universitatis, faciebant & repraesentabant: dictas Literas Apostolicas praefati Domini Benedicti Papae XII. bullatas, continentis concordiam & tractatum pacis ac declarationis praedictas, per Beltrammum Gualonem de Leuco Mediolanensem Notarium publicum solemniter palam & alta voce, publice legi distinte & publicari fecit, omnibus exponendo. In quibus quidem Literis specialiter continentur obligationes Censuum octomillium Florentinum quolibet Anno in festo beatorum Petri & Pauli Apostolorum per dictos Bononienses sumptibus eorum & expensis, dicto Domino Papae & Ecclesiae Romanae solventorum. Item obligationes ducentorum hominum armorum bene munitorum in subsidium & servitium dicti Domini Papae & Ecclesiae Romanae infra septuaginta miliaria a Civitate Bononiensi computanda, per tres menses integros anno quolibet per dictos Bononienses eorum expensis infra duodecim dies mittendos pro defensione jurium dictorum Domini Papae & Ecclesiae Romanae; si & quando in futurum indigebunt. Item multa Capitula, ordinationem, creationem, ac depositionem Potestatis, Capitanei, Judicium appellationum, Officialium, ac Stipendiariorum Civitatis, Communis, & districtus Bononiensis praedictorum continentia. Item continentur quaedam declarationes & modificationes super quibusdam Capitulis in dictis Literis expressatis per dictum Dominum Papam & Syndicos supra nominatos factis & concordatas. Item poena quingenarum Marcharum auri per dictos Commune & Universitatem Bononiensem, si contenta in dictis Literis concordatae non adimpleverint, servaverintque, committenda, & dicto Domi-

A no Papae, Ecclesiaeque Romanae applicanda, ac per Cameram Apostolicam toties, quoties defecerint, exigenda. Item continentur multae aliae poenae contra dictos Bononienses statutae, quas longum esset narrare propter earum prolixitatem. Item in dicta Bulla continentur Syndicatus & potestas dictorum Syndicorum supra nominatorum.

B Quibus Literis Apostolicis lectis coram dicto Consilio ac publicatis, Commune, Universitas, & Populus praedicti nullo discrepante ratificaverunt, approbarunt, promiserunt, & juraverunt tenere, complere, attendere omnia concordata, & in dictis Literis Apostolicis contenta. Post quae Antiani, Consules, Consiliarii, & Universitas Civitatis Bononiae volentes restituere possessionem dictae Civitatis, Comitatus, & districtus Bononiae, dicto Domino Papae, seu Episcopo Cumano Nuntio Apostolico, ejus nomine, & complere effectualiter contenta in dicta concordia, constituerunt alios Syndicos, videlicet Hugolinum Pauli de Bonatatis, & Nicolaum Brandoni de Saliceto, Cives Bononienses. Qui quidem Syndici per traditionem Clavium portarum Civitatis, & Castrorum Comitatus, & districtus Bononiensis dicto Nuntio Apostolico restituerunt plenarie possessionem, seu quasi, dictorum Civitatis, Comitatus, & districtus Bononiensis, juriumque eorumdem, prout Dominus Johannes Papa XXII. tenere solebat. Quo facto ad eorum requestam, interdictum Ecclesiasticum, & alias sententias atque poenas appostas & latis in dictos Bononienses praefatus Nuntius Apostolicus relaxavit, & penitus amovit. Item dictus Syndicus de mandato Antianorum & Consulium & Consiliariorum dictae Civitatis, nomine & in animas eorum, dicto Nuntio Apostolico nomine dicti Domini Papae & Ecclesiae Romanae recipienti sacramen-

cum fidelitatis praestitit. Quae acta fuerunt multis testibus, & quinque Notariis in fine subscriptis testibus.

Tertium Instrumentum dicti rotuli continet, quod Anno & Pontificatu praedictis, & die IV. Mensis Augusti, in Capitulo Ecclesiae Fratrum Praedicatorum Bononiensium, praesentibus Ferrariensi & Comaclensi Episcopis & aliis Praelatis multis & testibus ad haec vocatis, & praesenti dicto Episcopo Cumanus, Nuntio Apostolico, requirenti, recipientique pro dicto Domino Papa & Romana Ecclesia, supra proxime scripti Syndici singulariter pro se & nomine & in animas dictorum Communis & Universitatis constituentis, ac multi alii Doctores Legum & Decretorum, ac Milites dictae Civitatis Bononiensis, sacramentum fidelitatis praestiterunt. Cujus juramenti forma ibidem continetur. Quod Instrumentum manu quinque Notariorum est subscriptum atque signatum.

Quartum Instrumentum continet, quod Anno & Pontificatu praedictis dictus Episcopus Cumanus Nuntius Apostolicus, pluribus testibus praesentibus, in Domo Fratrum Praedicatorum, in qua ipse cubabat, accepit claves portarum Civitatis Bononiensis, cum quibus accessit ad dictas Portas in Instrumento nominatas: quas clausit & aperuit, ad finem possessionis reintegrandae & recuperandae ac continuandae dictae Civitatis. Post quae dictus Episcopus Nuntius Apostolicus constituit unum Procuratorem, qui etiam eadem die de sero, dieque quinta & sexta Septembris de sero & de mane dictas portas aperuit & clausit, praesentibus multis testibus & Notariis subscriptis.

Quintum Instrumentum continet, quod Anno, die & Pontificatu supradictis, idem Dominus Episcopus Cumanus, Nuntius Apostolicus constituit, citra tamen

A revocationem aliorum Procuratorum, & creavit de novo alium Procuratorem, nomine dicti Domini Papae & Ecclesiae Romanae, Petrolum de Alzatè Mediolanensis dioecesis. Cui tradidit Claves portarum dictae Civitatis Bononiensis, dando sibi potestatem claudendi & aperiendi de sero & de mane, quoties opus esset. Quod dictus Procurator dicta die & sequentibus, animo & ad finem recuperandi & apprehendendi, habendi & tenendi actualiter & corporaliter, realiter & integre, pacifice & libere, possessionem seu quasi Civitatis, Comitatus, & districtus Bononiensis, meri & mixti imperii ac jurisdictionis, ceterorumque jurium eorundem dicti Domini Papae & Romanae Ecclesiae, fecit, praesentibus pluribus testibus & Notariis subscriptis.

C Sextum Instrumentum continet, quod Anno die & Pontificatu suprascriptis, idem Episcopus Nuntius Apostolicus, citra revocationem aliorum Procuratorum, constituit nomine, quo supra, Amitzinum Baronis de Galarate Mediolanensis dioecesis, Procuratorem ad claudendum & aperiendum Portas dictae Civitatis, tradendo sibi certas claves ceterarum Portarum, quod dictus Procurator frequenter exercuit, pluribus testibus & Notariis subscriptis praesentibus.

D Septimum Instrumentum continet, quod Anno & Pontificatu suprascriptis, die XVIII. Mensis Augusti, & aliis sequentibus, dictus Amitzinus Procurator de mane & de sero aperuit & clausit portas dictae Civitatis Bononiensis nomine dicti Domini Papae, Romanae Ecclesiae, & Nuntii Apostolici praedictorum, ad finem & effectum habendi & tenendi possessionem praedictam, multis testibus & Notariis suprascriptis praesentibus.

Octavum Instrumentum continet, quod Anno & Pontificatu & die supradictis, idem Episcopus Nuntius Apostolicus in camera sua, qua jacebat, in domo Praedicatorum Bononiae, constituit Procuratorem & Nuntium specialem, Johannem quondam Menalajo de Caselio Mediolanensis Dioecesis, ad aperiendum & claudendum quatuor Portas ibi nominatas dictae Civitatis, tradendo sibi claves dictarum Portarum. Qui quidem Procurator nomine Domini Papae, Romanae Ecclesiae, Nuntiique Apostolici praedictorum, dicta die & sequentibus dictas Portas dictae Civitatis aperuit de mane & de sero clausit, ad finem tenendi, continuandi & habendi possessionem praedictam, & exercendi merum & mixtum imperium, jurisdictionemque in dicta Civitate &c. ut supra.

Nonum Instrumentum continet, quod Anno, Mense, Die, & Pontificatu supradictis, Dominus Jacobus de Crepa, Praepositus Sancti Victoris de Massalbia, Mediolanensis dioecesis, Procurator ad claudendum &c. aliquas Portas ibi nominatas dictae Civitatis horis consuetis, nominibus, quibus supra, clausit & aperuit ad finem & effectum praedictum, Notariis & testibus praesentibus, ut supra.

Decimum Instrumentum continet, quod Anno & Pontificatu praedictis, & die IV. Mensis Augusti, idem Dominus Episcopus & Nuntius Apostolicus, intendens ad finem & effectum acquisitionis, recuperationis, reintegrationis, & continuationis dictae possessionis seu quasi & exercitii dicti meri & mixti imperii & omnimodae jurisdictionis, nomine dicti Domini Papae & Ecclesiae Romanae; & pro eis personaliter se transtulit ad Palatium vetus Communis Bononiensis, positum in dicta Civitate, ubi jus redditur communiter, & merum & mixtum imperium, jurisdictionesque

Tom. XV.

A regulariter exercentur, & exerceri consueverunt. In quo Palatio, praesente Domino Nigro de Bruxatis de Brixia pro Potestate Civitatis Bononiensis se gerente usque ad adventum dicti Nuntii Apostolici & aliis Judicibus, & Officialibus, Notariis, ac multis Civibus dictae Civitatis, dictus Episcopus Nuntius Apostolicus ad bancam seu discursum Urbsi consuetum, pro tribunali sedendo, & jus partibus reddendo, plures sententias criminales & pecuniarias, absolutorias & condemnatorias contulit, & curatores pluribus adultis dedit, decreta interponendo, pluribus testibus, & quinque Notariis in fine dicti Instrumenti subscriptis praesentibus.

C Undecimum Instrumentum continet, quod Anno & Pontificatu supradictis, die VII. dicti Mensis Augusti, dictus Episcopus, Nuntius Apostolicus, & Nicolaus Brandoni de Saliceto Civis Bononiensis & Syndicus, existentes in Cassero, seu Turri principali Castri Sancti Johannis in Persiceto Comitatus Bononiae, idem Nicolaus nomine Syndicario Communis & Civitatis Bononiensis, tradidit realiter & restituit dicto Nuntio Apostolico, nomine dicti Domini Papae & successorum suorum & Ecclesiae Romanae, recipienti ad finem & effectum supradictos, possessionem, & quasi, Casseri & Turris, ac totius Castri praedictorum, dicens quod per hoc intendebat possessionem omnium Villarum & locorum ab eodem loco dependentium, necnon meri & mixti imperii, jurisdictionisque & ceterorum jurium eorundem, ac etiam omnium aliorum Castrorum, fortalitorum, villarum & locorum Comitatus & districtus Bononensis eidem Nuntio Apostolico realiter tradere & restituere. Cui Nuntio Apostolico dictus Syndicus tradidit Claves dicti Castri, & idem Nuntius Apostolicus nomine dicti Domini Papae Petrum filium quondam Johannis

V

hannis

hanus de Caruciis ibi Capitaneum fecit, & Zogolino quondam Jacobi claves tradidit. Qui Capitaneus & Claviger juraverunt, bene & fideliter eorum officia nomine dicti Domini Papae facere & exercere.

Duodecimum Instrumentum continet, quod die IX. dicti Mensis Augusti, idem Syndicus nomine, quo supra, tradidit & realiter restituit dicto Episcopo Nuntio Apostolico, nomine dicti Domini Papae ad finem & effectum supra dictos, & in Literis Apostolicis contentos, recipienti possessionem Castri Grevalcorii & Turris ipsius, claves ipsorum sibi tradendo. Quae quidem Nuntius Apostolicus, praesente dicto Syndico, inhibuit Capitaneo & Massario per dictum Commune Bononiense deputatis antea, ne a cetero se intrmitterent de gubernatione dicti Castri; ibidemque constituit Capitaneum & Massarium alios, qui jurarunt, bene & fideliter nomine dicti Domini Papae gubernare, & officia eorum exercere.

Tertium decimum Instrumentum continet, quod eodem Die praedictis Episcopo Nuntio Apostolico, & Syndico Communis Bononiensis in Castro de Nonantula districtus Bononiensis existentibus, idem Syndicus nomine & ad finem, quibus supra, restituit dicto Nuntio Apostolico nominibus, quibus supra, recipienti possessionem dicti Castri de Nonantula, tradendo sibi claves. Qui Nuntius Apostolicus prohibuit Capitaneo & Clavigero, qui antea pro Communi Bononiae gubernabant, ne a cetero se intrmitterent. Constituitque alios Capitaneum & Massarium seu Clavigerum, qui jurarunt & promiserunt, bene & fideliter nomine dicti Domini Papae custodire & gubernare.

Decimumquartum Instrumentum continet, quod die X. dicti Mensis Augusti dicti Anni, praedictis Episcopo

A Nuntio Apostolico & Syndico dictae Universitatis Bononiensis in Castro Franco districtus Bononiensis existentibus, dictus Syndicus nomine sineque, quibus supra, restituit & realiter tradidit possessionem dicti Castri cum mero & mixto imperio, jurisdictione, juribusque omnibus ejusdem dicto Episcopo Nuntio Apostolico, nomine ac sine quibus supra recipienti, tradendo sibi claves dicti Castri. Qui Episcopus Nuntius Apostolicus nomine dicti Domini Papae inhibuit Capitaneo & Clavigero antea per Commune Bononiae constituto, ne a cetero de gubernatione dicti Castri se intrmitteret. Constituitque nomine dicti Domini Papae alios Capitaneum & Clavigerum seu Massarium. Qui jurarunt in ejus manibus bene & fideliter custodire & gubernare.

Decimumquintum Instrumentum continet, quod Anno, Mense, & Pontificatu supra dictis, praesato Episcopo & Syndico in Castro de Plumatio districtus Bononiensis, idem Syndicus nomine, quo supra, restituit possessionem dicti Castri dicto Nuntio Apostolico cum suis juribus recipienti nomine, quo supra, tradendo sibi claves &c.

Decimum sextum Instrumentum continet, quod dictis Nuntio & Nicolao Syndico in Castro de Bazano districtus Bononiensis existentibus, dictus Syndicus nomine ac sine, quibus supra, restituit possessionem dicti Castri de Bazano dicto Episcopo Nuntio Apostolico, nomine ac sine, quibus supra, recipienti, tradendo sibi claves dicti Castri. Qui Nuntius Apostolicus inhibuit Capitaneo & Clavigero antiquis, ne ulterius se intrmitterent de gubernatione dicti Castri, alios de novo constituendo, qui in suis manibus jurarunt, bene & fideliter nomine dicti Domini Papae gubernare.

Decimumseptimum Instrumentum continet, quod Die XII. dicti Mensis Augusti, Episcopo Nuntio Apostolico & Nicolao Syndico praedictis in Castello Sancti Petri Comitatus seu districtus Bononiensis existentibus, idem Syndicus nomine ac sine, quibus supra, restituit dicto Episcopo Nuntio Apostolico, nomine ac sine, quibus supra, recipienti, possessionem dicti Castri & Loci cum suis juribus & pertinentiis omnibus, tradendo sibi claves, quas idem Nuntius Apostolicus tradidit custodiendas cuidam Capitaneo noviter ibi per eum constituto, qui juravit &c. ut supra. Praedicta duo Instrumenta sunt signata & subscripta manibus quatuor Notariorum.

Decimumoctavum Instrumentum continet, quod Die XIV. dicti Mensis Augusti dictus Episcopus Nuntius Apostolicus absolvit Dominos Petrum de Bonapetris Legum Doctorem & Paulum de Bonacultis, Bonromaeum de Seritis, & Robacontem de Panzonibus, Jurisperitos, Cives Bononienses, petentes humiliter a sententiis, quas incurrerant in processibus contra eos & alios Cives Bononienses per Dominum Johannem Papam XXII. & Dominum Bertrandum Episcopum Ostiensem Legatum factis, seu aliis quovis modo, de quibus in Literis Apostolicis praefati Domini Benedicti Papae XII. mentio habetur, impostâ eis poenitentia salutari, & praestito juramento de parendo mandatis sanctae matris Ecclesiae. Et nihilominus idem Nuntius Apostolicus nomine dicti Domini Papae supradictos constituit & creavit Judices Appellationum Civitatis Bononiensis. Qui jurarunt ad sancta Dei Evangelia, dicta Officia pro dicto Domino Papa & Romana Ecclesia bene & fideliter regere & exercere. Quod Instrumentum est signatum & subscriptum manu trium Notariorum.

A Decimumnonum & ultimum Instrumentum dicti rotuli continet, quod Anno, Mense, Die, & Pontificatu praedictis, Dominus Niger de Bruxatis de Brixia Miles, qui se gesserat & gerebat pro Potestate dictae Civitatis Bononiae, petiit humiliter se absolvi a sententiis in dictis processibus contentis per dictum Episcopum Nuntium Apostolicum: attento quod possessionem Comitatus & districtus Bononiensis, omniumque jurium & pertinentiarum earumdem recuperaverat. Quem dictus Nuntius Apostolicus absolvit injunctâ poenitentia salutari, & recepto juramento, ut supra; eidem expresse inhibendo, ne a cetero exerceret Officium Potestatis dictae Civitatis. Cui inhibitioni praedictus Miles humiliter acquievit. De quibus omnibus dictus Episcopus Nuntius Apostolicus praecepit fieri publicum Instrumentum: quod fuit factum & signatum manibus trium Notariorum. Diciturque rotulus supradictas Literas & Instrumenta continens, fuit sigillo dicti Domini Episcopi Cumani Nuntii Apostolici sigillatus.

D Item unum aliud Instrumentum sigillatum quodam magno sigillo impendenti, continens, quod Dominus Bertrandus Episcopus Nuntius Apostolicus praedictus tradidit regimen & gubernationem Civitatis, Comitatus, & districtus Bononiensis, Domino Thaddaeo de Pepulis Civi & Doctori Bononiensi ad triennium, prout a Domino Papa Benedicto XII. receperat in mandatis, recepto prius juramento, prout in dicto Instrumento continetur. factum. A. S. in Ecclesia Bononiensi. Anno Domini MCCCXL. die XXI. Mense Augusto, Pontificatus sui Anno VI.

E Item Instrumentum continens, quomodo Dominus Bertrandus Episcopus Cumanus Nuntius Apostolicus tradidit claves Portarum Civitatis Bononiae.

Jacobo de Grepa Praeposito de Massalia Mediolanensis dioecesis, constituendo ipsum Procuratorem ad tradendum dictas Claves Domino Thadlaeo de Pepulis, Gubernatori dictae Civitatis per ipsum Nuntium Apostolicum nomine & mandato dicti Domini Papae, Ecclesiaeque Romanae constituto. Datum Bononiae Anno Domini MCCCXL. die XXI. Augusti, Pontificatus Domini Benedicti Anno VI.

Item quoddam aliud Instrumentum publicum, manu trium Notariorum subscriptum & signatum, continens qualiter Dominus Thadlaeus de Pepulis Legum Doctor, Civis Bononiensis, ratione administrationis jurium Fiscalium Civitatis, Comitatus, & districtus Bononiae, ad Ecclesiam Romanam pertinentium, per Dominum Clementem Papam VI. ad triennium sibi commissae, in manibus Domini Stephani Boverii in Provincia Romandiolae Thesaurarii pro dicto Domino Papa & Ecclesia Romana recipienti, juramentum fidelitatis praestitit. Actum Bononiae Anno Domini MCCCXLII. die ultima Mensis Novembris, Pontificatus sui Anno I.

Item sunt tria Instrumenta in una pelle pergamenâ scripta, continentia emtionem factam per Dominum Manuelem Episcopum Vercellensem a Thomasio de Plantavignis & filiis suis de podere cujusdam terrae, prati, vineae, ac domibus sicis in Contrata de Sapina juxta flumen Sapinae in Comitatu Bononiensi. Actum Bononiae Anno Domini MCCCXLV. die XXII. Aprilis.

Item Instrumentum emtionis factae per Fratrem Petrum Poenitentiarium Domini Papae Procuratorem, nomine dicti Domini Episcopi a Thoma & Matthaeo de Blanchicis tutoribus Donati de Blanchicis, de quodam Prato, sito in

A loco de Chasano in districtu Bononiensi. Actum Anno Domini MCCCXLVI. die XIV. Januarii.

Item aliud Instrumentum emtionis factae per Fratrem Petrum Procuratorem nomine dicti Domini Episcopi a Mino de Guastavillanis de quadam domo sita in Burgo Peradelli Bononiensis. Actum Bononiae Anno Domini MCCCXLVI. die XVII. Januarii.

Item aliud Instrumentum traditae possessionis corporalis domus sitae in Burgo Peradelli, Procuratori dicti Episcopi Vercellensis, a Mino de Guastavillanis emtae & acquisitae. Actum in Comitatu Bononiensi, Anno Domini MCCCXLVI. die XXI. Martii.

Item Instrumentum emtionis viridarii & logiae prope domum emtam per Episcopum Vercellensem in Burgo Peradelli Civitatis Bononiae pro Ecclesia Romana. Datum Bononiae Anno Domini MCCCXLVII. die X. Mensis Maji.

Item tria Instrumenta emtionis clausurae de Sapina factae ultimo per Dominum Manuelem Episcopum Vercellensem Comitumque a Matthaeo de Plantavignis & suis fratribus, & de duabus petiis terrae, sitis in Curia Sancti Jobannis in Tinario Comitatus Bononiae in Contrata Sapinae. Datum Bononiae Anno Domini MCCCXLVII. die XVI. Mensis Octobris.

Item unum transumptum authenticum trium legatorum per Dominum Bertrandum Cardinalem Episcopum Ostiensem relictorum, videlicet de quodam Hospitio per ipsum empto prope Sanctum Paulum Bononiae, quod legavit Scholaribus per Episcopum Averionensem ibidem mittendis & tenendis. Item de quodam alio Hospitio per ipsum emto Bononiae in Burgo Rizzo, quod legavit pauperibus, ibidem per ipsum ordinatis, qui de redditibus confiscatis

habereant vivere. Item de quodam alio Hospitio, in quo ipse fecit plura aedificia, situato prope Ecclesiam Sanctae Mariae Majoris, quod fuit quondam Alberti Cognoscentis, quod legavit sanctae Romanae Ecclesiae in suo ultimo testamento. Datum Bononiae Anno Domini MCCCLII. die XXIV. Mensis.....

Item est Instrumentum Procuratorii constituti per Johannem Archiepiscopum Mediolanensem ad restituendum possessionem Civitatis, Comitatus, & districtus Bononiensis, & quarundam aliarum Civitatum & Terrarum Ecclesiae Romanae, ab eo & Nepotibus suis in partibus Romandiolae tyrannice occupatarum, Domino Papae seu ejus Nuntiis Apostolicis. Datum..... Anno Domini MCCCLII. die XXVIII. Mensis Augusti.

Est alter rotulus factus Bononiae Anno Domini MCCCLII. Indictione V. die VI. Mensis Septembris, Pontificatus Domini Clementis Papae VI. Anno XI. super restitutione & reintegracione Civitatis, Comitatus, & districtus Bononiae, & quorundam aliorum Castrorum, Civitatum, & Villarum in partibus Romandiolae, per Dominum Johannem Archiepiscopum Mediolanensem quondam, & nobiles viros Mattheum, Bernabovem, & Galeatium de Vicecomitibus, Milites Mediolanenses, ipsius Archiepiscopi Nepotes, occupatorum & per vim detentorum, Dominis Guillermo Abbati Monasterii Sancti Germani Autisiodorensis, & Azoni de Regio, Decano Ecclesiae Aquilejensis, Legum Doctore, Nuntiis Apostolicis, per Guillelmum de Armondis Civem Parmensem, Legum Doctorem, & Johannem de Silva de Sanctomate, Laicum Lucanae dioecesis, Procuratores dictorum Archiepiscopi & ejus Nepotum, facta, continens super pro-

A cessu dictae restitutionis viginti publica Instrumenta.

B Prius namque occupatis & vi armorum detentis aliquandiu per dictum Archiepiscopum & ejus Nepotes Civitate, Comitatu, & districtu Bononiae, cum Castris, Villis, & pertinentiis eorundem, ac quibusdam aliis Civitatibus, Castris, Villis, in partibus Romandiolae, ad Ecclesiam Romanam spectantibus, factisque processibus & multis sententiis atque poenis contra dictos Archiepiscopum & ejus Nepotes per dictum Dominum Clementem Papam VI. latis & promulgatis, Archiepiscopus & Nepotes praedicti ad dictum Dominum Papam Avenione Guillelmum de Armondis Civem Parmensem, Legum Doctorem, & Johannem de Sanctomate, Laicum Lucanae dioecesis, Procuratores & Nuntios specialiter destinarunt. Qui tractatu habito super multis Capitulis, in quadam Litera Apostolica cum chordula canapis bullata dicti Domini Clementis Papae VI. exsequutoria, directa dictis Dominis Guillermo Abbati & Azoni de Regio, Nuntiis Apostolicis, super receptione & reintegracione dictorum Civitatum, Comitatus, & Castrorum contentorum, prout plenius reperitur, recognoscentes nomine procuratorio, quo supra, quod Civitas, Comitatus, & districtus Bononiensis, necnon Castra & loca Comitatus Imolensis in partibus Romandiolae, per Archiepiscopum & Nepotes praedictos occupata & detenta, ad dictum Dominum Papam & Romanam Ecclesiam pleno jure spectabant, possessionemque praedictorum dicti Procuratores nomine, quo supra, eidem Domino Papae pro se, & successorum suorum, ac Ecclesiae Romanae nomine recipienti, quantum in absentia potuerunt, libere restituerunt. Promittentes, ac se obligantes solemniter, possessionem praedictorum realiter restituere, seu restituere

facere illis, quos dictus Dominus Papa Bononiae destinaret. Super quibus exsequendis & adimplendis dicti Domini Abbas & Decanus, Nuntii Apostolici, Bononiam destinati ac recepti honorifice per Bononienses fuerunt.

Die vero VI. dicti Mensis Septembris antedicta, nomine dicti Domini Papae, Bononienses certos Praecones creaverunt. Qui jurarunt, proclamationes, praecepta, ac bannimenta quaecumque, eis per dictos duos Nuntios Apostolicos committenda, fideliter facere. Qui de mandato eorum in locis & vicis consuetis per Civitatem Bononiae praeconizarunt, quod omnes de solemnii Consilio dictae Civitatis Bononiae se in crastinum praesentarent, dum audirent campanam Consilii in Palatio veteri ipsius Civitatis, ad audiendum ea, quae dicti Domini Nuntii Apostolici ex parte Domini Papae eis propalarent. Qui Nuntii Apostolici, in crastinum congregatis in unum in Palatio veteri Bononiae vocibus Praeconum & sono campanarum solemniter omnibus Antianis, Consulibus, & Consiliariis Communis, Universitatis, & Populi Bononiensis, quorum nomina in secundo Instrumento dicti rotuli sunt descripta, qui erant, prout dicebant, & repraesentabant plusquam duas partes Consiliariorum eorundem Communis & Populi Bononiae ad generale & solemne Consilium faciendum, ibidem coram dictis Antianis, Consulibus, & Consiliariis, ac Nobilibus viris Dominis Bernardo de Anguisolis de Placentia Milite pro Potestate, ac Johanne de Angelio pro Capitaneo Civitatis praesatae se gerentibus & consentientibus, dictas Literas Apostolicas legi fecerunt alta voce & intelligibili, omnia & singula in dictis Literis contenta, iidem Domini Nuntii Apostolici tam per se ipsos quam per dictum Ser Thaddaeum, ut eorundem or-

ganum, Latino & Vulgari sermone exprimendo. Quibus Literis lectis, Dominus Guillelmus de Armondis Procurator & procuratorio nomine dicti Domini Archiepiscopi Mediolanensis, & praedicti Domini Bernardi de Anguisolis Militis, & Johannis de Angelio pro potestate & Capitaneo, ante adventum dictorum Dominorum Nuntiorum se gerentes, in quantum ad eosdem pertinebat & pertinere poterat, ibidem praesentibus omnibus Antianis, Consulibus, & Consiliariis supradictis, ac ipsis plenum Consilium facientibus, recognoverunt dictis Nuntiis Apostolicis, nomine dicti Domini Papae & Ecclesiae Romanae recipientibus, praedictum Dominum Clementem Papam VI. & Romanam Ecclesiam fuisse & esse veros Dominos Civitatis & Comitatus & districtus Bononiensis; & ipsos & eorum Successores pro eorum veris Dominis in perpetuum tenebunt, dictamque Civitatem, Comitatum, & districtum, eorumque verum dominium, merum & mixtum imperium, & omnimodam jurisdictionem ad ipsum Dominum Papam ac Successores suos & Romanam Ecclesiam pertinuisse ac pertinere nunc & in perpetuum. Quibus sic actis dictus Guillelmus de Armondis nomine, quo supra, tradidit & restituit realiter possessionem Civitatis & Comitatus Bononiensis, quos occupaverat Archiepiscopus Mediolanensis praedictus; Claves Palatii & dictae Civitatis Bononiae eidem Nuntiis Apostolicis manualiter tradendo in signum restitutionis & reparationis praemissorum. Consentiens & volens dictus Procurator nomine, quo supra, quod dicti Nuntii Apostolici proclamationes & bannimenta omnia, merum & mixtum imperium, ac jurisdictionem omnimodam in Civitate, Comitatu, & districtu Bononiae praedictis, nomine dicti Domini Papae & Ecclesiae Romanae exercendo, fieri

feri faciant. Protestans etiam & volens dictus Procurator per traditionem hujusmodi clavium, possessionem seu quasi Castrorum, Villarum, Comitatus, & districtus Bononiensis cum omnibus juri- bus eorum dictis Nuntiis Apostolicis, nomine, quo supra, tradere & restituere. Qui quidem Nuntii Apostolici cum dictis clavibus per se & alios ab eis constitutos nomine dicti Domini Papae & Ecclesiae Romanae, aperuerunt, clau- serunt, aperiri & claudi, praesente & consentiente Procuratore dicti Archiepi- scopi Mediolanensis, fecerunt, plures Procuratores ad haec faciendam in futu- rum constituendo. Qui praemissa postmo- dum exsequuti fuerunt, prout in secun- do Instrumento dicti rotuli, manu qua- tuor Notariorum subscriptorum signato, plenius continetur.

In tertio Instrumento dicti rotuli con- tinetur, quod constitutis per dictos Nun- tios Apostolicos certis Procuratoribus ci- tra revocationem aliorum ad recipien- dum & claudendum Portas dictae Civi- tatis Bononiae, dicti Domini Nuntii Apostoli i praecerunt Praeconibus per eos constitutis, quod ex parte dicti Do- mini Papae, Ecclesiaeque Romanae, & Nuntiorum praedictorum, * proclamaret per Civitatem Bononiae in locis consue- tis, quod omnes banniti de Civitate propter homicidium, necnon latrones, & omnes infamatae personae in conti- nenti de Civitate & Comitatu totali- ter recederent sub certis poenis. Et quod nullus eos receptaret, nec arma portaret eundo de nocte per Civitatem praedictam. Multisque condemnatis in certis pecuniarum summis, poenas & sententias praedictas remittendo, a car- ceribus, in quibus dicti condemnati cap- ti detinebantur, eosdem relaxando. Et claves Palatii veteris Bononiae & Turris Palatio certo Civi Bononiae tra- diderunt, ipsum constituendo Torrex-

A num & Campanarium, ad pulsandum ad Consilium Communis * Boniae, quoties opus esset. Qui juravit, dictum officium legaliter exercere, ut in dicto Instru- mento manu quatuor Notariorum * ple- nius continetur.

In quarto vero Instrumento effectua- liter continetur, quod constitutis certis Procuratoribus ad aperiendum & clau- dendum Portas dictae Civitatis Bono- niae, dicti Domini Nuntii Apostolici multis adultis, hoc petentibus, Curato- res dederunt, decretum & auctoritatem judicariam in Palatio veteri pro tri- bunalis sedentes interponendo. Nomine- que dicti Domini Papae, unum Cleri- cum in dicto Palatio detentum ad Cu- riam Episcopalem remiserunt. Praemis- sa pro exercitio meri & mixti imperii ac jurisdictiones omnimodae, nomine di- cti Domini nostri Papae, & ad finem recuperationis & possessionis plenariae praedictorum fecerunt, ut in dicto In- strumento, manu quatuor Notariorum subscriptorum signato, plenius continetur.

In quinto Instrumento effectualiter con- tinetur, quod Anno Mense, & Pon- tificatu supradictis, die XI. supradicti Mensis Septembris, dicti Domini Nun- tii Apostolici in Palatio veteri Bono- niae existentes, jusque reddendo omni- bus conquerentibus, sedentes pro tribu- nali, ad finem & effectum supradictos, plures sententias condemnatorias, abso- lutorias, & declaratorias, nomine di- cti Domini Papae & Ecclesiae Romanae protulerunt, praesentibus multis testibus & quatuor Notariis in fine subscriptis.

In sexto Instrumento continetur effe- ctualiter, quod Anno, Mense, Die, & Pontificatu praedictis, factis prae- conizationibus in locis consuetis per Prae- cones Civitatis Bononiae de mandato dictorum Nuntiorum Apostolicorum, quod omnes de generali & solemnii Consilio dictae Civitatis se congregarent in Pa- latio

latio veteri, dum audirent Campanam pulsari pro Consilio de sequenti ad audiendum eis proponenda ex parte dicti Domini Papae per dictos Nuntios Apostolicos sub poena XX. Solidorum pro quolibet eorum deficiente. Et clausis januis de sero, & apertis de mane per Procuratores ab eisdem Nuntiis Apostolicis constitutos, congregatoque Consilio solemniter in dicto Palatio, iidem Nuntii Apostolici ex parte Domini Papae, latino & vulgari sermone legerunt & exposuerunt formam iuramenti fidelitatis a pluribus Civibus majoribus dictae Civitatis, eisdem Nuntiis requirentibus & recipientibus nomine dicti Domini Papae, corporaliter praestiti. Quorum nomina in dicto Instrumento sunt descripta. Quo iuramento praestito dicti Domini Nuntii Apostolici disponentes ire extra Civitatem, nomine dicti Domini Papae constituerunt Dominos Johannem de Eulogio, & Bernardum de Anguisolis Milites, & Stephanum de Brixia Legum Doctorem, Potestatem, Capitaneum, & Vicarium dictae Civitatis, ad finem & effectum supradictos, ut in dicto Instrumento manu quatuor Notariorum subscripto continetur.

In septimo Instrumento continetur effectualiter, quod Anno & Pontificatu supradictis, die XIII. Mensis Septembris, dictus Dominus Guillelmus de Armondis, Procurator & nomine procuratorio dicti Domini Johannis Archiepiscopi Mediolanensis dictis Dominis Nuntiis Apostolicis existentibus in Castro seu Turri principali Castri Sancti Johannis in Persueto Comitatus Bononiensis possessionem dicti Castri realiter restituit & tradidit cum mero & mixto imperio, ad jurisdictionem ejusdem claves dicti Castri eisdem Nuntiis Apostolicis nomine dicti Domini Papae tradendo. Qui dictas claves certo Capitaneo una cum dicto castro in custodiam

A tradiderant. Eodem modo de castro, quod vocatur Crevalcorium, & de castro de Nonantula, & de Castro Franco, & de castro de Plumatio, & de castro Sancti Petri Comitatus & districtus Bononiensis, cum juribus & pertinentiis omnibus dictorum castrorum. In quo quidem castro Sancti Petri dicti Domini Nuntii, nomine praefati Domini Papae a multis hominibus sacramentum fidelitatis receperunt; quorum nomina in dicto Instrumento manu quatuor Notariorum subscripto & signato sunt descripta.

Deinde in dicto rotulo sequitur Instrumentum procurationis dicti Domini Guillelmi de Armondis, Procuratoris Archiepiscopi Mediolanensis praefati.

C Post quae Anno & Pontificatu supradictis, die XXV. Mensis Octobris, dictis Dominis Nuntiis Apostolicis in Castro seu loco de Cazali Flunianensi Comitatus Imolae existentibus, dictus Dominus Guillelmus de Armondis procuratoris nomine, quo supra, restituit, & tradidit realiter possessionem dicti Castri cum juribus & pertinentiis suis omnibus, claves dicti Castri eisdem Nuntiis, nomine dicti Domini Papae recipientibus, tradendo, dicens dictus Procurator, quod per restitutionem hujusmodi, possessionem & traditionem clavium dicti Castri volebat tradere, & tradebat, in quantum poterat, possessionem & claves omnium Castrorum, Lacorum, & Villarum Comitatus Imolae, & aliorum consentium in partibus Romanolae, cum juribus & pertinentiis eorum omnibus, dictis Dominis Nuntiis Apostolicis, nomine Domini Papae praefati Ecclesiae Romanae, ad finem & effectum recuperationis & retentionis possessionis omnium praedictorum recipientibus & retinentibus. Eodem modo de Castro de Cornaria. Eadem die XXV. Mensis supradicti Octobris, dicti De-

mini Nuntii Apostolici nomine dicti Domini Papae, constituerunt Dominum Aymericum Episcopum Bosanensem provinciae Romandiolae Vicerectorem, & Bernardum de Arcellaria, Procuratores ad recipiendum nomine Domini Papae, Ecclesiae Romanae ac Nuntiorum praedictorum, possessionem & quasi omnium Castrorum, Villarum, Terrarum, & Locorum per dictum Archiepiscopum Mediolanensem in partibus Romandiolae occupatorum. Dicitur verò Dominus Guillelmus de Armondis Procurator & nomine procuratorio, quo supra, substituit Procuratorem Volupum de Mantua, ad restituendum dictis Dominis Nuntiis Apostolicis possessionem Castrorum, Terrarum, Villarum, & Locorum ad dictum Dominum Papam & Romanam Ecclesiam pertinentium, per dictum Archiepiscopum in partibus Romandiolae occupatorum. Qui quidem Volupus Procurator substitutus dicto Domino Aymerico Episcopo Bosanensi nomine dicti Domini Papae & Ecclesiae Romanae recipienti, restituit possessionem Castri Fontis Ilcis Comitatus Imolae cum omnibus juribus & pertinentiis suis, claves Portarum dicti Castri in signum restitutionis plenariae sibi tradendo. Eodem modo de Castro vocato Masâ Lombardorum. Eodem modo de Castro Ducia Comitatus Imolensis, cum omnibus juribus & pertinentiis eorum. Qui quidem Dominus Episcopus Bosanensis, nomine dicti Papae & Ecclesiae Romanae & Dominorum Nuntiorum Apostolicorum, a Masariis, Consulibus, Sydicis, & hominibus singularibus dictorum Castrorum, juramentum fidelitatis cum omnibus suis clausulis recepit ad finem & effectum suprascriptos. Et ibidem praefati Domini Nuntii Apostolici asserentes se recepisse & habuisse possessionem Castrorum de Cazali, & de Cornaria dicti Comitatus Imolensis realiter, & per ea di-

Tom. XI.

A ctus Dominus Guillelmus de Armondis Procurator dicti Domini Archiepiscopi Mediolanensis dixit, & voluit expresse ceterorum locorum & Castrorum in partibus Romandiolae consistentium, ad Romanam Ecclesiam spectantium, per dictum Archiepiscopum occupatorum, seu ejus nomine & favore, possessionem, & quasi, dictis Nuntiis Apostolicis se valde tradere. Et tradidit cum omnibus juribus & pertinentiis suis. Quae Castra & loca dicti Nuntii Apostolici dicto Episcopo Bosanensi ex parte dicti Domini Papae custodienda & regenda commiserunt, ut in Instrumento, manu quatuor Notariorum subscriptorum signato plenius continetur.

C In decimo Instrumento continetur effectualiter, licet sit valde inde preiudicium, quod Anno & Pontificatu suprascriptis, die XXVI Mensis Novembris, imposita per dictos Dominos Nuntios Apostolicos, ex commissione eis data, dicto Domino Archiepiscopo humiliter hoc petenti, poenitentiam salutari, ut infra annum fundaret unam Capellaniam in Civitate Bononiae sub honore & titulo beatorum Apostolorum Petri & Pauli, eam de quinquaginta Florensis annuis dotando, dictus Archiepiscopus ratificavit restitutiones Civitatis, Comitatus, & districtus Bononiae, & aliorum Castrorum & Villarum, in partibus Romandiolae consistentium, juriumque eorum omnium, ad Ecclesiam Romanam spectantium, per Procuratores suos eisdem Dominis Nuntiis Apostolicis, nomine dicti Domini Papae & Ecclesiae Romanae recipientibus, factas, ratas, & gratis habuit. Nec non recognovit Castrum de Monte Finium, & alia Castra & Terras Comitatus Imolae, per ipsum Archiepiscopum & gentes suas occupatas, ad dictam Romanam Ecclesiam pertinere. Qui quidem Domini Nuntii Apostolici eidem Archiepiscopo

X

scopo

scopo Civitatem, Comitatum, & districtum Bononiae praedictos regendos & gubernandos secundum tenorem Literarum Apostolicarum, super concessione Vicariatus dicti Archiepiscopi consecratarum, commiserunt & assignaverunt. Quae Literae Apostolicae ibidem sunt descriptae. In quibus quidem Literis Apostolicis inter cetera continetur, quod dictus Archiepiscopus & Nepotes sui, in dictis Literis nominati quamdiu dictus Vicariatus duraret, annis singulis solvere promiserunt pro Censu Civitatis, Comitatus, & districtus praedictorum, duodecim millia Florenorum de Florentia dicto Domino Papae & successoribus suis in Romana Curia, ubicumque fuerint, seu Collegio Dominorum Cardinalium, Apostolica Sede vacante: medietatem in festo beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & reliquam medietatem in Nativitate Christi, eorum periculis & expensis. Necnon trecentos equites bene armatos in servitio dicti Domini nostri Papae & Ecclesiae Romanae, quatuor mensibus singulorum annorum, pro defensione seu recuperatione Terrarum Ecclesiae Romanae, quum requisiti fuerint, expensis suis propriis tenere promiserunt, ut in dictis Literis Apostolicis dicti Vicariatus; cum juramenti fidelitatis per dictum Archiepiscopum & ejus Nepotes eidem Domino Papae & Ecclesiae Romanae, ac praedictis Nuntiis Apostolicis eorum nomine recipientibus. Et cum multis aliis capitulis, & eorum procuratoriis & obligationibus, quae hic narrari longam esset, & in dicto Instrumento, manu quatuor Notariorum subscriptorum signato, plenius continetur.

In ultimo Instrumento dicti rotuli, manu duorum Notariorum subscripto & signato, continetur in effectu, quod Anno & Pontificatu praedictis, & die III. Mensis Octobris, praedictis Do-

A minis Nuntiis Apostolicis, nomine dicti Domini Papae & Ecclesiae Romanae recipientibus Dominus Matthaeus de Vicecomitibus Miles, neposque dicti Domini Archiepiscopi Mediolanensis, sacramentum fidelitatis praestitit. Et nihilominus recognovit fortalitia & Arces Castrorum Massae Lombardorum, & Duciae, Flagnani, Valmajoris, & Plansaldoni, in partibus Romandiolae consistentibus, quae olim tenebantur per Dominos Jacobum & Johannem de Pepulis, dum regebant Civitatem & Comitatum Bononiae, nomine Domini nostri Papae, ad dictum Dominum Papam & Ecclesiam Romanam pertinuisse & pertinere. Quae promisit fideliter custodire. Et finito Vicariatu, dicto Domino Papae restituere & Ecclesiae Romanae, & Successoribus dicti Domini Papae solemniter ad vices Curiae & Camerae Apostolicae, ipsiusque Domini Cameraarii, & ejus Auditorum, se obligando, pro ut dictus Archiepiscopus & alii Nepotes sui recognoverunt, & fideliter jurarunt. In quo rotulo viginti duo perles pergamenae continentur.

D Item aliud Instrumentum substitutionis Volupi de Mantua per Guillelmum de Arimondis de Parma, Legum Doctorem, Procuratorem Reverendi quondam Johannis Archiepiscopi Mediolanensis, ad tradendam & restituendam possessionem quorundam Castrorum Comitatus Bononiae, & in partibus Romandiolae, Reverendo Patri Domino Guillelmo Abbati Monasterii Sancti Germani Autissiodorensis, & Azoni de Regio, Nuntiis Apostolicis antedictis factam. Actum in Castro Cornariae Comitatus Imolae, Anno Domini MCCCCLII. die XXVI. Mensis Octobris.

E Item est aliud Instrumentum possessionis cujusdam Hospitalii de Bononia adeptae per dictum Reverendum Dominum Guillelmum Abbatem Sancti Germani Autissiodorensis.

Aurifiodorensis. Quod Hospitium legavit Ecclesiae Romanae Dominus bonae memoriae Episcopus Ostiensis, dudum in Bononia pro dicta Ecclesia Romana Legatus. Actum Bononiae, Anno Domini MGCCLII. die IX. Novembris, Pontificatus Domini Clementis Papae VI. Anno XI.

Item est alia Litera bulla cum filis sericis ad perpetuam rei memoriam bullata, continens processus, sententias, poenas, & citationes per sanctissimum Dominum Urbanum Papam V. contra Bernabovem de Mediolano factas, latas, ac promulgatas, & specialiter ad audiendum sententiam super certis Capitulis, Fidem Catholicam tangentibus. Datum Avenione IV. Calendas Decembris, Pontificatus sui Anno Primo.

Item Litera bullata, continens qualiter Dominus Urbanus Papa V. mandavit Archiepiscopis, & aliis Ecclesiae Praelatis, ut monitiones, sententias, atque processus per Dominum Innocentium Papam VI. praedecessorem suum factos contra Bernabovem de Vicecomitibus Mediolanensem publicent & exsequantur.

*Item Litera bullata, directa Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis & ceteris Ecclesiarum * Praealtis, ut haberent publicare sententias atque poenas, per Dominum Urbanum Papam V. super processibus factis contra Bernabovem de Vicecomitibus Civem Mediolanensem latas. In quibus ipse Bernabos condemnatus haereticus & declaratus per dictum Dominum Urbanum in Consistorio publico existit. Datum Avenione XVII. Calendas Aprilis, Pontificatus sui Anno Primo.*

Item Litera bullata, directa Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Ecclesiarum Praelatis, ut haberent publicare sententias & processus per Dominum Urbanum Papam V. super pro-

cessibus factis contra Bernabovem de Vicecomitibus Civem Mediolanensem latas. Datum Avenione XVII. Calendas Aprilis, Pontificatus sui Anno Primo.

Item est alia Litera bullata, ad futuram rei memoriam, continens sententias, poenas, ac processus, latas atque factas per Dominum Urbanum Papam V. contra fautores Bernabovis de Vicecomitibus, per eundem Dominum Urbanum Papam condemnati in haereticum. Datum Avenione, IV. Nonas Maji, Pontificatus sui Anno Primo.

„ De Ferrara .

ET primo unus Sexternus, in pergamenis scriptus & tabellionatus, continens inquisitiones factas contra Franciscum Marchionem Estensem, & nonnullos alios suos complices, contra Ecclesiam Romanam machinantes, volentes sibi applicare Civitatem Ferrariae, ad Romanam Ecclesiam pertinentem, sub Datâ Anno Domini MCCCXII. die VII. Mensis Octobris.

D Item alius Sexternus, in pergamenis scriptus & tabellionatus, continens pacta & conventiones initas inter Populum & Commune Civitatis, Comitatus, & districtus Ferrariensis ex una parte, ac Commune & Populum Civitatis & districtus Venetiarum ex altera parte, tempore Domini Clementis Papae V. Nec non quasdam inquisitiones contra Marchionem Estensem factas.

E Litera Domini Cardinalis de Pelagrua super electione Legati, & auctoritate praestita pro Ambaxiatoribus pro Ferraria transmittendis ad Dominum Clementem Papam V. sub Anno Domini MCCCIX. & die XX. Mensis Octobris.

Item unum aliud Instrumentum, manu duorum Notariorum subscriptum & signa-

signaturum, continens qualiter nobilis vir Aldebrandinus Marchio Estensis vendidit, donavit, & tradidit Domino Johanni Papae XXII. pro se & sancta Romana Ecclesia recipienti, Castra, Villas, Damos, Palatia, Casamenta, territoria, nemora, valles, Salinas, Pedagia, Passagia, suis finibus limitata, necnon Vassallos, Feuda, jura, jurisdictiones, homines de Masuata, seu servos ac manentes cum eorum liberis & famulis, quae habebat & habere poterat in Civitatibus, Comitatibus & districtibus Ferrariensi & Ravennatensi. Quae omnia in hoc Instrumento plenius sunt descripta. Pretio & nomine quadraginta millium Florenorum auri, quos realiter confessus fuit se recepisse. Datum Avenione, Anno Domini MCCCXX. Quarto Calendas Januarii, Pontificatus dicti Domini Johannis Papae XXII. Anno IV.

Item unus magnus processus bullatus, factus per Dominum Johannem Papam XXII. contra Marchiones Estenses & Commune Ferrariae, rebellantes dictam Civitatem & Comitatum Ferrariensem contra Romanam Ecclesiam, ad quam spectat pleno jure. Datum Avenione VII. Idus Maji, Pontificatus sui Anno IV.

Item alia Litera bullata bulla Domini Johannis Papae XXII. in filo canapis, directa Episcopo Bononiensi & Collegio suo, quod habeans publicare & exsequi praedictos processus, per eundem Dominum Papam factos, in his & aliis Literis superius descriptis contentos, contra Marchionem Estensem & sives Ferrarienses, qui rebellaverant contra Ecclesiam Romanam Comitatum & Civitatem Ferrariensem. Datum Avenione, III. Idus Maji Pontificatus dicti Domini Papae Anno IV.

Item Instrumentum aliud, continens recognitionem, promissiones, obligationes

A & juramenta fidelitatis & securitatis, facta & praestita per Oppizonem Marchionem Estensem suo & Raynaldi fratris sui nomine, Domino Bertrando Ostiensi & Velletrensi Episcopo, Apostolicae Sedis Legato, pro Romana Ecclesia recipienti, quando eis concessit in Vicariatum Civitatem Ferrariensem, Comitatum & districtum, ad decennium per eos gubernandos nomine Romanae Ecclesiae, sub Censu annuo decem millium Florenorum, eidem Ecclesiae Romanae solvendorum: & pro restitutione Civitatis, Comitatus, & districtus praedictorum postea dicto decennio finito, per eos Romanae Ecclesiae facienda. Datum Bononiae Anno MCCCXXXII. die XII. Januarii, Pontificatus dicti Domini Johannis Papae XXII. Anno XVII.

Item aliud Instrumentum sigillatum, continens Syndicatum Communis Comaceli ad prosequendum Vicariatum Civitatis & Comitatus Ferrariensis, conferendum Obizoni Marchioni Estensi. Datum Comaceli die VIII. Julii Anno Domini MCCCXLIV.

D Item unum aliud Instrumentum, continens procuratorium Civitatis Adriae ad prosequendum Vicariatum Ferrariensem, conferendum dicto Obizoni Estensi Marchioni per Dominum Clementem Papam VI. Datum Adriae die VI. Julii, Anno Domini MCCCXLIV.

E Incipit rotulus, in quo sunt plura Instrumenta, prout a tergo scriptum & rubricatum est. Super restitutione facta Ecclesiae Romanae de Civitate & Comitatu Ferrariensi sunt plura Instrumenta, facta ad modum rotuli, continentia in effectu, quod Anno Domini MCCCXLIV. die XIV. Mensis Julii, in domo Episcopali Ferrariensi. Dominus Bertrandus Episcopus Bononiensis, Commissarius per Dominum Clementem Papam VI. ad haec depu-

tatus, legi fecit & publicari duas Literas Apostolicas in dicto rotulo designatas, praesente Domino Obizone Marchione Estensi, & pluribus aliis: dicens, quod ipse auctoritate Apostolica volebat & intendebat habere possessionem realem Civitatis & Comitatus Ferrariensis, jurisdictionis, & meri & mixti imperii ejusdem pro Romana Ecclesia. Cui idem Marchio respondit ihidem, quod praedicti sibi placebant, & promptus erat dicto Domino Clementi Papae VI. & mandatis suis per omnia obedire. Et in signum hujusmodi tradidit sibi realiter & gratis ibidem claves dictae Civitatis Ferrariensis.

Item unum aliud Instrumentum, continens, quod idem Dominus Commissarius Anno, die & Mense praedictis in Civitate Ferrariensi creavit Praeconem publicum, videlicet Rolandum quondam Ser Petri de Cornu Civem Ferrariensem, & juramentum recepit ab ipso, quod proclamationes in locis publicis & solitis faceret nomine Ecclesiae Romanae, & veram relationem de iis, quae fecerit ratione sui officii. Injungens eidem quatenus publice & in locis solitis proclamaret nomine Ecclesiae Romanae & ipsius Commissarii, ut omnes dictae Civitatis, qui consueverunt in magno & solemnii Consilio interesse, in crastinum venirent, quum audirent campanam Communis, ad Consilium generale more solito tenendum, sub poena juramenti praestiti, & decem Solidorum Ferrariensium.

Item quoddam Instrumentum aliud, continens, quod eodem die in sero idem Dominus Commissarius accessit ad Portas dictae civitatis hic expressatas, & ipsas cum clavibus, quas portabat, seu portari faciebat, publice claudi fecit, ipsasque claves ad cameram suam in domo Episcopi Ferrariensis asportavit, seu asportari fecit.

A Item quoddam aliud Instrumentum, continens, quod dictae claves fuerunt portatae per dictum Dominum Episcopum Commissarium, seu ejus mandato, in capite lecti in camera, in qua idem Dominus Commissarius aucto dictis in dicta dono jacebat.

B Item quoddam aliud Instrumentum, continens, quod eodem vespere idem Dominus Commissarius deputavit pro sancta Romana Ecclesia octo Domicellos hic nominatos, qui aperirent & clauderent portas dictae civitatis, quoties opus esset.

C Item quoddam aliud Instrumentum, continens quod Anno, quo supra, die XXV. Mensis Julii de mane idem Dominus Commissarius tradidit dictas claves dictae Civitatis octo Domicellis, ad haec per ipsum deputatis. Mandans eisdem quatenus pro sancta Romana Ecclesia portas dictae Civitatis aperirent, & ipsas claves sibi nomine Ecclesiae Romanae postmodum reportarent, quod & fecerunt.

D Item unum aliud Instrumentum, continens, quod dictus Praeco per ipsum deputatus sibi retulit dicta die XV. Julii, quod ipse proclamationes pro sancta Romana Ecclesia fecerat in civitate Ferrariae, super dicto Consilio tenendo, prout habuerat in mandatis.

E Item quoddam aliud Instrumentum, continens, quod dictus Commissarius Apostolicus die XV. Julii, in Palatio Communis Ferrariensis Consilio generali dictae civitatis more solito congregato, & praesentibus ibidem dicto Marchione Estensi, & Potestate, ac Sapientibus, & consiliariis dictae civitatis, eorum nominibus hic expressatis, repraesentantibus totam Universitatem Ferrariae, fecit legi publice & solemniter publicari Literas Apostolicas hic insertas, multum latas & bene specificatas atque directas, Instrumenta, publicationes. missas ad curiam Romanam & Ecclesiam

per dictum Marchionem & commune Ferrariae, & ea quae ipsorum Procurator & Syndicus fecerat & promiserat in Curia Romana specificè continentēs. Nec non alias duas Literas Apostolicas exsequatorias ejusdem Domini Clementis bullatas, dicto Domino Episcopo Ferrariensi directas super dicto negotio, inter cetera continentēs. Quae postquam dictus Marchio & commune ratificassent omnia & singula, eorum nomine per suos Procuratores & Syndicos promissa & oblata dicto Domino Clementi in Consistorio, quatenus ipsos Marchionem & ipsum Commune, & singulares personas ejusdem, ipsorumque adhaerentes absolveret ab omnibus sententiis & poenis, quas incurrerant pro invasione, occupatione, & detentione dictae civitatis & comitatus Ferrariensis, ad Romanam Ecclesiam pertinentis, & pro adhaerentia inimicorum seu damnatorum per Ecclesiam tempore Domini Cardinalis Ostiensis vel post. Quibus Literis sic publicatis supradicti Potestas, Sapientes, & Consilarii dictae civitatis Ferrariensis nomine Comitatus ejusdem, fecerunt Syndicum ad ratificandum praedicta, & promittendum ac etiam obligandum eos pro omnibus & singulis, quae supradictus alius eorum Syndicus promiserat & concesserat dicto Domino Clementi in consistorio publico, prout in supradictis Literis Apostolicis continetur. Ipsaque omnia idem Marchio, Potestas, Sapientes, & Consilarii praedicti ratificaverunt, & de novo ibidem fecerunt & promiserunt & obligaverunt se ad solvendum residuum arrearagiorum census annui decem millium Florenorum auri pro decem annis Vicariatus finiti & temporis subsequēntis, videlicet quotibet Anno tria millia Florenorum auri Florentiae in Romana curia, defaltatis tamen quadraginta millibus Florenis, quos Dominus Clemens Papa praec-

A dictus habuit a Marchione praedicto. Et plura alia dicta & facta ibidem fuerunt ad honorem, cautelam, & securitatem Romanae Ecclesiae, prout in dicto Instrumento latius continetur.

Item quoddam aliud Instrumentum, continens revocationem Potestatis, quae antea erat in Ferraria, hujusmodi revocationi consentientis expresse.

B Item quoddam aliud Instrumentum, continens creationem novam alterius Praeconis communis Ferrariensis citra revocationem primi, per ipsum Commissarium Apostolicum creati, nomine Ecclesiae Romanae.

C Item unum aliud Instrumentum, continens, quod eadem die in sero idem Dominus Commissarius mandavit per suos Domicellos claudere facere Portas Civitatis Ferrariensis.

Item quoddam aliud Instrumentum, continens exsequutionem dicti mandati & ratificationem dictarum clavium sibi factam, quas posuit idem Dominus Commissarius, seu poni fecit in camera sua.

D Item unum aliud Instrumentum, continens, quod in crastinum, quod fuit die XVI. Julii de mane, idem Dominus Commissarius nomine Romanae Ecclesiae fecit aperiri januas dictae civitatis.

Item quoddam aliud Instrumentum, continens creationem novi Potestatis Ferrariae pro sancta Romana Ecclesia, videlicet de illo, qui ante erat; sed fuerat de praecedenti per ipsum Commissarium revocatus.

E Item aliud Instrumentum, continens; quod idem Dominus Commissarius fecit eadem die in sero claudere Portas Civitatis, & claves sibi reportatas poni fecit in capite lecti sui.

Item quoddam Instrumentum, continens quod die XVII. Julii, similiter fecit aperiri Portas praedictas de mane, & claves reponi.

Item

Item unum aliud Instrumentum, quod eadem die de sero fecit claudere Portas Civitatis, & claves sibi portari, ut supra.

Item Anno, quo supra, & die XIX. dicti Mensis Julii, idem Dominus Commissarius tenuit Curiam, & sedit pro tribunali, & sententiam diffinitivam tulit absolutoriam pro quibusdam in dicto processu nominatis, condemnatis pro criminibus pecuniariter, gratiam faciendo. Eodem die certos hinc nominatos, nomine Ecclesiae Romanae ad Portarum custodiam deputavit, & juramentum ab eis recepit. Eodem die Domicelli deputati ad claudendum Portas dictae Civitatis nomine Romanae Ecclesiae clausurunt, & claves sibi restituerunt. Die XX. dicti Mensis Julii, similiter deputati per ipsum Commissarium januas dictae Civitatis aperuerunt & clausurunt, & claves eidem nomine Romanae Ecclesiae tradiderunt. Die XXI. dicti Mensis Julii, similiter ut supra proximo. Die XXII. dicti Mensis Julii, iidem fecerunt, ut supra. Item die XXIII. dicti Mensis Julii, Sigillifer Sigilli Communitatis Ferrariensis, Sigillum ipsius Communis, in quo erat sculpta imago Sancti Georgii sedentis super uno equo, eidem Domino Commissario tradidit. Eodem die ad haec deputati retulerunt, se aperuisse & clausisse Portas Ferrarienses, & cetera, ut supra. Die XXIV. dicti Mensis Julii, idem Dominus Commissarius sedens pro tribunali more solito sententias diffinitivas, absolutorias, tanquam Rector Apostolicus dictae Civitatis, tulit pro quibusdam delatis hinc expressis. Eodem die de aperitione & clausura Portarum fuit factum, ut supra. Die XXVI. similiter de dictis Portis, ut supra. Die XXVII. similiter de dictis Portis, ut supra. Die XXVIII. dicti Mensis Julii, tutorem dedit cuidam pupillo idem

A. Dominus Commissarius, & alteri curatorem. Eodem die quemdam condemnatum in Curia Ferrariensi pecuniariter, absolvit auctoritate Apostolica. Eodem die fuit factum de clavibus ut supra. Et die XXIX. dicti Mensis similiter. De quibus omnibus & singulis pro conservatione juris, honoris, proprietatis, & possessionis sanctae Romanae Ecclesiae in & de dicta Civitate & Comitatu Ferrariensi, ad Ecclesiam Romanam pertinente, facta fuerunt plura & singula publica Instrumenta per quatuor Notarios hinc specialiter nominatos.

Subsequenter & ultimo sunt insertae quaedam patentes Literae dicti Domini Clementis VI. inter cetera continentes commissionem factam eidem Domino Episcopo Bononiensi. Datum Avinionis IX. Calendas Aprilis, Pontificatus sui Anno III. per quas mandabatur & mittebatur eidem, quatenus recepta prius possessione Civitatis, Comitatus, & districtus Ferrariae, jurisdictionis, & meri ac mixti imperii ejusdem pro sancta Romana Ecclesia, & recognitione facta per dictum Marchionem & Commune Ferrariense, quod eadem Civitas, Comitatus, atque districtus Ferrariensis sunt proprie & in solidum cum omni jurisdictione atque districtu sanctae Romanae Ecclesiae, & ad ipsam spectant etiam pleno jure; ratificationeque etiam recepta per ipsum Commissarium a praedicto Marchione Estensi & Commune Ferrariae de omnibus & singulis, eorum nomine per suos Procuratores & Syndicos in Consistorio Apostolico oblatis & promissis in hujusmodi Literis Apostolicis, plene insertis & specificatis; & recepto juramento fidelitatis ab eodem Marchione & aliis in ipsis Literis Apostolicis contentis, supradictos Obizonem & Nicolaum Marchiones Estenses pro sancta Romana Ecclesia Vicarios Generales constitue-

ret. in dictis Civitate, Comitatu, & districtu Ferrariensi ad novem annos a Datâ dictarum Literarum Apostolicarum proxime sequentes, sub annuo Censu decem millium Florenorum auri Florentiae, in Romana Curia solvendorum, videlicet in festo proximo Apostolorum Petri & Pauli quinque millia Florenorum. Necnon infra tres menses quadraginta millia Florenorum pro arre rariis decem annorum, quibus tenebant dictum Vicariatum, & non solverant dictam pensionem illius decennii, nec etiam temporis subsequenti jam praeteriti. Et pro resta dictorum arre rariorum solvere annis singulis tria milia Florenorum, videlicet in qualibet dictarum festivitatum mille quingentos una cum quinque millibus supradditis. Pro quibus pecuniarum quantitibus solvendis obligaverunt se dictus Obizo Marchio Estensis, & Communia Ferrariae & Mutinae ad vices Camerae Apostolicae. Pro tenenda verò fidelitate, & restituenda Civitate Ferrariensi cum suo Comitatu & districtu Romanae Ecclesiae, finito dicto Vicariatu per dictum Obizonem Marchionem Estensem, obligaverunt se Syndici Communium Civitatum Florentiae, Comacensis, & Adriensis. Et hoc sub poena centum millium Florenorum auri. Quae omnia & singula & alia plura in dictis Literis Apostolicis contenta idem Dominus Episcopus Bononiensis, Commissarius pro sancta Romana Ecclesia, fecit juxta traditam sibi formam, & complexit in Ferraria die XXIX. dicti Mensis. Anno Domini MCCCXLIV. Et fuerunt retenta publica Instrumenta hic inserta.

Item alius rotulus tabellionatus, duobus sigillis cerâ albâ sigillatus, continens processus restitutionis factae Episcopo Bononiensi, Apostolicae Sedis Nuntio, de Civitate & comitatu Ferrariensi, tempore Domini Clementis Pa-

A pae VI. per Marchionem Estensem & Populum dictae Civitatis. Datum Ferrariae Anno Domini MCCCXLIV. die XIV. Julii.

B Item alius rotulus, continens processus recuperationis Civitatis, Comitatus, & districtus Ferrariensis, factos per Dominum Bertrandum Episcopum Bononiensem de mandato Domini Clementis Papae VI. Anno Domini MCCCXLIV. die XIV. Julii, Pontificatus ipsius Domini Papae Anno III.

C Item alius rotulus authenticus ejusdem tenoris, continens processus restitutionis factae Episcopo Bononiensi, nomine Ecclesiae Romanae de Civitate & Comitatu Ferrariensi, tempore Clementis Papae VI. per Marchionem Estensem & Populum dictae Civitatis, tribus sigillis in pendentibus sigillatis. Cujus copia de verbo ad verbum in forma authentica in alio primo rotulo a tergo ipsius expressata est, excepto quod in isto praesenti rotulo est plus annexatum quoddam Instrumentum substitutionis Syndici Communis Ferrariensis. Datum Ferrariae Anno Domini MCCCXLIV. die XIV. Mensis Julii praedicti, quae fuit incoeptus dictus processus, & ibidem finitus XXIX. ejusdem Mensis Julii. Qua die dicto Marchioni tanquam Vicario Romanae Ecclesiae fuit tradita possessio & administratio Civitatis & Comitatus Ferrariensis.

D Item aliud Instrumentum procuratorii Domini Obizonis Marchionis Estensis ad prorogandum Vicariatum Civitatis, Comitatus & districtus Ferrariensis usque ad * viginti novem annos. Datum Anno Domini MCCCL. die XV. Mensis Augusti.

E Item aliud Instrumentum publicum; manu sex Notariorum subscriptum & signatum, continens ratificationem prorogationis factae Obizoni Marchioni Estensi

Estensis & districtus usque ad decem annos post finem dictorum * novem annorum, sub annuo Censu decem millium Florenorum. Datum Anno MCCCCLI. die XIV. Mensis Octobris, Pontificatus Domini Clementis Papae VI. Anno X.

Item Instrumentum publicum, manu sex Notariorum subscriptorum signatum, continens juramentum fidelitatis praestitum per Obizonem Marchionem Estensem Dominis Episcopo Castellano, & Abbati Sancti Nicolai in Litore, Nuntiis Sedis Apostolicae, recipientibus nomine Romanae Ecclesiae: necnon pacta & conventiones quamplures habitas in praedicta prorogatione Vicariatus & Comitatus Ferrariensis. Actum Anno Domini MCCCCLI. die XIV. Octobris, Pontificatus Domini Clementis Papae VI. Anno Decimo.

Item unum transumptum quarundam Literarum Apostolicarum, continens, qualiter Dominus Clemens Papa VI. Pontificatus sui Anno Nono, Vicariatum Civitatis, Comitatus, & districtus Ferrariensis, ad Ecclesiam Romanam pleno jure spectantium, Obizoni Marchioni Estensi & filiis suis, sub annuo Censu decem millium Florenorum ad decennium prorogavit. Actum Ferrariae, Anno Domini MCCCCLII. die IV. Maji.

Item unum aliud Instrumentum donationis Curatorum liberorum Marchionis Estensis, specialiter ad ratificandam & obligandum eos pro omnibus iis, quae eorum pater promiserat Ecclesiae Romanae pro civitate Ferrariensi. Datum Ferrariae die XVII. Octobris Anno Domini MCCCCLII.

Item unus processus recognitionum, juramentorum, submissionum, & obligationum factarum in civitate Ferrariensi per Marchionem Estensem Dominis Guil-

Tom. XV.

A lermo Abbati Sancti Germani Autissiodorensis, & Azzone de Manziis Decano Aquilejensi, Nuntiis Apostolicis, nomine Domini Papae, & Ecclesiae Romanae. Actum Ferrariae, Anno Domini MCCCCLII. die XIX. Mensis Octobris, Pontificatus Domini Clementis Papae VI. Anno XI.

B Item aliud Instrumentum, continens, qualiter Aldrevandinus, & Nicolaus, Ugo, & Albertus fratres Marchiones Estenses, & filii quondam Obizonis Marchionis Estensis, pro Ecclesia Romana Vicarii civitatis Ferrariensis, juraverunt, approbaverunt, ratificaverunt, & submiserunt se de novo Ecclesiae Romanae, & ratificaverunt omnia, quae fuerunt acta & promissa per certos Procuratores suos in manibus Reverendi in Christo patris Domini Aegidii Episcopi Sabinensis Legati & Vicarii in partibus Lombardiae. Datum Anno Domini MCCCCLXI. die XIII. Mensis Februarii.

„ Lombardiae & Marchiae Anconitanae, & de aliis partibus Italiae.

D **E**St primo quoddam publicum Instrumentum, sigillatum, continens ratificationem Communitatis Pisanae super oblatis & promissis Domino Gregorio Papae X. per eorum Syndicum, petentem absolutionem excommunicationis, & relaxationem interdicti contra eos lati, pro eo quia adhaeserant Corradino nepoti Friderici Imperatoris, & voluerant obedire Carolo Regi Siciliae, Vicario Imperii Romani, auctoritate Apostolica deputati. Actum Pisis, Anno Domini MCCLXXIII. Secundo Nonas Junii, Pontificatus Domini Gregorii Papae X. Anno II.

Exemplum seu transumptum publicum, extractum de Libris antiquis per quemdam Rectorem Anconitanae Marchiae,

Y

de

de civitatibus, castris, & Officiis di-
ctae provinciae, & aliis Terris & ju-
ribus, ad Ecclesiam Romanam spectanti-
bus. Actum in Marchia Anconitana,
Calendis Maji, Anno Domini MCC-
LXXXIII.

Item unum Instrumentum publicum,
confectum super praesentatione quarum-
dam Literarum Dominorum Cardina-
lium, vacante Sede, Communi Pisano,
ut ab occupatione Terrarum Ecclesiae
Romanae, & nova aedificatione fortal-
tiorum in Terris Ecclesiae, quas ha-
bet in Ducatu Spoletano abstererent.
Quae Terrae in uno chartello juncto
huic Instrumento specialiter nominantur.
Datum Perusii Anno Domini MCC-
LXXXVII. die XIX. Novembris.

Item Instrumentum venditionis castri
de Sufinana dioecesis Tudertinae, fa-
ctae Domino Mayneto Raynaldi de Pul-
sis civi Florentiae. Qui postea ipsum
vendidit Domino Benedicto tunc Car-
dinali, qui postea fuit Papa vocatus
Bonifacius VIII. Datum Reate, An-
no Domini MCCLXXXVIII. tempore
Domini Nicolai Papae IV. & die
XXVI. Septembris.

Constitutio procuratoris ad recipien-
dum possessionem castri de Sufinana, emi
per Dominum Benedictum Cardinalem,
qui postmodum fuit Bonifacius Papa
VIII. Anno Domini MCCLXXXIX.
Secundo Calendas Aprilis.

Item unus rotulus, in quo sunt In-
strumenta publica quatuor: continens ra-
tificationem factam per Dominos & Do-
minas, parentes & uxores nobilium Pe-
tri & Raynaldi Domini Hugolini de
Sufinana, de venditione dicti castri de
Sufinana, facta Domino Benedicto
Cardinali. Datum Tuderti, & in ca-
stro de Sufinana, Anno Domini MCC-
LXXXIX. die XXVI. Mensis Aprilis.

Item duae Literae Domini Nicolai
Papae IV. inhibentis sub poena mille

A Marcharum argenti, & aliis certis
poenis, ne aliquis potens seu nobilis
audeat aut praesumat de cetero aliena-
re, vendere, donare jura, redditus &c.
in Rabuci & Ceperani castris, & aliis
locis Campaniae. Datum Reate, IV.
Nonas Octobris, Pontificatus sui An-
no I.

B Item Literae Domini Bonifacii Pa-
pae VIII. in quibus subrogat Potestati
& Vicario per ipsum positus in civitate
Urbeveterana alios duos hinc nomina-
tos, usque ad finem anni sui regimi-
nis. Datum apud Urbemveterem II.
Idus Septembris, Pontificatus sui An-
no III.

C Item alia Litera bullata, satis pul-
cra, continens, qualiter Dominus Bo-
nifacius VIII. omnes contractus pecu-
narios per Raynucium de Abbatibus,
& ejus socios cives Florentinos, pro-
pter eorum pravam foenerandi consue-
tudinem, usurarios, seu in fraudem u-
surariam factos judicavit. Inhibens omni-
bus eorum debitoribus, ne eis a cetero
satisfacerent, nec ad hoc per aliquos
Judices compelli possent, processus factos,
& in futurum fiendos penitus annul-
lando. Datum Romae Idibus Janua-
rii, Pontificatus sui Anno III.

D Item alia Litera Domini Bonifacii
Papae VIII. in qua mandatur Luca-
nis, quatenus mittant ad ipsum aliquos
bonos viros cum sufficienti mandato &
potestate, ad proponendum excusationes
legitimas, si quas haberent, quare per-
sonas Ecclesiasticas gravant contra Ec-
clesiasticas libertates. Datum Romae
apud Sanctum Petrum, V. Calendas
Decembris, Pontificatus sui Anno I.

E Item Instrumentum, continens, qua-
liter multi Nobiles in eo contenti ele-
gerunt Dominum Bonifacium Papam
VIII. in Rectorem castri de Ceperano,
per annum dumtaxat, concedentes ei-
dem illam potestatem, quam habent in
dicto

ditto castro. Datum Ceperani, Anno Domini MCCXCVI. die XVIII. Decembris.

Item Instrumentum, in quo Commune Velletrense elegit in Potestatem & Gubernatorem suum pro sex mensibus Dominum Bonifacium Papam VIII. Datum Velletri, Anno Domini MCCXCVI. die III. Mensis Octobris.

Item Instrumentum praesentationis quarundam Literarum Apostolicarum factarum Domino G. Darendi pro parte Communis Auximaneensis: continens, quod ipse Dominus G. qui erat Rector provinciae Marchiae Anconitanae, reciperet ad manum suam pro Ecclesia Romana quoddam fortalitium noviter aedificatum per cives Raganatenfes in loco de Montillo in praesudicium dictae civitatis Auximanae, & Sedis Apostolicae. Actum Rimini Anno Domini MCCXCV. die XX. Octobris, temporis Domini Bonifacii VIII.

Instrumentum Syndicatus Communis Urbeveteris ad praesentandum electionem Potestariae Domino Bonifacio Papae VIII. electo pro sex mensibus. Datum in Urbe veteri Anno Domini MCCXCV. die XX. Septembris.

Aliud Instrumentum Syndicatus Urbeveteris ad praesentandum Potestatem Domino Bonifacio Papae VIII. pro sex mensibus. Datum in Urbe Veteri Anno Domini MCCXCVI. die VII. Octobris.

Item aliud Instrumentum Syndicatus Urbeveteris ad praesentandum & intemandum electionem Potestatis per eos factam Domino Bonifacio Papae VIII. pro sex mensibus. Actum in Urbe Veteri Anno Domini MCCXCVII. die XXVII. Aprilis.

Instrumentum Syndicatus electionis Potestariae Communis Urbeveteris ad praesentandum dictam Potestatem Domino Bonifacio VIII. pro sex mensibus. A-

Actum in Urbe Veteri Anno Domini MCCXCIX. die III. Septembris.

Instrumentum Syndicatus Urbeveteris ad praesentandum Potestatem Domino Bonifacio Papae VIII. pro sex mensibus. Actum in Urbe Veteri Anno Domini MCCCII. die XX. Martii.

Instrumentum continens, qualiter Commune civitatis Tuscanensis elegit Dominum Bonifacium Papam VIII. per cursum vitae suae in Potestatem & Rectorem dictae civitatis. Actum in dicta civitate Anno Domini MCCXCVII. & die V. Julii.

Item duo Procuratoria facta per Dominum Azzonem & Dominum Franciscum Marchiones Estenses & Anconitanos civitatum Ferrariae, Mutinae, & Regii, ad comprehendendam coram Domino Bonifacio Papa VIII. eorum Domino, pro tractanda pace inter ipsos Marchiones ex una parte & Bononienses, & Parmenses, aliosque Barones, Nobiles, & Civitates, Universitatesque Provinciae Romandiolae. Anno Domini MCCXCVII. Indictione X.

Instrumentum publicum & sigillatum promissionis Dominorum Marchionum Estensium factae Domino Cardinali Ostiensi Legato, quod non debeant se intitulare Marchiones Anconitanos. Et ita iuraverunt. Anno Domini MCCCXXXII. die XIII. Januarii. Corrosum est in Data loci.

Instrumenta continentia, qualiter Dominus Johannes Praepositus Ceseranus de mandato Domini Bonifacii Papae VIII. citavit personaliter nobiles viros Fridericum Comitem de Monteferetro, Malatestam de Arimino, & filios suos, & quosdam alios Nobiles ad repraesentandum se conspectui Domini nostri Papae pro tractanda & perficienda pace inter eos. Actum Ravennae Anno Domini MCCCII. die III. Januarii.

Instrumentum publicum, in quo Comune castri de Corneo eligit in Potestatem d' h' loci Dominum Bonifacium Papam VIII. ad vitam ipsius Domini Papae. Actum in Corneto Anno Domini MCCCII. & die XXVI. Februarii.

Instrumentum absolutiois Domini Conradi de Spinolis sibi impensae per Dominum Archiepiscopum Januensem auctoritate Apostolica. Qui juravit non adhaerere Frederico contra Romanam Ecclesiam, & Regem Siciliae. Datum Januae Anno MCCC. & die XXIII. Martii.

Item sunt decem Literae bullatae bulla Domini Clementis Papae V. Prima, in qua mandatur Abbati Montis Albani & Praeposito Albienfi, quatenus inducant Poncellum de filiis Urfsi civem Romanum, & alios rebelles civitatis & provinciae Anconitanae, quatenus infra quindecim dies ab admonitione hujusmodi eis facta dimittant Officia & alia in dicta provincia occupata, & inde recedant sine damno provincialium: aliàs contra ipsos procederetur spiritualiter & temporaliter secundum eorum demerita, prout visum fuerit expedire. Datum apud Laureum Montem Burdegalensis dioecesis. VIII. Calendas Novembris, Pontificatus sui Anno III.

Scribit idem Dominus Clemens hortando eundem Regem Siciliae, quatenus unum de filiis suis cum multitudine equitum & peditum armatorum, secundum quod decet regiam dignitatem, mittat in provinciam Marchiae Anconitanae, pro succursu Ecclesiae Romanae, & contra dictos rebelles. Datum, ut supra.

Commissio directa Abbati Montis Albani & Praeposito Albienfi, quod inducant quosdam rebelles in Marchia Anconitana, ut redeant ad obedientiam

A *Ecclesiae Romanae: aliàs quod habeant trecentos homines armorum a Rege Siciliae, cui scribitur per alias Literas, ad impugnandum eisdem. Datum, ut supra.*

B *Scribit mandando idem Dominus Clemens Carolo Regi Siciliae, quatenus ad requisitionem Abbatis Montis Albani & Praepositi Albienfi, mittat contra dictos rebelles Marchiae Anconitanae, & pro Ecclesia Romana trecentos milites, juxta conventiones & pacta, quae idem Rex habet cum Ecclesia Romana. Datum, ut supra.*

C *Scribit idem Dominus Clemens gratiose Duci Calabriae primogenito dicti Regis Siciliae, quatenus ad jussu patris sui veniat promte & alacriter cum multitudine armorum in subsidium Romanae Ecclesiae, & contra rebelles dictae provinciae Anconitanae. Datum, ut supra.*

D *Scribit idem Dominus Clemens Philippo Principi Tarentino, filio dicti Regis Siciliae, quatenus ad jussu patris sui veniat ipse, vel frater suus cum multitudine armorum pro succursu Romanae Ecclesiae &c. Datum, ut supra.*

E *Mandat Dominus Clemens praefatus Abbati Montis Albani, & Praeposito Albienfi, quatenus inquirent diligenter, si Judex Martinus de Tuscanella, adhaerendo dicto Poncello de filiis Urfsi civi Romano, se omnium Appellationum Judicem, & Guido Judex de Viterbio se Judicem generalem in dicta provincia Marchiae Anconitanae appellabant temeritate propria, ac etiam utebantur. Et hujusmodi informationes ad ipsum Dominum Clementem remitterent. Ipsosque, si culpabiles invenirent, citarent, ut infra trium mensium spatium deberent coram eodem Domino Clemente personaliter comparere. Datum, ut supra.*

Committit Dominus Clemens Papa V. Abbatem Montis Albani & Praeposito Albiensi, quatenus se informarent, si & qualiter Poncellus de filiis Ursi civis Romanus irrupit contra Ecclesiam Romanam Marchiam Anconitanam, & ipso coram eis vocato sciant diligentius & expressius veritatem. Et si ipsum culpabilem repererint, citent eum personaliter &c. Datum, ut supra.

Mandat Dominus Clemens praedictus Abbatem Montis Albani & Praeposito Albiensi, quatenus se informarent summarie & de plano, vocato dicto Poncello &c. Datum, ut supra.

Mandat idem Dominus Clemens praefatis Abbatem & Praeposito, quatenus inquirent contra nonnullos adhaerentes dicti Poncelli hic nominatos. Et si invenirent illos culpabiles, citent, ut personaliter coram eo compareant. Datum Avenione VIII. Idus Aprilis, Pontificatus sui Anno IV.

Procuratorium Venetorum non admissum, quia nimis generale, nec aliis sufficiens, factum Anno Domini MCCCIV. Venetiis.

Aliud Procuratorium Venetiarum ultimum admissum, directum Domino Clementi Papae V. ad cessandum & petendum humiliter absolutionis beneficium & relaxationem Interdicti, pro injuriis & damnis datis per eos Communi Ferrariensi & alibi, & jurandum de stando mandatis sanctae matris Ecclesiae. Anno Domini MCCCX. Venetiis.

Instrumentum continens, qualiter Dominus Vitalis Archidiaconus Cameriniensis, Rector ac Thesaurarius Marchiae Anconitanae pro Ecclesia Romana, remisit ad postulationem plurium Nobilium, & supplicationem Syndici Communis & Populi civitatis Aesii, eisdem Syulico & Communi sive Populo dictae civitatis, poenam sexaginta

millium Marcharum argenti, in qua fuerant condemnati pro rebellionem, quam contra Romanam Ecclesiam fecerant, & pro multis aliis criminibus per eos perpetratis: retento, quod dicto Thesaurario haberent solvere tria millia Florenorum auri. Datum Maceratae Anno MCCCXV. die XX. Decembris.

Constitutiones & processus pro statu pacifico Terrarum Ecclesiae, & contra Tyrannos specialiter in Marchia Anconitana, Massa Trebaria, Terra Sanctae Agathae, Civitate Urbini, & Comitatu ipsius, quondam ad Ecclesiam Romanam pertinentium, dictas Terras, juraque Ecclesiae tyrannice occupata per Dominum Amelium de Lancero Rectorem dictarum Terrarum pro Romana Ecclesia, facti & publicati. Datum Maceratae, & in Montebolino in Consilio Generali, Anno Domini MCCCXVII. die XIV. Decembris, Pontificatus Domini Johannis XXII. Anno II.

Instrumentum continens, qualiter Dominus Vitalis Archidiaconus Cameriniensis, Rector ac Thesaurarius Marchiae Anconitanae pro Domino Papa remisit Communi, Potestati, & Consiliariis dictae Civitatis Anconitanae, viginti millium Marcharum Argenti poenas, in quibus pro certis inobedientiis & aliis per eos contra Ecclesiam Romanam commissis inciderant, retento quod sibi habeant solvere ducentos Florenos auri. Datum Maceratae. Datum Anno MCCCXVII. die VI. Aprilis.

Instrumentum continens, qualiter Dominus Vitalis, ut supra, remisit Potestati, Officialibus, Judicibus, & pluribus Hominibus singularibus Civitatis, Comitatus, & districtus Aesii, multas poenas criminales & pecuniarias &c. Datum, ut supra.

Instrumentum continens, qualiter Dominus Vitalis, ut supra, remisit & quita-

quitavit poenas mille Marcharum argenti, & aliarum mille, & alias decem mille Marchas argenti Communi & Consulibus & aliis Officialibus Civitatis Pensauri, in quibus fuerant condemnati, ex eo quod dicto Rectori super mandatis eis factis nomine Ecclesiae Romanae non paruerant. Ac tamen dictum Commune convenit dare dicto Rectori ducentos Florenos auri. Datum, loco, Anno, & die, quibus supra.

Scribit Dominus Benedictus Papa XII. quod Rector Romandiolae certis casibus possit Potestatem & Capitaneum deputare, & Sede vacante per sex menses tenere dicta officia: & elapsis sex mensibus eos deponere. Datum Avenione II. Idus Octobris, Anno IV.

Instrumentum obligationis conventionum factarum inter Sperantiam Comitum de Monteferetro pro se & Frederico filio, ac Guidone nepote suis ex una parte, & Dominum Amelium de Lancerto Rectorem Marchiae Anconitanae & Massae Trebariae, Terrarumque Sanctae Agathae, & Civitatis Urbini ac Comitatus quondam ipsius pro Ecclesia Romana ex altera, pro regimine Iudicum & Vicariorum ac jurisdictionis gubernationis dictae Civitatis. Actum Callii, Anno Domini MCCCXVIII. die V. Augusti.

Aliud Instrumentum obligationis & pactorum habitorum cum Frederico Comite Montisfeltri pro se & Guidone filio suo ex una parte, & Domino Amelio de Lancerto Rectore Marchiae Anconitanae, Massae Trebariae, Terrarum Sanctae Agathae, Civitatis Urbini & Comitatus quondam ipsius pro Ecclesia Romana ex altera &c. Datum Anno, quo supra, & die XIII. Augusti. Et ligatum cum praecedenti.

A Processus, declaratio, & sententiae contra Jacobum Moletum & Cerulum, ac Commune & Consilium civitatis Recaneti, per Dominum Amelium de Lancerto Rectorem Marchiae Anconitanae, Massae Trebariae, Terrarum Sanctae Agathae, & Civitatis Urbini pro Romana Ecclesia, latae atque factae super eo, quod ipsi dominium dictae Civitatis Recaneti ad Ecclesiam Romanam pertinentis, tyrannice occuparunt, & contra dictam Romanam Ecclesiam eorum dominam deviando rebellarunt. Actum Maceratae Anno Domini MCCCXVIII. die XIX. Octobris.

Item processus & declarationes sententiarum contra Luppatum & Andream, quondam Milites de Auximo, & Potestatem ac Commune Civitatis de Auximo, per Dominum Amelium de Lancerto Rectorem, ut supra, super eo, quod ipsi dominium & jurisdictionem dictae Civitatis de Auximo, & multa alia loca ad Ecclesiam Romanam pertinentia tyrannice occupaverant, & contra dictam Romanam Ecclesiam eorum dominam deviando rebellarunt. Actum Maceratae Anno Domini MCCCXVIII. & die XXIII. Mensis Octobris, tempore Domini Johannis Papae XXII.

Instrumentum continens, qualiter Syndicus Parmensis recognovit Vicariatum & dominium dictae Civitatis esse Romanae Ecclesiae, vacante Imperio. Et iuravit: servare mandata Ecclesiae, & non adhaerere rebellibus eius. Actum Parmae Anno Domini MCCCXXII. & die III. Decembris, Pontificatus Domini Johannis XXII. Anno VII.

Compositio facta per Syndicum & Procuratorem Terrae Cingoli Marchiae Anconitanae super sententiis, processibus, & aliis per Dominum Johannem Papam XXII. contra ipsos factis & promulgatis, pro eo quia fuerunt rebelles

rebeldes Ecclesiae Romanae & Rectori dictae Marchiae Anconitanae. Datum Avenione Anno MCCCXXIV. die XXII. Augusti, Pontificatus ipsius Anno VIII.

In decem Instrumentis hic contentis continetur, quod Syndici Civitatis Firmamentis & Urbini, Castrorum Fabriani, Matristodii, Castrorum Offanae, Castrorum Sicardi, provinciae Marchiae Anconitanae; quae Civitates & Castra rebellaverant contra Ecclesiam Romanam, cujus sunt, submisserunt se Domino Johanni Papae XXII. & veniam petierunt humiliter. Actum Avenione Anno Domini MCCCXXV. & MCCCXXVI.

Quinque Instrumenta continentia, qualiter Presbyter Martinus Rector Ecclesiae Sanctorum Sergii & Bacchi de Selma de Urbe, recognoscens suum reatum, videlicet, quod durante Interdicto apposito in Urbe Romana propter Bavarum damnatum & haeresiarcham Petrum de Corbaria Antipapam, in dicta Urbe existentes, Missas celebravit, & eis propter metum obedivit, eos honorando, non tamen participando in haeresi praedicta, in quatuor Patriarchalibus Ecclesiis Urbis inter Missarum solemniam alta voce coram Populo confessus fuit de mandato G. de Valle Camerarii Domini Papae, antequam absolutionem ab eodem super illis sententiis obtineret. Actum Romae Anno Domini MCCCXXX. die XIII. Aprilis.

Absolutio nobilium Vicecomitum de Mediolano, quia erant excommunicati & interdicti ex eo quia adhaeserant Ludovico de Bavaria per Ecclesiam damnato, & alia multa fecerant contra Ecclesiam Romanam, specialiter quia Dominus Johannes de Vicecomitibus se fecerat fieri Cardinalem & Legatum in Italia per Antipapam,

A damnatum per Dominum Johannem Papam XXII. De quibus omnibus ipsos poenituit, & confesso errore, & agnita veritate promiserunt multa bona pro Ecclesia Romana hic expressata, & de commissis se submisserunt ordinationi ejusdem Domini Papae. Qui poenitentias & poenas sibi reservavit. Actum Avenione Anno Domini MCCCXXIX. die XV. Septembris.

B Instrumentum procurationis Cleri & Populi Civitatis & districtus Mediolanensis, continens confessiones, errores, & confoederationes, quas habuerunt cum Ludovico de Bavaria, & Antipapa, per quas inciderant in sententias latas contra eos. De quibus ipsos poenituit, & multa confitendo & promittendo ad honorem sanctae Romanae Ecclesiae hic expressa, supplicaverunt se de commissis ordinationi Domini Johannis Papae XXII. & petierunt humiliter se absolvi & habilitari per Dominum Papam. Qui eos absolvit & habilitavit. Anno Domini MCCCXXXI. die XV. Junii.

C Syndicatus Civitatis Placentiae, continens, quod Syndici ad hoc missi Domino Johanni Papae XXII. recognoscerent, sicut recognoverunt de facto, quod dicta Civitas erat Papae, & immediate Romanae Ecclesiae. Eamque de novo obtulerunt. Et fuit recepta per Dominum Johannem Papam XXII. in Consistorio publico. Actum Mediolani Anno Domini MCCCXXXI. die XXIV. Novembris. Et eodem Anno Commune Placentiae praedicta omnia per eorum Syndicos facta in Avenione, in Placentia ratificavit in Consilio Communis Placentiae.

D Civitas Papias fuit interdicta, quia receperat Bavarum & ejus sequaces. Et Syndici dictae Civitatis in Consistorio publico Avenione supplicarunt Domino Benedicto XII. ut Interdictum

in dicta Civitate appositum tolleret. Qui ante omnia promiserunt, quod dicta Civitas erat & erit obediens dicto Domino Papae & sanctae matri Ecclesiae, & quod erunt fideles Ecclesiae Romanae. Et est aliud Instrumentum, in quo dicta Civitas & Commune ratificaverunt omnia praemissa & jurata per eorum Syndicos. Actum Papiae Anno Domini MCCCXXXV. & die XIX. Maji.

Instrumentum sigillatum sigillo Communis Mediolanensis, continens ratificationem factam per dictum Commune Mediolanense de confessatis, promissis, & aliis actis hic expressatis bene & utiliter pro sancta Romana Ecclesia per eorum Syndicos coram Domino Johanne Papa XXII. in Consistorio publico Avenione, quando se submiserunt gratiae suae nomine dicti Communis, & petierunt humiliter absolutionem & relaxationem a sententiis excommunicationis, Interdicti, & aliis, eo quia adhaeserant Bavaro, & Antipapae per Ecclesiam damnato, & multa alia fecerant contra Romanam Ecclesiam & Ecclesiasticam libertatem. Item aliud simile Instrumentum ratificationis est infra illud de Clero Mediolanensi. Datum in Civitate Mediolani Anno Domini MCCCXXXV. & die XIX. Maji.

Instrumentum continens, qualiter Dominus Benedictus Papa XII. absolvit Commune Civitatis Novariensis, & removit Interdictum ibidem per Dominum Johannem Papam XXII. appositum, pro eo quia faverant Ludovico de Bavaria dicenti se Imperatorem, & Fratri Petro de Corbaria Antipapae. Quae omnia eorum Syndicus eorum nomine revocavit; & promisit ac juravit eos esse fideles dicto Domino Benedicto & Successoribus suis ac Ecclesiae Romanae: cum multis capitulis hic con-

tentis. Ita tamen quod praedicta omnia promissa per eorum Syndicum Commune dictae Civitatis ratificaret infra certum tempus, aliis quod reinciderent &c. ipso facto. Actum Avenione Anno Domini MCCCXXXV. die XIX. Maji.

Instrumentum continens, qualiter Dominus Benedictus Papa XII. ad supplicationem Syndici Civitatis Mantuanae, qui promisit stare mandatis Ecclesiae, & in omnibus Papae obedire tamquam Christi Vicario, revocavit ut supra & amovit Interdictum Ecclesiasticum, sententias atque poenas latic contra Populum, Commune, ac Universitatem dictae Civitatis Mantuanae, pro eo quia auxilium & favorem dederunt Ludovico de Bavaria & suis sequacibus contra Romanam Ecclesiam. Datum Avenione Anno Domini MCCCXXXV. die XIX. Maji.

Anno Domini MCCCXXXV. & die VII. Septembris, Syndici Civitatis Pergamensis in Lombardia venerunt ad Dominum Benedictum Papam XII. & in publico Consistorio supplicaverunt sibi, ut interdictum, quod erat in Civitate Pergamensi pro eo, quia Bavarum & Antipapam receptaverant, tolleretur & amoveretur. Qui quidem Syndici jurarunt fidelitatem, obedientiam, ac reverentiam dicto Domino Papae. Item jurarunt, quod credunt & sciunt, quod non est data potestas Imperatori Papam deponere. Et plura alia jurarunt, ut in praesentibus Instrumentis continetur, & ulterius omnia praemissa in dicta Civitate Pergami per Commune dictae Civitatis. Datum Avenione Anno & die, quibus supra. Postea in alio Instrumento sequitur dicta ratificatio in Civitate Pergami, Anno, quo supra.

Litera bullata, continens qualiter Dominus Benedictus Papa XII. in Cons-

Consistorio publico, vacante Imperio Romano, constituit nomine suo & successorum suorum Romanorum Pontificum & Ecclesiae Romanae, Vicarium ad regendum & gubernandum Civitates Veronensem, Parmensem, & Vicentinam, cum eorum Comitibus, Castris, Villis, mero & mixto imperio, & jurisdictionibus omnibus, videlicet nobiles Albertum & Martinum de la Scala, & eorum successores, quamdiu dictum Imperium vacaret, & dicto Domino Papae placeret, sub annuo Censu quinque millium Florenorum auri anno quolibet per eosdem Nobiles in festo beatorum Petri & Pauli eidem Domino Papae vel successoribus suis, vel Sede vacante Ecclesiae Romanae, ubicunque fuerit, eorum sumptibus & expensis exsolvendo. Et quod Anno quolibet dicti Nobiles habent tenere per tres menses eorum expensis ducentos homines equites & trecentos pedites bene armatos in Lombardia in auxilium terrae Ecclesiae Romanae. Pro quibus iuramentum fidelitatis praesiterunt &c. & se efficaciter obligarunt. Datum Avinionae Calendis Septembris Pontificatus sui Anno V.

Syndicatus Civitatis Vercellensis ad consistendum, quod dicta Civitas erat supposita Interdicto, eo quia adhaeserat Bavaro & aliis causis hic expressis: de quibus a Sede Apostolica veniam postulavit & obtinuit tertis modis & formis. Quae omnia fuerunt per Commune praedictum ratificata. Actum Venetiis Anno Domini MCCCXXXV. & die VII. Octobris.

Instrumentum sigillatum in pendenti duobus sigillis Communis Civitatis Cremonensis, continens ratificationem eorum, quae Syndici dicti Communis dixerant, fecerant, & promiserant Domino Benedicto Papae XII. super ab-
 solutione eorum, & relaxatione Inter-

Tom. XV.

A dicti luti, pro eo quia adhaeserant Ludovico de Bavaria damnato per Ecclesiam, & Antipapae, ac Dominis Matthaeo & Galeatio de Vicecomitibus de Mediolano eorum Dominis tunc, quorum metu praedicta fecerunt. Actum Cremonae Anno Domini MCCCXXXV. & die IV. Augusti.

B Syndicatus Communis Albinganensis ad parendum Domino Papae, & se submittendum, quia rebellaverunt & adhaeserunt Ludovico de Bavaria. Datum Albingae Anno Domini MCCCXXXVII.

C Syndicatus Civitatis Lucanae ad comparendum coram Domino Papa Benedicto XII. & consistendum forsacta super adhaesione Ludovici de Bavaria condemnari per Ecclesiam, & se submittendum Domino Papae & Ecclesiae Romanae, & veniam postulandum. Actum Lucae Anno Domini MCCCXXXIX.

D Commissio facta per Dominum Benedictum Papam XII. Magistro Bernardo de Laco, quatenus reciperet ab Alberto & Martino de la Scala iuramentum fidelitatis, & ratificationem omnium, quae Procuratores eorum promiserant in Consistorio publico ratione Vicariatus eis concessi, vacante Imperio, de Civitatibus Veronensi, Parmensi, & Vicentina, & eorum Comitibus, excepto Castro Sancti Domini dioecesis Parmensis ad decem annos sub pensione annua quinque millium Florenorum de Florentia, Camerae Apostolicae, & Collegio Dominorum Cardinalium exsolvenda in festo beatorum Petri & Pauli. Nec non sub pacto serviendi Ecclesiae Romanae per dictos Vicarios eorum sumptibus per tres menses, cum ducentis hominibus armorum equitibus & trecentis peditibus in provincia Marchiae Anconitanae & Romanolae, & Civitate & districtu Bononiensi

Z

nienſi & Ferrarienſi. Datum Avenione Anno Domini MCCCXXXIX. Calendis Novembris, Pontificatus ſui Anno V.

Inſtrumentum publicum, quod Dominus Bernardus de Lacu, Commiſſarius ad praediſta deputatus, recepit juramentum & ratificationem praediſtorum a Nobilibus de la Scala in Civitate Veronae. Anno Domini MCCCXXXIX. die III. Decembris.

Alia commiſſio facta per eundem Dominum Benedictum eidem Domino Bernardo, & ſuper eadem Data, quatenus reciperet juramentum & ratificationem ab eiſdem Nobilibus de la Scala, de recipiendo libere in diſtis Civitatibus Veronenſi, Parmenſi, & Vicentina, eundem Dominum Papam cum ſua Curia, & ſucceſſores ſuos Romanos Pontifices; qui omnem jurisdictionem & regimen diſtarum Civitatum haberent & exercerent per ſe vel per alium, quamdiu ibi vellent morari. Poſt tamen ipſus Domini Papae & Curiae ſuae reſeſſum, diſti Nobiles Vicariatu ſuo & poteſtate uterentur ut prius. Datum Avenione Calendis Novembris, Pontificatus ſui Anno V.

Inſtrumentum publicum continens, quod diſtus Dominus Bernardus de Lacu, virtute diſtae commiſſionis Apoſtolicae ſibi factae, recepit juramentum corporale & ratificationem a diſtis Nobilibus de la Scala de recipiendo libere in diſtis Civitatibus Romanum Pontificem & Curiam ſuam, & alia facere, prout in Literis Apoſtolicis, in huiſmodi Inſtrumento inſertis, latius continetur. Actum Veronae, Anno Domini MCCCXXXIX. die III. Decembris.

Inſtrumentum ratificationis Communis Civitatis Terdonenſis de proſiſtis & petiſtis per eorum Syndicum a Domino Benedicto Papa XII. videlicet,

A *quod erant excommunicati & interdiſti, quia fecerant treugas cum Civibus Papienſibus tunc excommunicatis & interdiſtis, quia adhaeſerant Ludovico de Bavaria damnato. De quibus petierunt veniam, & abſolutionem obtinuerunt. Actum Terdonae Anno Domini MCCCXL. die II. Septembris.*

B *Syndicatus Civitatis Lucanae ad conſtitendum coram Domino Benedicto Papa XII. ſe eſſe excommunicatos, quia adhaeſerant Ludovico de Bavaria & fauſtoribus ſuis, per Eccleſiam damnatis. Et multa alia fecerunt contra Romanam Eccleſiam, & Eccleſiaſticam libertatem. Et ad petendum humiliter veniam & beneficium abſolutionis. Quae ſuit conſeſſa ſub certa forma: aliaſ quod reſuſcideret in ſententias. Quae omnia praemiſſa & facta per diſtos Syndicos fuerunt ratificata per Commune Lucanorum. Actum Lucae Anno Domini MCCCXLI. die XI. Januarii. Et tunc diſta Civitas tenebatur per Albertum & Maſtinum de la Scala.*

C *Remiſſio & abſolutio Communis & habitantium Civitatis Cremonae, quia adhaeſerant & receperant Ludovicum de Bavaria, & ejus fautores. Anno Domini MCCCXLI. die VII. Auguſti.*

D *Inſtrumentum publicum ſuper abſolutione & diſpenſatione Cleri Civitatis Belluni, eis impenſa per Dominum Papam Benedictum XII. ac relaxatione Interdiſti ſub certis modis & conditionibus hic expreſſis, bonis pro Eccleſia Romana; & per Clerum ratificata: quia dederunt auxilium & favorem Dominis de la Scala ſanctae Romanae Eccleſiae rebellibus. Anno Domini MCCCXL. die XIV. Auguſti.*

E *Procuratorium Communis & Populi Civitatis Feltrienſis, ad praesentandum ratificationem Domino noſtro Papae factam.*

Item. Anno Domini MCCCXL. die XX. Augusti.

Ratificatio Communis & Populi Civitatis Feltrensis super negotio Interdicti. Actum Anno Domini MCCCXL. die XX. Augusti.

Procuratorium Communis & Populi Civitatis Belluni, ad praesentandum ratificationem coram Domino Penestrivo Vicecancellario, & ea quae in Literis Apostolicis super relaxatione Interdicti in favorem Ecclesiae Romanae sunt expressa. Anno Domini MCCCXL. die XVIII. Augusti.

Ratificatio Communis & Populi Civitatis Belluni super quibusdam contentis in Literis hic expressis super relaxatione Interdicti, quia dederunt consilium Dominis de la Scala sanctae Romanae Ecclesiae rebellibus. Anno Domini MCCCXL. die XVIII. Augusti.

Ratificatio Episcopi & Cleri Feltrensis super confessatis & promissis per eorum Syndicos, pro eo quia adhaeserunt Ludovico de Bavaria per Ecclesiam damnato. Anno Domini MCCCXL. die XII. Augusti.

Item Instrumentum ratificationis Lucanorum, quae non fuit admissa per Dominum Benedictum Papam XII. sed fuit prorogata ad obtinendum ea, quae in dicto Instrumento continentur, usque ad festum Pentecostes praesentatum fuit dictum Instrumentum. Anno Domini MCCCXLI. die XII. Mensis Martii.

Instrumentum publicum continens primo quamdam Literam Domini Benedicti Papae XII. ad perpetuam rei memoriam: in qua habetur, qualiter Commune & Populus Civitatis, Comitatus & districtus Mediolani super quibusdam processibus contra eos per Dominum Johannem Papam XXII. & dictum Dominum Benedictum factis,

*A super eo quod Matthaeo & Galeatio de Vicecomitibus eorum Dominis contra Ecclesiam Romanam obedierant, ac Ludovico de Bavaria Mediolani absque confirmatione Papae in Imperatorem coronato, & Fratri Petro de Corbaria tunc Antipapae, & eorum sequacibus, contra dictos Dominos summos Pontifices & Ecclesiam Romanam, receptando fa-
B verant, pro absolutione obtinenda, A-
C venionem ad dictum Dominum Benedictum Papam XII. Guidolum de Calide & quosdam alios Syndicos & Procuratores eorum destinarunt, cum quibus eorum errores & excessus, dictique Populi recognoscentibus, revocantibusque, ac veniam, remissionem & absolutionem super iis in Consistorio publico ab eodem
D Domino Papa & Collegio humiliter postulanti-
E bus, fuit tractatum, promissum & obligatum solemniter, atque juratum per dictum Guidolum suo & Syndicario nomine dicti Communis, quod ipsi Domino Papae & Ecclesiae Romanae super praemissis totaliter parerent. Et quod in futurum fideles ac obedientes Ecclesiae Romanae, ac dicto Domino Papae, tamquam Christi Vicario, forent, & nunquam contra facerent. Et quod omnes haereticos, schismaticosque de Civitate & Comitatu praedictis totaliter expellerent; nec dictos Ravarum, & Fratrem Petrum, nec eorum sequaces in antea reciperent. Item quod personas & libertates Ecclesiasticas, ac bona eorum fideliter custodirent, & non usurparent. & quae occupata fuerant, restituerent. Item Bononiensem & Ferrariensem Civitates, earumque Comitatus, Marchiam Anconitanam, Romandiolam, Ducatum Spoletini, Patrimonium Sancti Petri in Tuscia, Campaniam & Maritimam, seu aliquam Terram ad Ecclesiam Romanam pertinentem, seu quae per Dominum Papam vegetur pro tempore, per-*

sonasque earum Ecclesiasticas aut seculares non offendent, nec invadent, seu occupabunt, nec in aliquo damnificabunt ullis temporibus in futurum. Quodque offendentibus, seu invadere volentibus, auxilium, consilium, vel favorem non praestabunt; immo si aliqua quaestio inter eos forsitan oriretur, quod per viam justitiae finiatur. Quibus & multis aliis capitulis, promissis, obligatis, & juratis per dictum Syndicum, dictus Dominus Papa absolutionem & veniam plenariam eidem concessit, ipsisque Communi & Populo, nomine poenitentiae, ad perpetuam rei memoriam injunxit, quod pro praemissis haberent construi facere & fundare eorum sumptibus in Civitate Mediolanensi duas pulcras Capellas: unam infra Cathedralem, & alteram infra Sancti Ambrosii Mediolanensis Ecclesias, ad honorem almi Confessoris beati Benedicti, ejusque vocabulo insignitas. In quarum qualibet unus Presbyter perpetuus & unus Minister instituantur, qui in eis divina quotidie celebrent. Quas muniant Libris, Calicibus, Vestimentis, Crucibus, & aliis ad cultum divinum necessariis concedentur. Quodque pro dote cujuslibet Capellae, possessiones seu redditus emant usque ad summam triginta Florenorum, in expensis dictorum Capellanorum & Ministrorum eorum convertendos. Et quod ipsi Populus ac Commune anno quolibet in festo dicti Sancti, ac Rectores & regimen dictae Civitatis voce praeconiâ convocati ad alteram dictarum Capellarum, quam maluerint, conveniant, ibique Missam solemniter, ac verbum Dei audiant, ubi fiat memoria tantae gratiae & misericordiae eis per Sedem Apostolicam super tantis excessibus indultae. Uterius etiam faciant quolibet anno in dicto festo unam elemosynam duobus millibus pauperum, cuiuslibet de uno pane bono competenti al-

A bo, ponderis duodecim unciarum. Pro qua elemosyna facienda possessiones seu redditus competentes etiam emant. Quae omnia infra duos annos adimplere totaliter teneantur. Quibus Literis Apostolicis in praesentia totius Communis & Populi ac Consiliariorum, Potestatis, & Rectorum dictae Civitatis perlectis, ipsi omnia & singula per dictum eorum Syndicum promissa, jurata, atque obligata, in eisdem Literis Apostolicis contenta, singulariter & articulatim infra terminum eis praefixum promiserunt, jurarunt, ac solemniter tenere & complere se obligarunt. Actum Mediolani Anno Domini MCGCXL. die VIII. Augusti, Pontificatus Domini Benedicti Papae XII. Anno VII.

C Ratificatio, recognitio, & reconciliatio Communis & habitantium Civitatis Vercellenfis super eo, quod Ludovicum de Bavaria receperunt, & fuerunt excommunicati. Et processus contra ipsos facti. Anno Domini MCCCXLI. die VIII. Augusti.

D Instrumentum continens processus factos per Dominum Ranucium Episcopum Tudertinum de mandato Domini Clementis Papae VI. contra Priores, Officiales, & Commune Civitatis Tudertinae super eo, quod ipsi Castrum Sancti Germini, Ecclesiae Romanae immediate subiectum, ac homines & habitatores ipsius offenderant, & occupare conabantur, tenendo quosdam homines dicti Castri obsides, & ante dictum Castrum machinas seu batifolla pro expugnando tenere non verebantur. Continet etiam appellationes per dictos Tudertinos ad dictum Dominum Papam super sententiis in dictis processibus contentis interpositas & responsiones eidem per Dominum Episcopum factas. Actum Tuderti Anno Domini MCCCXLVII. die XVIII. Augusti, Pontificatus dicti Domini Clementis Anno IV.

Episcopus Tudertinus significat, quod virtute Literarum Apostolicarum, quae per quemdam Subolarem supra Altare ejusdem Ecclesiae Tudertinae fuerunt repertae, processit contra Commune Tuderti, ipsunque monuit, quod redderent obsides Castrum Sancti Germini, & removerent machinas, quas tenebant pro expugnando dictum Castrum, Ecclesiae Romanae immediate subiectum. Verumtamen a processibus ejusdem Episcopi fuit ad Sedem Apostolicam appellatum. Datum Tuderti Anno Domini MCCCXLVI. & die XXII. Septembris.

Iterum significat, quod Universitas Castrum Sancti Germini devenit ad pacem cum Communi Tuderti, prout in dicta Litera continetur. Datum Tuderti Anno Domini MCCCXLVI. die ultima Septembris.

Literae Episcopi Castellani, per quas testificat, quod Dux Venetiarum & Commune dicti loci juraverunt per Procuratorem ad hoc deputatum, quod praetextu gratiae per Dominum Clementem VI. Papam eis factae de quatuor Navibus & sex Galeis transferendis cum mercibus ad partes Soldani, non portabunt merces vetitas ad partes illas. Datum Venetiis Anno Domini MCCCXLV. die XIII. Augusti.

Instrumentum procurationis Cleri & Populi Feltrensis & Bellunensis ad comparandum coram Domino Benedicto Papa XII. & se submitendum ordinationi ipsius, & veniam postulandum. Actum Feltri Anno Domini MCCCXXXIX.

Anno Domini MCCCCLII. die XXV. Octobris, Volupus de Mantua, Procurator substitutus a Magistro Guillelmo de Armondis de Parma, Legum Doctore, Procuratore Domini Johannis Archiepiscopi Mediolanensis, assignavit & restituit nomine dicti Domini Archiepiscopi Reverendo Domino A. Epi-

scopo Bosano, Rectori provinciae Romandiolae, Castra Fontislitis, Massae, & Duciae. Quae Castra tenebat dictus Dominus Archiepiscopus. Et ulterius continetur, quod dictus Episcopus Vice-rector dictae provinciae recepit juramentum fidelitatis a Potestate & Rectoribus dictorum Castrorum. Actum in Comitatu Imolae Anno & die praedictis.

Procuratorium Populi Pipernensis ad supplicandum Domino Papae de Potestate ponendo & regimine Terrae & hominum cum salario & tempore hic contentis. Datum Piperni Anno Domini MCCCCLV. die XVII. Maji.

Instrumentum continens, qualiter Dominus Malatesta de Malatestis pro se & Domino Galeoto fratre suo recognitionem & homagium fecit & juramentum fidelitatis praestitit Domino Urbano Papae V. de & pro Ariminensi, Fanensi, Pensurense, & Forosempronienſi Civitatibus, earumque Comitatus & districtibus: nec non pro castro & villa Sancti Martini in Vinci, ac Malacia, & Vicia, & de Carpalo, ac Sancti Pauli Villis, cum eorum fortalitiis; necnon Tebii, ac Insulae Gualfritarum, Carticeti, Barnis, & Puzoli, ac alterius Carticeti, & Sancti Blasii castris, Ariminensis, Fanensis, & Forosempronienſis dioecesium, ad Ecclesiam Romanam pleno jure spectantibus. Actum Avenione Anno Domini MCCCCLXIII. die XV. Februarii, Pontificatus Domini Urbani Papae praedicti Anno Primo.

Instrumentum tribus sigillis sigillatum, & signo duorum Notariorum subscriptum & signatum, continens, qualiter Reverendus pater Dominus Aegidius Episcopus Sabinensis & Legatus ac Vicarius generalis in partibus Italiae, de mandato Domini Innocentii Papae VI. deputavit Capitaneos,obiles

nobiles viros Malateſtam & Galeotum de Malateſtis fratres, Milites, Capitaneos & Vicarios in partibus Lombardiae, videlicet in Ariminenſi, Fanenſi, Penſaurenſi, & Forofempronienſi Civitatibus, earumque Comitatibus, & diſtrictibus; necnon caſtro & villa Sancti Martini in Vinci, & certis aliis caſtris & villis uſque ad decennium. Poſtmodum verò Dominus noſter Urbanus Papa V. volens meritis diſtorum Nobilium reſpondere, mandat & ordinat, diſtos fratres eſſe in praedictis locis Capitaneos uſque ad alios decem annos ſub certis modis & conditionibus his praesentibus expreſſis. Datum Avenione Anno Domini MCCCCLXIII. & XVII. die Aprilis.

Litera Patriarchae Conſtantinopolitani tangens Ducem & Communitatem Venetiarum, ac ſententias & proceſſus contra eos factas & reſponſiones eorum; ſine Datâ.

Duo Inſtrumenta conſecta, unum in Conſilio publico & communi, aliud privato & ſecreto Communi Civitatis Ferrarienſis, ſuper ambaxiata mittenda Domino Clementi Papae V. ad conquerendum de Communi Venetiarum, quod eos hoſtiliter invaſerat, & intulerat multa damna, & petendo ſuccurſum & juramen a ſancta Romana Eccleſia, cujus ſunt filii peculiareſ & ſubjecti, ſine Datâ.

Transcriptum pulcrarum Literarum, quas Domini Oſtienſis, & Petrus de Columna ſanctae Romanae Eccleſiae Cardinales tranſmiſerunt Conſilio & Communi Venetiarum, ad inducendum Veneticos, quod de iis, quae commiſerant contra Romanam Eccleſiam, maxime in civitate & diſtrictu Ferrariae, ſatisfacerent, & miſericordiae Domini Clementis Papae V. ſe ſubmitterent; ſine Datâ.

A Sunt duae Literae directae Domino Benedicto Papae XII. ſine Datâ, & ſunt apertae.

Terrae Marchiae Anconitanæ (dum eſt) occupatae per Tyrannos Lombardiae, ut in quadam Cedula, deſcribuntur, ſignatâ ſigno Notarii publici, ſine Datâ.

B Poſſeſſiones terrae, quas habet Eccleſia Anagninae in Canino civitatis Anagninae in partibus Lombardiae; ſine Datâ.

Eſt unus Liber, in quo ſunt plura & multa utilia & bona ſcripta, quae ſunt de juribus & bonis, quae Romana Eccleſia habet in civitate & territorio Beneventano. Et ſunt conſuetudines & ordinationes diſtae civitatis.

C Quaternus octo foliorum ſcriptorum, continens & deſignans certas Terras, res, atque poſſeſſiones acquiſitas per Dominum Benedictum Cardinalem, qui poſtea fuit Papa Bonifacius VIII. videlicet in caſtro Silvae Mollis, & ejus pertinentiis, ac in multis aliis locis hinc nominatis, ſine Datâ.

D Inſtrumentum publicum, continens, qualiter Communitas caſtri de Soncino Cremonenſis dioceſis conſtituit Procuratorem ad recognoſcendum diſtum caſtrum tenendum a Domino Benedicto Papa XII. & ejus Succoſſoribus, & ab Eccleſia Romana &c. & alia faciendo; quae in ipſo Inſtrumento continentur. Datum Anno Domini MCCCXL. die XV. Octobris.

E Inſtrumentum procurationis Communitatis Cumanæ, continens, qualiter Communitas & Populus Cumanus conſtituunt Procuratorem ad recognoſcendum, diſtam civitatem tenendam a Domino Benedicto Papa XII. & ejus Succoſſoribus, ac Eccleſiâ Romanâ &c. & alia faciendo, quae in ipſo Inſtrumento ſunt deſcripta. Anno Domini MCCCXXXV. die Menſis Octobris.

Instrumentum confessionis, recognitionis, & juramentorum ac promissionum, ac etiam procurationis Syndici Nobilium de Gonzaga & Populi civitatis Mantuanae, in eorum reconciliatione cum Ecclesia Romana facturum, specialiter qualiter dictus Syndicus nomine, quo supra, promisit & se obligavit, solvere & realiter assignare Ecclesiae Romanae infra unum Mensem duomilia Florenorum de Florentia. Datum Avenione in Camera Domini, Anno MGCCLII. die XV. Novembris, Pontificatus Domini Clementis Papae VI. Anno XI.

Transfuntum decem Literarum Apostolicarum super reservatione fructuum omnium Beneficiorum Ecclesiasticorum, in Ducatu Spoletano consistentium, tunc & infra annum tunc proxime sequentem vacantium, de Registris Curiae dicti Ducatus Spoletani, per Johannem de Amelio Rectorem dicti Ducatus pro Ecclesia Romana, de mandato Domini Johannis Papae XXII. extractum, & manu quatuor Notariorum subscriptum & signatum. Datum Anno Domini MCCCXXIV. die ultima Martii, Pontificatus sui Anno VIII.

„ De diversis .

Sunt plures aliae Literae, & processus Apostolici diversorum negotiorum modicae utilitatis Ecclesiae Romanae tangentes, quae plenarie propter earum pluralitatem non fuerunt summatim, sed repositae Coffris seu Archivis, prout de aliis Literis Apostolicis superius est ordinatum.

Et primo super depositione & inhabilitatione Dominorum Jacobi & Petri de Columna Cardinalium, & eorum parentum, per Dominum Bonifacium Papam VIII. ac restitutione eorundem per Dominos Benedictum

A Papam XI. & Clementem V. deinde facta.

De factis Ludovici de Bavaria, & Petri de Corbaria Antipapae, & aliorum eis adhaerentium, tempore Domini Johannis Papae XXII.

B *De Templariorum depositionibus & condemnationibus, de quibus nihil fuit rubricatum propter prolixitatem processuum. Sed omnia sunt reposita in uno Coffro.*

De factis Ordinum Mendicantium, & ordinationibus & limitationibus suorum Privilegiorum. Nihil rubricatum, ut supra.

De reservationibus Dignitatum & aliorum Beneficiorum.

C *De Officiis concedendis per summos Pontifices vacante Imperio.*

De certis Privilegiis pluribus Ecclesiis & Monasteriis per summos Pontifices concessis.

D *Sunt primo sex Literae ejusdem tenoris ad perpetuam rei memoriam bullatae, continentes processus ac sententias, videlicet qualiter Dominus Bonifacius Papa VIII. praesente Collegio Dominorum Cardinalium, Jacobum Sanctae Mariae in Vialata, & Petrum Sancti Eustachii Diaconos Cardinales de Columna, eo quod Jacobo Regi Aragonum & Frederico filio Petri Regis Aragonum, necnon Frederico Romanorum Imperatori, dicti Domini Papae, & Ecclesiae Romanae, ac Regis Siciliae hostibus & persecutoribus favorant. Et specialiter quia civitatem Penestrinensem, & castra Columnae & Zagaroli, per dictos Cardinales detenta, ipsi ad manum dicti Papae pro securitate patriae Romanae ponere & assignare custodienda recusarunt: ab officio, beneficio, ordine, ac dignitate quibuscumque Dominorum Cardinalium amovit penitus & perpetuo privavit. Necnon Johannem & Odonem filios*

Johan-

Johannis de Columna, fratres dicti Jacobi Cardinalis, & omnes descendentes ex linea dicti Johannis usque ad quartam generationem, ad obtinendum quodcumque Beneficium seu officium Ecclesiasticum inhabilitavit penitus, eosque excommunicavit, & loca eorum interdixit. Movendo ipsos Cardinales, ut infra spatium decem dierum coram eo comparerent, recepturi justitiam de commissis, sub poena confiscationis omnium bonorum suorum, quae ibidem etiam confiscavit. Datum Romae apud Sanctum Petrum in publico Consistorio, VI. Idus Maji, Pontificatus sui Anno III.

Item sunt quinque Literae ejusdem tenoris, ad perpetuam rei memoriam bullatae, continentes, qualiter Dominus Bonifacius Papa VIII. processus factos & sententias latis per eum contra Jacobum & Petrum de Columna olim Cardinales, pro eo quod ejus monitionibus & mandatis non paruerant, comparendo coram eo die assignata pro recipienda justitia, & etiam quia de ipso blasphemias dixerant, confirmavit, innovavit, ac de novo fecit, eos a Cardinalatibus privando & amovendo penitus, pronuntiandoque schismaticos & blasphemos, excommunicando, eosque ab omnibus beneficiis & officiis Ecclesiasticis & dignitatibus, & omnibus bonis Ecclesiasticis & Secularibus privavit. Contra eorum familias & servitores, & contra quoscumque alios cum ipsis participantes, seu eis servitium, auxilium, vel favorem dantes, multas poenas & sententias promulgavit. Necnon Johannem, & Odonem, Agaytum vel Agapitum, Stephanum, & Jacobum filium Johannis de Columna, fratris dicti Jacobi, & patris dicti Petri, olim Cardinalium, excommunicavit, & ab omnibus beneficiis, officiis, dignitatibus, &

A bonis Ecclesiasticis & mundanis privavit & inhabilitavit, bonaque eorum confiscavit, ea quibuscumque volentibus occupare concedendo. Datum Romae in Basilica Sancti Petri, die Ascensionis Domini, Pontificatus sui Anno III.

B Item quaedam Literae Domini Bonifacii Papae VIII. continentes, quod nullus daret auxilium, consilium, vel favorem Petro & Jacobo de Columna depositis a Cardinalibus, nec eos pro Cardinalibus reciperet, sub poena excommunicationis, & aliis poenis hinc contentis. Datum Romae V. Calendas Decembris, Pontificatus sui Anno III.

C Item sunt tredecim Literae diffamatoriae ejusdem tenoris, directae universis eas inspecturis, confectae per Jacobum & Petrum Cardinales de Columna contra Dominum Bonifacium Papam VIII. inter cetera continentes plures rationes, quod ipse non erat verus nec legitimus Papa, & per consequens coram eo comparere, nec sibi obedire tenebantur; sententiaeque privationis, excommunicationis, inhabilitatis, & confiscationis per ipsum contra eos latae non valebant. Datum Anno Domini MCCXGVII. die X. Maji.

D Item duodecim Literae diffamatoriae ejusdem tenoris, directae Praelatis Regni Franciae, confectae per Jacobum & Petrum Cardinales de Columna contra Dominum Bonifacium Papam VIII. Datum Anno Domini MCCXCVII. die XV. Junii.

E Instrumentum publicum, continens citationes factas contra Dominum Petrum de Columna Cardinalem de mandato Domini Bonifacii Papae VIII. Anno Domini MCCXCVII. die XV. Maji.

Appellatio interposita per Jacobum & Petrum de Columna Cardinales a senten-

sententiis & processibus per Dominum Bonifacium Papam VIII. contra eos latis & factis. Datum Anno Domini MCCXCVII. die XVI. Junii.

Item est alia Appellatio ejusdem tenoris & Datae.

Item est appellatio ejusdem tenoris & Datae.

Item sunt aliqua Scripta super processibus factis per Dominum Bonifacium Papam VIII. contra Jacobum & Petrum de Columna.

Item sunt multa alia Instrumenta publica, continentia factum Dominorum Cardinalium Columnensium, in quodam seculo ligato, & Dominorum Gajetanorum, tradita per Abbates Sancti Florentii Salmurensis, & de Montealbano Domino Thesaurario Domini Papae, dictorum Abbatum sigillis sigillata, continentia in effectu petitiones de resarciendo damna hinc inde inter dictas partes data tempore discordiae inter Dominum Bonifacium Papam VIII. ex una parte & illos de Columna.

Item est alia Litera Domini Bonifacii VIII. in qua scribit nobili viro Isidulpho de Columna Civi Romano, ut ad destructionem & captionem locorum, Castrorum, & personarum, domorum, vinearum, & arborum, Columnensium schismaticorum, & Ecclesiae Romanae rebellium vadat. Datum apud Urbem Veterem, II. Nonas Septembris, Pontificatus sui Anno II.

Est alia Litera Domini Benedicti Papae XI. continens revocationem & annullationem sententiarum excommunicationis, privationis, & inhabilitationis, promulgatarum contra Petrum & Jacobum de Columna Cardinales, & alios Columnenses, ac eorum fautores, exceptis poenis confiscationis. Datum Laterani X. Calendas Januarii, Pontificatus sui Anno I.

Item sunt quatuor Literae Domini Nicolai Papae IV. in quibus commisit Domino Benedicto Cardinali sanctae Romanae Ecclesiae, qui fuit postmodum vocatus Bonifacius Papa VIII. administrationem & regimen ceterarum Ecclesiarum & domorum in Urbe.

Copia Literarum super factis Regis Franciae per Dominum Bonifacium Papam VIII. procedentem contra eum.

Processus factus de mandato Domini Clementis Papae V. continens depositiones & dicta quorundam Dominorum Cardinalium ac Praelatorum examinatorum super bono zelo, quem illustris Rex Franciae Philippus habuit, & super facto contra Dominum Bonifacium Papam VIII. perpetrato. Actum die XIV. Aprilis, Anno Domini MCCXXX. Pontificatus sui Anno VI.

Item sunt quatuordecim Literae Domini Nicolai Papae IV. directae Dominis G. Salinensi, & B. Sancti Nicolai in Carcere Tulliano Diaconis Cardinalibus, Nuntiis Sedis Apostolicae, ad partes Franciae deputatis, tam super perceptione fructuum beneficiorum suorum, & eorum familiarium, quam super eo, quod possint conferre Canonicatus & Praebendas in Ecclesiis Cathedralibus, & alia beneficii Ecclesiastica, & dispensationes super defectu natalium, & alia eorum legationis officio incumbentia facere. Datum apud Urbem Veterem IV. Nonas Septembris, Pontificatus sui Anno IV.

Copia Literarum Domini Bonifacii Papae VIII. directarum Regibus Franciae & Angliae ac aliis, ne Stephanum de Columna condemnatum per ipsum ad certam poenitentiam, quam non fecit, admittant, sed ipsum capiant, & captum detineri faciant.

Copia Literarum plurimum Dominorum Cardinalium adhaerentium Domino Bonifacio Papae VIII. & scriben-

tium universis contra Petrum & Jacobum de Columna olim Cardinales: qui ser perennit per diversas Orbis partes, quod dictus Dominus Bonifacius non erat verus Papa, cujus contrarium ipsi asserunt. Et est pulchrum dictamen & seriosum.

Copia quorundam articulorum formatorum contra Regem Franciae, & alios seculares Regni sui, super iis, quae indubite dicebantur attentare contra Ecclesiam Romanam & Ecclesiasticas personas. Ad quae respondit Rex, ut hic etiam particulariter continetur.

Copia quarundam Constitutionum factarum seu confirmatarum per Dominum Simonem tituli Sanctae Caeciliae Presbyterum Cardinalem, Apostolicae Sedis Legatum in Regno Franciae.

Dispositio ultima Domini Theoderici Civitatis Papalis Episcopi & Cardinalis. Actum Burdegalis Anno Domini MCCCVI. die I. Decembris.

Privilegium Episcopi Sabineusis ab Alexandro II. Papa concessum eidem. Et est sine Datâ, & valde antiquum.

Processus facti per Dominum Bonifacium Papam VIII. contra Regem Franciae. Et informationes, allegationesque pro eo, quod impediabat euntes ad Curiam Romanam; & multis aliis de causis.

„ Processus & Literae super facto
„ Ludovici de Bavaria.

Sunt primo tres Literae patentes eiusdem tenoris. Ludovici de Bavaria, missae Populo Civitatis & Diocesis Valentiniensis per Ludovicum de Bavaria, super concessione seu confirmatione Castri de Moca dictae diocesis, Cardinali de Columna. Datum III. Nonas Junii Anno Domini MCCCXV.

A Item quoddam Instrumentum, continens, qualiter certi Procura ores Comitum Hannoniae, Avenionem destinati, in praesentia Domini Johannis Papae XXII. nomineque & in animam dicti Comitum, promiserunt & jurarunt, quod nunquam esset dictus Comes contra dictum Dominum Papam, nec Ecclesiam Romanam, nec juvaret in aliquo Ludovicum de Bavaria. Datum Avenione Anno Domini MCCCXXVII.

B Oyo Literae Domini Johannis Papae XXII. continentes rationem, alias relationem, quam fecit quibusdam Ambasciatoribus & Literis sibi missis per Ludovicum de Bavaria. Et ne de iis posset esse diversitas opinionum vel aliter dari intelligi, fuerunt confectae huiusmodi Literae, & missae diversis Praelatis. Datum Avenione V. Idus Januarii, Pontificatus sui Anno VIII.

C Item duae Literae eiusdem tenoris Domini Johannis Papae XXII. directae Archiepiscopo Brenensi, ejusque Suffraganeis, quod denuntiarent & publicarent processus factos per ipsum Dominum Papam contra Ludovicum de Bavaria, qui erat electus in discordia, & ante confirmationem se se ingererat administrationi Imperii. Datum Avenione VII. Idus Octobris, Pontificatus sui Anno VIII.

D Literae sigillatae sigillo Ludovici de Bavaria, continentes plures blasphemias contra Dominum Johannem Papam XXII. Ex quibus ipsum deponeret verbo: quas non expedit explicare. Datum Romae die XVIII. Aprilis, Anno MCCCXXVIII.

E Literae Ludovici de Bavaria, in quibus constituit Procuratores ad habendum processus & Literas contra eum factas per Dominum Johannem Papam XXII. Et eis habitis ad petendum dilationem competentem ab eodem Domino

Domino Papa. Datum II. Idus Decembris, Anno Domini MCCCXXIII.

Aliud procuratorium Ludovici de Bavaria, in quo certis Procuratoribus suis dedit potestatem consistendi coram Domino Benedicto Papa XII. articulos, quibus deliquerat contra Papam Johannem & Romanam Ecclesiam, petendique veniam & absolutionem, & offerendi emendam plenariam & faciendi reconciliationem, & alia omnia circa praemissa necessaria. Nec non promittendi & obligandi, quod perpetuo esset fidelis obediens Domino Papae & Ecclesiae Romanae, & obtentu poenitentiae & praemii faceret passagium ultra mare, ubi staret, & reversus Ecclesias & Monasteria aedificaret, ac elemosynas faceret, quantum Domino Papae placeret. Datum V. die Martii Anno Domini MCGGXXXVI.

Aliud procuratorium, in quo constituit Procuratorem Ludovicum Junio-rem Comitem de Oëringen, dando sibi potestatem consummandi tractatus habitos inter ipsum & Dominum Benedictum Papam XII. & faciendi omnia, quae essent necessaria. Datum XIII. Calendas Aprilis Anno Domini MCCCXXXV.

Aliud procuratorium pro dicto Ludovico juniore & ejus sociis, habendi potestatem jurandi, promittendi, & concedendi, sicut alii Imperatores aliàs fecerunt. Et specificantur plura alia. Et de consederatione facienda cum Rege Siciliae & pluribus aliis. Datum V. die Martii Anno Domini MCGCXXXVI.

Litera, quae dirigitur Domino Benedicto Papae XII. per Bavarum super facto Antipapae, in qua constituit Procuratorem Comitem Juliacensem & Henricum de Bavaria patrnum suum super reconciliatione sua. Datum die VIII. Octobris Anno Domini MCGCXXXVI.

A Item aliud procuratorium Ludovici junioris & senioris super reconciliatione sua, dans eisdem potestatem confitendi crimina & excessus &c. Datum, ut supra.

B Item aliud Procuratorium Ludovici de Bavaria, dantis potestatem Comiti Ludovico juniore & seniori, & complicitibus suis super perficiendis & confirmandis quibusdam articulis, ut dicitur, concordatis inter dictos Comites & Dominum nostrum Papam. Datum die IV. Augusti, Anno Domini MCGCXXXV.

C Aliud procuratorium dicti Bavari missum Domino Benedicto Papae XII. continens plures articulos, in quibus contra Dominum Johannem Papam XXII. & Ecclesiam Romanam fuit confessus se deliquisse & errasse ore & opere, non tamen corde. De quibus tam per se, quàm Procuratores infrascriptos petens veniam, obtulit se obtentu poenitentiae & praemii facere passagium ultramarinum, cum potestate sua, ibidemque moraturum, quamdiu Domino Papae placeret: necnon Ecclesias & Monasteria aedificare, ac se esse fidelem & subjectum Domino Papae & Ecclesiae Romanae. Datum, ut supra.

D Aliud procuratorium dicti Bavari missum Domino Benedicto Papae XII. in quo constituit certos Procuratores ad consistendum quosdam Articulos, in quodam quaterno contentos, in quibus contra Papam & Ecclesiam Romanam deliquerat, & super illis tractandum & concordandum cum eodem Domino Papa & Collegio Dominorum Cardinalium, eorum voluntati se volens conformare. Datum VI. die Augusti Anno Domini MCCCXXXV. Regni sui XXI.

E Aliud procuratorium dicti Bavari, in quo constituit certos Procuratores ad promittendum & faciendum Domino Benedicto Papae XII. & Ecclesiae Romanae

minae omnia, quae Electi in Regem Romanorum & Imperatorem haecenus promiserunt & fecerunt. Et specialiter prout Henricus Imperator Domino Clementi Papae V. promiserat & fecerat, ut infra plenius continetur. Datum die VIII. Octobris Anno Domini MCCCXXXVI.

Item tria Instrumenta continentia, qualiter Cives & Potestas Civitatis Cremonensis, contra quos fuerat processum per Dominum Benedictum Papam XII super eo quod Ludovicum de Bavaria & Fratrem Petrum de Corbaria Antipapam, ac Bernabovem de Vicecomitibus de Mediolano receperant contra mandatum Ecclesiae, iuramentum fidelitatis Domino Papae & Ecclesiae Romanae cum multis capitulis hic contentis praestiterunt ac reconciliati fuerunt. Datum die XXIV. Augusti Anno Domini MCCCXXXV. Pontificatus sui Anno I.

Item sunt plures Literae missivae directae Domino Benedicto Papae XII. per Ludovicum de Bavaria damnatum per Ecclesiam super reconciliatione sua. Et omnes tendunt ad hoc. Datum die III. Decembris Anno Domini MCCCXXXVI.

Ratificatio, submissio, subiectio, & absolutio Comitatus, Civitatis, & Universitatis Mediolanensis, & Johannis ac Luchini de Vicecomitibus super adhaerentia Ludovici de Bavaria damnati per Ecclesiam Romanam. Datum Mediolani VI. die Maji, Anno Domini MCCCXLI.

Ratificatio, submissio, & absolutio Comitatus Placentini, & Laudensis Civitatis, & Cremae, Caravasi, Martinengi, Castrinovi, & Buchaeduae, Castrorum Mediolanensis, Cremonensis, & Pergamentis dioecesium, super eo quod adhaeserant Bavaro contra Romanam Ecclesiam. Datum Mediolani, ut supra.

A Ratificatio, oblatio, recognitio, subiectio & submissio Communis Burgi Sancti Domini super reconciliatione per Dominum Benedictum Papam XII. de ipsis facta, pro eo quia adhaeserant Bavaro & Galeatio de Mediolano rebellibus & excommunicatis per Ecclesiam. Datum in Palatio majori Burgi Sancti Domini, die VI. Augusti, Anno Domini MCCCXLI.

B Ratificatio, absolutio, reconciliatio Communis & incolarum Castri, jurisdictionis, & districtus Soncini. Datum ibidem Anno & die, quibus supra.

C Ratificatio, recognitio, subiectio, reconciliatio, & absolutio Communis & inhabitantium * Curvenensium super eo, ut supra. Datum, ut supra.

Ratificatio, approbatio, reconciliatio, & absolutio Communis Novariensis & Syndici Novariensis facta, contra quos processum fuerat tamquam furores Ludovici de Bavaria, & Galeatii de Mediolano. Datum die IX. Augusti, Anno, quo supra.

D Ratificatio, subiectio, recognitio, & reconciliatio Communis & inhabitantium Pergamentium super eo, ut supra. Datum die VIII. Augusti, Anno, quo supra.

Ratificatio Civitatis Bobii super facto Bavari. Datum ibidem Anno & die, quibus supra.

E Syndicatus Januensium super inobedientia Ecclesiae Romanae, & Bavari adhaerentia; qui Domino Papae & Ecclesiae Romanae se submiserunt. Datum in Palatio Januensi, die VII. Novembris Anno Domini MCCCXXXVII.

Literae Episcopi, Praepositi, & Capituli Constantiensis, directae Domino Benedicto Papae XII. continentes, quod daret eis licentiam celebrandi divinae saltem ad annum, non obstantibus sententiis latis contra Ludovicum de Bavaria, & adherentes sibi: aliis de man-

mandato suo nisi celebrarent, ipsi Ecclesiastici efficerentur de cetero exules, & Ecclesiae damna maxima paterentur. Datum Constantiae Anno Domini MCCCXXXVIII.

Item plures aliae Literae directae eidem Domino Papae per nonnullos Principes Alamanniae hic expressos, super absolutione & relaxatione sententiarum contra Ludovicum de Bavaria, & suos adhaerentes latorum.

Reconciliatio, ratificatio, remissio, submissio, & absolutio Civitatis & Communis Papiensis, super eo quia adhaeserant Ludovico de Bavaria contra Ecclesiam Romanam. Datum ut supra.

Literae Domini Clementis Papae VI. continentes processus factos contra Ludovicum de Bavaria, damnatum per Ecclesiam Romanam, & citationem personalem, quod deberet pro praemissis in Avenione personaliter comparere. Datum Avenione II. Idus Aprilis Pontificatus sui Anno I.

Instrumentum publicum, qualiter Dominus Gerardus Episcopus Spirensis, qui post tyrannidem tenuerat Episcopatum praedictum, & Bavaro adhaeserat, renuntiavit pure & libere in manibus Praepositi Spirensis, ad hoc commissi a Sede Apostolica & deputati. Et tradit eidem possessionem realem omnium Castrorum, Villarum, & aliorum locorum. Datum V. die Maji, Anno Domini MCCCCLI.

Item Privilegium concessum per Dominum Calistum Papam Monasterio Angliacensi.

Litera Domini Nicolai Papae V. secundo scribentis Regi Franciae illustri, quatenus suscipiat regimen & custodiam Terrae Sanctae, usquedum fiat passagium generale. Datum in Urbiveteri, Nonis Decembris, Pontificatus sui Anno III.

A Literae Domini Nicolai Papae IV. in quibus committit Domino Benedicto Cardinali, qui fuit postea Papa vocatus Bonifacius VIII. curam & protectionem Ordinis Sancti Guillelmi, cujus Ordinis fuerat idem Dominus Papa, cum potestate visitandi, reformandi &c. Datum Reate Calendas Julii, Pontificatus sui Anno I.

B Litera continens, qualiter Dominus Coelestinus Papa V. Monasterio Sancti Spiritus de Murone, ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinenti, Ordinis Sancti Benedicti, Valvensis dioecesis, univit & applicavit Monasterium Sancti Petri extra Beneventum, cum Monte Sancti Felicis, molendinis, possessionibus, pertinentiis, & juribus omnibus.

C Denique Monasterium a parte Archiepiscopi Beneventani exemit, ac Monialibus, quae in dicto Monasterio Sancti Petri morari solebant, Monasterium Monialium Sancti Deodati Beneventani cum omnibus possessionibus & juribus suis assignavit, illud eximendo a potestate Abbatis & Conventus Sancti Vincentii de Vulturno, quibus suberat. Datum Aquilae X. Calendas Octobris, Pontificatus sui Anno I.

D Item sunt plures Literae Domini Nicolai Papae IV. directae Episcopo Sabinensi, & Benedicto Diacono Cardinali, qui postea fuit Papa, vocatus Bonifacius, Nuntiis Apostolicis, ad partes Franciae destinatis. Quae omnia transiverant in rem judicatam, & non sunt..... regratiando.

„ De reservationibus Beneficiorum
„ tempore Domini Johannis Papae XXII.

Sunt duodecim Literae, ad futuram rei memoriam bullatae, continentes, qualiter Dominus Johannes Papa XXII. reservavit ad biennium Ecclesias Cathedralis

drales & Collegiatae provinciae Mediolanensis, & plurimum aliarum provinciarum Lombardiae, dispositioni Sedis Apostolicae, sub diversis Datis, Pontificatus sui Anno XIII.

Item sunt duae Literae bullatae ad futuram rei memoriam, continentes, qualiter Dominus Johannes Papa XXII. generaliter reservavit Archiepiscopatus, Episcopatus, Abbatias, Monasteria, Prioratus, & alia Beneficia Ecclesiastica, in terris Ecclesiae Romanae ubicumque existentia, ordinationi & dispositioni Sedis Apostolicae, ad ipsius Sedis beneplacitum. Datum Avenione, Idus Septembris, Pontificatus sui Anno IV.

„ De reservationibus Beneficiorum
„ tempore Domini Benedicti XII.
„ & Clementis VI.

I*tem alia Litera ad futuram rei memoriam bullata, continens, qualiter Dominus Benedictus Papa XII. generaliter reservavit omnia Beneficia Ecclesiastica, ubicumque consistentia, usque ad suum beneplacitum. Datum Avenione, VI. Idus Januarii, Pontificatus sui Anno I.*

Item sunt duae Literae, bullae Domini Clementis Papae VI. bullatae, continentes quaelibet ipsarum, qualiter ipse Dominus Clemens Primo Anno Pontificatus sui reservavit omnia Beneficia Ecclesiastica, ubicumque existentia, ad unum annum dumtaxat.

„ De Officiis vacante Imperio: & de
„ pluribus diversis aliis rebus.

S*unt sex Literae bullatae Domini Johannis Papae XXII. directae Archiepiscopis Maguntino, Bremensi, Madeburgensi, Treverensi, Colonienfi, & Salzeburgensi, & eorum Suffraganeis, continentes processus factos, & senten-*

A*rias excommunicationis & interdicti, per ipsum Papam latis contra detinentes, assumentes, seu retinentes in partibus Italiae, mortuo Henrico Imperatore, vacante Imperio, Officia Vicariatus, Potestatis, Rectoris, Capitanei, Judicis, seu quaecumque alia Officia in Civitatibus, Comitatibus, Castris, & aliis Terris Lombardiae, quorum regimen & gubernatio, mortuo dicto Imperatore & vacante Imperio, ad Dominum Papam & Romanam Ecclesiam devoluntur ac pertinent, absque licentia Sedis Apostolicae speciali: in quibus cassavit & irritavit omnes passiones, colligationes, obligationes, & juramenta, inter ipsos detinentes hujusmodi Officia, & nobiles, Dominos spirituales & temporales Civitatum, Comitatum, Villarum, Castrorum, aliorumque locorum Lombardiae habita & facta. Datum Avenione XV. Calendas Junii, Pontificatus sui Anno VI.*

B

C

Litera ad perpetuam rei memoriam bullata, continens taxationem Literarum Apostolicarum, & Abbreviatorum, & poenas transgressoribus taxarum hujusmodi impositas, per Dominum Johannem Papam XXII. factam & ordinatam. Datum Avenione IV. Idus Decembris, Pontificatus sui Anno I.

D*Litera bullata, continens unionem Ecclesiae Parochialis Sancti Medardi de Banassaco Mimatenfis dioecesis Archidiaconatui Mimatenfi, per Dominum Johannem Papam XXII. tempore Jacobi Electi Avinionensis, Archidiaconique dictae Ecclesiae, perpetuo factam. Datum Avenione, IV. Calendas Novembris, Pontificatus sui Anno I.*

E*Litera Constitutionis contra tenentes Beneficia incompatibilia, quae incipit: Exsecrabilis &c. facta per Dominum Johannem Papam XXII. Datum Avenione XIII. Calendas Decembris, Pontificatus sui Anno II.*

Litera ad perpetuam rei memoriam bullata, continens Constitutionem ac poenas statutas, & sententias latis per Dominum Johannem Papam XXII. contra Ravennates, damnificantes, injuriantes, invadentes, aut interficientes Rectorem, Vicarium, Marefcallum, Judicem, eorumque Locumtenentem, in dicta Civitate per Ecclesiam Romanam ordinatos, vel in futurum ordinandos. Datum Avenione XV. Calendas Augusti, Pontificatus sui Anno II.

Litera ad perpetuam rei memoriam bullata, continens de fructibus exsolvendis Extravagantem suscepti regiminis super annalibus, cum declarationibus certis per Dominum Johannem Papam XXII. factam. Datum Avenione VIII. Calendas Aprilis, Anno II.

*Litera ad perpetuam rei memoriam bullata, continens, qualiter Dominus Johannes Papa XXII. de consilio Minorum Cardinalium, assertiones pertinaces illorum, affirmantium, Redemptorem nostram Dominum Jesum Christum, ejusque Apostolos in speciali non habuisse aliqua, nec etiam in communi, & si qua habuerunt, in iis jus utendi, vendendi, donandi, seu ex * ox iis alia acquirendi, non habuerunt, pertinaces & haereticos fore perpetuo declaravit. Datum Avenione, II. Idus Novembris, Pontificatus sui Anno VIII.*

Litera bullata super sententiis, quae proferuntur die Jovis sancta per Dominum Papam contra Patarinos pauperes de Lugduno. Datum Avenione in Coera Domini, Pontificatus sui Anno IV.

Litera Domini Johannis Papae XXI. continens, quod ipse non commisit finale iudicium Apostillarum Fratris Petri Johannis de Ordine Minorum, sed excommunicationem tantum, & finale iudicium

A de iis sibi reservavit. Datum Avenione V. Calendas Octobris, Pontificatus sui Anno VII.

B Litera Domini Innocentii Papae IV. continens, qualiter concessit Primicerio & Clericis U. bis duodecim Libras annuatim de emolumentis Altaris Majoris. Datum Lugduni, Anno MCCL. Nonis Novembris, Pontificatus sui Anno VII.

C Litera Domini Bonifacii Papae VIII. continens prohibitionem, quod nulla persona Ecclesiastica, cujuscumque status vel conditionis existat, promittat aliquo modo Decimam, vel quamvis aliam portionem aut quotam Secularibus absque Apostolicae Sedis licentia speciali. Nec ipsi Seculares ad haec ipsos Ecclesiasticos quovis modo compellant, alioquin in ipso facto sententiam excommunicationis incurrant. Et si Universitates fuerint, subiaceant Ecclesiastico interdicto. Et si antequam hujusmodi prohibitio pervenisset ad eorum notitiam, vel post, aliqua promississent, quod ea non solvant: alioquin tam dantes quam recipientes sint eo ipso excommunicati. Datum Romae apud Sanctum Petrum VI. Calendas Martii, Pontificatus sui Anno II.

D Litera Domini Coelestini Papae V. continens Indulgentiam quinque annorum & quinque quadragenarum visitantibus Ecclesiam Beatae Mariae de Trivento Ordinis Sancti Benedicti. Datum Aquilae V. Nonas Septembris, Pontificatus sui Anno I.

E Item alia ipsius Domini Papae, in qua unit Monasterio Sancti Spiritus de Sulmona Ordinis Sancti Benedicti, Valvensis dioecesis, Ecclesias Sanctae Mariae de Sageffano, Sancti Erasmi, & Sancti Silvestri, Valvensis dioecesis, cum omnibus possessionibus & juribus. Datum Neapoli Idibus Novembris, Anno Primo.

Item

Item alia Litera, in qua univ. Mo-
nasterio Sancti Petri de foris Portam
Ravennensem, Ordinis Sancti Benedi-
cti, Ecclesiam Sancti Hilarii Raven-
nensis, cum terris & juribus suis, ip-
sam a potestate Ordinariorum eximen-
do. Datum, ut supra.

Item alia Litera, continens, quali-
ter Coelestinus Papa V. concessit unum
annum & quadraginta dies de Indul-
gentia, visitantibus ac porrigentibus
manus adiutrices Monasterio Sancti Spi-
ritus prope Sulmonam. Datum, ut
supra.

Item alia Litera ipsius Domini Pa-
pae concedentis certas Indulgentias be-
nefactoribus Monasterii Sancti Spiritus
de Lanceano, Ordinis Sancti Benedicti
Teatensis dioecesis, usque ad quinquen-
nium a data praesentium Literarum.
Datum Aquilae V. Calendas Octo-
bris, Anno I.

Item alia Litera, in qua univ. it
Monasterio Sancti Spiritus Ecclesiam
Sancti Severi de Popleco Aquilanae
dioecesis, cum omnibus suis juribus,
ipsam eximendo a potestate Episcopi
Aquilani, & Prioris & Capituli Ec-
clesiae Lateranensis. Datum Aquilae,
III. Calendas Septembris, Anno I.

Item alia Litera ipsius Domini Pa-
pae, in qua subjicit, quantum ad ob-
servantiam Regulae Sancti Benedicti,
visitationem & Prioris confirmationem,
& alia hinc expressa, Monasterio San-
cti Spiritus prope Sulmonam, duo Ho-
spitalia simul annexa, videlicet Sancti
Nicolai & Sancti Ruffi de Feretro,
Marsicanae dioecesis. Datum Neapoli
X. Calendas Decembris, Pontificatus
sui Anno I.

Item alia Litera ipsius Domini Pa-
pae, exsequutoria unionis Monasterii
Sancti Spiritus de Murone dioecesis A-
quilanae cum pertinentiis suis, ipsum ab
Ordinario eximendo. Datum, ut supra.

A Item alia Litera ipsius Domini Pa-
pae unientis Ecclesiam Sancti Viti in
Campo de Urbe Monasterio Sancti Eu-
sepii de Urbe. Datum Neapoli, ut
supra, Anno Primo.

B Item alia Litera ipsius Domini Pa-
pae, unientis Hospitali Sancti Nicolai
de Ferrato, Ordinis Sancti Benedicti,
Marsicanae dioecesis, Hospitale Sancti
Ruffini, ejusdem dioecesis, cum perti-
nentiis suis, ipsum ab Ordinario exi-
mendo. Datum, ut supra, Anno I.

Item alia Litera ipsius Domini Pa-
pae, concedentis certas Indulgentias be-
nefactoribus Monasterii Sancti Spiritus
de Bucelano, Ordinis Sancti Benedicti.
Datum Aquilae XII. Calendas Octo-
bris, Anno I.

C Item alia Litera ipsius Domini Pa-
pae, unientis Monasterio Sancti Spiri-
tus prope Sulmonam Ordinis Sancti Be-
nedicti, Monasterium Sancti Johannis
de Colum..... ejusdem Ordinis,
dioecesis Aquilanae. Datum Aquilae
V. Calendas Octobris, Anno Primo.

Item exequutoria sub eadem Datâ.

D Item alia Litera ipsius Domini Pa-
pae unientis Conventui Monasterii San-
cti Petri prope Beneventum certa Mo-
nasteria & Ecclesias hinc expressas. Da-
tum Sulmonae II. Idus Octobris,
Anno I.

E Item alia Litera ipsius Domini Pa-
pae, in qua univ. it Monasterio Sancti
Spiritus prope Sulmonam, ad Ecclesiam
Romanam nullo medio pertinenti, Mo-
nasterium Sancti Johannis in Plano,
Ordinis Sancti Benedicti, Nucerinæ
dioecesis. Quod deinceps regi voluit per
Priorem. Quod Monasterium seu Prio-
raturam, cum omnibus juribus suis, si-
militer exempta esse voluit, & imme-
diate soli Sedi Apostolicae subiacere.
Datum Neapoli, IV. Nonas Decem-
bris, Pontificatus sui Anno Primo.

Litera,

Litera, quatuor Dominus Bonifacius Papa VIII. confirmavit compositionem factam inter Vitalem de Villarosa, & quosdam alios hinc nominatos Tholosanos Cives ex una parte, de quatuordecim millibus Libris Turonensium, quas de bonis Domini Hugonis Episcopi Tholosani habuerant, & Magistrum Rogerium de Salerno, & Arnaldum de Villario, nomine Domini Papae ex altera, & quitationem eisdem Civibus Tholosanis concessam. Datum Laterani Nonis Januarii, Pontificatus sui Anno IV.

Litera ad perpetuam rei memoriam bullata, continens Constitutionem factam per Dominum Bonifacium VIII. super dandis Coadjutoribus Episcopis & superioribus Praelatis senio vel demensia seu alia infirmitate corporali ad eorum officium exsequendum perpetuo impeditis. Datum Romae Nonis Aprilis, Anno II.

Item alia Litera dicti Domini Papae, scribentis Rectori Comitatus Venesini, quod Prior & Conventus Sancti Saturnini prope Pontem, Ordinis Cluniacensis, diruant duo fortalicia seu bastitas, quas de novo aedificaverant in praedictum Comitatus Venesini: alia datur Episcopo Aurayensi in mandatis, quatenus ipsos ad hoc per censuram Ecclesiasticam compellat. Datum apud Sanctum Petrum, II. Idus Martii, Pontificatus sui Anno II.

Litera Domini Bonifacii Papae VIII. condemnantis Sectas & errores certos hinc expressos quarundam gentium, tam virorum, quam mulierum, qui suis temporibus surrexerunt, mandans, quod contra eos, velut haereticos, procedatur. Datum Anagninae, Calendis Augusti, Anno II.

Litera ipsius Domini Papae, ordinantis in cessatione a divinis per Capitulum faciendam debere vacare ab-

Tom. XV.

A ser..... & observantur alia hinc expressa. Datum Romae apud Sanctum Petrum II. Nonas Aprilis, Anno II.

B Litera ipsius Domini Papae, mandantis Episcopo Aurayensi, quod nisi Prior & Conventus Sancti Saturnini in Portu, Cluniacensis Ordinis, Uticensis dioecesis, infra unius mensis spatium, destruxerint duas bastitas seu fortalicia, quae de novo aedificaverant supra vel prope Pontem Sancti Spiritus, in praedictum Comitatus Venesini, ad Romanam Ecclesiam pertinentis, quatenus ipsos compellat per censuram Ecclesiasticam. Datum, ut supra, Idibus Martii.

C Litera Domini Johannis Papae XXII. reservationis omnium & singularum Ecclesiarum Cathedralium & Collegiatarum vacantium in Civitate, dioecesi, & Patriarchatu Aquilejensi, exceptis Monialium, & hoc usque ad biennium. Datum Avenione, VI. Calendas Aprilis, Pontificatus ipsius Domini Papae * Anno IX. Anno II.

D Item alia Litera ipsius Domini Papae, continens exemptionem concessam Fratri Petro de Corbaria, Ordinis Fratrum Minorum, olim Antipapae, & nunc correcto, & in obedientia sanctae Romanae Ecclesiae existenti, quod Sedi Apostolicae, & nulli alii sit subiectus. Datum Avenione V. Calendas Decembris, Anno XV.

E Litera Domini Clementis Papae VI. excommunicationis, & anathematizationis haereticorum & aliorum, contra quos sunt sententiae ferri consuetae in die Jovis sancta. Datum Avenione XV. Calendas Aprilis, Pontificatus sui Anno II.

Litera Domini Clementis Papae VI. declarantis, quod propter commissionem factam Episcopo Carnotensi, super justitia exhibenda querelantibus de

B 5

Officia-

Officialibus Camerae Apostolicae, non est intentionis suae, quod propter ea Domini Camerarius & Thesaurarius Apostolici cessent sua Officia exsequi, sicut prius. Datum Avenione XVI. Calendas Februarii, Pontificatus sui Anno II.

Litera Domini Innocentii Papae VI. declarantis, quod juramenta per ipsum tempore, quo erat Cardinalis, una cum aliis Dominis Cardinalibus praestita, super observandis quibusdam Capitulis, contentis in quadam cedulâ, in dictâ Literâ inserta, consecutâ tempore & de voluntate Domini Clementis Papae VI. Praedecessoris sui, fuerunt illicitè praestita, & ipsa non valere, nec debere ullatenus observari. Datum apud Villam Novam Avenionensis dioecesis, II. Nonas Julii, Pontificatus sui Anno Primo.

Item sunt sex Literae pluribus sigillis multorum Praelatorum, per modum Vidimus, sigillatae super Decre-

tali: Ubi majus periculum, ibi cautius est agendum, Libro Sexto, per Dominum Gregorium Papam X. in Concilio Generali Lugduni editâ, super electione Summi Pontificis Sede vacante.

Bulla, qualiter Dominus Johannes Papa XXII. divisit Provinciam Caesaraugustanam in duas provincias. Pontificatus sui Anno II.

Mandat Dominus Benedictus Papa XII. Nobilibus de la Scala, quatenus ratificent promissa & jurata per eorum Procuratores in istâ Literâ inserta. Quae bona sunt pro Ecclesia Romana. Datum Avenione Calendis Septembris, Pontificatus sui Anno V.

Item sunt plures aliae Literae Papales, bullâ more Romanae Curiae bullatae, de diversis factis scriptae: quae modicum faciunt pro Ecclesia Romana; immo sunt quasi omnes inutiles, & sunt a tergo summatae, & in quodam Coffino positae.

DE
CAUSSIS
IMMINUTAE

OLIM

ECCLESIASTICORUM POTENTIAE.

DISSERTATIO
SEPTUAGESIMATERTIA,

2 1 2 2 5 4 0

2 1 2 2 5 4 0

2 1 2 2 5 4 0

2 1 2 2 5 4 0

DISSERTATIO

SEPTUAGESIMATERTIA.

Uae olim infortunia Monasteriis, ac potissimum opulentis, imminerent, vix praecedenti Dissertatione delibavi. Nunc invadendum in arcem est, & propius ostendendum, qua ratione ex alto divitiarum ac potentiae gradu tum Episcopatus, tum Monasteria complura ad mediocrem statum, alia verò ad excidium, aut proximam excidio conditionem descendierint. Prima ergo caussa ad impiam Secularium hominum cupiditatem referenda est, qui & Justitiae & Religionis jura obliti, quantâ vi & artibus poterant, Ecclesiasticorum olim res usurpare minime verebantur. Vidimus alibi, quàm pii, quàm liberales in sacra loca fuerint Christi fideles. Verùm semper in duas classes hominum genus divisum fuit, & adhuc est dividendum, nempe proborum ac improborum; istorum verò coetus, dum barbara Saecula in Italia decurrerent, alteri longe numero praestitisse videtur; ac proinde nil mirum, si potentes viri in Ecclesiasticorum fortunas insurgerent, easque simulatis caussis persaepe ad suum patrimonium pertraherent. Quae Casinensi, Farfensi, ac Vulturicensi Coenobiis fata obtigerint, inspectis eo-

rum Chronicis in Collectione meae Rerum Italicarum editis, Lectori per se intelligere fas erit. Illud certum, nullam ex Ecclesiis, quamquam Regum ac Imperatorum tutelâ, privilegiis ac immunitatibus stipata foret, sat sibi cavisse ab hujusmodi praedonibus. Atque hinc tot Leges Augustorum *de rebus Ecclesiarum injuste invasiss*, totque poenarum comminatio, in earundem usurpatores. Vide inter Langobardicas Legem XXXVIII. Lotharii part. II. Tomi I. Collectionis ejusdem, & Capitularia Regum Francorum, uti & plurima Concilia, quae memorare superfluum puto. Exemplum tamen non unum adungere juvat. Ecclesiae Regiensi *Wisfredus Comes* (Regiensi, ut conjicere licet) *Capellam Sanctae Mariae, quae dicitur in Turricella, cum Castro inibi factò usurpaverat.* Quare Petrus ejusdem Urbis Episcopus querimoniâ ad Berengarium I. Italiae Regem delatâ, impetravit, ut cognosceretur hujusmodi caussa *in Regali auditerio.* Quod factum est, confidente etiam *Aichone Mediolanensi Archiepiscopo,* quem *Attonem* nescio an vitiose Ughellius ac alii appellarint. Episcopi petitionem victoria consequuta est. Verùm, *quis Saeculum in malo postum multas injurias fraudulentas sanctae Dei Ecclesiae inferre laborat,* pius ipse Rex sub suo *mundibundio* locum illum suscipit. Diploma

ploma in Archivio Canonorum Regienſium adſervatum, autographum ex forma characterum mihi viſum eſt. Monogramma quidem Regis ibi

A deſiderabatur; ſed animadvertendum eſt, id minime inſuetum eſſe in ejuſmodi Decretis potius quàm Diplomatis.

Decretum Berengarii I. Italiae Regis, quo Capellam Sanctae Mariae in Turricella cum Caſtro adjudicatam Eccleſiae Regienſi contra Wifredum Comitem, ſub ſua protectione ſuſcipit, ejuſdemque Advocatus efficitur, Anno 912.

IN nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti Dei aeterni Berengarius Rex. No-
verit omnium industria fidelium noſtro-
rum praefentium ſcilicet ac futurorum,
qualiter ſaepius diſcepcionem actam ve-
nerabilis Regienſis Epifcopus Petrus.
de quibuſdam rebus Regienſi Eccleſiae
pertinentibus, hoc eſt. de Capella San-
ctae Mariae quae dicitur in Turri-
cella, uſque ad noſtrae ſerenitatis au-
res detulerit. Cujus negotii cauſſi uſ-
que ad Palatium noſtri Judicii diſcuſ-
ſum produximus, in quo examinis ju-
ditio. reſidentibus nobis in noſtro
Regali auditorio, praefentibus Aicho-
ne venerabili Mediolanenſi Archiepi-
ſcopo, atque Johanne Ticinenſi. ali-
ſque complurimis Coepiſcopis, Abbati-
bus, Comitibus, omnibus Palatinis Ju-
dicibus, nec non maximâ fidelium no-
ſtrorum manu interaſtante..... in Pa-
latio Ticini auditâ ex utraque parte
ſenſâ, legaliſque Juditio terminatâ, re-
vertit nobis praefentibus jam dictus
Wifredus revictus de ſupra dicta San-
ctae Mariae Capella, & Caſtro inibi
ſaeto, Vicarios Sanctae Mariae & San-
cti Proſperi, quorum videbatur eſſe pro-
prietas. Ex hinc facta notitia adiit
noſtram Cellitudinem venerabilis ſepe
dictus Pontifex Petrus, ut quia Saeculum
in malo poſitum multas inju-
rias fraudulentas ſanctae Dei Eccle-
ſiae cotidie inferre laborat, quati-
nus eandem cauſam coram nobis de-

B victam, in noſtri Mundiburdii tui-
tione ſuſciperemus. Et ex hoc Advoca-
tati atque Vicarii Sanctae Dei Geni-
tricis Virginis Mariae & Sancti Pro-
ſperi fieremus, ob peccatorum noſtrorum
remiſſionem. Cujus petitionibus a vice
Sanctorum nobis oblatis non audentes
contraire, juſſimus exinde hoc noſtrae
deſenſionis mundiburdium ſcribere, ut
etiam ipſi noſtri Vicarii pro nobis ſine
coram Deo, quatinus ab hodierna die,
quod eſt V. Idus Junii, & deinceps nul-
la poteſtas magna vel parva audeat im-
pedire locum ipſum, vel aliquem ibi
commanentem de qualicumque Comitatu
actenus ibi conductum, non maſculum nec
feminam. Sed ſicut ibi conſti, ſic per-
maneant ſub noſtra deſenſione muniti,
neque de ullo negotio piſcationis vel ve-
nundationis in nullo fluvio juris noſtri
navigantibus, vel per terram euntibus,
aut in foro mercantibus, nullus Actor
praefumat eis vim inferre, aut thelo-
neum tollere, ſed ubi ubi fuerint, ſint
ſalvi & deſenſi per noſtrae deſenſionis
amorem pariter & timorem. Quod ſi
aliquis, quod non credimus, contra hoc
Decreti noſtri mundiburdiale inſtitutum
ad leſionem inire tempraerit, Mancoſos
aureos duo milia poena multatus
exſolvat. Et ut in Dei nomine haec
noſtra auctoritas firmiorem habeat ſta-
tum, & a fidelibus noſtris verius cre-
datur, & diligentius obſervetur, anu-
lo impreſſionis noſtrae juſſimus inſeriri.

(*) **Lotus Sigilli ✠ cerei deperditi.**

Johannes Notarius jussu Regis recognovi & subscripsi.

✠ *Data V. Idus Julii, Anno Dominicae Incarnationis DCCCCXII. Domini Berengarii piissimi Regis XXV. Indictione XV.*

Actum Palatio Ticinensi, in Dei nomine feliciter. Amen.

Celebre olim fuit, & adhuc conspicuum est in Tuscia, atque in agro Clusino Monasterium Sancti Salvatoris, situm in Monte Amiata. De eo multa habet Ughellius Tomo 3. Italiae Sacrae, in Episcop. Clusinis, & Mabillonius in Annalibus Be-

A nediſtinis. Illud a Ruchifo Langobardorum Rege conditum fama fert, & tabulae etiam, sed confictae, ut in hoc Opere ostendi, hanc in rem proditae sunt. At hoc ipsum mortaliū invasione eo dedit etiam erat Anno Christi MIV. ut Winizo Abbas illud paene jam ad nihilum reditum conquerens, ad patrociniū confugerit Henrici Regis, qui primus fuit inter Imperatores hujus nominis. Ejus Diploma, quod ex Tabulario insignis Nosocomii Senensis de la Scala descriptum ad me misit quondam Hubertus Benvoglientus, ex eruditione sua vir Clarissimus. Alterum quoque Conradi I. Augusti jam dedi in Dissertatione LKV. de *Monaster. erectione.*

Henrici inter Italiae Reges Primi, Diploma, per quod Winizoni Abbati Sancti Salvatoris in Monte Amiata patrociniū ac privilegia concedit, Anno 1004.

IN nomine Sancte & individuae Trinitatis. Henricus divina favente clementia Rex. Si erga loca divino cultui mancipata, praecipue tamen Coenobia, pietatis munus impendere studuerimus, non solum hoc nobis ad temporalis excellentiae statum, verum etiam ad aeternae recompensationis bravium proficere credimus. Quapropter omnium Sanctae Dei Ecclesiae, nostrorumque fidelium presentium ac futurorum noverit universitas, qualiter Dominus Winizo venerabilis Abbas, qui Monasterio Domini Salvatoris nostri, sito in Monte Amiata praesse dinoscitur, suppliciter nostram adiit celsitudinem, lacrimabiliter postulans, quatenus pro Dei omnipotentis amore, animeque vestre salute, eidem Monasterio, fragarique dignaremur, illudque pene jam ad ni-

chilum redactum relevare, redintegrareque digna cautione studeremus. Cujus dignis petitionibus aurem nostrae pietatis accommodantes, nostra Regali auctoritate id ipsum Monasterium redintegrantes, sibi illud cum sua integritate confirmamus, corroboramus, atque ab omnium mortalium invasione tuemur, munimus, atque * defendimus. Cum Corte scilicet, que dicitur Burgo de Vul-iolre, Burgho Riccho, qui dicitur Roca Cardesa. Cortem de Bagnio, Cortem de H..... Cortem que dicitur Sancta Maria in Offena, cum omnibus suis pertinentiis. Cortem de Prignano, Cortem in loco, qui vocatur Curfignano, Cortem, que dicitur Campagnatico, Cortem de Campolana, Cortem que vocatur Tintiniano, Cortem Sancte Marie de Lamule cum Castro, quod voca-

(*) Non legitur heis Monogramma Regale.

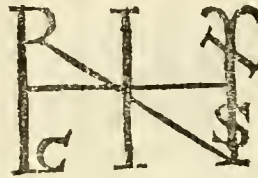
in Monte-Latronis, Cortem que dicitur Garamarinta, cum vineis dominicatis, que sunt in loco, qui dicitur Cornitro, & cum omnibus suis pertinentiis, & cum omnibus predictorum locorum rebus mobilibus vel immobilibus, familiis utriusque sexus, servis, ancillis, decimis, villis, mansis, Capellis, campis &c. appendicibus vel utensilibus ad presatum sanctum vestrum Coenobium pertinentibus; ea videlicet ratione, ut jam dictus Dominus Winizo venerabilis Abbas, sui que pro tempore Successores, de cunctis superius nominatis omnibus ipsius Monasterii pertinentiis in integram liberam & absolutam habeant facultatem agere, ordinare, atque disponere. & quidquid pro utilitate ipsius sancti Loci sua libera voluntas decreverit facere, omnium hominum remotâ contrarietate. Precipientes igitur Regali jubemus potentia, ut nullus Dux, Episcopus, Marchio, Comes, Vicecomes, vel Gastaldio, nulla que nostri Regni ma-

A gna vel parva persona prenommatum Dominum Winizonem venerabilem Abbatem ejusque pro tempore Successores, de presato Monasterio Domini Salvatoris nostri, omnibusque Cortibus vel pertinentiis suprascriptis inquietare, moleflare, vel disvestire aliqua presumat temeritate: liceatque Domino Winizoni presato Abbati, cunctisque Fratribus sue ditioni commissis, libere, quiete, pacifice, & tranquille vivere, atque pro nostra, nostrorumque parentum, omniumque fidelium Christianorum animarum indefinenter Domino supplicare. Si quis igitur hujus nostri precepti violator extiterit, sciat se compositurum auri purissimi Libras centum, medietatem Camere nostre, & medietatem presato Winizoni venerabili Abbati, ejusque pro tempore Successoribus. Quod ut verius & diligentius ab omnibus observetur, manu propria confirmantes, Sigilli nostri impressione inferius insigniri precipimus.

B

C

Signum Domni Heiarici

invictissimi Regis.

Hegilbertus Cancellarius vice Willigisi Archiepiscopi notavit.

Data VIII. Kalendas Junias Anno Dominice Incarnationis Millelimo Quarto Inditione Secunda, Anno verò Regni Domni Heinarici Regis Secundo.

Affuz Papiae feliciter. Amen.

Pari obnoxium infortunio fuit alterum Monasterium in Senensi agro situm sub titulo Sancti Eusebii, atque in summas calamitates adductum, eo quod Curtes, terrasque, quas Reges, alii que pii donatores ad sum-

D ptum Monachorum contulerant, pravi homines abstulissent. Quare ut sacro loco consaleret Henricus Quartus inter Reges, subsequens Diploma dedit, ab eodem Beavogliento mihi traditum.

Hen-

Henrici IV. Germaniae ac Italiae Regis Privilegium Petro Ab-
bati concessum pro Monasterio Sancti Eugenii in
Comitatu Senensi, Anno 1081.

IN nomine Sancte & individue Tri-
nitatis. Henricus divina favente
clementia Quartus Rex. Quicquid San-
ctis locis, religiosisque Viris inibi Deo,
Sanctisque ejus famulantibus, pro more
& traditione Antecessorum nostrorum
firmanda concesserimus, ad eterne retri-
butionis beatitudinem nobis provenire
speramus. Igitur omnium Sancte Dei
Ecclesiae, nostrorumque fidelium, pre-
sentium scilicet ac futurorum comperiat
sollertia, qualiter Abbas Petrus cum
Monachis in Cenobio Sancti Eugenii,
quod est situm in Comitatu Senensi,
nomine Pilosianus..... nobis indica-
vit, quod famis ac nuditatis indi-
gentiâ ibidem Deo servire non pos-
sent, eo quod Curtes, terrasque, quas
Antecessores nostri ad sumptum eo-
rum contulerant, pravi homines ab-
stulissent. Nos....., in nostram de-
veniant dominationem ac proprietatem
res & predia, quae a Precessoribus no-
stris ibidem collata, sunt confirmata &
corroborata, confirmare & corroborare
statuimus, eâ videlicet ratione, ut cum
omni quiete & tranquillitate teneant,
firmissime possideant absque ulla contra-
dictione persone. Hoc est, Ecclesiam San-
cti Petri, que dicitur Campus, cum
omnibus appenditiis suis, & Curte de
Unzione: Ecclesiam Sancti Savini cum
Corticella in Andrina & in Citinella
& in Vagina & in Poagia: Ecclesiam
Sancti Petri in Arganello cum appendi-
tiis suis in Tudina, in Grigis: Eccle-
siam Sancti Michaëlis in Veronulla, cum
pertinentiis earum, & in Sicali: Ec-
clesiam Sancte Cecilie in Mendina: Ec-
clesiam Sancti Angeli in Lucinula, in
Tom. XV.

A Certina & in Calcina, & Curte Va-
siona, in Taverna, & in Arbiola: Ec-
clesiam Sancte Agnetis: Ecclesiam San-
cti Petri in Monte Sinderi, & Curte
delle Stine, cum ipso Castello: Eccle-
siam Sancti Anastasi in Haniaria, &
Curte, que est in Plebe de Sancto Pe-
tro in Valle: Ecclesiam Sancti Angeli,
que est in Vajano: Ecclesiam Sancti An-
geli in Certano: Ecclesiam Sancti Pe-
tri in Baruntulo, cum ipso Pojo in Ce-
rialta: Ecclesiam Sancti Pauli in Bur-
go de Sena: Ecclesiam Sancti Miniati:
Ecclesiam Sancti Angeli, & medietatem
Ecclesie Sancti Romuli cum omnibus per-
tinentiis & usibus earum. Et locum
Sancti Augustini, in quo Castrum edifi-
catum est & Terra de Cursniano, &
duos Mansos in Capriano: Et Eccle-
siam Sancti Pauli in Castello de Origia
cum suis pertinentiis: & Ecclesiam San-
cti Eugenii cum suis appendiciis in Po-
liano, & terram in Saturniano, &
Curtem de Serdille, partemque Castelli
de Barcula, & partem de Castello Le-
ciniano, nec non partes Ecclesiarum &
terre, & tertiam partem Ecclesie San-
cti Petri in Malenino, ac duas partes
Ecclesie Sancte Marie in Malenina cum
suis pertinentiis. Insuper concedimus
illis, & omnino annuimus, ut Mona-
sterii superscripti incole decimationes de
mansis, terris, vineis, & de omnibus
rebus ad predictum Monasterium perti-
nentibus, sicut hactenus predecessores eo-
rum..... Precessoribus nostris Impe-
ratoribus usi sunt habere, per hunc no-
stre auctoritatis Preceptum deinceps ha-
beant, & quiete possideant. Jubemus e-
tiam firmiter, ut hec nostra confirmatio
C c

in futurum stabilis & inconculsa permaneat. Et ut nullus Episcopus, Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, nullaque magna vel parva persona illos predictos Coenobitas inquietare, molestare, vel ullam injuriam de prenomiatis rebus inguste injuriam inferre presumat. Si quis verò hoc nostrae auctoritatis Preceptum

A violare temptaverit, sciat se compositurum auri optimi centum Libras, medietatem nostrae Cammere, medietatem Abbati & Fratribus ejus. Et ut verius credatur, diligentiusque ab omnibus observetur, manu propria roborantes, sigillo nostro iussimus insigniri.

Signum Domni Heinrichi

Quarti Regis invictissimi.

Rurhardus Episcopus & Cancellarius recognovi.

Anno Dominice Incarnationis Millesimo LXXXI. Indictione IIII. Secundo Nonas Janii, Anno autem Domni Heinrichi XXVII. Regni verò XXV.

Actum Rome in Christi nomine feliciter. Amen.

Accessit & altera causa, nempe Barbarorum saevissimae incursiones in Italiae provincias, Langobardorum videlicet, Saracenorum, atque Hungrorum. Quot mala, quantumque excidium Casinensi Monasterio intulerint Langobardi, quo tempore in Italiam primum irruerunt, Leo Marficanus in suo Chronico prodit. Gravem quoque desolationem pertulit idem Coenobium a Saracenis Seculo Christi Nono; eademque procella deinde involvit Casauriense, Farsense, Vulturense, Novaliciense, aliaque minora Monasteria, & obvios quoscunque Episcopatus. Hungri verò effera gens, ex Pannonia Seculo Decimo digressa, plerasque Italiae partes ita depopulata est, ut clade ac flammis omnia compleverit. Tunc Veronensis, Mutinensis, Regiensis ager, ut ceteros praeteream, Nonantulanum Coenobium, atque alia non pauca attrita fuere; & vel ipsa Ticinensis

B Urbs igne immisso attrita fuit, Liutprando teste: adeo barbarica rabies in Italiae viscera nullo resistente penetrarat. Ea autem occasione, quum habitatoribus in fugam provolutis, & sacrorum locorum Archivis incendio consumptis, horrenda desolatio Ecclesias premeret: earum praedia occupare, sibi que afferere, profanis impiisque hominibus perquam commodum fuit. Et quamquam tranquillitate restituta eadem subinde repeterent Clerici & Monachi, saepe nil proficiebant. Juvat heic producere calamitatis ejusmodi testem Chartam, nempe Berengarii I. Italiae Regis largitionem erga Ecclesiam Regiensem, cujus necessitates, vel depraedationes, atque incendia, quae a ferocissima gente Hungrorum passa est, causam donationi dedisse dicuntur. Autographum Diplomatis mihi lectum adservatur in insigni Tabulario supra memorati Capituli Canonorum Regiensium.

Donatio Montis Cervarii, aliarumque rerum, facta a Berengario I.
Italiae Rege Ecclesiae Regiensi, Anno 904.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi
Dei aeterni. Berengarius Rex. Si
venerabilibus sanctarum Dei Ecclesiarum
locis emolumentum Regali magnificentia
quodlibet impendimus, & apud Deum
promereri veniam, & Regnum nostrum
coelitus roborari non ambigimus. Idcirco
omnium Fidelium Sanctae Dei Ec-
clesiae, nostrorumque, presentium scilicet
ac futurorum, comperiat sollicitudo,
quoniam pro mercede ac remedio ani-
mae nostrae, seu interventu nostrae di-
lectissimae Conjugis Berthilae, quae
Regni nostri consors dignoscitur, peti-
tione quoque ac precibus Hildegarii ve-
nerabilis Episcopi, seu Sigefredi Sa-
cri Palatii Comitis, nostrorum fidelium,
in Sanctam Regiensem Ecclesiam in
honorem Sanctae Dei Genitricis Ma-
riae, atque Beati Christi Confessoris
Prosperi, toto mentis affectu provi-
dentes ejusdem Ecclesiae necessitates,
vel depredationes atque incendia, quae
a ferocissima gente Hungrorum passa
est, Montem Cervarium simul cum Ga-
jo, & mansis inibi pertinentibus, seu
familia utriusque sexus, juris Palatii
nostrae, sicut subter per denominatos ter-
minos comprehensum videtur, Deo omni-
potenti, ejusque Genitrici semper Vir-
gini Mariae, beatoque Prospero Christi
Confessori, offerimus, perpetuoque ha-
bendum hujus Precepti paginam stabili-

Amus. Sancientes pro mercede & reme-
dio animae nostrae, praefatum Montem
Cervarium & Gajo pariter, ut dictum
est, omnibusque mansis infra denomina-
tos inferius terminos per singula loca
& vocabula constitutis, seu utriusque
sexus familia, cum terris, silvis, pra-
tis, montibus, planitiebus, rivis, a-
quarumque decursibus, cultis & incultis,
omnia, quicquid ad ipsum Montem
Cervarium, vel Gajo pertinuisse compro-
batur. Cujus Montis Cervarii, ejusque
rerum, termini a Monte de Posci de-
scendant in fluvium Niteram, quae de-
fluit in flumen Inciam, inde per In-
ciam sursum usque ad Alpes. Quae om-
nia & ex omnibus, ut supra compre-
hensum est, ad partem saepe dictae Ec-
clesiae hac nostra Regali auctoritate do-
namus ac cedimus, atque de nostro jure
in ejus jus, dominiumque transfundimus
jure perpetuo possidenda, absque alicujus
inquietudine vel deminoratione. Si
quis vero temerarius hujus nostri Prae-
cepti institutionem violare temptaverit,
sciat se compositurum auri optimi Li-
bras centum, medietatem Palatio no-
stro, & medietatem saepe dictae Ec-
clesiae Regensi. Et ut hoc verius creda-
tur, diligentiusque ab omnibus observa-
tur, manu propria subter roboravimus,
& annuli nostri impressione subter infi-
gniri jussimus.

Signum Domini

B
NE

Berengarii gloriosissimi Regis.

Locus Sigilli ✠ cerei deperditi.

Fortunius Notarius ad vicem Ardingi Episcopi & Archicancellarii recognovi & subscripsi.

C c 1

Da-

Datum Pridie Nonas Januarii Anno Incarnationis Dominicae DCCCCIII. Domni
verò Regni (ita) Berengarii serenissimi Regis XVII. Inditione VII.

Actum Papiæ in Dei nomine feliciter .

Neque secus accidit celeberrimo ac
vetustissimo *Sublacensi Monasterio*, cui
Saracenorum furor extremam perni-
ciam intulit, & prae ceteris Char-
tarium universum flammis tradidit,
ineunte Saeculo Christianae Aerae De-
cimo. Rem locupletissime confirma-
bit Bulla Leonis VII. Papae, data
Anno DCCCCXXXVI. qua Monaste-
rium illud igne consumtum, & ab A-
garenis gentibus dissolutum, ubi e-
tiam concremata fuerant *universa in-
strumenta Chartarum*, suo privilegio
roborat, & antiqua illi jura confir-
mat. Id autem Pontifex se praestare
testatur pro mercede & remedio ani-
mae nostrae, nostrique dilectissimi filii,
videlicet Alberici gloriosissimi Principis,
etque omnium Romanorum Senatoris.
Quae verba indicare possunt, jam ab
Alberico usurpatum fuisse imperium
in Urbem Romam. Sed quod potif-
simum animadvertas velim, data di-
citur haec Bulla Anno Primo Domni
Leonis Sexti Papae. Nisi deceptus
fuerit, qui primum ex Archivo exi-
mii illius Monasterii monumentum
hocce descripsit, vides Leonem eâ
tempestate, hoc est, Anno DCCCC-
XXXVI. Sextum appellari, non Se-
ptimum, quo postremo titulo Cardi-
nalis Baronius & reliqui Historici
eum distinguere consueverunt. For-
tassis in censum Romanorum Ponti-
ficum inlatus non fuerat a multis
Leo ille Papa, qui Anno DCCCCIII.
Pontifex Romanus est renunciatus, &
Quintus a recentioribus nuncupatur.
Illum enim Platina quoque tanquam
invasorem Apostolicae Sedis explofit:

A ac proinde Leo sedens Anno DCCCC-
XXXVI. appellari potuit, aut debuit
Sextus, non autem *Septimus*. Atque
haec cum aliis ejusdem Papae Bullis
nondum editis conferenda sunt; nam
in editis interdum corriguntur, quae
minime sunt corrigenda. Cujus rei
exemplum mihi occurrit apud Ma-
billonium in Annalib. Benedic. ad
B Annum DCCCCXXXVIII. ubi eju-
sdem Pontificis Bullam pro Floria-
censibus Monachis datam Anno Pon-
tificatus Domni nostri Leonis Pontificis
& universalis Papae VI. (lege VII.
subdit Mabillonius) in sacratissima Se-
de beati Petri Apostoli III. &c. Si ab
altero Scriptore minus cauto Chro-
nologicae istae notae productae fuif-
sent, is fortasse expuncto Papae VI.
C scripsisset VII. Sed accuratissimus Ma-
billonius monuisse tantum contentus
quod sibi vitiatum videbatur, rem,
ut erat, reliquit, exemplo reliquis
etiam futurus, ne in ejusmodi nimiam
sibi licentiam usurpent. Interim ne-
mo non videat, concordem cum Flo-
riacensi Bulla Sublacensem. Alteram
D quoque Chartam huic affinem in hoc
ipso Opere me alibi proferre memi-
ni. Ceterum nos quoque disceptatum
fuisse novimus, utrum *Benedictus XI.*
piissimus ante aliquot annos Ponti-
fex summus, appellandus potius fo-
ret *Duodecimus*, quo titulo promul-
gata primum fuit ejus electio. Sed
haec satis superque. Bullam ipsam,
E qualem habeo, scilicet breviam,
Lector accipiat, ex Archivo Mona-
sterii Sublacensis depromptam.

Leonis VI. sive VII. Papae Bulla, qua Coenobio Sublacensi, a Saracenis vastato, bona & Privilegia confirmat, Anno 936.

Leo Episcopus, servus servorum Dei. *Dilectissimo filio Leoni Presbytero & Monacho atque Abbati venerabilis Monasterii Sancti Benedicti, quod situm est in Sublaco, tuisque Successoribus in perpetuum &c. His, qui Deo devote ac sollicitè die nocteque sine intermissione laudem persolvunt, remunerationem vel praemium a Deo speramus habere, quia pro illorum piis locis restauratione..... maxime, qui sive incendio, sive de alia devastatione, vel ruinae..... pro qua beatissimi Patris nostri Benedicti Coenobii, ubi venerabilis ac dilectissimus filius noster Leo praesse videtur, ubi etiam amor magnifici viri, ac dilectissimi nostri fidelis Alberici caritatis ardore flagrat, tam ejus suggestioni, quamque & nostrae clementiae vigilantì animo ad pristinum statum Domino protegente restaurare, & in perpetuum permanere curavimus. Ad hoc enim opus Deus priore nos omni esse permisit, ut qui nostro Pastoralis exemplo atque sollicitudine subesse noscuntur, condiscant, & incunctanter intelligant, quod in causis emergentibus sint acturi. Quapropter peccatis & iniquitatibus imminantibus, qui in hoc Mundo arescunt, atque ab antiqui hostis argumento pestifero videntur diversa ac multiplicia damna auferre. Et quia dum quodam tempore supradictum Monasterium Doctoris & Confessoris Christi beati Benedicti in loco, qui Sublacus dicitur, igne consumptum, & ab Agarenis gentibus diffolidatum fuit, ubi non solum ea, quae usu sive utilitate supertulimus, concremaverunt, verum etiam & u-*

A niverfa instrumenta Chartarum, quae in ipso venerabili Monasterio tam a Romanis Pontificibus, quam etiam a nonnullis Christianis hominibus ob delictorum veniam sponte fuerunt oblata, omnia pariter cum subsidiis Monachorum exusta sunt: quod nos inopinatum opus audivimus, satis perterruit, tamen pro mercede & remedio animae nostrae, nostrique dilectissimi filii, videlicet Alberici gloriosissimi Principis, atque omnium Romanorum Senatoris, & vestrae restorationis post damna saepe dicti Monasterii possessiones, cartulasque consumptas &c. per hoc Apostolicum Privilegium, sicut a praedecessoribus nostris Nicolao & Johanne quondam Pontificibus, vel aliis &c.

C *Scriptum per manus Leonis Scriptorii sanctae Romanae Ecclesiae, Mense Julio, Indictione IX. Bene Valere.*

Datum V. Idus Julias per manum Nicolai Primicerii summi Apostolicae Sedis, Anno Primo Domni Leonis Sexti Papae.

D Suberant Abbati Sublacensi habitatores Oppidi Sublacensis; & dum vixit Albericus Romanorum Princeps, metus eos in officio continuit. Erepto e vivis Alberico, tunc seposita reverentia jugum excutere acrius quam antea coepere, usurpatis etiam quamplurimis juribus illius Monasterii. Quare a Johanne XII. Papa Leo Abbas praesidium imploravit, & consequutus est, uti ipse ad posterorum memoriam in membrana nunc mihi evulganda testatum reliquit.

Breve recordationis, qualiter Johannes XII. Papa Sublacenses, qui refractarii erant Abbati Monasterii Sublacensis, eique multa bona occuparant, repressit, & omnia restituere cœgit, Anno 938.

A Nno (fortasse Tertio) Domni Johannis Papae XII. Mense Maio, Indict. Prima. Quia mens humana semper in laboribus esse dinoscitur, & animus uniuscujusque pro diversis curis seu sollicitudinibus huc atque illuc vagando discurrit, nec valet omnia explicare sermone, nec futurâ tenere memoriâ; idcirco Dei nutu a prudentissimis viris ingenium literarum repertum est, ut quod mente retinere nequimus, literis exaremus. Propterea ego Leo Abbas Sancti Benedicti Sublacensis, qualiter Dominus Papa in nostro Monasterio causa orationis venisset, reclamavi super omnibus in supradicto Sublaco Castello, & in nostris aliis partibus commorantibus de multis persecutionibus seu *efflictionibus, quas in nostro Monasterio assidue committebant. Unde repente Dominus Papa pietate motus ac misericordiâ de eodem venerabili loco, & de cuncta nostra fraterna Congregatione condolere coepit, deque tantis injuriis, quas passi sumus a diebus, in quibus bonae memoriae Dominus Albericus obiit de hac vita. Tunc residente eodem summo Pontifice in eodem venerabili Monasterio cum venerabilibus Episcopis, videlicet Marinus Polimartiensis Ecclesiae, & Bibliothecarius sanctae Sedis Apostolicae, Constantinus Episcopus Portuensis, Johannes humilis Episcopus sanctae Tiburtinae Ecclesiae, seu Romanorum Judicibus Georgius Secundicerius sanctae Romanae Ecclesiae, Leo Proscriniarius sanctae Sedis Apostolicae, & alii plurimi. Et sic praecipit, ut omnes adversarii ante suam praesentiam

A venirent. Qui dum ante Dominum Papam una nobiscum venirent, cœciti sunt nimium; & fecit, ut omnia bona & Casalia & fundora, quae ibi singulatim memorantur, Monasterio redderentur. Et praecipit Abbati, ut de hoc negotio Breve recordationis faciens, a supradictis viris, & aliis dignis viris subscribere ad rei sempiternam memoriam faceret.

B Publicae ejusmodi calamitates multos Episcopos atque Abbates adegerrunt olim ad venundandos, aut in emphyteusum concedendos viris Secularibus non paucos sui juris fundos. Chronicon Vulturense, ut aliis parcam, part. II. Tomi I. Rer. Italicarum editum, rei fidem faciet. Sacris tamen locis deteriora accidere consueverunt ex ipsis suis visceribus, hoc est ab iisdem, quos tutores & servatores praec reliquis esse par erat. Hanc Tertio loco causam exinaniti olim patrimonii Ecclesiastici statuo. Nimirum Episcopi atque Abbates corruptis iis atque in malum pronis temporibus abundarunt, quibus nihil aut parum religionis erat, ac propterea quicquid ex Ecclesiasticorum terris dilapidare in pravos usus, aut in afines, amicosque suos transferre potuerunt, sine pudore, sine metu Judicis supremi, suis Ecclesiis rapuerunt. In primis verò ad Monasteriorum perniciem conspirarunt Seculares ii Abbates, quibus abominanda Regum impotentia tradebat in Beneficium Claustra & fortunas Monachorum. De his infra sermo erit in Disser-

sertatione subsequenti. Tot proinde sunt sacrilegae hujus licentiae exempla, ut rem tantum innuere satis foret. Vix enim ulla Ecclesia, vix ullum Monasterium ejusmodi lue immune evasit. Atque hinc tot Romanorum Pontificum, Conciliorum, ac Patrum querelae, Canones, atque decreta in tam foede abutentes sacro suo ministerio. Ipsi etiam Reges atque Imperatores non semel conati sunt execrandam istorum prodigalitatem coercere; atque in hanc rem potissimum sunt plura Regum Francorum Capitularia. Vide quae Carolus Calvus Augustus decreverit in Concilio Ticinensi Anno DCCCLXXVI. ejus Acta habes Part. II. Tomi II. Rer. Italicarum pag. 154. *Ut res Ecclesiasticas tam mobiles quam & immobiles nemo invadere vel auferre praesumat. Et quae a Rectoribus Ecclesiae hactenus ob timorem vel favorem alicui libellario vel emphyteutecario jure dolo se, vel cum damni detrimento Ecclesiae amissae videntur, ad pristinum jus revertantur. Sed longe antea idem legibus bene multis cautum fuerat. Quid in Italia Lotharius I. Augustus statuerit, ex ejus Lege 84. inter Langobardicas ediscimus, ubi haec verba: Si quis Episcopus aut propinquitatis affectu aut numeris ambitione, aut causa amicitiae, Xenodochia, aut Monasteria, aut Baptismales Ecclesias suae Ecclesiae pertinentes, cuilibet per emphyteosis contractum dederit, & se, suosque successores poenam multandos conscripserit, potestatem talia mutandi Rectoribus Ecclesiarum absque poenae conscriptae solutione concedimus. Vide & Ludovici II. Imperatoris Legem VII. inter Langobardicas, e Concilio Parisiensi Sexto excerptam. Multi Episcoporum, uti illic legitur, amore propinquorum suorum, de rebus sibi com-*

*mendatis suo aut quorumlibet amicorum nomine, praedia & mancipia emunt, & ut in suorum propinquorum jus * conducatur, statunt &c. Altera quoque Lege ejusdem Ludovici in Additament. num. 31. frenum injicitur Episcopis, Abbatibus, atque Presbyteris, ne res Ecclesiarum perdant, sive profundant.*

B Quum vero improbi facile improbos etiam Ministros reperirent, impiae prodigalitati suae consentientes: propterea Adelchis Beneventanus Princeps, consulturus conservationi insignis Vulturvensis Coenobii, uti ex illius Monasterii Chronico constat Part. II. Tomi I. Rer. Italicar. pag. 412 decretum hoc protulit Anno Christi DCCCLXXVIII. *Ut nullus ex nostris Optimatibus, Judicibus, aut quibuscumque Nobilibus, aut ignobilibus, qui sub nostra potestate sunt, permittant, ut qualiscumque Monachus, aut Praepositus Monasterii Beati Vincentii, de rebus vel familiis ipsius Monasterii faciat quamvis obligationem aut convenientiam. Et si facere voluerit qualemvis obligationem, nullatenus ibi sint consentientes absque nutu nostro, vel de suo Abbate, aut de ejus Misso. Et si contigerit, ut factum sit, stabile non sit. Ideo sic statuimus cum nostris Optimatibus & Judicibus, ut amodo in antea nullus Praepositus aut Monachus praefati Monasterii habeat potestatem de rebus vel familiis praedicti Monasterii per quamcumque rationem vendere aut cambium facere, aut obligare, absque noticia nostra &c. Simile editum in Principatu Salernitano factum videas pag. 410. ejusdem Chronici. Quod mirere, quo tempore Italicae Urbes, Libertatem consequutae, nihil studiosius urgebant, quam fines protendere suae ditionis, & Ecclesiis quoque eripere, quae Majo-*

rum suorum aut Regum aut Episcoporum liberalitas eis contulerat. raro exemplo Civitas Pistoriensis tutelam & patrocinium suscepit Ecclesiarum sui districtus, simul statuens, ut irrita foret quaecumque alienatio improvida, & contra Canones facta bonorum ad Ecclesias spectantium. Vide Pistoriensia Statuta, quae in hoc ipso Opere in Dissert. de Legibus a me edita reperies. Nemo tamen enixius ad hanc corruptelam comprimendam atque corrigendam incubuit, quam Otto III. Augustus, qui Anno Christi DCCCXCVIII. eximiam Legem promulgavit, per quam iniquis alienationibus & emphyteusibus Ecclesiarum jam factis aut faciendis consulitur; & qui contra eandem Constitutionem venire tentaverit; *tamquam Rebellis judicetur*. Legem hanc habes in Appendice ad Agnellum Tomo II. Rer. Italicar. & in Chronico Farfensi Part. II. ejusdem Tomi II. Verum experientia docuit, nullos jam

A obices immani adeo torrenti resistere potuisse, temporibus nempe turbulentissimis atque exlegibus. Quod etiam animadvertas velim, in Langobardicarum Legum corpus inlatum antea non fuerat nobile illud Ottonis III. Edictum, quum tamen res omnino posceret, ut iis adjungeretur. Suspicari autem liceat, id minime factum, quod non pauci Proceres Regni tum Ecclesiastici tum Laici, invisam Legem haberent, quae cupiditatis suae felicem adeo cursum turbaret. Neque verò alia profuere remedia, grassanti huic morbo adhibita. Nimirum saepissime donatores fundos eâ conditione disertissime appositâ largiebantur Ecclesiis, ne cuiquam Rectorum liceret eos alienare, aut emphyteusis titulo in alios transferre. Prostant in hoc Opere complura hujusmodi inhibitionis exempla. Unum tamen haec addere non pigebit, ex Vangadicensis Monasterii Chartophylasio eductum.

B

C

Donatio facta Monasterio Sanctae Mariae de Vangaditia ab Hugone Marchione Tusciae, Anno 996.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi Dei aeterni. Anno ab Incarnatione ejusdem DCCCXCVI Sexto Kalendas Januarii, Indictione VIII. Divinae gratiae munere &c. (*) Unde ego in Dei nomine Ugo Marchio, Lege vivente Salica, filio bonae memoriae Uberti, qui fuit Marchio, & Saligo, optimum duxi pro animae meae remedio offerre Deo, & Ecclesiae, & Monasterio Beatae Sanctae Mariae semper Virginis, quae est constructa in loco, qui dicitur Vangaditia, idest castis, & Curtis, seu rebus meis illis. Primum ex una ipsa

D Casa & Curte dominicata cum Castello & Ecclesia, sive ripis & porticis, inibi consistenti, quam habeo in loco & finibus Lendenariae. Quarta Casa & Curte illa dominicata cum Castello & Ecclesia inibi consistenti, quam habeo in loco Manigio, & cum omnibus suis pertinentiis, sive cum * omnibus castis & rebus tam dominicatis, quam etiam massariis ejusdem Curtis, & Castellis, sive & Ecclesiis sibi pertinentibus cum integris omnibus castis & rebus meis illis, quas habeo in loco & finibus Ecclesiae Longula in Rudicho, Conclum, Valli,

E

(*) Uti in altera Donationis ejusdem Marchionis Chartâ, Anno Christi DCCCXCV. exaratâ.

Fallu, Villa-Marciana, & in Villa Arcueta. His vero praedictis Curtis & Castellis sive Ecclesiis, simulque rebus dominicatis & massaritiis, eisdem Curtis pertinentibus, sive praedictis casis, & rebus qualiter supra legitur, tam dominicatis, quam & massaritiis cum fundamentis & omne aedificium, vel universis fabricis seu Curtis, hortaliis, terris, vineis, ulivetis, castanetis, quercetis, silvis, virgultis, pratis, piscuis, cultis rebus vel incultis, montibus, alpibus, planiciebus, molendinis, piscareis, piscationibus, sive ripis & portoribus omnia & ex omnibus casis, rebus dominicatis & massaritiis, quantas ubique, & in quolibet locis vel vocabulis ad praedictis casis & curtis dominicatis, sive ad praedictis Castellis & Ecclesiis sunt pertinentibus vel aspicientibus, vel quantas mihi de jam dictis casis & rebus pertinentibus in singulis dominicatis locis & vocabulis superius dictis invenitur tunc, vel in eorum finium, & mihi pro quocumque ordine erunt pertinentes, in integrum una cum inferioribus & superioribus suis, seu cum accessionibus & ingressuris earum, ubi Deo & praesactae Ecclesiae Monasterii Beatae Mariae semper Virginis offerre providi; taliter volo & instituo, ut qui in dicto Monasterio pro tempore fuerit, & illi Monachi, qui ibi fuerint, omni tempore, pro animae meae remedio orare, Missas canere & facere debeant. Similiter volo atque instituo, ut ille Abbas, qui in ipsum Monasterium ordinatus fuerit, & illi Monachi, qui ibi fuerint, non habeant potestatem neque licentiam ex omnibus praefatis casis & rebus, ut supra legitur, nec vendere, neque donare, neque committere, neque per libellum facere debeant, neque per nullum ingenium atque argumentum alienare debeant; sed sic in omni

A tempore ad jura proprietatis de praescripto Monasterio habere & detinere debeant, quia sic in omnibus mea decrevit voluntas.

*Insuper ego qui supra Ugo Marchio, ad pars ipsius Ecclesiae Monasterii Sanctae Mariae de omnibus, quae supra leguntur, legitimam facio investituram & traditionem per cultellum, & seu ramum arborum, & vasorum terrae, seu festucum nodatum: me exinde foris expulit, & exutum fecit, & ipsi Monasterio Beatae Mariae ad proprietatem, sicut supra legitur, ad habendum reliqui. Si quis vero, quod facturum esse non credo, si ego ipse qui supra Ugo Marchio aut ulla opposita persona contra hanc offerensionis Cartulam ire temptaverimus, aut eam per quaecumque ingenium irrumperere aut retollere, & velle minuere, de omnia, quae supra leguntur, quaesierimus, inferamus ad pars praescriptae Ecclesiae Monasterio Sanctae Mariae multam, quod est poena, aurum optimum Libras quatuor * millia, argenti ponderis decem * millia. Tale volo atque instituo ego qui supra Ugo Marchio, usque dum Dominus mihi vitam concesserit in omnibus, quae superius legitur, in mea sit potestate. Et si forsitan Dominus omnipotens mihi filium aut filiam de legitimo Matrimonio dederit, in eorum sit potestate, & de eorum filiis & filiis, qui de legitimo matrimonio nati fuerint, omnibus superscriptis rebus, quot superius legitur, in eorum sit potestate. Et si forsitan ego, qui supra, Ugo Marchio sine filio aut filia legitima mortuus fuero; aut ipsi meo filio, aut filia legitimo matrimonio sine filio aut filia legitima mortui fuerint, omnibus praefatis rebus, qualiter supra legitur, ad jure proprietario nomine de ipso Monasterio Sanctae Mariae deveniant. Et qui his omnibus, quae superius legitur,*

minuere aut subtrahere vel fraudari aut alienari aut delere voluerit, deleat omnipotens Deus nomen ejus de libro viventium, & cum justis non scribatur. Fiat particeps cum Datau & Abiron, quos cooperuit terra os suum & deglutivit eos. Fiat socium cum Anania & Saphira, qui fraudaverunt pecuniam Domini sui. Sit depressus cum Simone Maggo, qui gratiam Sancti Spiritus vendidit. Sit particeps cum Juda Scariote, qui propter cupiditatem vendidit Dominum & Magistrum. Sit separatus a consortio omnium iustorum, & in die iudicii non resurgat in numero illorum, praeter illos, quos superius anteposuit, & qui erepti erunt, & vendicare non valeamus. Sed ut praesens haec Cartula offerfionis diuturnis temporibus firma & stabilis permaneat inconvulsa, cum stipulatione subnixta, atramentario, penna, & pergamena, manibus meis de terra levavi, & Notario Domini Imperatoris ad scribendum tradidi & scribere rogavi testibus roborantibus.

Ego qui supra Ugo Marchio per hanc offerfionis paginam dare volo atque in fituo ipsa terra, ubi ipsum Monasterium Sanctae Mariae aedificatum est, cum praefato Monasterio, quod est in praefato loco Vangaditiae, & cum omnibus Casis, & Curtis, seu Casalis, atque Ecclesiis, sive rebus tam dominicatis quam & Massaritiis, quod superius

A legitur, nec sint in potestate nullius personae masculi vel feminae, neque de nulla Ecclesia, nisi in potestate de illo Abbate, qui ibi pro tempore ordinatus fuerit, & de illi Monaci, qui in ipsum sanctum locum congregati fuerint in praefato Monasterio, cum omnibus, quod superius legitur, in eorum sint potestate habendi & fruendi, sicut supra legitur, praeter illis, quos superius anteposuit, quia sic complacuit animo meo.

B Actum in praescripto loco Sanctae Mariae.

Ego qui supra Ugo Marchio subscripsi. Sigisfredus Judex Domni Imperatoris, autentico illo vidi & legi, unde hunc exemplum facta est.

C Ego qui supra Johannes Notarius & Judex Domni Imperatoris, autentico illo vidi & legi, cum dicta exempla facta est ibi, & hic subscripsi.

Ego Teupertus Judex Domni Imperatoris autentico illo vidi & legi, & exemplar facta est ibi, & hic subscripsi.

D Praeterea quoties Episcopi Ecclesias Presbyteris regendas tradebant, interdicebant & ipsi quaecumque bonorum Ecclesiasticorum alienationem. Atque cautela haec antiquissimis etiam Seculis in usu fuit. Tabulas exero testes, quas archetypas vidi in locupletissimo Archivo Lucensis Archiepiscopi.

Carta Homuli Clerici, accipientis Rectorem Ecclesiae Sancti Angeli a Gaudioso Rectore Ecclesiae Sancti Martini de Colline, Anno 770.

I N Dei nomine. Regnante Domino nostro Desiderio Rege, filio ejus Domno nostro Adelchis Rege: Anno Regni eorum Quartodecimo, & Duodecimo, IV. Kalendas Octobris, per Indictionem

E Nonam. Manifestum est mihi Homulo Clerico filio quondam Cauferadi, abitator prope Ecclesia Sancti Martini de Colline, quia hodie per annos triginta tam parcentes tui quam & ego voluntate

tate mea imperationem fecimus de Presbiteris supradicte Dei Ecclesie; & hic Luca propter Christum nos mittebant ad tollendum ab Episcopo, & cavallaticuram cum ipsis Presbiteris faciebamus. Et jam ante hos annos in predicta Dei Ecclesia per cartulam offerfionis omnem rem meam, & Ecclesiam Sancti Angeli, que a Genitore meo constructa est, seu cultam vel incultam rem, ubique mihi pertinentem, offerui & confirmavi, eo quod a me ipso ipsa re nostra voluntatem & imperationem de ipsis Presbiteris faciebamus; & Officium ipsius Ecclesie, & ipsa Cartula deperit: Proinde per hanc Cartulam iterum offero Deo, & tibi sancte predicte Ecclesie Sancti Martini, ubi Gaudiosus Presbiter Rector esse videtur, jam dictam Dei Ecclesiam Sancti Angeli, & omnem rem meam, ubique mihi pertenentem, & tali ordine confirma..... tam ego quam & heredes mei ipsam rem usufructuare & regere debeamus..... rationem de Presbitero, qui ibi ordinatus fuerit, pro ipsa re facere & adimplere debeamus, & suprascripte Ecclesie, sicut per triginta annos ipsam habuimus faciendo, sed ipsum Ecclesie & rem..... nec venundare, neque in alia Ecclesia aut homine alienare per nullum ingenium..... licentiam pro

A anima nostra dare, & homines nostros libertare..... offerui vel confirmavi, omni tempore firmiter permaneant in ipsa..... vel heredibus meis, neque a nullo homine hec Cartula posse dirumpi, & nulli liceat nolle, quod semel volui. Et pro confirmatione Auslipertum Clericum scribere rogavi.

Actum Luca.

B Signum manus ✠ Humuli Clerici, qui hanc cartulam fieri rogavit.

Ego Osbrandus Diaconus rogatus a Humulo Clerico in hanc cartulam me teste subscripsi.

Ego Deusiduna Presbitero rogatus a Humulo Clerico in hanc cartulam me teste subscripsi.

Ego Petronacius Clerico rogatus &c.

C Signum manus ✠ Atripert Clerici &c.

Ego Auslipertus Clericus post traditam complevi & dedi.

Illustriorem quoque Chartam acceptam refero eidem Lucensi Archivo; quum ex ea appareat series controversie de Ecclesia Sancti Georgii inter Filiprandum Clericum, & Johannem Episcopum Lucensem, pro qua etiam intercessit auctoritas Caroli Magni Augusti. Hanc itaque lubentius exero.

D

Collatio Ecclesie Sancti Georgii diu controversie facta Filiprando Clerico a Jacobo Episcopo Lucense, Anno 801.

I N nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Carolus serenissimus Augustus, & a Deo coronatus Magnus & pacificus Imperator, Romanum gubernans Imperium, qui & per misericordiam Dei Rex Francorum & Langobardorum, Anno Regni ejus, quo Langubardiam coepit, Vigesimo Octavo, & filio ejus Domno nostro Pippino

E Rege, Anno Regni ejus Vigesimo Primo, Mense Novembris, Indictione Decima. Manifestum est mihi Filiprando Clerico, filio quondam Johannis Presbiteri, quia ante hos dies causationem abui cum bone memorie Johanne Episcopo, de rebus Ecclesie Sancti Georgii, ubi ipse genitor meus a quodam Percedeo Episcopo, & ego ab ipso Jo-

D d a

hanne

hannæ Episcopo ordinati fuimus de ipsis rebus; unde predictus pater meus cartulam emisit in Alpo filio quondam Alprandi, quam ipse Alprandus pater ipsius Alpi postea mihi per scriptum dedit, ipsas res ego ab ipsa Dei Ecclesia Sancti Georgii alienare adque abstrahere, & in mea proprietate abere querebam. Et dum de predictis rebus causationem fecissem, convictus sum ab ipso Johanne Episcopo. Unde & Judicatum ad partem sancte Ecclesie emissum est. Et dum Dominus noster Carolus piissimus Imperator Romam esset, etiam in sum interpellatus sum super eundem Johannem Episcopum, ut meam proprietatem substantiam tulisset. Deculit ipse Johannes Episcopus in ejus presentia jam dictum Judicatum. Quo relecto ante eum, omnia confirmavit, sicut ibi contenebatur; ut rectum iudicium de ipsis rebus, quas ego ab ipsa Ecclesia alienare querebam, ad parte suprascripte Ecclesie datum fuisset. Unde nunc ego, qui supra Filiprandus Clericus petivi & rogavi te virum beatissimum Jacobum in Dei nomine Episcopum, ut propter Deum in tua mercede mihi res ipsas in Beneficio dare, & in ipsa Ecclesia Sancti Georgii, in quantum antea ordinatus fui, me Rectorem & gubernatorem ordinare juberis. Et pro tua misericordia me exaudire dignatus es. Insuper & portionem de rebus quondam Rachiprandi Presbyteri germani mei mihi deditis. Proinde per hanc Cartulam repromitto, & manum meam facio ego, qui supra Filiprando Clerico tibi Domino meo Jacobo Episcopo, ut ipsam Ecclesiam Sancti Georgii, in quantum me confirmasti, simul & ipsas res ipsius Ecclesiae, quas mihi dedisti, in omnibus bene laborare & meliorare debeam, & tibi omnem consuetum de ipsa Ecclesia facere, & persolvere debeam: & in

A omnibus tuam voluntatem & imperatorem usque ad possibilitatem meam facere promitto. Et numquam abeam licentiam, nec presumam ipsam Dei Ecclesiam Sancti Georgii neque prefatas res de sub potestate ipsius Ecclesie Sancti Georgii, vel vestra, subtrahere aut alienare, neque contra vos causare aut agere presumam. Et si hec omnia suprascripta capitula, qualiter superius promisi, a me in omnibus adimpleta & conservata non fuerint, promitto me esse compositurus tibi ipsas prefatas res, quas alienare presumpsero, in duplo ferquidem loco sub estimatione, qualiter tunc fuerit. Et hec mea promissio in predicto ordine firmiter permaneat. Et Rachiprandum Presbyterum

B Notarium scribere rogavi.

C Actum Luca.

Ego Filiprand Clerico in ab promissio a me facta manu mea subscripsi.

Signum ✠ manus Ildiprandi filio Iprandi Abbati testis.

Signum ✠ manus Lilioduri filio quondam Anichisi Clerici testis.

D Signum ✠ manus Petri filio Gumprandi testis.

Ego Scabilis Presbyter rogatus ad Filiprandu me teste subscripsi.

Ego Alpertus Presbyter rogatus ad Filiprandi Clerico me teste subscripsi.

Ego Rachiprandus Presbyter post tradita complevi & dedi.

E Denique eam potissimum de causa quisque Ecclesiasticorum curabat, ut sibi suisque successoribus confirmarentur Ecclesiarum suarum bona tum ab Apostolica Sede, cujus summe veneranda semper fuit auctoritas, tum a Regibus atque Imperatoribus; quippe eorum patrocinio sperabat gens sacra, sibi quietam fore suarum fortunarum possessionem. Et quoniam Episcoporum Deum timentium mos fuit,

fuit, liberales se praeberere erga Monachos, ut ex iis exempla virtutum grex sibi commissus desumeret, Monachi veriti, ne proborum Praesulum improbus quisquam Successor donata repeteret, aut Abbas aliquis ab instituto suo degener eadem dilapidaret, continuo curabant, ut ad hu-

A | smodi donationes accederet confirmatio Romani Pontificis. Unum inter multa exemplum proferam, ex Archivo Cavenlis Monasterii depromptum, cujus etiam mentionem fecit Mabillonius in Annalib. Benedictinis ad Annum Christi MXXXIX.

Bulla Leonis IX. Papae, qua Monasterio Barenfi Sanctae Trinitatis confirmat Ecclesiam Sancti Nicolai, a Nicolao Barenfi Episcopo eidem concessam, Anno 1053.

Leo Episcopus, servus servorum Dei Ecclesiae & Monasterio Sanctae & individuae Trinitatis intra Barensem Civitatem constructae, & per eam Abbati Marco nostro dilecto filio, cunctisque ipsius Successoribus, canonice illuc intrantibus in perpetuum. Omnium iustis petitionibus grater annuimus, quoniam iusta & pia rogata Deo semper noscuntur placita & amabilia. Videntes igitur Ecclesiae tibi commissae iustitiam de Sancti Nicolai Ecclesia, quam praefatae Civitatis Nicolaus dictus Episcopus, Ecclesiae jam dictae Sanctae Trinitatis voluntaria oblivione obtulit, & in perpetuum confirmavit, nobis omnino placuit, atque Apostolica auctoritate ita in perpetuum valere nostra Decretalis institutio decrevit. Et sicut a praefato Nicolao praenominato Episcopo praedicta Sancti Nicolai Ecclesia cum omni beneficio & hortu & viridario, & cum transitu & exitu suo, Ecclesiae Sanctae Trinitatis stabi-

B | liter atque irrevocabiler sub anathematis poena colligata, ita ut nec ipsi, neque alicui hominum cujuscumque conditionis seu dignitatis vel potestatis liceat praefatam Sancti Nicolai Ecclesiam, cum omnibus secum concessis a praelibata Sancti Nicolai Ecclesia vel Monasterio, quocumque modo seu ingenio subtrahere vel alienare: sic omnino confirmamus, decernimus, atque corroboramus. Quicumque igitur hujus nostri Privilegii tentaverit refragari institutio, sit sub anathematis poena, donec resipiscat. Conservator vero Apostolica refertus benedictione, a Sancta & individua Trinitate perpetuiter aeternam consequatur salutem.

D | Datum IV. Nonas Septembris, per manus Friderici Diaconi Sanctae Romanae Ecclesiae Bibliothecarii, & Cancellarii vice Domni Herimanni Archicancellarii, & Coloniensis Archiepiscopi, Anno Domini Leonis IX. Papae Quinto, Inditione Sexta.

Sigillum plumbeum.

BNJ

Verum neque Romanorum Pontificum Bullae, neque Augustorum Diplomata, satis potentes obices erant ad cohibendos eorum temporum abusus. Passim enim pullulabant olim perverfis moribus infecti Pastores, atque in primis Saeculo Christianae Aerae Decimo & Undecimo, qui nihil Deum veriti, bona sibi commendata dissipabant, ita ut non solum Pontifices Maximi, sed & ipsi Imperatores in concedendis aut confirmandis Ecclesiarum Privilegiis, aut alia etiam occasione, quantum possent intercederent, ne gravius in po-

A rerum grassaretur impia illorum impotentia. Illud exemplum detestandae hujus cupiditatis praebet Diploma Ottonis I. & II. concessum celeberrimo Monasterio Classensi Ravennati. Ita parum religiosi quidam Abbates bona insignis illius loci dissiparant, ut jam ad alendos Monachos necessaria deessent: cujus calamitatis alia perditissimo Saeculo Decimo exempla occurrunt. Quare sui muneris esse Imperatores ii duxerunt cavere, ne in posterum quisquam auderet, eidem Monasterio damnum inferre. En ipsum Diploma.

Ottonis I. & II. Imperatorum Diploma, quo Archiepiscopis Ravennatibus interdicitur, ne res Monasterii Sancti Apollinaris de Classe in posterum minuant, commutent &c. Anno 972.

IN nomine Sancte individuaeque Trinitatis. Otto, itemque Otto, divina favente clementia Imperatores Augusti. Si locis divinis cultibus mancipatis solatium presentis futureque prosperitatis largimur, eternis ac temporalibus premiis a Deo remunerari certissime credimus. Quo circa omnium sancte Dei Ecclesie fidelium, nostrorumque, presentium scilicet ac futurorum religiositati manifestum fieri volumus Honestum venerabilem sancte Ravennatis Ecclesie Archipresulem, nostre celsitudinis taliter exorasse excellentiam. Quoniam Sancti Apollinaris Christi Martiris Cenobium, quod dicitur Classis, nostrorum decessorum temporibus tam per cambicionem quam per emphiteosim ita in dissipatione positum fuit, ut ejusdem Monasterii Cenobite cunctis necessitatibus indigebant: vestris vero tempestatibus, Dei favente pietate, vestrisque sacris subsidiis subvenientibus, ita restauratum nunc cernitur, quod bonis universis habundat. Petimus,

C ut pro Dei amore, vestrarumque animarum salute, vestra Imperiali auctoritate concedere, statuere & corroborare dignemini, quatenus neque eos, neque ejusdem Monasterii Abbatem, neque aliquem nostrorum successorum, fraudulentam cupiditate deceptum, liceat ipsius Ecclesiae terram cambire, vel per emphiteosim alicui concedere, vel per ordinationem premium aliquod suscipere. Cujus dignis petitionibus ad sensu..... alentes consensus Domni Johannis summi Pontificis, nostrique spiritualis patris, prout juste & legaliter possumus, concedimus, largimur, statuimus, atque per hujus nostri Precepti paginam confirmamus..... roboramus jam dicte Ecclesie Sancti Apollinaris omnes suas res & proprietates eam videlicet ratione, quod deinceps nos nostrosque successores, aut Archiepiscopos Ravennates aut Abbates illius loci terram vel familias utriusque sexus supranominati Monasterii minnare, aut servitium aliquod per consecratio-

nem recipere, siue per scriptionem, siue per quodlibet ingenium minime liceat. Precipientes itaque iubemus, ut nullus Dux, Marchio, Episcopus, Comes, Vicecomes, Sculdafso, Gastaldius, Decanus, aut alia qualibet nostri Regni magna, parvaque persona, Cenobitas vel familias inquietare, molestare, vel aliqua scriptione inde recipere presumat, sed liceat illos quiete & pacifice vivere, Deique seruitium & Sancti Apollinaris Martiris libere & absolute agere, Dominumque pro nostra, nostro-

A rumque Successorum imperii salute exorare, omnium hominum remota impeditione. Si quis verò, quod minime credimus, nefario ausu hujus nostri precepti paginam infringere temptaverit, sciat se compositurum auri optimi Libras mille, medietatem Kamere nostre, seu nostrorum successorum, & medietatem jam diuise Ecclesie Sancti Apollinaris. Quod ut verius credatur, diligentiusque ab omnibus observetur, propriis manibus roborantes, Sigilli nostri impressione iussimus insigniri.

Signa Domnorum Imperatorum
Ottonis & item Ottonis

Serenissimorum Augustarum.

Petrus Cancellarius.

Anno Dominice Incarnationis DCCCCLXXII. Imperii vero Domni Ottonis semper Augusti XI. alterius verò Ottonis V. Indictione XV.

Actum Ravenne, in Dei nomine feliciter. Amen.

Pendet Sigillum paruum plumbeum, in cuius antica visitur caput cum epigrapha AVREA ROMA: in postica verò legitur OTTO IMPERATOR ROMANOR.

Quae verò in hanc rem egerit Henricus inter Germaniae Reges Tertius, inter Augustos Secundus, iustitiae non minus quàm pietatis sectator, aliquot exemplis prodendum puto. Praesidebat Cremonensi Coenobio Sancti Laurentii Waldericus Abbas, qui Regula Sancti Benedicti, & normae Christianae Religionis omnino conculcata, praediorum Monasterii sibi commissi dissipator evaserat impudentissimus. At minime ferens hominis protervitatem Hubaldus Cremonensis Episcopus, adversus illum opem Henrici III. Regis imploravit; qui certior factus, quae is detrimenta sacro lo-

C co intulisset, in beneficium dando, & malas inscriptiones faciendo, scilicet ingustas precarias, commutationes, & libellarias: eidem interdixit, ne in posterum absque consensu Cremonensis Antistitis ex his quidquam moliri ac perficere auderet. Diploma egomet eduxi ex antiquissimo Regesto Archivi Episcopalis Cremonae. Similem quoque medicinam Landolphus ejus Praedeceffor ab Henrico I. Imperatore contra Abbatem ejusdem Monasterii impetrarat, ut apud Ughellium legitur in Catalogo Episcoporum Cremonensium. En verò Diploma ipsum,

Decretum Henrici Regis III. quo interdicat Walderico Abbati
 Monasterii Cremonensis Sancti Laurentii alienationem &
 precarias bonorum ipsius Coenobii absque consensu
 Episcopi Cremonensis, Anno 1040.

IN nomine Sancte & individue Trini-
 tatis. Henricus divina favente mi-
 sericordia Francorum & Longobardo-
 rum Rex. Si sanctorum Dei Ecclesia-
 rum &c. Quapropter notum sit omnibus
 nostris fidelibus tam presentibus quam
 futuris, quod vir venerabilis Hubal-
 dus sancte Cremonensis Ecclesie Epi-
 scopus, & per omnia vir fidelissimus,
 modestie nostre reculit, quod quedam
 Abbacia, suo Episcopo subdita, &
 in honore Sancti Laurentii dedica-
 ta, & infra Civitatem suam sita, a
 quodam Abbate, Walderico nomine,
 diminueretur in beneficium dando,
 & malas inscriptiones faciendo, sci-
 licet injustas precarias, commutatio-
 nes, ac libellarias: & hac occasione
 victualia Fratrum subtrahebantur, &
 famulorum beneficia minuebantur; &
 sic orationes & helemosyne, que pro
 anima illius, qui eam construxit, &
 pro animabus omnium Christianorum
 fieri debebant, diminui videbantur.
 Cujus rei causa dolore cordis tacti in-
 trinsecus, quod inde fieres, cogitare
 cepimus. Divina namque gratia inspi-
 rante, & dilectissimi nostri consanguini
 Herimanni Coloniensis Archiepi-
 scopi, atque Brunonis similiter nostri
 karissimi consobrini Werzeburgensis E-
 piscopi, nec non Kadeloi Episcopi at-
 que Cancellarii nostri, consilio salu-
 berrimo interveniente, nostre Regalis
 auctoritatis Preceptum, quod inviolabile
 perpetualiter teneatur, fieri precepimus.
 Ea videlicet ratione, ut tam presens
 Abbas, quam futuri nullam potesta-
 tem deinceps habeant de rebus ad

A predictam Abbatiam pertinentibus di-
 minuere, nec in beneficium dando,
 nec commutationes seu precarias at-
 que libellarias faciendo, sine licentia
 predicti Hubaldi Episcopi & Succes-
 sorum ejus, qui pro tempore fuerint.
 Si quis vero Abbas contra hanc nostram
 auctoritatem fecerit, * irriia & vacua
 & sine robore permaneant, & Abbas
 proprio honore & dignitate privetur,
 & illi, qui investituram aut aliquod
 scriptum suscipere presumpserit, sciant
 se composuituros auri optimi Libras cen-
 tum, medietatem Camese nostre, &
 medietatem Abbatie, cui dampnum in-
 ferre temptaverit. Quod ut verius cre-
 datur &c.

C Signum Domni Henrici gloriosissimi
 & invictissimi Regis.

Kadelus Episcopus & Cancellarius,
 vice Domni Herimanni Archiepiscopi &
 Archicancellarii recognovi.

Datum XVI. Kalendas Februarii,
 Indictione VII. Anno MXL. Anno vero
 Domni Henrici.....

Actum Auguste feliciter. Amen.

D Alterum exemplum, longe tamen
 diversum, idem Cremonense Rege-
 stum mihi suppeditavit, nempe eju-
 sdem Henrici Diploma, ad Historiam
 Italicam praecipue spectans. Inde e-
 nim Augusto ipso nequaquam diffi-
 mulante, discimus, Heribertum Ar-
 chiepiscopum Mediolanensem, inter quem
 & Conradum I. Augustum intercesse-
 re tot lites ac odia, omne Regnum I-
 talicum ad suum disposuisse nuntium: Ge-
 rardum vero ejusdem Nepotem, quid
 quid

quid sibi placitum erat, justum aut injustum, potestative operatum fuisse in Regno. Et sane quum Hubaldus Cremonensis Antistes electus, ab Heriberto Archiepiscopo consecrationem impetrare non posset, coactus est eisdem Gerardo concedere *Cortem & Plebem de Arciano*. Qua de re postea

A conquestus apud eundem Conradum Augustum, quanquam Caesarea mandata intercederent, nihil tamen a Gerardo patru sui potentia fretum exculpere potuit. Nunc igitur accipe, quid Henricus II. Imperator de eo negotio constituerit.

Henricus II. Imperator Cremonensi Ecclesiae restituenda decernit eidem ablata a Gerardo nepote Heriberti Archiepiscopi Mediolanensis: circiter Annum 1046.

IN nomine Domini Dei eterni. Henricus divina favente clementia Imperator Augustus. Si sanctorum Dei Ecclesiarum Pastoribus ea, quae digne a nostris fidelibus apud nostram majestatem postulantur, impendimus, id ad eterne remunerationis meritum nobis proficere non dubitamus. Quocirca omnium Fidelium sancte Dei Ecclesiae, nostrorumque, presentium scilicet ac futurorum noverit industria, eo quod Hubaldus venerabilis sancte Cremonensis Ecclesiae Episcopus, dilectusque fidelis noster, per Dominum Herimannum reverentissimum Colonensem Archiepiscopum, & dulcissimum consobrinum nostrum, nostrae Regiae humiliter retulit potestati, qualiter suam Ecclesiam pene desolatam, multisque calamitatibus & miseriis invenisse attritam. Imperatoris namque dive memorie Chuonradi Imperatoris Augusti genitoris nostri tempore Dominus Landulfus prenominate Ecclesiae & parti Romani Imperii per omnia semper fidelissimus, gravi infirmitate correptus, in ipsa infirmitate longam protraxit vitam. In cujus longa egritudine sua Ecclesia non modicam passu est jacturam, maxime a Girardo Heriberti Mediolanensis Archiepiscopi nepote, qui audacia patru sui, qui omne Regnum Italicum ad suum dispon-

Bat nutum, superbe levatus, quicquid sibi placitum erat justum aut injustum, potestative operabatur in Regno. Invasit itaque Cortem & Plebem de Arciano contra voluntatem, & sine permissione multum diuque egrotantis Episcopi. Qui cum liquisset insima, & migrasset ad superos, successit ei Hubaldus Episcopus, noster in omnibus fidelissimus. Cui cum necesse esset, ad Episcopalem Consecrationem accedere, ab Archiepiscopo ut consecraretur impetrare nequaquam valuit, nisi Plebem & Cortem, quam injuste & potestative invaserat, Nepoti suo concederet. Cumque in longum pro hac intentione ejus protelaretur Consecratio, non sponte sed coacte concessit, quod petierat, Consecrationem non aliter consequutus. Quia vero multum moleste ferebat, quod inde fecerat, apud Genitoris nostri excellentiam multociens conquestus est se hoc sponte non fecisse. Cui cum predictam Cortem & Plebem restituere vellet, sepe & sepiissime per suas literas illi mandatum est, ut eas ad partem Episcopi habendas relinqueret. Quod numquam impetrare valuit, sed diabolico instinctu, cui a cunabulis, sicut omnibus tam Italicis quam Teutonice patet, deservierat, ejus legationem vilipendens, superius dicta detulit,

vinit, & alia multo majora ad Genitoris dedecus & vilitatem, invadere non formidavit, scilicet Plebem de Misiano cum omni integritate sua, & Decimam de Castro Aganello ad predictam Plebem de Arciaco pertinentem, & Decimam de Mauringo, ad Plebem de Fornovo attinentem, nec non & medietatem de Castro Cortegano, ad Abbatiam Sancti Laurentii pertinentem. Eo autem in Regno veniente cum comperisset, quod Archiepiscopus violatâ fidelitate, quam illi fecerat, Regnum sibi invasere moliretur Girardo insligante & ei omnino suffragante, omnia predicta, sicut reo Majestatis & proscriptione digno, juste ei abstulit, & Episcopo restituit. Sed genitore nostro de Regno recedente, iterum omnia invadere non timuit, spretâ ejus reverentia & timore. Nos verò Episcopatus diminutioni & miserie condo-

A lentes, & paternum dedecus confidentes, hec omnia Episcopo eternaliter habenda concedimus, & insuper per Precepti nostri auctoritatem retinenda instituímus; eâ videlicet ratione, ut nullus Archiepiscopus, Episcopus, Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, seu magna parvaque Regni nostri persona, Ecclesiam eandem disvestire audeat. Si quis verò &c.

(*) Ego Ramundus Notarius hujus * exemplar vidi & legi.

Neque immunes pravorum hominum rapinis abiere Cremonenses ipsi Praesules. Quare ad Ottonem III. Germaniae atque Italiae Regem confugiens Odelricus ejus Urbis Episcopus, Regio patrocínio se ac sua communivit, uti intelliges e subsequenti Diplomate.

Otto III. Germaniae ac Italiae Rex Odelricum Cremonensem Episcopum, ejusque jura & bona hereditaria sub sua protectione suscipit, Anno 992.

I N nomine Sancte & individue Trinitatis. Otto divina favente clementia Rex. Notum esse volumus omnibus sancte Dei Ecclesie fidelibus tam in Italia, quam ubique sub nostre dominationis culmine degentibus, dilectam Aviam nostram Adhaleidam Imperatricem Augustam, nostram humiliter aditisse clementiam, quatinus Odelricum Episcopum sancte Cremonensis Ecclesie, nostrumque fidelem, pro Dei amore, nostreque anime remedio, seu fidelitate, qua dive memorie Avo, Patrique nostro equivocis Imperatoribus Augustis, ac eidem magnifice Avie nostre Adalehidi Imperatrici Auguste, no-

D bisque servivit, eo quod a pravis hominibus multa pateretur adversa, sub nostre defensionis monburdo, ac Regalis tuitionis Precepto cum omni rerum suarum ac familiarum mobiliumque hereditate vel possessione, que illi per successionem ex parte Patris sui Nantelmi, Matrisque sue Gisle, nec non & Fratris sui Wilhelmi Comitum defunctorum, pertinet, suscipere dignamur. Quibus justis petitionibus aures nostre pietatis accommodantes predictum Episcopum Odelricum juxta Imperiales preces Avie nostre, sicut superius scriptum est, cum omni rerum suarum ac familiarum, mobiliumque hereditate &c. scilicet

(*) Deest subscriptio Imperatoris, & Cancellarii Imperialis: nec non & Data Anni, Mensis & Diei, ac aliorum de more.

scilicet in Curte Castri Sebrii, Al e-
ville, Viniale, ad Marenigo, seu Tur-
ricelle, seu de domibus hujusce portio-
nis vel hereditatis, Papie constitutis,
videlicet cum Castris & omnibus re-
bus &c. in nostram tuitionem suscepimus
&c. Si quis verò circa eundem
predictum Odelricum Episcopum de pre-

A nominatis rebus, familiis, ac mobili-
bus, seu scriptis querelam aliquam ha-
buerit, hoc negotium nostre, Avieque
nostre potestati omnino servamus, Deo
annuente in Italiam ante nostram pre-
sentioniam diffiniendum. Si verò quispiam,
quod non credimus &c.

Signum Domni Ottonis

gloriosissimi Regis.

Johannes Archiepiscopus & Cancellarius vice Petri Cumani Episcopi recognovi.

Data XII. Kalendas Junii, Anno Dominice Incarnationis DCCCCLXXXII. In-
dictione V. Anno autem Tercii Ottonis Regnantis VIII.

Actum Alseti feliciter. Amen.

Ad ista accedat Henrici II. nuper
memorati Diploma, quo Privilegia
& bona confirmat nobilissimo Veronensi
Sancti Zenonis Coenobio, ubi
disertis verbis seculi vitium indi-
cans, ita scribit; Ammonemus etiam
Abbatem, qui praeest, ejusque Successo-
ribus interdiximus, ne res stipendiarias
alendis Monachis dedicatas de finu Mo-

B nasterii rapiant, & Saecularibus in
beneficium tribuant: quia pia religio
reclamat, si servi Dei tabescunt ino-
piâ, & qui non debent, eorum dite-
scent copiam. Antiquum, ut mihi vi-
sum est, exemplum Diplomatis hu-
jus in Archivo insigni Sancti Zeno-
nis adservatum legi. Ita verò se
habet.

Henrici III. Regis, Imperatoris II Diploma, quo omnia bona con-
firmat Monasterio Veronensi Sancti Zenonis, Anno 1047.

I N nomine Sancte & individue Tri-
nitatis. Heinricus divina favente
clementia Romanorum Imperator Au-
gustus. Imperialem sublimitatem con-
decet &c. qualiter Walterus Sancte Ve-
ronensis Ecclesie Episcopus una cum
Alberico Abbate Monasterii Sancti
Zenonis Martyris, nostram clementiam
suppliciter exorando adiit, ob amorem
Dei omnipotentis, beatique Zenonis re-
verentiam &c. Nos vero iustis eorum
petitionibus conficientes, pro remedio

C anime nostre, & ob interventum dile-
ctissime Conjugis nostre Imperatricis
Agnetae predicto Monasterio concedendo
confirmamus &c. Id est in eodem terri-
torio Veronensi Monasterium constructum
in honore Sancti Petri, quod dicitur
Mauritica, cum decimis ac terminis
eorum cernentibus a fine Fissaro usque
in Fossatum Mantuanum, ex uno late-
re ab Agricia usque sine Finale, &
D pertingens in Arricia usque Trivula-
ria, de uno Capite Castellionem, Sil-

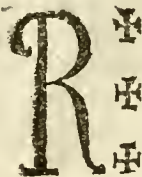
vatico; Castellum etiam in Vallepiſta cum decimis & apendiciis suis; & Castellum Mauriatica cum Ecclesia in honore Sanctorum Firmi & Rustici, cum decimis, placitis, districtis, & omnibus suis pertinentiis, sicuti a bone memorie Karolo piissimo Imperatore concessum & oblatum est Monasterio Sancti Zenonis; Castellum Herbetum cum cunctis pertinentiis suis & adjacentiis; Castellum Trebunciolum; & Castellum Vicoaderis; Capellam Sancti Laurentii sitam in ripa Padi, que dicitur Ofilia, cum decimis & omnibus pertinentiis suis; Campolane, Campum Palliarium, & Novoletum, & in Gajo jugias trecentas; Loco Casale-Orci; Villa, que dicitur Aspo; Castellum Romanianum, cum facticiis Sancti Zenonis, & Montem, qui dicitur Alferia; In Lisino, ubi dicitur Melario, campos duos; In Clariano campos tres; In Crodano campos duos; In Laupha campum unum; Castellum Sancti Viti cum pertinentiis suis; Paronam, Cassianum, Cella Sancti Petri infra Civitatem Veronam cum pertinentiis suis; In Cavi Cellam Sancti Andree cum pertinentiis suis; In Venti Capellam Sancti Viti cum pertinentiis suis; In Puviniaca Curticellam unam, & Curte in Rivariola cum omnibus pertinentiis suis; & in Pualo campos tres: nec

A non & cum omnibus rebus ad prefatum Monasterium pertinentibus, cum Ecclesiis, Castellis, vicis, colonibus, mancipiis, comendaticiiis, facticiis &c. Amonemus etiam Abbatem, qui preest, ejusque Successoribus interdicens, ne res stipendiarias alendis Monachis dedicatas, de finu Monasterii rapiant, & Secularibus in Beneficium tribuant: quia pia Religio reclamatur; si servi Dei tabescunt inopia, & qui non debent, eorum ditescunt copia. Si quis Abbas incaute aut temerarie, quod sancimus, perregerit, quod injuste tribuit, juste auferat, & membrum fractum corpori dominico consolidet; ut si male facta purgare voluerit, & nequiverit, superstes ejus nostram & nostrorum Successorum sententiam roboratus emendet, quod suus Antecessor amisit. Denique precipiendo sancimus, ut nullus Dux, Marchio, Episcopus, Comes, Vicecomes &c. Si quis vero contra hos nostros Regales apices insurgere, aut in aliquo violare temptaverit infra ditionem Regni nostri consistens, sicut se Libras triginta auri probatissimi exsolvaturum, medietatem predicti Monasterii, & medietatem Palatii nostri. Et hoc nostrum preceptum in Dei nomine, ut plenior emaneat firmitatem &c.

Signum Dompni Heinrichi
Secundi Romanorum

Tercii Regis invictissimi;
Imperatoris Augusti.

Heinrici.

Henricus Cancellarius vice Herimanni Archicancellarii recognovi.

*Data VIII. Idus Maji, Anno Dominice Incarnationis MXLVII. Indictione XV.
Anno autem Domini Henrici Tercii, ordinationis ejus XVIII. Regnantis VIII.
Secundi Imperantis Primo.*

Actum Folerni in Dei nomine feliciter. Amen.

Saepe quoque, & longe majori sollicitudine laborarunt Romani Pontifices, tum ut usurpatores sacrarum rerum ad restituenda male ablata adigerentur, tum etiam, ut Ecclesiastici patrimonii dissipatores in officio continerentur. Legere heic non pigeat, quid de Gregorio Episcopo Ferrariensi, criminis hujus reo, habeat Victor II. Papa in Bulla data

A illius successori Rolando. Ibi enim irritum decernitur, quidquid Gregorius dissipator potius quam Rector ipsius Ecclesiae, chartis aut superscriptionibus composuit, vel scribi rogavit. Ex Tomo quarto Annal. Ferrariens. MStorum Peregrini Prisciani, quos Bibliotheca Estensis adseruat, eam ego descripsi.

Bulla Victoris II. Papae, qua Rolando Episcopo Ferrariensi, ejusque Ecclesiae, omnia jura ac Privilegia confirmat, Anno 1055.

Victor Episcopus, servus servorum Dei. Notum sit omnibus Christi, nostrisque fidelibus tam futuris quam presentibus, qualiter nos confirmavimus Privilegio nostre auctoritatis Rulando Ferrariensis Ecclesiae Episcopo, suisque Successoribus, omnes res ejusdem Ecclesiae mobiles & immobiles, sicut modò ad praesens ipsa Ecclesia juste tenet, vel queat in futurum juste legaliter acquirere, & ut amissa recuperare, & que tenet, securius valeat possidere. Omnibus denunciamus, ut quitquit Gregorius dissipator potius quam Rector ipsius Ecclesiae, Chartis aut superscriptionibus composuit, vel scribi rogavit, nihil in eternum valeat. Sed & Plebes, Monasteria, Capellas, Curtes, Villas, Ripas, Castellata, Paludes, Piscarias, Silvas, & omnia, que prefata Ecclesia tempore Antecessorum suorum juste tenuit, vel

B tenere debet, firmamus perpetuo possidenda; & annullantes, nosti a que auctoritate destruentes, si sui Predecessores affinitate, vel parentela, seu malo ingenio, aliquam scripturam vel pactionem nocivam Ecclesiae contraxerant. Confirmamus Rulando prefate Ecclesiae Episcopo, suisque Successoribus omne districtum omnium Castellatorum suorum, Servorum, atque omnium eorum, qui super terram suam resident, tam Clericorum quam Laycorum, sicut eadem Ferrariensis Ecclesia ad praesens juste tenere videtur. Eodem scilicet modo confirmamus eis Plebem Sancti Stephani, que est sita in Viciventia, cum Ecclesia Sancti Leonis, cum omnibus suis pertinentiis. Nominative autem Viciventiam, Corrigiam, Vicumvariam, & dimidium Castri Rupine, & Monasteria Sanctorum Bartholomei, Laurentii, & Vincentii, cum
Villa,

Villis, que dicitur Monasteriolo, cumque Ecclesia Sancti Leonis juxta Vicum Accentinum, cum omnibus jussu acquisitis, jussuque deinceps acquirendis, ut & Clerici & Monachi ipsius Episcopatus sint sub eorum Episcoporum ordinatione, consecratione, & districtu. Et nemo ex hiis se ad alicujus, nisi ad judicium proprii Episcopi convertat. Ad hoc igitur confirmamus predictæ Ecclesie terras illas, que sibi in For..... & in Plebe Sancti Stephani in Galigo, in Plebe Sancti Donati, ac Sancti Georgii, & Sanctorum Gervasi & Protasii, per sacramenta ministratae sunt tempore sui Predecessoris, cum Villis istis, quarum nomina sunt: Quartixiana, Caput de Reda, & Contrapadum, & funtum, qui dicitur Carali, ut nullus absque legali judicio molestiam sibi inferat. Insuper etiam confirmamus sibi duodecim homines ipsius Civitatis, qui eum sine pretio, ejusque Successores navigio ducant, quocumque usus Antecessorum ejus fuit. Si quis igitur Dux, Marchio, Archiepiscopus, Episcopus, Comes, Vicecomes, vel aliqua magna parvaque persona contra hoc nostrum Privilegium facere presumpserit, vel infringere temptaverit, nisi emendaverit, & ad dignam satisfactionem venerit, vinculo anathematis innodetur, & a limitibus sancte Ecclesie separetur. Qui autem custos & observator hujus nostre preceptionis extiterit, A

A postolicam benedictionem & misericordiam a Domino Deo consequatur.

Henricus quoque II. Imperator nuper memoratus, Diplomate eidem Rolando Praefuli concessio, ut est apud Ughellium Tom. 2. Italiae Sacrae, Anno MXLVII. adjutricem & ipse manum praebuit, ut bona ejusdem Ecclesiae Rectorum desidia, & malefactorum violentia longo tempore amissa, possent recuperari. Ex quibus intelligat Lector, quam late eo Saeculo serperet hujusmodi virus. Alexander vero III. Romanus Pontifex subsequenti Saeculo in Guidonem Abbatem Monasterii Sancti Prosperi (nunc Sancti Petri) Regiensis exarsit, non solum quod eorum temporum Pseudo-Papis, (Octaviano nempe, & Guidoni Cremensi, quem ipse legitimus Papa, consulto ejus nomen immutans, Cremandum appellat) is adhaesisset; sed etiam quod Monasterii sui bona summam improbitate dilapidasset, ita ut tectum Monasterii, quod plumbeum erat, eruisse dicatur, & in gulae voracitate illius pretium dissipasse. Quare illum ab officio submovendum, atque Abbatem alterum eidem substituendum jubet. Membranam ego legi in Archivo Monachorum ejusdem Coenobii, & legendam reliquis trado, cujus haec sunt verba.

Alexandri III. Papae Breve ad Monachos Sancti Prosperi Regiensis, ut Guidonem Abbatem dilapidati Monasterii reum ab officio removeant, circiter Annum 1167.

Alexander Episcopus; servus servorum Dei, venerabilibus..... Regni Episcopatus, dilectis filiis Gand. Grat. Jo. Hard. & ceteris Monachis Catholicis Sancti Prosperi..... tiam

E| nostram pervenit, & ex literis vestris, Filii Monachi, id ipsum accepimus, quod Guido Abbas..... bona Monasterii dilapidavit: quod ibi necessaria nullatenus habeatis, sed ad
jea-

jaeturam fere omnem & indigentiam, per ejus injuriam & insolentiam, idem Monasterium dicitur devenisse. Cujus perv..... in tantum modum excessit, ut tectum Monasterii, quod plumbeum erat, e-ruisse dicatur, & in gulae voracitate illius precium dissipasse. *Accedit ad hec, quod prius dampnate memorie Otaviano Heresiarche, & demum Guidoni Gremando illud nefandissimum prestavit juramentum. Qui non solus peccare voluit, sed alios in precipitium trahere non formidavit. Unde, quoniam tam graves & tam enormes excessus volumus sub silentio preterire, discretionem vestre per Apostolica scripta man-*

A *damus, quatinus si res ita se habet, prout est nostris auribus intimatum, memoratum Abbatem a prescripto Monasterio, omni occasione, & appellatione postposita, removeatis, & in aliam personam idoneam & honestam convenire curetis, & eam vobis in Patrem & Pastorem concorditer eligatis.*

Datum Beneventi II. Idus Junii.

B Ita Capitulum Canonicorum Regiensium ante Judices a Papa delectos (quo Anno, ignotum) querelas contra suum Praepositum exposuit, uti Charta prodeat ex Tabulario ejusdem Capituli deprompta.

Petitio Canonorum Regiensium contra Praepositum Capituli sui
coram Judicibus a summo Pontifice delegatis,
fortasse circiter Annum 1180.

Vobis Judicibus a Domino Papa delegatis, scilicet Domino G. Abbati Sancti Johannis, & Domino B. Praeposito Parmensi, & Ma. M. Sancti Nicolai, nos G. & Hu., & He. Regini Canonici nomine nostro, & Regine Ecclesie, & pro ipsa Ecclesia petimus, ut imponatis silentium Regino Praeposito, & ipsum cessare faciatis super eo, quod dicit se solum debere eligere Rectores absque consensu & tractatu Capituli super ordinationibus faciendis in Regina Ecclesia. Quod dicimus esse contra Deum, & omnem jus & consuetudinem in ipsa, & in aliis Ecclesiis Lonbardie observatam. Et denuntiamus, & conquerimus de eodem Praeposito, quem dicimus Res Ecclesie male aministrare sepius in

C indebite dando vel alienando, & terrarum Ecclesie cambia faciendo sine eis. Et quod bona communia in usus suos & aliorum pro voluntate sua sepiissime convertit. Et nominatim proponimus, ipsum Decreta quondam Domini Thomasi relicta pro remedio anime sue habuisse, que multoties in Capitulo reddere promisit communi

D Canonicae & c.

Multae autem lites Saeculo Undecimo intercessere inter Guilielmum Comitem in Tuscia, filium quondam Lotharii Comitis, & Guidonem Episcopum Volaterranum: unde bella etiam ac caedes emerferant. Succubuisse videtur Episcopus, ac proinde quum Anno MLX. Florentiae versaretur *Nicolaus II. Papa* (ubi & finem vivendi fecit) atque una cum eo esset *Ilulbrandus Abbas Monasterio Romano Sancti Pauli*, qui postea sub **Gregorii**

Gregorii VII. nomine Cathedram Sancti Petri tenuit: idem Volaterranus Episcopus, implorato tanti Pontificis patrocinio, restituenda sibi ablata curavit. Testem negotii hujus autographam Chartam legi olim & ex-

A scripsi ex Tabulario Volaterrani Episcopii, ubi non inutile erit animadvertere, *Indictionem XIII.* Kalendis Decembris decurrisse, atque adeo adhibitam fuisse per integrum Annum MLX. uti nunc & nos facimus.

Remissio offensarum, & restitutio quorundam Castrorum facta Widoni Episcopo Volaterrano a Gulielmo Comite, qui & Bulgarellus, coram Nicolao II. Papa in Civitate Florentina, Anno 1060.

IN Christi nomine. Breve ad memoriam abendam & recte retinendam, qualiter factum est intus Civitate Florentia, ante presentia Domni Nicolai Pape, Sede Sancti Petri Romanensis Ecclesie, & Ildibrandus Abbas Monasterio Sancti Pauli, & Bruno Judex istius Civitate, & Gerardo & Rameri Judicibus Volterrensis, & Seracino Dumcelo, & Albitio filio Azi, & Ugo filio bone memorie Raimberti, & Aldibrando filio bone memorie Gerardi, & Wido filio bone memorie Rolandi, & Rolando filio suo, & Alberto filio bone memorie Rullici, & Petro filio bone memorie Dederici, & reliqui plures; in eorum presentia veniens Wiglielmo Comes, qui Bulgarello vocatur, filio bone memorie Lotharii similiter Comes, per fuste, quas in suis tenebat manibus, tradidit atque perdonavit a te Wido Episcopus sancte Voloterensis Ecclesie, idest causis & calumniis, atque reliquis compositionibus & sacramenta, nominative de omicidio, & de plage, & de ferite, & de incendio, & de asalte, & de preda, & sacco, seu de ceteris causis & calumniis, que usque modo abuistis, ad requirendum contra jam dicto Episcopus per te aut per tuis omnibus liberi aut servi. Et superscriptus Comes refutavit in eorum presentia ad jam dicto Episcopus integra medietate

B de Monte & Castello de Colle Muscari, & illam portionem de Castello de Puliciano, sicut signa in medio posita sunt, & fuit jurata cum integra medietate de Ecclesia cum sua pertinentia..... portionem est una insimul cum omnibus casis & terris & Ecclesiis & Capellis & nomenclationibus, que Adelmus habuit & tenuit antea **C** sex annos quam mortuus esset, infra Plebe de Clani, & infra Plebe de Cellule, & infra Plebe de Sancti Jeminianni..... quantum Adelmus & Gisla uxor ejus per beneficium habuit..... & insuper spondidit se Wiglielmo Comes, vel suos heredes, si aliquando..... per se, aut per sumitentem personam, aut per eorum ingenium adversus..... **D** vel suos Successores agere aut causare presumpseris per quovis argumenti ingenio damnare aut disvestire aut molestare sine legale judicio de jam dictis rebus, & de supradictis querimoniis removere, & querimoniis & compositiones sacramentum, sicut superius legitur, aut si adaverit, ullum suum datum vel factum abebat, aut..... **E** faciebat de jam dictis rebus, que ad dantietatem de jam dicto Episcopus, vel suos Successores; tuncque super jam dicto Wiglielmo Comes componere & dare debent ad eodem Wido Episcopus, vel ad suos successores penam numorum aurum opti-

mum Libras mille. Ideoque fecit Wido Episcopus per ipsam perdonationem & resutationem & sponsonem lauebilli auro de auro uno.

Hoc factum est ab Anno Incarnationis Domini Millesimo Sexagesimo, ipso die Calendas Decembris, Indictione Terciadecima.

✠ *Ego Nicolaus sancte Romane & Apostolice Ecclesie Presul confirmavi & subscripsi.*

✠ *Ego Humbertus dictus sancte Ecclesie Silve Candide Episcopus cognovi, interfui & subscripsi.*

✠ *Willelmo Comes a me facta subscripsi.*

Signum..... ibi fuerunt.

✠✠✠✠✠✠ *Signum manus Alberti, & Ugi, & Ildibrandi, & Alberti, & Petro, & Wido, & Rolando filio suo.*

✠ *Gerardus Notarius Domni Imperatoris ibi fuit & oc. breve subscripsi.*

Praeter violentiam, doli etiam atque artes omnes a Secularibus quibusdam viris adhibebantur, ut Ecclesiarum patrimonia expilarent. Cuiusmodi fuit ratio illa, quam in Dis-

A | fertatione LXVII. de Modis acquirendi innuebam, videlicet impetrandi Emphyteusis titulo, aut Custodiae, aut Locationis, fundos, sive Curtes, & Castella Ecclesiarum. Quousque ii in vivis futuri erant, aut etiam filii ac nepotes (quod testium genus appellabatur) aut paucos quoque annos, stabilis futurus erat ille contractus. Deinde in ditionem Ecclesie, solenni pacto interpolito, eadem bona redigenda fuere. At praepotentes viri, fidem postea facile obliti, quod semel impetrabant, nunquam dimittebant, sive quod novis muneribus novos Pastores sibi obstringerent, sive quod invitis praeda eripi ultra non posset. Tradiderat Berardus Abbas Farfensis Castellum & Arcem Tribuci Crescentio Comiti, ut opinor, Sabinensi, eo pacto, ut ipsam Arcem tueretur. Completo autem anno uno eandem sibi redderet. Pignora etiam data fuerunt, & Charta scripta, quam quia ab eximio ac religiosissimo viro P. D. Eustachio Caracciolo, Clerico Regulari Neapolitano, accepi, heic evulgare statui.

Charta Crescentii Comitis, per quam iuramentum fidelitatis praestat Berardo Abbati Farfensi pro Castello Tribuci, reddendo post annum unum eidem Abbati; circiter Annum 1050.

Breve recordationis & obligationis facio ego Crescentius Comes Berardo Abbati, & vestri Monasterii praecordinatis, de Rocca Tribuci, quam reddere debeo in anno expleto in Carnem-laxare; Et obligo me per pignora, que tu Berardus Abbas tenes, si in termino expleto in Carnem-laxare, vel tibi Abbati, vel Monasterio praecordinatis, Roccam Tribuci non

Tom. XV.

E | reddo sine fraude & malo ingenio; & si vos non firmabo & securabo & per omne firmamentum, sicut vos me firmare volueritis, absque dubio pignora, quae tenetis, in perpetuum habeatis. Insuper obligo me & filios meos, ut non faciamus, nec consiliemur facere, ut Berardus Abbas vitam perdat aut membra, aut malam presam habeat. Et medietatem de Tribuco, & ejus

F f

parti.

pertinentiae, & Curtem Sancti Getulii cum tribus Casalibus non tollimus, nec contendamus, nec consentiamus tollere nec contendere. Et contra omnem hominem adjuvamus vos tenere & defendere recta fide, & per malum ingenium non vobis suffragabimus. Et a fluvio Currisse usque in rivulum Calentinum, & a Flumine majori infra istos terminos, terram non conquistamus nec acquirimus, nec dominium, excepto quantum Crescentius per scriptum & infra scriptum tertio genere ab Ugone Abbate acquisitum habet. Et suos homines non tollimus, nec comprehendimus, nec eorum terram, nec illorum homines. Et si tollimus, vel minuimus, & non adjuvamus tenere & defendere, sicut scriptum est, & infra spatium triginta dierum non emendamus, absque dubio pignora, quae tenet Tinto cum nepotibus, veniant in manus vestras. Iterum obligo me & meos filios, & meos homines de omnibus rebus mobilibus Monasterii, & suorum hominum & fidelium, quod non tollimus nec molestamus. Et si fecerimus, infra spatium triginta dierum emendemus: & si non emendaverimus, de ipsis pignoribus tantum tollat Tinto cum nepotibus, & det in perpetuum pretium, quanti valet res, quam emendare debemus.

Animadvertite verba illa: *Quam reddere vobis debeo in anno expleto in Carnem-laxare.* Subsistat ad hanc vocem non unus. Atqui per eam significatur il *Carnovale*, sive, ut Florentini loquuntur, il *Carnovale*, hoc est dies, jejunium Quadragesimale proxime praecedentes. *Carnasciale* quoque olim hoc tempus ab iisdem Florentinis appellatum novimus. Originem ejusmodi vocum si petas, Adrianus Politus hanc tibi offert: *Carno-*

(*) Lego tantum.

A *vale*, quasi *Carne Vale*, o perché pre-vaglia, e se ne mangi assai; o per il bando, che da quel giorno in su si dà alla Carne proibita dalla Quaresima. Ferrarius auctor est, *Carnovale* idem esse atque *Carnalia*, scilicet festa: ut *Saturnalia*, *Liberalia* &c. Atque in ejus sententiam concessit Menagius. Ob ignorantiam Ecclesiasticae eruditionis a scopo omnes declinarunt. Quippe olim in usu fuit apud multos, & praecipue Monachos, cessatio a comestione carnis diebus ipsis Quadragesimam antecedentibus, quibus nunc Populi enixius quam reliquis temporibus operam dant comestationibus, & carnes vorant, & in quodvis hilaritatis genus sese effundunt. Miraberis fortasse, quod tempora fuerint, quibus ante ipsum Quadragesimae caput Christiani ab esu carniū abstinerint. Res tamen certa est, idque a multis factum, atque ex Graecorum moribus derivatum. Nimirum Graeci per totam hebdomadam Septuagesimae carnibus vescabantur, atque etiam Dominicâ die, quam nos Sexagesimam dicimus. Sequenti verò Feriâ Secundâ, atque per reliquam hebdomadam Sexagesimae, ac Dominicâ Quinquagesimae, nefas iis erat comedere Carnes; ovis (*) tam & lacticiis uti iis licebat. Itaque Hebdomada Sexagesima a Graecis dicitur *ἀποκρεως*, idest *Carnisprivii*. Tum Feriâ Secundâ Quinquagesimae cessabant etiam a cibis lactariis & ovis. Hic ritus Seculo Aerae Christianae Septimo aut Octavo sensim in complura Monasteria, & in aliquot Ecclesias Latinorum pervasit, ita ut essent, qui post Dominicam Sexagesimae Carnibus renuntiarent, immo qui vel post Dominicam Septuagesimae, ut reliquis abstinentiae amore praestarent, ova ta-

men

men & lactaria, si vellent, usque ad exordium Quadragesimae, sibi non denegantes. Hinc factum, ut apud Scriptores medii aevi quod nos *Carnevale* seu *Carnovale* appellamus, *Carnisprivium* nuncupetur; & apud Hispanos in Missa Mosarabum occurrat *Dominica ante carnes tollendas*, idest *Dominica Septuagesimae*. Nonnulli enim Latinorum post eam *Dominicam*, alii post *Dominicam Sexagesimae*, alii post *Quinquagesimae*, *Carnisprivium* inchoabant. Adhuc ab Hispanis *Carrastollendas* corrupte pro *Carnes-tollendas*, Covaruvia teste, dicitur nostrum *Carnevale*. Vocis autem *Carnisprivii* exempla multa apud veteres prostant, eamque Monachi & Clerici invexere. Nam reliquus Populus, multique etiam e Clero pergebant carnibus vesci, quousque abstinentiam ab iis Quadragesimale jejunium praecipiebat. Quomobrem *Carnevale* ii dies appellati, quod *Carnibus Vale* diceretur; atque id tempus vocatum fuit *Carne-levamen* a *Levar via la Carne*. Apud Ughellium in Charta Anni MCXCV. Tom. 7. Ital. Sacr. pag. 1321. & apud Romualdum Salernitanum in Chronico a me edito Tom. VII. pag. 241. Rer. Italicarum, *Carne-levamen*, & *Carnis-levamen* legimus. Qua voce non initium Quadragesimae, sed dies illam praecedentes significantur. Atque ex his intelligimus, quid sit in Charta nuper evulgata *Carnem-laxare*: idem videlicet ac *Carnisprivium*. Est enim secundum Italicam Linguam *Lasciare la Carne*. Proinde nisi ex *Carne-Vale*, saltem ex *Carne-levamen*, seu *Carne-levare* corrupto emeruisse videtur *Car-*

A *nevale*: similiterque ex *Carnem-laxare*, seu *Carne-laxare*, literarum ordine immutato, *Carnasciale* effluxisse potuit. In Charta Vitalis Faletro Venetiarum Ducis, scripta Anno MXCIV. Tomo XII. pag. 253. Rer. Italicarum, pulli unius pensio persolvenda dicitur ad *Nativitatem Dominicam*, altera ad *Carnislaxationem*, cum denario uno. Attamen si quisquam ex *Carne* & *Scialare* Italico, deducere malit *Carnasciale*, quasi contrario sensu ab aliis tempus illud diceretur *Carni* magis deditum, ei per me liceat quidquid vult somniare.

B
C
D
E
Redeo ad Crescentium Comitem, qui fidem suam obligavit, se redditurum post annum unum Arcem Tribuci Monasterio Farsensi. At nimis grave erat potenti viro tam nobili munitione adeo celeriter spoliari; quare nil mirum, si spem Monachorum fefellit. In Chronico Farsensi pag. 509. Gregorius Monachus haec scribit: *Crescentius Octaviani filius invasit Castellum hujus Monasterii, quod nominatur Tribucum, & Monacho ibi invento nares abstulit. Et donec vixit, in ipsa violentia permansit, & filios suos in ea contumacia reliquit ab introitu Domni Leonis Papae usque ad introitum Domni Nicolai Papae: hoc est ab Anno MXLIX. usque ad MLIX. Tum p. 615. haec alia addit: Filii autem Crescentii Comit s fecerunt diffinitionem cum Domino Berardo Abbate de Castello Tribuco &c. Si licet coactus est Abbas eis concedere Castellum illius dimidiam partem, uti constabit ex subsequenti Charta, cujus me participem fecit supra laudatus doctissimus P. Caracciolus.*

Pacta inter Berardum Abbatem Farfensem, & filios Crescentii Comit-
tis, ob dimidiam partem Castellum Tribuci eis concessam,
Circiter Annum 1059. vel 1083.

Breve recordationis & diffinitionis
facimus nos Filii quondam Cre-
scentii Comitum cum Domino Berardo
Abbate, de Castello Tribuco & ejus
pertinentia, ut recta fide nos adjuve-
mus infra ipsum Castellum & ejus per-
tinentiam & tenimentum diffinimus, si-
cut per scriptum tertii generis nobis
dedisti. Idest medietatem de Castello
& de Rocca & de pertinentia. Ex-
ceptasti Curtem Sancti Getulii cum Ca-
salibus tribus, & dominium eorum, &
quantum Filii Othonis, & heredes Mur-
tini antea tenuerunt pro tertio genere,
& omnia tertia genera facta ab ante-
rioribus Abbatibus. Et quaecumque a-
liquis homo pro anima sua in Monaste-
rio rediderit vel dederit vel concesserit.
De quibus omnibus nobis non de-
disti partem neque sortem neque domi-
nium. De aliis vero rebus medietate
nobis concessisti & dedisti de
Castello & terris & Rocca & dominio.
Et quicumque de supradictis Comitibus
vel nostris heredibus, sive nostris homi-
nibus, terram de ipso dominio adquisie-
runt vel comparaverunt, pretii medietate
nobis reddatis, & terram per
medium tollatis. Et si vos vel successores
vestri, vel vestri homines terram
de ipso dominio adquisieritis, excepto
per illam acquisitionem, quam supra
exceptasti, medietatem pretii, quod
tibi dederint, nos vobis reddamus, &
terram dividamus. Fines vero perti-
nentia ejus hi sunt. A prima latere
fluvius Pharphe. A secundo latere Via
Britta, pergens in Ponticellum, & in
Curtem Sancti Benedicti. A tertio la-
tere ipse Curtis Sancti Benedicti. A

A quarto latere Fluvius Major. Aliae
fines de alia parte. A primo latere
terra vestri Monasterii, quam ad ve-
stras manus tenuistis, terra filiorum
Azonis Presbyteri, quam per scriptum
tenuerunt, & venientes in Pharphe.
A secundo latere rivulus currens inter
Canalem & Serranum, euntes in ri-
vum Cancelli, & in Flumen Majus.
B A tertio latere ipsum Flumen Majus.
A quarto latere Flumen Pharphe. Sic
divisimus inter nos, ut supra dictum
est, coram Optimaribus & Judicibus &
Fidelibus nostris, Tedemero filio Tede-
mari, Rainerio filio Petri, Dono filio
Gualafossa, Tinto & Baroncello filiis
Bonini, Johanne Judice ad Caputaquae,
Johanne Judice filio Franconis Judicis,
& Azo filio Alberti, & aliorum plu-
rimorum, quorum nomina non scri-
psimus.

C Praeterea vide, querelas Monacho-
rum Casauriensium ad Augustinum
sanctae Romanae Ecclesiae Cardina-
lem, circiter Annum Christi MCIV.
& pag. 1007. ad Lotharium Augu-
stum Anno MXXXVI. & ad Roge-
rium Regem Siciliae Anno MC-
XXXIX. quas evulgavi in Addita-
mentis ad Chronicon ejusdem Co-
nobii Part. II. Tomi II. Rerum Ita-
licar. pag. 1004. & anathemata in
raptos bonorum ejusdem Monaste-
rii ibi promulgata. Mos etiam fuit,
ut vidimus, Clericis & Monachis
D contra usurpatores a Regibus atque
Imperatoribus opem deposcere, &
praecipue, quod ad eorum munus
spectaret, sacrorum Locorum tuitio
atque

atque protectio, eademque confirmata fuisset in illorum Privilegiis. Propterea quum Regium Lepidi pervenisset Anno MCXXXVI. Richeza, seu Richenza, Lotharii II. Imperatoris uxor, ibique in solemnibus Placito resideret ad iustitiam faciendam, Canonici Regiensis Ecclesiae ad aures ejusdem Augustae querelas suas

A deduxere contra varios rerum suarum usurpatores. His autem ad iudicium postulatis, & accedere recusantibus, contra eos sententia pronunciata est, uti ex ipsa Charta constabit, quam authenticam ex Archivo eorundem Canonorum olim depromsi.

Placitum in Civitate Regii habitum a Richeza Imperatrice, in quo Canonici Ecclesiae Regiensis querelas suas exponunt contra quosdam suarum rerum invasores & detentores, Anno 1136.

DUm in Dei nomine serenissimi Imperatoris Lotharii conjux Richeza Imperatrix sanctissima, & Romanorum semper Augusta, in Civitate Regio ad iustitiam faciendam resideret, ibique multas ac varias querimonias per probatissimos Judices, videlicet Aegerium de Nonantula, atque Gerardum de Panciano, solerti cura discuteret, residentibus ibidem cum eis ad Placitum Domno Adelmo Regiensi Episcopo, & Anselmo Avelbergensi Pontifice, Fedrico Marchione & fratre suo Guarnerio, Odolrico Crasso, Thedrico de Dura, Artenisio, Guidone filio Manfredi, Gerardo de Plaza, Rainerio de Saxo, & pluribus aliis Teutonicis, ac Latinis, Clericis & Laicis, cum quibus Regenses etiam Consules, & maxima pars Populi pariter residebant, scilicet Aegerius de Burgo, Alberto Malberti, Ubaldus Palearius, Rainaldus Almani, Oliverius de Tacculis, Malatacca, & Ugitio filius Alberti Rogerii, & multi alii. Lamentata est Ecclesia Sancte Marie, de Ugone de Sisso, & Nepotibus ejus, qui ejusdem Ecclesie terras injuste tenebant in Strinatiis. Et lamentata est de Eustaucio Anselmi Canonici filio, qui Canonicam pa-

Btris ab Ecclesia alienavit in Curte-xelle, & in Rivalta, & ubicumque fuit. De Gerardo quoque Albini lamentata est, qui tenet unum Mansum ejus in Voognano, & decimam de Nuvellaria. Insuper de filiis Armani Cavazoli, qui tenent terras ejusdem Ecclesie in Fossa. Preter istos, de Guiberto da Sariula, qui tenet duos Mansos in Canole, & unum in Rivalta, & per quem filii Grimaldelli tenent duos Mansos prefate Ecclesie, unum in Tuano, & alterum in Massa, & per quem Guido de Roza tenet unam Braidam in Ponte Platulo, & quamdam terram in Saldinis suis vendidit. Lamentata est de Burgundione de Saxo, qui tenet unum Mansum in Canole, laboratum per Melones, & alium Mansum in Bagnolo, & unam petiam de terra in Saldinis, & unam Decimam in Rodano. De Domnino Garapeza etiam lamentata est Ecclesia, qui contra Deum, & contra anime ejus salutem tenet terram in Canarole, unde eadem Ecclesia cooperiebatur; & tenet Braidam in Ponte Platulo, & Mansum Guidonis de Madulo, quem tenet in Rivalta cum Petro Johannis Tusci socio ejus: Quibus secundum Leges ter & quater convocatis & expectatis, nec
ad

ad predictam Placitum venerunt, nec qui pro eis iustitie satisfaceret, mittere studuerunt. Iudices itaque cum Curia judicaverunt hos, & eorum similes, tamquam procaces & latitantes, a predictarum rerum possessione debere excludi, & predictam Ecclesiam exinde investiri & introumitti. Quod totum per idoneos ejusdem Curie Ministros ordinis completum est. Insuper etiam ex parte Domini Imperatoris & Imperatricis predictae, Curia bannum firmavit, ut quicumque Ecclesiam de superscriptis rebus introumissis molestare vel inquietare temptaverit absque legati judicio, malam voluntatem Imperii incurrere, & insuper pena centum Librarum auri persolvere sese non ambigat, medietatem Regie Camere, & medietatem prenominate Ecclesie. Ad cujus rei memoriam & stabilitatem habendam & retinendam, hanc Chartam jam dicta Curia fieri precepit.

Quam ego Martinus ejusdem Regalis Curie Notarius scripsi, complevi, ac dedi, Anno ab Incarnatione Domini MCXXXVI. intrante Mense Decembris, Indictione XIII.

Signum semper Auguste.
Actum Regio feliciter.

Locus ✠ Sigilli cerei deperditi.

Verum saepe ac saepius accidebat, ut huc illuc cursitarent Ecclesiastici viri, iustitiam ubique implorantes, sed nusquam pro conditione humanae malitiae inuenientes. Pertinebat olim ad jus Monachorum Sancti Petri Mutinensis Castrum Adiani in pago Frinate, nunc il Frignano. Quum vero Monachos memoro, semper meminere Lector, me Benedictinos tantum significare, qui temporibus iis

A fere uni per totam Europam Christianam diffundebantur. Ereptum ergo fuerat Mutinensibus Monachis Castrum illud, ereptaque ab aliis Secularibus viris fuerant non pauca alia diversi generis jura, quare consilio inito iidem Anno MCXXXIX. apud Dodonum Episcopum Mutinensem reclamarunt, atque is causam cognoscere coepit, sed minime ad sententiam peruenit. Anno etiam MCXXXVI. in Regiensi Urbe hac de re apud Richezam Augustam supra memoratam reclamauerunt. Sed voces eorum in auras inanes abiire. Tum sequenti Anno MCXXXVII. eandem causam detulere ad Ribaldum Episcopum, atque ad Synodum Mutinensem: neque dispari, ut antea, eventu. Denique Hildebrandi sancte Romanae Ecclesie Cardinalis, & Apostolicae Sedis Legati, dum Mutinae ageret circiter Annum MCXLV. aut ferius, iidem Monachi aures pulsauerunt, paribus querelis, & magnificis plane titulis ea occasione usi. Sunt, qui putant, eundem Hildebrandum deinde adlectum fuisse Episcopum Mutinensem. Qua de re nihil certi se mihi hactenus obtulit, nisi quod Chartas vidi Anno MCL. & sequentibus annis exaratas, in quibus ille inscribitur Rector & Procurator Ecclesiae Mutinensis. Haec minime Episcopum produnt. Schismate vigente fortassis ei commendata fuerit cura & custodia Ecclesiae nostrae. Quem vero exitum tot Monachorum conatus habuerint, mihi minime compertum. Interea Chartam libelli supplicis Hildebrando eidem oblatam, quam ex Archivo Monachorum Casinensium Sancti Petri Mutinensis depromsi, accipiat Lector.

Querela

Querelae Monachorum Sancti Petri Mutinensis contra usurpatores bonorum suorum, expositae coram Hildebrando S. R. E. Cardinale, & Sedis Apostolicae Legato, circiter Annum 1147.

Venerabilis Pater sanctissime, Domine Ildebrande, per gratiam Dei Sancte Romane Ecclesie Cardinalis, & Apostolice Sedis Legate, vestre majestati, & sanctitati totius Conventus sancte Mutinensis Ecclesie. Ego Placitus humilis Abbas, & totus Conventus Sancti Petri Mutinensis Monasterii conquerimus de Bernardo, & ejus filio de Malencalzo, & ejus fratre: de Saraphinello, & ejus fratre: de filiis Guidonis Adobati: & de filio Grimaldi. Isti Fregnanenses tulerunt & invaserunt Castrum Adiani, quod possessum est ab Ecclesia Sancti Petri Mutinensis per centum viginti Annos, & fecerunt homines nostros fidelitatem sibi jurare. Insuper prefatus Bernardus & ejus filius rapuerunt in jam dicta Curte Adiani duas Precarias; in alio loco Mansum unum; in alio vero Precariam unam. Malencalzo & filius ejus quartam portionem jam saepe dicti Adiani; cum omnibus ad illam portionem pertinentibus, a nostro quodam Precario emerunt, & injuste possident. Item conquerimus de Serafinello & fratre suo, nec non & de Domino Girardo, eorum patruo, qui quamdam partem unius nostre Precarie injuste possident. Conquerimus etiam adhuc de Saraphinello & fratre suo, qui precariam unam a quodam Precario Sancti Petri emerunt & injuste possident; & in Vilula Mansum unum; & in Palude peciam unam de terra; & in Crespelano unum jugerem terre, & unam peciam terre invaserunt, & injuste possident. Item conquerimus de Uxore Grimaldi, que cum filio Precariam unam

A in Curte Petre Luparie injuste possidet. Item Arnulfus & Nepotes sui unam Precariam in Monte Cinere, & medietatem alterius in Monte Rastelli, & districtum duorum hominum invaserunt, & injuste possident. Item filii Gotefredi de Galado Precariam unam, & quidam consobrinus eorum Precariam alteram injuste possident, & nichil pensi reddunt. Rainerius de Gomola, & filii ejus districtum septem Mansorum injuste possident, quos cum omni jure Ecclesie Sancti Petri debet habere. Item conquerimus de Rainerio de Balugola, qui septem Solidos de porcata injuste possidet. Item idem Rainerius & fratres atque consobrini sui unam Precariam injuste possident, & nichil pensi reddunt. Conquerimus etiam de Malabranca & nepotibus suis, qui Precariam unam injuste possident, que trium Mansorum dicitur esse. Item Albertus de Richerio, & Richerius de Bucca-de-luzo, habitatores Bazuarie, duo jugera terre Sancti Petri injuste possident, & duas Precarias, ex quibus per viginti annos nichil pensi reddiderunt. Item super his omnibus Deo, & Sanctis, & vobis conquerimus de Sepulturis, de Decimis, de Oblationibus confinium terre & Parochie Sancti Petri Mutinensis Monasterii, que ei a longis retro temporibus a sanctis & venerabilibus Pontificibus, atque Canonicis hujus sacrosancte Mutinensis Ecclesie sunt collate, donate, canonice confirmate non solum a prefatis donatoribus, sicut in eorum Privilegiis nostre Ecclesie autentice attribuitis, set etiam a Romanis Pontificibus confirmate, atque ab Ecclesia Sancti

ti Petri predicti Monasterii per cen-
 tum triginta annos possesse. Sed nunc
 de novo per Ecclesias infra prefatam
 Sancti Petri Parochiam contra jus, con-
 tra equum, contra omnem rationis mo-
 dum injuste hedicatas, constructas, or-
 dinatas, Monasterio Sancti Petri Mu-
 tine sunt ablate & tulte. Conquerimus
 etiam de Ecclesia Sancte Marie Castel'i
 Veteris, & de Ecclesia Sancte Marie
 de Alliano, que a Monasterio Sancti
 Petri per centum annos quiete sunt pos-
 sesse, nunc de novo injuste sunt ablate.
 Quapropter vestris provoluti pedibus,
 vestram majestatem, & hujus sanctissimi
 Conventus reverentissimam sanctitatem
 precibus & lacrimis, quibus possumus,
 humiliter postulamus, ut amore Dei,
 amore juris & equi, de tot & tantis
 invasionibus, rapinis, sacrilegiis, &
 injustitiis nobis justitiam fieri facia-
 tis contra prefatos invalores, sacrile-
 gos, raptores, commonendo & canonicè
 cogendo, quatenus a Deo bravium su-
 perne vocationis consequi valeatis, &
 nostro pauperi Monasterio valde pre-
 dictis maleficiis imminuto & afflicto
 sic subveniatis, ut Deo & vobis gra-
 tias agere & servire tam spiritualiter
 quam temporaliter semper & ubique
 possimus.

MCXXXVI. Mense Septembri san-
 ctissime & justissime Domine Richeze,
 Dei gratiâ Regine & Romanorum Im-
 peratrici Auguste, uxori Domini Lo-
 tharii Imperatoris Cesaris Augusti,
 in Regensi Episcopali Palatio cum sua
 Curia commoranti, horum malefitorum
 querelam deposuimus. Cum eâ ibi erat
 Magister Bruno Episcopus, & Magi-
 ster Anselmus Episcopus, & alia mul-
 tudo Baronum suorum. Ibi etiam erat
 Adegerius Judex de Sancta Cruce, &

A Girardo Judex Caza-werra, Malencat-
 zo, & Serafinellus.

MCXXXVII. Mense Junii horum pre-
 dictorum malefitorum venerabili Dom-
 no Ribaldo hujus sancte Sedis Episco-
 po, & toti Sinodo sacrosancte Mutinen-
 sis Ecclesie querelam deposuimus.

B MCXXXIX. Alberti de Richerio, &
 Richerii de Buca-de-luzo querelam co-
 ram Domino Dodone Episcopo depe-
 suimus: quod Placitum incepit, & pro-
 pter ingruentia negotia finire non po-
 tuit.

C Erant etiam parum religiosi qui-
 dam Ecclesiarum Rectores, qui per-
 mutationem bonorum saepe cum Sae-
 cularibus inibant, sed nihil pensi ha-
 bentes, si apertissimum intercederet
 sacrorum locorum detrimentum, prout
 cupiditas ditandi affines, aliive ma-
 lesani affectus suadebant. Ut ergo
 fraudes ab hujusmodi contractibus a-
 verterentur, non solum ante multa
 Saecula, sed etiam antiquissimis tem-
 poribus, tum auctoritate Canonum,
 tum Augustorum Legibus interdictum
 D fuit sacris viris permutationes insti-
 tuere, nisi Ecclesiae utilitas evidens
 ea in re deprehenderetur. Proinde E-
 piscopi, aut Abbates, mittere con-
 sueverunt peritos homines suos, Co-
 mes verò loci alios confimiles ad æ-
 stimandos agros seu Curtes commu-
 tandas; eisque affirmantibus in uti-
 litatem Ecclesiae vergere contractum,
 E tunc negotium perficiebatur. Plura
 quidem hujus moris exempla alibi
 ego ipse aliud agens in hoc Opere
 protuli. Nova tamen & heic volo
 habeant Lectores ex opulento Archi-
 vo Archiepiscopii Lucensis deprompta,

Charta commutationis bonorum inter Gherardum Episcopum Lucensem atque Eriteum Scabinum ejusdem Civitatis, Anno 883.

IN Dei omnipotentis nomine. Regnante Domno nostro Karolus, divina favente clementia Imperator Augusto, Anno Imperii ejus Tertio, Quintum Nonas Martii, Indictione Prima. Manifestu sum ego Eriteo Schabino, filio bone memorie Ermiti, quia convenit mihi una tecum Gherardus gratia Dei hujus sancte Lucane Ecclesie humilis Episcopus, ad inter nos de aliquantibus Casis & rebus comutationem facere deberemus, sicut & factum est. Proinde ego, qui supra, Eriteo Scabino per hanc Cartulam comutationem dare & tradere videor tibi, qui supra Gherardus Episcopus ad parte Ecclesie Sancti Fridiani, quod est Plebem Baptismales, sitas Lunata, quod est de sup potestatem ipsius Episcopatus vestro Sancti Martini: idest duo Casis & rebus meis illis massariciis, qui una ex ipse esse videtur in loco Sesantula, qui regitur per Adalpertulo Massario, & ille alia Casa & res prope suprascripto loco Sesantula, ubi dicitur Vintignacia, ubi residet Aggalo Massario; ambo ipse Case cum fundamentis & universis fabricis suis, curtis, ortis &c. quas tibi in comutationem dedi una cum aliis terris, silvis &c. tibi eas in comutationem dare & tradere videor in integrum ad parte suprascripte Ecclesie vestre Sancti Fridiani; Et pro suprascripte duo Casis & rebus, quas tibi in comutationem dedi, recepi ad te in comutationem de parte suprascripte Ecclesie vestre Fridiani, quod est Plebem Baptismales, idest Casa, & res illa massaricias in loca Piscia minore, ubi dicitur ad Colle Muntuli, qui regitur per Gumfridulo Massario, pertinentes

Tom. XV.

A suprascripte Ecclesie vestre Sancti Fridiani; Casa vero ipsa cum fundamento & edificio suo, seu curte, orto, terris &c. ubi & super hanc comutationem secundum Legem tu, qui supra, Gherardus Episcopus direxisti Missos vestros, idest Teuperto, seu Petrus, & Adalbertus Comes direxit Missos suos, idest Adalfridi Schabino, & Aliprando, seu Richimundo de Wamo, qui ambulaverunt una cum aliis bonos & credentes homines, previderunt, adque renuntiaverunt vobis, qualiter meliorata comutationem dedi ad parte suprascripte Ecclesie vestre, quam recipisset, ut magis omni tempore hanc comutatio stabilem permaneat. Unde repromitto ego, qui supra, Eriteo Schabino una cum meis heredibus tibi, qui supra Gherardus Episcopus, vel ad subcessoribus tuis, aut eidem homini, cui vos suprascriptis duo Casis & rebus, quas tibi in comutationem dedi, dederitis, vel abere decreveritis, ut si nos vobis in aliquod exinde intentionaverimus, aut retolli vel suptragi quefferimus per quolibet ingenio, & si nos exinde autores dare volueritis, vobis eas ab omni homine defendere non potuerimus, spondimus nos vobis componere suprascripte duo Case & rebus, quas tibi in comutationem dedi, in duplum in serquidem loco, sub estimatione &c. Quia taliter inter nos convenit, & duas inter nos comutationis Cartulas Lopo Notario scribere rogavimus.

Actum Lucà.

Ego Eriteo Schabino in aut comutatione a me facta manu mea subscripsi.

G g

Egt

Ego *Geobalto*, sicut de me supra legitur, Misus ui &c.

Ego *Richmardo*, sicut de me supra legitur, Misus sui &c.

Ego *Lopo Notarius*, post tradita complavi & dedi.

Qui heic appellatur *Alalbertus Comes*, idem est, qui eo tempore *Tu sciam* titulo *Marchionis & Ducis* re-

xit, fuitque simul *Comes Lucensis*, de quo multa preloquutus sum in *Antiquitatibus Estensis*. Accipe nunc alterum longe antiquius Instrumentum, pertinens ad *Allonem Ducem Lucensem*, ex quo intelliges, ad ineundum *Viganeum*, idest permutacionem bonorum, delectos fuisse secundum *Legem aestimatores peritos*.

Charta permutacionis bonorum inter *Allonem Ducem Lucensem*, & *Rectores duarum Ecclesiarum*, Anno 782.

IN Dei nomine, regnante Domno nostro *Carulo Rege Francorum Langobardorum*, Anno regni ejus, quo cepit *Lingubardiam*, *Noro*, & filio ejus *Domno nostro Pippino Rege*, Anno Regni ejus *Secundo*, Mense *Augusto*, *Indictione Quinta* feliciter. Manifestum est mihi *Allo* in *Christi nomine Dux*, quia convenit mihi una vobiscum *Teudo Presbyter Rectorem Ecclesie Sancti Silvestri*, & *Agiprand Presbyter Rector Ecclesie Sancti Andree*, sicut in loco *Apuniano*, ut inter nos *Viganeum* facere deberemus. Ita factum est. *Dire provideo ego*, qui supra, *Allo Dux* vobis nominati *Teudo Presbyter & Agiprandi Presbyter*, ut supra, in *viganeam ad Poretiam dicte Ecclesie Sancti Andree*, idest *Sala unam sundrialem*, seu & unam *Casa massaricia*, qui regitur per *Pertu Massario*, qui ab eo in loco *Apuniano*, & mihi obvinet da *Teudipert*, munitam cum *fundamentis*, *curtis*, *ortis*, *terris*, *vineis*, *olivis*, *cultum* vel *incultum*, *res mobile & immobile*, seu *se novente*, & in omnibus ad *predicta Sala*, vel *Casa massaricia* pertinsente quam..... to *Teudipert* obvinet in *integrum*. *Seu & alia Casa mea massaricia* in *suprascripto*..... qui regitur per *Magnipert Massario*,

B & mihi obvinet da *Modericu cum*..... prope ipsa *Casa*, cum *fundamentis*, *curtis*, *ortalia*, *terris*, *vineis*, *olivis*, *pratibus*, *pascuis*, *cultum & incultum*, *omnia & in omnibus*, ad ipsam *Casam* pertinentes, qualiter mihi da *antefato Modericu* obvinet in *integrum*. Pro quibus recepi..... res in *cambium unum Casella Sundriale*, qui fuit *Cella Meraria supradicte Ecclesie Sancti Andree*; & *duas Case massaricia* in loco *Astalto*, qui unum de..... regitur per *Grumpulo Massario filio quondam Baruccioli*, & illa alia regitur per *Tan*..... de alio homo ipsa *suprascripta Casella Sundriale*, quam &c. pertinentes, vel quantum in ipso loco *Astalto*, vel in loco *Casale*, & in.....
C pertinuit &c. *omnia in integrum*. *Ubi supradicto cambio* ad partibus secundum *Legem* accessit *Ghiso Misso* noster, unamcum..... tinentes homines, idest *Waluccio*, *Fusciano*, seu & *Audipert*, & *Deusdelit*..... *Acroni* nuncupatur, *Senioris hominis*, corum *fides* amittitur, qui *providere secundum Edicti paginam*, quod *meliore cambio* ad parte ipse *Ecclesie* da me acceptu est, quam exinde ego recipisset. Pro qua..... *repromitto* ego, qui supra, *Allo Dux*, una cum *hereditibus*

dibus meis, vobis jam nominatos Tendo Presbiter, & Agiprand Presbiter, & successoribus vestris, ut si aliquando tempore nos vobis da parte ipse Ecclesie, de quo superius, vobis ibidem in viganem dedi, intentionaverimus, vel molestare quieserimus per quolibet ingenio, vel etiam de qualibet hominem defendere non potuerimus, spondeo cum meis heredibus componere vobis, & at vestris posterisque subcessoribus ad parte supradicte Ecclesie Sancti Andree, ipse Case & res, ut dixi, quas vobis in viganem dedi, omnia in duplum melioratas res..... quidem loco sub estimationem, qualiter tunc fuerint, unde agitur..... confirmationem duas Cartulas comutationis ad partibus inter nos, Ratsonso scribere rogavimus.

Actum Lucâ.

✠ Signum manus Alli in Cbristi nomine Dux, qui hanc Cartula fieri rogavit.

✠ Signum manus Gbisi, qui sicut supra legitur, super ipsum viganem accessit & previdit.

✠ Signum manus Walucci, qui similiter accessit & previdi testis.

✠ Signum manus Fuzgani germani ejus, item qui ividem accessit & previdit testis.

Ego Tendipert filiu Gaispert, qui super is..... previdi rogatus ad Allo Duce, me testi subscripsi.

✠ Signum manus Deusdedi Clericus, qui similiter ividem accessit & previdi testis.

✠ Signum manus Galucci filio quondam Seisfridi, testis.

Ego Cunimundus rogatus ad Allo Dux, me teste subscripsi.

Ego Angelus Clericus rogatus ad Allo Dux, me teste subscripsi.

Ego Ratsonso post tradita complevi & dedi.

A In altera ejusdem Archiepiscopalis Archivi Lucensis pergamenâ autographâ, scriptâ Regnante Domino nostro Hludowicus Imperator Augusto, Anno Deo propitio Imperii ejus Tertiodecimo, VII. Idus Octubris, Indictione XI. idest Anno Christi DCCCLXII. haec legebam: Manifestus sum ego Hildeprandus in Dei nomine Comes (quem Tusciae Ducem Cosmus de Arena sine tabulis suspicatur, ego duntaxat suspicor, Lucensis Urbis Comitem fuisse) filio bone memorie Heriprandi, quia convenit mihi una tecum Hieremias, gratiâ Dei hujus sancte Lucensis Ecclesie humilis Episcopus germano meo, uti inter nos de aliquantis Casis & rebus commutationem facere deberemus &c.

B Ubi & super hanc commutationem Dominus noster Hludowicus Imperator direxit Missos suos, idest Tendilascius Diaconus & Capellano, & Tendimundo Vassallo &c. Ita verd subscribit: Ego Hildeprandus Comes in hac Cartula commutationis a me facta manu mea subscripsi. Ego Tendilascius Diaconus & Capellanus Domni Imperatoris sicut supra de me legitur, interfui, &c. Vide etiam Chronicon Vulturensem pag. 410. Part. II. Tomi I. Rer. Italicarum, uti Monachi Anno Christi DCCCLXXXII. agros in emphyteusim tradituri, ajunt: Sed dum intelleximus, quod res ipsas nullo modo dare possemus sine noticia Principis, seu Judicis, vel Misso ejusdem Principis, seu perrexi in praesentia Domni Guaimarii gloriosi Principis, & postulavi clementiam ejus, ut licentiam mihi daret, convenientiam ipsam Libellario nomine agendam. Ecce quàm solliciti olim forent nonnulli Imperatores, Episcopi, Marchiones &c. ne in hujusmodi contractus quidquam fraudis irreperet in detrimentum factorum Locorum. Quod quum audis, laudaveris

veris profectò institutum, nupulmodi tam vetustum de eligendis aetlimato ribus peritis ac Deum timentibus, quoties permutatio bonorum inter Ecclesias & Saeculares viros perficienda erat. Atque heic summe commendandus mos diu perduravit, eumque observatum inveni Anno etiam DCCCCLXX uti me monuit Charta in eodem Lucensi Tabulario inspecta, scriptaque, *Regnante Domino nostro Otto gloriosissimus Imperator Augusto, Anno Imperii ejus Nono, & filio ejus Domino nostro Otto itemque Imperator Anno Imperii ejus Tertio..... Idus Aprilis, Indictione XIII.* Permutationem in ea Adelongus Episcopus Lucensis facit: *ubi & super hanc commutationem secundum Legem (quod rursus velim adnotes) Hugo Marchio direxit Missum suum, idest Inghesfredus Judex Domni Imperatoris; & tu, qui supra Adelongus Episcopus, direxisti Missum tuum, idest Urso Presbitero & Vicedomino.* Sed noris, hoc quidem in Tuscia atque in aliis locis fuisse observatum, sed in aliis longe pluribus locis neglectum, immo contemptum. Nam qui Dei & conscientiae leges conculcare sunt ausi, dum praepotentes essent, leviori negotio humanas perfringebant leges. Atque hinc etiam non unum vulnus illatum est Ecclesiarum fortunis.

Praeterea debilitata est non modicum Ecclesiasticorum potentia sub Friderico I. Imperatore, non quod is eam apertam violentiam attriverit, sed quod ne ultra aueretur, obices posuit. Jam vidimus, locuisse per aliquot Saecula sacris etiam viris sibi conquirere ac possidere Castella ac Feuda, ibique jura Regalia exercere. Id eis indultum fuerat per Privilegia Regum & Imperatorum. Ad haec, ubi ipsi Reges, Duces, Marchiones,

A & Comites Feuda cuiquam concedebant, non raro facultatem quoque largiebantur, ut is etiam Feuda illa transferre posset in jus Ecclesiarum: quod *judicare pro anima* tunc appellabatur. Hinc adauetae mirum in modum Ecclesiasticorum opes, quippe in eorum sinum quotidie confluebant nova Feuda atque Regalia. Grave tandem id visum fuerit Augustis, quando jam eo usque utriusque Clerici potentia creverat, ut bella inirent, atque interdum in seditionem rebellionemque vergerent. Ad haec jam nimium imminutam, & in dies eo amplius minuendam Secularium portionem arbitrabantur Imperatores, si diutius Ecclesiae sinecerentur nova Feuda consequi. Idque sub Henrico Imperatore IV. Rege V. circiter Annum MCXV. infusurratum, fatis prodit, Placidus Monachus Nonantulani Mutinensis Monasterii, qui eo tempore *Librum de Honore Ecclesiae* composuit, editum a clariss. P. Pezio Part. 2. Tom. 2. *Theauri Anecdotorum.* Ita verò inscribit Placidus Cap. 91. *Contra eos, qui dicunt: tanta donantur Ecclesiae, ut Regno vix pauca remaneant. Tum ille haec ait: Sunt verò quidam simplices, dicentes: si ita haec permanserint, Ecclesia omnia terrena obtinere poterit. Telum istud quod Placidus repellat, audi. Quibus quid respondendum est, nisi illud, quod Dominus de virginibus ait? „ Non omnes capiunt verbum istud. „ Quando enim, quae sua sunt, Ecclesiae dabunt, qui ea ipsa, quae antiquitus possidet, auferre conantur? An Placidus ejusmodi responso objectionibus suorum temporum satisfecerit, aliis perpendendum relinquo. Non solum autem tot Regalia, tot agri, aliaque tot bona in Ecclesiae centum translata fuerant, sed etiam bona ipsa, eorum-*

eorumque coloni ac emphyteutae immunitatibus non paucis ac privilegiis donati fuerant, ita ut neque tributa penderent, neque ad publicas functiones pro sua virili confluerent. Erant, ut puto, inter Laicos, qui torvis oculis tantam rerum ac immunitatum copiam intuebantur. Regibus praecipue, ac subinde liberis Civitatibus, & Communitatibus, visum id nimis grave. Landulpho juniore teste Cap. I. Historiae a me divulgatae Tomo V. Rer. Italicarum. Conradus Italiae Rex sub finem Saeculi a Christo nato Undecimi, Presbytero Liprando Romam contendenti cum devotione dixit: *Cum sis Magister Patrariorum (idest Catholicorum) quid sentis de Pontificibus, & Sacerdotibus Regia jura possidentibus, & Regi nulla alimenta praestantibus? Et Presbyter ipse absque ullo rancore in beneplacito Dei, & ipsius Regis respondit. Quid ille responderit, filei Historicus. Quod certe notum est. Conradus Romanae Ecclesiae addictissimus, atque optimus Princeps fuit. Igitur hae atque aliae, ut arbitror, causae ante oculos Augustorum obversabantur, quum Lotharius II. Imperator Anno MCXXXVI. in Comitibus generalibus apud Ronchalias habitis Legem promulgavit, quam habes in fine Legum Langobardicarum, Part. II. Tomi I. Rer. Italicar. & in Cod. de Feudis, Tit. 52. Ibi improbantur *Milites, (hoc est Vassalli) qui sua beneficia passim distrabere, ac ita omnibus exhaustis, suorum Seniorum servitia subterfugerent. Proinde statuitur, nemini licere beneficia, quae a suis Senioribus habent, sine ipsorum permissione distrabere &c.* Verum sic quidem satis consulum publicae rei censuit Fridericus I. Quare & ipse*

A aleram Legem tulit Anno MCLVIII. apud easdem Ronchalias, editam in eodem Cod. de Feudis Tit. 55. & a Radevico nobis exhibitam Lib. 2. Cap. 7. Ibi sancitum fuit, *ut nulli liceat Feudum totum, vel partem aliquam vendere vel pignorarere vel quocumque modo distrabere seu alienare, vel pro Anima judicare, sine permissione illius Domini, ad quem Feudum spectare dignoscitur.* Immo subdit; *non solum in posterum, sed etiam hujusmodi alienationes illicitas hactenus perpetratas, hac praesenti sanctione cassamus.* Nequaquam districtis verbis interdixit Fridericus, ne Feuda in ditionem Ecclesiae transfirent: nam Regibus consentientibus, ad ea usque tempora id facere licuerat. Is autem secreta consilia meditabatur, nullam in posterum ejusmodi facultatem a se, suisque Successoribus esse concedendam. Et sane Feuda, ad Reges & Augustos spectantia, pauca deinde ad Ecclesias transiere: & quae antea etiam transferant, irritis tabulis donata censerit coepta sunt; nam Constitutio eadem ad praecedentia tempora trahebatur. Fortassis etiam Friderico prae oculis erant, dum haec statuebat, quae celeberrima Comitissa Matbildis Ecclesiae Romanae donarat. Eam enim ob causam inter ipsam Ecclesiam & Fridericum variae subinde controversiae exarserunt. Atque haec Friderici Lex, ni fallor, inter causas recensenda est, quae clam animum Hadriani IV. Papae, ab ipso Friderico alienum effecere. Addo nunc, Fridericum eundem multis etiam Ecclesiis litem intentasse de bonis in earum jure antea positis. Exemplum unum dabo, quod ex authentica Charta Archivi Canonorum Patavii olim descripti.

Concer-

Concordia inter Fridericum I. Imperatorem, & Johannem Episcopum Patavinum super Plebe de Saccho, aliisque locis, Anno 1168.

A Nro ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi, Millesimo Centesimo Sexagesimo Primo, II. Nonas Oobris, Inditione X. Regnante Domino Frederico Romanorum Imperatore, victoriosissimo, Anno Regni ejus Decimo, Imperii vero ejus Septimo. Presentia Godefridi Trajectensis Episcopi, & Frederici Monasteriensis Episcopi, & Erleboldi Stabulensis Abbatris, & Adae Eberacensis Abbatis, atque Nicholai Halesburnensis Abbatis, & aliorum bonorum hominum, quorum nomina subter leguntur. Cum lis quondam inter Dominum Imperatorem & Johannem Paduanum Episcopum, super quibusdam possessionibus, videlicet de Saccho, & Sancto Georgio, & Arce & Curte Pendiis, fuisset agitata, presatus Episcopus pertimescens ingratitude Domini Imperatoris, & gratie ejus plenitudinem integre habere desiderans, omni lite & contencione demissa, ad pedes serenissimi Imperatoris accessit, humiliter obsecrans, ut pro amore Dei in eum misericordiae oculos aperiret. Tunc mediis Principibus, videlicet Rainaldo Coloniensi Electo, & Eberardo Banbergensi Episcopo, atque Ulrico Cancellario, & Magistro Henrico Prothonotario, & Pagano Misso Imperatoris, & Judicibus Imperatoris presentibus Ugone scilicet Sperone, & Oddone Novello..... & presente Dominico Archipresbitero de Saccho, & Valentino Paduano Ecclesie Canonico, & ejusdem Episcopi Capellano, & Lansfranco Depisero Episcopi, talis inter eos facta est, concordia. Videlicet, quod Dominus Imperator habeat Plebem de Saccho cum suis ap-

A pendiciis, videlicet..... Lotidini-
nam, Arzere, Curtem Folu..... Et
Curtem similiter cum suis appendi-
ciis, scilicet Rosara, Melaras, Campo-
longo majori..... niano, Campogize-
jo, Casolo, Buyllone..... Et Cur-
tem Pendiis cum omnibus suis ap-
pendiciis, preter medietatem Ville Li-
villani, quam debet habere Episcopus,
B sicut quondam solitum fuerat..... ibi-
dem habitantibus, & cum braido Domni-
cali in eodem loco, & decem libellaria,
que habebat in..... & duos Manses
in Villa, qui spectare videntur ad Ec-
clesiam Veronensem, & praeter Feodum
de Domo Gisonis, & Feodum Johan-
nis de Butiniano. Preterea Dominus
C Imperator permittit Episcopato Padua-
no Lignarum, Sanctiangelo, Campolongo
de Leitale, Corcedo, & Supracornio,
Savonaria, & Tumbiule, Curtem que-
que Sancti Georgii, & Curtem Campa-
na integraliter, cum omnibus suis ad
supradictam Villam vel Curtem perti-
nentibus. Hec omnia concedit Dominus
Imperator Paduano Episcopato cum omni
honore & districto, exceptis his, que
D effusione sanguinis puniendi sunt: sed
& alias possessiones, quascumque habet
Episcopus & Ecclesia Paduana, preter
eas, quas in Saccho, & in Pendiis Im-
perator in se retinuit, liberas & im-
munes eisdem, & sine aliqua diminu-
tione & exactione habere permittit.
Et Dominus Imperator similiter ea, que
ad eum spectare prediximus, sine omni
infeudatione & diminutione possideat.
E Arce autem Pendiis, & Comitatum
de Saccho, Dominus Imperator sibi
& Imperio retinebit, neque donabit,
nec infeudabit, nec quolibet titulo
alie-

alienabit, nisi predicto Episcopatu conferre voluerit. Archipresbiteri vero qui fuerint pro tempore Prelati in prenominationis locis, Domni Imperatoris Investituram ab eo pro temporalibus recipient, & ad Dominum Imperatorem cum omni Clero sibi subdito pro temporalibus recipient. Episcopo autem in Ecclesiasticis & spiritualibus obediant & respondeant. Ad hec etiam

Actum in Civitate Laude.

Signa ✠✠ manuum suprascriptorum Domni Imperatoris, & Domni Episcopi Paduani, qui hanc convenientie Cartulam fieri rogaverunt.

Signa ✠✠✠ manuum Cunradi de Raaboz, & Cunradi filii..... & Bertolphi Marechalci &c.

Unde due Cartule scripte sunt, quarum unam habet Imperator, & alteram Episcopus.

Ego Acerbus Judex ac Missus Domni Secundi Conradi Regis, rogatu infrascripti Ottonis Judicis hanc convenientie Cartulam scripsi.

A Ego qui supra Otto Judex & Missus Domni Terzii Lotharii Imperatoris, & Secundi Conradi Regis, hanc Cartulam concordie, precepto suprascripti Domini Imperatoris, & jam dicti Domini Episcopi tradidi, & jam dictum Notarium Acerbum scribere rogavi & subscripsi.

B Invenio quoque, Fridericum ipsum non solum perseverasse in tradenda Ecclesiasticis viris Investituram bonorum, ad illorum Ecclesias spectantium, (quod jus nonnulli ejus Praedecessores sibi tribuerunt, & acriter tutati sunt) sed etiam mentionem praestiti ab iis sacramenti fidelitatis cum hominio in ipsis aliquando Diplomatis inferendam curasse: quod infuetum plane fuit Seculis antea. Hujus novi sui consilii vestigium deprehendi in Charta, informi tamen, quippe quae Chronologicis notis carebat, quam in Tabulario Abbatiae Veronenfis Sancti Zenonis reperi, atque heic, qualiscumque sit, editam volo. Quod repudiatum fuerit conceptum hinc verbis Diploma, informe permansisse mihi creditur.

Fridericus I. Imperator Monasterio Veronenfi Sancti Zenonis jura & Privilegia confirmat, circiter Annum 1159.

I N nomine Sancte & individue Trinitatis. Fredericus divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus. Habemus in exemplis antecessorum nostrorum Regum & Imperatorum, ut fideles Imperii, quorum devotio, quorum fidelitas, quorum multa, & magna servitia circa sublimationem Coronae nostrae frequentius claruerunt, pietatis oculo respiciamus &c. Eapropter cognoscant universi fideles Imperii

E per Ytaliam constituti, presentes & futuri, quod nos Principum nostrorum Reinaldi Colonienfis Archiepiscopi, & Hermanni Verdenfis Episcopi sedulas preces attendentes, & preclara merita atque honesta servitia fidelis nostri Gerardi venerabilis Abbatis Sancti Zenonis extra muros Civitatis Verone, ejusque fratrum consanguineorum in memoria retinentes, & pre oculis semper habere volentes, que ipsi nobis & Imperio

perio cum omni fidelitate & plena devotione semper exhibuerunt, dignum duximus, meritis eorum abundanter respondere, ipsosque congruis honoribus propensius adornare. Inde est, quod nos venerabilem predictum Abbatem & Monasterium Sancti Zenonis &c. sub nostram Imperialem tuitionem & protectionem suscepimus, ipsumque Abbatem, suscepta ab ipso debita fidelitate cum hominio, de omni honore & jure suo sollempniter investivimus: & diligentius inspectis ejusdem Monasterii Privilegiis, bona & possessiones, Castra & Curtes &c. nos quoque ex nostra Imperiali clementia ei concedimus & corroboramus. Videlicet Curtem Hostilia cum districtu in Episcopatu & districtu Veronensi cum Plebe Sancti Laurentii & Capella Sancti Romani: Sanctum Petrum ad Monasterium: Curtem Villepille: Curtem Moriatico, cum Plebe Sanctorum Firmi & Rustici, & Capella Sancte Marie de Castellario. Hi sunt fines ejusdem Curtis, Cona, Pontio, Viculus, & Palusmala, & Fossatum Gamandoni, & via nuncupata Cava &c. Curtem Sancti Salvatoris: Ecclesiam Sancte Marie dimidiam de Voserario: Curtem Herbetum: Curtem Trevenzoli: Curtem Vicoaderis, & Castrum cum districtu & liberis hominibus, qui vulgo Arimanni dicuntur, & Ecclesiam Sancti Michaëlis; & Silvam domnicatam, que dicitur Gayo: Quicquid Sanctus Zeno habet in Puvilliano: Curtem & Castrum Pasturengi, & quicquid Hospitale Sancti Zenonis habet in Monte Draconis: Ecclesiam Sancti Zenonis in Bardulino: Ecclesiam Sancte Christine in Lagefo: quicquid Sanctus Zeno habet circa Arcem Garde tam infra Castrum Garde plane quam de foris: in Valle Terri mansum unum: quicquid etiam habet in Gaine & in Bronzonio, & in Malasilice: in Venthi

A Ecclesiam Sancti Viti; Curtem Castrinovi; Curtem in Capinis; Curtem Galliane; Curtem Breuni; Curtem Vallis Salarie; Curtem Capavi; Curtem Sancti Viti; Curtem Parone; Villam Cassiani; Silvam, que dicitur Manticum: Castrum Romayani; & Montem Alferie. In Lugo Ecclesiam Sancti Apollinaris. Quicquid habet in Monteauri.

B Ecclesiam Sancti Martini prope fluvium. In Vlasio Curtem Cellule. In Verona Ecclesiam Sancti Petri in Monasterio: Ecclesiam Sancti Proculi, & S. Viti, & S. Maximi. Villam Sancti Zenonis. In Comitatu Tarvisino Ecclesiam Sancti Martini. In Caserio Curtem & Ecclesiam Sancti Theonisti. In Sacco Paduano Ecclesiam Sancti Thome. In Comitatu Cremonensi Castrum Rivarola.

C In Runco Ferello Ecclesiam Sancti Laurentii. In Vicinatello Ecclesiam Sancti Jacobi. In Episcopatu Bononiensi Ecclesiam Sancti Blasii in Veterana, & Ecclesiam Sancti Jacobi cum Ospitali &c.

Hujus rei testes sunt Hermannus Verdensis Episcopus, Henricus Cumanus Episcopus, Hermannus Herfeldensis Abbas, Henricus Curie Prothonotarius, Comes Wido Blandratenfis, Marekio Montisferrati Willelmus, Comes Gebhardus de Luggenberc, Henricus Marscalcus, Cunradus Pincerna, Arnoldus Barbavaria, & alii quamplures. (reliqua desiderantur.)

E Profecto in tot aliis Friderici Diplomatis nulla occurrit hujusce fidelitatis & hominii mentio, ita ut opinari fas sit, sacros Pastores in ejusmodi novitatem minime consensisse. Complura ex iis in hoc ipso Opere dedi; sed in rem praesentem alia producere liceat, ex quibus intelligas, ipsum quidem consuevisse in Praeceptis suis apponere ac repetere formulam illam: *salvâ per omnia Imperiali*

peritū iustitiā, sed minime fidelitatis
& hominū praestiti professione addi-
tā. Primum Diploma archetypum in

A suo Chartario adservant Monachi Be-
nedictini Monasterii Mutinensis San-
cti Petri.

Friderici I. Imperatoris Privilegium concessum Monachis Muti-
nensibus Sancti Petri, Anno 1159.

IN nomine Sancte & individue Tri-
nitatis. Fridericus divina favente
clementia Christianissimus Imperator Au-
gustus. Decet Imperatoriam clementiam,
vota humilium vultu sereno respicere,
& ut ad effectum promoveantur, sancte
devotionis intuitu satagere. Unde li-
queat omni Collegio Fidelium tam fu-
turatorum quam presentium, videlicet
Beati Petri Cenobium non procul a
Mutina situm, una cum religioso eju-
sdem Monasterii Abbate, Fratribusque
inibi Deo famulantibus, pro remedio
animae nostrae nos in tuicionem nostram
aggregasse, & quaecumque per manus
Antecessorum nostrorum rationabiliter il-
lic stabilita sunt, & nos dexterā no-
strā solidamus. Scilicet terram, in qua
Monasterium situm est, quod talibus cir-
cundatur finibus. A Septentrione Stra-
za Salicetana usque Fossam Militariam,
& ultra Fossam ipsam Terram, quae
laboratur per Alberum Gademarum, &
Gisonem nepotem ejus, & Petrum Fau-
stini, & ceteros homines ibi laboran-
tes, usque Cenosam & Fossatum novum
decurrens in jam dictam Militariam.
Ab Occidente verò est Rivus, quod pre-
dicto Fossato exiens decurrit usque Fos-
sam Mutinellam, & inde usque ad jam
dictam Stratam Salicetanam: & octo
jugera terrae juxta Fossam Militariam,
a mane, & subto ipso Monasterio, ha-
bente, a meridie, & sero Sancti Ge-
miniani. Et Molendinum unum super
ipsa Civitate, Gajolinum dictum, super
ipsum & subtus terra cum casis, &
vicinis confinibus istis: de mane Can-

Tom. XV.

Ble: a meridie usque Curticellam Sancti
Madri: a sero Fossa, Formigine di-
cta: de subto terra Hospicii, quam te-
nuit Lanfrancus Gualdemannus. Et ce-
teras possessiones, quas habet pretaxa-
tum Cenobium in circuitu Mutine &
infra. Et quedam Molendina, quae ha-
bet, seu alia, quae ad utilitatem Fra-
trum presatorum fieri poterunt. Et
quicquid jure habent in Curte Masse,
& Sancti Felicis, & Quarantule, &
Sorbarie, & Gandaceti, & Mugnano:
C similiter & in Curti Castriveteris, &
Saviniani, & Crespelani, & Sorbitu-
la, & Monte Belii. Et hoc, quod ha-
bent in Silva de Ula, & Castrum Ad-
diani cum suis confinibus, & quicquid
ad eos pertinet de Curti ejusdem Cas-
tri. Et quod habent in Plebe Paludis,
D & nominatim quod habent in Castro
Galiati & in Curte ejus. Et Curticel-
lam unam, quae dicitur Abrica, &
quod continetur infra Plebem ejusdem
Curtis. Et quod habent in Plebe Se-
melani, & Salti, ac Macerni. Et
quod habent in Arce Corueti, & in
Curti ejus, & in Ambiliano. Et ge-
neraliter quicquid habent infra Episco-
patum Mutinensem, Bononiensem, Re-
gensensem, Ferariensem, atque Padua-
num, cum debito jure & districtu, sive
albergaria in omnibus supradictis. Quic-
quid prememoratis Fratribus iustitia
defendit, & nos jure defendimus; &
quicquid ad eos futuris temporibus or-
dine rationabili devenerit, Imperiali
auctoritate roboramus. Preterea ipsum
Abbatem, quamdiu superstes erit, a ca-

H h

luna-

lumpniae sacramento absolvimus; & ut nulla temporis prescriptio..... bonis sanctae Congregationis possit obici firmiter precipimus. Cum etiam omnes aquarum decursus nostrae sint ditiosis, ad augmentum gratiae majeris concedimus, ut rivus Scultemae vel Siculae in suorum Molendinorum usum deducant, ita dumtaxat, ut sine adjacentium jaclura fiat. Quod si quis ausu temerario contra hoc Imperiale edictum caput erigere presumpserit, sciat se auri purissimi Libras centum persolaturum, medietatem in nostrum obsequium, residuum verò in presati Monasterii usum. Ut

A autem hujus paginae tenor ratur & inconvulsus permaneat, manu nostra subter firmavimus, & imagine nostrae Majestatis insigniri precipimus. Salvâ nimirum per omnia Imperiali justitiâ. Cujus rei testes sunt subscripti, Eberhardus Babengergensis Episcopus, Hermannus Verdenfis Episcopus, Conradus Comes Palatinus, Fridericus Palatinus de Witelinesbach, Hermannus Marchio Veronensis, Burchardus de Hasenburc, Wertherius Marchio Angonae, Lauthelmus, & Gerbardus frater ejus Comites Cremenses, & alii quamplures.

Signum Domni Friderici

Romanorum Imperatoris invictissimi.

Locus Sigilli ✠ cerei deperditi.

Ego Udalricus Cancellarius, vice Regenoldi Colonienfis Electi, & Italiae Archicancellarii, recognovi.

Acta sunt haec Anno Dominicae Incarnationis MCLVIII. Inditione VII. Regnante Domino Friderico Romanorum Imperatore serenissimo, Anno Regni ejus VIII. Imperii verò Quinto.

Datum apud novam Laudam, Kalendis Augusti.

Succedat alterum Diploma, cujus tituli Canonicerum Regiensium. autographum vidi in Tabulario Ca-

Friderici I. Augusti Diploma, quo omnia jura & Privilegia confirmat & auget Episcopo & Ecclesiae Regiensi, Anno 1160.

IN nomine Sancte & individue Trinitatis. Fredericus divina favente clementia Romanorum Imperator & semper Augustus. Cum paulo majoris meriti sit constituere Ecclesias, quam constitutas servare, ejus quidem meriti

participes & nos fieri desiderantes, ac res Ecclesiarum, quas per totam Italiam violentorum quorundam manus diripuerunt, suis Ecclesiis restituere vehementer volentes: Sancte Regiensis Ecclesie, in honore Sancte Marie Dei

Dei venetrici dicite jamdudum ab opprefforibus & devaftantibus conculcare, & jam pene in obprobrium & contumeliam omnium Ecclefiarum redacte, miferiis & anguftiis labenientes: omnes Curtes, Plebes, omnesque res & proprietates in eodem Regienfi Comitatu, feu Parmenfi, Mutinensi, atque Bononiensi, Veronenfi, & Papienfi Comitatibus jacentes, eidem fancte Eccleſie per Precepta deceſſorum noſtrorum, magnorum ſcilicet Imperatorum Caroli, Ludovici, Lamberti, Berengarii, ceterorumque Imperatorum & Regum, ſeu quorumcumque hominum per aliquas inſcriptiones & teſtamentorum Cartas, uſque in hodiernum diem advenientes, reſtituimus, & ipſi Eccleſie Imperiali auctoritate reddimus, & per hanc noſtre tui ionis paginam, pro ut juſte & legaliter poſſumus, concedimus & confirmamus atque corroboramus. Videlicet enim diſtrictum, theloneum, terraticum, ſtrataticum, omnemque publicam functionem, tam infra eandem Regienſem Civitatem, quam extra in circuitu quatuor milliarorum ſpacia. Necnon Curtem Maſſenſaticum; Curtem, que Nova dicitur, cum Plebe. Curtem de Sancto Stephano cum Plebe; Curtem Marſonaticam; Caſtellum de Faurige cum Plebe; Inſulam de Suzaria cum Plebe cum ſuis pertinentiis: Plebem de Luzaria: Plebem de Vardeſtalla; Plebem de Pupugnago: Plebem de Revere; Curtem Sancti Martini de Spino cum piſcariis & paludibus: Plebem de Carpo: Plebem de Herberia: Cardignaculam cum Capella: Plebem de Prato cum Caſtello: Plebem de Camporotondo in Plebe: Plebem de Bannio cum Curte: Caſtellum de Arceto cum ſuis pertinentiis: Curtem de Miletulo cum Plebe: Curtem de Sancto Salvatore: Curtem de Sancto Eleucadio: Plebem de Caſſio Oleriano cum Curte: Capellam

A de Rodili cum ſua pertinentia: Plebem de Toano: Plebem Sancti Vitalis de Verabulo: Curtem de Menozo cum Plebe: Capellam de Venonio: Plebem de Biſminto: Villam de Launa Praxateria, & Maſſeto, & Rivum Diluvii: Montem inſuper, qui Raxollo dicitur: Curticellam de Belleli: Precarias, que ſunt in Pidiſiano, cum Eccleſia Sancti Proſperi: Plebem de Lozulo: Plebes de Pujanello, & Bibiano, ac Caviliano: Curtem de Albinea cum Plebe: Caſtellum de Querzoli: Curtem de Ronco-Siſuli cum Sylva: Plebem de Modolena: Curtem de Maroſe: Terram, que eſt in Ferraria, & in Cuzumaria, & in Vico Variaro, & in Caſtello Comaclo intus & foris, cum Salinis: Terras cum olivis & vineis in Garda: Terram in Civitate Papie tabulas quinquaginta duo, & extra pratum de Vacille: aliasque Curtes & Plebes cum omnibus terris, Capellis, vineis, pratis, ſylvis, venationibus, aquis, rivis, piſcationibus, paludibus, rupibus, alpiſibus, montibus & vallibus, planiciebus, ſeris & ancillis, aldiis & aldiabus, & omni familia utriusque ſexus, & omni integritate prediſtarum Curtiarum & Plebum: una cum Capella de Seſſo, cum Sylva, & cum omnibus pertinentiis, cum Lacu etiam, qui Vico dicitur, cum loco Raſus, qui Caldevaſte nominatur, omnibusque rebus mobilibus & immobilibus, in prenomiſatis locis pertinentibus; ut prelibata Eccleſia prediſta omnia loca cum omnibus in integrum eorum pertinentiis habeat, teneat, & in eternum firmiter poſſideat, omnium hominum contradictione remotâ. Concedimus inſuper eidem Sancte Eccleſie, eiſque qui pro tempore fuerint Vicarii, ut noſtrâ Imperiali ſulti auctoritate, habeant poteſtatem Caſtella, munitiones, portus, molendina, & quidquid eis juſtum viſum fuerit, ſuper

H h 2 predi-

predicta loca & aquas constituere. Insuper decreta, precarias, commutationes, livellaria a decessoribus Episcopis injuste & inordinate factas, frangere, & Deo placita omnia ordinare. Addimus denique huic nostre sanctioni, ut nulla prescriptio triginta vel quadraginta annorum, vel etiam tempus centum annorum, Ecclesie superscripte vel alicui actioni ipsi Ecclesie competenti noceat. Hec omnia superscripte Regiensis Ecclesie confirmamus: Salvâ per omnia

A Imperiali justitiâ. Si quis autem temerarius violator, quod minime credimus, hoc nostrum Preceptum infringere tentaverit, & res predictae Ecclesie invadere, aut intromittere sine licentia ejus Episcoporum, ad hinc in antea presumpserit, cognoscat se compositurum auri cocti Libras mille, medietatem Camere nostre, & medietatem eidem nominate Regiensis Ecclesie, ac ejus Vicariis.

Signum Domni Friderici

Romanorum Imperatoris invictissimi.

Locus Sigilli ✠ cerei deperditi.

Ego Ulricus sacri Palatii Imperialis Cancellarius recognovi.

Acta sunt haec Anno Dominice Incarnationis MCLX. Inditione VIII. Regnante Domino Federico Romanorum Imperatore semper Augusto, Anno Regni ejus VIII. Imperii vero V. feliciter. Amen.

Datum Laude XVII. Kalendas Moji:

Tertium denique servavit nobis in suis Annalibus MStis Peregrinus Pri-

C scianus Ferrariensis, quos Estensis Bibliotheca adservat.

Fridericus I. Imperator Episcopo Mantuano, ejusque Ecclesiae omnia jura illius ac Privilegia confirmat, Anno 1160.

IN nomine Sanctae & individuae Trinitatis. Fridericus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Si in sacris omnipotenti Deo locis, a quibuslibet defolatis, augmentum recuperationis, seu confirmationis pio favore largimur, id nobis, & ad Imperii nostri stabilimentum credimus profuturum. Quapropter omnium Sanctae Dei Ecclesiae, nostro-

rumque fidelium, praesentium scilicet ac futurorum noverit universitas, quod Garfendonius sanctae Mantuanae Sedis Episcopus, nostram adiit clementiam, postulans, ut pro Dei amore ad confirmationem &c. (*) Confirmamus quoque supradictae Ecclesiae Castrum Novum, & Campitellum, atque Scorziariolum cum omnibus eorum pertinentiis intus & foris, & * Castellum, & Curtem de

Byr-

(*) ut in Diplomate Henrici III. Anno 1045.

Burbassio, & Plebem Sancti Martini, quae Gubernula vocatur, sicut in instrumento Comitissae Mathildae Mantuanae Ecclesiae collato continetur, salvâ per omnia Imperiali justitiâ. Verùm etiam confirmamus eidem Ecclesiae, salvo jure nostro, omne thelonium, ripas, & ripaticum &c. Nil ab eis quisquam publicus Minister exigat, ut securius ac diligentius causas suas perficere possint, sive per pugnam, sive per legale judicium. Stabilimus etiam, ut de omnibus rebus ipsius Ecclesiae, sicut de nostris dominicatis, per vicinos inquisitio fiat sic, ut omnes suae res redeant in jus & dominium sanctae Ecclesiae. Praecipimus quoque, ut nullus Dux &c. quatenus idem Garsendonius Praesul, ejusque Successores haec omnia supradicta ad utilitatem suae Ecclesiae absque alicujus impedimento, & contradictionis molestiâ perpetualiter valeant possidere, salvâ per omnia Imperiali justitiâ. Ceterùm confirmamus praedictae Ecclesiae eam proprietatem duorum Castrorum, quae uno nomine vocantur, scilicet Castrum Waltherii, quae Comes Abbas contulit jam dictae Ecclesiae, cum omnibus pertinentiis eorundem Castrorum intus & foris. Praeterea confirmamus Ecclesiae Mantuanae omnia thelonia ejusdem Episcopatus, quae sunt super Padum, salvâ nostrâ Imperiali justitiâ. Quia verò supradicta Ecclesia propter negligentiam & inopiam magistratus, bonorum suorum dimitutionem & consumptionem a multis passa est, statuentes eidem concedimus, ut in requirendis perditis bonis, aliqua praescriptio temporis ei non noceat. Quicumque autem hujus nostri Privilegii seu Praecepti violator, vel

A transgressor esse praesumpserit, sciat se compositurum auri optimi Libras centum, dimidium Fisco Imperiali, & dimidium Ecclesiae Mantuanae, ejusque Episcopo Garsendonio, suisque Successoribus. Quod ut verius credatur, & diligentius ab omnibus observetur, praesertim inde paginam conscribi fecimus, & auctoritatis nostrae munimine sub Imperiali sigillo eam insigniri & corroborari jussimus.

B Signum Domni Friderici Romanorum Imperatoris invictissimi.

Ego Rainaldus Coloniensis Archiepiscopus, & Italicæ Regni Archicancellarius recognovi.

C Acta sunt haec Anno Dominicae Incarnationis MCLX. Indictione VIII. Regnante Domino Friderico Romanorum Imperatore victoriosissimo, Anno Regni ejus VIII. Imperii verò V. feliciter. Amen.

Data in generali Concilio Papiensi post destructionem Cremae, & post confirmationem Domni Victoris Papae, IX. Kaiendas Martii.

D Quod mirere, ne ipsi quidem Romani Pontifices iis temporibus formulam illam, salvâ per omnia Imperiali justitiâ, improbasse videntur, quum Fridericus in restituendâ Anno MCLV. Romano Pontifici Tiburtinâ Civitate, suis literis addidit, salvo super omnia jure Imperiali. Vide Baronium ad eundem Annum, & Vitam Adriani IV. Papae, Tomo III. Rer. Italicarum. Ad eosdem Tiburtinos spectat Charta, quam ex Regesto Cencii Cameracii MSto depromsi, in qua de Innocentio Secundo Papâ potius quàm Tertio agi opinor.

Juramentum Tiburtinorum super fidelitate facta Domino Papae Innocentio, super vitae ipsius securitate conservanda, & defendendis Regalibus Sancti Petri. *Forzassis Anno 1141.*

Ego ille ab hac hora in antea fidelis ero Beato Petro, & Domino meo Papae Innocentio, ejusque Successoribus, canonicè intransibus. Non ero in facto neque in consilio aut in consensu, ut vitam perdint aut membrum, vel capiantur malâ captione. Consilium, quod per se, vel per suum Nuntium, aut per suas literas mihi manifestaverint, ad eorum damnum, me sciente, nulli pandam. Si eorum certum damnum sciero si possum, remanere faciam: sin autem, aut per me, aut per meum Nuntium, vel per talem personam, quam pro certo credam eis disturam, significabo. Papatum Romanum, Civitatem Tiburtinam, Donnicaturas, & Regalia, quae Romani Pontifices ibidem habuerunt, & munitionem Pontis Lucani, Vicovarum, Sarcinum Polum, Castellum Boverani, Cantalupum, Burdellam, Cicilianum, & alia Regalia Beati Petri, quae habet, adjutor ero ad retinendum: quae non habet, ad recuperandum, & recuperata ad retinendum & defendendum contra omnes homines. Comitatum quoque & Rectoriam ejusdem Civitatis Tiburtinae in potestatem Domini Papae Innocentii & Successorum ejus, libere dimittam, & ad ordinandum & retinendum in beneplacito eorum de quacumque persona voluerint, fideliter jurabo. Haec omnia bonâ fide sine fraude & malo ingenio observabo.

Revertor ad Legem Friderici I. ante memoratam. Profectò, si quidquam video, tum ob eam, tum ob controversias ab eodem Imperatore

A postea suscitatas, factum est ut deinde parum profecerint Italicae Ecclesiae, in comparandis sibi, aut amplificandis novis Regalium fragmentis. Verùm quid dixi, partim profecisse? Superest nunc dicendum, earum opes atque potentiam multum quoque exinde decrevisse; idque factum ex conjuratione Civitatum Italicarum, quas divexabat mira dominandi ambitio. Haec potissima causa attenuati patrimonii Ecclesiastici postrema mihi futura est. Nam quum Reipublicae formam arripuissent Saeculo Christi Duodecimo pleraeque Italicae Urbes, atque ad eam conditionis sive Comitatus atque districtus amplitudinem singulae anhelerent, quae, dum antiqui Comites Regum loco Urbibus praerant, in usu fuit; hanc autem intuerentur conscissam in varias partes, quarum non exiguam Episcopi, Capitula Canoniorum, atque Abbates, sed & reliquae non paucae Ecclesiae, sibi conquisierant: nihil intentatum deinceps reliquere, quo earum jura invaderent, sibi prorsus subderent. Non id continuò per summam violentiam factum, sed primo illæctis aut adæctis Episcopis, ut se suosque homines Reipublicae adjungerent; publicis & ipsi honoribus functuri; atque omnium Civium praesidium, ubi opus foret, sensuri. Aedificatum fuit in montibus Mutinensibus a Comitissa Mathilde, ejusque matre Beatrice Monasterium Benedictinorum sub titulo Sancti Claudii in loco *Fraxinario*, ejusque ditioni subjunctae fuere

fuere aliquot Villae, decem videlicet, aut duodecim. Hujusmodi dominationem moleste ferebat Populus Mutinensis: quare Anno MCLXXIII. Quarto Kalendas Augusti, uti jam ostendi in Dissertatione XLVII. de amplifcata Civitatum Italicarum potentia, impetrarunt a Guilielmo Fraxinorensi Abbate, ut homines Terrarum illius Abbatiae sub honestis partibus subjectionem jurarent Comuni Mutinensi sicut homines Mutinenses &c. Procedente autem tempore, sive oblati sive conquisitis causis, Commune Mutinae immunes prorsus reddidit Fraxinorenses Abbates onere easdem Terras regendi, eamque integram ditionem suae adjunxit. *Episcopis* quoque *Mutinensibus* nonnulla Castra in agro Mutinensi suberant. Suberant & alia ditissimo *Monasterio Nonantulano*: sed haec omnia sensim in Reipublicae Mutinensis dominationem concessere. Vide nuper memoratam Dissertationem XLVII. Vix est ut mihi persuadeam, *Episcopos* atque *Abbatibus* lubenter & sine querela de suo jure decidisse: verum frequentia bella, & pericula, quae iis temporibus imminabant, silere eos cogebant. Fortassis etiam quum sua tueri inter eos amphractus Ecclesiastici viri non possent, satius ducebant, Civitati suae, quae potentior erat, sua defendenda dimittere. Succedere postea feliciora tempora, & tunc utriusque Cleri Mutinensis querelae invaluerunt adversus Commune Civitatis, quibus ea ratione impositus est finis Anno MCCXXVII. ut *Episcopo Mutinensi* atque *Abbati Fraxinorensi* Commune Mutinae certam pecuniae quantitatem, aliaque commoda retribueret, nihil verò ereptae ditionis eidem restitueret. Lucra praebuebant eorum

A temporum moribus Acta contentio- nis hujus, quae praeslo mihi fuere in Civitatis hujus Archivo. Haec ergo ibi leguntur, a me breviate, ne Lectori ex prolixo Instrumento toedii nimium creetur.

B „ Anno a Nativitate ejusdem
 „ Millesimo Ducentesimo Vi-
 „ gesimo Septimo, Indictione XV.
 „ Die Tertio, intrante Decembri
 „ (jam ergo vides intellectum morem ut a
 „ Kalendis Januarii eadem Indictio decur-
 „ reret ad finem usque Decembris), „ Re-
 „ gnante invictissimo & semper trium-
 „ phanti Imperatore Federico. Cum
 „ quaestio & contentio & causa ver-
 „ teretur inter *Episcopum Mutinae*
 „ ex parte una, & Commune Civi-
 „ tatis ejusdem ex altera sub *Epi-
 „ scopo Bononiae* & conjudicibus
 „ suis, quae talis erat. Petebat nam-
 „ que predictus *Episcopus* a Com-
 „ muni Mutinae jurisdictionem &
 „ districtam in Civitate Mutinae, &
 „ per tria miliaria in circuitu Ci-
 „ vitatis ejusdem, tam in civilibus,
 „ quam in criminalibus causis. Item
 „ in emancipationibus, tutelis, cu-
 „ rationibus, duellis, & curariis
 „ Mercatorum. Item petebat aquae-
 „ ductus de Situla & Scultenna, qui
 „ ducuntur ad Civitatem Mutinae
 „ vel duci possunt. Item petebat
 „ omnem jurisdictionem tam in cau-
 „ sis civilibus quam criminalibus, &
 „ in electione Consulium, sive Pote-
 „ statis, emancipationibus, tutelis,
 „ curationibus, & duellis in Castro
 „ Badiani (nunc Razzano), Saig-
 „ ni, Vignolae, Porcilis &c. & eo-
 „ rum Curtis. Item petebat eorum
 „ Paludem Bajoariae, quae est juxta
 „ ipsius Domini Pratum &c. E con-
 „ trario autem Cives Mutinae re-
 „ spondebant, jurisdictiones supradi-
 „ „ Gas

„ Etas & jura & aquaeductus & pos-
 „ siones ad se pertinere ex con-
 „ cessione Imperatorum, & ex teno-
 „ re Pacis de Runchalia (*quaenam*
Pax heic memoretur, ego decernere
non ausim. Num Constanctensem Pacem
ii designare voluerunt?) „ inter Im-
 „ peratorem & Lombardos factae.
 „ Item & quia haec omnia tanto
 „ tempore possederant, quod jam
 „ memoria non exstabat. Cumque
 „ super praedictis fuisset per multos
 „ annos inter praedictas partes in
 „ multis laboribus & expensis diu-
 „ tius litigatum: tandem placuit
 „ eis ad invicem super praedictis
 „ transigere, & per transactionem
 „ perpetuam firmiter concedere in
 „ hanc videlicet formam &c. (*Epi-*
scopo dimituntur nonnulla praedia, mo-
tendina, canales, aliaque commoda, at-
que insuper duo Librarum Imperialium
millia, ut ex iis sibi fundos compara-
ret: quod & subinde factum est in Vil-
la Porcilis. Reliqua sibi retinuit Re-
spublica Mutinensis. Ea etiam occasione
statutum est). „ Sententias latas con-
 „ tra Haereticos ab Episcopo, vel
 „ de ipsa haeresi contra aliquem de
 „ districtu Mutinae, vel contra cre-
 „ dentes, fautores, & receptatores
 „ Haereticorum, teneatur Commune
 „ Mutinae executioni mandare, &
 „ contra eos, qui fuerint indicati
 „ Haeretici, procedere secundum Le-
 „ ges contra Haereticos in Codice
 „ promulgatas.

„ Serius pax fuit constituta inter i-
 „ dem Commune, & Monasterium No-
 „ nantulanum iisdem de causis. Nam
 „ Anno tantum MCCLXII. curantibus
 „ Domino Scurta de Porta nobili viro
 „ Sive Parmense, & Dompno Henrico
 „ Abbate Sanctae Luciae de Roseno Bo-
 „ noniensis Dioecesis, compromissariis
 „ & arbitratoribus, sublatae lites uni-

A verfae fuere. Quae tunc forent u-
 triusque partis petitiones intelliges
 ex tabulis adservatis in Archivo nu-
 per memorato Communis Mutinen-
 sis, ubi legitur: *Laudum latum inter*
Commune Mutinae & Abbatem No-
nantulanum. „ Anno MCCLXII. die
 „ Veneris II. exeunte Decembri,
 „ Syndicus Monasterii Nonantulani
 „ dicebat, ad se pertinere ex con-
 „ cessione Imperatorum & Regum,
 „ vel ex alia quacumque causa, ju-
 „ risdictiones temporales tam in Ca-
 „ stro Nonantulae, quam in Castro
 „ Crescenti, & Curia Sichi, & So-
 „ laria, & Gamurana, & earum Gu-
 „ rriis & hominibus, & personis, u-
 „ bicumque sint, in Episcopatu &
 „ dioecesi sive districtu Mutinae. Et
 „ jus & jurisdictionem causarum ci-
 „ vilium & criminalium, bannorum
 „ imponendorum & exercendorum,
 „ & maleficiorum & quasi malefi-
 „ ciorum puniendorum, & collecta-
 „ rum & exactio-num, & serviciorum
 „ & factionum personarum, & re-
 „ rum Castrum Nonantulae & ejus Tur-
 „ ris. Et de Villa & loco Sancti
 „ Ambrosii, Bagazani, Ronchi, Ga-
 „ zi, Sancti Antonini, & Redu-
 „ sti &c. Syndicus autem Commu-
 „ nis Mutinae dicebat, omnem ju-
 „ risdictionem temporalem praedicto-
 „ rum Castrorum &c. & merum &
 „ mixtum imperium, omnem pote-
 „ statem juris & jurisdictionis om-
 „ nium civilium & criminalium quae-
 „ sitionum & bannorum & exactio-
 „ num, coltarum, & aliorum one-
 „ rum, & electionem Officialium,
 „ & institutiones eorundem, & de-
 „ stitutiones in toto Episcopatu vel
 „ dioecesi Mutinae, ad Commune
 „ Mutinae pertinere. & dictum Com-
 „ mune semper habuisse praedicta &
 „ quodlibet praedictorum, & fuisse
 „ & esse

„ & esse in possessione vel quasi possessione omnium praedictorum „. Pacem suam Respublica Mutinensis eâ occasione redemit persolutis Monasterio Nonantulano tribus millibus Librarum Imperialium, quod pretium Nonantulano Abbati impendendum erat in emendis suo Monasterio agris intra Mutinensem districtum.

Haec de una Civitate Mutinensi adnotare mihi placuit, quae tamen, ut mihi persuadeo, ceteras etiam Italicas Urbes respiciunt. Nam quum una ex iis aliquid ad emolumentum suum, sive decoris ac potentiae augmentum excogitabat, publicoque edito statuebat, sive aequum sive iniquum foret, finitimae continuo, tum reliquae sensim, ad illius exemplum se facile componebant, ut non immeritò suspicari liceat, non aliis artibus usas ceteras Italiae Civitates, quàm quibus usa est Mutinensis, ad extenuandam temporalem Ecclesiasticorum potentiam, quamquam fortassis paucae ex iis Mutinensium exempla sequutae fuerint in redimendis pretio persoluto ditionibus Ecclesiae ereptis. Sed ne in hisce quidem finibus Populus Mutinensis sese continuit. Jam ad immanem copiam excreverant in eorum Comitatu agri, ab Ecclesiarum jure pendentes, quonempe Emphyteusis aut Feudi titulo ab iis viri Seculares acceperant, & annum canonem aut servitia pro iis praestabant. Molestum hoc, simulque perniciosum publicae Mutinensium rei visum est: quamobrem nihil non actum, ut hujusmodi Feuda, Precarie, atque Emphyteusis tollerentur, & praedia ante vestigalia exinde Laicis libera forent, & ad quoscumque heredes transmitterentur; idque potissimum praestitum fuit ad decem

Tom. XV.

A passuum millia in circuitu Urbis. Placidâ viâ heic processam est, nempe *francationis*, ut appellant; scilicet semel erogatâ sacris locis quadam pecuniae quantitate, ab onere pristino & ab alieno jure immunes agri in posterum fuere. Atque haec, ut innuit Mutinensis Archivi Statutum exaratum Anno MCCCXXVII. Lib. 3 Rubricâ 59. *statuta sunt posita, & observanda, & moderata consensu & auctoritate Henrici Orlieansis & Vellitrensis Episcopi Apostolicae Sedis Legati, & consensu Episcopi, & Capituli Mutinensis, & Domini Bocazii Bremae Potestris Mutinae; & idem recepit pro Communi Mutinae in MCCXXI. Indictione VIII. die primo intrante Junio, praesentibus testibus ad hoc vocatis Magistro Archiepiscopo Regii, & Domino Thomasio Doctore Legum, Domino Rolandino de Guidanis, Domino Bonifacio de Bjoarta, Domino Nicolao de Aleardis, Domino Peregrino de Bursa.* Quo etiam tempore Mutinenses suo Statuto Legem hanc addidere, videlicet. *Nullus de cetero audeat nec debeat urare fidelitatem alicui, nec fieri Vassallus alicujus aliqua occasione vel ingenio, quod excogitari possit &c.* In supra memorati etiam Statuti Lib. Primo, Rubricâ 190. altera haec Constitutio legitur: *Statuimus, quot nulla persona de Civitate Mutinae vel districtu, vel quae habeat bona immobilia in Civitate Mutinae vel districtu possit vel debeat vendere, donare, seu alienare, seu aliquo modo vel titulo vel causa transferre, seu in ultima voluntate quoquo modo relinquere aliquam rem immobilem, nec de rebus immobilibus, vel nominibus debitorum cedere, relinquere, vel legare alicui personae, Collegio, vel Universitati, quae non sit supposita jurisdictioni Communis Mutinae,*

I i

nae,

nae, & non subeat onera & gravamina cum Communi & hominibus Civitatis Mutinae. Et quod aliqua extimatio, vel in solutum datio de bonis seu rebus immobilibus non possit fieri proditis talibus personis, Collegiis, & Universitatibus, nisi hoc fieret de licentia Consilii Generalis. Infra etiam interdiciunt usumfructum iisdem relinquere, tum addunt: *Salvo quod quaelibet persona possit donare & dimittere pro anima sua quocumque titulo, & alienare res mobiles, & pretium de mobilibus percipiendum. Item fructus & redditus rerum immobilium futuros & percipiendos & ipsis per decem annos ad plus post mortem relinquentis &c.* Excipiuntur ab huiusmodi Statuto *Discus Pauperum mendicare erubescendum, atque Hospitalis Domus Casae Dei &c.*

Verum legis huius sanctionem nullus est subsequutus effectus, sive quod legem consuetudo potentior in libero Populo obruerit, sive quod revocata fuerit tanquam libertati piae gentis, sacrorumque Locorum dignitati nimis infesta. Atque iis ipsis Saeculis Historia plures eiusmodi controversias legenti ministrat, videlicet agitatae inter Civitates seu Civitatum Principes, & Episcopos atque Abbates, illis nullum non moventibus lapidem, ut Sanctuario nimias (uti Laicis videbatur) congestas opes minuerent, aut ne ultra ditesceret, varios obices ponerent. Ecclesiasticis tamen jura sua, libertates, ac privilegia quanto poterant conatu tuentibus. Quo in certamine modò hi, modò illi succubere, prout majores minoresve vires quisque ad pugnam adferbat, & contemptus aut metus Religionis suadebat. Eo usque devenit Regiensis Populus, ut gravibus constitutis poenis ediceret, ne quis

A ex Secularibus, sive Artificibus, sive colonis, Episcopo Regienti quidquam servitii aut officii praestaret, uti habet Regiense Chronicon Tom. VIII. pag. 1147. *Res. Italicarum.* Propterea in plerisque Italiae partibus desit penitus temporalis ditio sacrorum Praesulum, usque erepta omnia Caltra atque Regalia sensim fuere. Patriarcha verò Aquilejensis diutius quidem ceteris potentiam suam inter tot turbines sartam restamque servavit; at ille demum adversà bellorum fortunà jactus atque dejectus, communem reliquorum sortem subiit, ita ut in Italia nunc pauci numerentur Episcopi, Abbates & Canonicorum Collegia, quibus sint jura Regalia, Feudave Imperialia. Secus autem in Germania accidit: quod cuique notissimum. Sed neque illud dissimulandum, quamquam Episcopis, atque Abbatibus immanis Castellorum & fundorum copia ex manibus olim effluerit, non suà culpà, sed aliorum aviditate atque impotentiâ: attamen comolures etiam faere, qui eas sacris locis aerumnas aut ambitione, aut imprudentiâ suâ peperere. Neque enim omnes ii cum Seculo Seculares quoque mores atque affectus ejurabant. Quod non tantum Clero, aut Monachis, sed Populis etiam Regalorum more dominarentur, concipiebant & ipsi politica & bellicosa consilia, Aulas Regum frequentabant, atque inter dissidia Principum ac Civitatum nulli arti parcebant, ut de bono in melius, de imo in summum & ipsi procederent. Eorum sane munus erat, orationibus insistere, pacem reliquis & Caritatem suadere, sibi verò imperare; sed quod Pastores essent, homines idcirco esse non desinebant. Itaque non tutelae tantum

causâ

causâ militum cohortes alere coeperunt, sed etiam ambitionis; atque interdum factionibus, conspirationibus, & bellis sese ultro admiscebant. Neque male cefferunt ejusmodi consilia multis, quando & gratiam Principum sibi conciliarunt, & illustribus dignitatibus, privilegiis, aliisque temporalibus emolumentis sunt aucti. Verum aliis contra male accidit, qui nullum alium inde fructum retulere, nisi carceres, exilia, & jacturam honorum. Quamquam verò mos aut lex tunc ubique Christianorum vigeret, ut qui Ecclesiasticus gravissimis criminibus sese oneraret, poenas ipse unus daret, non verò Ecclesia innocens, cujus bona propterea Successori reservabantur; at tamen potentes ex erroribus istorum proficientes si quid ab Ecclesiis in contentione auferrebant, sero aut nunquam ad reddendum se sinebant adduci. Ad haec sub ambitiosis hisce, nimiumque politicis Pastoribus saepissime pessum ibat disciplina Ecclesiastica; & pro Monachis armati pascabantur in Monasteriis, ita ut religiosa familia aut ultra aequum minueretur, aut cogeretur fame, aliisque incommodis languere. Vide Chronicon Farsense Part. II. Tomi II. Rer. Italicarum in Praefatione. Vide & Casinense Tomo IV. *Templum de Clivate* in agro Mediolanensi, si Bernardino Corio in Histor. Mediolanen. dum haec narrat, adhibenda est fides, a Desiderio Langobardorum Rege aedificatum fuit. Accessit & Monachorum Collegium,

A quod etiam nunc perseverat, sub regula Congregationis Montis-Olivet, & retinet titulum S. Petri. Landolphus quoque junior, Historicus Mediolanensis Cap. 14 Histor. Tomo V. Rerum Italicarum, *Monasterium de Clivate* memoravit. Ad istud Coenobium pertinere puto Diploma, quod mihi suppeditavit nobilis olim vir Octavius Angelus de Abramo in Primatiali Pisana Canonicus. *Monasterium Clavatense* ibi appellatur; neque deerunt, qui scriptum fuisse putent in archetypo *Clavatense*. Verum *Clivate* quoque dicitur a Steph. nardo in Poëmate Tomo IX. pag. 91. Rer. Italicarum, ubi *quam citius Clavate subest*. Accipe nunc quid de ejus loci Abbate scripserit Fridericus I. Augustus. *Quum*, inquit, *ad promovendum Imperii honorem, & ad debellandos hostes Imperii, praecipue Mediolanenses, Italiam cum exercitu intraverimus, inter multos qui lem fideles, qui nobis in laboribus nostris fideliter assiterunt, invenimus venerabilem Algisum Clavatensis Ecclesiae Abbatem, quem devotissimum nobis ac fidelissimum certis argumentis experti sumus. Multis enim retrorsum ahenribus, praedictus Abbas fuit vir fidei, & constans nobis firmiter adhaesit, & immobilis nobiscum perseveravit; nobisque & Imperio tam magna, tamque praecura servitia exhibuit, quod illi prae oculis volumus habere, & a corde nostro nunquam delentur. Sed praestat integrum ipsum Diploma oblivioni eripere.*

Privilegium protectionis concessum Monasterio Clavatenfi
a Friderico I. Imperatore, Anno 1164.

IN nomine Sancte & individue Trinitatis. Fridericus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Cum ad promovendum Imperii honorem, & ad debellandos hostes Imperii, praecipue Mediolanenses, Italiam cum exercitu intraverimus, inter multos quidem fideles, qui nobis in laboribus nostris fideliter adstiterunt, invenimus venerabilem Algisum Clavatenfis Ecclesiae Abbatem, quem devotissimum nobis ac fidelissimum certis argumentis experti sumus. Multis enim retrorsum abentibus, praedictus Abbas fuit vir fidelis, & constans nobis firmiter adhaesit, & immobilis nobiscum perseveravit, nobisque & Imperio tam magna, tamque preclara servicia exhibuit, quod illa pre oculis volumus habere, & a corde nostro numquam debebuntur. Eapropter cognoscant universi fideles Imperii, per Italiam constituti, presentes & futuri, quod nos pro fidelitate & constantia ipsius Abbatis, & pro digna memoria servitorum ejus, Monasterium Clavatense, ipsumque Abbatem Algisum, & Fratres Monasterii, & res eorum universas sub nostram Imperialem tuitionem suscipimus, & bona ejusdem Monasterii & possessiones universas, Castella videlicet, Villas & loca, scilicet Clavadem, Barman, Mucellum, Sezana, Ganzu, Mudaxanu, Belluzin, Sala, Galbrate, Mozana, Cosonnum, Tozi, Edlum, Imbadu Nava, Bruanzu, Celza, Donorato, Uplonum, Mercelagum, Montexellum, Trescanum, Cadonum, Suzinoreum, Rutenado, Tremolandem, Menzonigum, Marexum, Cusanum,

A Bellucum, Albinganum, & omnes Terras ejusdem Monasterii, & quaecumque in praesenti possidet & tenet, vel per ipsum tenentur, & quaecumque Deo annuente in posterum poterit adhipisci, auctoritate nostrâ eidem Monasterio confirmamus, & Imperiali communimus Privilegio. Preterea ex nostra benignitate decernimus, & roborantes confirmamus quicquid praedictum Monasterium per Libellum Alodiî seu Fondi contraxit & acquisivit. Statuentes quoque nostro Imperiali edicto jubemus, ut super praedicta bona, & universas possessiones & Terras ipsius Monasterii, nulla Civitas, nullus Mediolanensis, nulla persona publica vel privata, parva vel magna, aliquod districtum vel conditiones aliquas, seu fodrum habeat vel exercent, nisi Nos, & nostri Successores Reges & Imperatores Romanorum, & Abbas praedicti Monasterii. Ceterum ad majus Monasterii munimen adicentes precipimus, ut nullus Archiepiscopus, Episcopus, Dux, Marchio, nullus Comes vel Vicecomes, nulla omnino persona praedictum Monasterium vel Abbatem in suis bonis & universis possessionibus insequere, molestare, vel aliquo modo inquietare presumat. Si quis verò contra hoc nostrum Praeceptum ausu temerario agere presumpserit, quinquaginta Libras auri pro poena componat, dimidium Fico nostro, & dimidium Abbati & praedicto Monasterio. Et ut haec omnia rata semper & inconvulsa remaneant, presentem in paginam conscribi, & sigilli nostri impressione jussimus insigniri, adhibitis idoneis testibus, quorum nomina sunt haec: Rainaldus Colonienfis Archiepiscopus,

scopus. Cindius Lugdunensis Archiepiscopus. Henricus Leodiensis Episcopus, Ordibonus Basiliensis Episcopus, Henricus Constantiensis Episcopus, Fridericus Dux Sævorum, Conradus Palatinus Comes Rheni, Marchio Otto, Marchio Theodoricus, Marchio Albertus, Comes Teco, Comes Rudolfus

A de Phallender, Comes Valricus de Lhemburgh, Willelmus Marchio Montisferrati, Wido Comes Blandracensis, Dux Udalricus, Marquardus Comes de Runibach, Bebeardus Comes de Lugeburch, & frater ejus Marquardus, Ulricus de Hunighem, & alii * quampluros.

Signum Domini Friderici

Romanorum Imperatoris invictissimi,

Locus Sigilli ✠ cerei deperditi.

Ego Udalricus Cancellarius vice Rainaldi Colonienfis Archiepiscopi & Archicancellarii recognovi.

Acta sunt hec Anno Dominice Incarnationis MCLXII. Inditione X. Regnante Domino Friderico Romanorum Imperatore victoriosissimo, Anno Regni ejus X. Imperii verò VII.

Datum Papie post destructionem Mediolani, V. Kalendas Madii feliciter. Amen.

Non improbo fidem Algisi illius Abbatis erga Augustum. Commendare tamen nequeo tantum ejus studium ac sollicitudinem pro ipso adveniens Patriam suam Mediolanum. Si bene postea Abbati huic non fuit, postquam Populus Mediolanensis Anno MCLXVII. resumtis viribus, Urbe restauratâ, ac Friderici demum fractis copiis, rerum rursus potiti fuerunt, qui, rogo, miretur? Alios sacros viros, curis & negotiis secularibus nimium addictos paria damna fuisse passos. Historia tradit. Ob eandem autem rationes idem naufragium in aliis locis & Urbibus agros non paucos, decimas, primitias, emphyteuses, aliaque jura & commoda minora Cleri utriusque involvit. Aliquibus tamen Episcopis atque Mo-

B nasteriis feliciora olim facta assistere: iis enim obtigit, ut aut sua servarent illaesa, aut etiam recuperarint deperdita. Proinde nonnullarum Civitatum agri majorem partem vestigales sive Libellarii Ecclesiarum adhuc sunt. Quod praecipue animadverti potest in Ferrariensi agro, in Mantuano, aliisque non Lombardiae tantum, sed & universae Italiae. Mirum enim est, quanta agrorum copia olim in Episcopos, Canonicos, Monachos, Sanctimoniales, Parochias, aliasque Ecclesias translata fuerit, itaut interdum vix unum jugerum terrae fuerit in nonnullarum Civitatum integro Comitatu, quod immediate ab Ecclesiis non possideretur, aut ab iis jure emphyteuseos non penderet. Atque hoc idem fa-

stum

Sum in tota Beneventana Provincia animadvertit Ughellius, ubi Catalogum Beneventanorum Antistitum contexit Tom. 8. Italiae Sacrae. Dixi, Episcopos aliquot felicius, quam reliqui, sua servasse. Unum hujus rei exemplum exeram, quae nempe egerit Landulfus Ferrariae Episcopus Anno MCVI. Ecclesiae suae causam felici exitu persequutus. Chartam concordiae ab eo initae cum Laicis, suppeditavit mihi Peregrinus Priscianus, qui circiter Annum MCCCCXG. Annales Estenses & Ferrarienses concinnabat, nunc in Estensi Bibliotheca adservatos, & manu tantum scriptos. Quod ibi animadvertas ve-

lim, ante Annum MCVI. ad componendas eas lites accesserat *Guido Episcopus Arretinus*, qui tamen, si Ughellium audimus, post Annum tantummodo MCIX. Cathedram illius Urbis contendit. In hanc etiam concordiam conspirasse dicitur *Guilielmus Marchisellae filius*, scilicet senior. de quo mihi facta est mentio in Dissertatione XXXVI. de *Preca-riis*; atque alter ab eo, cujus celebris fama & nomen occurrit ad Annum MCLXXII. in Lib. Boncompagni, de Obsidione Urbis Anconae Tom. V. Rerum Italicarum. Chartae nunc memoratae ita se textus habet.

Concordia inter Landulfum Episcopum Ferrariae & Laicos illius Civitatis, qui Clericis omnes Ecclesias, Oblationes, & Primitias renuntiant, Anno 1106.

Tempore, quo Dominus Landulfus Episcopus per Dominum Papam Paschalem a Roma rediit consecratus, convocavit omnes Cleros, Proceres, *Valvasores*, *Consules*, & *Majores Populi Civitatis Ferrariae*, & in Concilio residens dixit: Volo & praecipio, ut omnes Layci relinquunt Ecclesias, refutentque Oblationes, Decimas, & Primitias in manus meas. Cum que omnes Layci indignarentur, & se non facturos penitus causarentur: Dominus Guilielmus Marchisella filius dixit: Quod Episcopus querit, ratio exigit. Non enim debent Layci Ecclesias habere, nec Oblationes cum Clericis dividere, nec Decimas & Primitias retinere, vel a Clericis exigere. *Quid multa? velit, nolit*, Layci venerunt, & in manus Domini Landulfi Episcopi, & Clericorum Civitatis Ferrariae refutaverunt Ecclesias, Oblationes, Decimas, &

Primitias, & amplius non exigere a Clericis promiserunt. Atque ita definita est *is & altercatio*, que neque tempore *Graciani Episcopi*, neque tempore *Guidonis Aritini Episcopi* potuit diffiniri. Et laudaverunt Episcopus & Clerici Dominum, & *Beatum Georgium* pro Laycis communiter oraverunt. Postquam hoc bonum totum factum est, ait Episcopus: Alia controversia, que adhuc viget inter Monachos & hujus Civitatis Clericos, sic terminare, & deinceps volo iterum finem ponere: ut si Episcopus cum Canonibus ad corpus alicujus mortui affuerit, majorem Missam celebrabit. Vel si Archipresbyter majoris Ecclesiae, & non Episcopus, similiter majorem Missam celebrabit. Vel si Archipresbyter Conventus, aut alicujus Congregationis Archipresbyter affuerit in omnibus Ecclesiis majorem Missam celebrabit, excepto in Ecclesia

Ecclesia Sancti Bartholomei, & Sancti Silvestri, & Sancti Romani, i deo quia Ordinem & Regulam servant. Omnes pariter, qui aderant, laudaverunt. Tempore, quod factum est Anno Dominice Incarnationis MCVI. Pontificatus autem Domni Paschalis Secundi Papae, Anno Sexto.

Ut ergo vetarentur Episcopi, Abates, aliique Ecclesiarum Rectores, dilapidare deinceps, seu alienare sacrum patrimonium, cuius non domini sunt, sed administratores, Ro-

A mani Pontifices & Concilia variis Canonibus ac legibus occurrerunt, quae legendae sunt in Decreto Gratiani, in Decretalibus, atque in Conciliorum collectionibus. Ac tandem sine ipsius Papae consensu, saltem in Italiâ, interdicta fuit Ecclesiasticorum bonorum alienatio. Neque recens est eiusmodi antidotum, ut fidem faciet Charta, quam ex Senensibus membranibus haustam mihi suppeditavit Cl. V. quondam Hubertus Benvoglientus Patricius Senensis.

Paganus Episcopus Volaterranus Monasterio Sancti Galgani Ordinis Cisterciensis nonnullos aquaeductus & silvas, praehabita ab Innocentio III. Summo Pontifice facultate, donat, Anno 1216.

IN nomine Domini. Anno Domini MCCXVI. Die II. Kalendas Julii, Indictione IV. Evidenter appareat, quod nos Paganus Dei gratiâ Vulterranensis Episcopus, de mandato & licentiâ Domini Pape Innocentii Tertii nobis ab eo datas, prout in litteris infra scriptis continetur, quarum tenor talis est: Innocentius Episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Vulterrano Episcopo salutem & Apostolicam benedictionem. Tua nobis fraternitas supplicavit, ut cum bone memorie J. Predecessor & Patruus tuus Monasterium Sancti Galgani fundavit, Cisterciensem Ordinem instituens in eodem, nec sicut decuit, ipsum dotare potuit; ac tu considerata ipsius paupertate, in hoc supplere desideres tui Predecessoris defectum; tibi dignaremur misericorditer indulgere, ut non obstante vinculo juramenti, quod nobis & Apostolice Sedi fecistis, de non concedendis alicui bonis Ecclesie absque licentiâ & mandato, eidem possis

C Monasterio commode providere in aquaeductibus, molendinare, & parte aliqua pascuorum & silvarum, inter que idem Monasterium noscitur esse situm. Nos igitur tuis precibus pietatem continentibus benigne annuentes, auctoritate presentium tibi concedimus, que petisti. Data Laterani VI. Idus Februarii, Pontificatus nostri Anno Octavodecimo. Amore Dei, intuitu pietatis & misericordie, nec non pro redemptione animarum nostrorum Predecessorum, & anime nostre, nostrorumque Successorum, nomine Ecclesie Vulterranensis & Episcopatus, damus, tradimus, concedimus irrevocabiliter tibi Domno Johanni Abbati Monasterii Sancti Galgani, recipienti & stipulanti nomine ejusdem venerabilis loci habilitatem, opportunitatem, fructum, & usumfructum, & plenam facultatem integraliter & totaliter faciendi & construendi aquaeductus per terram nostram & Episcopatus, & per terram nostrorum hominum, ubicumque est, & reperiri poterit, & reperta fuerit

fuerit idonea & opportuna pro molendinis vestris positus in loco & vocabulo, quod dicitur Campora, & pro aliis molendinis novis sub ipsis positus, & pro aliis molendinis veteribus; & construendi ac ponendi steccatas, goras, fuit pro tempore necessaria in supradictis molendinis presentibus & futuris in perpetuum infra terras nostras, & terras nostrorum hominum, ubicumque repertum fuerit aliquid inter dictas terras opportunum ad commoditatem dictorum molendinorum pro dictis aqueductibus competentibus & contingentibus dictis molendinis vel aliquid tenore & Lege insertis, ut amodo in antea dictum Monasterium suprascriptam habilitatem, opportunitatem, usum & usufructum, & cetera supradicta habeat, teneat, possideat, & percipiat inrevocabiliter, & inrefragabiliter sine contradictione nostra, vel nostrorum Successorum, vel alicujus persone pro nobis, vel pro nostro Episcopatu, vel alterius cujuscumque persone Ecclesiasticae vel Secularis. Quibus prefatis aqueductibus presentibus vel futuris, & steccatis dictorum molendinorum hi sunt confines, videlicet: a superiori parte est terra vel locus, qui dicitur Cella Martini, quam retinet Uguccio condem Janntii, & sunt isti confines Senenses usque ad inferiora molendina posita in loco, qui dicitur Moricii. Item damus, tradimus, concedimus in dicto Monasterio tibi suprascripto Abbati, in dicto modo recipienti & stipulanti, habilitatem, opportunitatem, usum & usufructum, & plenam facultatem inrevocabiliter & integrum, de tota Silva nostra & Episcopatus, infra quam est suprascriptum Monasterium pro pasuis necessariis animalibus ejusdem Monasterii in perpetuum, & pro aliis usibus & necessitatibus ejusdem Monasterii. Cui Silve a parte

A Mer.iana est Silva Lugrianaensis, sicut defluit in fossatum, qui dicitur de la Costaglia, usque est flumen Merfa: a parte Occidentali, sicut trahit linea ab angulo dicte Silve Lugrianaensis usque ad fontem Righinette, & Righinette defluit in Galeffa, & Galeffa simul cum Righinetta defluit in Merfam: a parte Septentrionali est dictus fluvius Galeffa, sicut defluit in dictum flumen Merse: a parte Orientali est planities montis, qui dicitur Seppi, ad pedes cujus montis ab orientali parte est situm supradictum Molendinum vetus Sancti Galgani cum planitie sibi pertinet. Quas prenominate donationes, concessiones, & omnia & singula predictarum donamus, tradimus &c. titulo donationis inter vivos &c. auctoritate nostra & Ecclesie Vulterrane & Episcopatus &c. & ab omni persona legitime defendere, auctorizare, expedire, disbrigare spondemus &c. obligantes nos &c. sub districtione cujuscumque Regiminis vel Curie, per quam magis cogi possemus pro tempore nos vel nostri Successores. Renuntians omni Juris divini & humani auxiliis & beneficio competenti, privilegio Ecclesiastico & Clericali, & generaliter omni beneficio suffraganti &c. Salvo tamen, ut si quando nos vel Successores nostri infra dicta bona & confines voluerimus per nostram, vel nostrorum hominum terram nostram edificia construere non multoties, nec obstantia dicti Monasterii edificiis, libere id facere valeamus sine contradictione alicujus de dicto Monasterio.

D

E

Actum in Curia prefati Domini Episcopi juxta Cassanum de Monteri, in presentia Tudini Castellani de Monteri, Domni Ildini Prioris Sancti Galgani, Simonis Canonici de Monteri, Fidanze Fiamenghi de Menzano, Ugolini Domine Agbino de Montalino, vocatorum testium.

Ego

Ego Benedictus Sacri Imperii Notarius, ut supra continetur, rogatus scripsi, & de mandato prenominati Domini Episcopi in publicam formam redegi.

Occurrit nobis in Charta hac mentio Juramenti, quod Paganus Episcopus Innocentio III. Pontifici, & Apostolicae Sedi fecit de non concedendis alicui bonis Ecclesiae absque licentia

A & mandato ejusdem Romanae Sedis. Et sane in Registro M^oto Cencii, seu Cinthii Camerarii, Romanae Ecclesiae formulas vidi, quibus Archiepiscopi, Episcopi, & Abbates ante quingentos annos sese obstringebant Papae, inter quas nonnullae sunt testes ejusdem jurisjurandi Formulas ipsas in omnium Eruditorum commodum exerere statui.

Formulae Juramenti, quod Archiepiscopi, Episcopi, & Abbates praestabant Romano Pontifici, Anno 1235. & subsequentibus.

„ Juramentum Episcoporum, vel Abbatum a Romano Pontifice concessorum.

B Pontifice. Sic me Deus adjuvet, & haec sancta Dei Evangelia.

Ego N. Episcopus ab hac hora in antea fidelis ero & obediens Beato Petro, sanctaeque Apostolicae Romanae Ecclesiae & Domino meo Papae N. ejusque Successoribus, canonice intrantibus. Nec ero in consilio neque in facto, ut vitam perdant, aut membrum, aut capiantur mala captione. Consilium, quod mihi per se aut per literas aut per Nuntium credituri sunt, ad eorum damnum me sciente nulli pandam. Papatum Romanum & Regalia Sancti Petri adjutor ero ad retinendum, & defendendum, salvo meo Ordine, contra omnes homines. Vocatus ad Synodum veniam, nisi praepeditus fuero canonica praepeditione. Legatum Apostolicae Sedis, quem certum Legatum ejus cognovero, in eundo & redeundo honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo. Apostolorum limina singulis annis aut per me, aut per quem Nuntium visitabo, nisi ego absolvar licentiam. Possessiones ad mensam mei Episcopatus pertinentes de novo non infeudabo, neque locabo, neque alienabo, inconsulto Romano

„ Juramentum Archiepiscoporum de obedientia Beato Petro, & suis Successoribus exhibenda.

A B hac hora, & in antea, fidelis ero & obediens Beato Petro & Papae N. suisque Successoribus, qui per meliores Cardinales intraverint. Non ero in consilio neque in facto, ut vitam aut membra, aut Papatum perdant, aut capti sint mala captione. Ad Synodum, ad quam me vocabunt, vel per eum vel per suos Nuntios vel per suas literas, veniam & canonice obediam: aut, si non potero, Legatos meos mittam. Papatum Romanum & Regalia Sancti Petri, adjutor ero ad tenendum & defendendum, salvo meo Ordine. Consilium verò, quod mihi creditur per se, aut per Nuntios suos sive per literas, nulli pandam me sciente ad eorum damnum. Legatum Romanum eundo & redeundo honorifice tractabo, & in necessitatibus suis adjuvabo. His, quos nominatim excommunicaverint, scienter non communicabo. Romanam Ecclesiam per secularem militiam fideliter adjuvabo, quem invita-

tus fuero. Haec omnia observabo, nisi quantum suâ certâ licentiâ remanerint.

„ Juramentum Episcoporum Pallia
„ suscipientium .

EGO N. Archiepiscopus ab hac hora in antea fidelis ero Sancto Petro, sanctaeque Romanae Ecclesiae, & Domino meo Papae N. suisque Successoribus, electione vel eorum Cardinalium intractibus. Non ero in consilio aut facto, ut vitam perdant aut membra, aut capti sint malâ captione. Consilium verò, quod mihi credituri sunt per se, aut per Nuntios suos sive per literas, nulli manifestabo ad eorum damnum, me sciente. Papatum Romanum & Regalia Sancti Petri adiutor eis ero ad retinendum & defendendum, salvo meo Ordine. Legatum Romanum eundo & redeundo honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo. Vocatus ad Synodum venire non differam, nisi praepeditus canonicâ excusatione vel praepeditione. In Natalitiis Apostolorum, eorum Limina visitabo aut per me aut per Nuntium meum, nisi Apostolicâ licentiâ remaneam. Sic me Deus &c.

„ Pallium datur Archiepiscopus seu
„ Episcopis super altare a Diaconibus Cardinalibus & Subdiacombus Romanae Ecclesiae in
„ haec verba .

AD honorem Dei, & Sanctae Mariae Virginis, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & sanctae Romanae Ecclesiae, atque commissae tibi N. Ecclesiae, tradimus tibi Pallium de Corpore Beati Petri sumtum, plenitudine scilicet Pontificalis officii, ut utaris eo infra Ecclesiam certis diebus, qui nominantur in Privilegiis, ab Apostolicâ Sede tibi concessis, & in eo

A potestatem habeas consecrandi Episcopos & celebrandi Concilia .

„ Ista est Litera, quam Radulfus Lugdunensis Episcopus destinavit .

SANCTISSIMO patri ac Domino, Gregorio Dei gratiâ summo Pontifici, Radulfus Dei & sui miseratione, Lugdunensis Ecclesiae Minister humilis, optata & devota pedum oscula beatorum. Noverit Sanctitas vestra, quod quum venerabilibus patribus..... Claromontensi & Aniciensi Episcopis Pallium ab ipsis mihi tradendum mississetis, ita quod si ambo interesse non possent, alter istud nihilominus exsequeretur, a Domino Aniciensi illud recipiens, Domino Claromontensi per suas literas legitime excusato, juramentum fidelitatis in manu Domini Aniciensis, nomine vestro & Romanae Ecclesiae prestiti sub hac forma. Ego Radulfus Lugdunensis Archiepiscopus ab hac hora in antea fidelis & obediens ero Beato Petro, sanctaeque Apostolicae Romanae Ecclesiae, & Domino meo Papae Gregorio, suisque Successoribus canonicè intractibus. Non ero in consilio aut consensu vel facto, ut vitam perdant aut membrum aut capiantur malâ captione. Consilium verò, quod mihi credituri sunt per se aut per Nuntios suos sive per literas, ad eorum damnum me sciente nemini pandam. Papatum Romanum & Regalia Sancti Petri adiutor ero eis ad retinendum & defendendum, salvo meo Ordine, contra omnem hominem. Legatum Apostolicae Sedis in eundo & redeundo honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo. Vocatus ad Synodum veniam, nisi praepeditus fuero canonicâ praepeditione. Apostolorum Limina bienniis singulis visitabo, aut per me, aut per meum Nuntium, nisi Apostolicâ absok

gar licentiâ. Possessiones verò, ad mensam mei Archiepiscopatus pertinentes, non vendam, neque donabo, neque impignorabo, neque de novo infeudabo, vel aliquo modo alienabo, inconsulto Romano Pontifice. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Evangelia.

„ Juramentum Episcoporum a Romano Pontifice consecratorum.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Anno sanctae Incarnationis ejus Millesimo &c. Promitto ego N. Episcopus Sanctae N. Ecclesiae vobis beato Petro Apostolorum Principi, Vicarioque tuo beatissimo Papae Domino meo N. ejusque Successoribus, per Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, Trinitatem inseparabilem, & hoc sacratissimum Corpus tuum, me omnem fidem & puritatem sanctae Fidei Catholicae exhibere, & in unitate Fidei Deo cooperante persistere, in qua omnium Christianorum salus esse sine dubio comprobatur; & nullo modo contra unitatem communis & universalis Ecclesiae suadenti cuiquam consentire, sed, ut dixi, fidem & puritatem meam, atque concursum tibi, utilitatibusque Ecclesiae tuae, cui a Domino Deo data est potestas ligandi & solvendi, & praedicto Vicario tuo atque Successoribus ejus per omnia exhibere. Promittens pariter festinare omni annisu, ut semper pax, quam Deus diligit, inter Romanam Rempublicam & nos, hoc est gentem Longobardorum conservetur, & nullo modo contra agere facere quidpiam adversum promitto, quatenus in omnibus fidem meam sincerissimam exhibeam. Quod si, quod absit, contra hujus promissionis meae seriem aliquid ingenio vel occasione tentavero, vel contra Catholicam Legem reus inveniar, aeterno

A judicio & ultione Ananiae & Saphirae incurram, qui etiam tibi beato Petro de rebus propriis fraudem ficere, & falsa dicere praesumpserunt. Hunc autem indiculum sacramenti ego N. Episcopus manu propria subscripsi, atque positum super sacratissimum Corpus tuum, sicut superius legitur, Deo teste & iudice praestiti sacramenti, quod observare promitto.

„ Juramentum Archiepiscoporum, qui venire debent ad Synodum Sedis Apostolicae Legatorum, & tractare fideliter ornamenta & praedia Ecclesiae sibi commissa.

EGO N. Archiepiscopus pro superbia, non dimisi, quod veni ad Synodum N. ad quam me vocavit Legatus Domini Papae N. Itaque si vocatus Nuncio vel literis Apostolicae Sedis fuero, nullo malo ingenio, & nulla fraude me subtraham, sed veniens diffinitioni & judicio hujus Ecclesiae fideliter obediam. Quod si Domino Papae N. & Successori suo placuerit, me de objectis auctori Legatum suum respondere, id per omnia faciam. Thesauros verò, & ornamenta, & praedia Ecclesiae mihi commissa ad honorem ipsius Ecclesiae fideliter tractabo & ad resistendum justitiae ea non alienabo: nec aliquo studio inveniam, ut Romanae Legationi resistatur. Sic me Deus &c.

„ Juramentum fidelitatis praestitum a Bartholomaeo Archiepiscopo Sanctae Severinae.

Bartholomaeus Archiepiscopus Sanctae Severinae, recepto Pallio ab Obzone Archiepiscopo Cusentino, secundum mandatum Domini Papae juravit fidelitatem Ecclesiae Romanae, sicut continetur superius adnotatum, edje.

Ho quod ubi dicitur singulis trienniti
visitabit Sedem Apostolicam, ibi con-
tinetur de singulis annis. Et haec con-
tinetur per literas ipsius Archiepiscopi
Cusentini, & ipsius Archiepiscopi San-
ctae Severinae, cujus patentes literas
idem transmisit juramentum fidelitatis
de verbo ad verbum expressum in eis.

„ Juramentum Johannis Abbatis
„ Melitenfis .

EGO Frater Johannes Abbas Mo-
nasterii Melitenfis, ab hac hora
in antea fidelis & obediens ero Beato
Petro, sanctaeque Apostolicae Romanae
Ecclesiae, & Domino meo Papae Gre-
gorio, suisque Successoribus canonice in-
trantibus. Non ero in consilio aut con-
sensu vel facto, ut vitam perdant, aut
membrum, aut capiantur mala capie-
ne. Consilium verò, quod mihi credi-
tari sunt per se aut per Nuntios suos,
sive per literas, ad eorum damnum me
sciente nemini pandam. Papatum Roma-
num & Regalia Sancti Petri adiutor
eis ero ad retinendum & defendendum,
salvo meo Ordine, contra omnem homi-
nem. Legatum Apostolicae Sedis in can-
do & redeundo honorifice tractabo &
in suis necessitatibus adjuvabo. Vocatus
ad Synodum veniam, nisi praepeditus
fuero canonicè praepeditione. Apostolo-
rum Limina annis singulis visitabo aut
per me aut per meum Nuntium, nisi
Apostolicè absolvar licentià. Possessio-
nes verò ad mensam mei Monasterii
pertinentes non vendam, neque do-
nabo, neque impignorabo, neque de-
no. o infeudabo, vel aliquo modo a-
lienabo, inconsulto Romano Pontifi-
ce. Sic me Deus adjuvet, & haec
sunt Evangelia.

Oli erius Praepositus Ecclesiae San-
ctae Mariae de Vazano juravit seun-
dem formam praescriptam servare, quae
continentur in ipsa.

A Michaël Abbas Monasterii Floren-
tini juravit eodem modo.

Jacobus Praepositus Ecclesiae San-
cti Possidonii Reginae Dioecesis ju-
ravit eodem modo.

Petrus Abbas Monasterii Sancti Pe-
tri in Vinculis Ravennatensis Dioe-
cesis in eundem modum juravit.

„ Juramentum Henrici Abbatis Mo-
„ nasterii Sancti Eadmundi.

EGO Henricus Abbas Monasterii
Sancti Eadmundi ab hac hora in
antea fidelis & obediens ero Beato Pe-
tro, sanctaeque Apostolicae Romanae Ec-
clesiae, & Domino meo Papae Gre-
gorio, suisque Successoribus &c. (ut in
sacramento Johannis Abbatis Meliten-
fis). Apostolorum Limina singulis trien-
niti visitabo aut per me &c. Possessiones
verò &c.

In eandem formam juravit Hugo Ab-
bas Monasterii beati Martini, majo-
ris Monasterii Turonensis, praeter quod
visitabit Sedem Apostolicam de biennio
in biennium, sicut literae ipsius sigilli
roboratae munimine continebant.

In eadem forma juravit Guilielmus
Abbas Monasterii Sancti Petri de Bi-
sulduno, Ordinis Sancti Benedicti Ge-
rundenfis Dioecesis. Datum Bisulduni
IX. Kalendas Novembris sub Anno
Domini MCCLII.

Juramentum praestitum a Johanne Ar-
chiepiscopo Arelatensi de verbo ad
verbum patet per literas sui sigilli mu-
nimine roboratas, sicut est superius au-
notatum in juramento Henrici Abbatis.

Conradus Abbas Augiensis Mona-
sterii juravit, sicut superscriptus Hen-
ricus; & ejus juramentum consistit per
literas patentes ipsius suo sigillo mu-
nitas.

Gertrudis Abbatiſſa Monasterii Qui-
delingebergensis, hoc idem praestitit

juramentum, sicut per suas patentes literas declaravit.

Constitit per literas Senebaldi Albarensis Monasterii Abbatis Ecclesie Romanae juxta praemissam formam ipsam fidelitatis juramentum corporaliter praestitisse.

Eadundus Cantuariensis Archiepiscopus juravit Ecclesiae Romanae fidelitatem in forma consueta, praesentibus Londonsi & Rossensi Episcopis, quibus erit a Domino Papa commissum, sicut per eundem Archiepiscopi & praedictorum Episcoporum constitit Literas. Et visitare tenetur Ecclesiam Romanam per se vel suos Nuntios, nisi a Sede Apostolica abrotur, singulis triennis.

Abbatissa Galegrima Monasterii Sancti Adeodati Beneventani juravit juxta praemissam formam.

Petrus Abbas Monasterii Tramitani juravit similiter.

Petrus Archipresbyter de Balneo, assumptus de Ecclesia Perusina juravit similiter.

Frater Gaufridus Abbas majoris Monasterii Turonensis juravit secundum praescriptam formam sub Anno MCCXXXVI. Mense Septembri.

In eadem forma juravit Jarlerius Archiepiscopus Uspalensis, sicut per suas patentes literas declaravit suo sigillo munitas.

In eundem modum juravit Adalasia Abbatissa Monasterii Sancti Alexandri Parmensis, ad Romanam Ecclesiam nullo modo pertinentis, Ordinis Sancti Benedicti, sicut per suas literas declaravit, suo sigillo munitas, Anno Domini MCCII. Pontificatus Domini Innocentii Quarti Anno XI.

Frater Aegidius Placentinus Episcopus juravit secundum praescriptam formam, XVI. Kalendas Decembris.

Frater Ugo Cluniacensis Abbas juravit secundum Ecclesiae formam, in

A castino Octave Assumptionis beatae Mariae Virginis, Anno Domini MCCXXXVI.

Albertus Abbas Monasterii de Nervisia Trevisinae Dioecesis juravit secundum eundem formam, Anno Domini MCCXXXVI. Mense Martii, die II. intrante, Inditione IX.

B Jacobus Abbas Monasterii Sancti Justi Secusionis, praestitit juramentum Ecclesiae Romanae, sicut per suas patentes literas declaravit.

Philippus Prior Balneariae praestitit juramentum Ecclesiae Romanae, sicut per suas patentes literas declaravit.

C Petrus Abbas Monasterii Sanctae Mariae de Camiliano, praestitit juramentum Ecclesiae Romanae, sicut per suas patentes literas declaravit.

Johannes Abbas Monasterii Sancti Albani, praestitit juramentum Ecclesiae Romanae, sicut per suas patentes literas declaravit.

Stephania Abbatissa Monasterii Sanctae Mariae Brundisinae, praestitit juramentum Ecclesiae Romanae, sicut per suas literas patentes declaravit.

D Benencasa Abbas Monasterii Sancti Georgii de Venetiis, praestitit juramentum Ecclesiae Romanae, sicut per suas patentes literas declaravit, sub Anno Domini MCCXXXVI. Mense Decembri, die XIV. Inditione X.

Donedeus Abbas de Petra Martini Terjonensis Dioecesis, eodem modo juravit, sub Anno Domini MCCXXXIX. Inditione XII.

E Subsequenti autem Seculo Tertio-decimo frequentiora occurrunt exempla petitae per Ecclesiasticos viros ab Apostolica Sede facultatis alienandi. Ego unum autographum proferam ex Senensibus membranis excerptum, atque a supra laudato Benvogliento, dum vivebat, ad me missum.

Facultas vendendi bona, concessa ab Alexandro IV. Papa Abbatibus
Sancti Galgani Volaterranae, & Sancti Eugenii
Arretinae Dioeceseon, Anno 1255.

Alexander Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis..... Sancti Galgani Cisterciensis, &..... Sancti Salvatoris de Berarden Camaldulensis Ordinis Abbatibus Vulterranae & Arretinae Dioecesis, salutem & Apostolicam benedictionem. Dilecti filii..... Abbas & Conventus Monasterii Sancti Eugenii, ad Romanam Ecclesiam. ut dicitur, nullo medio pertinentis Ordinis Sancti Benedicti, Senensis Dioecesis, nobis humiliter supplicarunt, ut cum idem Monasterium tam propter guerram, quam hactenus Florentini & Senenses ad invicem habuerunt, & propter collectas & exactiones, quas Commune Senae extorsit ab eis, quam propter seccati cujusdam Molendini eorum recuperationem, adeo gravi prematur sarcinâ debitorum, quod nisi celeriter super hoc provideatur, incurreret irreparabile detrimentum alienandi de bonis immobilibus dicti Monasterii minus utilibus, pro debitis hujusmodi persolvendis usque ad summam mille Librarum Senensium minorum; & cum alios non habeant, unde possint de suis deponere humeris onus istud, eis licentiam de benignitate Sedis Apostolice largiremur. De vestra itaque circumspectionis industria plenam in Domino fiduciam obtinentes, discretioni vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatinus propositâ necessitate inspectâ, & habentes pre oculis solum Deum, eidem, pro ut ipsius Monasterii utilitas, seu necessitas exegerit, petitam licentiam tribuatis: proviso quod pecunia ipsa in debitorum ipsorum solutionem totaliter, vel si debitorum quan-

Atitatem exceperit, superfluum in utilitatem ipsius Monasterii per manus vestras sub vestri testimonio convertatur. Quod si non ambo iis exequendis potueritis interesse, alter vestrum ea nichilominus exequatur.

Datum Neapoli VIII. Idus Aprilis, Pontificatus nostri Anno Primo.

BCeterum, ut supra dixi, ab ipsis Abbatibus & Episcopis, divinas leges contemnentibus, quod ambitioni, aut gulae, aut philargyriae, aut bello, aut consanguineorum, amicorumve commodis ultra aequum staderent, illata Ecclesiis plurima damna fuere. Gulam quoque memoravi; neque enim Abbates defuere, qui miseris Monachis jejunare coactis, opiparam sibi mensam parabant, aut certe in Refectorio cum Fratribus communem cibum respuebant. Lepidum est quod ad me scripsit Dominus Petrus Paulus Ginnanius Prior Benedictinus in Ravennate Monasterio Sancti Vitalis veterum monumentorum studiosissimus; videlicet, effossam Anno MDCCXXXI. fuisse in horto quodam illius Urbis Statuam, quae licet capite imminuta, referebat effigiem Monachi, sive Abbatis, sinistra Librum tenentis, & indice dextrae designantis literas haec, in ejusdem Libri limbo sculptas:

FER
CVLA
PLATV
VOLO SI
NT COM
MVNIA FRA
TRVM

Hoc est: *Fercula Praelatum volo sint communia Fratrum*. Nimirum, ut puto, religiosus aliquis Abbas Statutum condiderat, ut idem in posterum Abbati ac Monachis foret cibus. Aut Monachus aliquis Coenobio illi suos reditus contulerat quibus confuleretur deinceps Monachorum indigentiae, qui forsitan antea ultra aequum jejunabant, dum Abbates laute prandebant. Quare viro de se tam bene merito Statuam Monachi grati ponendam censuerunt. Quantam verò perniciem ejusmodi parùm religiosi Abbates intulerint insigni Farfensi Coenobio, habes in Chronico ejusdem Monasterii a me edito Part. II. Tomi II. *Rer. Italicarum*. Atque heic felicitati meae tribuo, quod luculentiora etiam monumenta exerere nunc possim ad illustrem locum illum spectantia. In Praefatione ad idem Chronicon dolebam, elapsam mihi e manibus fuisse Opusculum *MStum de Destructione Monasterii Farfensis, editum a venerando Patre Hugone Abbate ejusdem Monasterii*. Fragmenta etiam protuli inde excerpta. At deinde factum est, ut in egrum Opusculum ex insperato acceperim, ac fuerim deosculatus, uti frustulum pretiosum Saeculorum rudium quibus manca adeo est Italica Historia. Et totius quidem Litera-

A riae Reipublicae verbis agenda sunt ac habendae gratiae P. D. Eustachio Caracciolo Neapolitano, quem uti praeclarum sui Ordinis ornamentum Clerici Regulares suspiciunt, ego verò ob eximiam generis nobilitatem, gravitatem morum, & praecipue ob insignem humanitatem, studiumque perenne in colligendis antiquae Historiae rudibus, & venerari & amare nunquam desinam. Is enim Opusculum hoc, praeter alia heic evulgata, liberalissime mihi contulit, ita ut ex ejus dono quae in editione Chronici Farfensis desiderabantur, nunc Litteratorum omnium oculis subjiciam. Auctor Opusculi *Hugo Abbas*, qui loco eidem praeesse coepit Anno Christi DCCCCXCVII. homo variâ fortunâ usus: sed quod in ejus laudem cedit, indefessus restaurator ejusdem Farfensis Monasterii, cujus regimen non semel deposuit atque recepit. Anno MXXXIX. finem vivendi fecit. Jamque accepimus in Chronico Farfensi pag. 549 alteram ejusdem Hugonis Abbatis narrationem *de diminutione recentiori Monasterii sui*, scriptam circiter Annum MXIV. Quae nunc mihi exerenda est, pertinet ad tempora praecedentia, sive ad Saeculum Aerae Christianae Decimum. Monuit autem nuper laudatus P. Caracciolus, Opusculum hoc descriptum fuisse e schedis celeberrimi Cardinalis Guilielmi Sirleti, in Vaticana Bibliotheca adservatis. Sed ne heic quidem constitit ejusdem Religiosi atque amicissimi viri diligentia. Ex ipsis Sirleti adversariis is alteram narrationem exscribendam curavit, in qua de sinistris casibus Monasterii Farfensis agitur ab Anno MCXIX. usque ad MCXXV. Hanc etiam producere juvat, utpote quae, non secus atque altera, hætenus luce caruit. Multa
verò

terò in utrâque comperies, quae ad A Secularem illorum temporum, con-
 eruditionem Ecclesiasticam, immo & | | ducere possunt.

De Destructione Monasterii Farsensis, Opusculum Hugonis Abbatis, circiter Annum 1004.

*Incipit Prologus destructionis Monasterii Farsensis, editus a venerando
 Patre Domino Ugone Abbate praedicti Monasterii. sanctissimo
 valde viro. Circiter Annum Christi 998.*

Cogentibus multis, immo mul-
 tis & cunctis majoribus &
 carioribus Fratribus nostri
 Coenobii, quorum rogatui
 omnino ne obtemperare absurdum duxi:
 * quapropter aggressus sum ex toto mihi
 utile, quippe qui vitam propriam ne-
 scio corrigere, aliorum temerario ausu
 nullo modo reprehendere debeo, vel de-
 tractare, quod neque cunctis Monachis
 oportet cavere; qui Deo reprehensibilis
 invenior culpis propriis fatentibus, ut
 vix ante clientulos inexcusabilis inve-
 niri queam, quanto majus ante mayo-
 res natu & doctrinâ, nec non & coae-
 vos. Sed quia magis non obset aliquo-
 ties prava praesumptio, qua multoties
 nocet obstinata neatio, ideo existimavi
 utiliore obedientiam fore, quae sacri-
 ficio praepositur, quam inobedientiam,
 quae damnationi imputatur. Propterea
 obtemperavi precibus, accommodavi au-
 res supplicationibus praedictorum, ut de
 nefanda Destructione rerum nostri Mo-
 nasterii, quae concessae sunt a piis mi-
 sericorditer, ab impiis distributae cru-
 deliter, aliquod Opusculum dictarem;
 per quod aperte scire possent, qualiter,
 & quo tempore, vel a quibus malis
 Rectoribus Monasterium praedictum
 coeperit annullari; quod per tanta

Bannorum curricula a tot Sanctis Patri-
 bus, qui leguntur in ejus Constructione,
 quam digniter sciunt ditari & subli-
 mari, & non tantum faciunt per de-
 tractionem iniquorum Pastorum, quae-
 tum pro laude honorum. Ut quaeque
 venturae potestates sunt auditurae de
 priori sublimitate Constructionis, & de
 postera mirratione Destructionis, quae-
 tum congaudent de bonis collatis, tau-
 tum condoleant de bonis ablatiis. Et se-
 cut sequi debent bonorum exemplum,
 sic fugere studeant exemplum malorum.
C Illi sanctiores volunt, ut sicut prior Li-
 bellus vocatur Constructio, ita iste se-
 cundus vocetur destructio. Deus verò
 de atro dirigat proboere vota nostra,
 atque concedat, ut illis rogantibus, ne-
 buque obsequentibus, destructio ista no-
 viter delata prosit ad nostra vitia de-
 struenda; & antiqua illa Constructio ob-
 memoriam Patrum inibi continentium,
 sit restauratio ad spirituales Virtutes,
 nostris pectoribus inserendus. Hoc nu-
 num volo, vos scire certissime, qui au-
 dituri estis, quare nihil hic continetur,
 nisi quod a veridicis compertum est re-
 lationibus, & simul magis non recipi
E Evangelia illa, quae visu exarata sunt,
 quam illa quae auditu. Idcirco fiducia-
 lus ista ac securius componere tentavi.

Explicit Prologus iste.

INCI-

INCIPIT DESTRUCTIO.

Igitur quemadmodum praelibatum est, per multa annorum curricula supradictum Monasterium a dictis Patribus honeste ac religiosissime dispositum est: atque de die in diem augebatur & accumulabatur in spiritualibus; corporalibus beneficiis non mediocriter, sed perfecte poene usque ad completum imperium Francorum Regum. Qui post expulsionem Langobardorum Imperatorum Italicum Regnum strenue potenterque per multa spatia temporum honorifice gubernarunt, Ecclesias Dei exaltando, pauperes recreando, justitiam & legem ubique adimplendo. Postquam verò, quando illorum potestas ab Italico Regno, peccatis facientibus, coepit cessare, praedictum Regnum paulatim coepit annullari. Denique ipsis recedentibus, calpis Christianorum cooperantibus, Paganorum multitudo, idest Agarenorum gens Italiam intravit. In tantum verò, cessante malitiâ Italarum, crevit illorum potestas, ut a Tripido usque ad flumen Padum perpaucae essent Civitates, videlicet exceptis Româ & Ravennâ, quas ipsi aut non destruerent, aut non suo dominio subjugarent. Quas verò Provincias & Urbes vi obtinebant, omnino depopulabantur, cunctaque inibi inventa sibi diripiebant. Sub hac verò tempestate Petrus venerabilis Abbas jam dictum Monasterium religiosissime gubernabat, & sub ejus sagisterio multa Fratrum caterva non solum in ipso capite Monasterii, verùm & in cunctis eidem subiectis Cellis, in omnibus, quae ad Deum pertinent, ex integro pulcre ac docte vigeat. In exterioribus autem quantum longe lateve creverat, in collatis supradictorum Re-

Tom. XV.

A gum legitur, qui illud semper propriis manibus sub sua tuitione tenuerunt, & ut Praecepta inibi ab eis concessa revererunt; in quibus continetur, quod Carolus ibi contulisset Monasterium Sanctae Mariae, quod dicitur in Minione: Hlodovicus Monasterium Sancti Stephani, quod ponitur in Lucana, inibi subiecisset; aliud denique Carolus Monasterium Sancti Marci, subius muros Civitatis Spoletanae sicut sibi concessisset. Haec verò atque alia donaria ceterorum fidelium majorum atque minorum ibidem concessa, quantum illud sublimaverint, non est nostrae facultatis per singula evolvere. Sed de plurimis u. um in medium deducamus, quod poene cuncti antiquiores sciantur. Ecclesia denique quam mirifice ornata erat, & officinae cunctae qualiter compositae, quis ad plenum valet referre? Tamen pauca dicamus ex plurimis. Ipsa namque major Ecclesia, tota plumbeo tecto cooperiebatur. Altare quoque principale, Ciborium totum ex lapide onychino habebat. Librorum volumina quanta & qualia, vel quam diversis aureis argenteisque operibus ac gemmis, lapidibusque pretiosis intexta habebantur, longum est enarrare. Vestes quoque majoris Altaris deauratae atque gemmatae tot erant, quot Festivitates majores, idest Annuntiatio, Nativitas Domini, Circumcisio, ac Adventus Spiritus Sancti, nec non Assumptio Sanctae Mariae, & Nativitas ejus. Diei namque Iudicii Tabula ibi erat verbis terribilis, ut quisquis eam videbat, statim timore incredibili ac pavore graviter replebatur, ita ut sine memoria mortis per plures dies esse non poterat. Ornament-

L 1

84

sa verò alia, quae ad usum Ecclesiae pertinent, quamplura & mirifica erant, quis valet comprehendere? Basilicae aliae, absque Majore, quinque ibi erant, quarum una, quae adhuc stat in honorem Sancti Petri constructa, in usu Canoniorum habebatur. Secundi verò & Tertia ad opus erant infirmorum Monachorum: harum verò duarum una erat pro infirmis, qui jam convalescebant, alia verò pro illis, qui proximabant morti simul adjunctis domibus & balneis ad utrorum ordinum utilitatem composita habebantur. Quarta autem in Palatio Regali constituta erat, quod ibi honorificum satis aedificatum erat, in quo Imperatores hospitabantur, quando illuc visitandi gratià veniebant. Quinta verò Ecclesia extra muros ipsius Monasterii aedificata in honore Sanctae Mariae, parva quidem sed mirifice constructa, ubi mulieres conveniebant orationis causâ & visitationis. Quia, ut senum refert relatio, antiquitus nulli mulierum intra muros illius ingrediebatur Monasterii. Sed quotiescunque Reginae, aut aliae mulieres causâ, quam supra diximus, illuc properabant, in Basilica parvula, de qua supra diximus, faciebant ad se venire Abbatem ipsius loci, aut Fratres, quos volebant, ut cum eis de spiritualibus agerent, quae oporterebant. Officinae cunctae laterales cooperatae habebantur: pavimenta verò lapidibus quadratis, & septis omnia sacra erant, & usque hodie ex parte apparent. Arx deambulatorii per totum circuitum habebantur intus & foris: quia ut intus erant Claustra ad utilitatem Monachorum, ita erant extra ad Laicorum. Foris verò Claustrum totius Monasterii ex omni parte erat fortiter munitum, & Turrium ad instar fortis Civitatis. Placita quoque & Iudicia nunquam ibi exercebantur: sed habe-

A hant: nam Palatium ultra rivum, qui Riana dicitur, ubi haec gerebantur. Quid multa? In toto Regno Italiae non inveniebatur simile illi Monasterio in cunctis bonis excepto Monasterio, quod vocatur Nonantulae, sed non ex toto, ut plures fatentur.

In tali namque statu illo permittente, ut suora dictum est, supervenerunt Saraceni, qui cuncta circumquaque jam occupaverunt. Tandem undique circumdantes expugnare moliebantur, sed nequaquam obtinere valuerunt. Venerabilis namque Petrus ipsius Monasterii Abbas, Dei auxilio fretus, ac solatio Militum adjunctus, frequenter illos a finibus sui Monasterii expellens, longius insequi faciebat, plurimosque interficiendo, per multos dies secure manebat. Sed illi infesti, dum cuncta vicina loca sibi subjugassent ac devastassent, illo semper revertebantur pugnaturi. Praedictus verò Abbas, quum hanc oppressionem per septem continuos sustineret annos cum suis Monachis, & videret, quod Deus Christianum Populum, suâ malitiâ faciente, omnino oblivioni traderet & potestati Paganorum, videns se nullâ ratione amplius differre posse, tali in ipso loco consilio inito, divisit Fratres ac thesauros in tres partes, unam mandans Romam, alteram dimisit in Reatina Civitate, cum tertia autem per se ipsum ad Comitatum Firmanum veniens, confugium fecit, dimisso ex toto Monasterio. Sed antequam egrederetur, destruxit Coenobium, quod supra diximus, & abscondit lapides subtus terram, quos usus hodie nullus potuit reperire. Ipso verò cum Monachis egresso, Agarenî intrantes invaserunt locum. Quo perlustrato, ita illis complacuit, ut de aedificio nihil destruerent, eo quod pulcherrimum illis appareret; sed quando eis videretur, intrarent & inhabitarent. Quo

pera-

perato accidit, ut quidam latrunculi Christiani, qui huc illucque discurrebant, inopiae causâ ibi devenirent noctu. Et quum jacuissent in uno angulo ipsius Monasterii, accenso igne, pavore territi fugerent. Ignis verò exarsit, & in absentia hominum praevaluit, atque concremavit cuncta, quae remanserant. Praedicti verò latrunculi fuerunt de Oppido, quod nuncupatur Catino, & celare non potuerunt malum, quod peperaverant negligenter. Praelibatus verò Abbas, ut praefati sumus, ad Comitatum Firmanum veniens in Monasterio Sancti Hippolyti & Sancti Iohannis, quod dicitur in Silva, coepit habitare cum Fratribus, quos secum de Sabinis duxerat, & quos invenerat, lugens ac dolens de sui Monasterii Desolatione. His ita peractis, coeperunt praelibati Saraceni infra terminos Comitatus Firmani ad depraedandum introire. Qua de causa praedictus Abbas in timorem iterum versus, coadunatis suis Monachis & Militibus, fecerunt Castellum in Mantenano Monte, ubi postea locatum est Corpus Sanctae Victoriae. Ibi quoque, usquedum persecutio illa sedata est, permanserunt; quia, sicut antiqua refert opinio, per quadraginta octo annos jugiter permanserunt infra terminos Italiae praedicti Saraceni. Praecipue in Valeriae Provincia habitabant, quam magni montes occupant, in quibus confugia semper faciebant. Ibant denique a mari Thyrreno usque ad Adriaticum, & usque ad Padum in praedam, & semper ad ipsos montes revertebantur. Inde autem ad flumen Lirim, quod vulgo Garilianum dicitur, ubi habebant navigia; per quae cuncta in suam transportabant patriam. In hac quoque miseria constituto Regno Italico, praedictus Abbas in supradicto Oppido consilio cum suis Fratribus, laudabiliter vitae terminum con-

A summavit. Cui antequam moreretur, consilium dederunt sui Morachi & Laici, ut quemdam Clericum nomine Rimonem in Abbatem eligeret. Quod & fecit, ipsis Militibus consulantibus. Sepultus verò est in supra memorato Castello, in Oratorio Sanctae Mariae, quod ipse construxerat. Quo defuncto, praedictus Rimo suscepit regimen loci ipsius. Qui quamvis in Canoniorum Ordine esset, quando huc recessit, per unum annum, quo supervixit, bonum ostendit exemplum.

B In ipso quoque Anno respexit Deus afflictionem Populi sui. Effugatisque undique Paganis, Hugo Rex Burgundia egressus, super Italicos coepit regnare, ac Regni moderamina disponere. Qui ad Firmanam properans Marchiam, parentes dicti Rimonis eiecit de propria provincia, simulque & illum cum eis. Qui veniens Romam, completo Anno, mortuus est hoc ordine. Nam in sanguine malevolus veneno imposito in phlebotomio eum interfecit. Sepultus est in Oratorio Sancti Stephani, in Cella ipsius Monasterii Romae sitâ. Praedictus Rex Rimone expulso, ordinavit Rassedum Abbatem in dicto loco, qui erat suus nepos. Ipse verò regimine suscepto, coepit viriliter agere in omnibus utilitatibus Monasterii. Quippe quia valde oportebat, eo quod undique vastatum erat. Accersitis itaque ce tum familiis liberorum hominum ac servorum de Comitatu Firmano Sabinis, secum duxit ad Monasterium, quod jam ter quadraginta octo annis absque habitatore fuerat. Hoc incepto, caetera loca circumire non negligebat, & in statum pristinum reducere. Thesaurum quoque & Fratres, qui dispersi erant, simul reducere & coadunare studebat. Sed illi pars Monachorum & Thesauri, quam saepe dictus Petrus Abbas in Civitate Reatina reliquit, postquam ipsa Civitas &

Saracenis capta est Monachis interse-
 dis, Thesaurum suum tulerunt. Nam
 alias duas, quae Romae & in Firmano
 fuerunt, readunavit; & in quan-
 tum valuit, quae prope & longe erant,
 sancta loca ibi pertinentia restauravit:
 Curtem videlicet, quae Montis Falco-
 nis dicitur in Firmano Comitatu posi-
 ta, in integrum dato pretio noviter
 comparavit; quae magnam utilitatem
 usque hodie eidem praestat Monasterio.
 Corpus namque Sanctae Victoriae ipse
 transtulit de Sabinesi territorio, &
 adduxit ad illum, ubi modò incolitur,
 locum, videlicet in Monte Materano.
 Aliaque plurima beneficia ibi contulit,
 & ipse in eodem loco de novo Eccle-
 siam ipsam & Monasterium consecrari
 & fabricari fecit, ut evidenter appa-
 ret. Haec & alia multa antiquae res-
 taurata loca, & dicto Monasterio re-
 stituta coepit valde potens secundum se-
 culum, & Monasterium satis locupleta-
 re. Praecipue vero quia potentis Regis
 nepos, & prudens valde in scientia se-
 culari, secundum Deum non adeo eru-
 ditus, quòd doctrina Regularis Ordinis,
 sicut in ceteris religionis & doctrinae,
 ab Italico subtracta erat Regno, prae-
 sertim pro vastatione supradictorum Pa-
 ganorum. Jam secundum doctrinam, quam
 cognoscebat, satis bonus fuit, & Mo-
 nasterio & Fratribus per omnia utilis.
 Ex quibus duo scelerati ac pessimi de
 morte illius tractare conati sunt, sor-
 temque verò, qualem unus alteri daret
 Monasterio acquisito post necem ejus,
 diffinierunt. Unus vocabatur Campo,
 qui ab infanzia ipsius nutritus fuit,
 cui cuncta bona contulit, quem & Me-
 dicinae artis studio imbuere fecit. No-
 bilitis quidem genere de Reatino exsi-
 tit Comitatu, sed ignobiliter in hoc
 per omnia operatus est. Radix ipse pri-
 ma malorum omnium praedicti Monaste-
 riè vastatorum fuit post Paganos. Alter

A quidem falso habitu, nomine Hildebran-
 dus, de alio longinquo Monasterio a
 praedicto Abbate susceptus ad habitan-
 dum. Cui Cellam, quae adhuc Romae
 videtur, praedicti Monasterii concessit,
 eumque quasi proprium filium diligebat.
 Quum igitur jam viderent, eum senio
 deficere, quia, ut plurimi asserunt,
 triginta octo annos vixit in hoc regi-
 mine (& opus ei jam non erat, aliud
 propinare venenum, nisi ipsam senectu-
 tem, quàm jam urgebatur) tamen ipsi
 miserrimi ob ambitum honoris in nullo
 ei pepercerunt, sed mortifero eum virò
 interfecerunt. Qui in extremo positus,
 dum illos sentiret ante se adflare, &
 mortem suam expectare, interrogavit,
 qui essent. Cui quum diceret quidam,
 quod Campo adesset, illico suspirans vo-
 ce, quàm poterat, est eum alloquutus ita:
 Campigenans Campo male quàm me
 campigenasti! O Campo, quàm cru-
 deliter campigenasti! Statinque expi-
 ravit.

Quo mortuo, perrexit Hildebrandus
 Papiam ad jam dictum Hugonem Re-
 gem, qui adhuc vivebat. Et cum ma-
 gna pecunia acquisivit Abbatiam ad o-
 pus Camponis pessimi. Quàm acquisitâ,
 reversus est per Marchiam. Ubi occur-
 rit ei idem Campo, acceptoque dono a
 Rege transmissò de regimine Monaste-
 riè, atque Militibus Marchesanis susce-
 ptis, cunctis majoribus & minoribus
 subjugatis Monasterio pertinentibus, a-
 dimplevit Cellas Sanctae Mariae juxta
 flumen Clentis, & Sanctae Mariae in
 Solertano se. us Civitatem Esculanam,
 & in Comitatu Reatino alias duas San-
 cti Angeli juxta ipsam Civitatem Rea-
 tinam, & Sanctae Mariae in Loria-
 no. Hoc expleto, reversus est Sabinis
 cum magno gaudio, non spiritali sed
 carnali, non ut Monachi, sed ut im-
 pii, sicut postea patenter claruit. Quis
 concubinâs, quas prius habuerant occul-
 te,

et, postmodum p. iam abuti coeperunt non solum ipsi, sed & cuncti illorum Monachi hoc se las non verebantur patrare: sed nuptialiter unusquisque suam ducebat sortem. Ita namque pax non permansit inter eos, nisi usque ad annum unum. Completo anno coeperunt inter se contendere. Hildebrandus vero datâ pecuniâ iunxit se Marchesawis, tulitque Camponi totam hereditatem Monasterii, quae erat in Marchia, cum Monachis & Militibus, & sibi coepit ea vindicare. Campo autem econtra ampliori pecuniâ ipsis collatâ, venit illuc, atque unam suam sororem tradidit marito uni, cui nomen erat Transbertus: valdeque eam dotavit de bonis Monasterii mobilibus & immobilibus. Curtem quoque Maratis, quae tam magna & spatiosa est, ut numero sexdecim millium modiorum contineatur, sicut plures affirmant, ipsi suo cognato per concambium contulit, unde in Propertiano, ut ferunt, loco squallido & inculto econtra concambium recepit. Alias duas Curtes Sanctae Mariae in Strada, & Sanctae Mariae in Mura prope Staniam nihilominus adjunxit. Unam verò filiam suam alteri viro dedit, cui similiter diversa largitus est donaria. Quibus simul coadunatis cum amicis & suis auxiliatoribus, ejecit praedictum Hildebrandum de Castello Sanctae Victoriae, & a cunctis finibus Monasterii, & redegit cuncta loca in suum dominium. Reversusque est Sabinis cum triumpho, ubi coepit cuncta secure jam distrahere filiis & filiabus. Septem filias, & tres filios habuit, quos & quas cunctos dotavit de rebus Monasterii, & alios parentes plurimos. Nam in Sabinis Castellum de Bucciniano & Roccam, & Salsanum, & Fundum Casaprotae, eis contulit in Reatino Comitatu, & Ami-

A ternino, & Furconio, & Balbeni, nec non & Marsicano, illis paene cuncta distribuit, ut perpetua reservarentur. In hoc malo stetit usque ad tempus Alberici Romanorum Principis. Qui gloriosus Princeps in tantum cupiebat Monasteria sub suo dominio constituta ad Regularem reducere normam, quam emiserant in vastatione praedicta Paganorum, ut de Gallia faceret venire Odonem sanctum Abbatem, qui tunc temporis Cluniacum gubernabat Monasterium, quod usque hodie viget in religione. Et eum Archimandritam constituit super cuncta Monasteria Romae adjacentia: suamque domum propriam, ubi esse notus est, positam in Aventino Monte concessit ad Monasterium construendum, quod usque ad praesens stare videtur in honore Sanctae Mariae. Monasterium in Sancto Paulo majore tunc ordinavit in Sancto Laurentio foris muros, & in Sancta Agnete juxta Pontem Numestanum. Casinense quoque Monasterium sub illius magisterio ad normam regularis Ordinis redactum est, quod in vastatione supradictorum Agarenorum destructum fuerat, sicut pleraque, ut praesati sumus, Monasteria Regni Italici. Ibi denique praeposuit discipulum suum, venerabilem Abbatem Balduinum nomine, cui successit in regimine suus condiscipulus atque Coabbas Aligerius almificus pater, quem ipse a primaevo erudierat regulari tramite in supra nominato Aventino Monasterio: per quem ad culmen jam dictum recuperatum est Monasterium, quem plures viventes recolunt. In Monasterium denique praelibatum Sanctae Mariae Forfensis, quum Monachos regulares mandasset, noluit illos recipere Campo maleficus cum suis Monachis: sed potius conati sunt eos noxam interficere cum cultris in..... Qua de causa pavore ducti Romam redierunt

ad Principem praedictum. Uide in iram commotus contra praedictum Camporem Abbatem, nec non & alios Monachos, praescriptis auditis, ejecit eum de praedicto Monasterio, & ordinavit ibi Domnum Dagibertum venerabilem Abbatem, de Cumana Civitate oriundum. Ipse autem Campo fugit ad Reatinam Civitatem, in qua adjutorio parentum suffultus, coepit ibi inhabitare. Hildebrandus vero in Marchia positus, hoc conspекto, iterum invastit Castellum Sanctae Victoriae cum omnibus pertinentiis, fidenterque cuncta distrahebat filiis & filiabus, quos plures habebat, & res Monasterii. Deditque illis Curtem Malianam; magnam & inlytam Curtem quoque Sancti Benedicti, & Fossenariam, & diversas alias res cum Castellis & pertinentiis. In horum duorum distractione cuncta, quae praelibatus Raffredus congregavit, dissipata sunt.

Domno itaque Dagiberto supradicto Monasterio constituto, Albericus Princeps ei cunctas restituit Curtes, quae in Sabinis erant, ipsius Monasterii perditas. Diligebatque eum & honorabat satis. Ipse vero in cunctis irreprehensibilem se ostendebat. Circa Fratres quoque & cunctos ita benevolam se praebebat, ut ab omnibus incredibili diligeretur affectu. Campo econtra mala cuncta exercebat deterius, quam aliquis secularis vastator apud Reatinos, ad quos confugium, ut praediximus, fecerat. Existentes Abbates in uno Monasterio contra morem duo mali & unus bonus, quamvis non legaliter, quantum duo mali devastabant, tantum solus bonus congregabat. Ubi is vixit completo quinquennio, & pessimi Monachi veneno eum occiderunt. De quo Dominus magnum in ipso anno interfectionis fecit prodigium, scilicet de illo, qui manibus ei venenum tradidit. In-

A terfecto illo, poenitentia ductus abiit ad Oratorium Sancti Michaelis, quod possum est in Monte Gargano. Quem vero Montem nullam ratione potuit ascendere: quum per unum annum in pede illius consisteret, sicut vicini illius, qui eum recognoverunt ibi, testati sunt, postea vero nusquam comparuit. Fuit denique Canonicus Clericus & servitor illius. Illo itaque defuncto, necnon & Alberico Principe e vita migrato, filius ejus Johannes, qui vivente Patre Papa ordinatus est, Camporem malivolum coepit habere exosum, sicuti & pater suus. Idcirco non permisit, eum ad regimen redire Monasterii; sed statim constituit alterum Abbatem Adam nomine qui Lucanam Civitatem ortus fuerat, ad praelibati Monasterii gubernacula sustentanda. Praeordinatus vero paucis temporibus in Religione persicit, & non bonam normam duorum bonorum Raffredi, & Dagiberti, sed malam Camponis & Hildebrandi sequi coepit, videlicet supprando, atque distrahendo illa bona, quae Dagibertus in Sabinensi Comitatu conquisierat. Nam pro publico stupri scelere, in quo detentus est a militibus praedicti Papae, & Marchionis Theobaldi, qui tunc Sabinensibus praeerat, dedit totam Curtem Sancti Benedicti de Campo, & Sancti Hectubii, & Fandum Carbinianum. En habes simul tres non dicam Abbates, sed disperiores, Sabinis unum, Reate alterum, in Marchia tertium. His ita gestis, Campo percussus est podagrigo & chriragrigo dolore in tantum, ut omnino destitutus esset solatio manuum & pedum; & nisi ab alio adjuvatus, ad aliquam partem vertere se non valebat. Numquam tamen cessavit a flagitiis supra nominatis usque ad diem mortis, & ad regimen capitis Monasterii non est reductus, sed in ipso errore

errore pessime finivit vitam. Sepultus verò est in Monasterio Sancti Michaëlis juxta praedictam Civitatem Reatinam. Per idem tempus bellum magnum commissum est pro contentione Marchiae Firmanae inter Sarilonem & Ascherium. In qua Hquilem pugna praevaluit Sarilo & interfecit Ascherium cum multis suis: obtinuitque ipsam Marchiam. Quo audito Hugo Rex exarsit contra eum magno furore, & coepit eum persequi pro ipso Ascherio germano suo, quem occiderat. Tunc videns Sarilo, quod nullâ ratione eum fugere posset quum esset reclusus in uno Oppidulo in partibus Tusciae, noctu (*) indutus Monachilem Curtem, summo diliculo, ligato fune gutturi, ejus se potestati tradidit. Qui Rex misericordâ motus super eum, pardonavit ei ipsam culpam, ac praeposuit eum super cuncta Monasteria Regalia, quae erant infra fines Tusciae & Firmanae Marchiae. Cui cuncti Abbates humiliati sunt illorum Monasteriorum, excepto Hildebrando invasore, qui ei resistit, contra quem praevaluit ad tempus Sarilo, & ejecit eum de jam nominato Castello Sanctae Victoriae. Sed iterum supervenit Hildebrandus, & turpiter illum inde expulit. Secunda quoque vice recuperavit Sarilo, ac repulit eum. Sed paucis tempore, ibique mortuus est & sepultus. Deinde ex toto reintegrata est loci ipsius potestas infestissimo Hildebrando. Qua de re laetificatus valde, fecit quadam die magnum convivium concubinae, filiis & filiabus, Militibusque, quos plures & magnos habebat; quia quamvis in Sabinis nunquam obtineret potestatem, tamen totum, quod in Marchia erat, bonum praedicti Monasterii potestative tenuit asque ad tempus Ottonis I. Imperato-

A ris. Qui quatuor postea illud perdidit, in posterum daturus sumus. Ipso namque die, quo prandium illud celebratum est, coenam post ipsam insurgentibus noctis tenebris, cunctis vino, porionibusque sopitis, nullus illorum sentire potuit, quando ignis coepit concremare praedictum Castellum. Quo consunt, cuncta ornamenta, quae de Sabinis antea illuc venerant, igne adusta perdita sunt. Vertatur iterum stilus Sabinis.

B Adam praelibatus, quum in capite Monasterii longum peregisset tempus, in nullo mutavit vitam, sed potius ad deteriora delapsus, morte praeventus, defunctus est ac sepultus in ipso Monasterio. Tunc remansit jam dictum Monasterium sine Abbate omnino annullatum. Quod Theobaldus Marchio invasit ac tenuit, suumque fratrem, nomine Ubertum Clericum Canonicum, valdeque expertum atque debilitatum membris, ibi praeposuit ad habitandum. Qui per aliquod temporis spatium illud tenuit, quod & turpiter dissipavit, quotidie inibi habitando cum meretricibus & canibus, cunctisque secularibus obscenitatibus admixtis. Deinde Papa Johannes, qui Harnensis vocatus est, abstulit ei, & commendavit illud cuidam Abbati Monasterii Sancti Andreae juxta Montem Soractem situm. Quia quando potestas Imperatorum Populi Romani illud..... intro-

C mittebantur, aliter nunquam haberant ibi dominium, eo quod illis non pertinet, ut Privilegium illius refert. Sicque factum est, ut tribus annis absque Abbate proprio esset. Is autem Abbas praedictus nomine Leo, quamdiu illud tenuit, bene tractavit, atque compassus illius desolationi, in aliquo recuperavit de suis beneficiis in Libris & aliis rebus, & in quantum licuit,

D

E

(*) fortasse meliùs: indutus Monachilem vestem &c.

vicine, destructa reaedificavit. Monachi vero ejusdem loci, qui viventibus malis Abbatibus, impie cum illis egerant, postea quam sine Rectore coepit esse, non jam in Monasteria, sed in Villis ceperunt habitare publice cum suis non dicam concubinibus sed uxoribus: quia ut superius dictum est, nuptialiter illas suscipiebant. Solummodo de Dominico in Dominicum revertebantur ad Monasterium; nam per totam hebdomadam, ut dictum est, morabantur. Furabantur denique quaecumque diripere poterant. Sigilla aurea de Praeceptis tollebant, & ponebant plumbea, quae modò apparent. Ornamenta quaeque aurea & argentea de Vestibus Altaris & aliis utensilibus auferiebant, & faciebant muliebria monilia ad meretricum ornamentum. Destruiebant quoque sua sponte aedificia antiqua, quando aliqua occasio se dabat; ne unquam ad statum redire valeret id ipsum Monasterium, aut Regale diceretur, quia dicebant, non tam secure illud posse possidere, si Regale appellaretur. Religiosorum aliquis nullus se illis jungebat ad habitandum, sed fugiebant ad alia loca: carnales ibi tantùm habitabant. Quid multa? Iis & hujusmodi malis ibi crebrescentibus, Monasterium ad nihilum redactum est, ut saepe diximus, vulpis habitatorum illius exigentibus. Supradictus autem Papa sub hac miseria consecravit ibi Johannem Abbatem nostrum Antecessorem, qui fuit, quem omnes recolimus, vivente adhuc miserabili Hildebrando in Marchia. Hoc tempore secundà vice rediit Otto I. Imperator Italiam. Qui in priori suo ingressu coronatus est a Johanne Papa filio Alberici supranominati Principis. In secundo suo adventu fecit coronari filium suum Ottonem II. Imperatorem, se vivente, & Johanne Papa superscripto, ut plures serunt.

A Qui legem & justitiam firmiter coepit tenere per totam Italiam. Ad Marchiam vero quum properasset praelibatus Johannes consecratus Abbas istius Monasterii, reclamare coepit de Hildebrando invasore, qui per tanta tempora in pertinaciâ tam crudeliter perseveraverat. Quem venerandus Imperator ante suam praesentiam statim exhiberi praecipit cum sua conjuge, Inga nomine, videntibus cunctis, qui aderant. Eumque quum fortiter increpasset & reprehendisset, ut dignus erat Abbatiam praedictam eum renuntiare fecit; ac Imperiali decrevit justitiae, ut cuncta scripta, quae facta habebat de praedicti Monasterii rebus, annullarentur & evacuarentur; quia numquam Abbas fuit, neque caput Monasterii tenuit, neque a Monachis electus, neque ab aliquo Imperatore confirmatus, nec aliud: quare ab isto Serenissimo Imperatore hoc ordine legitime depositus est. Audiant modò & sciant, qui adhuc defendere volunt sua scripta, qualiter possint illo deposito. Praedicto Johanni Abbatiam donavit, & coepit eum satis diligere & honorare. Super impium quoque Hildebrandum misericors est. Concessit ei Curtes Sancti Benedicti, praedicto Monasterio pertinentem, diebus vitae suae. Similiter & miserae Ingae contulit tres Mansos ipsius Monasterii secus Ecclesiam Sancti Hippolyti ad tenendum, quoadusque viveret. In tali autem miseria mortuus est praefatus Hildebrandus, & sepultus est in Oratorio Sancti Benedicti. Monasterio quoque ipsi & jam dicto Abbati restituit cunctas Curtes praedictas ipse, & filius ejus post eum. Sed qualiter postea perdiderit, ut existimo, non est praetermittendum. Ipso denique pio Imperatore defuncto, filius ejus regnavit post eum, feliciterque gubernabat regalia sceptrâ, justitiam.

justitiam & legem faciendo. Praedictum quoque Monasterium satis diligens, Abbatem ipsi suum Cancellarium tradidit, pro re ipsius Monasterii restituenda, nomine Petrum Diaconum, qui Papiensis postea Episcopus fuit: ad ultimum Papa ordinatus est. Qui praedicto Monasterio & ipsi Abbati sanctas res restituit perditas. Sed in hoc mundo ipse & sui Monachi, apud praedictum Imperatorem accusatus est. Qua de causa eiecit ipsum de ipso Monasterio, & cuidam Abbati nomine Adam illud commendavit usque ad audientiam sub tenore. Sed antequam ad examinationem veniret, defunctus est Imperator Romae ac sepultus. Hinc jam venerunt inconvenientia. Praedicti Abbates diviserunt sibi Monasterium praedictum. Quae in Sabinis, & in Ducatu Spoletano erant, & in Tuscia de ipsius rebus, tenuit Johannes Abbas: & quae in Maritima Adam ipse. Ecce iterum coepit distrahi. Et cuncti, qui supersunt, sciunt: ideo non est necesse scribere. Hoc perduravit usque ad adventum Tertii Ottonis. Jam vero praedictus Adam Episcopus erat ordinatus Asculanensis Ecclesiae, sed adhuc sortem praedicti Monasterii tenebat; cui tulit ea praedictus Imperator, & Johanni Abbati restituit. Qui Abbatiam restaurata, uno supervixit anno. Defunctus vero ac sepultus est in Monasterio Sanctae Victoriae in Muciano Monte. Cui successit in regimine Albericus ejusdem Monasterii Praepositus, qui non vixit nisi sex menses. Albertus & sepultus in Otorio Sancti Michaelis juxta praedictam Civitatem Reatinam in Sepulchro Campionis praedicti. Illo mortuo venit Ego peccator Ugo, non ut legitimus, sed ut abortivus, ut Apostolus ait. Qui & indigne regimen teneo, ut omnes sciunt. Unde vos, Seniores, obsecro mihi ju-

A bentes atque cunctos haec legentes, ut Domino in communi supplicetis, quatenus concedat mihi suam miseratione ad meliora convalescere, quam nequissimi superscripti. Et Potestatibus, quae auctoritatis sunt, det voluntatem, istum recuperandi Locum, ut vos vestrique successores hic adesse possitis Deo serviendi. Inter haec mecum vos admoneo, dilecti Fratres & Conservi, ut divina clementia cooperante, patronaque nostra gloriosissima Virgine Maria intercedente, bonum, quod nostris temporibus divina pietas in hoc renovare dignata est Loco, nostris (quod absit) culpis & negligentis non minuatur, sed potius augeatur Christo donante. Hoc dico, non ut meis meritis in nullo confidam, qui in omnibus segnis invenior & fragilis mea faciente misericordia, sed Dei largitate, vestraque caritate confisus fidenter assero, ut si perseverantiam habueritis in hoc, quem inchoatum habetis, Ordine, in isto Saeculo prospera vobis cuncta provenient; & in futurum aeternam possidebitis beatitudinem, sicut scriptum est. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Et item: non inchoantibus praemium promittitur, sed perseverantibus datur. Tunc enim placeat Deo conversio nostra. quando bonum, quod inchoamus, perseveranti fine complemus. Ideoque Christi misericordiam imploramus, ut nobis constantiam ipse donare dignetur, quatenus illi devote serviamus, & nostrum propositum inviolabiliter custodiamus: quem in nullo melius custodire poterimus, quam si mandata ejus compleantur. Itemque idem ipse: Beati qui custodiunt judicium, & faciunt justitiam in omni tempore. Sicut quoque ait: O ni tempore sint vestimenta tua candida. Hoc & aliis testimoniis roboravi, dilectissimi, sic per viam pra-

M m

ceptorum

ceptorum Dei studeamus currere, ut illud nobis proveniat, quod Apostolus de se confisus Dei virtuti agebat: Ego etiam sic curro, non quasi in incertum. Ideoque currere nos non pigeat per viam justificationum Dei. Petere non desinamus ejus auxilium, quum certa teneamus ejus promissa, quibus pollicitus est, dicens: Petite & accipietis: quaerite & invenietis: pulsate & aperietur vobis. Inter haec notandum est, quod multi stulti, nostri Ordinis Fratres, dum ab aliquo eis proferuntur Sanctorum Patrum exempla, respondent & dicunt: Non possumus illos sequi. Ii perfecti, nos imperfecti. Non intelligentes, quod usque in finem Mundi non deerunt justi, qui ita Deo accepti erunt, ut Sancti videntur, sicut in Apocalypsi legitur responsum etiam illis, qui clamabant, Sanctis: Adhuc modicum sustinete tempus, donec impleatur numerus fratrum vestrorum. Qui si completus esset. Mundi jam finis factus fuisset. Qui statim ut complebitur, Mundus finietur. Ideoque nullus nostrorum diffidat, nullus tepescat, quia omnes, qui digni sunt, Regnum coeleste introire, Sancti erunt sine fine, ut dicit Dominus: Sancti estote, quia ego Sanctus sum; & mea membra estote, si ascendere vultis in coelum. Quapropter, dilectissimi, satagamus, quanto magis ejus praecepta, & patris nostri Benedicti adimplere, sicut tempore consecrationis nostri Monachatus promissimus. Quia ipse Sanctus Pater in ulti-

A mo Capitula suae Regulae ex Dei largitate, suaque in ipso suspensa aviditate, ita observantibus praemia suae Legis proposuit, & pollicens dicit: Facientibus haec Regna patebunt aeterna. Amen. Deo gratias.

„ Paucula, quae succedunt. Hugoni „ Abbati minime tribuenda sunt.

B **Q**uintus Abbas in Monasterio Farsensi, post beatum Thomam, reedificator praelibati Monasterii missus per beatam Virginem Mariam a Sepulcro Domini nostri Jesu Christi ad partes Sabineses ad praelibatum Monasterium reaedificandum, exstitit in regimine venerabilis & sanctus Pater C Waldebertus ex Aquitania oriundus, vir mirae mansuetudinis atque pietatis. Qui cum magna dulcedine caritatis uno praesuit anno, atque mensibus septem Congregationi. Et considerans, tanti regiminis onus ibi fore grave ad portandum, humiliter atque benigne postulavit Fratribus, ut sibi alium eligerent Pastorem, seque ab hac pastorali abolverent curam. Quod & fecerunt. Ipsi vero in territorio Firmannae Civitatis Sancti Hippolythi dederunt Monasterium, ubi remotioris vitae quietae cursum consummavit in pace, & ibidem sepultus in praedicta Basilica Sancti Hippolythi. Ubi virtutibus & miraculis quotidie resulget, & beneficia & plura miracula per eum Deus praestat usque in praesentem diem.

De casibus infaustis Monasterii Farfensis ab Anno 1119. usque ad 1129.

Opusculum Auctoris Anonymi Synchroni.

Anno igitur Dominicae Incarnationis MCXIX. Indictione XII. & Decimo octavo Kalendaris Junii, feriâ quoque Secundâ hebdomadae tertiae Adventus Dominici, Dominus Berardus nocte obiit, famose memoriae. & hujus Coenobii Farfensis Abbas laudabilis. Haec autem sunt ornamenta, quae hic in Ecclesia pro die, quo migravit, certissime reliquit. In primis Altare itinerarium, quod Regina Agnes nobis obtulit valde optimum. Tabulam quoque Altaris principalis majorem argenteam & deauratam, penes autem Libras..... & alteram minorem super eodem Altare simili opere, pensantem Libras..... quas ipse fieri fecit. Et Cruces argenteas duas majores, & unam minorem. Missalem majorem cum tabulis argenteis: Missalem Domini Oddonis, & Textum Evangeliorum, quem praefata Regina huic Monasterio dedit, cum tabulis eburneis & argenteis ac deauratis, & alium cum tabulis eburneis, & alium cum Crucifixo argenteo, & alium praedicti Oddonis cum tabulis deargentatis; & alium Epistolarum Domini Oddonis, argento ornatum; & alium, quem fecit Dominus Romanus bonae memoriae. Et Orationalem cum tabulis eburneis. Item Libros quatuor spiritos pallio, videlicet Missales duos, & Textum Evangeliorum atque Epistolarum. Item Calices septem. Thurbula argentea tria. Capsulas argenteas quatuor cum collaris suis. Annulas ar-

Agenti tres, unam eorum opertam auro. Patenas argenteas duas. Gallum argenteum. Scutellam argenteam. Situlam argenteam aquae benedictae. Argentum, quod remansit a Cruce. Nuscam auream feminam. Stellam argenteam & crystallinam luciferam valde bonam. Item Vestes quatuor Altaris principalis. Primam ei dedit Dominus Henricus Imperator: secundam dedit praedicta Regina: tertiam antiquam Pontecortes: quartam fecit Domina Raimburga filia Longini. Et Mappulam super Altare valde bonam, quam fecit Domina Tota, Ancilla Dei. Item Vestes quatuor Altaris Domini Salvatoris: prima praedicti Domini Henrici Regis: secunda praedictae Reginae: tertia Pallium rotatum praedicti Abbatis Berardi: quarta Pallium cum leonibus. Item Planetas tredicim: Pluviales quatuordecim: Dalmaticas duas: Tunicas viginti: Telum Pallii unam: brachia Pallii tria. Crumenam unam Imperialem, quam ei donavit praedictus Henricus Imperator. quae fuit optima. Item frigidum non modicum vestis praedicti Imperatoris, & alud ex diversis vestibus. Item Micham unam. Virgas Pastorales duas: Vexilla duo: Ofortoria octo: Camifales centum: Stolas sex cum manipulis suis textas auro: unam eorum cum squillis aureis. & manipulum similiter. Et alias Stolas cum manipulis, exceptis aliis viginti quatuor. Dorsalia Pallii duo juxta Altare. Tapetia quindecim. Bullam au-

B

C

D

ream unam in praecepto, quod fecit huic Ecclesiae praedictus Henricus Imperator bonae memoriae. Omnes supra-dictas res & alia plurima ornamenta praelibatus Dominus Berardus Abbas in hac reliquit Ecclesia, quae nobis non reducuntur ad memoriam. Sepulto itaque Domino Berardo Abbate, ab omni Conventu electi sunt duodecim Fratres, videlicet Presbyteri quatuor, Diaconi tres, Subdiaconi tres, Acolythes duo; qui de novi Abbatis persona fideliter tractarent. Ii sibi invicem per Librum sanctae Regulae, fidelem sponderunt pacem, quod de Abbatis eligendi persona fideliter omnino tractarent, & neque odii, neque amoris gratiâ personam introducerent aliquam vel laudarent, nisi quae sibi melior & utilior ad hoc videretur; & si quando Conventus eos exquireret, certiores de his eos facerent, quod sine fraude maloque ingenio hanc causam satagerent. Quibus etiam Conventus auctoritate omnium promissit, ut quaecumque personam ipsi confirmarent, Conventus reciperet, & corroboraret. Indidum quoque est inter nos etiam praecipuum consilium, ut triduo peracto jejunio, vigiliis ac orationibus intenti, Deo placitum, nobisque utilimum impetrare a Domino studeremus Pastorem per Dominae nostrae Mariae semper Virginis intercessionem. Erant interea nostrorum quidam non satis providi Fratres, Abbatiae Populi fautores, qui dicebant se velle Abbatem de Alcarina gente, nec de Campanica, vel Octavianica consanguinitate. Ad quae aliquis respondit: Si nullus his de omnibus Abbas eligetur, unde a nobis assumetur? Numquid desuper Coelo, aut subter Terram reperietur? Electi verò, & hujus causae Procuratores Fratres anxiebantur valde, quia non inveniebatur, si de praefatis nationibus Menachi exci-

A perentur. Quod quidam considerans respondit; Si de Nobilioribus contemnitis eligere, quemdam de mediocribus, sicut Deus destinaverit, possumus vobis praeponere, videlicet Sacristam Guidonem. Hic enim obedientiam Sacristiae tenebat, eamque in quibusdam rebus, quemadmodum nobis videbatur, meliorare satagebat.

B Quapropter in divina confidentes sententia, quae dicit: Qui in minimo fidelis est, in maximo fidelis erit, non publice sed secretius quoque modo huic quasi dicto acquirimus: non tamen id perficere plenius deliberavimus. Quod per quemdam seductorem rusticorum sentiens Populus Abbatiae, praecessit nos inordinate, nostram destruere triduum jejunii constitutionem. & quorundam equitum nostrorum consensu Guidonem Abbatem acclamavit, publice & inlecenter illum in ulnis assumens, & ad Ecclesiam deferre volens. Hoc Fratrum audiens Conventus nimis contulit, & zelo succensus valido, eundem Guidonem de illorum manibus eripuit, ipsoque rusticanos magno cum dedecore de Claustro pepulit; & ut hanc Populi probrosa sententia nullo modo valeret, anathematis excommunicatione interdixit. Etiam ipse Guido idem anathema confirmavit. His ita gestis omnes per nimium mortificati valde dolobamus, quia nostrorum contra nos equitum sagacitas, & villanorum & rusticorum indomabilis ferocitas & crudelis vaesania ac insipiens agilitas, nostrae decus Ecclesiae, & hujus Conventus honestatem festinabant omnino dissipare, & in cunctis corrumpere, destruere, atque conculcare. Quapropter quidam nostrorum magnanimi constantiâ etque propensiori consilio, uti demum cognovimus, suggesserunt nobis, ut Dominus Raynaldus, nostrâ Scholae doctrinâ a pueritiâ imbutus, quem de Abbatia

batia reverti fecerant, super nos festinanter eligeretur. Et licet aliquantisper gravaret, hoc factum tamen est altero die, scilicet feriâ tertiâ paene circa horam..... XVII. Kalendis Junii. Quo peracto omnis Populus Abbatiae conspiratione conjuravit, ut nunquam illum reciperent in Abbatem, nec aliquem de Ajarina gente. Hoc aliqui nostrorum cernentes, magisque inepti Guidonis electionem quam hujus, gliscentes consenserunt. Et ut in hoc corroboraretur, Populum hortari clanculo studuerunt. Videbantur enim eis Domni Raynaldi mores & habitus duriores, quos olim exhibuerat in hujus Monasterii Prioratus honore, quum sub Abbatis defuncti foret subiectione. Interfuit verò Fredericus Warnarchionis filius, qui a Populo rogatus, & ut ferretur, munerum promissionibus inspiratus, vias & suaves nos inferebat, ut voluntati Populi * consentierimus, & praedictum Guidonem eligeremus. Veruntamen nobis persistentibus firmiter in electione Domni Raynaldi, dictus Populus Abbatiae contempsit, nobis nostri victus stipendia & praesidia dare. Dehinc deceptores suggestiones moliebantur asserere, spondentes se totius Monasterii apothecas & cellaria inaeestimabilibus substantiis in futurum explecturos, ita ut non per januas domorum, sed per culmina tectorum abundantissime omnia replerentur, si praesatum Domnum Raynaldum denegaremus, & alterum eis placitum eligeremus. At nos prius quidem inflexibiles fuimus. Sed Populis minitantibus durissime, Dominus Raynaldus fugam coactus est petere: sicque non ratione canonica victum, nec legali judicio condemnatum, sed rusticorum tumultibus perterritus cum abjecerunt. Quo discedente, nos Populi suasionibus & minis devicti & decepti atque compulsi,

A tandem elegimus praedictum Guidonem, videlicet feriâ sextâ, XII. Kalendas Julii. Cui Populus Abbatiae non consuetam fidelitatem fecit: sed solitâ suâ libertate hoc nos omnino speravimus, & maximo labore corrigere fecimus. In qua re quum nos, signato putavimus, digitos in oculos misimus. Itaque futuros nobis malos pessimosque eventus ignorantes, hanc electionem direximus ad Imperatorem, ut illam confirmaret. Et contra deceptibilis Guido suas simulatorias seu furtivas literas mandavit clanculo, quia personâ despicibilis, nobilitate ignobilis, scientiâ ignarus esset, & ad hoc digne officium perficiendum per omnia inutilis foret & ineptus. Quibus Imperator visis, ut credimus, decentiorem, Deo suggerente, cognovit, sicut scriptum est: Cor Regis in manu ejus. Et cum consilio Magnatum habito suorum, hujus praelationem injunxit Abbatiae Berardo nepoti defuncti Abbatis; qui Curiam ejus adierat pro cujuslibet honoris gratiâ. Quo facto, & nostra deficit electio, & huic Coenobio, ut in posterum dicetur, incepsa est gravissima desolatio. Et hoc contra sanctam Regulam, nostramque consuetudinem noscitur exstitisse. Tacendum non est autem de praedicta Guidonis praelatione, quem Populus sibi praeponi gliscens petebat, qui ideo agebat, ut quia quum esset humilis personâ & parvus scientiâ, non eis dominaretur uti Dominus, sed sicut vicinus illorum vitiis faveret pravitatibus. Quod pro certo non multo post experimento didicimus. Hinc beatissimus Benedictus refert in sancta Regula dicens: Si omnis Congregatio vitiis suis consentientem personam pari consilio elegerit, Domini loci prohibeant praevalere consensum. Quod certe Imperator fecisse creditur fortasse, quod in literis ipsis ejus cognovit

gnovit deceptionem, qui se rejutare si mulabat, quod avide cupiebat, & Imperatorem decipere putabat, qui honorem ab eo suscipere putabat. Notum ergo omnibus videtur, quod electio ejus non fuit Clericorum nec Monachorum, sed potius Villanorum & rusticorum; & non Laicorum ad Clericos, sed magis Clericorum voluntas conversa est ad Laicos.

Postquam verò praedictus Guido spreus est ab Imperatore, contra ejus imperium visus est hanc Abbatiam retinere, & terras hujus Monasterii contra legem, Regumque & Imperatorum praecepta, prout sibi libuit, scriptitare. Nos tamen illum adhuc sincerius diligebamus, nec enim pro aliquo amittere volebamus. Videbatur enim ecclesiasticus in nostris Officiis, & saepius praeveniebat plurimos in Matutinorum vigiliis Missarum quoque solemnitatem agere non omitebat. Constituit verò & confirmavit una nobiscum nostro regimine omnique Conventui quoddam utilissimum decretum, quod ejus antecessores Abbates vel sacramento, vel verà statuerant sponso: videlicet: In nomine summae & individuae Trinitatis, ad laudem Dei omnipotentis, & honorem gloriosissimae Genitricis Domini nostri Jesu Christi Mariae, & hujus ejusdem sancti Coenobii augmentum, perfectam integritatem, ac secundum sanctae Regulae praecepta beatissimi Patris nostri Benedicti: Ego Frater Guido humilis vester Electus ad hujus Monasterii regimen, omnibus vobis, vestrisque sociis & confratribus sive successoribus, filiisque fidelissimis iustius gloriosae Farsensis Ecclesiae nostraeque Dominicae Beatissimae Mariae. coram Deo & Sanctis ejus, spondeo atque promitto observare & retinere Constitutionem Domni Hugonis Abbatis, huic Monasterio & omni Con-

A ventui concessam, scilicet authenticam religionem Cluniacensis Monasterii in Officiis Ecclesiasticis, & bonis moribus Confratrum, & cultu Vestium, sive copiâ Virtutis, quotidie in sanctis solemnitatibus, in quantum hujus Loci possibilitas, & temporum vicissitudo, Deo administrante, exegerit. Monasterium vero istud cum suis membris, videlicet praecipuis Cellis in antiquum & bonum usum cum Deo inibi servientibus, regulariter retinere, & prout valore, juste & tranquille in meliorem statum reducere. Concedimus verò & confirmamus vobis Campum Granicae, & Sancti Viti cum oliveto ibidem in integro, & in Phara Valle Lunae cum Valle de Sanctis usque in Pratum, & in res Hominis Dei juxta Casalem de Sanctis, a pede Res Radulphi, ab alio latere Via. In Currisio Casalem Tacconis, & Casalem Puzoroli. In Castro Arcis Casalem Johannis de Nazario & Casalem Pezacaesum. In Campo Sancti Benedicti tornariam unam, videlicet Casales duos, & eo amplius, & medium Casalem de Bonitio, & medium Casalem Capitis Cavalli, & unam clausuram ante Portum Campi, & Casale de Sardo, & unam partem terrae de Casale Johannis Tiniosi. In Tribuco Villam Rusticam, & Casas de Corniale cum toto Prato, & Collem de Martino & Terram de Columnellis. In Petra de Monte Casas Sancti Stephani & Casas de Maula, & Casas Anastasiae, & Vineam Sancti Martini in Scandilia manu aliâ, quae Dominus Bernardus Abbas constituit. Et in omnibus Castellis nostris istius patriae ubicumque congrue & tranquille manualia facere poterimus & boum paria eis sufficientia. Villanos quoque

& An-

& Angarales nostros totius Abbatiae constituimus in nostris manuariis operas, & huic Conventui xenia temporibus statutis & opportunis exercere. Item Gualdum de Salifano, & hujus Monasterii circuitus. Item omnes Vicecomites, Monachos, & Laicos per Castella ordinatos. Et omnes supradictas res ad regimen hujus Conventus Monasterii constituimus perpetuè & concedimus, ut in manibus & ordinatione sui Praepositi, vel Praelatorum istius sacri Coenobii. Item Molendinos omnes totius alvei Farfae, & Currifii, quos modò manuales habemus, & in antea Deo auxiliante reacquirere valuerimus. Et alios cuique aedificare non permittemus. Item Mortuorum oblationes omnes, praeter dexterios & arma, & regulare regimen armorum & vestimentorum, quae habent bis in anno. Item redditus piscium, piscatorum Riparti, & piscatorum Monasterii Marmoris. Item in Campo Sancti Benedicti locum, ad hortum sufficientem faciendum pro infirmis: & ad eorum curam concedimus omnia xenia de ipso Castello, ubi etiam domum congruam & apta loca habeant ad aves vel gallinas, & utilia animalia saginanda. Quae omnia Angarales nostri ejusdem loci procurare studeant. Item decimationes omnes, quae nobis competunt, & Portuum redditus, & Mercatorum teloneum. Item Castrum Riparti, & Monasterium in Marmore, ad Fratrum pro qualitate refectionem. Item prandia omnia antiquitus constituta, & in Sanctorum solemnitatibus facienda. Item Praepositus Sancti Angeli in Tancia annualiter in Coena Domini Solidos XIV. Papiensium Denariorum in manus Prioris ob mandatum Pauperum secundum antiquum morem

A absque occasione tribuat; & in Sancti Getulii festivitate ceram, & cereos ex consuetudine communi, Camerae hujus Conventus annue conferat: ex quibus cereis medietas detur intra Cameraam Dominicam, & Caminatam. Ceram autem Communis Camera cum Domnica dividat. De Camera verò Communi bis in anno habeam vestimenta Regularia, idest Scapulare, Cucullum, Pelliculas agninas, Vestitum, Interulas laneas, Faemoralia, atque Caligas & Calceamenta. Item Presbyteri, Archipresbyteri, sive Clerici totius Abbatiae hujus provinciae a Priore cum Fratrum utilium consilio corriganter, & judicentur de oblationibus Mortuorum, & Festivitatibus, & de Decimis, sive Officiis Ecclesiasticis. Et si oportuerit, habeant in his suffragium Praepositi. De criminalibus verò & incestuosis culpis, si forte commiserint, judicentur a Praeposito Prioris consilio. Item Sutoris pellium, & omnium pannorum, & communes Artifices lignorum, & Colos, ac Pistores, nec non Asinarios, & communes familiares. Quae omnia hujus Monasterii Conventui perpetuè concedimus, & constituimus, ut in manibus & ordinatione sint fidelis Prioris istius Coenobii. Item in Domo Hospitum hujus Monasterii confirmamus ipsum Casalem juxta eundem Hospitalem, & unum Aquimolum in Granica cum ipso pastino & vineam Benedicti Ingeradae, & Ecclesiam Sancti Nicolai in Marziano cum Casalibus sex; unde ipsi hospites decimas habeant, & de ipsis terris, quando potuerimus, quod recolligemus, huic decreto adiungere studebimus. Item in Sacristia ordinamus, ut annualiter &c.

Interea venerunt Legati Imperatoris, literas ipsius ostendentes, quibus jubebat nobis, ut Berardum Ascarellum in Abbatem reciperemus. Quod nos tunc omnino sprevimus, eundem Guidonem sperantes in futurum habere nobis utiliore. Et non multo post idem Guido coepit de nobis titubare, & contra nos suspicionem habere. Verum nos oppidum dolentes affligebamur, quoniam spe, quam aestimavimus de illo, frustrabamur. Et quidem nos illum sinceriter diligebamus, & ut Dominus per omnia liberissimus esset, hortabamur. Ipse vero nos in profundum demergere, & ad nihilum redigere, vilisusque venundare vel commutare moliens conabatur. Ab omni autem Populo omnino despicibilis habebatur, nosque illum uti praeclearissimum Dominum verebatur. Ipse vero Laicorum adulationibus uti mallens, quam nostrum habere sincerissimum amorem, nosque per omnia suscipiens, coepit contra nos, inconditos ostendere mores. & in tantum tyrannidem execrabiliter exercere, ut quosdam juvenes in ipsum verbo solummodo delinquentes levi, propriis manibus verberaret, & sublata ab eis Monachali veste, positos hujus Ecclesiae hereditate expellens abjiceret. Interea auditum est a nobis, quod Berardus Ascarellus ad hanc Abbatiam invadendam venire disponderet. Quapropter in die memoriali, idest Letanie Majoris, simul convenientes habuimus, ut illum super nos nequaquam reciperemus, quia ad Imperatorem nobis nascentibus ierat, & ab eo contra electionem, invelituram hujus praelationis acceperat. Unde terribilis anathematis excommunicationem publice de eo fecimus, & concorditer in hoc nos permanere per fultem sanctae Crucis sponsumus. Sed neque sic eundem Guidonem nobis placere, nec securum redere quivimus. Magis videns, nos Be-

A rardi Ascarelli tam firmissimo nullo declinasse praelationem, securus jam de eo vilissimo, nos in omnibus & extremis servis deteriores habere deinceps coitabat. Cernens autem praedictus Berardus Ascarellus, se a nobis esse contemptum, Guarnerium Marchionem cum omnibus Comitibus & Capitaneis adit magnis pecuniis, tribuens eis in pignus hujus Monasterii immobiles possessiones. Solus Comes R. noluit ab eo aliquam recipere dationem, quod videbatur sibi contra Imperialem, quam fecerat, agi fidelitatem. Venit ergo praedictus Berardus armata manu, & plurimis stipatus Militibus ad hoc Monasterium. Nos vero videntes in nullo sperare posse in Guidonis praelatione, cui tantam, ut praediximus, subjectionem exhibuimus, ut atropius addere requiremus, & ipse contra nos semper agere satagebat deterius, poenitere conati sumus, quod voluntati nostrorum Populorum condescendimus. Et accepimus, quod nobis, & Comitibus, atque Capitaneis utilius videbatur consilium, ut iussui obsecundantes Imperiali eundem Berardum super nos reciperemus. Hoc enim rectius discernentes, nobis amplius laudaverunt; videbant enim totam distrabi omnimodis Abbatiam, & praedictum Guidonem deficere sensu atque congrua praelatione. Abundabat enim omni mendacio, & falsissimus noscebatur in omni loquutione. Itaque praesatum Berardum inter nos venientem, & se ipsum accusantem, Fratres susceperunt, & de excommunicatione illum extrahentes, ut moris est, in Abbatem elegerunt. Factumque est hoc Anno Domini MCXXI. videlicet II. Nonas Maji, tertia quoque Sexta. Cui etiam Castella & possessiones hujus Monasterii & quoque de nostro Populo valuimus, subiecti sunt, videlicet Castrum Cavatre, Agellum, Rocum, Salisanum, Podium Carini, & Castel-

Castella, sive Terras Comitales, idest Caput Farfae, Cerretum, Malum, Scandriliam, Offianum, Montalionum, Reparatum. Erat autem in montanis locis noster primo electus Dominus Raynaldus, quò secesserat de hac Abbatia, a Populo nostro iniquo expulsus. Qui a quibusdam consanguineis suis pecuniâ, praemiis, & suasionibus callide & fraudulenter deceptus venit, ut cum eodem Berardo loqueretur. Ubi quidam interfuerunt, qui eidem Domino responderunt ex parte praedicti Berardi, & sub iurjurando firmaverunt, ut haberet omni tempore vitae suae quasdam res, quae ad ejus regimen honeste forent sufficientes: idest Monasterium Sancti Johannis de Monte, & quaedam alia sibi utilia. Post, ignorante & nolente Domino Raynaldo, fecerunt per quemdam sub persona ejusdem Domni Raynaldi aliud sacramentum contra praedictum Berardum, quomodo ipsi callide finxerunt. Sicque Dominus Raynaldus venit ad hoc Monasterium, ubi eum quidam Fratres in Conventu rogaverunt, ut cum eodem Berardo concordiam haberet, & ad eorum condescenderet voluntatem. Quibus ipse coram omnibus respondit: Vos Abbatiam mihi dedistis, & postea inique ablata est a me, & sine canonico vel legali iudicio, sive etiam gratis. Nunc autem nihil habeo, nihilque dare possum nec debeo. Veruntamen pro vestro colloquio, dilectissimi, cum hoc iniquo, & isto vivente & Abbatiam tenente interim quiescam, & neque litem neque guerram ei faciam, si ipse omni tempore observaverit, quod mihi sacramento firmavit. Quod si iste quoquo modo Abbas esse desierit, denuntio & notum facio, quia propter hoc, quod vestrae nunc caritati cedo, meam justitiam vel rationem re-

Tom. XV.

A Etiam numquam exinde amittere volo, nec in aliquo malignari patiar.

Cernens autem praedictus Guido; bis se tunc resistere nullatenus posse, praesidium sibi quaesivit Farfae Castrî nostri. Et ad ejus fidelitatem remanserunt Castella haec, Buccinianum, Tribucum, Arces, Montopoli, Dextra-demonte. Contra nos verò maximae a-

B ritudinis felle commotus, quum aliter nos dispergere minime posset vel speraret, a quibusdam nostrorum, & praecipuis equitibus consiliatur, ut Papae Calixti adhuc adversarii Imperatoris suffragium acquireret, & hanc Abbatiam de Imperiali patrocinio subtraheret. Et si nos illi in hoc non faveremus, in Cava exsilium omnes transmitteret, parvi pendens sacramentum fidelitatis a se factum in prinordio suae execrabilis electionis. Quo cognito, nos,

C quum maxima & major pars Congregationis nollet a patrocinio Imperiali discedere, nec alterius electionem velle facere, aut in Papalem Curiam transferre (quia omnes praedecessores nostri hoc omnino fugientes carere sagaciter, sed & Nicolaus II. Papa Apostolicâ auctoritate sub anathematis pavendi interdictione decrevit, ut nemo hanc Ecclesiam, suaque bona omnia Curiae Romanae vel Papatui subigere audeat) nos,

D inquam, hoc omninodis fugientes, cuncti paene a Monasterio discessimus, & sub Berardi praedicti curâ regimini per diversa Abbatiae loca vel nostras Ecclesias, maxime apud Sanctum Laurentium in Palle, aut quocumque licebat, degere coepimus, ac nobiscum quaedam ornamenta Ecclesiastica & Libros, nostroque regimini utilissima debuimus. In

E qua dispersione, quocumque manebamus, quot calamitates, vel quot penurias aut vilitates sustinimus, omnino narrare non possumus. Nam qui nos reperere vi-

N n

deban-

lebantur, omnino despiciebant, & in plurimis debonestabant. Dejecimus quippe in vestium paene cultu, & in solito cibi vitu. In qua graviore penuria illustriissimi Comitis Sinibaldi & ejus fratris G nobis amplior affuit benignitas, impertiendo nostrae necessitati alimonia plurima. Nonnulli etiam de nostris vel ignotis & vicinis vel circum, in matris nos deridebant, & cibos delicatos, ac pigmentorum potus in praecipuis sumptos solemniter ad memoriam Substantiano nobis deducebant. Factique sumus in opprobrium vel derisum atque contemptum cunctis vicinis, & propriis, & alienis. Idcirco omnium facies vehebamus, & si quibus nos excusare volebamus, nullo modo credebant. Nudis quoque incedebamus pedibus, & debonesti eramus, vestimentis nobis deficientibus. In hoc permixtissime ab honestis culpabamur viris, quum de Monasterio voluntas discedendi praesuit in nobis. In quibus penuriis etiam ipse Berardus, pro cuius causa a Monasterio discessimus, nullum nobis regimen faciebat, nec aliquam benignitatem exhibebat, sed omnes parvipendens posthabebat, & delirabat. De terris vero, quas nobis sibi dantibus ipse retinebat, consuetum nobis obsequium aut aliquod adminiculum nequaquam ministrare faciebat. Haec omnia a praedictis invasoribus, infamibusque & nefandissimis non dicam Dominis sed Tyrannis crudelissimis patiebamur, sicut supra breviter retulimus, multa praetermittentes, quae si aliquando cuiquam intimare volebamus, incredibilia videbantur. Praeterea nonnulli de equitibus nostris cupiebant assumere in Abbatem Adeolfum Comitis R. filium, pro eo quod atrae videtur excellentiae, ut per eum semper in magno forent certamine, & nunquam pugnare quiescerent, & ut pro his ipse apud eum praes omnibus cario-

A res existerent. Nam quoties defunctus Abbas Berardus quietem habebat & pacem nimis dolebat, se illis opus non habere sine pugnae aggressione assererat. Hinc vero divina dicit Scriptura: Semper jurgia quaerit malus, ideoque Angelus crudelis mittetur contra eum. Quidam vero nostro cognoscentes equitum voluntatem de Domino Adenolfi Abbatis assumptione, non modice dubitabant, quia Pater ejus, & Avus, ac etiam Abavus, cum hujus Ecclesiae Praelatis plurimas habuerunt discordias, & de multis rebus, quas haec acquisivie Ecclesia, multoties contrarii existerant. Ad quod graviores seniores rationabiliter respondebant dicentes: Congruentius agemus, si sacrae Scripturae dicenti credamus: Filius non portabit iniquitatem Patris. & Pater non portabit iniquitatem Filii. Denique si illius parentes huic ingrati extiterunt Ecclesiae, potens est Deus secundum velle suum per hunc virum nobis utiliora commoda perficere, quemadmodum legitur de Moyse, qui prius a Populo Israel spreus est, postmodum Deo jubente salvavit Populum eundem ab Aegyptiaca servitute. Haec nonnulli audientes, aliquantulum acquiescebant. Et licet formidarent ejusdem praetari Abbatis praedicationem, non respuebant.

Constituto vero die, quo ipse Guido de eodem Domino Adenolfo statuerat perficere. Calixtum Papam ad hoc Monasterium in Nativitate Sancti Johannis venire cum magno militum exercitu fecit. Sed, quod putaverat perficere, nequivit, quia Comes R. eundem filium suum, idest Dominum Adenolfum Abbatem, in captivum misit, & ne id expleretur, prudentissime egit, videlicet ne in ruinam Domus suae, iramque Imperatoriam incurreret; ejusque quam olim fidelitatem fecerat, & floride-

floueret. Quum verò huc Papa venisset, & omnem Congregationem cerneret discessisse, mox rediit, post sacrae de-cantationem Missae. Quo recedente, hoc Monasterium retinuit amarissimus Guido, qui ornamenta Ecclesiae, vel quaeque Utenilia coepit dispergere absque ullâ verecundiâ, & diversis vi-ris in pignus tribuere: idest Crucem majorem deauratam cum cannulo & po-mo ejus pro Libris XII. Planetam pur-purae nigrae, & Pluviale purpurae cla-vatae, quae fuerunt Reginae Agnetis, Dor-salem leonatum, & Tunicam Regi-nae, & Textum Evangeliorum, & Gu-a-sape novum Altaris majoris pro Solidis L. Tabulam majorem pro Libris LV. Tabulam minorem pro Libris XIII. Plauetam deauratam, & aliam albam, & Tunicam unam, & Stellam crystal-linam argenti luciferam deauratam pro Libris III. cum dimidia. Calicem u-num argenti, & Stolum majorem; & Capsulam argenti, & Cruciculam ar-ream, & Nascas tres aureas femineas. & Planetas duas, pro Libris IX. Ves-tem Altaris & Pluvialia duo, album diaspidem, & aliud nigrae purpurae pro Libris III. & Solidis XI. Pluvia-les duos, rubrum & viridem pro Li-bris..... Planetam unam, & Psal-terium unum pro Solidis XXX. Plane-tam unam diaspidem alibi, & Tuni-cam de examito albo, & Loricam pro Solidis L. Planetam unam & Ora-tionalem eburneam pro Solidis L. Thu-ribulum argenteum pro Libris XXII. Sunt autem haec ornamenta Ecclesiasti-ca triginta tria valde pretiosa, ex qui-bus Stola major cum Manipulo nostris temporibus emta fuit Libris quindocim. De quibus pignoribus tulit Libras CLX. & eo amplius. Quas, ut compertum habemus, nec in Ecclesiasticos usus, nec in Fratrum regimina dedit, nec etiam in guerra expendit. Item haec alia

A dispersit, de quibus ignoramus, quid tulerit aut fecerit: idest Thuribulum argenteum, Dalmaticam optimam, Te-lam unam Pallii, Amulam argenteam deauratam, Imperatoris Stolum & Ma-nipulum cum campanulis aureis, Anti-phonarum optimum, & Priscianum val-de bonum, Nocturnalem perfectum super Isaiam mirificum, Mitbram unam, Vir-gas Pastorales duas, & alia. Dispersis itaque Ecclesiae ornamentis, omnibusque Ecclesiasticis suppellectilibus distributis, praeditus Guido advenarum equitum peditumque collegit non modicum exer-citum, ut Populum Abbatiae, qui ab eo recesserat, expugnaret, & Berardum Ascarellum contra se insurgentem dis-siparet. At contra idem Berardus non minorem equitum peditumque multitudi-nem congregavit, ut superare posset par-tem Guidonis, qui quocumque adire poterat, domos incendens, dissipabat ar-bores, & vineas incidebat, homines vulnerabat, capiebatque, nec unquam dimittebat, nisi pretio non exiguo quis se redimeret. Aliquantos etiam in ipsa captiore fame conjuntos pernebat.

D De Ecclesiasticis quoque ornamentis haec sunt, quae distraxit & oppigno-rauit. Altare Reginae pretiosum, Nis-salem majorem, Epistolam Domni Ro-mani, Calices tres, Thuribulum argen-ti unum, Capsulas argenteas tres. Co-cleare & Amulas argenti duas, Pare-nas argenti duos, Gallum argenti, & argentum, quod remansit a Tabula, Pallii brachia tria, & dimidium, Ve-stem Altaris, Planetam unam, Pluvia-les tres, Fanones duos, Dor-salem u-num, Sigilla aurea cum Praeceptis se-ptem. Super haec autem omnia devasta-bat, & perverse agens in nullo quiesce-bat, Populumque Abbatiae sibi resisten-tem vivere non sinebat. Quum verò Calixtus Papa cum Imperatore concor-diam haberet, & praelibatum Berar-

dum in Generali Synodo excommunicaret, compulsi sumus ad hoc Monasterium redire, ne damnaremur excommunicatione. Et quum reverteremur, Populum Abbatiae, qui nobiscum recesserat, admonere studuimus, ut ad hanc Ecclesiam & ad nos reverteretur, nosque, sicut in discessione fecerat, etiam sequeretur in reversione. Sed neuter illorum audire voluit motionem. Reversi vero ad Monasterium, & recongregati, praecipuas sollemnitates, quas cum maximo decore & ornamentorum pulcritudine in vestibus albis, vel Palliorum cappis, aliarumque dignitatum, solebamus facere, tunc in nigris & laciniosis cucullis, & indumentis quotidianis in Choro & ante Altare, vel in sublimi Ambone, compellebamur agere; & tamquam exspoliati ac depraedati videbamur canere vel psallere. Adolescentes quoque, vel juniores Fratres cantuum neumas & organa solita respuebant; & non spirituali honestate aut gravitate, sed histrionum more canere studebant, & multas neumas extraneas atque cantilenas introducere satagebant. Nec hujus loci consuetudinem, sed diversarum partium levitates & extollentias, quas in exteris locis, in quibus degebant, audierant vel viderant, exercere curabant. Quae omnia quum maturiores vel graviore Fratres audiret vel cernebant, contristabantur diuissime, & affligebantur, quia eis non poterant resistere.

Praedictus autem Guido reversos non recepit laetanter; non tamen diu nobiscum in benevolentia permansit, quia suspicio de nobis in illo crescebat, & pro malis, quae cunctis ante fecerat, amplius turbabat. Saepe autem nobiscum loquens, praeteritam culpam nobis impropere agebat: Si habetis indigentiam, Fratres, patimini recte, quia scriptum est: Merito haec patimur. Quod nos audientes, gravi do-

Alore torquebamur, & magnam angustiam affliciebamur. Et de hoc minime dolebamus, quia ipse suam maximam culpam minime recordabatur, & in ullo reverebatur, nec timebat illud Evangelii: *Vae illi, per quem scandalum venit!* Revera ipse exstitit, per quem huc Loco defectio, nobisque periculum accidit. Unde diuissime contristati invicem fatebamur: *Heu, heu! peior est nobis iste nefandissimus Guido, quam illis diebus fuisse legitur Campigenans Campo.* Denique plurimi nostrorum aut dispersis vestibus, aut absque Monachili indumento, nudisque pedibus incedebant. Ipse autem ex hoc minime curabat: nam Regulae distractionem non exercebat, nec vitia resecebat, sed sibi faventibus omnino parcebat. Et si quis in illum offenderet, sine misericordia, & velut sacrilegum acerrime condemnabat. Super haec vero omnia mala Decretum, quod omni Conventui fecerat, poenamque aeterni anathematis alligaverat, dissipavit, & omnino delere fecit, nosque in nihilum deduxit. Manualia quoque nostra, & terrarum vicendas ac molendinos & portuum redditus, mercatique toloneum, & Angariales homines, & omnia nobis pertinentia, vel quae praedecessores, illius Abbates Conventui nostro, sacramento firmaverant, vel libentissime concesserant, minuavit & abstulit, & per equites suosque fautores dispersit. Quapropter famis inopia cruciabamur, & omni dedecore affligebamur. Plurimis etiam diebus quinque vel septem nucibus de Cellario pro panibus per diem alebamur. Et non jam de vino missa in Refectorio apud nos conquerebatur, sed de quantitatibus panis tractabatur. Bubalos & boves, & animalia Spanisca, atque equos, quos invenit, prodige donavit. Praeterea obsequia Cellarum omnium & locorum nobis pertinentium, & Deca-

mas Abbatiae, & exenia constituta, ex toto perdidimus. Et nec seminavimus, nec messuimus per temporis spatia quinquennii. Pensiones quoque Libellorum sibi recondidit, quas sungebat se dare in lucro Tabulae Altaris. Nos sibi fecimus bona, & ab eo exspectabamus meliora; & contra retribuit ille nobis mala, & contra nos excogitavit pessima & deteriora; omnesque, qui de ejus honore amplius tractaverunt & per fecerunt, dissipavit & destruxit, & exconcilians usque ad terram humiliavit. Vinum etiam nobis lymphae fecit, & consuetam justitiam minuavit. Enimvero fraudulentis ingenii, & totius mendacii atque deceptionis & circumventionis malitiae semper ab initio existit: & non se in Abbacia, ut decebat, in aliquo coëronit aut emendavit, sed deterior in omnibus & per omnia fuit. Cujus malitias durissimas, & devastaciones nequissimas pertulimus per sex annorum spatia. Tunc demum magis afflicti doloribus, variisque contriti cruciatibus, Romae ad Papam Calixtum nos fere viginti cum Fratribus ferreximus: ejusque prostrati pedibus, illum supplicavimus, ut nobis in nostris miseris subveniret, & aliquid commodi impertiret. Sed quum nihil boni ab eo possemus obtinere, nec apud ipsam aliquam habere consolationem, ad Monasterium reversi sumus maximo cum rubore. Ipse quoque Guido ad eundem Papam saepissime pergebat. Frequenter etiam per suos Legatos eum omnino supplicans obsecrabat, ut, sicut sibi promiserat, & vice ejus eosdem Legatos investierat, omnem Abbaciam recongregans, restaurare, frique subdi juberet. Sed in nullo misertus, bonitatem aliquam, donec vixit, contra hoc Monasterium non exercuit.

Nos verò licet a nostris Rectoribus & Populo Abbatiae desituti in nostris

A necessitatibus pernumium essemus, omnipotentis Dei tamen auxilium, & Dominae nostrae Mariae adminiculum multoties percepimus, venientibus ad nos Christianis & Catholicis viris, Deumque timentibus, atque pietatis gratia alimoniam & quaeque utilia deferentibus. Enimvero quum jam Christi pietati placeret, ut nobis misereri disponderet, vel nostrae cladi finem dignaretur imponere, quam per sex annorum curricula pertulimus valide, tandem consilium habuimus, ut a praedicto Berardo Ascarello res, nostro regimini pertinentes requireremus, si quoquo modo penurias & miseras evadere possemus. Et quum nihil boni, aut nobis utile ab eo impetrare valeremus, rebus quoque Ecclesiasticis & ornamentis, vel utensilibus nobis necessariis, quos nobiscum detuleramus, quando de Monasterio discessimus, omnibus contentis, nihil ab eo aliquid omnino recipere, neque mercedis neque caritatis gratiam quivimus, quum plurimas illi lacrymosas effundere preces stuleremus. Tandem verò in divinam confidentes clementiam, & de Dominae nostrae Mariae praesentes oculis extensis manibus ad Dominum Adenolfum Domini Silvatoris reverendissimum Eugubinum eligendum & proponendum nobis unanimiter convenimus. Nam praedictus Guido, quum se perspiceret per sex annorum spatia in pace quietis non potuisse ducere Abbaciam, distractis omnibus Ecclesiasticis ornamentis & Libris, cunctisque utensilibus & Reliquiis plurimis Sanctorum preciosissimis atque praecipuis, scilicet Sanctae Mariae, & Ligni vivificae Crucis, aliorumque Sanctorum; insuper Terris frequenter scriptitatis, & ex eis innumeris pecuniis accumulatis; quumque cerneret, Populum ab ecclesiis equitibus depraedari & captivari, & in nullo se posse sibi

subdi-

subditos adjuvare nec liberare; nec habens jam, ubi manum injicere valeret, qui se visionem vidisse dudum fingebat, qua annis tribus & medio adversari, & tunc annos quadraginta octo in Abbatia vivere, & pacem quietemque honoris sui infinitam prae cunctis Antecessoribus adepturum sperabat: tandem per omnia victus, & sine alicujus consilio relictus ad Papam Honorium suos transmisit Legatos, petens licentiam refutandi Abbatiam. Cui Papa assensum praebens, misit ad nos, honestissimos Cardinales, qui vice sua copiam darent, decentissime persicerent, ut oporteret. Nos vero, qui antea, sicut praedecessores nostri, Papatus Curiam fugeramus, & ab eo assumi personam nobis in Abbatem volebamus, multis cumulati quum jam essemus inopiis, cernentes non posse aliter de plurimis incommodis nos eripi, suscepimus eosdem Cardinales Conradum & Jonatham. In quorum praesentia Guido omni Conventui nostro Abbatiam refutavit, & Virgam reddidit, omnesque nostros equites & Populum Abbatiae de fidelitate vel sacramento sibi edito abolvit. Sicque ad proprium reversus locum resedit, huicque potentiae contrarium se non amplius ostendit. Nos eosdem Cardinales rogavimus, ut vice Papae praefatum Dominum Adenulfum nobis concederent. Et ipsi placide suis cum manibus acquieverunt decentissime, sicut Papa jusserat, & nobis tradiderunt, & a nostro Conventu discesserunt. Quibus recedentibus omnes in Campanilum perreximus, ipsum Dominum Adenulfum Abbatem illuc accersitum, ad laudem Domini nostri Jesu Christi, ejusque integerrimae Genitricis, in nostram ac totius Populi salutem Abbatiae, & authenticam hujus Ecclesiae libertatem & restorationem, concorditer & juxta antiquam consuetudinem elegimus. Factoque ibi cuncto-

A rum Fratrum nostrorum generali Decreto & indiculo descripto, in Ecclesiam simul pergentes magni animi laetitiam Te Deum laudamus excelsae cecinimus, atque decentissimam & honestissimam illi reverentiam prostrati exhibuimus, & ad Horam persolvendam Sextam accessimus. Hoc peractum est Anno Dominicae Incarnationis MCXXV. Inditione IV. Quinto Idus Februarii, Feriam quoque secundam Dominicae Quinquagesimae. Quo facto tantam omnipotens Deus gratiam suam omni Populo Abbatiae concordiam contulit, ut in triduo spatio sine armis hostilibus, & absque alicujus suggestione totius de nostra litis contentione, ad ejusdem nostri Pastoris redirent fidelitatem libentissima voluntate, gratis tantum & sine alicujus beneficii petitione. Et non multo post ad loca nostri Monasterii in Marchia constituta perrexit, ubi ipse quoque Populus cum Praelatis omnibus ad debitam concordiam & condignam fidelitatem praedicti Domini Abbatis redire non minori devotione festinavit. Eodem vero Anno die XXIII. quum ad coenam Sabbato octavo Pentecostes post Missus, omnes prae Refectorio causam coenandi sedissemus, subito vis magna fulguris Turrim Castris Faras percussit, & omnem partem dissipavit & destruxit, & trabes succendit, quae etiam, nec vino nec aquam plurimam multoties biduo potuerunt * exingui. Quum vero Dominus Abbas Adenulfus a Marchia plurima cum jocunditate, magnaque felicitate reversus esset, omnesque in graviore positos inopia vidisset, utpote qui fere per quinquennium nec seminavimus nec messuimus, quanta omnia manualia nostra, sive denique omnia, quae Dominus Abbas Guido.....

Cetera desiderantur.

DE

D E
P A R O E C I I S
E T
P L E B I B U S .
D I S S E R T A T I O
S E P T U A G E S I M A Q U A R T A .

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

2 115 90 5 1

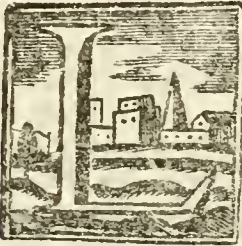
THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

2 115 90 5 1

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

DISSERTATIO

SEPTUAGESIMAQUARTA.

Udovicus Thomasinus vir Clariss. multis pro sua singulari eruditione egit de *Parochiis*, eorumque origine ac muneribus Part. I. Lib.

2. Cap. 21. & seqq. de Beneficiis. Aliqua & mihi in idem argumentum adnotare liceat. Vel Apostolorum aevo *Parochos* fuisse institutos, multa sunt, quae evincere videntur, ut proinde in eam sententiam conveniant plerique Theologorum ac Eruditorum hominum, institutionem atque auctoritatem Parochialem, niti jure divino, atque immediate a Deo proficisci. Ad Seculum verò vulgaris Epochae Quartum praecipue pertinet *Paroeciarum*, sive ut appellare solemus, *Parochiarum* divisio, & assignata Parocho cuicumque Populi portio regenda. Et primo quidem instituti fuere Parochi in Urbibus, tum in agris, ut Christianorum multitudini in dies crescenti Pastorum praesentium ope facilius consuleretur. *Baptismales* autem *Ecclesiae* procedente tempore ejusmodi *Ecclesiae* appellatae sunt, quod *Baptisterium* & jus baptizandi Fideles, antea uni Urbis cujusque *Ecclesiae* reservatum, commune factum fuit cum ruralibus quoque *Parochialibus Ecclesiis*, ne

Tom. XV.

A in incommodum infantium baptizandorum vergeret nimia sacri Fontis distantia. Ruralium dixi: nam quod est ad urbanas Parochias, longe serius iis facta est venia ministrandi Baptismatis. Nempe olim erat cuicumque Civitati una Baptismalis Basilica, plerumque penes Cathedralē, ad quam deferre opus erat quoslibet Civitatis pueros sacrā undā lustrandos. Is autem ritus ex antiqua institutione adhuc Pisis, Parmae, Cremonae, Florentiae, Bononiae, atque in aliis Urbibus perseverat. Ad earum Urbium incitationem Populus quoque Mutinensis Anno Christi MCCCXXVII. in Statutis MStis decrevit: *Ut teneatur Potestas facere Consilium Generale, ad designandum locum congruum in ripa Plateae Communis, vel in alio loco decente & idoneo, in quo Massarius Sancti Geminiani possit & teneatur fieri facere Baptisterium Sancti Johannis Baptistae. Plebes quoque nuncupabantur Parochiales Ecclesiae, unde ad nos manavit Italica vox Pieve. Plebis quinque nomine olim designabatur collectio fidelium, sub uno Sacerdote posita: quo sensu etiam Dioeceses interdum occurrunt appellatae Plebes. Propterea in Synodo Pontigonensi sive Ticinensi, Anni DCCCLXXVI. memoratas reperimus Ecclesias Baptismales, quas Plebes appellant. In insigni Tabulario Capituli*

B

C

D

I I

O O

Capituli Canonicoꝝ in Arretinae Urbis obfuit ſe nubi nobile archiepiscopum Diploma Caroli Magni nondum Imperatoris, in quo earumdem Ec-

clesiarum Baptifmalium fit mentio. Monumentum, dignum plane, quod tenebris eripiatur, nunc omnium oculis ſubjicio.

Caroli Magni Francorum & Langobardorum Regis Privilegium
conceſſum Eccleſiae Arretinae, Anno Chriſti 763.

Carolus gratia Dei Rex Francorum & Langobardorum, ac Patricius Romanorum. Si petitionibus Sacerdotum, vel jervorum Dei, in quo nostris fuerint auribus prolatae libenter obaudimus, & eas in Dei nomine effectui mancipamus, Regiam consuetudinem exerceamus, & hoc nobis ad mercedem vel stabilitatem Regni nostri pertinere confidimus. Igitur notum sit omnium fidelium nostrorum magnitudini presentiam videlicet & futurorum, qualiter venerabilis vir Aribertus sancte Arretinensis Ecclesiae Episcopus, quae est constructa in honore Sancti Donati, ad nostram accessit clementiam, & petiit forenitati nostrae, ut omnes res ipsius Ecclesiae, quae ibidem a longo tempore & usque nunc visae sunt pertinuisse, tam Monasteria vel Senodochia, quamque & Ecclesias Baptismales, seu reliquas possessiones, quaeque per donationes vel confirmationes Regum, sive vindictiones, commutationesque ex honorum hominum largitate ibidem date vel condonate sunt, vel etiam illud Monasterium Sancti Benedicti, in supra scripta ipsa Civitate, auctore bene memorie Cunemundus quondam Episcopus antecessor suus legibus comparavit, vel suo fundavit opere, una cum rebus suis propriis, quas de jure parentum suorum habuit, & ad ipsam Ecclesiam Dei visus fuit delegasse; inspectis istius preceptionibus, vel confirmationibus, sive vin-

B dictionibus, vel commutationibus, denovo per nostram auctoritatem circa ipsum sanctum locum redere & confirmare deberemus. Cujus petitionem pro reverentia ipsius sancti Loci nolimus denegare; sed in elemosina nostra ita prestuisse & confirmasse cognoscat. Precipientes ergo jubemus, ut sicut constat ipsa Ecclesia Sancti Donati de predictis rebus a longo tempore iuste & rationabiliter legibus vestita fuisse, & * presertim tempore memoratus vir venerabilis, vir Aribertus Episcopus recto tramite possidere videtur, inspectas ipsius preceptiones vel confirmationes Regum, ut diximus, seu vindictiones, vel commutationes, sive traditiones bonorum hominum ita in antea per hanc nostram auctoritatem atque confirmationem valeat jam factus Aribertus Episcopus, sui que successores, qui fuerint Rectores ipsius sancti Loci, ipsis, ut supra memoravimus, rebus quieto ordine tenere & possidere; & nullus quidlibet de fidelibus nostris amodo & deinceps sepe dicto Episcopo vel Successoribus suis de jam superscriptis rebus inquietare aut calumniam generare quoque tempore non presumat, sed nostris & futuris temporibus ad ipsam Casam Dei proficiant in augmentis. Et ut haec auctoritas firmior habeatur, vel per tempora melius conferretur, manu propria subter eam decrevimus roborare & de anulo nostro iussimus sigillari.

Signum

Caroli gloriosissimi Regis.

Sigillum cereum.

Ercambaldus ad vicem Radoni subscripsit.

Datum VII. Idus Octobris, Anno XVI. & Decimo Regni nostri.

Actum Vurmafia Civitate, in Dei nomine feliciter. Amen.

Seculo etiam post Christum natum Quarto in usu esse coeperunt praeter Parochiales Ecclesias Oratoria, sive Capellae, ruri aedificatae, videlicet Aedes sacrae, ad commoda saepius piorum divitum, quam ad usum Plebis sive Populi, excogitatae, quales nunc etiam bene multas intuemur. Immo & ipsas Urbes idem mos sensim penetravit, certantibus praecipue Magnatibus, ut domestica Oratoria haberent, in quibus Missam sibi celebrandam curabant: quod fieri nostro quoque aevo passim cernimus, non recenti sane sed antiquissima consuetudine. En quid de hisce Oratoriis legitur in antiquissimo Libro Rituali, quem insignis Bibliotheca Casanatensis, nunc ad Coenobium Romanum Praedicatorum Sanctae Mariae de Minerva spectans, adservat. *Qui in domo sua Oratorium habuerit, orare ibi poterit, tamen non audeat in eo sacras facere Missas sine permissione Episcopi illius loci. Quod si fecerit, demus illius Fi-*

A *sci juribus addicatur, & ab Episcopo districta poenitentia coerceatur. Comes, qui haec Episcopo morante (an potius morante?) cognovit, & non prohibuit, librâ auri multabitur, & ab Episcopo loci illius canonicam suscipiat excommunicationem & exclusionem. Mentio Comitum, illius nimirum, qui Civitati praefectus erat, antiquitatem Codicis & Legis hujus confirmat. Sed*
 B *& publica Oratoria olim quoque condita fuere, & ex ipsis privatis Capellis nonnullae sensim in usum etiam Populi circumstantis concedere coeperunt; atque illuc ad Missam audiendam, atque ad alia sacra conveniebatur, quum Plebem adire ingentis incommodi non raro foret, utpote nimium distantem. Immo sublatâ etiam necessitate hujusmodi condi caepa sunt, & Religionis causâ frequentari in Civitatibus ejusmodi Oratoria; pluraque in dies aedificabantur; quae quum inculta progressu temporis fierent, propterea Legi infra commemorandae Pippini Regis*
 C
 O o 2
 Italici

Italici causam dedere. In opulento Ambrosiani Monasterii Tabulario Chartam vidi, quae diligentiam effugit doctissimi Puricellii in Monumentis Ambrosianae Basilicae. Scripta eadem fuit Regnantes Domini nostri vere excellentissimi Desiderio & Adelhis Regibus, Anni Regni eorum Nono & Septimo, sub die Tertiodecimo Kalendarum Septembris, Intictione Tertia..... Signant Notae istae Annum Christi DCCLXV. Haec ibi verba: *Oratorio Beati Ambrosii Confessoris Domini nostri Jesu Christi, qui est fundatum prope Civitate Mediolanensi in loco, ubi Turriglus nominatur, in quo Ambrosius venerabilis Custos esse videtur &c.* Non haec Ambrosiana Basilica designatur, sed *Gelula*, ut opinor, illa, cujus mentionem reperit Puricellius supra memoratus num. XI. in pergamena scripta Anno DCCLXXXI. *ubi Fortes reverentissimus Diaconus praesse videtur.* Suberat autem ejusmodi Oratorium Basilicae Ambrosianae. Quum ergo ex hisce Oratoriis multa prae vetustate aut incuria hominum incomposita jacerent, Pippinus Italiae Rex Lege I. Langobardor. statuit, ut *Eclesiae Baptismales* (scilicet *Plebes*) seu *Oracula* (idest *Oratoria*) qui eas a longo tempore restauraverint, mox iterum restaurare debeant. Nam quamvis necessaria minime forent Oratoria, ex quo tamen condita fuerant, ad cultum Dei, & Religionis decus, atque ad commodum Populi, spectabat ea habere munda atque ornata, non verò deformia atque cadentia. Idem quoque Rex Lege XXVI. haec decrevit de *Eclesiis Baptismalibus*, ut nullatenus Laici homines eas tenere debeant, sed per Sacerdotes fiant, sicut ordo est, gubernatae. Vide Placitum a Sicardo Beneventano Principe ka-

A. bitum Anno Christi DCCCXXXIX. in Chronic. Vulturneni Part. II. Tom. I. Rer. Italicar. pag. 388. ubi haec verba: *Quia & Canones sic continere videntur, quod Ecclesia, quae lavacrum Baptismi aedificatum habuerit, semper sub domino Episcopi subjacere debet.* Hoc animadvertendum, quum subsequitis temporibus, exclusâ potestate Episcopi, Ecclesiae Baptismales seu Parochiales ad Monachos spectare coeperint. Quod Oratoria ita in potestate Laicorum forent, ut per quemcumque amovibilem Clericum ea regere possent, propterea Laicis minime interdictum fuit in iis collocare Clericos custodes. Verum Parochialibus Ecclesiis suis dandus erat Rector, nempe stabilis Pastor atque Sacerdos. Et quoniam pravus mos invaluit ut Magnates Decimas non Ecclesiis Parochialibus conferrent, sed Oratoriis in fundo proprio aut beneficii constructis, intercessere Patres Ticinensis Concilii. Anno DCCCLV celebrati, apud Ludovicum II. Augustum, ut hujusmodi abusum tollerent. Itaque in Capitulari edito Part. II. Tom. I. Rer. Italicar. Canon XII. ejusdem Concilii hisce verbis conceptus fuit: *In sacris Canonibus praefixum est, ut Decimae juxta Episcopi dispositionem distribuuntur. Quidam autem Laici, qui vel in propriis, vel in Beneficiis suis habent Basilicas (Oratoria haec significantur) contentâ Episcopi dispositione, non ad Ecclesiam, ubi Baptismum, & praedicationem, manus impositionem, & alia Christi Sacramenta percipiunt, Decimas suas dant, sed propriis Basilicis pro suo libito tribuunt: quod omnibus modis divinae Legi & sacris Canonibus constat esse contrarium. Unde vestram potestatem, ut eos corrigatis, expetimus.* Vide-his, quae in Parochialibus

chialibus Ecclesiis olim peragerentur, *Baptismus, Praedicatio, Manuum Impositio*, hoc est, poenitentium reconciliatio, aut etiam benedictio, & reliqua Christianae Legis Sacramenta. Presbyteris congruentia: quod & nunc a Parochis praestatur. Nihil autem horum olim in Capellis & Orationibus peragere licuit. Ita in Li-

A teris Benedicti Episcopi Adriensis, quas e Collectaneis MS. S. Peregrini Prisciani, in Eiteni Bibliotheca adseruatis descripsi, legimus, quomodo ejusmodi Ecclesia conferretur: *Et concedo* (inquit Praesul) *eam esse Plebem & Baptismi & Christianitatis mysterium &c.* Literas ipsas, haudcens luce carentes, profero.

Benedictus Episcopus Adriensis Ecclesiam Sancti Andreae in Ponticulo, una cum Decimis &c. concedit Farulfo; qui & Bulgarus, Anno 1054.

Millesimo Quinquagesimo Quarto, sub Henrico Tertio Rege, & Pontificatu Domini V. Storis. Ego quidem in Dei nomine Benedictus Dei gratia Episcopus Adriensis, per hujus paginam professionis, donationis, seu largitionis tibi presenti in Dei nomine Farulfo, qui vocaris Bulgaro, seu filiis masculis in perpetuum per istius paginis firmitatem, a me in te factam atque traditam largiente, largior tibi, tuisque filiis masculis in perpetuum tradi atque concedo Ecclesiam unam, sub vocabulo Sancti Andreae, qui vocatur in Ponticulo, cum Decimis & oblationibus, omnibusque pertinentiis suis, consuetudo territorio Adriensi. Et concedo, eam esse Plebem & Baptismi, & Christianitatis mysterium ibi in ea faciendum matutinis, vespertinis horis, seu Missarum so-

B lenniis, in ea ibidem celebrandis per meos Presbiteros, vel meorum Successorum ibidem ordinatos, & eosdem Presbiteros meum Sinodum, meorumque Successorum custodiendum. Et inde asseratis candelas tres in festiuitate Sancti Martini.

Benedictus Dei gratia Adriensis Episcopus firmavi.

C Petrus Archipresbiter de Plebe Sancti Cassiani firmavi.

Itaque ubi Ecclesiarum Baptismalium, aut Plebium mentio in antiquorum monumentis occurrit, quid ea nomina importent, continuò intelligere possumus. Cujus rei duo tantum exempla proferam; quorum primum, ex vetustissimo Regesto Episcopi Cremonensis descripsi.

Carlomannus Italiae Rex Benedicto Cremonensi Episcopo, ejusque Ecclesiae, omnia bona & jura illius confirmat, Anno 878.

I V nomine Sancte & individue Trinitatis. Carlomannus divina favente gratia Rex. Si enim quae ad loca Sanctorum iure pertinent, per nostram auctoritatem confirmamus, non solam

E Regiam consuetudinem decenter implemus, sed hoc nobis ad mercedis augmentum, & stabilitatem Regni nostrum pertinere confidimus. Quapropter notum sit omnibus fidelibus Sancte Dei Ecclesie,

se, nostrisque, scilicet presentibus & futuris, quod vir venerabilis Benedictus Cremonensis Ecclesie Episcopus, missa petitione petiit, ut Precepta piissimorum Augustorum parentum nostrorum per nostre Celsitudinis auctoritatem roboraremus atque confirmaremus. Cujus petitioni libenter ob amorem Domini nostri Jesu Christi libenter annuentes, precipimus atque jubemus, ut omnes res supradicte Ecclesie, que est constructa in honore Sancte Marie Virginis Matris Domini nostri Jesu Christi, & Sancti Stephani Martiris Christi, sicut in piissimorum Augustorum parentum nostrorum tuitione fuerant, ita & in nostra defensione atque immunitate firmiter permaneant. Jubemus ergo, atque supradicte Ecclesie confirmamus, ut omnia loca ibidem pertinentia, que a longo tempore usque nunc adhuc Locum pertinere videntur, tam Monasteria, quamque Synodochia, seu & Ecclesias Baptismales, & reliquis possessiones, que ad hunc Episcopatum iuste & rationabiliter pertinent, vel que deinceps divina pietas ad ea loca auferri voluerit, ut supra nominatus Episcopus, Successoresque sui, perpetualiter ea teneant atque possideant. Insuper adjunximus, sicut in supradictis Preceptis invenimus, locum, qui dicitur Teoledo, cum Brivifolis, & Cecullo, cum omnibus ad ipsum locum pertinentibus,

A & Portu Vulpariolo, & transitorio, cum molitura usque ad Caput Addue, cum molitura de Molendinis, & portoris usque in Caput Addue. Omnia enim hec supramemorata Ecclesie per hoc presens Preceptum nostrum confirmamus, ut jure firmissimo perpetuis temporibus possideat. Et ut hec auctoritas confirmationis nostre per cuncta futura secula inviolabilem in Dei nomine obtineat vigorem, manu propria nostra subter eam confirmavimus, & anuli nostri impressione sigillari iussimus.

B Signum Domni Karolomanni (†) serenissimi Regis.

Baldo Cancellarius ad vicem Thigtmari Archicapellani recognovi.

C Data II. Idus Martii, Anno Christo propitio II. Domni Karolomanni serenissimi Regis Bavariorum & Italie, Indictione XI.

Actum ad O'ingas Palacio Regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

D Alterum Diploma desumpti ex Archivo Pistoriensis Episcopi, ubi singulas Plebes, sive Parochiales Ecclesias. Episcopo Pistoriensi tunc suppositas, quisquam arbitraretur enumeratas, nisi alias plures complecteretur Innocentii II. Papae Bulla, Anno MCXXXIV. scripta, & ab Ughellio producta.

Confirmatio jurium & Privilegiorum Ecclesie Pistoriensis facta ab Ottone III. Imperatore, Anno 957.

I N nomine Sanctae & individuae Trinitatis. O to Dei gratia Romanorum Imperator Augustus. Omnibus nostris fidelibus notum sit, quomodo nos pro Dei amore, nostraeque animae remedio, Episcopatum Pistoriensem, in honore Sanctorum Zenonis, Rufini, & Fe-

E licis, omnes res & proprietates sibi pertinentes, hoc est, Terram vacuam, ubi mercatum est ipsius Civitatis, quae tenet unum caput in Gardingo, & aliud caput in via Regis, unum latus in terra Casa Sancti Zenonis, & in terra Tessimannatica, aliud latus in via

via Regis: Villam de Paviaro, & Montem Leoneſe, & Curtem in Saturnana: Curtem Sanctae Mariae in Branna: Curtem Urnatianam: Curtem Wiſarvei: Villam de Runco: Curtem Celleri: Curtem Comugnannam: Curtem de Feſiano: Curtem de Tabiano; Curtem de Sarano: Curtem in Neure: Curtem in Piſcia: Curtem de Lizano: Curtem de Muſillo: Curtem Sanctae Chriſtinae: Curtem in Sena, ubi Modini & Viconora vocitatur: Curtem in Brucania: Curtem de Sero: Curtem a Burgocornio: Curtem ad Sanctum Juſtum, cum omnibus pertinentiis & adjacentiis earum: Plebes etiam de Tabiano; de Sancto Stefano in Urbaria; in Creti; in Arimino; Serano; in Quarta; de Sancto Paulo; de S. Juſto; de Lacore; de Burgo; de Sancto Laurentio; de Sancto Ypolito, quae vocatur Uſſa; de Saturnana; de Sancto Georgio; de Celle; de Maria; de Furfalo; de Liſano; de Sancto Johanne; de Villiano; & ubicunque invente fuerint, cum omnibus pertinentiis & adjacentiis earum; cum Servis & Ancillis, vineis, pratis, paſuis, campis, ſilvis, ſtalareis, terris cultis & incultis, aquis, aquarumque decurſibus, molendinis, piſcationibus, ripa-

A tibus, coloneis, mercatis, ſibi, & Antonino ejuſdem Sedis Epifcopo, ſuiſque Succeſſoribus, omnia, ſicut ſupra ſcripta ſunt, vel Deus in futurum augeri ibidem voluerit, noſtra praeceptali auctoritate roboramus, & penitus in proprium ſtatum confirmamus, eo videlicet ordine, ut ita permaneant ſine omnium hominum contradictione, moleſtatione, & diminoratione. Praecipientes denique jubemus, ut nullus Dux, Archiepiſcopus, Epifcopus, Marchio, Comes, Vicecomes, Sculdaiſus, Kaſtaldio, nulloque Regni noſtri magna parvaque perſona, praediſtam ſanctam Dei Eccleſiam vel Epifcopos per tempora ibidem ordinatos inquietare, moleſtare, aut de omnibus, quae ſupra leguntur, diſveſtire, vel ſupra terram ejuſdem reſidentibus, fodrum aut coloneum, vel ripaticum, vel alpaticum tollere praesumat. Si quis igitur hujus noſtrae donationis & confirmationis Praeceptum rumpere tentaverit, componat mille Libras auri optimi, medietatem Camerae noſtrae, & medietatem jam dictae Eccleſiae, ſuiſque Reſtoribus. Quod ut verius credatur, & ut diligentius ab omnibus obſervetur, manu propria roborantes, ſigillo noſtro ſigillari juſſimus.

Signum Domni Ottonis

invictissimi Imperatoris Auguſti.

Herbertus Cancellarius vice Petri Canani Epifcopi recognovit.

Data V. Kalendas Martias, Anno Dominicae Incarnationis DCCCCXVII. Indictione XI. Anno Tertii Ottonis Regis XV. Imperii II.

Actum Romae feliciter.

Antonius

Antonium Pistoriensem Episcopum Ughellius eum appellat, qui heic *Antoninus* dicitur. Cur verò Episcopi tam solícite quaerent, ut in Imperatorum Diplomatis, saepius verò in Romanorum Pontificum Bullis, sigillatim recenserentur eorum Paroeciae, in caussa fuere non leves controversiae inter Episcopos conterminos excitatae de Ecclesiis quibusdam in finibus Dioeceseon constitutis. Quod potissimum contingebat, si quando alii essent termini Comitatus, sive districtus Secularis, alii verò Ecclesiasticae Dioecesis. Usitata certe & constans olim regula fuit, ut iisdem finibus circumscriberetur Dioecesis Episcopi ac Civitatis illius ager, sive Comitatus. Attamen antiquis etiam temporibus quum liceret Regibus & Augustis immutare, seu minuere, aut amplificare suarum Urbium & Comitum agrum atque jurisdictionem, non autem Episcoporum: propterea interdum non fuit idem limes ditionis Secularis atque Episcopalis; erantque Parochiae in uno Comitatu subjectae Episcopo alterius Comitatus. Hunc autem temporibus nostris familiarem, immo vulgarem cernimus morem eâ de causa, quod tot praecesserint inter Italicos Principes & Urbes bella, ut Secularis & Episcopalis ditio limites non raro diversos acceperit, & adhuc retineat. Sed & olim hoc factum fuisse, nonnullis ex serâ antiquitate servatis ad hos usque dies monumentis confirmatum nunc eo. Nempe vel regnantibus in Italia Langobardorum Regibus inter *Arretinos* ac *Senenses* Episcopos acerrima lis efferbuit, utroque sibi vendicante limitantes aliquot

A Parochiales Ecclesias. Numerabantur illae in Comitatu Senensi, atque eas ex isto titulo sibi tribuebat *Senensis Antistes*. Arretinus verò contendebat, sibi suisque Praedecessoribus, in eas ipsas integrum semper atque non interruptum jus fuisse. *Liutprando Rege* regnante exarsit ejusmodi diffidium, atque ad illud cognoscendum ac dirimendum, directis non semel Regiis Missis, & Episcopis finitimis ad idem iudicium accitis, insudavit. Tum sub Imperatoribus Francis lis eadem recruduit: & quamquam antea pro Arretino Episcopo victoria steterit, denique Senensi adjudicata est caussa, qui adhuc in pacifica possessione Ecclesiarum controversarum a pluribus Seculis perdurat. Ejus autem caussae nonnulla acta evulgavit Ughellius in Catalogo Episcoporum Arretinorum Tom. I. Italiae Sacrae, sed ita ut de eorum veracitate dubitare videatur. *Retulit*, inquit ille idest *Lupertianus*, a *Liutprando Langobardorum Rege* hoc, quod sequitur, ejusdem farinae cum superiori donatione *Zenobii Tribuni*, gratiosum Privilegium. Donationem autem hisce verbis indicatam nemo non agnoscat supposititium foetum. Verum Acta a *Buralo* producta, & ab eodem Ughellio rursus edita, quae ad hujusmodi litem spectant, minime tanquam ficta abjicienda sunt, quum reliquis cohaereant mihi nunc primum in publicam lucem efferendis. En ergo primum ex iis, quod ego describebam ex nobili Archivo Capituli Canonorum Arretii, ubi vetustissimum autigraphum in pergamena adservatur.

Judicatum quorundam Episcoporum, jussu Liutprandi Regis congregatorum, ad dirimendam controversiam de quibusdam Paroeciis, vertentem inter Episcopum Arretinum & Senensem, cum sententia in favorem Arretini Antistitis, Anno 715.

IN nomine Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ex jussione Domni excellentissimi Liutprandi Regis dum conjunxissimus nos sanctissimi Teudaldus Vesolanae Ecclesiae Episcopus, & Maximus Pisanae Ecclesiae, nec non & Speciosus Florentinae Ecclesiae, adve Teleperianus Lucensis Episcopus, ad Ecclesia Sancti Genesi in Vico, qui dicitur Walari: ibique residentes una cum Misso Excellentissimi Domni Liutprandi Regis, nomine Guntheramo Notario. Venerunt in nostram praesentiam sanctissimi viri Adeodatus Senensis Ecclesiae Episcopus, & Lupertianus Aretinae Ecclesiae Episcopus, altercationem inter se habentes de Diocesis, Ecclesiis, & Monasteriis in finibus Senensis territorii ejusdem Civitatis. Id est de Monasterio Sancti Amiani, Baptisterio Sancti Stephani Haminaciano, Baptisterio Sanctae Mariae in Cosona, Baptisterio Sancti Johannis in Rantra, Monasterio Sancti Archangeli in Fundu Luca, Baptisterio Sancti Andreae in Malcinis, Baptisterio Sancti Petri in Pava, Baptisterium Sanctae Mariae in Patna, Baptisterium Sancti Quirici & Johannis in Vico Falcino, Baptisterium Sanctae Restitutae in Fundo Uxiano, Baptisterium Sancti Felicis in Avano, Baptisterium Sanctae Matris Ecclesiae in Misultis, Baptisterium Sancti Valentini in Casale Ursina, Monasterio Sancti Petri ad Axo, Baptisterio Sancti Viti in Rutiliano, & Sanctae Matris Ecclesiae in Castellio Politiano, Baptisterium Sancti Vi-

Tom. XI.

A ti in Vercona, Baptisterium Sancti Donati in Etiliano, Baptisterium Sanctae Mariae in Saltu, Baptisterium Sancti Viti in Prumano, Baptisterium Sancti Viti in Ofenna. Dicebat sanctissimus Lupertianus Episcopus Frater noster, quod Ecclesiae istae suprascriptae, & Monasteria, a tempore Romanorum & Langobardorum Regum, ex quo a fundamentis conditae sunt, semper ad Sedem Sancti Donati Aritio obedierunt, una cum omnibus Oratoriis suis; & nostrorum, vel Antecessorum nostrorum; ibidem fuit ordinatio tam in Presbiteros & in Diaconos, & nostra fuit sacratio semper usque modo, & nos debemus habere. Ad hec respondebat Frater noster Adeodatus Senensis Ecclesiae Episcopus: Veritas est, quia Ecclesiae istae, & Monasteria in territorio Senensi positae sunt; vestra ibidem fuit sacratio, eo quod Ecclesia Senensis minime Episcopos abuit. Nam modò ad nos debent pervenire, quia in nostro, ut dixi, territorio esse noscuntur. Ad hec verò respondebat Lupertianus Episcopus: A tempore Rotharim Regis usque modo Ecclesia Senensis Episcopum abuit; & nostra de ea ante a tempore Romanorum, & postea usque in odiernum diem in ipsas Ecclesias, Baptisteria, & Monasteria..... fuit sacratio & ordinatio, & in antea debemus secundum Canonicam regulam habere. Quidem & Missus excellentissimi Domni Liutprandi Regis, nomine Guntheramus, qui per ipsum

P p Tt

Tagipert Gastaldum Seremem, ac per ipsos Presbiteros & (*) paumanos, veritatem cognovi, & ipsos Presbiteros suprascriptarum a longo tempore Antecessorum meorum, & mea usque actenus ibidem fuit sacratio. Et ecce mihi suprascriptarum de omnis istos Presbiteros, qui nunc presenti vivunt, ubi obedientiam Sancto Donato promiserunt, & Sacramenta secundum Antecessorum suorum consuetudinem prebuerunt usque ad tertio & quarto anno retro tempus, qui similiter manus suas ad Sancto Donato, cui deservio, fecerunt. Et insuper lectas Epistolas rogatorias de singulis Judicibus Civitate Senense, & de ipso Episcopo, qui tunc erat & Antecessores meos & ad me faciebatis electionem, eo quod vester territorio erat, & nobis Epistolas faciebatis, & regumandabatis, ut secundum antiquam consuetudinem ipse persone consecrarentur, quoniam nostra manebunt Diocesi. Nec quisquam contra Canones sine nostra permisso ibidem Episcoporum audebat ordinationem facere.

Ad haec autem omnia nos suprascripti Tendoaldus, Maximus, Speciosus, Telesperianus Episcopus, una cum Presbiteris nostris venerandis viris, idest Johannes, Lucipert, Rodaldus, Munchis, Sigwaldus, Anselmo, Aututini, Theodoro, Densdedi, adque Theodoro, & reliquis Sacerdotibus circumstantibus, audientes, fecimus ipsam inquisitionem & manus de ipsis Presbiteris, qui nunc vivi sunt, & eorum, qui transferunt. Sed & Epistola Judicum Senensium Civitatis, sive Episcoporum Ecclesiae Senensium relegere; ubi continebatur, quod omnis sacratio in suprascriptae Diocesis, Baptisteriis, & Monasteriis, adque Oraculis per Presu-

A les Sanctae Aretinae Ecclesiae omni tu tempore perficiebantur. Nam & ipsi Presbiteri, quomodo ibidem Custodes sunt, ita professi sunt per Evangelia & sacratione ab Aretinae Ecclesiae Episcopo suscepissent, & manus suas juxta Antecessorum suorum consuetudinem ibidem fecissent, & Sacramenta prebuisissent, & obedientiam usque actenus impendissent, & Crisma suscepissent. Ideo justum adque rectum placuit, ut & quis Sancti Patres Nicei, & Effesani, adque Calcedonensis Concilii statuerunt, ut nemo in aliena Diocesi non vi ingredi presumat, aut qualemcumque ordinationem faciat, sed in suis Diocesis se contineat, nec statuta Patrum termina transciendat. Proinde decretum per Sanctorum Patrum auctoritatem, ut tu, sanctissime Frater noster Lupertiane Episcopo, ipsas suprascriptas Dioceses & Monasteria cum suis Oraculis abeas absque qualemcumque contaminatione habere, sicut Antecessores tuis a longo tempore habuerunt; & omnis sacratio ibidem per tuis oris labia vel Successorum tuorum ibidem proveniat tam in Presbiteris quamque Diaconis vel Subdiaconis, & Baptisma, vel Crisma per impositionem manuum, sicut Christianae Religionis est consuetudo, omni tempore proveniat adque fiat. Et nullam faciendi ammmodo & deinceps prefatus Adeodatus Episcopus, vel ejus Successores, qui in tempore fuerint, contra te quem suprascriptum Lupertianum Episcopum, vel tuos Successores de praedictis Baptisteriis Ecclesiis, & Monasteriis cum Oraculis suis, aliquando abet facundia ad loquendum, nec ad ibi fontes faciendum, nec Plebes subtrahendum, nec ullam ordinationem infra ipsas Dioceses, finesque eorum faciendum, sicut Sanctorum Patrum instituta leguntur. Quoniam pro amputanda intentio-

(*) fortè: Herimannos.

ne decrevimus, ut sibi septimus cum sex Presbiteris tuis, quales ipse Adeodatus eligere voluerit, prebeas tu Lupertiane Episcopo, & ad Evangelia sacramentum una dum sex, & dicatis; quia a quo tempore, ex quo auditi sunt, habetis Romanorum & Longobardorum ulque in presentem diem, in quo sumus, semper sacrationem Presbiterorum & Diaconorum ipsarum suprascriptarum Ecclesiarum ab Episcopis Aretinae Ecclesiae susceperunt, & nostra Antecessorumque nostrorum ibidem fuit ordinatio, quia nostra inibi mansit possessio, nec ad Ecclesiam Senensem aut Episcopos ejus nunquam pertinerent, nec cum Ecclesia Sanctus Donatus, nec ejus defensores perdere, aut vobis dimittere debemus. Et Evangelia adducta sunt in nostris omnium presentia, & sacramentum ipse deductus. Et finita intentio. Unde presentem Judicatum nostrum perpetua firmitate, ne impostum exinde inter vos aliqua revolvatur causatio, tibi, qui supra Lupertiane Episcopus, per manus suprascripti filii nostri Gunterani Notarii enisimus, in quo pro ampliore firmitate tua propriis manibus nostris subscripsimus; quatenus ambe partes in eadem deliberatione perpetuis debeatis manere temporibus. Factum Judicatum ad Ecclesia Sancti Genesii in Vico Vallari, V. die Mensis Julii, Regnante suprascripto Domino nostro excellentissimo & Christianissimo Liutprando Rege, Anno in Christi nomine Quarto, per Indictio Tertiadecima, feliciter.

Ego Teudualdus Episcopus hunc Judicatum a nobis factum, adque dictatum, vel relectum subscripsi.

Ego Maximus Episcopus subscripsi manus propria.

Ego Speciosus Episcopus Sanctae Ecclesiae Florentinae in hunc Judicatum a

A nobis factum, adque dictatum, vel relectum subscripsi.

Ego Telesperianus Sanctae Lucensis Ecclesiae hunc Judicatum a nobis factum adque dictatum vel relectum subscripsi.

Ego Anshundo Archipresbiter Sanctae Ecclesiae Pisanae hunc Judicatum intersui, & manus mea subscripsi.

Ego Rodaldus Pisenis.

Ego Johannes Presbiter.

Ego Munichis Presbiter Lunensis.

Ego Deusdedit Presbiter.

Ego Theodorus Presbiter.

Ego Lucifer Presbiter.

Ego Damianus Presbiter.

Ego Lupus Presbiter.

C Thendaldus Vesolanus idest Fesulanus Episcopus heic memoratus, Ughellio in Italia Sacra ignotus, adjungendus Catalogo Praefulum Faesulanorum. Telesperiano quoque sive Telesperiano Lucensi Episcopo restituendum est germanum nomen apud eundem Ughellium, qui ipsum Tabenperianum appellat. Praeterea in eadem Italia Sacra anticipanda sunt exordia Episcopatus Senensis Adeodato, quum Ughellius ad Annum DCCXXII. Causilium illius antecessorem statuatur, nos vero Adeodatum jam reperiamus Anno DCCXV. controversias agitantem cum Aretino Episcopo. Ad hanc autem causam quod attinet, jamdudum inter Eruditos disceptatum est de antiquitate Senensis Urbis; ejusque Episcopatus, contendente Volaterrano, Leandro Alberto; Jughurta Thomasio Civitatis ejus Historico, Ughellio, & aliis; Senas sive Senam Urbem, ejusque Episcopos vetustate nulli concedere; & contra Johanne Villanio, Blondo, aliisque tradentibus; antiquitate carere illius Civitatis, atque adeo Episcopatus exordia. Sed jam sublata est inter eruditos ejusmo-

di controversia, quod est ad Urbis remotam originem. Illuc enim Romani Coloniam deduxere, ejusque mentio occurrit apud eorum temporum Scriptores. Verum quod est ad Episcopalis dignitatis initium, res dubitatione minime caret. Nam qui Thomasio, ac aliis laudantur primi Civitatis Senensis Antistites, certis nequaquam nituntur literarum monumentis. Senensis ipse Episcopus *Aeodatus* in ea lite affirmabat: *Ecclesiae istae, & Monasteria, in territorio Senensi positae sunt; & vestras (idest Episcopi Arretini) ibidem fuit Sacerdote, eo quod Ecclesia Senensis minime Episcopos habuit. Arretinus vero Episcopus Lupertianus haec contra referebat: A tempore Rotharim usque modo Ecclesia Senensis Episcopum habuit. Aliquo propterea fundamento nixa deprehenditur Huberti Benvoglienti Senensis viri olim doctissimi opinio, qui in Notis ad Senensium Episcopo-*

A rum catalogum Tomo III. Italiae Sacrae, novissimae editionis, non assentatione ductus erga Patriam, sed amore Veritatis incensus, quae supra Patriam cordi esse honesto homini debet, primos Episcopos Senenses, Ughellio memoratos, tamquam suspectos aut confictos, omittendos est arbitratus. Attamen alia haec Acta dabo, e quibus deducas, vel ante Langobardorum adventum suos Senis fuisse Episcopos. Interea pergamus alteram legere Chartam, quam ex vetustissimo apographo in Archivo eodem Capituli Canonorum Arretii adservato describendam curavi. Jam in praecedenti Judicato vidimus, Guntheramum Notarium, Liutprandi Regis Missum, disceptationi controversiae istius interfuisse. En ut ille quindecim dies antequam Judicatum ipsum haberetur, testium examen instituerat, atque in tabulas ad posterorum memoriam retulerat.

Examen Testium coram Guntheramo Notario, & Misso Liutprandi Langobardorum Regis in controversia de quibusdam Parochiis inter Episcopos Arretinum & Senensem, Anno 715.

IN nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi. Sub die duodecimo Kalendarum Juliarum, Indictione Terriadecima. Breve de singulis Presbiteros, quos pro iussione excellentissimi Domini nostri Liutprandi Regis, ego Guntheram Notarius in Curte Regia Senensis inquisi sibi de Dioceas illas & Monasteria, de quibus intentio inter Episcopum Senensis Civitatis, necnon & Arretine Ecclesie, idemque Episcopum vertebatur. Posita quatuor Dei Evangelia, & Crux Domini, & sanctum Calicem ejus & Patena.

Idest primum omnium interrogavimus *Reveris Presbitero, de Monasterio San-*

D *cti Ampsani, jam seniore, ut nobis diceret veritatem, de cujus Dioceas esset, aut ad qualem Episcopum habuisset sacrationem. Qui nobis dixit: Jam Ambrosio Misso Domino Regi de causa ista professionem feci. Et vobis veritatem dico: qui ab antiquo tempore Oraculus fuit de sub Ecclesia Sancte Marie in Pacina, & Corpus Sancti ibi quiescit. Nam tempore suo quondam Wilerat & ejus filius Rotto eum a fundamentis restaurasset. Et interrogavimus eum: Te quis sacrauit Presbiterum? Respondit: Bonushomo Episcopus Ecclesie Arretine: ipse me consecrauit, & manu mea*

in Sancto Donato feci, & sacramentum secundum consuetudinem ibidem prebui. Nam in ipso Monasterio me Willerat & Rotto ordinaverunt, quia servus eorum proprius fui. *Et interrogavimus eum*: Quando te Episcopus Aretine Ecclesie consecravit, in Sena erat Episcopus? *Respondit*: Memoro, quia erat bone memorie Magnus Episcopus, qui post ordinationem meam Episcopus Magnus de Sena ibidem consecravit duo Altaria: Altare priorem renovavit ad ipsum Corpus Sanctum, & alterum plantavit in honore Sancte Marie, & Sanctorum Petri & Juliani. *Iterum interrogavimus eum*: Quando Episcopus Senensis ista Altaria consecravit, erat Episcopus in Aretio? *Respondit* *Interrogavimus eum*: Ad qualem Episcopum obediebas? *Qui nobis dixit*: Vecibus ad Sanctum Donatum ambulabam, & *salu*..... (*) Aretine Ecclesie pro sacratione mea portabam in me dotem, nec aliquid de ipso Monasterio Episcopo Senensi numquam per..... excepto per Sanctorum benedictionem de Civitate Senensi portabam. *Item interrogavimus eum*: Antecessor tuus, qui ibidem officia faciebat, quomodo dictus est? *Respondit*: Dominicus de Ecclesia Sancte Marie in Pacena. *Et interrogavimus eum*: Ipse Dominicus Presbiter, ubi fuit consecratus? & Baptisterium ejus ubi pertinebat? aut de qualem Crisma accipiebat? *Respondit*: Ab Episcopo Aretino, unde & ego post ejus decessu per annos quinque, dum ipsa Ecclesia tenui, Crisma ex-

A *Item secundus Presbiter introductus est Gunteram senex, de Ecclesia & Baptisterio Sancti Stephani Aemano, qui interrogatus dixit*: Veritatem dico, & non mentior per ista sancta quatuor Dei Evangelia, & Crucem Domini nostri Jesu Christi, quia sacrationem ab Episcopo Aretine Civitatis, nomine Vitaliano accepi, & manu mea in Sancto Donato scripsi, & sacrationem prebui. Et ab ullo tempore usque modo jam quinto Episcopo Aretine Ecclesie semper inde Crisma omnem annum accepi, & salutationem & obedientiam ibidem habui. Et quando nobis *retalus* (***) intra Plebe nostra sacrari fuit opportunum, per manus Pontifici Aretine Ecclesie factum est. Nam antecessores mei similiter exinde sacrationem habuerunt, nec umquam ab Episcopum Senensem condicionem habuimus, nisi si de Seculares Causas nobis oppressio fiebat, veniebamus ad Judicem Senensem, eo quod in ejus territorio sedebamus.

D *Tertius Presbiter Maurianus, de Basilica Sancti Simpliciani in Sextano, interrogatus dixit*: Per ista sancta quatuor Dei Evangelia, & istam Crucem Domini, quia non mentior sed veritatem dico: quia Basilica ista dedicavit Vitalianus Episcopus de Sena, & me sacravit Albanus Episcopus de Aretio & manu mea ibidem feci, & sacrationem prebui. Electus ambulavi cum Epistola Judici de Sena; & Baptisterium habeo in Pacena. Pro ipso Baptisterio Episcopo Aretino obedientiam & Crisma exinde tuli.

Quar-

(*) idest *salutationem*, vel *salutationes*: spontaneas nempe oblationes, sive munuscula. Qua de re vide Dissertationem LXIII. de *Advocatis Ecclesiarum*.

(**) *retalus*. Vocem hanc non est assequutus Amanuensis. Legendum puto *Oraculus*, barbarismo aevo illi familiari: hoc est *Oratorium*.

Quartus Presbiter Ominus, de Baptisterio Sancti Ipoliti Rossiano, interrogatus dixit: Per Deum vivum & verum, & ista quatuor Dei Evangelia, & Crucem Domini, quia sacrationem de Episcopo Aretine Ecclesie, nomine Bonumhomine suscepi, & antecessores mei & ego semper de Episcopo Aretino omnem annum Chrisma tuli, & obedientiam secundum Canones ibidem habui usque modo; & sacramentum ad Sanctum Donatum prebui, & manu mea scripsi. Et quando Oratorius opus fuit dedigere, per manus Episcopi de Aratio facta est.

Quintus Presbiter Deusdedit senex, de Baptisterio Sancti Johannis in Rancia interrogatus dixit: Per ista quatuor Dei Evangelia, quia veritatem dico, & non mentior: quia misit me Vilerat a Bonumhominem Episcopum Aretine Ecclesie, ut ipse me consecraret. Ille verò erat ad Episcopum electus, & non erat adhuc sacratu. Fecit me jurare secundum antecessorum meorum consuetudinem: & feci manu mea ad Sanctum Donatum; & sic cum Epistola sua misit me ad Vitalianum Episcopum de Sena. & per rogum ejus me consecravit. Nam semper obedientiam ad Episcopum Aretine Ecclesie habui, & hodie, triginta & septem anni sunt, quod Presbiterato accepi, semper Crisma de Episcopo Aretine Civitatis tuli; & filio meo in Diaconato & in Presbiterato Episcopus Aretinus consecravit & Oratio aut Oblatio in Plebe nostra similiter.

Sextus Presbiter Theodens, de Ecclesia supra scripta Sancti Johannis, interrogatus dixit: Per ista sancta quatuor Dei Evangelia, & Crucem Domini quia cum Epistola Warnefrid ambulavi ad Aratio, & me consecra-

vit Lupercianus Episcopus de Aratio: & Chrisma inde tollemus, & obedientiam ibidem faciemus semper. Et manu mea scripsi, & sacramentum prebui secundum consuetudinem antecessorum.

Septimus Presbiter Garibaldes, de Monasterio Sancti Archangeli in Funduloco, interrogatus dixit: Monasterio isto fundavit Totto, & pecunia ibidem dedi. Et per ista sancta quatuor Dei Evangelia, & Crucem Domini, quia me consecrabit bone memorie Vitalianus Episcopus Aretine Ecclesie per rogo quondam Tottoni, quia cum Epistola ejus ad eum ambulavi.

Item interrogatus est Germanus Diaconus de Ecclesia & Baptisterio Sancti Andree in Malcenis: qui interrogatus dixit: Per ista sancta quatuor Dei Evangelia quia veritatem dico; quoniam prelectus a Plebe cum Epistola Warnefrid rogaturus ambulavi ad Lupercianum Aretine Ecclesie Episcopum; & per eum consecratus sum, & sacrationem ad Sanctum Donatum prebui & obedientiam, sicut decet, ad Episcopum suum ibidem habemus & nos & antecessores nostri usque modo, & Chrisma semper exinde tulimus.

Item introduitus est Audo Presbiter, de Baptisterio Sancti Petri in Pava, qui interrogatus dixit: Per ista sancta quatuor Dei Evangelia & Crucem Domini, & sanctum Calicem ejus, quia sacrationem ab Episcopo Aretine Ecclesie suscepi, Diacono per manus Episcopo nomine Bonushomo, Presbiterato per manus Episcopo nomine Vitaliano, ambo Aretine Civitatis Episcopos: & Chrisma semper usque modo suscepimus & nos, & suo tempore antecessores nostri, & obedientiam secundum Canones Episcopo Aretino fecimus; & sacra-

mentum in Sanctum Donatum prebui, & manu meâ promissa secundum consuetudinem ibidem feci, quia Dioeca Sancti Donati fuit & est.

Item introductus est Ulfus Presbiter, de Baptisterio Sancte Marie Cosora, qui interrogatus dixit: Per ista sancta quatuor Dei Euangelia, & Crucem Domini, & sanctum Calicem ejus, quia ego sacrationem ab Episcopo Aretine Ecclesie, nomine Lupercianum, accepi, annus est tertius, & Chrisma semper exinde tuli, & manu mea in Sancto Donato feci, & sacramentum iusta antecessorum consuetudinem ibidem prebui, & quia Dioeca Sancti Donati fuit & est.

Item introductus est Rodoald Presbiter senex, de Baptisterio Sancti Quirici & Johannis in Vico Pallecino. Qui interrogatus dixit: Per ista sancta quatuor Dei Euangelia, & istam Crucem Domini, quia cum Epistola Warnefrit ambulavi ad Aritio, & per manus Luperciani Episcopi sacrationem, odie annus est tertius, eo quod Sena minime Episcopum habebat; nam exinde Crisma numquam tuli, nec obedientiam ibidem habui, nec manu mea feci, nec sacramentum prebui, nisi posteris Episcopis in Sena est ordinatus, semper & obedivi iuxta canonicam institutionem.

Item introductus est Tanigis Presbiter, de supra scripta Ecclesia Sancti Andree Malicino, interrogatus dixit: Per ista sancta quatuor Dei Euangelia, & Crucem Domini, quia in Ecclesia Senense ad Calica militavi, & per manus Episcopo Senensi, nomine Magno, sacrationem Presbiterati suscepi, odie sunt anni duodecim, & per ipso in Ecclesia Sancti Andree ordinatus sum, & obedientiam Episcopo Senensi feci, & Crisma exinde suscepi. Nam Diacono meo, Germa-

A no nomine, Lupercianus Episcopus Aretine Ecclesie consecravit, per rogo Warnefrit Judici meo, pro eo quod in Sena Episcopus in diebus illis non esset: similiter & uno Altario.

Item introductus est Maurianus Presbiter, de Ecclesia Sancte Marie in Pacina, qui interrogatus dixit: Per ista sancta quatuor Dei Euangelia, & ista Crucem Domini, quia me consecravit Albanus Episcopus de Aritio, & manu mea feci, & sacramentum prebui & Crisma exinde tuli. Nam & quoties de Sena tuli Crisma; nam habeo aliam Basilicam Sancti Simpliciani, ubi resedeo Illa Episcopus Senensis sacravit, nomine Vitalianus.

C *Item introductus est Florentinus Presbiter, de Baptisterio Sancte Restitute in fundo Resciano, qui interrogatus dixit: Per ista sancta quatuor Euangelia, & ista Crucem Domini, quia cum Epistola rogatoria Warnefrit Judici ambulavi ab Aritio, & sacrationem ab Episcopo Ecclesie Aretine, nomine Luperciano, suscepi, & manu mea & sacramentum prebui secundum consuetudinem. Nam antecessor meus nomine Aunigis in peccatis incriminatus est; nam & ille ibidem habuit sacrationem. Et Crisma, quando erat Episcopus in Aretio, tollebam inde: quando non erat, suscipiebam de Sena aliquoties, & de Ruscellas accipiebam Crisma.*

D *Item introductus est Fimolus Presbiter, de Baptisterio Sancti Felici in Avala, qui interrogatus dixit: Per ista sancta quatuor Dei Euangelia, & Crucem Domini, quia electus a Plebe cum Epistola Warnefrit Judici ambulavi ad Aritio, & per manus Luperciano Episcopo Aretine Ecclesie*

ſe consecratus ſum, & ibidem manu mea feci, & ſacramentum prebui, ſicut & antecellor meus. Sed tunc Episcopus in Sena non erat, & Chriſma inde tuli. Nam poſt ejus Episcopus in Sena factus eſt, ſemper de Sena ſuſcepi Chriſma.

Item introductus eſt Bonushomo Presbiter, de Baptiſterio Sancti Viti, qui interrogatus dixit: Per iſto Palio Sancti Quirici, & Euangelia, que hic lecta ſunt, quia me conſegravit Presbiterum Bonushomo Episcopus de Aretio. Et Fontis, & Ecclesia ipſa, ubi ſervio, conſagravit Vitalianus Episcopus Aretinus; & inde ſemper Chriſma tollemus, quia Dioceſa Sancti Donati ſumus.

Item introductus eſt Mauricius Clericus ſenex, de ſupraſcripto Baptiſterio, qui dixit, ut ſupra: quia ſemper Dioceſa Sancti Donati fuimus, & inde fuit Segratio, & Chriſma inde accepimus.

Item Godelricus, de ſupraſcripto Baptiſterio Sancti Viti, qui dixit: Habeo annos pene cento. Semper Dioceſas iſtas Sancti Donati: & Chriſma inde tolemus. Et ſi coves infantem interroga, ipſi vobis ſimiliter veritatem dicunt.

Item introductus eſt Leo Presbiter, de Baptiſterio in Meſſala ſancte matris Eccleſie, qui interrogatus dixit: Per iſta ſancta quatuor Dei Euangelia, quia me conſegravit Presbiterum Bonushomo Episcopus de Aritio, odie ſunt anni viginti; & manu mea in Sancto Donato feci, & ſagracionem prebui, & Chriſma juxta antecellorum meorum conſuetudinem ſemper inde accepi, & obedientiam ibidem abuenimus, quia Aretina Dioceſa ſumus.

Item introductus eſt Bonifacius Presbiter, de Eccleſia & Baptiſterio San-

cti Valentini in Caſale Morſina, qui interrogatus dixit: Per iſta ſancta quatuor Dei Euangelia, quia ab infantia in iſta Eccleſia Sancti Valentini militavi, & ſemper antecellor mei in Eccleſia Aretina, & ab ejus Episcopo ſacrati ſunt, & obedientia ibidem fecerunt. Nam me, dum Episcopus in Aritio minime eſſet, electus a Plebe, ambulavi in Aritio ad Jordano Vicedomino. & ipſe cum Epistoſta ſua, & Sacerdotum & Judici, eo quod Episcopus non habebat, miſit me ad Episcopo Senenſe, nomine Magno, rogandum ut ipſe me conſegrare deberit: quod per ipſe ejus petitione factum eſt. Nam poſt ſagracionem meam, odie ſunt anni numero quindecim, ſemper obedientia ad Sanctum Donatum feci & Chriſma omnem annum inde ſuſcepi, ſicut & antecellor mei numquam fecerunt. Habeo annos pene ſexaginta, nec vidi, nec audivi, nec a parte Senenſe uſque modò moleſtatus numquam fui. Sed, ut dixi, voluntatem de Episcopo Sancti Donati ſemper obtemperavimus & fecimus.

Item introductus eſt Auſrit Presbiter, de Monaſterio Sancti Donati ab Abſo, qui interrogatus dixit: Quia Oraculus iſte fuit antiquus de ſub Eccleſia Sancte Marie Coſona. Et quando veniebat Angelo de Sancto Vito, Auſrido Domnus Presbiter de Coſona, & faciebat ibidem Officio, & quod inveniebat a Chriſtianis, totum ſibi tollebat. Et interrogavimus eum: Presbiteros de Eccleſia Sancte Marie Coſona, aut Sancti Quirici, cujus erant? Reſpondit: Aretio Episcopo. Et interrogavimus eum: Tu ubi tonſus? Hic reſpondit: In Roma. Et ab infantia mea poſtea fui in Coſona. Militavi in Dioceſa Sancti Donati. Et hic veniebam cotidie, faciebam

Officio. Et interrogavimus eum: Te quis sacravit Presbiterum? Respondit: Lupercianus Episcopus Aretine Ecclesie adhuc per rogo de Presbiteros suos de Ecclesia Sancti Quirici de Palecino, & de Ecclesia Sancte Marie de Cosona. Et ambo Presbiteri mecum fuerunt, quando sagratus sum, idest Ursus Presbiter de Cosona, & Rodald Presbiter de Sancto Quirico, pro eo quod ipse Oraculus Sancti Petri antecessores eorum ab antiquo tempore. Et Dominicus Presbiter senex, qui tunc supererat in ipsa Ecclesia Custos. Et postea ipsi occurrebant, & Officio faciebant. Nam isto Monasterio Dominus Aripertus Rex instituit, atque donavit propter suam mercedem. Sed Warnefrit Gastaldus de sua substantia hic beneficio fecit. Nam cum Epistola Warnefrit fuemus, & toti tres Ursus, Rodald, & ego per manus Luperciano Episcopo Aretine Ecclesie insimul sagrati sumus. Et tunc Sena Episcopum habebat nomine Adeodatus, qui nunc est. Et hec omnia per Euangelia, quia omnia veritatem locutus sum. Nam & iste Ursus sagratus fuit, ut esse in Oraculo Sancti Donati in Cintiliano, quia tunc Barbas ipsius Dominicus Presbiter erat in Quosona. Et tam ipsa Ecclesia in Quosona, quamque ipsa Ecclesia Sancti Quirici in Paleceno, & isto Sancto Petro ad Apsubiano Doëgosum Presbiter, ipse Dominicus Presbiter de sua manu habebat. Sed post eas mortuus est Dominicus; sic ibidem ordinatus est suprascriptus Ursus Presbiter. Nam & Sancto Donato in Cantiliano Vitalianus Episcopus de Sena sagravit per rogo Sacerdotum Aretine Ecclesie. Et mihi bene constat, eo quod tunc Episcopum non habebant. Et post

Tom. XV.

(*) Adde: fundavit.

A
B
C
D
E
 eas super ipse ordinatus de sub Presbitero Ecclesie Sancte Marie Quosona fuit, qui est, ut dixi, Diocea Sancti Donati. Item dixit nobis suprascriptus Ausfrit Presbiter: Homines fuerunt Senensis; ambulabant ad Sancto Felice, Diocea Clusina. Postea quod viderat, subtraxit eos de Plebe Clusina. Illi verò fecerunt sibi Baselica in onore Sancti Ampsani. Dedicavit ea Episcopus de Sena per rogo Sacerdotum Aretine Ecclesie, eo quod in eorum Diocea erat. Nam ipsa Baselica usque in anno isto semper sub Presbiteros de Sancto Vito fuit, qui est Diocia Sancti Donati. Et ipse ibit, & Missa & omnem Officio fieri faciebat. Et ipsi homines ibidem ad Sancto Vito, & ad Sancto Quirico, & alii in Quosona baptizabamur. Sed postea ego Presbiter factus sum, semper ego ibidem Missa faciebam. Nam in isto infra Quadragesima fecit ibi Deodatus Episcopus de Sena Fontes, & per nocte eas sagravit, & Presbiterum suum posuit uno infantulo de annos duodecim. Antea, ut dixi, semper ipse Tedolus de sub Ecclesia Sancti..... fuit.

Item introductus est in presentia nostra Matuchis Presbiter, de Monasterio Sancti Peregrini in loco Passeno prope Baptisterio Sancti Stephani. Qui interrogatus dixit: Monasterio isto Ursus Ariman, (*) & eum dedicavit Bonushomo Episcopus Aretine Ecclesie. Semper Tedolus iste fuit sub Presbitero Sancti Stephani, qui est Diocia Sancti Donati. Ego verò fui tonsus in Roma. Monasterium habui Presso in fines Clusinos. Inde me tollerunt. Et sacravit me magnus Episcopus de Sena. Nam in ista Baselica ordinavit me Ursus fundator. Nam certissime,

Q 9

uz

ut dixi, Diocia Sancti Donati fuit, & est.

Item Audechis Clericus Custos de ipsa Baselica Sancti Ampsani, jam senex, dixit: Semper ab infantia mea scio Baselica ista Sancti Ampsani esse de sub Ecclesia & Baptisterio Sancti Viti, ubi est Bonushomo Presbiter, qui est Diocia Sancti Donati. Et isti homines ibidem usque in Anno isto presente, Indictione Tertiadecima, semper a Batillum ibidem ambulavimus, quia Diocea Sancti Donati fuemus & sumus. Nam modò Pasca ista venit Episcopus de Sena. Sic fecit hic Fontis: & posuit Presbiterum suum. Nam & in Ecclesia Sancti Quirici in Diocea Sancti Donati ambulabamus: sed quia fuemus homines Senenses, subtraxit nos exinde Willerat Galtaldus, & fecit nos Plebe Sancti Donati, ut diximus, quando ad Sancto Quirico, quando ad Sancto Vito intra fines de Dioceas Sancti Donati abitabamus.

Item Manechis Exorcitalis de eodem loco similiter dixit.

Item Teudo Exorcitalis similiter dixit.

Item Audoim Exorcitalis germano ipsius similiter dixit.

Item Candidus Exorcitalis patrinus eorum similiter dixit: Quia ex quo natus sum, semper ad Episcopum Sancti Donati abuemus consecrationem, & ipsius Diocia sumus. Simili modo fortia patemus, & non presumemus favellare.

Item introductus Episcopus de Fesola dixit: Per plures annos in Ecclesia Sancti Donati nutritus & litteras edoctus sum. Cum Epistola Willerat multoties electus Clericus venire ad Ecclesiam Sancti Donati, & consecrationem ab Episcopo Aretino suscipere, & manus suas facere & sacramenta

prebere, idest Presbitero Dominicus de Pacena, & Constantio de Ecclesia Sancti Juliani, & Constantino, & reliquos: nam & Episcopo de Aritio quotiens per istas Diocias fui. Item Damianus Presbiter de Ecclesia Sancti Antonii de Castello edificavit Ecclesiam in Plausena. Propter sanctuarum ad ipsa Ecclesia sanctificandum misit me, ut pergere & adducere Reliquias Sancti Ampsani. Veritatem dico coram Domino, quia tribui munera Episcopo Aretine Ecclesie, & ipse misit Missus suos, qui mihi de Sancto Corpus panocias dederunt.

Item Gaudiosus Episcopus de Rossellas testificatus est per Misso: Quia Diocias istas Sancti Donati esse scio, & multoties per rogo de Episcopos Aretinos ibidem Altaria & Fontes sagrari, & Presbiteros, & Diaconos multoties feci per rogo de Sacerdotes Aretine Ecclesie, quando fortassis non habebant. Sed & Chrisma per rogo eorum dedi. Nam per impositione Episcopi Senensi, aut Sacerdotum ejus ibidem numquam nulla feci, nec me numquam facere imperarunt, quia eorum Diocia numquam fui.

Item Trabonus Clericus de fines Rossellanus dixit: Quia semper Diocias istas scio esse Aretinas, & parentes per ipsas ecce habeo multas: cum eos ad Aritio ambulavi, & Chrisma exinde tollebamus, & Altaria multas vices Episcopos Aretinos hic sacrare per istas Diocias vidi, & consecrationem in Populo facere, quia pecunia hic habeo. Nam Episcopo de Sena nec vidi, nec audivi, quod aliquando ejus fuisset, nisi anno isto exorta audivi intentione.

Item Campanianus Clericus similiter dixit.

Item Gundoad Exercitalis de Vico Reunade prope Sancta Restituta: Scio ab infantia mea, & parentes meos dicentes audivi, & per me post eis natus sum; scio istas Diocias, sed & isto Baptisterio Sanctae Restitutae semper sagationem apud Episcopo Aretino habere & consecrationem in Populo facere, & Presbiteros sagrare & Altaria.

Item Tiso Exercitalis de eodem Vico similiter dixit.

Item Ellerad Centenario de Vico Pantano dixit: Avus, & Besavus meus tenuerunt Ecclesia Sancte Restitute. Semper sagationem a Sancto Donato abuerunt; & semper usque modò ejus Diocea fuit.

Item Sindari Centenario similiter dixit.

Gisulsi Centenario similiter dixit.

Item Alechis similiter dixit.

Guasfrid similiter dixit: Diocia Sancti Donati fuit, & infantes nostri consignationem ad Episcopum Aretinum habuerunt.

Item Decoratus Exercitalis similiter dixit: Quia ex ipsa Plebe fumus.

Item Trosoald Exercitalis similiter dixit:

Item Landoari Exercitalis de Cosona dixit: Quia semper Diocia Sancti Donati fuemus, & consignationem in Plebe nostra inde habuimus & nos, & nostri habuerunt parentes.

Item Allerat Clericus dixit: Quia ab infantia mea usque modò abeo pene annos quinquaginta, semper Diocias istas, unde mihi breve ostendis, a Sancta Matre Ecclesia in Mesola usque in Sancto Angelo Abollenis fines Pisanas, & usque in Sancta Maria fines Clusinas in fundo Sexta semper Sancti Donati esse scio, & sagationem & Pontificem Aretine Civitatis habere.

Item Ursus Presbiter senex de Sancto Felice fines Clusinas dixit: Vecinus sum cum istas Diocias, de quibus mihi breve ostenditis, semper Sancti Donati esse scio, & sagationem a Pontifice Aretine Ecclesie habere. Nam Episcopus Senense numquam ibidem habui nulla dominationem nec numquam vidi, quod ad Senense Episcopo pertinuissent, nisi semper ab Aretino Episcopo sagationem & obedientia habuerunt, nisi anno isto in Vico nomini Oraculo Sancti Ampsani, que intra sua Diocea Episcopus Aretinus sagravit noraine Bonushomo. Iste Adeodatus Episcopus isto anno fecit ibi Fontis, & sagravit eas a lumen per nocte. Et fecit ibi Presbitero uno infantulo habente annos non plus duodecim, qui nec Vespero sapit nec Madodinos facere, nec Missa cantare. Nam Consuorino ejus coetaneo ecce mecum habeo. Videte, si possit cognoscere Presbiterum esse.

Item Romanus Clericus de Castro Polliciano dixit: Warnefrit Gastaldius mihi dicebat: Ecce Missus venit inquirere causa ista. Et tu, si interrogatus fueris, quomodo dicere habes? Ego respondi. Cave, ut non interroget; nam si interrogatus fuero, veritatem dicere habeo. Sic respondit mihi: Ergo tace tu viro, qui est Missus Domni Regis. Modum invenisti, & non te potest concedere. Deo teste, quod veritatem scio. Tibi dico, quia Diocias istas Messilas, & Castello Pullicianas, que in Sancto Angelo sine Pisana cum Oraculis suis, unde modo mihi breve legis, semper Sancti Donati Diocias esse scio usque in die isto ab infantia.

Item Teodal filius quondam Aufoni Exercitalis de Vico, qui dicitur Amorete, similiter dixit.

Item Poto liber homo senex dixit: Ecce sunt anni quinquaginta & supra, que de Trans Pado hic me collocavi. Semper, semper istas Diocias Sancti Donati esse cognovi, & omnem sagrationem & obedientiam ab Arithio abuerunt.

Item Dominicus liber similiter dixit.

Item Castorius Exercitalis jam senex de Vico Cemonia dixit, ut supra: Et meo tempore Episcopus Aretine Ecclesie hic in Plebe Sancti Petri in Paba tres Altares consecravit, & Diaconus, & Presbiteros similiter.

Item Godegis Clericus, Custos Sancti Marcellini probe Sancto Petro in Paba dixit: Odie sunt anni sexaginta, quos semper Diocias istas Sancti Donati scio.

Item Mario de Vico Ceunesam, senex, de Plebe Sancti Angeli in fundo Luffi dixit: Scio semper, ex quo Ecclesia ista facta est, semper ad Sancto Donato sagrationem in Presbiteros & Diaconos habere. & ibidem obedire, & Dioceas ejus esse.

Item Marcus senex liber homo similiter dixit.

Item Johannes liber homo Exercitalis de Vico Grecena similiter dixit.

Item Radulfus senex similiter dixit: Quia Diocias istas semper Sancti Donati fuerunt, sed & parentes meos sic dicentes audivi.

Item Preto senex, Scarion Egis de Curte, que dicitur Sexiano, dixit: Scio, semper Diocias istas Baptisterio Sancti Andree in Malceno, & Baptisterio Sancti Epolici, Diocia Sancti Donati esse.

Item Cunoald liber homo similiter dixit: Omnes istas Diocias semper Sancti Donati esse scio.

Item Amari homo senex dixit: Scio, semper Sancto Petro in fundo Gellino & Basilica Sancti Vincentii in fundo Bonuspagi, de sub Ecclesie

A Sancte Marie in Alteserra, & ipsa Ecclesia Sancte Marie cum suis Oradoriis, Diocia esse Sancti Donati: & sagrationem exinde procedere. Ex eo natus sum ab eo annos septuaginta. Nisi anno isto venit Deodatus de Sena Episcopus, & fecit in Oratorio isto Sancti Petri Fontes. Nam & nos & iste Oradorius de Ecclesia Sancte Marie fuimus: de Diocea Sancti Donati esse volumus, si nos propter Judicem aut Episcopum de Sena liceat.

Item Bonofazius senex liber homo de Alteserra similiter dixit.

Item Juvenalis liber homo similiter dixit.

C *Item Gaudiofus liber homo similiter dixit:* Quinquaginta anni sunt, quod de Lucana Civitate hic me collocavi. Et sede in terra quondam Zottani. Semper istas Basilicas Sancti Petri & Sancti Vincentii, ubi modò Deodatus Episcopus Fontes fecit, scio esse de sub Ecclesia Sancte Marie Alteserra. Et ipsa Ecclesia fuit a die foundationis sue Diocea Sancti Donati: & modò est.

D *Item Gauspald liber homo similiter dixit.*

Item Venerioso senex dixit: Habeo annos plus cento. Semper Ecclesia Sancte Marie Alteserra Diocia fuit Sancti Donati, & Oracula ista Sancti Petri, & Sancti Vincentii de sub ipsa fuerunt. Nam quando Sancti Vincentii Oradorius sagratus est per manus bone memorie Servando Episcopo Aretine Ecclesie, interfui. Et postea tempore novo renovabemus, & ampliare fecimus ipsum Sanctum Vincentium, sic nobis ibidem Lubercianus Episcopus Aretine Ecclesie nunc superest, & duo Altaria consecravit in onore Sancti Quirici, & Sancti Laurentini.

Item Tanold liber homo dixit: Oratorio isto Sancti Viti semper effe-
scio de sub Ecclesia Sancte Marie in
Pacena, qui est Diocia Sancti Dona-
ti. Nisi duo anno sunt, quod Epi-
scopus de Sena presumptivo more fe-
cit hic Fontes contra ratione in a-
liena Diocia, & Ecclesia.

Item Cunulfus similiter dixit.

*Item Fusculus liber homo dixit, ut
supra:* Secundus arxus est, quod ini-
quitas ista provenit. Nam semper an-
tea Diocia Sancti Donati fuerunt.

*Item Pitio liber homo, de Plebe San-
cte Marie Alteserra similiter dixit:*

*Item Vitalianus jam senex liber ho-
mo similiter dixit.*

*Item Secundo Decanus jam senex si-
militer dixit.*

*Item Manulfus liber homo similiter
dixit.*

*Item Pifo Decanus de Plebe ista di-
xit, ut supra, cum Filiis suis duo.*

Item Princulo,

Deusdedit,

Rodald,

Mainald, dixerunt: Quia Diocia
fuit us Sancti Donati, si nos licebit
propter Varnefrid Gestaldus & Epi-
scopo Deodato. Et semper a Bapti-
sterio Sancte Marie in Alteserra am-
bolabamus. Et iste Oraculus Sancti
Petri de sub ipsa fuit; nisi modò
fecit hic Fontes Episcopus de Sena
anno isto; & inuitus nos hic fecit
nos Baptisterium facere. Nam nos &
parente- nostri semper Plebe Sancte
Marie fuerunt, qui est Diocia Sancti
Donati, & sagramentum & Consigna-
tionem Crisma, & nos usque in an-
no isto, & nostri parentes presentes
credimus Ecclesie habemus, & amo-
do si nos licet, gaudenter habere de-
sideramus.

A Heic habes vetustissimam metho-
dum ac formulam judicialis exami-
nis, cui Episcopus unus, Rosellensis
nempe, per suum Missum interfuit,
ac subinde viginti Presbyteri, unus
Diaconus, Clerici octo, & quadra-
ginta quinque Laici homines liberi,
testimonia sua contulere. Hinc verò
in primis discas, non esse, cur U-
ghellius suspicione falsi adspergat Char-
tam ab ipso evulgatam in Catalogo
Arretinorum Antistitum, in qua Am-
brofius Major domus Liutprandi Regis
hanc ipsam controversiam antea co-
gnoverat, ipso etiam Rege iubente.
Non enim in uno Regum Francorum
Palatio tunc Majores Domus fuere,
sed etiam in Langobardorum Regum,
quamquam longe minoris auctorita-
tis. Charta nunc a me producta U-
ghellianam confirmat, quum & heic
Seneris Presbyter fateatur, se jam Am-
brofio Misso Domini Regis professionem
fecisse, hoc est, veritatem jurejurando
dixisse. Nulli autem justae dubi-
tationi locum mihi videre videor,
quin legitima, germanaque sit horum
testimoniorum inquisitio. Repetitur
porro cernas in Ambrosii illius Judi-
cato, *primum tempore Rotharii Regis
ordinatum fuisse in Civitate Senensi E-
piscopum. nomine Maurus:* quod con-
stat cum Judicato Episcoporum supra
allato. Et certe necesse est, Civita-
tem Senensem antea angustiâ fortunâ
fuisse contentam, quando ad consti-
tuendum aut dilatandam ejus agrum,
sive Comitatum, & Gestaldiatum,
subtractum fuit tantum agri, tot Ec-
clesias complectentis, Arretino Co-
mitatui: quarum causâ deinde lis ex-
arsit, ac diu protracta est inter utriusque
Civitatis Episcopos. Nunc
verò inspicimus, quinam Episcopi
in Civitatibus iis, Arretina videlicet
& Senensî floruerint. Testes ergo com-

memorant Bonum-Hominem Episcopum Ecclesiae Arretinae. Hic Ughellio non ignotus floruisse creditur circiter Annum Christi DCLIX. Uti ex hoc monumento colligitur, quo tempore Bonus-Homo Ecclesiae Arretinae praeerat, in Sena erat Episcopus Magnus. Praesulem hunc, ab Ughellio ignoratum, nos Catalogo Episcoporum Senensium addemus. Magnus autem praevisse videtur Adeodato. Tanigis Presbyter testatur, se ante duodecim annos ab eodem Magno ordinatum fuisse. Vitalianum Episcopum Arretinum heic habemus, quem Ughellius statuit ad Annum DCLXXVI. Lupertianus autem appellatur quintus post Vitalianum Episcopus, unde eorum Praesulum ordo constabitur. Deinde commemoratur Albanus Episcopus de Arretio, ignotum Ughellio nomen, pro quo is numerasse videtur Alphonsum, qui etiam est Alparius. Itidem occurrit in hac Charta Vitalianus Episcopus de Sena, cui locum dedit Ughellius ad Annum DCLXXIX. quum tamen is floruerit tempore Boni-Hominis Antistitis Arretini. Ad haec in hisce actis mentio est Gaudiosi Episcopi de Rosellas, cujus Missas seu Nuntius in eodem examine coram Guntheramo Notario testimonium protulit. At in Catalogo Praesulum Grossetanorum, ad quos Rossellensis Cathedralis dignitas translata est, Tomo 3. Italiae Sacrae, frustra Gaudiosum istum perquiras, qui propterea Catalogo ipsi est adjungendus. Servandus

A Episcopus Arretinus heic memoratus, suum locum apud Ughellium impetravit. Neque illud praetereundum est, quod Urso Presbytero inter hosce testes adhibito excidit ex ore, ut intelligas, quantum temporibus iis a disciplina Ecclesiastica quidam Episcopi deficerent. Adeodatus Episcopus (inquit ille) isto anno fecit ibi Fontes. & sagravit eas a lumen per nocte. Et fecit ibi Presbytero uno infantulo, habente annos non plus duodecim: qui nec Vespere sapit, nec Matutinum (scilicet Vesperas, & Matutinum) facere, nec Missa cantare. Nam confubrinus ejus coetaneo ecce mecum habeo. Videte, si possit cognoscere Presbyterum esse. De hoc quoque duodecim annorum adolescente in Presbyterum ordinato testatus est Aufrit Presbyter, inquiens: Nam in isto anno infra Quadragesimam fecit ibi Adeodatus Episcopus de Sena Fontes, & per nocte eas sagravit, & Presbyterum suum posuit uno infantulo de annos duodecim.

D Ad Liutprandum Regem actis hisce delatis, rogatus ille fuit. ut controversiae finem statueret. Quare is Diploma protulit, quod ego itidem ex Archivo Canonicorum Arretinorum descripsi. Ante annos sexcentos visum mihi fuit exaratum apographum istud in pergamena, cui praefixus erat hic titulus: Edictum & magna Constitutio Domni Liutprandi Regis post Judicatum Episcoporum. Ita verò se habet.

Liutprandi Langobardorum Regis Decretum, quo controversiam de nonnullis Paroeciis vertentem inter Episcopum Arretinum & Senensem, a quibusdam Episcopis & Missis Regalibus cognitam ac diremtam pro Arretina Ecclesia & ipse confirmat, Anno 715.

Flavius Liutprandus praecellentissimus Rex Sanctae Catholicae Aretinae Ecclesiae, in qua Corpus Christi Confessoris & Martiris quiescit Donati, & beatissimo viro Patri nostro Lupertiano Episcopo. Dum intentio horta fuisset inter superscriptum Lupertianum Episcopum, & Adeodatum sanctae Senensis Ecclesiae, idemque Episcopum de Diocesis Ecclesiis & Monasteriis atque Oraculis in Senense territorio constitutis: idest in primis Monasteria Sancti Amplani, Baptisterio Sancti Stephani in Acciano, Baptisterio Sanctae Mariae in Pacina, Baptisterio Sancti Ipoliti in Sexiano, Baptisterio Sancti Johannis in Rancia, Monasterio Sancti Andreae in Melcina, Baptisterio Sancti Petri in Pava, Baptisterio Sanctae Mariae in Cosona, Baptisterio Sancti Quirici, & Johannis in Vico Pulcina, Baptisterio Sanctae Restitutae in Fundo Sesciano, Baptisterio Sancti Felcis in Avana, Baptisterio Sanctae Matris Ecclesiae in Misulas, Baptisterio Sancti Valentini in Casale Visino, Monasterio Sancti Petri ad Abso, Baptisterio Sancti Viti in Rutiliano, & Sancta Matre Ecclesia in Castello Palliciano. Et ambae partes in nostra conjunxissetis praesentia, asserebas tu, superscripte Luperiane Episcopo, quia Ecclesias istas & Monasteria cum suis Oraculis per diversa Vicora constituta a tempore antiquo usque modo, in quo funditus conditae sunt, semper ad Sedem beati Donati Aritio subiectae fuerunt, & nostra vel antecessorum nostrorum fuit sacratio tam

A in Presbiteros, quam & in Diaconos, & nostra usque actenus mansit possessio, & nos debemus habere. Ad haec replicabat Adeodatus Senensis Ecclesiae Praesul: Veritas est, ut asseris, quia Ecclesiae istae, & Monasteria, atque Oracula, quae in territorio Senense constitutae sunt, ab Antecessoribus vestris ibidem semper fuit sacratio. Sed ideo quia Ecclesia Senensis minime Pontificem abebat. Nunc autem ad nos debent pertinere. Cui & iterum replicabas, tu superscriptus Lupertiane Episcopo: Ab antiquo tempore usque ad introitum in Italia Longobardorum, ex quo Christi praedicatio Tusciae finibus personavit, Sena Episcopum abuit. Et post ingressum Longobardorum in Italia a tempore Rotbaris Regis usque actenus, semper Episcopus ibidem fuit. Sed tam Romanorum tempore, quamque Longobardorum abendo & non abendo Sena Episcopum, usque in presentem diem ipsas Ecclesias, Baptisteria, & Monasteria cum suis Oraculis ad nos pervenerunt, & de nobis Chrisma susceperunt per singulis annis, & consignationem in Populo fecimus, & secundum Canonicam Regulam habere debemus; quia & Presbiteri superscriptarum Ecclesiarum semper, tam qui transierunt, quam & qui supersunt, sacrationem a Sede beati Donati sumpserunt. Et ecce manus eorum scriptas. ubi fidem & obedientiam secundum consuetudinem Aretinae promiserunt Ecclesiae. Nam & de hac causa jam

Mis-

Missus superscripti Domini excellentissimi Regis, nomine Guntheram, Notarius, directus est. Qui & causas eum merito tam per ipsos Presbiteros & Diaconos, quia sacrationem a nostra Ecclesia susceperunt, seu & per singulos Arimanos ipsius Senensis Civitatis inquisivit; & rei veritatem compertus usque in Concilium Episcoporum deduxit; idest in presentia sanctissimorum Fratrum nostrorum Teuduald Vesolanae Ecclesiae, Maximo Pisanae, Specioso Florentinae, atque Talesperiano Lucensis Ecclesiae Episcopo; in quorum presentia, ut supra, altercavimus; & ipsi Canonico ordine relata inquisitione, quam Missus Domini nostri fecerat, terminum posuerunt, & cum sex Presbiteros meos tibi sacramentum prebui, quod ipsa Diocesis Ecclesiae cum Monasteriis atque Oraculis suis semper ad beati Donati pertenuissent Sedem, nec per legem eas perdere deberemus.

Tunc nostra Excellentia una cum venerandis viris Theodoro Episcopo Casiri nostri, & Emulino Abbate, atque Seignel, Albino Prebiteris, necnon illustres Judices nostris, qui nobiscum aderant, idest Auduald Ducem, Guiduald, & Gajuduald, Landoari, Ausus, & Ausrit Stratores, Senonem, Rotfrit, & Ratbertum Major Domus: hanc audientes vestram allegationem interrogavimus, & per Deum factorem Celi & Terrae, & beatum Petrum, cui Dominus ligandi solvendi que in Celo & in Terra tribuit potestatem, adjuravimus ipsum Adeodatum Episcopum Senensis Ecclesiae, ut nobis de hac causa sine peccato finire deberemus. Qui statim coram omnibus prorupit in faciem, & ita professus est, dicens: Coram Domino non mentior, quoniam istae saepius dictae Ecclesiae & Monasteria cum suis Oraculis consecra-

A tionem & obedientiam a Sede beati Donati Aretinae Ecclesiae Presulis, vel ab ejus Defensore habuerunt, & ibidem pertinuerunt. Nam ad Senensem Ecclesiam nihil debentur, nisi contra Deum & Canonicam institutionem. Dum inter Aretinae Civitatis habitatores & Senensem Populum inimicitias de morte Godebert Judicis Consobrini mei tempore gloriosissimi Ariperti Regis fuisset, sic dolose ibidem ab Antecessore meo unum tantummodo annum, per aliquanta Oracula intra ipsa Diocia innormiter sacratio pervenit. Sed & anro isto, dum incaute & contra justitiam causam promoverent, ex jussu bonae memoriae Apostolici Constantini, & per me extra ordinem & rationem ibidem in Presbiteros duos & uno Oraculo sacratio facta est. *Hanc igitur professorem nostra Excellentia una cum jam dictis venerabilibus viris, seu illustres Judices nostros audientes, verum nobis paruit esse, ut qualiter superscriptae Ecclesiae & Monasteria a longo tempore ad Sedem Beati Donati pertinuerunt, & in antea pertinere debeant, & omnis sacratio in Presbiteros & in Diaconos per Presulem Aretinae Ecclesiae, qui nunc est, aut fuerit, omni in tempore in eos perveniat, sicut & prefati sanctissimi Patres nostri Teodald, Maximus, Speciosus, & Talesperianus Episcopi per suum Judicatum statuerunt. Et nulla amodo his ipse Adeodatus Senensis Ecclesiae Episcopus, vel Successores ejus adversus te Lupertianum Episcopum, vel tuos Successores de ipsis Diocis, Monasteriis, & Oraculis faciendam ad loquendum habere, nisi vestra in ipsis Ecclesiis aut Oraculis, qui sunt, aut in tempore fuerint, maneat ordinatio, nullo contradicente, sicut & antiquitus usque actenus fuit, qualiter ipse Adeodatus Episcopus*

Senensis Ecclesiae, Warnesrit, & Agripert Castaldi ejusdem Civitatis nobis Profecti sunt, quod vestra mansisset semper possessio. Unde & damus in mandatis cunctis Judicibus & gentibus, atque sub Regni nostri ditione pertinentibus, at nullus eorum contra hoc nostrum Dejudicatum audeat ire quandoque Praeceptum: sed nostris, perpetuis, & insinuitis praesens noster Judicatus stabilis persistat temporibus.

Ex dicto Domni Regis per Senonem illustrem virum scripsi ego Johannes Novarius.

Refert Ughellius in Catalogo Praesulum Arretinorum Tom. I. Italiae Sacrae Diploma Caroli Magni, ubi reficitur haec eadem controversia, & Episcopo Arretino causa adjudicatur. At in Privilegio illo occurrunt, quae non immeritò suspicionem ingerant confictae mercis, si tamen errores transferendi non sunt in

A Ughellium, quem in describendis & evulgandis vetustis monumentis saepissime necessaria diligentia defecit, quum non raro in ejus Libris Diplomata dissentiant ab ipsis Archivorum membranis. Sed eo Diplomate dimisso, nunc ajo tantum eruditionis, tantumque Criticae Artis hercle non fuisse Seculis posterioribus, ut confingere potuerint monumenta, quae ego nunc exero, nihil plane praesferentia, quod in Historiam pugnet, immo notas omnes germanae antiquitatis complexa. Nunquam succurrisset exempli causa subiequente aetatis ingenii in Liutprandi Diplomate collocare *Audwald Ducem*, cujus haec mentio occurrit. Una veritas Magnati huic in evulgato Diplomate locum fecit. Et quidem sepulchrale illius Elogium, Ticini adhuc vigens, ego edideram Cap. X. pag. 74 Antiquitat. Estens. cum hoc exordio.

C

SVB REGIBVS LIGVRIAE DVCATVM TENVIT AVDAX

AVDOALD ARMIPOTENS, CLARIS NATALIBVS ORTVS &c.

Sed quis ille fuerit, quoque tempore floruerit; ne ullâ quidem conjecturâ assequi antea potui. Nunc palam fit, ipsum temporibus Liutprandi Regis vixisse; atque ex notis Chronologicis Epitaphii elucere potest, defuisse illius vitam Anno DCCXVIII. Fateatur etiam Adeodatus Senensis Episcopus Anno DCCXV. cadente, quo datum Diploma recit, se *ex jussu bonae memoriae Apostolici Constantini* in Ecclesiis controversis duos Presbyteros ordinasse. Et revera eo Anno Aprili Mense e vivis sublatus fuerat

D

idem Romanus Pontifex. Haec impostores plerumque ignorant, ac veteres tabulae dum sibi confingendas sumunt, omnia prae incertitia Historiae miscent atque confundunt. Accessit autem ad ista Romani quoque Pontificis, videlicet *Stephani II.* confirmatio, cujus Bullam in antigrapho, ante annos sexcentos. ut mihi videbatur, scripto, suppeditavit in remeam supra laudatum Archivum Collegii Canoniorum Arretinorum. Ea ejus verba.

E

Stephani II Papae Bulla, qua decernit contra Episcopum Senensem, quaedam Parochias spectare ad Ecclesiam Arretinam, Anno 752.

Stephanus Episcopus servus servorum Dei, reverentissimo & sanctissimo fratri Stabili Episcopo Sanctae Ecclesiae Arretinae, & per eum in eandem Ecclesiam in perpetuum. Convenit Apostolico materamine venientibus benevola compassione succurrere, & potentium desideriis congruum impertire suffragium, ut quae mota vel acta sunt, atque confirmata, perpetuis temporibus maneat incorrupta. Igitur quia tempore precellentissimi bone memorie Liutprandi Regis Gentis Longobardorum, intentio orta est inter Lupericianum tunc Episcopum suprascriptae Ecclesiae Arretinae, & Deodatum illo tempore Episcopum sanctae Senensis Ecclesiae, pro Diocesi, idest Basilica Beati Ampsani, cum diversis Oraculis, atque Baptisteriis ejusdem Dioeceseos subsecratione & regimine praesatae sanctae Arretinae Ecclesiae, Territorium vero est praesatae nominatae Civitatis Senensis, ex qua intentione inter utraque partes non parva facta est vexatio. Quae partes dum in presentia praefati Liutprandi tunc Regis advenissent, post multam altercationem prae-nominatus Deodatus Episcopus sanctae Senensis Ecclesiae confessus est coram Sacerdotibus atque Judicibus & praefato Rege, quod ex occasione jurgius ille proveniret, quia in tempore illo factum est, quo per Praecepti sui seriem, iudiciumque ipsam Dioecesim, ut fuit a tempore Romanorum. sanctae Arretinae Ecclesiae esse confirmavit, & a tunc usque ad presentem dudum Quartam Indictionem prae-nominatae Dioeceseos cum Ecclesiis atque Oraculis, seu Baptisteriis inconcussa pos-

A sessa est. Ex occasione autem transmigrandi intro eandem Ecclesiam Beati Ampsani Corpus, in qua altare construxit Gauspertus Senensis Gastaldus ex devotione dedicandi, sine cognitione & presentia jam dicti Stabulis sanctae Arretinae Ecclesiae Episcopi de ducato Ansfredo Episcopo sanctae Ecclesiae Senensis, Sanctorum Canonum instituta, & beatorum Patrum traditiones transgressus sub simulatione & violentiae sibi ingessae praefati Sancti Ampsani Corpus transmigravit, & Altare intro eandem Ecclesiam dedicavit. Interpellatione autem Praeessori nostro sanctae recordationis Zachariae Papae a suprascripto Stabili Sanctissimo Episcopo praedicto Ansfredus Episcopo provocationis & interdictionis Apostolicae missae sunt Literae. Ipse vero subterfugiens reatus sui culpam apud Astulfum excellentissimum Regem fugam petivit. Qui praecellentissimus Rex a Sedis Apostolicae iudicio illum subtrahere noluit. Pro quo per Apostolicis oratus Thomas Episcopus sanctae Ecclesiae Volterrentis, & Tacipertus Episcopus Castri Felicitatis, Gisulfus Clusinae Ecclesiae Episcopus, inter praefatos Episcopos convenit. Quod & factum est, & post multam altercationem professus erat suprascriptus Gausfredus Episcopus Senensis, quod per nulla invasione Corpus Beati Ampsani transmigrasset, aut Altare dedicasset, nisi quod volentem, nolentemque eum coegisset praefatus Gauspertus Gastaldus Senensis in presentia multorum virarum, quorum & nomina in Iudicato emisso ad praedicto Thomas Episcopo continetur ascripta. Iteratoque Judicata confirmationis tam excellentissimae

lentissimae memoriae Liutprandi Regis, quamque etiam & prefatorum sanctissimorum Episcoporum intuentes iusto libramine esse exaratam, & nos Apostolica auctoritate utramque confirmationes per hunc Apostolicum Preceptum discernimus omni tempore firmiter stabilitate persistere. Et si quisquam temerario ausu quandoque contraire voluerit, aut eadem Dioecesim invadere, sciat se in diem futuri examinis districtam reddere rationem.

✠ BENE VALETE

Data XIII. Kalendas Jurias Imperante Domno piissimo Augusto Constantino a Deo coronato magno Imperatore, Anno Tricesimo Secundo, post Consulatum ejus Anno Duodecimo, Indictione Quinta.

Et heic habemus, unde Italiae Sacrae non unum praesidium feramus. Stabilis Episcopus Arretinus apud Ughellium dicitur sedisse Anno Christi DCGLI. Ejus vero successor Anno DCGLI. floruisse. Teste hac Bulla, de cujus fide nulla mihi dubitatio, Stabilis Anno DCCLII. Ecclesiae Arretinae praeerat. Iisdem quoque temporibus Senensem Cathedram tenuit Ansfredus, ignotum plane eidem Ughellio nomen. Ansfredum Episcopum Senensem Benvovolentis supra laudatus & ipse detexit. Adjiciendus pariter in posterum erit Catalogo Episcoporum Volaterranae Ecclesiae ad Annum DCCLII. Thomas Episcopus, hucusque incompertus: uti & inter Clusinos Antistites Gisulfus Clusinae Ecclesiae Episcopus. Quod est ad Ta-

A cipertum Episcopum Castri Felicitatis, eum frustra quaeras inter Episcopos Tifernates Tom. I. Ital. Sacrae. Castrium quippe illud non aliud quam Tiferum fuisse barbaricis Saeculis, Eruditi, neque immeritò, censent. Ceterum quiescit controversia haec ad tempora usque Caroli Magni. At sub eo refricatis praecedentibus Actis, ab ipso pariter pronuntiatum fuit pro Arretino Episcopo, ut supra innui, & infra etiam confirmabitur. Rursus verdò, imperante Lothario I. & Ludovico II. ejus filio Augustis, in Romano Concilio agitata est eadem causa; & quod mirere, pro Senensi Episcopo victoria stetit. Tunc in Urbe versabatur idem Ludovicus II. Imperator, atque intererat Synodo, quam Leo IV. summus Pontifex celebrabat. Assurgens ergo Cantius Senensis Episcopus, quem Cardinalis Baronius, & ex eo Ughellius Concium appellant, petiit, ut ejusmodi lis extremam tandem sententiam dirimeretur. Petrum Arretinum Episcopum, qui & ipse aderat, quod imparatus advenisset, inexpectata haec querela percussit. Quare inducias usque ad duodecim dies poposcit atque impetravit, ut ex Arretio referret Judicatum Liudprandi Regis Langobardorum, & Preceptum Caroli Regis: quibus Ecclesiae suae jura jamdiu fuerant confirmata. Quem exitum causa habuerit ex subsequenti Judicato intelliget Lector, quod ex vetustissimo antigrapho Capituli Canonorum Arretii descriptum ad me olim misit Illustrissimus piaequae memoriae Falconcinus Episcopus (*).

R r 2

Judicatum

(*) Benedictus Episcopus Arretinus, Patriam Volaterris ex Falconcina Patricia Gente satis illustri ac vetusta. Obijt Arretij Anno Reparatae salutis Quarto & Vicesimo Septingentesimo supra Millesimum.

Judicatum Leonis Papae IV. & Ludovici II. Imperatoris in Concilio
I. Romano, pro Episcopo Senensi contra Episcopum Arretinum,
in controversia de diversis Ecclesiis sive Parochiis, Anno 853.

IN nomine Domini. Amen: Dum nos Leo summus Pontifex & universalis Papa Quartus, constitutus in beati Petri Apostoli Cathedra, una cum piissimo & gloriosissimo Lodovico Lotharii filio Imperatore Augusto, pluribusque Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Synodale habentes Concilium, congregatum Romae, videlicet in Ecclesia beati Petri Apostolorum Principis: advenit in praesentia Sancti Concilii Senensis Ecclesiae Episcopus nomine Cantius, & reculit, qualiter jam saepe petierat apud jam dictum Lotharium, Epistolis Adriani Papae specialiter conscriptis, quatenus..... judicii censuram inter Senensem Ecclesiam & Petrum Arretinae Ecclesiae Episcopum de Ecclesiis, seu Baptisteriis, & Monasteriis, quae infra Comitatum Senensem sunt cum eorum pertinentiis, item jam multis vicibus prolata fuit contentio, finitivam secundum Canonicam auctoritatem perciperet sententiam. Tunc nos Leo summus Pontifex ita diximus: Et quoniam Sacerdotali officio, quo modo, licet inviti fugimur..... oportet nos spirituali mucrone talium altercationum, quae veteris serpentis saevam aguntur astutiam, funditus incidere & extirpare radices, ne forte discordia ibi vigeat, ubi inveteratae pacis debent consistere bona: simul omne Concilium; iusta, inquit, & vera Catholica & Apostolica definiti Cathedra. Tunc autem Episcopus manibus Decretalia & Judicialia tenens, ubi finitiva sententia Sena servat, & auctoritate Adriani summi Pontificis & universalis Papae, &

A Constantini, queritando dixit: Frater & Coepiscopus noster Petrus Arretinae Ecclesiae: Senensis Ecclesiae Parochias atque Diocesim perverso ordine, & contra Canonicam regulam invasit, & per vim detinet. Tunc nos, & Lodovicus Imperator in praesentia magni Concilii Decretalia ab Episcopo Cantia ostensa relegi iussimus. **B** Igitur perfectis, nos Leo summus Pontifex, sic ad universalem plebem loqui exorsi sumus: Quantum enim praecelestis dignitas omnium ordines dignitatum, superna dispensatione animarum nobis creditam, tanto amplius cogimur, cuique petenti solvere rationes. Aliud enim est unumquemque sui curam gerere, aliud Ecclesiae Dominicae curam regimen tenere. **C** Quapropter Canonicam sequentes doctrinam, dissensiones atque discordias Sacerdotum Apostolicam nos pertinent obviare censuram, Redemptoris nostri sequentes praecepta dicentis: Pacem meam do vobis. Pacem relinquo vobis. In hoc enim cognoscent omnes, quod mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem. **D** Pretiosi enim pedes euangelizantium bona, gratia Sancti Spiritus inquit. Quatenus vero orta fuerit immoderata quaestio, spirituali debeat mucrone amputari, ne adolescat, & Christi concutiat plebem, & ne occasione discordiae fideles delinquant, Sancti Petri Apostolici monitis parentes, omni sorde perditam, pura frumenta in borreo Domini resplere valeant. **E** Igitur dum per aliquot jam lapsos terminos Longobardorum gens diversa eripiens territoria, invasa desolabatur loca, contigit, ne
Diocesis

Dieces Episcoporum alter alterius invadere, & temerario ausu immoderate eas decine, & atque in magno nunc usque permanent errere, & ignovantes Canonum definitiones, alterutrum anelantes arripere Parochias, perjurii reatum contrahunt. Insuper callidâ versutiâ inter se dimicantes, pejora peragunt exitia, errore ita in malum incidunt piaculi facinus, dum procul abiciunt Canonum censuram, transgredientes sanctissimorum praedecessorum nostrorum Pontificum decreta Canonice auctoritatibus fulcita. Propterea talia inhibentes Apostolicâ institutione, una cum gloriosissimo & piissimo Ludovico, & sanctis Episcopis, in corona hujus sacri Concilii residentibus, Apostolicae Constitutionis privilegio promulgantes sancimus, ut sicut Canonice in decretis constituitur, secundum territoria seu pertinentias Civitatum sic Parochias & Dieces ad disponendum Episcopos tenere censemus, observantes Canonicam censuram, quae ait, Episcopum non licere alienam Parochiam propriâ settâ pervalere. Et iterum: Episcopus alienam Civitatem, quae non est illi subiecta, non invadat, nec ad ullam possessionem ejus accedat, quem ad eum non pertinet nec constituat Presbiteros aut Diaconos alteri Episcopo subiectos, nisi forte ex consensu & voluntate regionis Episcopi. Si quis autem tale aliquid facere tentaverit, irrita sit ejus ordinatio, atque coherceatur a Synodo. Et sicut Praedecessoris nostri beati Caesestini Papae continent Constituta; ut sit contentus unusquisque Episcopus suae Civitati concessis hominibus, alter in alterius Provincia nihil praesumat: ita & nos Beati Petri Apostolorum Principis, cujus vicem, quomvis immeriti, Dei benignitate gerimus. sumentes auctoritatem, decernimus, ut

sicut statutum est, unusquisque Episcopus Parochias seu Dieceses, iusta limites suae Civitati pertinentes, imperturbate possideat, sub divini Judicii obtestatione, & anathematis interpositio e.

Dum igitur nos Leo summus Pontifex sanctae adhortationis sermonem claudimus. Decretalibus supra nominatis per ordinem ostensis & relectis, tunc Petrus Aretinae Ecclesiae Episcopus dixit Cantio Episcopo: *Ista tua Decretalia & Judicata, quae hic ostendisti, nullam possunt facere ja&ram meae Ecclesiae, neque dispendia; quoniam nos & Antecessores nostri Monasteria & Baptisteria cum eorum Oraculis seu pertinentiis, seu adjacentiis, quae intra fines Comitatus Senensis sunt constituta, unde tu, frater & Coepiscopo, adver&us meam Ecclesiam queris, possessa habemus amplius quam quadraginta annos. Tunc Cantius Episcopus ad haec: Semper enim (inquit) Monasteria & Baptisteria, quae infra fines Senensis territorii sunt, Parochiae nostrae Ecclesiae fuerunt & sunt. Et Crisma ibi dedimus, & Consecrationem fecimus. Presbiteros & Diaconos ego & Antecessores mei ibi sacravimus, & Ecclesias consecravimus. Sed tu, frater, callide & fraudolenter predicta Monasteria seu Baptisteria contra sacrorum Canonum instituta usurpassi. Petrus vero Episcopus Civitatis Aretinae haec audiens, dixit: Verè ista Monasteria, seu Baptisteria, quae intra fines tui territorii sunt, unde adversus nos queritas, a tempore Longobardorum Ecclesiae Sancti Donati pervenerunt. Nam Judicatum habeo, quod tempore Liuprandi Regis Longobardorum a tuis Praedecessoribus..... ad meae Ecclesiae utilitatem conjuncta fuerunt. Et Praeceptum etiam habeo,*

habeo, quod Carolus Rex confirmavit in Ecclesia Sancti Donati. Sed hinc modò prae manibus non habeo: quoniam super hac re altercationem hinc habere non arbitrati sumus. Inducias & spatium a sacro Concilio peto, donec Aretium celeriter petens, assertionis meae Judicatum atque Praeceptum, quemadmodum pollicitus sum, in conspectu Domni nostri summi Pontificis, atque Imperatoris piissimi. & totius Concilii, vestrisque partibus..... Inducias usque ad duodecim dies contulerunt, quatenus unusquisque eorum in praedicto spatio quicquid firmitatis per Praeceptorum sanctiones seu Decretorum institutiones haberet deferre, necnon testes idoneos de praedicta Ecclesia unusquisque ad indagationem veritatis secum duceret. Finitis igitur diebus duodecim diebus Petrus Episcopus Aretinae Ecclesiae, & Cantius Episcopus Senensis in praesentia nostri & Imperatoris Ludovici piissimi Augusti personaliter venerunt, & in conspectu eorum Episcoporum, quorum nomina subter adnexa sunt, Johannes Archiepiscopus Civitatis Ravennae, Ambrosius Episcopus Lucensis Ecclesiae, Oshesis Episcopus Pistoriensis, Donatus Episcopus Fesulanæ Civitatis, Johannes Episcopus Pisae, Andreas Episcopus Volaterranensis Civitatis, Taceprandus Episcopus Civitatis Clusi, Otho Episcopus Rosellensis, Tanimundus Episcopus Suanensis, Petrus Episcopus Civitatis Orbevetanensis, Johannes Episcopus Tuscanensis, Johannes Episcopus Centumcellensis, Petrus Episcopus Spoletinus, aliique plures. In praedictorum itaque praesentia ambo Episcopi, hoc est, Cantius Episcopus Senensis, & Petrus Aretinae Ecclesiae, cum sanctionibus Praeceptorum, atque institutionibus decretorum, idoneis testi-

A bus ex utraque parte, ut impetratum fuerat, adhibitis, iterum coronam sancti Concilii in eadem Ecclesia Beati Principis Apostolorum, ubi prius fuerant, residentibus cum nobis in Concilio, & volentibus tantae altercationis litigium vellestima lance pensare, & libratum aequitatis trutino finire; ecce Petrus Aretinae Ecclesiae Decretalia atque Praecepta, juxta quod promiserat, in manibus retinens, ex jussu nostro & Augusti Ludovici piissimi Josepho Archicappellano edita sunt ad legendum. Cumque perlecta fuissent in conspectu magni Concilii, Ludovicus Imperator sic in aures totius Ecclesiae concionatus est: Et quoniam uniuscujusque rei possessio talis debet esse, ut principium possessionis in se nullum habeat vitium, liquido colligere possumus, dum constat his Parochias Ecclesiam Aretinam ex tempore Longobardorum tenuisse tantummodo, non sibi sufficere possessionis oppositionem; dum, antequam Longobardorum gladius Italiam populando devastaret, Romanis Imperatoribus tranquillae pacis felicitate Orbem regentibus, Senensis Ecclesia sicut mos antiquus statuit, easdem Parochias rexit & tenuit. Tunc omne Concilium, verum & probabile, laudeque dignissimum, Imperatorem protulisse acclamabat. Ad haec Petrus Episcopus Aretinus: Et quoniam Imperatoria majestas, & Apostolica sublimitas non solum scripturarum, verum & testium jussit in hoc testimonium adhiberi, jubeant illi, Sacerdotes testimonii veritatem proferre, qui in eisdem inhabitantes Parochiis incorruptam veritatem, antiquorum relatione hominum per parentelae gradus insigniter consociantur.

Tunc nos Leo Pontifex universalis Papa, & Ludovicus Imperator jussimus exhiberi Sacerdotes aliosque fideles.

Qui

Qui subito vocati sunt in conspectu magni Concilii. In primis venit Gisulpharianus de Plebe Sancti Quirici in Ausnora: Aterpalianus Presbiter & Monachus de Plebe Sancti Stephani de Cinnano: Gelsirus Archipresbiter Sanctae Mariae in Pava: Alperianus Presbiter de Plebe Sanctae Mariae de Soleta: Lamfrancus Presbiter de Plebe Sanctae Mariae de Culona: Benedictus Archipresbiter de Plebe Sancti Viti Vitaliano: Agiprandus Archipresbiter de Plebe Sancti Andreae Mulcino, Lewari Presbiter de Plebe Sanctae Mariae in Sexta: Alperus Archipresbiter de Plebe Sancti Donati de Ziliano. Hii sunt mei Archipresbiteri de jam dictis Plebibus, dedit Petrus Aretinus Episcopus, cum nos Leo Papa iussus, Librum Evangeliorum in medio Concilio poni, simulque sanctae Crucis vexillum mihi collocari. Atque per huc siscitati sumus: Adite vos, Sacerdotes, quibus reddendi testimonium facultas a sanctissimo Concilio tributa est, in virtute obedientiae, & sub obtestatione divini Iudicii vobis praecipimus, ut in continenti nobis de hac re veritatem dicatis. In primis ergo omnium Gelsolfrandus jam dictus Archipresbiterus: Quoniam nefarium est sub tanta obtestatione jurantem reticere, sacrilegium esse arbitror in conspectu hujus sacri Concilii falsum testimonium dicere. Idecirco quod a meis parentibus didici, & ego ipse, cum sum fere nonagenarius, memini, absque falsitatis colore narrabo. Scio namque secundum meorum parentum relationem, Senensem Ecclesiam usque Longobardorum tempora praedictas Parochias inconcussas, & absque ullo laqueo tenuisse. Sed eorum iniquus gladius, cuncta diripiens, subiecitque hominibus terras, multis Populis refertas, redegere in so-

litudinem. Contigit denique ex illius temporis desolatione, invasione callida alter Episcopus alteri Parochiae nefario ausu commorare, & invasam totis viribus detinere. Sic itaque Senensi Ecclesiae ab Aretina accidisse scimus. Quamlibet Petrus Aretinus Episcopus nos huc sui causa duxit, tamen veritatis rationem celare nefas esse credimus; ita nimium re in ambiguo posita, utriusque Ecclesiae parere, alteri quidem ex necessitate, alteri vero ex voluntate, praedictas Parochias meminimus: Senensi quippe ex voluntate, Aretinae, ex necessitate. Constat nos Ecclesiae Senensi usque hodie reddidisse Ecclesiae & constitutum servitium, & Crisma ab eadem Ecclesia cepisse, consecrationemque Diaconorum & Presbiterorum actenus ab ea sumpsisse. Aretinae vero Ecclesiae armorum viribus concussos servitium nos coacte exhibere non negamus. Jure igitur Apostolica sublimitas, & Imperatoria majestas nos, nostrasque Parochias a tali periculo eripiat, & hujus sacri Concilii decreto statuat, Ecclesiae posthac libere & inconcussas servire nos oporteat. Tamen hoc, sicut unum, singillatim unusquisque eorum interrogatus, testimonium Gelsolfrandi assererat verissimum. Aripaldus Presbiter & Monachus de Plebe Sancti Stephani de Anciano, ut Gelsolfrandus ita refert. Et Gelsirus Archipresbiter de Saltu, similiter confessus est. Benedictus Archipresbiter Sancti Viti similiter dixit. Aliprandus de Plebe Sancti Donati similiter dixit. Aliprandus de Plebe Sancti Andreae similiter dixit. Lausfridus Archipresbiter Sanctae Mariae de Osona similiter dixit. Laucari Archipresbiter de Plebe Sanctae Mariae de Sexta similiter dixit. Omnes itaque, ac si uno bore, Senensi Ecclesiae praedi-

praedictas Parochias pertinent, & re-
 & ssimo jure pariter constanter asserere-
 bant. Petrus verò haec audiens, pre-
 dictos Sacerdotes, testimonium ferentes,
 perjurii reatum incurrisse arguebat. Tunc
 jubentibus nobis & piissimo Imperato-
 re, & universo Concilio juraverunt om-
 nes praedicti Sacerdotes, quod in testi-
 monium perducti satis vera, & proba-
 bilia narrarent, & sicut dixerant, se
 habet veritas.

Tunc nos Leo summus Pontifex sic
 ad Petrum Episcopum & ad omne Con-
 ciliium effati sumus: Similiter oportet
 nos, Fratres, hujusmodi aequitatis lan-
 ce pensare, quoniam eorum affectionem,
 qui testimonio supradicto frater noster
 Petrus justitiam suae Ecclesiae adipisci
 sperabat, Senensis Ecclesia triumphum
 sui certaminis est consecuta. Ad haec
 universum Collegium dixit: Liquido
 patet, praenominatas Parochias Sen-
 ensis Ecclesiae esse, quoniam eju-
 sdem Comitatus limitibus pertinere
 probatum evidenter est, & testium
 verissimorum assertio clamat, & scri-
 pta sanctissimorum Pontificum haec
 roborant. Jubeat ergo vestra Sancti-
 tas & Imperatoria Majestas, Senensi
 Ecclesiae ea, quae sua fuere, resti-
 tuantur: quatenus discordiâ de me-
 dio sublata, unusquisque eorum pro-
 pter hoc, & sicut in omnibus statu-
 tum est, sibi subiectas Parochias re-
 gat, nec ad vicinam Diecesim sui
 fratris nullatenus accedere praesumat.
 Tunc Comeranus Episcopus dixit om-
 nibus: Sunt mihi adhuc testes ido-
 nei, quos de mea Civitate huc du-
 xi, quibus propositae altercationis
 patet ambiguum: qui antiqua rela-
 tione nobilium parentum quicquid
 inde est, insigniter noverunt. Ipsi si
 introducti fuerint, veritatem nullo
 modo celabunt. Tunc ingressus Wille-
 radus bonae memoriae Merempridi fi-

lius, & Gunteramus filius quondam
 Sicheradi Ginnonis, qui erant Milites
 Regis; & Lamfredus Miles praedicti
 Episcopi Aretini. Et Willeradus succe-
 ssione Divini nominis a nobis inter-
 rogatus dixit: Scimus igitur, quod
 praedictae Plebes & Monasteria, ju-
 xta relationem meorum antiquorum
 parentum, Senensis Ecclesiae fuerunt.
 B Consignationes, Rectorum Consecra-
 tiones, & Presbiterorum Ordina-
 tiones, Episcopus Senensis Ecclesiae ibi
 fecisse vidimus. Nullum inhibi fuisse
 litigium, manifesta res docet, nisi
 ab ingressu gentis Langobardorum
 in Italiam. Senensis quippe Ecclesia
 usque ad eorum tempora inconcussa
 praedictas Parochias possederat. Re-
 liqui verò omnes cum singillatim inter-
 rogati fuissent, testimonium veritatis
 C Willeradam protulisse testati sunt: illi
 verò una voce testimonium veritatis
 proferentes, sacrosanctis Evangeliiis in
 medio positis, raris juraverunt.....
 praenominatae Parochiae jam Senensis
 Ecclesiae sunt propriae, quod Ecclesiae
 Aretinae recto jure non pertinent. Hoc
 D sacramento expleto, nos Leo summus
 Pontifex diximus Petro Episcopo: O-
 portet te, frater Petre, jam nunc tuis
 tantummodo Parochiis contentum esse,
 & ab illicita praesumptione cessare, &
 primam de hac iniustata finire, aut si
 quid ad opponendum potes, quod utile
 fit, adhibere. Nam nihil vanum ne-
 que superfluum, aut quod a veritate
 E sit alienum, hoc sacrum recipit Conci-
 lium. Petrus verò Episcopus inquit:
 Justa examinationes vestras sanctas li-
 tigung rectum pensavit, neque in am-
 biguo, quod a vobis hinc definitum
 est, pono. Et jam neque aliorum
 praesentiam hominum, quibus vos ma-
 gis credere possitis, exhibere valeo,
 neque aliorum scriptorum decreta,
 praeter quae a me hinc sunt ostensa.

Ad haec Imperator: Constat itaque evidenter, Petrum Episcopum superatum; quoniam testimoniis eorum, a quibus se salvari putabat, Senensis Ecclesia victoriam est consecuta. Justum est, inquit, ut propter hoc fileat, neque amplius hujus rei altercationem adhire praesumat. Superfluum est ei, ut cum suae Civitati Parochias subjectas retineat, ad alterius Episcopi Diocesim illum temerario ausu transire. Quapropter volumus, ut in hoc sacrum & venerabile Concilium ita hujus litis altercationem aequissimo termino includat atque definiat, quatenus futuro tempore ulla possit inter eos scrupulositas renovari. Tunc Imperator relictis nobiscum Missis suis ad istam causam finiendam, idest Joseph Archicapellano, Angelberto Archiepiscopo, Notingo Episcopo, & Adelchesi Comite, a Concilio discessit. Remanserunt autem Cantius cum duodecim Sacerdotibus idoneis, quorum non fuerat adhuc in testimonio iurandum receptum. Tunc juravit Cantius cum duodecim Sacerdotibus, quod in sacramentis supradictorum testium veritas absque ullo dolo versata est. Tunc unne Concilium simul clamavit: Jubeat ergo Apostolici culminis sanctitas ex totius Concilii decreto, praedictarum Parochiarum, quas temere invalit, Petrum Episcopum refutationem Senensi Ecclesiae facere, ac deinceps super hac re penitus filere. Tunc jubente Apostolico, & Legatis imperatoris ac universo Concilio, penitus posuit, & refutavit Petrus Episcopus, Senensis Ecclesiae Parochias supra nominatas, quas illicite & nefario ausu invaserat. His igitur ita expletis, nos Leo summus Pontifex sic dicendo definivimus: Opportunum itaque valde reor in hujus litigii definitionem au-

Tom. XV.

A floritatem nostram accommodare, atque sub anathematis interpositione acquissimâ ratione finitum litigium hinc inde sopire, ne forte in futuro tempore aliquis pravitate plenus, quod modò justò & Canonice a nobis definitum est, audeat violare. Nam firmum & stabile in Senensi manere Ecclesia sancimus quicquid per testium indagacionem eidem pertinere est coepertum. Si quis igitur adversus hujus nostri Privilegii decretum aliquo tempore quilibet violare temptaverit, sive Clericus, sive Laicus, sive dignitate praeditus, sive honoribus decoratus, aut quaelibet magna parvaque persona, sciat se auctoritate Domini nostri Petri Apostolorum Principis omni honore privatum, atque anathematis maranatha vinculis innodatum, & cum Juda proditore Domini nostri Jesu Christi, & Anania & Saffira perpetuo supplicio deputandum. Et quoniam in Dei sumus nomine collecti, Dominus verè inter nos esse creditur, ejus auxilio quicquid agimus vel desinimus, credimus esse sulcitur; ideo praedictae maledictionis se innodat, quisquit violare temptaverit quicquid a nobis est Deo auxiliante decretum.

Leo Dei gratiâ Catholicae & Apostolicae Romanae Ecclesiae Episcopus, hujus Judicati decretum propria manu roboravi.

Joseph Archicapellanus Domini Imperatoris subscripsi.

Jobannes Archiepiscopus Ravennae subscripsi.

Angelbertus Archiepiscopus Mediolanensis subscripsi.

Notingus Episcopus Brixienfis subscripsi.

Ambrosius Episcopus Lucensis subscripsi.

Oschisi Episcopus Pistorienfis subscripsi.

Donatus Episcopus Fesulanus subscripsi.

Gerardus Episcopus Florentinus subscripsi.

S s

Jobannes

Johannes Episcopus Pisae subscripsi.

Andreas Volaterrae Episcopus subscripsi.

Taceprandus Episcopus Clusinus subscripsi.

Otto Episcopus Rosellensis subscripsi.

Tanimundus Episcopus Suanensis subscripsi.

Dominicus Episcopus Centumcellensis subscripsi.

Petrus Episcopus Orbivocanus subscripsi.

Johannes Episcopus Tuscanensis subscripsi.

Petrus Episcopus Spoletanus subscripsi.

De horum Actorum, quamvis inter se pugnantium, fide non erit, ut puto, qui dubitet, quando eadem ex promptuario Arretinae Ecclesiae habemus. Arretinos verò procudisse seu confixisse arma in sui perniciem, nemo sibi persuadeat. Desideratur autem in Charta ista Annus Concilii tunc Romae habiti. Sed quum Anno DCCCLIII. sub eodem Leone IV. Papa celebre Concilium in Basilica Vaticana habitum fuerit, cujus Acta profant apud Cardinalem Baronium, & in Collectionibus Conciliorum: ad eum Annum, atque ad illud Concilium, veri nimium simile mihi visum est referendum quoque esse hoc Judicatum. Fieri tamen potest, ut ad alterum Annum, atque ad alterum Concilium, nobis hactenus ignotum, pertinere haec possint. Complures enim ex Episcopis, qui Synodo Anni DCCCLIII. interfuere, heic etiam occurrunt. Sed & alii numerantur, qui Actis Concilii illius subscripsisse minime deprehenduntur, exempli gratiâ *Johannes Archiepiscopus Ravennae, Angilbertus Archiepiscopus Mediolanensis &c.* Sed ii

A fortasse primis interfuere Concilii Actis, non autem postremis. Utcumque res se habeat, Ughelliano Catalogo Praesulum Clusiorum addendus in posterum erit *Taceprandus Episcopus*, uti & *Russellensium*, sive *Grossetanorum Otto Episcopus*. Heic etiam occurrit *Gerardus Episcopus Floren.* quem *Florentinum* ego scripsi. Sed eruditorum hominum erit, quos Florentia multos alit, membranam Arretinam accuratius invisere, atque scrutari, num haec recte Amanuensis exscripserit (utor enim non satis exacto apographo) an potius *Gerardus* iste *Faelulanorum Praesulum* albo sit adjungendus. Quod superest, Anno Christi DCCCXXXIII. in novum incendium exarserat eadem lis, uti monumenta ostendunt supra a me edita in Dissertatione LXX. de *Clerici immunitate*. Deinde Anno DCCC-LXXXII. in Civitate Senae coram Carolo Crasso Imperatore a *Johanne Arretino Episcopo* renovata est eadem controversia, & pro Ecclesia Arretina sententia stetit. Vide Chartam a me divulgatam in Dissertatione XXXI. de *Placitis*. Et sane Arretini Episcopi earundem Plebium possessionem retinere diu perrexerunt. Nam & Anno Christi MXXIX. renovatum est idem litigium coram summo Pontifice Johanne XIX. qui *Benedictum Portuensum*, aliosque Episcopos delegavit, ut de ea quaestione cognoscerent. Chartam testem ex Archivo Sanctimonialium Arretinarum Sancti *Benedicti* exeruit, atque in suam Epistolam de *Pandectis* intulit celeberrimus inter Matheseos & Eruditionis cultores *Guido Grandius*, *Carmaldulensis Abbas*, eamque uti monumentum egregium ad dignoscendam inveteratae illius litis continuationem, ego quoque adtexere statui.

Acta

Acta Benedicti Portuensis Episcopi atque aliorum Episcoporum
in cotroversia de Parochiis inter Episcopos Arretinum
atque Senensem, Anno 1029.

IN nomine Domini Dei eterni Salva-
toris nostri Jesu Christi. Dum ex
jussione Domni Johannis Apostolici,
& universalis Papae conjunxissimus nos
Domnus Benedictus Portuensis Eccle-
siae Episcopus, & sanctae Sedis Apo-
stolicarius, & Domnus Petrus Castri
Felicитatis, & Goufredus Volateren-
sis Episcopi apud Plebem Sancti Mar-
sellini, qualiter nos Deo adjuvante
diffiniremus intentionem Plebium,
quas Aretina Ecclesia detinet in Se-
nensi Comitatu, de quibus Leo Se-
nensis Episcopus in Synodo procla-
mavit, representavit se Domnus Theo-
daldus Aretinae Sedis Episcopus cum
Petro Plebitano Sancti Petri in Pava,
& cum Ralsredo Sanctae Mariae in Sal-
so, & cum Petro Sanctae Agathe in
Scissano, & Rainaldo Sancti Viti in
Corfignano, & cum Lioperto & Boni-
zone Sancti Johannis in Vescona, Jo-
hanne & Barocio Sancti Viti in Ver-
suris, & cum Donato & Martino San-
ctae Marie in Pacina, & cum Purizo-
ne & Liuzone Sancti Victoris, & cum
Petro Sancti Quirici in Auxenna, &
Adamo Sancti Marci in Corfona, &
Liuzone Sancti Andree in Malcinis,
religiosis Plebitanis; & cum nobilibus
Vassis ejusdem Aretinae Ecclesiae, idest
Hubaldo & cum Rainerio filio Il-
dibrandi, Gottizone filio Gottizonis,
Ursone filio Griffonis, Griffone & Sas-
sone filiis Ildebrandi, & Everardo fi-
lio Walcapi, Rolando filio Benzonis,
& Ranerio Willelmi & Rainerio filio
item Rainerii de Doffena, & cum Ju-
dicibus Ursone, Anselmo, Alberto, Jo-
hanne, Sigifredo, & Arnulfo; & ce-

Ateris compluribus Clericis ac Laycis;
Domni Apostolici decretum, & Synoda-
lia precepta complere paratus, idest fi-
nes sue Ecclesiae Diecesis ostendere, &
possessionem Ecclesiasticam & mundanam
ad partem sanctae Aretinae Ecclesiae jura-
re, adstantibus Ardingo & Walfredo
Comitibus. Predicti vero reverentissi-
mi Episcopi & Comites videntes pre-
fatum Domnum Theodaldum Episcopum
cum suis Presbiteris ac Laycis pre-
ceptum Apostolicum implere paratum, di-
xerunt: Si vobis placeat, inquiratur,
si Domnus Leo Episcopus hoc reci-
pere valuerit. Ad quod inquirendum
predicti Episcopi cum irent, directi
sunt a Domino Theodaldo Episcopo, &
supradicti Judices, & sue Ecclesiae Ar-
chidiaconus, qui audirent, quod pres-
tus Leo Episcopus responderet Episcopis
& Comitibus, & sibi veraciter cus-
ta, quae diceret, referrent. Qui ve-
ro, quae dixit, audierant, & insuper
Vicentius Archidiaconus Vice Domus
Theodaldi sui Episcopi, per presatos
Presules & Comites invitavit eum ut
Diecesis fines videret, & sacramento
canonice & legalis possessionis secundum
quod preceperat Domnus Apostolicus re-
cipere. Qui penitus hoc recipere.....
in hoc spreto Apostolico & Synodali de-
creto. Quod videntes predicti Episcopi
& Comites, & qui a Domino Theodal-
do Episcopo sunt directi, reversi, quae
audierunt, retulerunt, scilicet, quod
ipse Leo Episcopus nec fines Diecesis
Aretinae Ecclesiae videre, neque sacra-
menta audire voluisset. Tum Domnus
Petrus Sancti Quirici Archipresbiter
& Aretinae Canonice Praepositus, antea

omnes Archipresbiteros Euangeliorum Librum coram se habens, talem prorupit in vocem: Cum semper in mente mea proposuissim, nunquam in vita mea sacramenta n. facere, tamen quia scio, me verum jurare, & in hoc non offendere, hoc juro quod Aretina Ecclesia semper illas Plebes tenuit ab eo tempore, quo natus fui, & Ecclesiasticam obedientiam Aretine Ecclesiae facere vidi. Item ceteri Archipresbiteri dixere secundum quod & Avi nostri dixere Patribus nostris, & Patres nostri dixere nobis, & nos, qui jam senes sumus, neque ab his audivimus, quod illas Plebes aliquo in tempore a centum annis & supra Senensis Ecclesia teneret, sed sancta Aretina Ecclesia tenuit, & omnem Ecclesiasticam obedientiam a nobis & a Patribus nostris habuit. Et hoc sumus jurare parati. Postea Ubaldis Aretine Ecclesiae nobilis Vassus, cum Indiprando, Rodolfo, Griffone, Sassone, Rainerio, Heverardo, Gottizone, Rollando, Ursone, itemque Rainerio, sibi similibus, & predictae Aretine nobilibus Vassis, accepto Euangeliorum Libro professus est, se jurare canonicam & mundanam possessionem ad partem sanctae Aretine Ecclesiae. Episcopi autem hoc censesentes dixere: Nos vidimus, quia vos preparati estis, sed nos non recipimus, quia Senensis Episcopus recipere non vult. Nos tamen haec omnia Domino Apostolico debemus renunciare, & Deo favente renunciamus. Ipse cum suis Episcopis Deo auctore inveniat, qualiter Aretina Ecclesia, ut semper tenuit, teneat, & suprascriptus Leo Episcopus, sui que successores in perpetuum exinde sileant. Quia haec omnia vidimus, & ut haec nos vidisse credatur, manu nostra subscripsimus.

A Hoc autem factum est Anno Domini-
ce Incarnationis Mille Vigesimo Nono,
regnante Currado Imperatore piissimo,
Anno Imperii ejus Tertio, Mense Ma-
jo, Indictione Duodecima.

B Ego Benedictus Portuensis Episco-
pus & Apocrisiarius sanctae Apostolice Se-
dis, haec omnia vidi, & pro defensione
sanctae Aretinae Ecclesiae scribi jussi,
& manu mea inferius scripsi.

Ego Petrus Castellanus Episcopus
interfui ut supra.

Ego Goufredus Volaterrensis Episco-
pus, missus a Domino Apostolico, inter-
fui, & subscripsi.

Albertus Judex Domini Imperatoris
scripsit haec ac fideliter adnotavit.

C Qualis tandem, & quando, con-
troversiae adeo pertinacis exitus fue-
rit, inquirant alii. Mihi sat fuerit
praeclara in hanc rem antiquitatis fru-
stra e tenebris eduxisse. Scribis autem
de finibus inter Senensem & Floren-
tinum Episcopum altera controversia
viguisse videtur, quae utriusque Ci-
vitatatis Populum ad bella pertraxit.
Subsequuta est deinde pax, quam A-
lexander III. summus Pontifex ra-
tam habuit, ut ex ejus literis con-
stabit, quas ex Archivo Nosocomii
Senensis Sanctae Mariae de Scala de-
promptas ad me misit Cl. V. olim
Habertus Benvogliensis. Quamvis e-
nim de Comitatus finibus inter Se-
culares suspicari quisquam possit, tunc
adum fuisse, nihilo tamen secius de
re Ecclesiastica simul fuisse initam
D concordiam, satis ipsae Literae in-
dicant, quum utriusque Episcopi con-
sensus praecesserit, ipsamque concor-
diam Papa confirmat. Jugurtha Tom-
masius in Historia Senensi haec Li-
teras Anno MCLXIII. scriptas affir-
mavit; sed quum eo Anno Alexan-
der in Gallia versaretur, quomodo
E illas Laterani conscribere potuit?

Alexandri

Alexandri III. Papae Bulla, qua confirmatur pax de finibus inter Senenses & Florentinos, Anno 1103. seu potius 1106.

Alexander Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Consulibus & Populo Senensi salutem & Apostolicam benedictionem. Ex tenore publici Instrumenti nobis exhibiti, & relatione dilecti filii nostri Plebani Sanctae Agnetis, plenius intelleximus, quod in compositione Pacis vestre & Florentinorum, iidem Florentini Ecclesiae & Civitati vestre resignaverunt quicquid infra terminos Episcopatus vestri continetur, & resignationem suam jurantis & Instrumentis publicis roborarunt. Ut autem de terminis inter vos & eos contentio in posterum nequeat suscitari, ipsos vobis auctoritate Apostolica confirmari constanter & sollicitè postulastis, quos duximus propriis vocabulis exprimendos: Vallem Senensem, Stratum Poci, Montem Bifurcatum, Astragum de Cognano, ubi fuit Ecclesia Sancti Damiani, Gullianum, Castellum Piniungum, Fossatum de Bolsano, Pelagus Stregai, Prunum de Campo Tatoli, Podium Sancte Marie, Piumferreum, Druove Georgii. In Ciparello duos terminos, unum juxta Ecclesiam, alium prope domum filiorum Malaveni. Et terminos Plebis Sanctae Agnetis, videlicet Donicatum in Uspiano quondam Sassi, Rivum Johannis, qui currit ad pedes Mortennani, & donicatum ipsius Plebis in Villole, domum quondam filii Leoli in Monte, ut fuit cornus, Fontem in Strata, & terminos superius designatos in Ciparello, Valle Senense, & Stratum Poci, & Plebem Sancte Agnetis in Podio Bonizi, cum Populo ejusdem Plebis, rebus aliis assignatis. Nos itaque vestris iuris postulationibus benignius inclinati,

A & de concordia vestra gavisi, compositionem inter vos & Florentinos de assensu presentium, & consentientibus venerabile fratre nostro Florentino Episcopo, & dilecto filio Senense Electo, factam, & juramenti & carnis hinc inde firmatam atque receptam inter vos supradictos, & quicquid intra se consistit, sicut Instrumentis publice continetur, Ecclesie & Civitati vestre auctoritate Apostolica confirmamus, & presentis scripti patrocinio communimus. Statuentes, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum.

B

C

Datum Laterani XVI. Kalendas Junii.

Ego Johannes Judex hoc exemplar, sicuti vidi in Privilegio, ita fideliter scripsi, nec plus nec minus superimposui.

Ego Buoninsegna Notarius quod totum quod supra legi, vidi & legi in exemplo superscripto Domini Papae Alexandri, manu dicti Johannis, & diligenter auscultavi cum Johanne & Taloneo & Ranerio Notariis, totum quod in dicto exemplo continetur, nihil addens vel pretermittens, preter signum dicti Judicis, fideliter scripsi, sub Anno Domini MCCXXX. Indictione III. Die XVII. Kalendas Aprilis.

D

E Hisce monumentis subjunctam nunc volo mentionem alterius controversiae de finibus agitatae olim inter Plebem Cilianam (nunc Ciano) Diocesis Mutinensis, & Plebem Montis

Belli,

Belli, quam Gualterius Archiepiscopus Ravennas & Metropolitanus di-

A remit. En tabulas ex Archivo Reipublicae Mutinensis depromptas.

Sententia Gualterii Archiepiscopi Ravennatis in controversia finium inter Plebes Ciliani & Montisbelli, Anno 1141.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi, Anno Domini Millesimo Centesimo Quadragesimo Primo, IV. Kalendas Madii Indictionis IV. Cum rexideret Donus Gualterius Dei gratiâ Ravennatis Ecclesiae Archiepiscopus in Urbe Parma pro causa Reginorum & Capitaneorum, Donus Ribaldus Dei gratiâ Mutinensis Episcopus Ecclesie rogavit eum, ut dexteret ad partes Mutine, ad litem ac causam cognoscendam, que versabatur inter Plebem Ciliani & Plebem Montis Bellii: de qua jam saepe conquestus fuerat idem Archiepiscopo apud Ravennas Ecclesiam. Cujus precibus assensum accommodavit, & ad illum locum, scilicet Gauzanum, in quo lix cujusdam Capelle & Populi Gauzani consecrate in honore sanctissimi ac gloriosissimi Geminiani inter predictas Plebes versabatur, pervenit. Quo residente & auctis allegationibus terminorum utriusque Plebis, & visis confiniis inter Plebem Montis Bellii & Plebem Ciliani, que sicut per testes cognovimus, & oculata fide vidimus, extenduntur a fonte Cinituli usque ad rivum Cudituli, & dehinc usque ad locum, in quo petra utriusque Plebis confinia distinguens sub-
E tus domum Faratorum fixa cernitur; & confirmatis per duodecim veridicos testes, iurejurando corporaliter prestato ascripto. Hii sunt Ubertus Dayberti, Guido de Plebe, Albicellus, Rodulfus de Botatione, Sigecinus de Ciliano, Azzo de Ferneti, Guiducius de Valle, Rollandus de Rivo, Ubertinus de Gau-

B dinus de Ariuliano..... sua sententia sic judicavit in presentia & testimonio bonorum hominum, quorum nomina hic subtus leguntur. Hii sunt Lanfrancus de Ganazeto, & Rolandus de Tetelino, & Martinus de Teuzora, & Albertus de Savegnano, & Ugucius de Monte Belio, & Sigezo de Bazano, & Lanfrancus de Savegnano cum fratre suo Pazolino, & Gotolus & Guidellus de Ciliano, & Paganus de Vignola, & Gerardus Judex de Panzano, & Guido Judex de Montesplecho, & alii quamplures homines.

C Ego Donus Gualterius sancte Ravennatis Ecclesie Archiepiscopus cum assessoribus meis ejusdem Ravennatis Ecclesie, Johanne videlicet Archipresbytero Cardinale, Presbytero Fantolino Cardinale, Presbytero Andrea Cantore, Enrico Diacono Cardinale, Buniolo Subdiacono Cardinale. Visis confiniis inter Plebem Montisbellii & Plebem Ciliani; cujus Plebis Parochia, scilicet Ciliani, usque ad eosdem fines extenditur, sicut juramenta supradictorum testium, & per famam, & sententiam totius Populi revera cognovimus: judicamus, eosdem fines sic perpetuo inviolabiliter permanere. Ecclesiam vero infra hos fines, ab Episcopo Ribaldo Mutinensi nuper edificatam, cum toto Populo Gauzani, Mutinensi Ecclesie, & per eum Plebi Ciliani, rationabiliter judicamus pertinere. De sententia autem, quam de veteri Ecclesia dedimus, quia appellatione Mutinensis Ecclesie suspensam fore accepimus, sic statuimus, ut si Archipresbyter Montis Bellii infra hunc an-

num ad nos venerit ad intrinzendam appellationem Mutinensis Ecclesie, & legitime paratus fuerit, premissa tam legitima satisfactione, tam de Ecclesie combustione, quam rapinarum & Altaris violatione audiatur; alioqui expleto anno, perpetuò taceat, & eandem veterem Ecclesiam, sicut novam Plebis Cilliani pertinere judicamus. Si verò Populus Gauzani predilectæ Capelle, & ad quam pertinere judicatum est, obedire contulerit, excommunicationis vinculo perpetuò maneat obligatus, donec resipuerit.

Actum in loco Saviniano feliciter.

Ego Gualterius sancte Ravennatis Ecclesie Archiepiscopus in hac notitia a me facta subscripsi.

Ego Johannes Archipresbyter Sancte Ravennatis Ecclesie subscripsi,

Ego Andreas Presbyter & Cantor sancte Ravennatis Ecclesie subscripsi.

Ego Enricus Diaconus Cardinalis subscripsi.

Ego Boniolus Subdiaconus Cardinalis subscripsi.

Ego Johannes sacri Palatii Notarius scripsi.

A Juvat nunc animadvertere, Bullarum usum nostris temporibus familiarem. quas nempe tum Romani Pontifices, tum reliqui Episcopi in Ecclesiarum Parochialium, ceterorumque Beneficiorum collatione tradunt, ab ipsis remotis Seculis originem duxisse. Quae enim in Beneficium concedebantur Ecclesiae, sive Parochiales forent, sive Diaconiae, sive etiam Oratoria, Monasteriola, ac Hospitalis domus, sine consensu atque ordinatione Episcopi tradi non poterant. Ut ergo in Beneficia Clericis aditus legitimus foret, atque iis pacifice insiderent, procurabat sibi unusquisque literas Antiquitatis, quas nunc Bullas appellamus, justae videlicet tituli, justaeque possessionis idoneos ac necessarios in posterum testes. Ante mille annos id factum fuisse, palam faciet Charta, vitiatæ plane Latinitatis, quam ex nobilissimo Archivo Archiepiscopi Lucensis olim descripsi, & raram omnino censui, quia mihi autographa visa fuit.

Litterae Talesperiani Lucensis Episcopi, per quas Romualdo Presbytero concedit in beneficium Monasteriolum cum Xenodochio, Anno 725.

IN nomine Domini Dei nostri Jesu Christi. Regnante Domino nostro Liutprando viro excellentissimo Rege, Anno felicissimo Regni ejus Tercentesimo, Indictione Octava feliciter. Constat me Talesperianus venerabilis Episcopus, quia suggestit nobis vir venerabilis Romuald Presbyter, & innotuit nobis eo quod ante hos annus exisset de terra sua partibus Transpadanis una cum muliere sua, sibi peregrinandi pro anima sua, & collocasset in loco, qui dicitur Capannule, in Monasterio Ec-

D clesie Sancti Petri & Sancti Martini vel Sancti Quirici. Et dum ibidem in parvis substantiis habitasset, tunc cepit sibi ibidem conquesto facere una cum Presbiteria sua, casella in officio Hospitalis. Et conquiret ibi terra vinea cum pretio suo. Et petivit nos, ut pro Dei amore, & fidelia servitia ipsius, quam in ipso sancto Loco concurrere visus est, eum inibi in officio Monasteriale conferri deberemus. Quod & factum est. **E** sic ita & in ea ratione, ut dum advivere merueris, tu Romualde, in ipso sancto

sancto Loco, tam tu, quam etiam & Presbiteria tua, qui est in ipso Sancto Petro, remanent, & qui presedere debeatis, & nulla patiatis taxatione ab alio Presbitero, qui Plebem tenuerit in suprascripto loco Capannule in Ecclesia Sancte Marie. Sed volo idque decerno, ut ab hanc dies ipsa Ecclesia in officio Monasteriale semper maneat: & per festiuitate predicti Sancti Petri & Sancti Martini vel Sancti Quirici ad Ecclesia Sancti Martini in Episcopo Iemizaria, vel quod Dominus condonauerit, salutem (*) adducere debeas tam tu, quam vel quis postea ordinatus fuerit: & nunquam nos vel posterus noster & de hanc dicto Loco molestari presumat, sed volo ut cunctis diebus quietus in ipso sancto Loco residere valeas. Quam Beneficis Cartula Sicori Notario scribere iussimus, & nos subter signum sancte Crucis ficimus, & Sacerdotibus tradedimus roborandam.

Actum Luca, die & Regnum & Indictione suprascripta feliciter.

✠ Ego Talestperianus eximius Episcopus huic Cartule Beneficii facti in Romuald Presbitero consensi & iscripsi. Siehimund & c.

Ego Deusdedit Presbiter huic Cartula donationis facta in Ecclesia Sancti Petri manibus meis subscripsi.

Quod sine animadversione praetermitti nequit, Romualdus iste Presbyter una cum muliere sua, id est cum uxore sua, post peregrinationem susceptam pro anima sua in partes transpadanas, collocauerat se in loco Capannule in Monasteriolo Sancti Petri, ibique exiguam erexerat hospitalem domum. Concedit ergo Talestperianus Episcopus, qui se in sub-

A scriptione eximium nominat, non exiguum, ut usus ferebat; concedit, inquam, ut eidem sancto Loco presideat tam ipse Romualdus, quam etiam & Presbyteria illius, hoc est, eadem quae supra nominata est illius conjux. Qui fieri id potuerit, percontetur aliquis, simulque miretur, quum continentiae votum in Latina saltem Ecclesia, vel a primis Ecclesiae Saeculis, Sacerdotibus praescriberetur. Id quidem verum est; at quoties viro conjugato ad sacros Ordines olim erat aditus, tum ipse, tum eius uxor caelibem exinde vitam profitebantur, illaque non Conjux, amplius, sed Soror appellabatur, ut etiam in Tomo I. Anecdotorum Latinorum exemplo Sancti Paulini ostendi. Disciplina certe Ecclesiastica multis Conciliorum decretis inter hosce contubernium quoque interdixit. Verum uti in Dissertatione de Agapetis & Synisistis in Anecdotis Graecis, tum ex Codice Theodosiano tum ex aliis antiquorum edictis ostendi, tempora fuere, quibus licuit Presbyteris cum uxoribus suis commune adhuc tectum habere, dum ab omni commercio carnis abstinerent. Rigidiorem se praebet hac in re temporum nostrorum disciplina, & sapientius quidem & aequius. Sed nunc quaerimus, non quid faciendum, sed quid factum fuerit a maioribus nostris. Bullam quoque legi in praeclaudato Tabulario hasce Notas praeferentem: *Carolus serenissimus Augustus, a Deo coronatus, magnus & pacificus Imperator, Romanum gubernans Imperium, qui & per misericordiam Dei Rex Francorum & Langobardorum, Anno Regni ejus, postquam Langobardiam coepit, Vigesimo octavo, & filio*

(*) salutem adducere debeas, id est donum, munus, oblationem. Vide nunc moris istius antiquitatem, & si plura cupis, consule Dissertationem LXIII. de Advocatis Ecclesiarum.

& filio ejus Domino nostro Pippino Rege, Anno Regni ejus Vigesimo primo Julii, indictione Nona. Idest Anno Christi DCCCL. Ibi Jacobus sanctae Lucensis Ecclesiae Episcopus Marinum Clericum filium Gheriprandi Presbyteri ordinat & confirmat in Ecclesia quadam, in loco, qui nominatur Munliniano. Subscribunt ipse Ja-

A cobus Episcopus, Hildiprand filio Ilprandi Abbas, & alii. Sed alteram Bullam integram adferre placet de Oratorii collatione loquentem, quam ex supra laudato Archivo Archiepiscopi Lucensis depromsi. Haec mentio est Peredei Episcopi, cujus nomen Ughellio olim exciderat.

Litterae Johannis Episcopi Lucensis, per quas Rectorem Ecclesiae Sancti Miniati in loco Quarto constituit, sive confirmat Autchis Clericum, Anno 783.

IN Dei nomine. Regnante Domino nostro Carulo Rege Francorum & Langobardorum, Anno, quo Langobardiam cepit, Nono, sicque filio eius Domino nostro Pipino Rege, Anno Regni ejus Secundo, XVII. Kalendas Februarii, Indictione VI. Manifestum est mihi Johanni in Dei nomine Episcopo, quia..... cum Cartola previdimus, qualiter ante hos annos Bonushomo, Aidualdus, Roppuald Teodilann, Manolfus, Kalenzo, Muroaldus, Teodosi, Autchis, Geminianus, Ferminus, Fermicianus, Tacuald, Cendolus, Wilinardus, & Gundualdus, a fundamentis construxerunt Ecclesiam in honore Dei & Sancti Miniati in loco Quarto, & in ipsa Ecclesia, & in omni re ad eam pertinente una cum licentia consilia bone memorie Balsari hujus Lucensis Ecclesie Episcopi, Nandolfum Custodem & Governatorem elegerunt. Quidem & quod Bonichis Presbyter una cum consensu Welprandi Episcopi in predicta Ecclesia, & in omni re pertinente, & Austripertum Clericum sibi per cartulam adoptivum filium heredem & successorem confirmavit. Postea vero ipse Austripertus Clericus per Cartulam in prefata Ecclesia, & in rebus ad eam pertinentibus, Autchis Clericum filium

Tom. XV.

B suum Rectorem & Governatorem ordinavit & confirmavit, sed absque Episcopali consensum, pro eo quod bone memorie Peredeus Episcopus decessor meus in Francia erat detentus in servitio Domni Regis. Nunc autem petis a me tu, qui supra Autchis filius superscripti Austriperti, ut secundum constituta de memoratis Cartulis, & quali-er per consilium & consensum Episcoporum antecessorum meorum ipsa Ecclesia & casa ordinata fuit, sic tu a me ibi per meum consilium & consensum ordinatus & confirmatus esse deberis, me ego tuam audiente petitionem & tuum considerante servitium, ipsam superscriptam Ecclesiam Sancti Miniatis, una cum omnibus rebus suis, qualiter per nostrum consensum per memoratas Cartulas pertinet ordinanda, sic eandem Ecclesiam cum omni re sua & tua, & de illo homine confirmo esse potestate, quem tu in ea recto ordine ordinaveris, ut diebus vite vestre in vestra sit potestate abendi, possedendi, regendi, gubernandi, & usum fructuandi secundum Deum recto moderamine, & luminaria Sanctorum die ac nocte faciendi, nam non exinde aliquid naufragandi, neque alienandi, sic tamen; ut post tuum, aut chis..... sic de-

T t

beat

beat pertinere, sicut modo per anteriores Cartulas, cum rebus..... ationis Cartula omni tempore in predicto ordine firmiter permaneat..... & Rachi-prandum Presbiterum nostrum scribere communimus.

Actum in Domo sancte Ecclesie.

Ego Johannes..... Christi humilis Episcopus in hac Cartula confirmationis manu propria subscripsi.

Ego Excelmi indignus Presbiter me teste subscripsi.

Ego Petrus Subdiaconus &c.

Ego Rachi-prandus Presbiter post tradita coxplevi & dedi.

Ecclesia haec sive Oratorium, quod constructa fuisset a majoribus ipsius Clerici, eidem jus patronatus pepererat. Attamen sine consensu & con-

A firmatione Episcopi, Rectorem in ea constituere, ut vidisti, minime licuit. Quod si id exigebatur in collatione minorum Ecclesiarum, quanto magis in Parochialium? Habetur inter Langobardicas Lex 43. Lotharii I. Augusti Part. II. Tomi I. Rerum Italicarum de his, qui sine consensu Episcopi Presbyteros in Ecclesiis constituunt &c. ut bannum nostrum gradiare cogantur. Id verò praecipue observandum fuit in Parochialibus Ecclesiis, quod longe majorem illae exigant Episcopi vigilantiam, & absque ejus auctoritate & venia ministrare Fidelibus Sacramenta sit nefas. Accipe ergo exemplum conlatae Parochialis Ecclesiae, desumptum ex eodem Lucensi Archivo, ubi autographum ipse vidi.

B

C

Collatio Ecclesiae Baptismalis, sive Parochialis Sancti Johannis Baptistae Lamari, facta a Petro Lucense Episcopo Gumperto Presbytero, Anno 904.

IN Christi nomine. Qualiter ego Petrus gratia Dei. hujus sancte Lucensis Ecclesie humilis Episcopus, una per consensum Sacerdotum, seu filii ipsius Ecclesie ordinare videor te Gumperto Presbitero filio quondam Gumperte in eo ordine, ut super adnexum fuerit, in Ecclesia illa, cui vocabulum est beati Sancti Johanni Baptiste, & Sancte Marie Dei Genitrix, sita loco & finibus Lamari, quod est Plebe Baptismale, pertinentes ipsius Episcopatus Sancti Martini, jam dicta Ecclesia Sancti Johanni & Sancte Marie inibi ordinare & confirmare videor, ut in tua sit potestate diebus vite tue, cum aliis Ecclesiis subiectis ipsius Plebe & cum omnibus casis &c. cum potestate usufructuandi tantum modo diebus vite me, & in ipsis Ecclesiis, quas tibi

D

E

dedi, per tuam dispositionem officianti, & luminarias, & Missarum solemnias fieri debeas, & mihi, qui supra Petrus Episcopus, vel posterosque successoribus meis, singulis quibusque annis obediendi, deserviendi, ut mox est. Sic tamen quero, ut non abeas potestatem neque licentia tu, qui supra Gumperto Presbitero, de omnibus rebus ex ipsis Ecclesiis, quas tibi dedi, pertinentibus cuilibet homini per Cartula livellario nomine, nec per nullam exscriptionem alienare neque firmare sine mea licentia & voluntate, vel posterosque successores meos &c. Preterea hoc facimus, ut casis & rebus ipsius Ecclesie non per fraude, neque contudiose malo ingenio usurpetur.

Actum Luca.

Et hec ordinationis Cartule facte sunt Anno Domni nostri Berengarii divina ordinante clementia Rex Anno Regni ejus Septimodecimo, VI. Kalendas Oclubrii, Indictione Octava.

Ego Petrus gratia Dei, humilis Episcopus in hac ordinatione a me facta subscripsi.

Ego Viventius Archipresbiter Cardines & Vicedomino con ensi & subscripsi.

Ego Cristianus Presbiter in hac ordinatione subscripsi.

Ego Sicbardus Presbiter & Chardinalis & Primitorius subscripsi.

Ego Guntripaldus Presbiter & Chardinalis subscripsi.

Ego Stephanus Presbiter & Cantor in hanc ordinatione subscripsi.

Ego Raprandus Presbiter subscripsi.

Ego Teofridi Presbiter & Chardinalis subscripsi.

*Epo * Petrus Presbiter & Chardinalis subscripsi.*

Ego Harimundus Presbiter subscripsi.

Ego Eripaldus Presbiter Chardinalis & Cantor subscripsi.

Ego Fridianus Diaconus subscripsi.

Ego Gisalprando Presbiter & Chardinalis subscripsi &c.

Ego Petrus Notarius & Scabinus post tradita complevi & dedi.

In Differtatione LXI. de Cardinalibus jam animadverti, non unam Ecclesiam Romanam numerasse inter ornamenta sua *Cardinales*. Erant isti & alii Ecclesiis non paucis. En ut subscribant hisce tabulis *Cardinales* nonnulli Lucensis Ecclesiae. Confirmatur autem Gumberto Presbytero Parochiale illud Beneficium cum aliis Ecclesiis subjectis ipsius Plebe: quo nomine significantur ceterae Ecclesiae non Baptismales, Oratoria, Capellae, & exigua Monasteria, in quae suum jus Parocho Plebano competeat. Jam

A in alterâ Chartâ nuper productâ Anni DCCXXV. constitutum legitur: nullam parialis taxationem ab alio Presbytero, qui Plebem tenuerit: quibus itidem ex verbis dignoscitur jus Parochi Plebanis in reliquas Ecclesias intra suae Paroeciae fines constitutas. Vide constitutionem Plebis & Plebani Figinenſis Anno MCLXXV. factam a Rodulpho Episcopo Faesulanô, apud Ughellium Tom. 3. Ital. Sacr. in Episcop. Faesulanis. Atque ejusmodi subjectae Plebibus Ecclesiae, sive Capellae, fonte Baptismali carentes, a suo tamen Rectore Sacerdote plerumque regebantur, qui reliqua Sacramenta, uti nunc fit, Populo ministrabat, suberatque Archipresbytero, sive Plebis Rectori. Oratoria etiam appellabantur, sive Capellae, nunc autem Parochiae dicuntur & Curae. In Lege Langobardica 61. Carolus Magnus haec habet: *Ut vos Episcopi, qui in omnibus Nonas & Decimas accipitis, in vestra providentia sit, quatenus Ecclesiae & Capellae, quae in vestra Parochia sunt (idest Dioecesi) emendentur.* Burchardus etiam lib. 3. Cap. 22. ex quodam Concilio Aquisgranensi haec refert: *Plures Baptismales Ecclesiae in una terminatione esse non possunt, sed una tantummodo cum subditis Capellis.* Qui nunc appellantur *Cappellini*, sive *Capellani* sub Parochis, nomen acceperunt ab iis, qui olim Oratoriis sive Capellis praecerant. Scribit autem Gregorius Magnus Lib. 2. Epistol. 12. ad Castorium Episcopum Ariminensem, de Oratorio, hoc est, de Capella intra Civitatem illam constructa loquens: *Praedictum Oratorium absque Missis publicis solemniter consecrabis, ita ut in eodem loco nec futuris temporibus Baptisterium construatur, nec Presbyterum constituas Chardinalem.*

Nomine *Presbyteri Cardinalis* designatur *Presbyter* seu *Rector Parochialis*, stabili titulo *Ecclesiae* illi adfixus, ut dixi in eadem *Dissertatione LXI. de Cardinalibus*. Qui enim *Orationaria*, sive *Capellas*, sive *Ecclesias Parochiales subsidiarias*, temporibus iis regebant, minime eis stabili titulo praeficiebantur, sed amoveri inde ad nutum *Episcopi* aut *Patroni* potuisse videntur. Itaque habemus distincta munera *Plebium*, & *Capellarum* vetustis *Saeculis*. Alios deinde mores invexere *Secula* subsequuta. Nam & in hisce subsidiariis *Ecclesiis* ordinari coepti sunt, & adhuc ordinantur *Curati* stabili titulo, quorum est *Plebano* (in paucis tamen) honorem & obedientiam exhibere. Propterea nunc patet, quid significarit *Donizo Lib. I. Vitae Mathildis Cap. 16.* dum scribit:

Plebes, Capellas, pretio Clericis tribuebant.

Apud bonae memoriae nobilem virum *Comitem Franciscum Cellesium Pistoriensem*, vidi *Chartam Anno MCCLXXXVII.* exaratam, in qua enarratur controversia oborta inter *Canonicos Plebis de Cellis* in *Dioecesi Pistoriensi*, & *Capellanos* ejusdem Ple-

A bis, utrisque contendentibus, ad spectare electionem *Plebani*. Ibi legitur: *Plebs de Cellis habet subjectas decem Cappellas. Ecclesia de Casore est subjecta Plebi de Cellis, tamquam suae Plebi. Ecclesia de Momigno &c. Qui praecerant hisce Ecclesiis, sive Capellis, ibi modò appellantur Cappellani Plebatus de Cella, modò Rectores.* Legitur illic: *Rector de Casore habet vocem in electione Plebani de Cella. Rector Ecclesiae de Gugliano habet vocem &c.* Proinde agnoscimus, vocem *Cappellanus* eo tempore adhibitam ad significandos etiam ejusmodi minores *Parochos*. Nam quos nunc appellamus *Cappellanos*, hoc est *Parochorum* adjutores in ministrandis *Sacramentis*, antiqui fere semper *Subcappellanos* nominare consueverunt. Adeo verò apud *Pistorienses* nomen istud invaluit, ut sub *Cappellarum* nomine venirent *Villae* quaevis, quibus *Ecclesia Parochialis* foret, ubi *Sacramenta* ministrarentur. Vide *Statuta Pistoriensis Civitatis* in hoc ipso opere a me edita. Sed nihil melius, quid *Cappellani* olim forent, indicare poterit, quàm *Bulla Alexandri III. Papae*, servata nobis in *Tomo IV. Annalium Ferrariensium MStorum Peregrini Prisciani*.

Alexandri III. Papae Bulla confirmatoria Privilegiorum & jurium Ferrariensis Ecclesiae, Anno 1169.

Alexander *Episcopus, servus servorum Dei, venerabili Fratri Amato Ferrariensi Episcopo, ejusque Successoribus canonice substituendis imperpetuum. Fratres & Coepiscopos nostros ex debito commissi nobis officii singera caritate honorare tenemur, & eis jura & dignitates suas diligenti studio*

E & sollicitudine conservare. Inde est, quod nos tue sinceritatem fidei, & devotionis fervorem, qua beato Petro & nobis firmitate immobili adhaesisti, studiosis meditationibus attendentes, libenter honori tuo deferimus, & petitionibus tuis gratitum & benignum adhibemus consensum. Antiquas igitur & ratio-

rationabiles consuetudines, quas Antecessores tui in Canonica majori & in Ecclesiis tui Episcopatus habuerunt, tibi, & Successoribus tuis auctoritate Apostolica confirmamus. Statuentes, ut nulli liceat aliquem in Ecclesia majori in Canonicum, vel in aliquam Prelationem sine consensu & licentia tua seu tuorum Successorum recipere, nec cuiquam fas sit in ceteris Ecclesiis Capellanum absque consensu tuo constituere, vel amovere, sicut a quadraginta annis retro usque ad initium hujus perturbationis est observatum. Capellanus verò qui auctoritate tua fuerit constitutus, de manu tua curam animarum recipiat, & debitam tibi & consuetam reverentiam impendat. Correctionem quoque Canonice Ecclesie tue libere habeas, & eorundem ordinationem, sicut Praedecessores tui habuisse noscuntur, tibi concedimus & indulgemus. Preterea Hospitale, quod est situm supra Ruptam Petri Scotti, Hospitale omnium Sanctorum, & Hospitale de Caudalonga, tibi & Successoribus tuis nihilominus auctoritate Apostolica communimus. Decernentes ergo, ut nulli omnino hominum liceat hunc Privilegium nostrum ausu temerario infringere, eum ei aliquatenus contraire. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica secularisque persona sciens hanc nostrae constitutionis paginam, contra eam temere venire temptaverit, secundo, tertiove commonita, nisi presumptionem suam digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo Corpore & Sanguine Dei & Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtè ultioni subjaceat. Cunctis autem vobis iusta servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus &

A hic fructum bonæ actionis percipiat, & apud districtum Judicem premia eterne pacis inveniat. Amen, Amen, Amen.

Ego Alexander Catholice Ecclesie Episcopus subscripsi.

Ego Hubertus Presbyter Cardinalis titulo Sancte Crucis in Hierusalem subscripsi.

B Ego Albertus Presbyter Cardinalis titulo Sancti Laurentii in Lucina subscripsi.

Ego Petrus Presbyter Cardinalis titulo Sancti Laurentii in Damaso subscripsi.

Ego Johannes Presbyter Cardinalis titulo Sancti Marcelli subscripsi.

Ego Theodorus Presbyter Cardinalis

C Datum Beneventi per manus Graciani sancte Romane Ecclesie Subdiaconi & Notarii, XV. Kalendas Maji, Indictione Secunda, Incarnationis Dominice Anno MCLXVIII. Pontificatus verò Domini Alexandri Pape Tertii Anno

D Animadvertere verba illa: Nec cuiquam fas sit in ceteris Ecclesiis Capellanum absque consensu tuo constituere vel amovere &c. Nec non & alia: Capellanus verò, qui auctoritate tua fuerit constitutus, de manu tua curam animarum recipiat. Ergo iidem Capellani fuere, qui nunc Parochi & Curati. Videndum tamen, an Ecclesia Ferrariensis singulari aliqua consuetudine regetur, hoc est, Capellanos tantummodo amovibiles adhiberet in regimine Populi: qua de re infra mihi sermo erit. Redeo ad Lucensem Chartam, supra a me evulgatam, quae nos docuit, fuisse olim in usu non secus ac nostris temporibus, Bullas testes Beneficii conlati. Addo nunc, vicissim contineviffe Beneficiatos obligare se ad rectum Ecclesiae

eclesiae regimen per alteram Chartam, quae penes Episcopum servabatur. Hunc usum tempora nostra ignorant. Locupletissimum Tabularum Lucen-

A | sis Archiepiscopii & haec praesto mihi erit, ex quo duas profero Chartas a me visas ibi autographas.

Charta Lucerii Presbyteri, per quam Walprando Lucensi Episcopo
sponder bonum & canonicum regimen Ecclesiae Sancti Petri
in loco Musciano, Anno 746.

IN Dei nomine. Regnante Domino nostro Ratchis vir excellentissimo Rege, Anno Regni ejus, Christo auxiliante, Tertio, Mense Olybrio, Indictione Quintadecima. Manifestus sum ego Lucerius VV. Presbitero, quia repromesso & spondeo, atque manus meam facio tibi Domno venerabili Walprand Episcopus, pro eo cot me una cum filiis Ecclesiae in Ecclesia Sancti Petri in loco Musciano Presbiterorum hordinasti, & in omnem ris Ecclesiae confirmasti, cum consensu Rapti & Barbula Centinariis, vel de tota Plevem congregata, me in ipsa sancta Dei Ecclesia confirmasti, ut amodo ab unc die in ipsa suprascripta Ecclesia deservire divream casto & justo ordine, non superve aut inique agantes, set semper in humilitatem Deo & ipsius Ecclesiae servientes, laus & mandatum Domini in omnibus adimplentes, & res Ecclesiae bene laborantes & gubernantes, non fraudem facientes, nec aliquid de rebus Ecclesiae menuentes, aut in malis partibus nostracantes aut deportantes in proprio Monasterio meo, aut in qualive loco peculiario facientes, nisi tantum causa benedictionis pro amicis aut parentes meos, aut cui rovero de fructum oblatorium abque fraude. Et si de hec omnia suprascripta capitula leniter non cunervavero, & ad me adimpletum non fuerit, aut si de ipsa Ecclesia..... & provata causa fuerit per duo vel tres homines Deum

B | timentes, quas meam culpa fid, cunpu-
na ego qui supra Luceri Presbitero tibi
Domno meo Walprand Episcopus au-
ri Soledus boni Lucani numero centum.
Quam meis repromissionis pagina Gaudentius Presbiter una cum Perteradu
Clericus discipulu ejus iscrivere rogavi,
& deffato suprascripto Gaudentis Ma-
gistro meo scripsi ego Perteradus sup i-
C | stipulationem isponsonemque inter-
posita.

Actum Luca in Domo sancte Ecclesie.
Ego Luceri Presbitero in hac manus
mea suscripsi.

Signum ✠ manus Buculi VV. Pre-
sbiteri testis.

Signum ✠ manus Guntelini Clerico
testis.

D | Signum ✠ manus Auripert VV. Pre-
sbitero da Rocca testis.

Signum ✠ manus Seipert Clerico fi-
lio quondam Seifridi testis.

Signum ✠ manus Lucifridi Clerici
testis.

Gaudentius Presbiter propria manu
mea suscripsi & confirmavi.

E | En ut olim multis in Ecclesiis in-
stituerentur Rectores. Non unus E-
piscopus eligebat, sed aut praecede-
bat electio Populi, quam postea sa-
cer Antistes confirmabat, aut ad ele-
ctionem Episcopi accedebat consen-
sus Populi ejusdem. Haec Lucerius
Presbyter ordinatum se fatetur a Wal-
prando Episcopo cum consensu Reperi

& Per-

et *Barbulae Centenariorum, vel totius Plebis congregatae*. Atque hinc elucet, quinam *Centenarii* forent, vide licet *minores Judices*, qui *Castellis* seu vicis praerant, *subjecti Comiti* sive *Praefidi Civitatis*. Oculos etiam ad *subscriptiones* converte, ubi occurrit *sub stipulatione, isponsioneque*:

A quem *morem* adhuc *Tuscorum* *Dialectus* observat praepo-
nendi *I. verbis* ab *S. impuro* (ut ajunt *Grammatici*) idest altera *consonanti* conjuncto *incipientibus*. En alteram *Chartam*, ex qua etiam intelligas, *jus Paro-*
chiale memoratum in *minores Pa-*
rochiae Ecclesias.

Ursipertus Clericus Peredeo Lucensi Episcopo pollicetur rectum regimen
Ecclesiae Sancti Cassiani de Controne, Anno 772.

IN Dei nomine. Regnante Domno nostro Desiderio Rege, et filio ejus Domno nostro Adelchis Rege, Anno Regni eorum Sextodecimo et Quarto-
decimo, Pridie Nonas Septembris, per Indictionem Undecimam. Manifestum est mihi Ursiperto Clerico filio Wulfridi de loco Controne, quippe qui et rogavi te venerabilem Domnum Peredeum in Dei nomine Episcopum, ut mihi *dimissuriam* dare juberis, qualiter ad honorem *Presbiterii* pervenirem simul, et me *Rectorem* in Ecclesia beati Sancti Cassiani in *suprascripto* loco *Controne* ordinare juberis; et pro tua *misericordia* me audire dignatus es. *Modo* vero per hanc *Cartulam* *repro-*
mittere *prevideo* ego, qui *supra*, *Ursipertus* *Clericus* tibi *venerabili* *Domno* meo *Peredeo* in *Dei* nomine *Episcopo*, ut in *omnibus* *obediens* tibi *secundum* *Sanctos* *Canones* esse debeam, simul et *Successoribus* tuis, sicut *alii* *Sacerdotes* *vestri*, et *neque* *contra* *vos*, *neque* *contra* *Presbiterum* *vestrum*, quem *vos* in *Ecclesia* *vestra* *Sancte* *Julie* *Baptismale*. (*) *agere* *presumam*, *neque* *sine* *vestra* *licentia*, *vel* *de* *ipso* *Presbytero* *vestro* *Missam* *cantare* *de-*
beam in *ipsa* *Ecclesia* *Sancti* *Cassiani*. *Et* *per* *singulos* *annos* *vo-*
bis et *suc-*
cessoribus *vestris* *reddere* *promitto* *duos*

B *berbices* *bonos* in *Natale* *Sancti* *Ger-*
hasti *hic* *Luca*. *Et* *si* *haec* *omnia* *supra-*
scripta *capitula* *a* *me* *adimpleta* et *con-*
servata *non* *fuerit*, *spondeo* *ego*, qui *supra*, *Ursipertus* *Clericus* tibi *Domno* meo *Peredeo* in *Dei* nomine *Episcopo* et *Successoribus* tuis, *componere* *auri* *Soledos* *numero* *quinquaginta*. *Et* *pro* *confirmatione* *Rachiprandum* *Clericum* *scribere* *rogavi*.

Aetum *Luca*.

Signum ✠ *manus* *Ursiperti* *Clerici*, qui *hanc* *Cartulam* *fieri* *rogavit*.

Signum ✠ *manus* *Wulfridi* *genito-*
ris *ejus* *consentientis*.

Ego *Deuldano* *Presbitero* *rogatus* *ab* *Ursiperto* *Clerico* in *hac* *Cartula* *me* *teste* *subscripsi*.

D *Ego* *Filippus* *Clericus* *rogatus* *ab* *Ursiperto* *Clerico* in *hanc* *Cartulam* *me* *teste* *subscripsi*.

Ego *Audeprandus* *Clericus* *rogatus* *ab* *Ursiperto* *Clerico* in *hanc* *Cartulam* *me* *teste* *subscripsi*.

Ego *Rachiprandus* *Clericus* *post* *tra-*
dita *complexi* et *dedi*.

E *Nostri* *autem* *temporibus* *familiar-*
re *est* in *multis* *Diocesis* *bus*, *eos* *ap-*
pellare *Archipresbyteros*, qui *ab* *aliis* *Pio-*
vani, sive *Plebani* *dicuntur*, quia *Plebibus* (*Italice* *nunc* *Pievi*) sive

Eccle-

(*) *Notario* *excidit* *ordinaveritis*, *vel* *quid* *simile*.

Ecclesiis Baptismalibus praesunt ruri. At noris, antiquissimum hunc esse morem. In Synodo Ticinensi habitâ circiter Annum Christi DCCCL. Tom. 8. Concilior. Labbeanae edition. pag. 61. Cap. 6. constituitur ut Episcopi scrutentur quam diligentiam erga plebem sibi commissam Presbyteri gerant. *Oportet enim, ut Plebium Archipresbyteri curent, quatenus qui publice crimina perpetrarunt, publice poeniteant. Qui verò occulte deliquerint, illis consteantur, quos Episcopi, & Plebium Archipresbyteri idoneos ad secretiora vulnera mentium medicos elegerint.* Infra Cap. 13. haec habentur: *Singulis Plebibus Archipresbyteros praeesse volumus, qui non solum imperiti vulgi sollicitudinem gerant, verum etiam eorum Presbyterorum, qui per Minores Titulos habitant, vitam jugi circumspeditione custodiant &c. Nec obtendat Episcopus, non egere Plebem Archipresbytero, quod ipse eam per se gubernare valeat: quia etsi valde idoneus est, decet tamen, ut partiatur onera sua, & sicut ipse matrici praeesit, ita Archipresbyteri praesint Plebeis (sive Plebibus) ut in nullo titubet Ecclesiastica sollicitudo.* Ex his habes, ruri fuisse matrices sive primarias Parochias, Plebis appellatione distinctas, ubi Baptismus celebrabatur; quibus qui praeficiebantur, Archipresbyteri consuevere vocari. Erant autem & aliae minores Parochiae (*minores Tituli* heic appellantur: nos nuper vidimus nuncupatas etiam fuisse *Capellas*) Archipresbytero ita subiectae, ut quoties de ibi collocando Rectore sive Presbytero ad confessiones audiendas, aliaque, praeter Baptismum, sacra peragenda, electio spectaret non solum ad Episcopum, sed etiam ad Archipresbyterum. Antonius Augustinus Canones cujusdam anonymi

A Concilii evulgavit, quos Labbeus in Tomo IX. Concilior. pag. 506. ad Annum Christi DCCCCIV. descripsit. Ibi hic idem Canon paucis verbis mutatis occurrit, ut propterea locus conjecturae sit, spectare eosdem Canones ad Concilium Ticinense Anno, ut nuper dixi, DCCCL. habitum. Ergo uti in Cathedralibus Ecclesiis, qui Cleri princeps erant, regebantque Presbyteros eisdem Templis additos, Archipresbyteri appellati sunt (quod munus ac nomen antiquissimum est, & occurrit in Concilio Carthaginensi. Quarto Anni CCCXCVIII.) ita qui ruri in matrice sive Baptismali Ecclesia reliquis Presbyteris, ac minoribus titulis praerant, Archipresbyteri appellatione frui olim coepit. Aperte in Concilio Turonensi II. Anno DLXVII. Canone 19 memorantur Archipresbyteri vicani, ut alios testes omittam. Et ampla quidem fuit olim ejusmodi Archipresbyterorum, seu Plebis Rectorum, auctoritas. Inter alia fuisse illis jus constituendi Rectores in minoribus titulis, sive Parochiis Plebi subiectis, invenio. In Lucensis Archiepiscopii Chartophylacio pergamaena adservatur, scripta Anno XIII. Ludovici Imperatoris, & Quarto Lotharii Augusti ejus filii, XII. Kaendus Aprilis, Indictione IV. idest Anno Christi DCCCXXVI. Ibi Gunprandus Presbyter filius quondam Peritei Presbyteri (tum heic tum alibi animadvertite, quàm saepe in Chartis Lucensibus occurrant Presbyteri. quibus pater fuit Presbyter) a Rectore Ecclesiae Baptismalis Sanctae Mariae de Sexto ordinatur Rector Ecclesiae Sancti Georgii de Vulsignana, cum obligatione Officii divini, Luminarium die noctuque, & ut quotannis pensionem Rectori ejusdem Plebis persolvat

solvat denarios XXX. & dimidium oblationum. Neque mirere, censum a Plebano impositum minori Ecclesiae. Uti in Dissertatione XXXVI. de Precariis ostendi, cogebantur & ipsi Plebani, immo & reliqui minores Parochi, censum Episcopis reddere pro more eorum temporum, quibus Beneficia Ecclesiastica mercaturae legibus obnoxia evaserant. Uti ex altera Charta Anni DCCCXLV. constat, *Gumbelmus Clericus ab Ambrosio Lucens Episcopo ordinatur Rector Ecclesiae Sancti Hippolyti secus fluvium Arnum, & Ecclesiae Sanctae Mariae in Monte, pollicendo se annis singulis LX. Solidos argenteos eidem Praefuli persoluturum. At inquires: en Pensiones nostrorum temporum. Non abnuo. At non parum discriminis inter has & illas intercedit. Haec institutae, ut Clericis dignis & egentibus ex aliorum ubertate subveniretur; at illae in marsupium unius Episcopi consuebant. Verum Seculis posterioribus erepta est Archipresbyteris, immo & Episcopis tanta auctoritas atque licentia.*

Supra innui, nomine *Capellarum* donatos fuisse *minores Titulos*, sive Ecclesias Plebibus subjectas. De hujus nominis origine conjecturam suam mihi significavit quondam Hubertus Benvoglientus Patricius Senensis, cujus raram erga me, dum vixit, benevolentiam, nunquam satis depraedicare potero. *Uti enim (sic ille ad me scribebat) Capellae, sive Sacella, sunt Ecclesiae, hoc est Templis connectae, earumque pars; ita Parochiae minores, quae Ecclesiae majoris sive Plebis partes essent, Capellae videntur appellatae. Haec ingeniose. Attamen quae nunc Sacella in Templis Capellae nomine donantur, ferius hanc*

A appellationem consequuta reor. Antiquis nempe *Seculis Cubicula* nuncupabantur, ut ostendi in Dissertatione VII. Tomi Primi Anecdotor. Latinor. aut *Oratoria*, ut Anaslabi Bibliothecarii loca quaedam fidem faciunt, aut *Monasteria*, ut est apud Agnellum in *Vitis Episcopor. Ravenat. ad Vitam Sancti Maximiani*. Quare veri videtur similis, minores Parochias ideo *Capellae* non en fuisse adeptas, & *Capellanos* nuncupatos iis praefectos, quod *Capellae* appellarentur olim *Aediculae* sacrae in privatorum usum, praecipue in agris, constructae: istis vero in publicum usum conversis praeficerentur Sacerdotes, qui sacra ibi Populo ministrarent. In Concilio Parisiensi Sexto, Anno DCCCXXIX. Lib. 3. Cap. 6. haec habentur: *Admonemus, ut possibilibus Aediculis, quas usus inolutus Capellas appellat, Basilicae Deo dicatae ad Missarum celebrationem audiendam, & Corporis & Sanguinis Domini perceptionem sumendam, assidue, devotaeque adeantur. Suberant autem ejusmodi Capellae secundum Canones Plebi, in cuius agro conditae erant. Atque haec causa fuit, cur Episcopi petentes suorum jurium ac bonorum confirmationem a Romanis Pontificibus atque Imperatoribus, Plebium tantummodo facere solebant mentionem, quas etiam sigillatim enumerandas curabant. Exempla adferam. Antiquis suis monumentis Ecclesia Mantuana caret; at quando potiora illius Privilegia servavit nobis Estensis Bibliotheca in Collectanei. MStis Peregrini Prosciana, ea identidem proferre me posse gaudeo. Itaque duo Praecepta ad eandem Ecclesiam spectantia haec accipe inquit Plebes ei suppositas recensitas videbis.*

Confirmatio Privilegiorum & jurium Mantuanae Ecclesiae facta ab
Henrico III. Germaniae & Italiae Rege, Anno 1045.

IN nomine Sanctae & individuae Tri-
nitatis. Henricus divina favente
clementia Rex. Si in sacratis omni-
potenti Deo locis a quibuslibet desolatis
recuperationis augmentum pio favore
largimur, id nobis & ad Imperii no-
stri stabilimentum atque ad aeternae re-
munerationis emolumentum credimus pro-
futurum. Quapropter omnium Sanctae
Dei Ecclesiae, nostrorumque fidelium,
praesentium scilicet ac futurorum nove-
rit universitas, quod Marcianus sanctae
Mantuanae Sedis Episcopus, nostram
adiit clementiam postulans, ut pro Dei
amere, nostraeque animae remedio, ad
confirmationem vel restitutionem om-
nium suorum bonorum, nostras auctori-
tatis Praeceptum suae Ecclesiae concede-
re dignaremur. Cujus precibus inclina-
ti, per interventum quoque Heriman-
ni nostri dilectissimi Archiepiscopi &
Archicancellarii, & Brunonis nostri
amantissimi Episcopi, libenter acquie-
scentes: & quoniam dignum est, ne res
Ecclesiarum Dei a quibuslibet deprae-
dentur, ut ab earum ditione, quod ne-
quam est, auferantur, decrevimus ei-
dem Mantuano Episcopatu omnes res,
quas modo de donis Regum seu Impe-
ratorum Praedecessorum nostrorum, vel
alio quolibet modo tenet, vel quas sine
lege potestative, vel cum virtute perdi-
tas habere videtur. Videlicet Monaste-
rium; quod factum est in honore San-
ctorum Memoris, Probi, & Ruffini,
cum omnibus suis adjacentiis, scilicet
cum aqua, quae dicitur Mulinelles,
cum suis decursibus de illo loco, unde
eadem aqua originem sumit, usque in
Mincii amnem, & ex utraque lectuli
parte duodecim pedes, cum omnibus per-

A tinentiis ejusdem Monasterii, cum Cur-
tibus etiam in Veronensi, Vicentino,
Mantuano, Brisiano, Placentino, Mu-
tinensi, atque Cremonensi Comitati-
bus sitis, quae ita nominantur, Ba-
gniolo, Colonia, & in circuitu flumi-
nis, quod dicitur Capud Alponis, Pu-
liana, Alonte, Leonigo, atque Sablo-
ne; seu in Gardinensi Judiciaria, cum
B servis & ancillis ibidem pertinentibus,
& omnes alias res ejusdem Monasterii,
& quae sunt in praedictis Comitatibus,
vel infra nostrum Italicum Regnum,
seu quas ceterorum hominum concessioni-
bus, traditionibus, offensionibus, com-
parationibus, commutationibus, libello-
rum quoque vel qualicumque legalium
Cartarum conscriptionibus, seu pthe-
C cariis vel emphyteosi ipse sanctus Locus
obtinnit. Confirmamus itaque sibi Ple-
bem Mantuanae Civitatis cum Plebe
Suffelli, quae est in Porto, Plebem
de Suave, Plebem Mauri, Plebem
Sancti Metri, Plebem de Octavo,
Plebem de Riverio, Plebem de Go-
ti, de Volta, de Bonago, de Corte
de Cauriana, de Calziago, de Guffe-
nago, de Capite Tartari, de Marga-
D reja, de Ludolo, quae est in Scorza-
rolio, de Turiselle, de Saviola, de
Castellione Mantuano, de Beneficio,
de Bigarello, de Sancto Georgio, de
Ponterioli, de Barbasio, de Carife-
dolo, de Sancto Cassiano, de Sancto
Martino, de Casale Barbasi, de San-
cto Laurentio in Casale, de Guber-
E nule, de Septingenti, de Sermita,
de Sancta Maria de Baniolo, de Ca-
stellucchio, de Campedello, de Ra-
daldescho: itemque Plebem in Flumi-
ne nove, Plebem de Pletule, cum
omni-

omnibus aliis Plebibus & Capellis, cum terris cultis & incultis, cum silvis & venationibus, Decimis, seu Curtisibus, Mansis etiam vestitis atque absentibus, campis, pratis, pascuis, & cum omnibus Insulis, quae sunt in Flumine Padi, de Zara usque in Burana, & usque in Vizanum, sicut Padus antiquitus decurrebat: cum piscationibus, caretis, paludibus, molendinis, aquis, aquarumque decursibus, ripis, omnia omnino in integrum quaecumque dici vel nominari possunt, unde eadem Sancta Mantuanensis Ecclesia investita fuisse dignoscitur, quocumque ordine vel qualibet legitima auctoritate. Insuper renovamus scriptum Sancti Cassiani Abbatiae, a Paganis devastatae, per hos fines terminatae, de Agritia Majore usque in viam, quae vulgo dicitur Viscovilis, usque in Agritiam Minorem; inde decurrit terminatio usque in Verenscula; inde derivatur per fossas Paluti in Lacum Mantuae, inde Fissaro, & per Fissarum usque in Agritiam Majorem, ubi terminationis exordium sumfit, cum omnibus pertinentiis & adjacentiis, quae ad ipsam Abbatiam pertinere videntur, quatenus idem Marcellianus Praesul, ejusque Successores haec

A omnia ad utilitatem sui Episcopi absque alicujus impedimento & contradictionis molestia perpetualiter valeant possidere. Verum etiam confirmamus eidem Ecclesiae omne teloxeum, ripas, & ripaticum, & fixuras palorum ripae Mantuanae Civitatis & Porti, & totam publicam functionem, atque Insulam Reveris & Curtem Regalem, necnon & Insulam, quae dicitur Suzzaria etc. (*)
B Signum (†) Domni Henrici Tertii Regis invictissimi.

Adalberius Cancellarius vice Herimanni Archicancellarii regnovi.

Data Anno Domini Incarnationis MXLV. Indictione XII. Anno vero Domni Henrici Tertii Ordinationis ejus XV. Regnan. vero VI.

C Actum Augusta, feliciter. Amen.

Quum vero Anno MLV. Henricus idem Mantuae versaretur, defuncto jam Episcopo Conone Marciani Successore, curavit Clerus, ut eidem Ecclesiae Privilegia confirmarentur. Quod & impetrarunt, uti subsequens Diploma ostendet, in quo Plebes enumerantur ad Plebem, id est Dioecesim Mantuanam, pertinentes.

Henricus Rex III. Imperator II. Ecclesiae Mantuanae omnia illius jura ac Privilegia firmat, Anno 1055.

I N nomine Sanctae & individuae Trinitatis. Henricus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Si illis, qui ad loca sacra destinati divinis officiis inserviunt, nostrae Imperialis munificentiae benevolentiam in suis petitionibus clementer ac benigne demonstramus, a Deo omnium rerum inspectore meritam & condignam

E retributionem nos recipere speramus. Unde omnium sanctae Dei Ecclesiae nostrorumque fidelium tam futurorum quam praesentium diligens industria noverit, qualiter pro remedio animae nostrae, & ob interventum Conjugis nostrae dilectissimae Imperatricis Agnetis, necnon propter incrementum Filii nostri carissimi Henrici Quarti Regis, Man-

(*) Habes reliqua in Privilegio Ottonis Tertii, An. Ch. DCCCCXCVII. in hoc ipso Opere alibi divulgato.

huic Episcopo Plebem Mantuanæ Civitatis cum Canonicis & omnibus Clericis ejusdem Civitatis, Plebem Saffelli quæ est in Portu, cum decimis & omnibus Clericis ejusdem Castri, Plebem de Siane, Plebem Mauri, Plebem Sancti Metri, Plebem de Octavo, Plebem de Reverfo, Plebem de Goiti, de Volta, de Lonigo, de Capriana, de Calcacho de Grisenago, de Capite Tartari, de Marcaregia, de Ludolo, quæ est in scorzarolo, de Marmirolo, de Castellione Mantuano, de Beneficio, de Bigarello, de Sancto Georgio, de Pontariolo, de Burbaffio, de Cassatulo, de Sancto Cassiano, de Sancto Martino in Casale Barbato, de Sancto Laurentio in Casale, de Gubernalo, de Settinenti, de Sermado, de Sancta Maria de Bagnuolo, de Castelluclo, de Campitello, de Radaldisco, de Curte Attonis, Plebem in Flumine novo Plebem de Pletule, cum omnibus aliis Plebibus & Capellis ad suprascriptam Plebem Mantuanæ Civitatis pertinentibus, & cum omnibus Clericis totius Episcopatus, & decimis confirmamus & damus, ita ut ab omni Reipublicæ functione sint absoluti. Nihil ab eis quisquam publicus Minister exigat, ut securius ac diligentius divinum Officium perficere possint. Praecipimus etiam, ut nullus Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, nullaque nostri Regni magna vel parva persona de rebus omnium supradictarum Ecclesiarum placitum tenere, neque in domibus Clericorum vel Laicorum suorum aliquod mansionaticum potestative tollere, aut fodrum vel aliquot tributum, neque homines ejus Clericos vel Laicos, Liberos, commendatitios, libellarios, & cartulatos, vel super terras ipsius Ecclesiae residentes, neque servos vel ancillas ad Placitum ducere, nec pignorare,

A *aut molestare, aut flagellare praeumat, vel de omnibus rebus omnium Clericorum totius Mantuani Episcopatus, vel super terras ipsius residentium, aut de omnibus Ecclesiis totius Episcopatus aliquo ingenio se intrmittere audeat; sed omnia integre in potestate Episcopi permaneant. Insuper per hoc nostrum Praeceptum confirmamus & corroboramus sibi Curtem de Volta cum Castro, & Capella, & omnibus pertinentiis ejusdem Castri. Si quis hoc violaverit, centum Libras auri optimi componet, medietatem Camerae nostrae, & medietatem praedicto Episcopo. Quod ut verius credatur, hanc Cartam inde conscriptam, manu propria corroborantes, Sigilli nostri impressione jussimus insigniri.*

C *Signum (✠) Domni Henrici Tertii Regis & Imperatoris Secundi.*

Guntherus vice Herimanni Archicancellarii recognovi.

Data XIII. Kalendas Novembris Anno Dominicae Incarnationis MLV. Indictione VIII. Anno autem Domni Henrici Regis Tertii, Imperatoris autem Secundi, Ordinationis ejus XXVII. Regni quidem XVII. Imperii vero IX.

Actum Mantuae in Regio Palatio in Dei nomine Jesuiter. Amen.

E In ambobus hisce Diplomatis enumeratas vides regimini Mantuani Antistitis Plebes omnes subjctas. Id satis erat; nam qui Plebes confirmabat, Ecclesias quoque eisdem Plebibus subjctas confirmasse intelligebatur. Quaquam de istis aliqua haec est mentio in iis verbis, cum omnibus aliis Plebibus, & Capellis. Contra de his ipsis Capellis commemoratio aliqua occurrit in Bulla Eugenii III. Papae, quam e Tabulario Capituli Canonicorum Regiensium descripsi.

Eugenii III. Summi Pontificis Bulla, qua Episcopo & Ecclesiae
Regiensi omnia illius jura ac Privilegia confirmat,
circiter Annum 1146.

Eugenius Episcopus servus servorum
Dei, venerabili fratri Alberoni
Regino Episcopo, ejusque Successoribus
canonice substituendis in perpetuum. Pia
postulatio effectu debet prosequente com-
pleri, ut & sinceritas devotionis lau-
dabiliter emittatur, & utilitas postulata
vires indubitanter assumat. Eapropter,
venerabilis frater Albero Episcopo tuis
justis petitionibus clementer annui-
mus, & Regiam Ecclesiam, cui Deo
auctore praesse dignoscis, sub beati
Petri & nostra protectione suscipimus,
& presentis scripti Privilegio communi-
mus. Statuentes, ut quascumque posses-
siones, quaecumque bona in presentiarum
juste & canonice possides, aut in futu-
rum rationabilibus modis Deo propitio
poteris adipisci, firma tibi, tuisque
Successoribus, & per vos eidem Ecclesie
illibata permaneant, in quibus haec pro-
priis duximus exprimenda vocabulis.
Monasterium Sancti Prosperi: Canonica
Sancti Geminiani: Capellam Sancti
Stephani, & ceteras Capellas eju-
sdem Civitatis: Monasterium Sancti
Thomae: Monasterium Sancti Raphaë-
lis: Plebem de Minotio: Capellam
Sancti Jacobi de Insula de Bibio,
cum aliis Capellis ejusdem Plebis:
Plebem de Thoano: Capellam Ho-
spitalis de Ponte de Cavella cum
suis possessionibus, & aliis Capellis e-
jusdem Plebis: Plebem Sancti Vita-
lis cum Capellis suis, & omnibus ad
eam jure pertinentibus: Plebem de
Campiola: Capellam Sancti Venan-
cii de Buffina: Capellam de Valve-
fneria: Capellam de Sancto Vito,
cum aliis Capellis ejusdem Plebis:

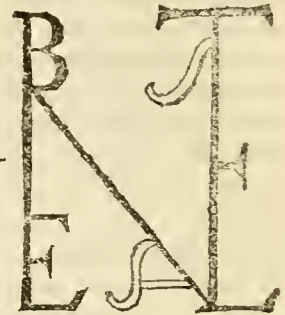
A Plebem de Bayfio, cum suis Capel-
lis: Plebem de Castro Ariano, cum
suis Capellis: Plebem Sancti Eleuca-
dii, cum suis Capellis: Plebem de
Albineto, cum suis Capellis: Ple-
bem de Pulianello, cum suis Capel-
lis: Plebem de Lczulo cum suis Ca-
pellis: Plebem de Caviliano: Capel-
lam de Fano: Capellam Cirezula:
B Capellam Sancti Prosperi de Graxia-
no, cum aliis Capellis ejusdem Ple-
bis: Plebem de Bibiano: Capellas de
Bibianello cum aliis Capellis ejusdem
Plebis: Plebem de Mutilena: Capel-
las de Curviaco: Plebem de Rival-
ta: Plebem de Foliano: Plebem de
Cereto: Plebem de Banio: Plebem
Herberie: Plebem de Prato, cum
C Capella Sancti Martini de Rivo, &
aliis suis Capellis: Plebem de Ba-
gnolo: Plebem de Camporotondo cum
Capella de Corrigia &c. Plebem de
Curte Nova: Plebem de Nuvelaria:
Ecclesiam de Campagnola: Plebem de
Fabrica, cum Capella de Razolo:
Plebem Sanctae Mariae de Novis:
Ecclesiam de Gargarella: Plebem de
D Sancto Stephano, cum Capella San-
cti Possidonii &c. Plebem de Qua-
rantula: Plebem Sancti Martini in
Spina, cum Capellis de Gallo, &
de Maneronta: Plebem de Ceriano,
cum Capella de Mulla: Ecclesiam de
Gonzagha: Plebem de Villula: Ple-
bem de Pigugnaca: Plebem de Bon-
deno de Runculis: Plebem de Bon-
deno Arduini: Plebem de Sazaria:
Ecclesiam de Lettobenano: Ecclesiam de
Polifino: Ecclesiam de Cizola: Plebem
de Luzaria, cum Capella de Satta,
& aliis

& aliis suis Capellis: Plebem de Guardestalla, cum suis Capellis: Monasterium de Marola: Monasterium de Canusio. Presentis quoque decreti auctoritate sancimus, ut universi Regni Episcopatus fines quieti deinceps omnino & integri tam tibi quam tuis Successoribus conferrentur. Predecessoris quoque nostri bone memorie Urbani Episcopi vestigiis inherentes sancimus, ut in Parochialibus Ecclesiis, quas te-

A neat Monachi in tuo Episcopatu, vestro assensu Presbyteros collocent, qui si idonei fuerint, a vobis animarum curam suscipiant, & de Plebibus quidem coram vobis rationem reddant: Monachis vero pro rebus temporalibus debitam subjectionem exhibeant, salva in omnibus Apostolicae Sedis auctoritate. Si quis igitur in futurum Ecclesiastica &c.

Ego Eugenius Catholice Ecclesie Episcopus subscripsi.

Ego Conradus Sabinensis Episcopus subscripsi.

Ego Gregorius Presbyter Cardinalis titulo Calisti subscripsi.

Ego Guido Presbyter Cardinalis titulo Sanctorum Laurentii & Damasi subscripsi.

Ego Albertus Presbyter Cardinalis titulo Sancte Anastasie subscripsi.

Ego Gregorius Diaconus Cardinalis Sanctorum Sergii & Bacchi subscripsi.

Ego Petrus Diaconus Cardinalis Sanctae Mariae in Porticu subscripsi.

Ego Gregorius Diaconus Cardinalis Sancti Angeli subscripsi.

Ego Cinthius Diaconus Cardinalis Sancte Romane Ecclesie subscripsi.

Est mihi & altera Bulla, quam ex Senensibus membranis eduxit, & ad me misit Hubertus Benvoglientus. Ibi referuntur Plebes quaelibet Clusino Episcopo subiectae: tam quaedam

C Capellae, sed non omnes, uti legenti patebit. Et sane olim latius excurrebat Clusini Episcopi Dioecesis, quam variis temporibus Romani Pontifices attenuarunt.

Coelestini Papae III. Bulla, qua Theobaldo Episcopo Clusino, ejusque Ecclesiae, omnia bona, & jura confirmat, Anno 1191.

Celestinus Episcopus, *servus servorum Dei, dilecto fratri nostro Theobaldo Episcopo Clusino salutem & Apostolicam benedictionem. Miserati inopiam commissae tibi Ecclesiae Clusinae & Predecessorum nostrorum felicitis memoriae Honorii, Eugenii, Anastasii, & Adriani Romanorum Pontificum vestigiis inhaerentes, Ecclesiam ipsam, cui adjutore Domino praesides, sub beati Petri & nostra protectione suscipimus, ut Clericos ordines, quasque possessiones & bona in praesentiarum tua Ecclesia possidet, aut in futurum possidebit, firma tibi tuisque Successoribus & illibata permaneant. In primis Cathedralium Ecclesiam Sancti Secundiani, & Ecclesiam Sanctae Mustiolae, Hospitale Sancti Heresei, Plebem Sanctae Mariae de Balneo; Plebem Sancti Donati de Radicofano; Plebem Sancti Johannis de Queneto; Plebem Sanctae Mariae de Spino, cum Cappella Sancti Johannis, & massaritiis; Plebem Sancti Martini de Fabrica, cum omnibus suis pertinentiis; Plebem Sancti Johannis de Pupille; Plebem Sancti Donati; Plebem Sancti Martini, cum Cappella Sancti Quirici de Castello Algisi; Plebem Sancti Eleutherii; Plebem Sanctae Mariae de Peretulo; Plebem Sanctae Mariae de Runcano; Plebem Sancti Donati; Plebem Sancti Cervasii; Plebem Sancti Severi de Verlano; Plebem Sancti Terentiani de Materno; Plebem Sanctae Mariae de Fugline, cum Cappellis suis; Plebem Sancti Caesarii; Plebem Sanctorum Cosmae & Damiani; Plebem Sancti Silvestri; Plebem Sancti Victorini*

A cum Cappella Sancti Martini; Plebem Sancti Philioni; Heremum de Vivo; Plebem Sanctae Florae, cum omnibus suis pertinentiis; Plebem Sancti Petri de Auliano cum Cappella de Lugnole: Et quicquid habetis in Ecclesia Sancti Leonardi de Castello de Plano: Plebem Sanctae Mariae de Muscia, cum Cappella de Castellione Ugonis; Plebem Sancti Laurentii. **B** Curtes etiam ejusdem Episcopii, videlicet Curtem Sanctae Florae de Nocero, Curtem de Bugnano, cum Castello de Potenzino & Turre sua, sita super flumen Vivo, Curtem Sancti Clementis; Cappellam Sancti Pauli de Moterlo, & Plebem Sancti Anfani; Curtem de Montealtulo, Curtem de Capicino, & de Lojano, & Corvaja, cum Cappella sua: Montem de Torino; Curtem de Bruscaja, cum Castello Ceculo; Curtem de Rasarore, cum Cappella Sancti Adriani: Monasterium Sancti Petri in Campo; Curtem Sancti Angeli de Cervinaja; Plebem Sancti Mamiliani in Cignano, cum suis pertinentiis: Curtem Sancti Quirici de Pulsignano; Cappellam Sancti Pauli; Curtem de Puteolo, cum Cappella Sancti Petri; Curtem de Casa Maggiore, cum Cappella; Curtem Sancti Salvatoris; Curtem de Caliano; Curtem de Mugnano: Monasterium Sancti Benedicti, situm juxta fluvium Trefiani; Ecclesiam Sancti Pauli de Materno; Ecclesiam Sancti Andree de Fratta: Cappellam Sancti Angeli de Rivo: Cappellam Sancti Crisanti & Tavernelle cum Roso: Ecclesiam Sanctae Honoratae, cum omnibus suis pertinentiis: Curtem de Petrognano: Montem Veneris: Curtem de Raspi-

Raspista: Curtem de Campilli, Curtem Sancti Johannis de Terninano, Curtem de Valcalla, Curtem de Martiniano, Curtem de Resignano, Curtem de Fabrica: Cappellam Sanctae Mariae de Flojano: Ecclesiam Sanctae Mariae de For:unula: Curtem de Tilliano, Curtem de Pistulla, Curtem de Valliano: Castellum de Carriolo, cum tota Curte sua; Cappellam Sancti Iusti, cum pertinentiis suis: Curtem de Cignano: Ecclesiam Sancti Petri, Ecclesiam Sancti Laurentii; Montem Luculi; Quartam partem Castellum de Asiario ex testamento Comitis Manentis: Castellum de Montolla, cum toto districtu suo, & medietatem omnium eorum, quae habuit a Serra de Sarthiano usque ad flumen Clanii, excepto eo, quod habuit in Colle Franculi. Praeterea Ecclesiam Sancti Petri, Ecclesiam Sancti Silvestri, Ecclesiam Sancti Pantaleonis, Cappellam Sancti Dominici, Ecclesiam Sancti Savini, Ecclesiam Sancti Johannis de Guerneto, Ecclesiam Sancti Hilarii, cum omnibus suis pertinentiis; Curtem de

A Murelle cum omnibus pertinentiis suis. Insuper etiam Piscarias, quas habetis in Portu de Casali, in Plano de Lignallia, in Vena de Arrone, & circa Pontem Clanis superius & inferius, in Ulma & in Volatu. Decernimus ergo, ut nullus Archiepiscopus in praedicta Parochia absque Clusini Episcopi licentia Ecclesias consecrare, Chrisma conficere, Clericos ordinare, aut publicam poenitentiam dare praesumat. Nullus etiam Episcopale jus Clusini Episcopatus, quartam videlicet partem Decimarum & Oblationum tam vivorum quam mortuorum, & alia, quae secundum statuta sacrorum Canonum ei debentur, irrationabiliter audeat impedire, vel ipsam Ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuire, seu quomodolibet molestiis fatigare; sed omnia integra conserventur tam Clericorum, quam Pauperum usibus profutura: salva Sedis Apostolicae auctoritate. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica, Seculari sive persona &c.

B

C

Ego Celestinus Catholicae Ecclesiae Episcopus subscripsi.

B
N
E
T

Ego Pandulfus Basilicae XII. Apostolorum Presbyter Cardinalis subscripsi.

Ego Melior Sanctorum Johannis & Pauli Presbyter Cardinalis subscripsi.

Ego Johannes Titulus Sancti Clementis Cardinalis, Tusulanus Episcopus subscripsi.

Ego Hugo Presbyter Cardinalis Sancti M..... titulo Equitii, subscripsi.

Ego

Ego Albinus Albanensis Episcopus subscripsi.

Ego Octavianus Hostiensis & Velletrensis Episcopus subscripsi.

Ego Johannes Praenestinus Episcopus subscripsi.

Ego Gratianus Sanctorum Cosuae & Damiani Diaconus Cardinalis subscripsi.

Ego Joffredus Sanctae Mariae in Vialata Diaconus Cardinalis subscripsi.

Ego Bernardus Sanctae Mariae Novae Diaconus Cardinalis subscripsi.

Datum Laterani per manum Egidii Sancti Nicolai in Carcere Tulliano VI. Kalendas Januarii, Indictione XI. Incarnationis Dominicae Anno MCXCI. Pontificatus verò Domni Celestini Papae III. Anno Primo.

Ex his Ughellium corrige, qui Tom. 3. Italiae Sacrae, inter (*) Clericos Episcopos ad Annum MCC. commemorat *Gualfredum*; tum ait *Theobaldum* floruisse Anno MCCXX. Praeunte hac Bulla ediscimus, *Theobaldum Clusinum* Episcopum sedisse Anno MCXCI. Quum verò Plebani ab Apostolica Sede Bullas patrocini ac tutelae impetrabant, tunc studiose curabant, ut singulae suppositae Ecclesiae, sive Cappellae, recenserentur.

A Moris hujus exemplum exhibeo ex Historia Msta Garfagnanae Provinciae, quae ultra Apeninum Mutinensium Serenissimum Ducum imperio subest in Lucensium finibus. Ibi antiquissima est *Plebs Fosiana*, multasque adhuc sub se Ecclesias habet, plures tamen vetustis Seculis habuit. Quae autem illae forent olim, ex literis nunc mihi edendis agnosces.

B

Bulla Alexandri III. Papae, confirmantis Plebano de Fosiano singulas Ecclesias suae Plebi subjectas, Anno 1168.

Alexander Episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Jacobo Plebano Sanctorum Hippolyti & Cassiani, Sancti Joannis Baptiste de Fosiano, ejusque Successoribus canonice in perpetuum substituendis. Pia postulatio voluntatis effectu debet prosequendo compleri, ut fidelis devotio laudabiliter enicescat, & utilitas postulata vires indubitanter assumat. Eapropter, dilecte in Domino, tuis justis postulationibus libenter annuimus, & praefatam Ecclesiam, cui auctore Deo praesse dignosceris, sub beati Petri & nostra protectione suscipimus, & praesentis scripti

Tom. XV.

C privilegio communimus. Statuentes, ut quascumque possessiones, quaecumque bona, quae eadem Ecclesia in praesentiarum juste & canonice possidet, aut in futurum Pontificum largitione, Regum, vel Principum oblatione vel aliorum Dei fidelium, seu aliis justis modis, praestante Domino, poterit adipisci, firma tibi, tuisque Successoribus & illibata permaneant, in quibus haec propriis duximus exprimentenda vocabylis. Teras omnes, & homines, quos habet prenomiuata Ecclesia in Villa de Rositica, & in Castro de Fosiano, & in eorum consiliis; & quidquid de jure in Villa

D

X x

de

(*) Lege Clusinos.

de Fabio, & de Marcione, & in Monte de Silico, & in Curte de Sorrajo possidet. Ecclesiam Sancti Georgii juxta memoratam Ecclesiam de Campo Foscianense; Sanctae Mariae Cappellam de Fosciana; Ecclesiam Sancti Petri, Ecclesiam Sancti Michaëlis de Castilione; Ecclesiam Sancti Quirici de Fabio; Ecclesiam Sancti Martini de Montepigulo; Ecclesiam Sancti Jacobi de Verucola; Ecclesiam Sancti Bartholomei de Cloja; Hospitale Sancti Peregrini de Alpibus; & Hospitale Sanctae Mariae de Alpe; Ecclesiam Sancti Michaëlis de Saxorubeo; Ecclesiam Sancti Sixti de Villa; Ecclesiam Sanctae Mariae de Maniano; Ecclesiam Sancti Laurentii de Corfino; Ecclesiam Sancti Martini de Sericagnana; Ecclesiam Sancti Laurentii, Ecclesiam Sancti Pantaleonis de Bacciano; Ecclesiam Sanctae Felicitae de Pontequosi; Ecclesiam Sancti Reguli, & Ecclesiam Sancti Laurentii, & Ecclesiam Sancti Jacobi de Monteferico; Ecclesiam Sancti Andree, & Ecclesiam Sanctae Marie de Milano; Ecclesiam Sancti Martini de Palerolo; Ecclesiam Sancti Michaëlis de Perporo; Ecclesiam Sancti Petri de Fiattono; Ecclesiam Sancti Jacobi de Montealtissimo; Ecclesiam Sancti Frediani de Saxo; Ecclesiam Sancti Petri de Castronovo; Ecclesiam Sanctae Marie de Campocastellano; Ecclesiam Sancti Nicolai, & Ecclesiam Sancti Iusti de Calabaroti; Ecclesiam Sancti Pantaleonis de Monte; Ecclesiam Sancti Prosperi de Antisorano; Ecclesiam Sancti Donati de Rontano; Ecclesiam Sancti Michaëlis de Colle; Ecclesiam Sancti Bartholomei de Graniano; Ecclesiam Sanctorum Philippi & Jacobi de Filicaja; Ecclesiam Sanctae Marie de Rontano; & Sancti Nicolai de Silicano. Ad haec statuimus, & auctoritate Apostolica prohibemus, ut nec Episcopo,

A qui pro tempore fueris, nec Canonici Lucanis liceat, tibi & Plebi tue, onera & gravamina importabilia imponere, aut novas vel indebitas exactiones super vos aliquatenus exercere. Decernimus ergo, ut nulli hominum omnium liceat praefatam Ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia illibata & integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolicae auctoritate, & Episcopi Dioecessani canonica justitia. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica, Secularisve persona, hanc nostrae Constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis, honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & sacratissimo Corpore & Sanguine Dei, & Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtae ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus ex hoc fructum bone actionis percipiant, & apud districtum Judicem premia aeterna pacis inveniant. Amen. Amen.

Ego Alexander Catholicae Sedis Episcopus subscripsi.

Ego Bernardus Portuensis Sanctae Rufinae Episcopus subscripsi.

Ego Conradus Magontinus Archiepiscopus subscripsi.

Ego Ubalduus Presbyter Cardinalis titulo Sanctae Crucis subscripsi.

Ego Johannes Presbyter Cardinalis titulo Sancti Anastasi subscripsi.

Ego Albertus Presbyter Cardinalis titulo Sancti Laurentii in Lucina subscripsi.

Ego

Ego Petrus Presbyter Cardinalis titulo Sancti Laurentii in Damaso subscripsi.

Ego Johannes Presbyter Cardinalis titulo Sancti Marci subscripsi.

Ego Teodorus Presbyter Cardinalis Sancti Vitalis subscripsi.

Ego Andreas Diaconus Cardinalis Sancti Theodori subscripsi.

Ego Ugo Diaconus Cardinalis Sancti Eustachii juxta Templum Agrippe subscripsi.

Datum Beneventi, per manus Gratiani Sancte Romane Ecclesie Subdiaconi & Notarii, X. Kalendas Januarii, Indictione Prima, Incarnationis Domini Anno MCLXVIII. Pontificatus vero Domni Alexandri Pape Tertii Anno Decimo.

A Atque heic exerere non incongruum puto exemplum perquam rarum in Ecclesiastica Disciplina, hoc est, quid egerit Immo, qui & Irmenfredus (non Haymus, ut Ughellius scripsit) Episcopus Arretinus, quum a regimine suae Ecclesiae illum averteret fenescentis corporis nimia aegritudo. Chartam ad eum spectantem misit ad me praeclaudatus olim Hubertus Benvoglientus. In ea obvium habebis Albizonem Eremitam Camaldulensem, nempe illum ipsum summe piwm virum, Sancto Petro Damiani comitem & carissimum, ut ejus Opera testantur, & quem Cl. V. Guido Grandius Abbas, Ordinis Camaldulensis insigni nunc ornamentum, commemoravit in Dissertatione Camaldulensi, IV. num. V.

Immo, qui & Irmenfredus, Episcopus Arretinus Dioecesim suam prae corporis aegritudine administrare non valens, eam in quatuor partes distributam, quatuor prudentibus viris Ecclesiasticis regendam committit, circiter Annum 1045.

I N nomine Sancte & individue Trinitatis. Immo, qui & Irmenfredus, Aretinus Episcopus. Notum sit omnibus Dei fidelibus, quia ex quo Praesulatus sancte Aretine Ecclesie mihi concessus est, semper maxima cura fuit, Ecclesias nostri Episcopii protegere & sublimare, & Populum mihi commissum pie regere & benedicere. Sed nunc infirmitate & dolore pedum, qui me valde opprimit, non valeo perficere, quod volo, maxime quia Viventius Archidiaconus, qui mihi erat quasi brachium dexterum, defunctus est. Ideo solus non possum ferre onus Sancte Ecclesie. Propter hoc accersivi Petrum Prepositum Canonicum, virum prudentem, & Domnum Rodulfum Abbatem de Monasterio Sancte Flore, & Teuzo-

D nem Abbatem de Monasterio Sancti Martini sito al Pino, & Albizonem Heremitam Camaldulensem, & plures alios Clericos, & aliquantos Capitaneos de nostro Comitatu, scilicet Ungarum filium Radulsi, & Grifonem filium Ildibrandi, & Ubaldum filium Ildizonis, & alios plures. Dixi ad illos: Fratres & filioli mei, date mihi consilium, quid mihi faciendum sit de Plebibus & Ecclesiis nostri Episcopii, quia solus, sicut praedixi, non possum totum onus portare. Tunc illi omnes invito consilio dixerunt: Domne Pater, non possumus tibi dare melius consilium, quam quod Jethro dedit cognato suo Moyse. Partite onus, & committite curam Ecclesiarum melioribus & sapientioribus Ecclesie, ut

X x 2 & ipsi

& ipsi dijudicent ante faciem vestram presentent, ut divinum onus levius portetis Episcopus accersito consilio commisit unam partem de Plebibus Gerardo Primicerio & Archipresbytero; aliam partem Lodoico; tertiam verò partem commisit Marmetrico Presbytero; quartam denique partem commisit. Scilicet Plebes omnes, que commisit Domino Petroni Preposito Canonice Ecclesie, & omnibus Successoribus Prepositis ejus, videlicet Plebem Sancti Marc. lo, Sancti Pelicis in Brolio; Sancte Marie in Pa. Sancti Viti in Versure; Sancti Johannis in Vescona; quam Dominus Teudaldus Episcopus in antea nobis inter alia bona in suo Privilegio concessit; Sancte Agathe in Scisciano, que antea vocabatur Sancti Ypoliti; Sancti Victoris in Rapolano; Sancti Andreae in Malcino; Sancti Stefani in Cinano; Sancti Petri in Misole; Sancti Constantii, Sancti Valentini, Sancti Donati in Bibiano; Sancte Marie in Monte Policiano; Sancte Marie in Cosona; Sancte Marie in Pava; Sancte Marie in Salto; Sancte Marie in Sexta; Sancte Restitute, Sancti Viti in Cursignano; Sancti Quirici in Osenna; quam antecessor noster Dominus Albertus Episcopus cum omnibus aliis bonis nobis concessit, & in suo Privilegio confirmavit. Has omnes Plebes cum Cappellis suis concessit & commisit per Privilegii paginam, sicut supra dictum est, Petroni Preposito, & Successoribus suis, ut semper habeant & teneant & custodiant, & per se, & per Canonicos suos, ut Deus & Sanctus Donatus retribuatur illis mercedem. Si quis igitur nostri Privilegii atque sanctionis modernis sive temporibus futuris temerarius violator extiterit, si ad quindecim dierum spatium non emendaverit, quicumque fuerit, sit

A maledictus a Deo Patre, Filio, & Spiritu Sancto, etiam in Cena Domini fugiat in Quod si nos aut aliquis ex Successoribus nostris nostre pagine conserverit, centum Libras auri optimi Canonicis, eorumque Successoribus persolvere itum, ut omnibus fidelibus Christianis certius fiducialius Successoribus nostris Coepiscopis in posterum & inviolabilius observetur, manu nostra propria subscribendo corroboravimus, & ad extremum nostri Sigilli impressione Sancti Donati figurati funditus certificandum insigniri curavimus.

B Ego Immo, qui & Irmenfredus, sancte Aretine Sedis provisor humillimus, in hujus Privilegio, spontanea mente facto, manu propria voluntarie subscripsi.

C Petrus Prepositus Sedis & Preceptor hujus Privilegii propria manu subscripsi.

Ego Teuzo Vicedominus subscripsi.

Ego Rainerius Presbiter laudando subscripsi.

Ego Sigizo Major Scolæ laudando subscripsi.

D Ego Cuso Diaconus subscripsi.

Ego Rentius Presbiter subscripsi.

Ego Ludovicus Clericus subscripsi.

Ego Ildebrandus

E Animadvertite verba illa: *Has omnes Plebes cum Cappellis suis &c.* Nihil opus fuit, recensitis Plebibus, hoc est, matricibus Ecclesiis, reliquas Cappellas, sive minores Ecclesias Plebibus subjunctas referre. Ita Poppo Patriarcha Aquilejensis Tom. V. Ital. Sacr. Anno MXXXI. Sacerdotibus suis quasdam Villas sigillatim enumeratas dono dedit, itemque eorum Ecclesias Baptismales, cum Capellis sibi pertinentibus. Hanc formulam dicendi familiarem videas in antiquis Bullis ac Diplomatis. Ceterum varia fuit Ecclesiarum

clesiarum disciplina in Civitatibus, quod est ad Parochos. Alicubi enim intra ipsas Urbes, uti nunc in pluribus videmus, praeter Cathedralē aliae Ecclesiae erant Baptismales, erant & Ecclesiae, *Plebs* nomine insignitae, quibus aliae circumstantes

A liberant. Illi t̄ris nunc est Lucensis in Urbe Ecclesia Sanctorum Johannis & Reparatae, Collegio etiam Canonicoꝝ decorata. Ad ipsam, ni fallor, spectat Charta, quam autographam vidi in insigni Tabulario Archiepiscopii Lucensis.

Teudigrimi Episcopi Lucensis Bulla, per quam Andreae Presbytero dimidium contert Ecclesiae Baptismalis Sancti Pantaleonis, seu Sanctae Reparatae, Anno 984.

IN Christi nomine. *Qualiter ego Teudigrimus una per consensum Sacerdotum meoꝝ, seu filii ipsius Ecclesie, ordinare Andreas Presbytero filio bone memorie Uliprandi in eo ordinem, sicut subter annexum fuerit, in Ecclesia illa, cui vocabulum est beati Sancti Pantaleoni & Sanctae Reparatae, & Sancti Johanni Baptiste, quod est Plebem Baptismalem, que est fundata hic infra Civitate ista Lucense, que est de sub potestate superscripte Ecclesie Episcopatus nostri Sancti Martini. De jam dicta Ecclesia Sancti Pantaleoni & Sanctae Reparatae & Sancti Johanni Baptiste, te ibi ordinare & confirmare videor, ut in tua, qui supra Andrea Presbytero sit potestate medietatem de predicta Ecclesia Sancti Pantaleoni & Sanctae Reparatae & Sancti Johanni Baptiste, una cum medietate de Ecclesia illa, cui vocabulum est beati Sancti Petri, que dicitur ad Vincula, subjecta ipsi Ecclesie Sanctae Reparatae & Sancti Pantaleoni, & Sancti Johanni Baptiste, que est fundata prope eadem Ecclesia; sive cum medietate de omnibus casis & subdite in circuitu ipsis Ecclesiis pertinentibus; atque cum medietate de omnibus casis & rebus domesticis, quaꝝ & messaritiis ad eadem Ecclesiis pertinentibus; cum fundamentis,*

B & omne edificiis vel universis fabricis suis, sed de Curtis, ortis, terris, vineis, olivetis, silvis, virgareis, pratis, pascuis, cultis rebus vel incultis, sive de movile vel immovile, seuque semoventibus, de omnia & in omnibus rebus quantis ubique in qualibet locis vel vocabulis ad superscriptis Ecclesiis sunt pertinentibus vel adspicientibus, adque in antea ibidem pertinens fuerit. Ut dictum est, medietate exinde ex integra tibi eas dare videor, excepto & antepono exinde una petia de terra cum casa super se abentes, que esse videtur hic infra hanc Urbem Lucē justa superscripta Ecclesia Sanctae Reparatae & Sancti Pantaleoni, quas Soffridi Presbytero ad manus suas abere videtur, quas tibi minime dare videor; nam de illis aliis omnibus casis & rebus superius dictis, ut dictum est, medietatem exinde ex integra tibi dare videor tali ordine; ut ab odierna die in tua, qui supra Andrea Presbytero sint potestate diebus vite tue, eas abendi, tenendi, imperandi, gubernandi, laborare faciendi, & eas privatim nomen usufructuandi diebus vite tue, & in ipsis Ecclesiis, quas tibi dedi, per te aut per tua dispositionem Officium Dei, & luminaria, seu Missarum continuo, atque incensum fieri debeant; & mihi, qui supra Teudigrimus Episcopus,

scopus, vel ad posterisque subcessoribus meis, singulis quibusque annis obedienti & seruiendi, ut mos est. Sic namque vero ut non abeas potestatem neque licentia tu, qui supra Andreas Presbitero, de omnibus casis & rebus ipsius Ecclesis pertinentibus, quas tibi dedi, cuilibet homini per cartula livellario nomine, nec per nullum scriptio- nis firmitatis dare nec emittere neque infirmare sine mea licentia & volunta- te, vel de posterisque subcessoribus meis: qua licentia & voluntate nostra ut nos in illo libello vel firmitate, quas tu in qualibet homines feceris vel emise- ris, munienda scribamus. Propterea hoc facimus, ut casis & rebus ipsius Eccle- sis non per fraude neque per contumacia nec ullo ingenio usurpetur. Et si for- tans tu, qui supra Andreas Presbitero, in alio modo in aliqua ex ipsis Casis & rebus feceris vel dederis, nisi quo- modo supra legitur hanc statuto mea ordi- nationis Cartula, & illa firmitatis scriptio- nis, quas tu exinde feceris vel dederis, inanis & vacua adque inca- psata permancant, quot nullum obzineat roborem nec firmitatem. Et neque ad me, neque ad nullisque poste- ros subcessoribus meis, hanc ordinatio- nis Cartula aliquando tempore. dum vi- ta tua fuerit, possimus disrumpere, nec infringere, si tu, qui supra Andreas Presbitero sic feceris & adimpleveris eo modo, sicut supra legitur, & in supra- scripto ordinem hanc ordinationis Car- tula, dum vita tua fuerit, in sua per- maneat firmitate. Unde repromitto e- go, qui supra Teudigrimus Episcopus una cum posterisque subcessoribus meis tibi, qui supra Andreas Presbitero, dum vita tua fuerit, ut si aliquando tempo- re medietatem de suprascripta Ecclesia Sancti Pantaleoni & Sancte Reparate & Sancti Johanni Baptiste, sive de pre- dicta Ecclesia Sancti Petri, que dicitur

A ad Vincula, sive predicta medietate de jam dictis casis subdite in circuitu ipsis Ecclesiis pertinentibus in aliquo tange- re aut causare vel intentionare seu di- srumpere quesierimus pro quolibet inge- nio preter illa, quo exceptas, tunc spondeo ego, qui supra Teudigri- mus Episcopus; una cum posterisque sub- cessoribus meis, componere tibi, qui su- pra Andreas Presbitero, dum vita tua fuerit, pena argentorum Solidos sexcen- tos. Unde duos ordinationis Cartule u- no tinore scribite, una ad pars supra scri- pte Ecclesie Episcopatus nostro abendi & ostendendi, & illa alia in tua, qui supra Andreas Presbitero abendi & o- stendendi, Petrum Notarium Domni Im- peratoris scribere rogavi.

C Actum Luca.

Et hae ordinationis Cartule facte sunt Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi Nongentesimo Octuagesimo Quar- to, XIV. Kalendas Aprilis, Indictione Duodecima.

Ego Teudigrimus gratia Dei, umi- lis Episcopus in hac ordinationis Car- tula a me facta subscripsi.

D Ego Roffredus Archidiaconus in hac ordinatione consensi & subscripsi.

Ego Stefanus Archipresbiter in hac ordinatione consensi & subscripsi.

Ego Gottesfridus Subdiaconus & Pri- micerius in hac ordinatione consensi & subscripsi.

Ego Johannes Presbiter & Cantor in hac ordinatione consensi & subscripsi.

E Ego Petrus Diaconus & Cardinalis in hac ordinatione consensi & subscripsi.

Ego Dominicus & Presbiter & Car- dinalis in hac ordinatione consensi & subscripsi.

Ego Petrus Clericus in hac ordina- tione consensi.

Ego Benedictus Presbiter & Cardi- nalis in hac ordinatione consensi & subscripsi.

Ego

Ego Liutprandus Diaconus & Cardinalis in hac ordinatione consensit & subscripsit.

Ego Johannes Diaconus & Cardinalis in hac ordinatione consensit & subscripsit.

Ego Johannes Presbiter & Cardinalis in hac ordinatione consensit & subscripsit.

Leo Judex Domni Imperatoris subscripsit.

Sigefredus Judex Domni Imperatoris subscripsit.

Petrus Judex Domni Imperatoris subscripsit.

Petrus Notarius Domni Imperatoris, testis subscripsit.

Petrus notarius Domni Imperatoris post traditas complevit & dedit.

A En tibi Ecclesiam Sancti Pantaleonis & Sanctae Reparatae & Sancti Johannis Baptistae, quod est Plebem Baptistalem, que est fundata hic infra Civitate ista Lucense. Neque in salutatum dimittendum illud est, videlicet, non integram Ecclesiam conlatam fuisse Andreae huic Presbytero, sed medietatem duntaxat, cum medietate omnium fundorum ad eandem Ecclesiam pertinentium. Hoc non tam obvium alibi. Quod etiam rarius, immo peregrinum videatur, interdum quarta portio conferebatur unius Ecclesiae Baptistalis. Id ex altera Charta hauries, quam e praeaudato Charophylatio Lucensis Archiepiscopi descripsi.

B

Collatio quartae partis Ecclesiae Baptistalis Sancti Petri de Cappiano, facta Arnolfo Presbytero ab Adalongo Lucensi Praesule, Anno 975.

IN Christi nomine. Qualiter ego Adalonus gratia Dei hujus Sanctae Lucane Ecclesiae humilis Episcopus, una cum consensu Sacerdotum meorum, seu filii ipsius Ecclesiae, ordinare videor, ut Arnolfo Presbytero filio bone memorie Ropperti, qui soto vocabatur, in eo ordine, sicut super annexum fuerit, in Ecclesia illa, cui vocabulum est beati Sancti Petri & Sancti Johannis Baptistae, quod est Plebe Baptistale, sita loco & finibus Cappiano, pertinetes supradictae Ecclesiae Episcopatus nostri Sancti Martini. Jam dicta Ecclesia Sancti Petri, & Sancti Johanni in quartam portionem te ibi ordinare & confirmare videor; ut in tua sint potestate, cum quartam portionem de aliis Ecclesiis subjectis ipsius Plebe, sive cum quartam portionem de omnibus casis & rebus tam dominicis quam & massariciis ad eandem Plebe pertinentibus, cum funda-

C mentis, & omnem edificis, vel universis fabricis suis, seu curtis, ortos, terris &c. eo ordine ut ab odierna die in tua, qui supra Arnolfo Presbytero, sint potestate diebus vite tue, eas habendi, tenendi, imperandi, gubernandi, laborare faciendi, & tibi eas privatum nomen usufructuandi diebus vite tue, & in ipsis Ecclesiis, quas tibi dedi per te, aut per tuam dispositionem officandi, & luminaria, seu Missarum solemnia, atque incensum fieri debeat; & mihi, qui supra Adalonus Episcopus, vel ad posterisque successoribus meis, singulis quibusque annis obediendi & deserviendi, ut mox est. Sic namque verò, ut non abeas potestatem neque licentia tu, qui supra Arnolfo Presbytero, de jam dicta quartam portionem de omnibus casis & rebus ipsius Ecclesiae pertinentibus, quas tibi dedi, cuilibet homini per Cartula livellario nomine, nec per nullum scripionis

D

E

privatis firmitatis dare nec emittere, neque firmare sine mea licentia & potestatem vel de posterisque subcessoribus meis; qua licentia & voluntate nostra ut nos in illo libello vel firmitate, quas tu in quolibet homines feceris vel emiseric, ut nos in illo libello vel firmitate manus nostra scribamus. Propterea hoc facimus, ut predicta quartam portionem de jam dictis colis & rebus ipsius Ecclesie non per fraude neque per contadio, nec per malo ingenio usurpetur. Et si forsitan tu, qui supra Arnolfo Presbitero in alio modo in aliquit ex ipsis casis & rebus feceris vel dederitis, nisi quomodo superius legitur hunc statuta mea ordinationis cartula, & illa firmitatis scriptionis, quas tu exinde feceris vel emiseric, inanis & vecua adque incapitata permaneat, quod in se nullum obtinet robore nec firmitatem; & neque vel me vel nullos posterorūque subcessoribus meis hanc ordinationis cartula aliquando tempore, dum vita tua fuerit, possumus disrumpere nec infringere. si tu, qui supra Arnolfo Presbitero sic feceris & adimpleveris eo modo, sicut supra legitur, & in suprascripto ordine hanc ordinationis Cartula, dum vita tua fuerit, in sua permaneant firmitatem. Unde duas ordinationis Cartule uno tinore scripse una apud suprascripti Episcopatus nostri abendam & ostendenda, & alia in tua, qui supra Arnolfo Presbitero, abendi & ostendendi, Petrum Notarium Domni Imperatori scribere rogavi.

Actum Luca.

Et hec Ordinationis Cartule facte sunt Anno Regni Domni Ottoni quondam..... Imperatoris Augusto, filio bone memorie item Ottoni Imperatoris, Anno Imperii ejus in Italia Olavo, XIII. Calendas Julii, Indictione Tertia.

A Ego Adalongus gratia Dei, humilis Episcopus in ac ordinationis Cartula a me facta subscripsi.

Ego Rosfredus Archidiaconus, in ac ordinatione consensi & subscripsi.

Ego Gotesfredus Subdiaconus & Primicerius in hac ordinatione consensi & subscripsi.

B Ego Andreas Presbitero & Vicodmino in hac ordinatione consensi & subscripsi.

Ego silveradus Presbiter & Cardinalis in hac ordinatione consensi & subscripsi.

Ego Benedictus Presbiter Cusode & Cardinalis in hac ordinatione consensi & subscripsi.

C Ego Ildebrandus Diaconus & Cardinalis in hac ordinatione consensi & subscripsi.

Ego Ansaldo Presbitero & Cardinalis in hac ordinatione consensi & subscripsi.

Ego Richimundo Presbitero & Cardinalis in hac ordinatione consensi & subscripsi.

D Ego Alboni Presbitero & Cardinalis in hac ordinatione consensi & subscripsi.

Ego Urso Presbitero & Cardinalis in hac ordinatione consensi & subscripsi.

Ego Oprando Diacono & Cardinalis in hac ordinatione consensi & subscripsi.

E Ego Goffridi Notarius Domni Imperatoris rogatus testis subscripsi.

Gbisalprandus Judex Domni Imperatoris subscripsi.

Ego Teuperto rogatus testis subscripsi.

Ego Leo rogatus ab Adalongus Episcopus testis subscripsi.

Ego Petrus Notarius Domni Imperatoris post tradita complevi & dedi.

Ad hasce inusitatas Ecclesiarum collationes nihil aliud mihi dicendum

dum succurrit, nisi videri Episcopos illos praefecisse quidem Rectorem iis Ecclesiis, sed simul retinuisse sibi aut semissem, aut duos quadrantes reddituum ex ipsis Ecclesiis fluentium. Quae mea conjectura si vera est, (& veram puto, nam supra ex Ticinensi Concilio didicimus, fuisse Episcopos, qui sibi regendas ipsas retinebant Plebes, nullo ibi Archipresbytero constituto, ut earum reditus ad se traherent) certe adversabantur sacri Canones ejusmodi Praesulum consilio, seu potius aviditati. Porro aliae erant Civitates, intra quas, uti jam memini, praeter Cathedrallem Ecclesiam, nulla alia erat Ba-

A ptismalis, ac nulla Plebis titulo distinguebatur. Ea de causâ factum suspicor, ut Parochi Ferrarienses olim *Capellani* appellarentur, quo nomine supra vidimus donatos fuisse Parochos in Ecclesiis non Baptismalibus consistentes. Non ingratum erit Lectori accipere, quibus Constitutionibus iidem Parochi Anno MDC-LXXVIII. sese constrinxerint, quas ad nostros usque dies accuratissime observarint: eas enim exere possunt descriptas per amicissimum virum, atque sibi laudatum, Josephum Antenorem Scalabrinum, Rectorem Ecclesiae Ferrariensis Sanctae Mariae in Bucca, sive de Bucho.

Constitutiones factae a Parochis Civitatis Ferrariensis pro suae Congregationis regimine, Anno 1278.

IN honorem perpetuum & gloriam sempiternam sanctissimae atque individuae Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus Sancti, beatae & gloriosae Virginis Dei Genitricis Mariae, Patronumque nostrorum Sanctorum Martyrum Georgii & Mauricii, atque omnium simul Sanctorum & Sanctarum, Dei Apostolorum, Martyrum, Confessorum, ac Virginum, quorum, quarumque suffragia in felici prosecutione hujus nostri operis inchoati suppliciter imploramus, & ipsorum intercessionibus gloriosis secundum Sacerdotalis, qua licet indigni fungimur, dignitatem, pie in hoc Saeculo vivere, ceterisque recte vivendi praebere meremur exemplum: & ad honorem & reverentiam venerabilis Patris, Domini, ac Pastoris nostri Domini Guillielmi miseratione divina Episcopi Ferrariensis, infrascriptis Constitutionibus nostris paternum exhibentis assensum, ac ejus etiam Successorum: & ad salutem animarum, &

C corporum honestatem. Cleri Conventus Civitatis Ferrariae, nos Petrus Capellanus Ecclesiae Sancti Stephani Ferrariensis, Archipresbyter Capellanorum omnium Civitatis Ferrariae, & Presbyter Johannes Capellanus Ecclesiae Sancti Blaxii; Presbyter Bonaventura Ecclesiae Sanctae Mariae Novae; Presbyter Nicolaus Ecclesiae Sanctae Crucis; Presbyter Bonifacius Ecclesiae Omnium Sanctorum; Presbyter Nicolaus Ecclesiae Sancti Juliani; Dominus Bonapax Prior Hospitalis Sancti Leonardi; Presbyter Rigbertus Capellanus Ecclesiae Majoris Civitatis Ferrariae; Presbyter Andreas Ecclesiae Sancti Jacobi; Dominus Guido Prior Ecclesiae Sanctae Agnetis; Dominus Zunta Presbyter Ecclesiae Sancti Clementis; Presbyter Bonalbertus Ecclesiae Sanctae Mariae de Bucho; Presbyter Bonus Ecclesiae Sancti Gregorii; Presbyter Petrus Ecclesiae Sancti Petri; Presbyter Cixius Ecclesiae

clesiae Sancti Salvatoris; Presbyter Johannes Ecclesiae Sancti Nicolai de Curtili; Presbyter Gerardus Ecclesiae Sancti Alexii; Presbyter Rangerius Ecclesiae Sanctorum Simonis & Judae; Presbyter Albertus Ecclesiae Sancti Martini; Presbyter Martinus Ecclesiae Sancti Apollenaris; Presbyter Ugutio Ecclesiae Sancti Vitalis; Presbyter Bonaventura Ecclesiae Sancti Thomasi; & Dompnus Ruffinus Ecclesiae Sancti Laurentii; & Presbyter Guizardus Ecclesiae Sancti Johannis de Burgo inferiori: convenientes in unum ad infrascriptas Constitutiones edendas unanimiter & concorditer statuentes, constituimus & ordinamus.

In primis, quod omnes Sacerdotes & Clerici supradicti Conventus nostri diebus Kalendarum cujuslibet Mensis cum Archipresbytero, qui nunc est, vel qui pro tempore fuerit in ipso Conventu, convenire simul de cetero teneantur & debeant ad defunctorum officia celebranda, & qui contrafecerit, sex Venetos parvos componere teneatur in manibus Camerarii praetaxati Conventus, per ipsum Camerarium assensu dicti Archipresbyteri in usus pauperum erogandos, nisi iustâ causâ fuerit excusatus.

Item statuimus, quod licitum sit Archipresbytero & Conventui nominato, quantocumque in unum convenerint in qualibet Ecclesia Civitatis Ferrariae vel suburbium, quam duxerint eligendam, Missas Conventuales & Officia solennia celebrare.

Item statuimus & volumus, quod si aliquem ex Sacerdotibus dicti Conventus contigerit infirmari, Archipresbyter & Fratres illum, qui infirmabitur, teneantur & debeant aegritudinis tempore visitare. Et si Sacerdos aegrotans adeo indigens fuerit, quod in ipsa aegritudine sibi non possit necessaria ministrare, teneatur Archipresbyter per

A. Camerarium praetaxati Conventus dicto Sacerdoti aegrotanti de bonis dicti Conventus, secundum facultates ipsius Conventus in eadem aegritudine subvenire.

Item statuimus, quod si aliquis ex Sacerdotibus dicti Conventus, viam carnis ingressus fuerit universae, omnes de dicto Conventu Presbyteri in Ecclesia, ubi defunctus Sacerdos debuerit sepeliri, debeant convenire, & pro anima Sacerdotis defuncti, Missas altâ voce solemniter celebrare & ipsius Sacerdotis defuncti corpus cum incenso & aquâ benedictâ, prout moris est, tradere sepulturae, & oblationes speciales offerre per Camerarium dicti Conventus pro anima Sacerdotis defuncti, Christi Pauperibus consilio praedicti Archipresbyteri erogandas. Sed si defunctus Sacerdos sepeliretur apud aliquod Hospitalale, praefatae oblationes tantum ad pauperes Hospitalis praedicti debeant pervenire.

Item statuimus, quod si alicui Fratrum, vel Sororum nostri Conventus placuerit, unum ex indumentis suis legare Conventui supradicto, illud distribui volumus pro mercede Nuntii Conventus ipsius, & pro anima Fratris & Sororis praedictorum etiam defunctorum.

Item statuimus, quod singulis septem dierum proxime subsequentium a die obitus Sacerdotis Conventualis, duo de Presbyteris Conventus, quibus per Camerarium injunctum fuerit supradictum in Ecclesia, penes quam defunctus Sacerdos sepultus fuerit, Missarum mortuorum solennia debeant celebrare, sepulturam ipsius cum incenso & aqua benedicta, & Miserere mei Deus, quolibet ipsorum septem dierum nihilominus visitando. Et qui contrafecerit, nisi iuste fuerit excusatus, quatuor Imperiales exsolvat.

Item

Item statuimus, quod quilibet Sacerdos dicti Conventus a die mortis Sacerdotis defuncti usque ad XXX. dies tunc proxime subsequentes, pro ipsius defuncti anima Septem Missas decantet; quibus elapsis postea usque ad unum annum triginta Missas pro anima ipsius defuncti, Sacerdos quilibet debeat celebrare. Et quum ab aliquo Sacerdote Conventus per totum primum annum ipsius defuncti Missa cantabitur mortuorum, pro anima ipsius Sacerdotis defuncti Oratio per ipsum dici debeat specialis.

Item statuimus, quod quilibet Sacerdos hujus sacri Conventus omni anno novum Psalterium pro animabus omnium fidelium defunctorum legere teneatur. Quod si non fecerit, oneri ipsius animae imputetur.

Item statuimus, quod si aliquis vir vel mulier hujus sacri Conventus, necessitatem patietur, de bonis dicti Conventus, secundum facultatem Conventus ejusdem ipsorum necessitati debeat provideri.

Item statuimus, quoties Archipresbyter dicti Conventus cum Sacerdotibus Conventus predicti conventum apud Ecclesiam aliquam ad Missarum solemnia celebranda pro animabus fidelium defunctorum ipsius Ecclesiae Capellanus campanas solemniter pulsare.

Item statuimus, quod si aliquis Sacerdos requisitus per Nuntium Camerarii non venerit ad conventum, si justâ causâ non fuerit excusatus, solvat duos Imperiales, per manus Camerarii de consilio Archipresbyteri in pauperum necessitatibus erogandos.

Item statuimus, quod quum praeceptum fuerit per Nuntium Camerarii, quod Sacerdotes Conventus debeant certo die apud Ecclesiam aliquam interesse pro divinis Officiis celebrandis, ip-

A
sus Ecclesiae Capellanus in mane ad Missam debeat suo Populo nuntiare; in qua Missa omnes Sacerdotes summisâ voce bene & integre infrascriptos Psalmos scilicet Verba mea: Domine, ne in furore: Credidi: & De profundis, dicere teneantur.

Item statuimus, quod si aliquis Sacerdotum vel Clericorum nostri Sacri Conventus et in Civitate obierit, custodiatur a quatuor Sacerdotibus dicti Conventus, quibus injunctum fuerit per Camerarium Conventus ejusdem, seu Archipresbyterum, tota nocte praedicta. Qui Sacerdotes Psalterium legere, & alias orationes facere teneantur pro anima memorati defuncti. Et si de bonis ejusdem labori dictorum Sacerdotum nequiverit provideri, quod per Camerarium dicti Conventus de facultatibus Conventus ipsius competenter providentur eisdem. Et quicumque Sacerdos praeceptum de hoc sibi factum nelexerit adimplere, nisi jussu fuerit excusatus, quinque Solidos Ferrariae de suis bonis Camerario dicti Conventus solvere teneatur, per eum consilio Archipresbyteri in utilitatem pauperum erogandos.

Item statuimus, quod omnes & singuli redditus & proventus terrarum, vinearum, & possessionum dicti Conventus pervenire debeant penes Camerarium dicti Conventus, qui nunc est, vel qui pro tempore fuerit. Qui fructus & proventus vendi debeant, & extendi per ipsum Camerarium in augmentationem dicti Conventus, scilicet in emendis terris & possessionibus, quae semper penes dictum Conventum debeant permanere. Et hoc fiat de consensu & voluntate Archipresbyteri & majoris partis dicti Conventus.

Item statuimus, quod si aliquis ex fratribus Clericis in die micrari contigerit, quatuor Presbyteri, quibus per

Camerarium injunctum fuerit, corpus ipsius debeant custodire, donec traditum fuerit sepulturae. Et quicumque hoc facere recusaverit, nisi iusta causa fuerit excusatus, in quatuor Imperiales condemnatur, in usus pauperum per Camerarium consilio Archipresbyteri erogandos.

Item sancimus, quod mutetur Camerarius omni anno, cujus electio fieri debeat hoc modo, videlicet quod Archipresbyter Conventus debeat eligere tres ex fratribus de Conventu, qui Camerarium eligant. Et ille, qui electus fuerit Camerarius ab ipsis vel a duobus eorum de consensu & consilio Archipresbyteri ipsius, eo anno pro Camerario ab omnibus habeatur. Qui Camerarius XX. Solidos Ferrariae pro suo beneficio annuo & salario consequatur.

Item statuimus, quod quum Archipresbyter dicti Conventus apud aliquam Ecclesiam fuerit, in qua pro anima alicujus Presbyteri fratris nostri defuncti divina sint officia celebranda, ille, cui dictus Archipresbyter mandaverit, Missas cantare, & divina celebrare officia teneatur; nisi ibidem fuerit Dominus Episcopus, vel Capitulum majoris Ecclesiae Ferrariensis.

Item statuimus, quod quum Archipresbyter dicti Conventus viam carnis ingressus fuerit universae, Capellani dicti Conventus infra quindecim dies proximos futuros Archipresbyteri electionem facere teneantur, ipsam electionem confirmandam aut infirmandam nostro Domino Ferrariensi Episcopo praesentantes: alioquin praefata electio ad ipsam Dominum Episcopum devolvat.

Item statuimus, quod si aliquis Capellanus ad officia fratrum Capellano- rum non accesserit..... vel causa iusta fuerit excusatus, octo Venetos parvos exsolvat, per Camerarium consilio

A Archipresbyteri in usus pauperum erogandos.

Item statuimus, quod Camerarius omni anno circa festum Sancti Jobannis Baptistae rationem..... Archipresbytero & aliis Capellanis Conventus, quos ipse Archipresbyter ad hoc duxerit eligendum.

B Item statuimus, quod quum ab Episcopatu superius aliquod festum fuerit principale, omnes Capellani manentes ab Episcopatu superius in Vigilia festi ad Vesperas, & in die festi interesse ad Missam & Vesperas teneantur. Et si festum fuerit ab Episcopatu inferius usque ad Ecclesiam Sancti Apollenaris, omnes Capellani infra dicta confinia commorantes, illud idem facere teneantur. Et si festum ab Ecclesia Sancti Apollenaris inferius fuerit, usque ad ultimum Civitatis, Capellani omnes manentes infra dicta confinia illud idem facere teneantur. Et qui contrafecerit, nisi iusta causa fuerit excusatus, in duobus Imperialibus condemnatur.

C Item statuimus, quod si Archipresbyter, aut aliquis de Conventu, aliquid voluerit dicere vel ordinare, diligentissime ab omnibus audiantur.

Item statuimus, quod dum celebratur Missa, unusquisque Fratrum in silentio debeat permanere,

D Item statuimus, quod nullus Clericus de Conventu ad novum emat triticum aut vinum, vel tabernam in domo, in qua habitaverit, teneat, aut tenerè faciat, vel permittat.

E Item statuimus, quod Constitutiones Collegii legantur fratribus semel in Mense, & specialiter in Calendis.

Item statuimus, quod nullus Clericus salvo Conventui debeat interesse, nisi in Civitate Ferrariae beneficium obtineat.

Item

Item statuimus, quod quando Sacerdotes..... de Ecclesia, pro mortuorum officiis celebrandis, bini, quum intervenerint, incedere debeant, Misere mei Deus, summissâ voce dicentes.

Item statuimus, quod nullus Clericus, postquam fuerit inchoatum officium, Ecclesiam exeat, nisi sibi necessitas immineret.

Item statuimus, quod quando Capellani Conventus debuerint apud aliquam Ecclesiam ad officium celebrandum..... Camerarius ordinet, qui Missam tunc debeat celebrare. In Calendis tamen Archipresbyter, si sibi placuerit, celebrabit, alioquin ille de Fratibus celebrare teneatur, cui Archipresbyter duxerit injungendum. Et qui recusaverit, nisi justè fuerit excusatus, duos Imperiales exsolvat.

Item statuimus, quod quum aliquis de Conventu nostro decesserit, Sacerdos quilibet in sua Ecclesia Parochianis, quum Missas celebraverit, debeat nuntiare nomen defuncti Fratris vel Sororis, ipsosque hortari, ut Pater noster & Ave Maria pro defuncti vel defunctae anima dicant, septem in quibuslibet Calendis, & duodecim Pater noster, & duodecim Ave Maria, quando cognoscunt fratrem defunctum esse.

Item statuimus, quod si aliquis Clericus de Conventu infirmabitur, aegrotans per Nuntium suum mittere debeat Camerario, ut aliquem Clericum de Conventu ad ipsius infirmi Ecclesiam debeat destinare pro Missis & aliis Officiis celebrandis, si fuerit opportunum. Et tunc Camerarius per Nuntium suum praecipere faciat cuicumque ex Capellanis voluerit, ut ad aegroti praedicti accedat Ecclesiam, ad praescripta officia celebranda. Et qui recusaverit, nisi justâ causâ fuerit impeditus, qua-

tuor Imperiales exsolvat, in necessitatibus pauperum expendendos.

Item statuimus, quod si aliquis ex Fratibus vel Sororibus nostri Conventus tempore mortis Conventui nostro aliqua dimiserit indumenta, Sacerdos Contratae desuasi vel defunctae, Camerario teneatur indumenta eadem praesentare, vendenda per Camerarium supra scriptum. Et qui contra fecerit, quatuor Imperiales exsolvat, pauperum necessitatibus tribuendos.

No. Guilielmus miseratione divina Episcopus Ferrariensis, Constitutiones praescriptas omnes & singulas de..... tas speciali consensu, Episcopali auctoritate, qua fungimur, ratas habentes & gratas, confirmamus: ac districte praecipimus, ipsas, & earum quantumlibet a saepedicti Conventus Clericis inviolabiliter observari. Et quod praedicti Clerici ipsorum Archipresbytero, immo nobis potius in eodem in ipsis Constitutionibus debeant obedire. Et qui rebellis fuerit in praedictis, post tertiam admonitionem a dicto Archipresbytero, si facta, ex nunc ab ingressu Ecclesiae usque ad satisfactionem condignam duximus suspendendum. Omnes & singulos Fratres dicti Conventus in Domino nihilominus exhortantes, ut divinae reverentiâ pietatis memoratas Constitutiones diligenter observare procurent, ut proinde divinae Majestatis gratiam, nostramque consequi benevolentiam mereantur, velut obedientiae filii speciales. Et ad majorem rei hujusmodi firmitatem praescriptas Constitutiones manu infra scripti Curiae nostrae Notarii, ac Sigilli nostri munimine jussimus roborari.

Ego Bonaventura de Brinis, Curiae Episcopalis Ferrariensis Notarius, praedictas Constitutiones omnes & singulas de speciali mandato venerabilis Patris Domini Episcopi memorati, scripsi & publicavi

publicavi ad perpetuam memoriam earundem. Currente Anno Domini Millesimo Ducentesimo Septuagesimo Octavo,

A Indictione VI. Die IX. intrante Decembri.

Sigillum cereum Episcopale :

In medio membranae ; inter columnas earundem Constitutionum descripta sunt alieno caractere nomina nonnullorum, qui in Conventum Presbyterorum cooptati fuerunt. Ita verò se habent :

Donus Bonfadus Rector Aedis omnium Sanctorum Civitatis Ferrariae, & Capellanus in Majori Ecclesia Ferrariensi, receptus est in Conventu & Congregatione Presbyterorum & Clericorum Civitatis Ferrariae, per Donum Bonsegnorum Rectorem Ecclesiae Sancti Stephani Ferrariae, Archipresbyterum Conventus & Congregationis, de consilio unanimitatis Fratrum suorum.

Donus Fredericus Archipresbyter Ecclesiae Ferrariensis, & Donus Johannes ejusdem Ecclesiae Canonicus, & Presbyter Bonfamilis praedictae Ecclesiae Mansionarius, recepti sunt in Conventu & Congregatione Presbyterorum & Clericorum Civitatis Ferrariae, per Dominum Presbyterum Petrum Rectorem Ecclesiae Sancti Stephani Ferrariensis, Archipresbyterum dicti Conventus & Congregationis.

B Nicolaus Mansionarius Majoris Ecclesiae receptus est in Conventu & Congregatione Presbyterorum & Clericorum Civitatis Ferrariae per Dominum nensem Rectorem Ecclesiae Sancti Apollinaris Ferrariae, Archipresbyterum supradicti Conventus & Congregationis.

C Donus Johannes Prior Hospitalis Sancti Lazari receptus est in Conventu & Congregatione Presbyterorum & Clericorum Civitatis Ferrariae, per Donum Presbyterum Petrum Rectorem Ecclesiae Sancti Stephani Ferrariensis, Archipresbyterum praedicti Conventus & Congregationis.

D Donus Frater Michaël Prior Monasterii Sancti Antholini Ferrariensis Dioecesis, & Frater Franciscus, & Frater Jacobus & Frater Aegidius, Canonici dicti Monasterii, recepti

pti sunt in Conventu & Congregatione Presbyterorum & Clericorum Civitatis Ferrariae, per Donnum Petrum Rectorem Ecclesiae Sancti Stephani Ferrariensis Archipresbyterum praedicti Conventus & Congregationis.

Donus Presbyter Gerardus de Bononia Rector Ecclesiae Sancti Michaelis de Pele, Diocesis Ferrariensis, receptus est in Conventu & Congregatione Presbyterorum & Clericorum Civitatis Ferrariae, per Dominum Petrum Presbyterum & Rectorem Sancti Stephani, Ferrariensem Archipresbyterum praedicti Conventus & Congregationis.

Donus Bonalbergus Canonicus Ferrariensis Ecclesiae, receptus est in Conventu & Congregatione Presbyterorum & Clericorum Civitatis Ferrariae, per Dominum Presbyterum Petrum Rectorem Ecclesiae Sancti Stephani, Ferrariensem Archipresbyterum dicti Conventus, & Congregationis.

Dompnus Petrus Presbyter Sanctae Justinae de Ferraria, est receptus in Conventu & Congregatione Presbyterorum & Clericorum Civitatis Ferrariae, per Dominum Petrum Presbyterum Sancti Stephani.

Dompnus Zanovius Archipresbyter Episcopatus Ferrariae, receptus est in Conventu Presbyterorum & Congregatione Clericorum Civitatis Ferrariae, per Dompnum Dominicum Presbyterum Ecclesiae Sancti Johannis de Burgo in-

A feriori, Archipresbyterum dicti Conventus & Congregationis.

Dompnus Paulus Capellanus Majoris Ecclesiae Ferrariensis, receptus est in Conventu & Congregatione Presbyterorum & Clericorum Ferrariae, per Dominum Presbyterum Leonem Rectorem Ecclesiae Sancti Apollinaris Ferrariae, Archipresbyterum dicti Conventus & Congregationis.

B

Haec omnia profectò laudanda. Atque heic vides, Parochos universos Ferrariensis Urbis Capellanos appellari, uno excepto, qui non ratione Ecclesiae suae, sed quod electus esset caput Congregationis Parochorum, Archipresbyter appellatur. Et sane teste Marco * Antonio Guarino in Lib. de Eccles. Ferrar. in nulla e Ferrariensis Urbis Ecclesiis Baptismus ministratur, praeterquam in Cathedrali, & in Sanctae Mariae in Vado, cujus Parochi minime mentio occurrit in hisce Constitutionibus. Ac proinde nemo ex Parochis in Charta enumeratis Plebi praerat, sed Cathedrali, ut Plebi, suberat. Ceterum in agro Ferrariensi pro more erant Plebes, uti patebit e literis Clementis III. Papae, quas mihi suppeditavit Bibliotheca Estensis, servatas in Annalibus MStis Peregrini Prisciani Ferrariensis.

C

D

Clementis III Papae Bulla, qua Episcopo Ferrariensi ejusque Ecclesiae omnia Privilegia & jura illius confirmantur, Anno 1189.

Clemens Episcopus servus servorum Dei, venerabili Stephano Ferrariensi Episcopo, eiusque Successoribus canonice substituendis in perpetuum. In eminenti Sedis Apostolicae specula, licet immeriti, disponente Do-

E

mino constituti Fratres nostros Episcopos tam vicinos quam longe positos fraternam debemus caritate diligere, & Ecclesiis a Deo sibi commissis paternam sollicitudine providere. Eapropter, venerabilis in Christo frater Episcope,

tuis

enīs iustis postulacionibus clemēter au-
 zuimus, & felicis recordationis Pre-
 decessorum nostrorum Innocētiī, Cele-
 stini, Lucj, Alexandri, & Gregorij
 Romanorum Pontificum vestigiis inhe-
 rentes prefatam Ferrariensem Ecclē-
 siam, cui Deo auctore preesse dinosce-
 ris, sub beati Petri & nostra prote-
 ctione suscipimus, & presentis scripti
 Privilegio communimus. Statuentes, ut
 quascumque possessiones, quecumque bona
 eadem Ecclēsia in presenciarum iuste &
 canonicè possidet, aut in futurum con-
 cessione Pontificum, largitione Regum
 vel Principum, oblatione Fidelium, seu
 aliis iustis modis praestante Domino po-
 terit adipisci, firma tibi, tuisque Suc-
 cessoribus & illibata permaneant, in
 quibus hec propriis duximus exprimen-
 da vocabulis. Monasterium Sancti Sil-
 vestri: Monasterium Sancti Bartholomei:
 Plebem Sancti Georgij ultra Padum:
 Plebem Sancte Mariae de Gabiana:
 Plebem Sanctae Mariae de Vicoven-
 tia: cum Castro & Curte, & toto
 honore ac districtu Vicoven-
 tiae: Plebem Sancti Martini de contra Padum:
 Plebem Sancti Apollinaris de Trifi-
 calio: Plebem Sancti Stephani de
 Firminiana; cum tota Curte Firmi-
 nianae & Trificali, cum honore & di-
 strictu: Plebem Sancti Petri de Co-
 pario: Plebem Sancti Georgij de Ta-
 mara: Plebem Sancti Martini de Ru-
 pina: Plebem Sanctae Mariae de Se-
 ptem Policinis: Plebem Sancte Ma-
 rie de Vicariano, cum curte Vicaria-
 ni, & toto honore ac districtu: Ple-
 bem Sancti Donati de Pedrurio cum
 Curte Sancti Donati & districtu: Ple-
 bem S. Stephani de Bolonitico, cum
 Curte Bolonitici, & honore ac distri-
 ctu: Plebem Sancti Georgij de Tri-
 centa, cum Curte Tricenta, & hono-
 re ac districtu: Plebem Sancti Anto-
 nini de Ficarolo: Plebem Sancte

A Mariae de Civifello: Plebem Sancti
 Michaëlis de Brancantino, cum Cur-
 te Melaria & toto honore ac districtu:
 Ecclēsiam Sancti Stephani de Staurano,
 cum tota ejus Curte: Ecclēsiam Sancti
 Romani de Tartaro: Ecclēsiam de Ca-
 daldo, cum Hospitali: Ecclēsiam Sancti
 Thomae, cum Hospitali subius Bura-
 nam: Ecclēsiam Sancti Matthei, cum
 Hospitali de Rupta Petri Scorti: Ho-
 spitale omnium Sanctorum: Hospitale
 Fratris Duranci: Hospitale de Cau-
 dalonga: Ecclēsiam Sancti Lazari cum
 Hospitali de Campo Mercati: Curtem
 Francolini, cum toto honore & distri-
 ctu: Curtem Vadrignanai, & Bragan-
 tini, cum toto honore & districtu; Val-
 lem Theodoram: Campum Ducis: Do-
 sum Pontuarie, cum tota Vallada sibi
 pertinente: Ecclēsiam Sancti Martini
 de Boscho: Hospitale de Ruptulo, cum
 omnibus Capellis, & tenutis, & ea-
 rum pertinentiis. Antiquas igitur &
 rationabiles consuetudines, quas Ante-
 cessores tui in Canonica majori, & in
 Ecclēsiis tui Episcopatus hactenus habue-
 runt, tibi & Successoribus tuis aucto-
 ritate Apostolica confirmamus. Statuen-
 tes, ut nulli liceat aliquem in Ecclēsia
 Majori Canonicum, vel in aliquo Pre-
 lationem, non requisito consilio & scien-
 tia tua, seu Successorum tuorum reci-
 pere. Nec cuiquam fas sit in ceteris
 Ecclēsiis Capellanum absque tuo con-
 sensu constituere vel amovere. Corre-
 ctionem quoque Canonicorum Ecclēsie tue,
 & aliorum Clericorum tui Episcopatus
 & Monachorum libere habeas, & eo-
 rundem ordinationem, sicut Predecesso-
 res tui habuisse noscuntur, tibi & Suc-
 cessoribus tuis duximus concedendam.
 Illud etiam ad exemplar supradictorum
 Predecessorum nostrorum omnimodis san-
 cientes, ut Ferrariensis Ecclēsia cum
 tota Parochia sua in jure & dominio,
 ac Privilegio sanctae Romanae Ecclēsiae
 beati

beati Petri, cujus est patrimonium, perpetuò conseruetur, & sit semper sub nostra, nostrorumque Successorum electione, ordinatione, atque consecratione: ut quicumque illic electus, ordinatus, & consecratus fuerit, ille honoris hujus ac potestatis integritate fungatur. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat &c. (*)

Ego Clemens Catholice Ecclesie Episcopus subscripsi.

Ego Laborans Presbyter Cardinalis Sancte Marie trans Tiberim, & Calixti subscripsi.

Ego Pandus Basilice duodecim Apostolorum Presbyter Cardinalis subscripsi.

Ego Albinus Presbyter Cardinalis titulo Sancte Crucis in Jerusalem subscripsi.

Ego Bobo Presbyter Cardinalis titulo Sancte Anastasie subscripsi.

Ego Petrus titulo Sancti Laurentii in Damaso Presbyter Cardinalis subscripsi.

Ego Jacobus Diaconus Cardinalis Sancte Marie in Cosmedin subscripsi.

Ego Gratianus Sanctorum Cosme & Damiani Diaconus Cardinalis subscripsi.

Ego Bernardus Sancti Adriani Diaconus Cardinalis subscripsi.

Ego Octavianus Sanctorum Sergii & Bacchi Diaconus Cardinalis subscripsi.

A Ego Gofredus Sancte Marie in Viata Diaconus Cardinalis subscripsi.

Ego Johannes Felix Diaconus Cardinalis Sancti Eustachii juxta Templum Agrippe subscripsi.

Ego Gregorius Sancte Marie in Agro Diaconus Cardinalis subscripsi.

Ego Bernardus Sancte Marie Nove Diaconus Cardinalis subscripsi.

B Datum Laterani per manum Moyse sancte Romane Ecclesie Subdiaconi, vicem agentis Cancellarii, XII. Kalendas Maji, Indictione VII. Incarnationis Dominicae Anno MCLXXXIX. Pontificatus verò Domni Clementis Pape Tertii Anno Secundo.

C Sed ut luculentius intelligas, quae de Plebibus suburbanis, earumque juri subjectis minoribus Parochiis, haecenus differui, accipe tabulas Anselmi Archiepiscopi Ravennatis, quibus Archipresbytero Pulianelli Capellas omnes, ab ejus Ecclesia pendentes confirmat, ac sigillatim recenset. Eoque lubentius Chartam hanc exhibeo, ut animadvertantur, Archipresbyteros quaesivisse etiam a Metropolitanis Privilegia & confirmationem suorum jurium. Chartam hanc in Tabulario suo adservant Canonici Cathedralis Regiensis.

Anselmi Archiepiscopi Ravennatis Bulla, qua Martino Archipresbytero Pulianelli in Dioecesi Regiensis confirmat omnia bona & jura ad illius Ecclesiam spectantia, Anno 1156.

I In nomine Sancte & individue Trinitatis. Anselmus Dei gratia sancte Ravennatis Ecclesie vocatus Archiepiscopus, ejusdemque Civitatis Exarchus, dilecto filio Martino Archipresbytero Pulianelli Ecclesie, ejusque Successoribus in perpetuum. Ad hec

Tom. XV.

E nos Sancti Spiritus disponente gratiâ in hujus Pontificatus Sedis servitute promotos esse cognoscimus, ut venerabilium Locorum in nostro Archiepiscopatu constitutorum, nec non & personarum ibidem deservientium quieti & utilitati solcite providere, prout idem Dominus

Z z

dederit,

(*) ut in superiori Bulla Alexandri III. Papae, Anno 1168.

dederit, debeamus. Tuis itaque, dilectissime fili Martine Archipresbyter, iustis postulationibus inclinati, pro reverentia Sancte Dei Genitricis Marie, in cuius honore prefata Plebs consecrata est, cui auctore Deo prees, precibus quoque venerabilis fratris nostri Alberii Regini Episcopi, scripturam, quam tibi & Ecclesie de Pulianello providendo fecerat, suoque sigillo impresserat, confirmamus & praesentis Privilegii nostri pagina committimus, confirmamus. Itaque tibi & predictae Plebi Capellam Sancti Johannis de Gipso, Capellam Sancti Petri de Sedrio, Capellam Sancti Michaëlis de Salvarano, Capellam Sancti Zenonis positam in Curte Montis Cuculi, Capellam Sancte Marie de Monte Galvulo, Capellam Sancti Venerii de Mozatella, Ecclesiam Sancti Martini de Vezano, nec non Decimas, & omnem quartam partem Decimarum totius territorii Plebis de Pulianello, universasque possessiones, quas in presentiarum iuste possidet, vel in futurum adquisierit. Et partem, quam Eurardus Clericus in eadem Ecclesia possidebat, predictae Plebi restituimus similiter. Cum Episcopus Alberius vel Successores ejus, per alias Plebes Regini Episcopi collatam fecerit, volumus atque statuimus, ut omnes Capelle ad eandem pertinentes Plebem suas partes collate persolvant, & predicta Plebs tertiam. Si qua verò alie sunt, que ad administrationem vel ad * ejus predictae Plebis spectare videantur, prenominate Plebi, salva tamen in omnibus & per omnia auctoritate Regini Episcopi, concedimus ac in perpetuum confirmamus. Si qua ergo de cetero Ecclesiastica vel Secularis nostri Archiepiscopatus

A persona, hoc nostre constitutionis Privilegium sciens, contra id temere venire temptaverit &c.

Ego Anselmus sancte Ravennatis Ecclesie vocatus Archiepiscopus, & ejusdem Civitatis Exarchus, legi & subscripsi.

Ego Rodus Sancti Cassiani Episcopus subscripsi.

B Ego Alberius Reginus Episcopus subscripsi.

Ego Albertus sancte Ravennatis Ecclesie Archidiaconus interfui & subscripsi.

Ego Odo Sacerdos & Canonicus Regine Ecclesie, jussu Domni Anselmi Archiepiscopi interfui & subscripsi.

C Hoc factum est per manum Alberti Diaconi Cardinalis Ravennatis Ecclesie, Anno Dominice Incarnationis MC-LVI. tempore Adriani Pape III. & Federici Imperatoris Romanorum; Sextodecimo Kalendas..... jubente Domno Anselmo Archiepiscopo, Anno ejus Pontificatus II. in Domino feliciter.

D Ceterum quae jura olim singularia forent Plebium, non solum in ministrando Baptismo, sed in dandâ Poenitentia, in Sepulturis, aliisque rebus, nunc majori ex parte aut immutata aut abolita, exponere in praesentia non vacat. Unum tantummodo monumentum proferam, quod ex Archivo Canonicorum Secularium Lucensium Sanctorum Johannis & Reparatae descripti. De ista Ecclesia supra mihi fuit sermo. E Charta autographa, quam editurus sum, constabit, eandem postea traditam fuisse Canonicis Regularibus, quum ibi mentio Prioris ac Fratrum occurrat.

Caelestini III. Papae Bulla, qua Canonicis Lucensibus, incolentibus Ecclesiam sive Plebem S. Reparatae, omnia eorum bona ac jura confirmat. Anno 1194.

Celestinus Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Martino Priori Ecclesiae Sanctae Reparatae, ejusque Fratribus tam presentibus quam futuris, canonice substituendis in perpetuum. Pie postulatio voluntatis effectui debet prosequente compleri, ut & devotionis sinceritas laudabiliter enitescat, & utilitas postulata vires indubitanter assumat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, & predecessorum nostrorum fidelis recordationis Eugenii, Anastasii, Adriani, Alexandri, Urbani, & Clementis Romanorum Pontificum vestigiis inherentes, praefatam Ecclesiam Sanctae Reparatae, que in Lucana Civitate Plebis vocabulo fungitur, in qua divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri & nostrae protectione suscipimus, & presentis scripti privilegio communitimus. Statuentes, ut quascumque possessiones, quaecumque bona eadem Ecclesia in presentiarum juste & canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, prestante Domino, poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus & illibata permaneant. In quibus haec propriis duximus exprimenda vocabulis. Omne jus, quod habetis in Ecclesia Sancti Cassiani, & in Ecclesia Sancti Justi ad Arcum: universam etiam Parrochiam vestram & Parrochianos, atque Decimas, quas juste habetis, vobis auctoritate Sedis Apostolice confirmamus. Preterea omne jus, quod habetis in Ecclesia Sancti Laurentii de Picciroano, sunt

A per sententiam Rolandi Prepositi Sancti Georgii, & Guidonis Prioris Sancti Donati, Judicum a Sede Apostolica delegatorum, vobis adjudicatum esse dinoscitur, & in eorum scripto autentico continentur, & vos sine controversia possidetis: celebrationem quoque Missae majoris in festo Sancti Laurentii, & alia, que in praedicta Ecclesia rationabiliter hactenus habuistis, vobis nihilominus confirmamus. Prohibemus etiam, ut nemini liceat Parrochianis vestris, vobis inconsultis, poenitentias dare, nisi forte in tanta necessitate fuerint, quod ad vos nequeant habere recursum. Nulli quoque fas sit Parrochianorum vestrorum aliquem ad sepulturam recipere, nisi salva Ecclesiae vestrae canonica justitia. Nec etiam Episcopo, nec alicui facultas sit, novas & minus canonicas consuetudines contra voluntatem vestram in Ecclesiam ipsam inducere, vel exactiones indebitas exercere. Celebrationem Baptismi, que ab Episcopo & Canonicis Sancti Martini in vestra consuevit Ecclesia in die Sabbati Sancti fieri; antiquas etiam processiones, ac stationes, & Missas Majores, que in eadem Ecclesia prefixis diebus ab eisdem Canonicis celebrari solent, vobis & per vos Ecclesiae vestrae nihilominus confirmamus. Preterea Capellani Civitatis vestrae, quos ad baptizandos pueros in Baptismo sollempni vocaveritis, sicut hactenus est servatum, si per contumaciam venire noluerint, per censuram Ecclesiasticam a vestro Episcopo sine appellationis obstaculo compellantur. Constituimus autem, ut illis Dominicis

Z z z

diebus

diebus & precipuis festiuitatibus, in quibus Canonici Majoris Ecclesie ad jam dictam Ecclesiam cum processione venire consueverunt. si forte aliquâ prauitate vel malitiâ ducti ad locum ipsum, prout antiqua consuetudo est, venire noluerint, Matines Missas, ac Vesperas, & alia diuina Officia, que ipsi celebrare debuerant, per vos ipsos auctoritate Apostolica sollempniter celebretis. Licet præterea vobis Clericos litteratos & honestos, undecumque sint, cum Episcoporum suorum commendatitiis Literis, si forte ignoti fuerint, absque alicujus contradictione in Fratres cum assensu Episcopi vestri suscipere. Quod si Episcopus ipse contra vos malignari voluerit, & rationabilem noluerit occasionem pretendere, Clericos ipsos nihilominus suscipiatis. Adhuc quoque, ut nec Episcopo, nec Canonici facultas sit, locum vestrum, vel Clericos inibi

A commorantes absque rationabili & manifesta causa interdictioni vel excommunicationi subicere. Sepulturam insuper Ecclesie vestre liberam esse decernimus, ut earum deuotioni & extreme voluntati, qui se illic sepeliri deliberauerint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, saluâ tamen iusticiâ matricis Ecclesie. Obeunte verò te nunc eisdem Loci Priore, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet surreptionis astutiâ seu violentiâ preponatur, nisi quem Fratres communi consensu, vel Fratrum pars major consilii senioris, secundum Dei timorem, providerint eligendum. Electus autem de more representetur Episcopo & Canonici Majoris Ecclesie confirmandus. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat presatam Ecclesiam temere perturbare &c.

Ego Celestinus Catholice Ecclesie
Episcopus subscripsi.

B. V.

Ego Albinus Albanensis Episcopus.

Ego Octavianus Hostiensis & Velletrensis Episcopus subscripsi.

Ego Johannes Prenestinus Episcopus subscripsi.

Ego Pandulfus Presbyter Cardinalis Basilice duodecim Apostolorum subscripsi.

Datum Laterani per manum Cenci Sanste Lucie in Orthea Diaconi Cardinalis,
Domni Pape Camerarii, XVI. Kalendas Januarii, Indictione XIII. Incarnacionis Dominice MCXCIV. Pontificatus verò Domni Celestini Pape Tertii
Anno IV.

Desideratur Bulla plumbea.

Faucos

Paucos post annos eodem Privilegio Canonicos ipsos ornavit Innocentius III. summus Pontifex, cujus

tabulas autographas in eorum Archivo olim legi, & nunc evulgandas reor.

Bulla Innocentii III. Papæ, confirmantis jura omnia ac bona Priori & Canonicis Lucensibus Sanctæ Reparatae, Anno 1204.

InnoCentius Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Petro Priori Sanctæ Reparatae, que in Civitate Lucana sita est, ejusque Fratribus tam presentibus quam futuris canonice substituendis in perpetuum &c. Quapropter dilecti in Domino filii, vestris videlicet postulacionibus inclinati, prefatam Ecclesiam Sanctæ Reparatae, que in Civitate Lucana Plebis vocabulo fungitur, in qua divino mancipati estis obsequio, ad instar predecessorum nostrorum beate recordationis Eugenii, Anastasii, Adriani, & Celestini Romanorum Pontificum, sub beati Petri & nostra protectione suscipimus &c. In quibus hec propriis duximus exprimenda vocabulis. Locum ipsum, in quo prefata Ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis: Hospitale S. Reparatae situm juxta prefatam Ecclesiam, cum omni jure & pertinentiis suis: Ecclesiam S. Cassiani cum omni jure ac pertinentiis suis: Ecclesiam S. Michaëlis de Contesora, cum omni jure & pertinentiis suis. Item jus, quod habetis in Ecclesia Sancti Justi ad Arcum, & in Ecclesia Sancti Laurentii de Piciorano. Universam etiam Parrochiam vestram & Parrochianos, atque Decimas, quas habetis, vobis auctoritate Sedis Apostolice confirmamus. Statuimus autem, ut in illis Dominicis diebus, & precipue solemnitatibus, in quibus Canonici Majoris Ecclesiae ad jam dictam Ecclesiam cum processione venire consueverunt, & fortè aliqua pravitare indulti ad locum ipsum venire,

prout antiqua consuetudo est, venire noluerint, Majorem Missam, ac Vesperas, & alia divina Officia, que ipsi celebrare debuerant, per vos ipsos auctoritate nostrâ solempniter celebretis. Liceat preterea vobis Clericos litteratos & honestos, undecumque sint, cum Episcoporum suorum commendatitiis Litteris, si fortè ignoti fuerint, absque alicujus contradictione, in Fratres cum assensu Episcopi vestri suscipere. Quod si Episcopus ipse contra jus malignari, & rationabilem noluerit occasionem pretendere, Clericos ipsos nihilominus suscipiatis. Sepulturam quoque loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni, & extreme voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi fortè excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salvâ tamen justiciâ illarum Ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Prohibemus autem, ut nec Episcopo, nec alicui facultas sit novas consuetudines contra voluntatem vestram in Ecclesiam ipsam inducere, ac exactiones indebitas exercere, aut Parrochianos vestros quibuslibet modis vobis auferre. Prohibemus insuper, ut nemini liceat, Parrochianis vestris, vobis inconsultis, poenitentiam dare, nisi fortè in tanto necessitatis articulo fuerint constituti, quod ad vos nequeant habere recursum, &c.

Ego Innocentius Catholice Ecclesie Episcopus.

Ego Octavianus Hostiensis & Velletrensis Episcopus subscripsi.

Ego Petrus Portuensis & Sancte Ru-
 sse Episcopus subscripsi.

Ego Johannes Albanensis Episcopus
 subscripsi.

Ego &c.

Datum Rome apud Sanctum Petrum,
 per manum Johannis sancte Romane Ec-

clesie Subdiaconi & Notarii, Nonis
 Octobris, Indictione VIII. Incarnationis
 Domini Anno MCCIV. Pontificatus ve-
 re Domni Innocentii Pape Tertii An-
 no Septimo.

ELENCHUS

TOMI DECIMIQUINTI.

DISSERTATIO SEPTUAGESIMASECUNDA.

DE *Episcoporum, Abbatum, aliorumque Ecclesiasticorum potentia, & Regalibus
olim Clero concessis.* Pag. XIII.

DISSERTATIO SEPTUAGESIMATERTIA.

De Causis imminutae olim Ecclesiasticorum potentiae. 389.

DISSERTATIO SEPTUAGESIMAQUARTA.

De Paroeciis, & Plebibus. 573.

77
113
11

